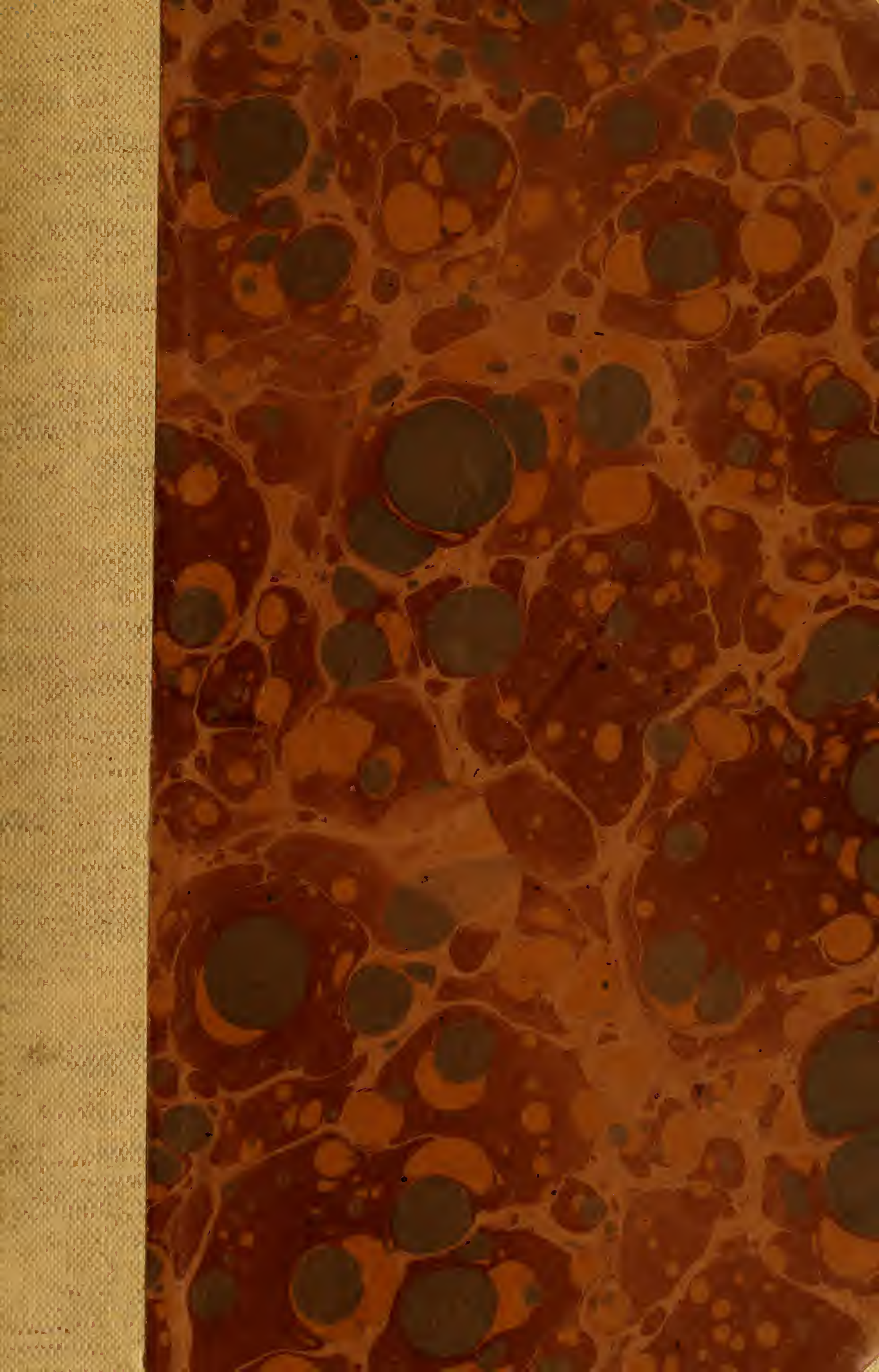

KAROLINSKA MEDIKO-KIRURGISKA INSTITUTETS HISTORIA

UTGIFVEN MED ANLEDNING AF INSTITUTETS HUNDRAÅRSDAG

AF

INSTITUTETS LÄRAREKOLLEGIUM

FÖRSTA OCH ANDRA DELEN

STOCKHOLM 1910
ISAAC MARCUS' BOKTRYCKERI-AKTIEBOLAG
Printed in Sweden

KAROLINSKA

MEDIKO-KIRURGISKA INSTITUTETS HISTORIA

UTGIFVEN MED ANLEDNING AF INSTITUTETS HUNDRAÅRSDAG

AF

INSTITUTETS LÄRAREKOLLEGIUM

FÖRSTA DELEN

KARHOLINSKA MEDIKO-KIRURGISKA INSTITUTETS
UPPKOMST OCH UTVECKLING

STOCKHOLM 1910
ISAAC MARCUS' BOKTRYCKERI-AKTIEBOLAG

KAROLINSKA MEDIKOKIRURGISKA INSTITUTETS UPPKOMST OCH UTVECKLING

AF

F. LENNMALM

INNEHÅLLSFÖRTECKNING.

1. Några ord om den medicinska och den kirurgiska undervisningens ställning i Sverige från äldre tider till instiftandet af collegium medicum. —1663.

Läkare och fältskärer under äldre tider. — Den medicinska undervisningen vid universiteten. — Medicinsk undervisning i Stockholm. — Bardskärareämbetet och utbildningen af fältskärer.

Läkare och fältskärer under äldre tider.

Karolinska Institutet, den medicinska högskolan i Stockholm, har efter en synnerligen lång födslovånda framgått ur de strider, hvilka under århundraden förts mellan de tvenne olika slags läkare, som under gångna tider funnits i vårt land, de akademiskt utbildade medicine doktorerna och de handtverksmessigt utlärda fältskärerna eller kirurgerna, och hvilka strider slutade med medicinens och kirurgiens förening. För att kunna följa Institutets uppkomst måste man gå långt tillbaka i tiden.

Den del af medicinen, som först kommit till utveckling har i Sverige, likasom annorstädes, varit kirurgien, konsten att sköta utvärtes sår och skador. Det framgår af våra äldre häfder att yrket som sårläkare i allmänhet varit ganska aktadt och ansedt. Då kristendomen infördes i vårt land, blef det prästerskapet som till en väsentlig del åtog sig läkekonsten, likasom prästerna jämväl öfverhufvudtaget voro bärare af den dåtida kulturen. Emellertid blefvo prästerna genom upprepade förordningar af påfvar och concilier under tolfte och trettonde århundradena förbjudna att sysselsätta sig med medicinen och i synnerhet med kirurgien. Under medeltidens senare skede, då vårt land blef föremål för en betydande tysk invandring, uppstod efter tyska förebilder bland öfriga handtverksskrån äfven ett bardskärareskrå, till större delen bestående af tyskar. Detta skrås medlemmar voro rent handtverksmessigt utbildade och utan några slags vetenskapliga studier. I sitt bekanta tal om Stockholm lämnar

P. J. Bergius[1]) uppgift om antalet mästare i de olika handtverken i Stockholm år 1560 och nämner då att detta år fanns därstädes 3 bardskärarемästare (samtidigt 17 skomakaremästare, 10 skräddaremästare o. s. v.)

Mot slutet af medeltiden och början af nyare tiden (hvilken hos oss anses begynna ungefär år 1520) utöfvades medicinen i hela dess utsträckning dels af bardskärare (fältskärer), dels af hvarjehanda kvacksalvare; endast i ytterst sällsynta fall finnes personer omtalade, som sysslat med medicin och som tyckas hafva varit boklärda (i allmänhet präster).

De sjukhusinrättningar som omtalas under medeltiden stodo i sammanhang med klostren; de voro dels afsedda för sjuka, särskildt för spetälska, dels voro de också fattighus och försörjningsinrättningar.

Gustaf Wasa lät vid klostrens indragning en del af deras inkomster gå till underhållet af dessa sjuk- och fattighus, helgeandshus; 1531 inrättade han Gråbrödraklostret på Riddarholmen i Stockholm till ett helgeandshus, och förordnade 1533 att en läkare (fältskär) där skulle anställas; 1551 flyttades helgeandshuset till Danviken.

Under Gustaf Wasa och hans söner funnos utom fältskärerna inga andra läkare i Sverige än en och annan lifmedicus, nästan alla utlänningar. På 1600-talet, då Sverige började mera aktivt deltaga i den europeiska politiken och snart blef en stormakt, inkommo i landet tillsammans med en massa andra utlänningar äfven en del läkare, och samtidigt började äfven ett antal svenskar att ägna sig åt medicinens studium. Bergius uppräknar i sitt omnämnda tal om Stockholm 3 läkare, som funnos i Sverige under Carl IX:s regering, 13 som tillkommo under Gustaf II Adolf, 17 under drottning Kristina, 6 under Carl X Gustaf och ytterligare 48, som började sin läkareverksamhet under Carl XI:s regering.

Den medicinska undervisningen vid universiteten.

Den påfliga bulla, som Sixtus IV utfärdade den 27 februari 1477, och i hvilken han beviljade rättighet åt Sveriges prelater och stormän att i Uppsala grundlägga ett studium generale efter mönstret af universitetet i Bologna, föreskref att vid det nya universitetet undervisning skulle få meddelas i teologi, kanonisk och borgerlig rätt, medicin, filosofi och hvarje annan vetenskap. Emellertid började

[1]) P. J. Bergius, Stockholm för 200 år sedan och Stockholm nu för tiden. Stockholm 1758 (Inträdestal i Vetenskapsakademien).

Uppsala universitet 1477 sin verksamhet i helt blygsam skala, och särskildt kom någon medicinsk undervisning ej till stånd. Under de politiska striderna, som utfyllde de närmast följande årtiondena, förde universitetet en rätt tynande tillvaro, och ungefär år 1515 synes dess verksamhet ha för en tid helt och hållet afstannat. Gustaf Wasa hade för afsikt att återupprätta universitetet, men först[1]) 1566 började ånyo en del föreläsningar där; 1580 upplöstes universitetet återigen, men 1593 återupprättades det definitivt. 1595 inrättades den första professuren i medicin, hvilken dock tillsattes först 1613 då Johannes Chesnecopherus[2]) (f. 1581, med. dr i Basel 1608, död 1635) utnämndes till professor. Redan 1610, således 3 år före Chesnecopherus' utnämning, omtalas en mera tillfällig medicinsk undervisning[3]), i det att under den egendomliga akademiska striden emellan J. Messenius och J. Rudbeckius den senare, som efter hvartannat var professor i matematik, i hebreiska och i teologi, föreläste öfver vildt växande örter och deras nytta, hvarjämte hans broder P. Rudbeckius (professor i vältalighet) i samma kollegium förklarade sjukdomarna, deras orsaker och tillfälligheter. 1620 inrättades en ny professur i medicin. Universitetets konstitutioner af 1625 (liksom ock af 1626) bestämma, att den ene professorn skall föreläsa institutiones medicinæ (teoretisk och praktisk medicin) samt terapi, den andre skall föreläsa fysik, botanik och anatomi samt årligen göra en anatomisk sektion; 1626 års konstitutioner föreskrifva därjämte, att bägge professorerna skola föreläsa öfver Hippokrates och Galenus.

De första professorerna i medicin ha ej lämnat många spår efter sig såsom lärare eller medici, och det dröjde rätt länge, innan de medicinska studierna lyckades locka till sig något afsevärdt antal lärjungar. 1642 blef, såsom nedan berättas, »hela medicinska läroverket på en tid flyttadt från Uppsala till Stockholm».[4])

1655 utfärdades för universitetet nya konstitutioner, hvilka för-

---

[1]) Johannes Placotomus, med. professor i Königsberg, som 1561 var närvarande vid Erik XIV:s kröning, öfverlämnade då till konungen en skrift De constituendis scholis, som han författat med anledning däraf att ryktet berättat att Erik tänkte grundlägga en akademi i Sverige. Jag har förgäfves sökt finna denna skrift i våra offentliga bibliotek.

[2]) Chesnecopherus uppgifves ha varit den första svensk, som promoverats till medicine doktor. Utan tvifvel hade dock äfven Benedictus Olai (f. i Örebro 1549, död 1582), konungarna Erik XIV:s och Johan III:s lifmedicus, förvärfvat sig medicine doktorsgraden, sannolikt i Wittenberg.

[3]) J. G. Acrel, Om läkarevetenskapens grundläggning och tillväxt vid rikets äldsta lärosäte i Uppsala. Stockholm 1796, sid. 13.

[4]) J. G. Acrel, l. c. sid. 23.

blefvo gällande ända till 1852. Den ene medicine professorn skall läsa om medlen att skydda och att återställa hälsan, om terapi, dietetik, kirurgi och farmaci; den andre professorn skall föreläsa patologi, anatomi, botanik och kemi och åtminstone hvartannat år förrätta en sektion; båda professorerna skola föreläsa öfver Hippokrates och Galenus. Innan en studerande fick aflägga medicinsk examen, måste han först dels inför teologiska fakulteten aflägga en teologisk examen, dels inför filosofiska fakulteten aflägga examen i denna fakultets olika ämnen.

Medicinska studierna lågo fortfarande i lägervall, så t. ex. funnos i Uppsala år 1656 1,294 studenter, hvaraf endast 1 studerade medicin. Emellertid framträdde nu på en gång såsom lärare i medicinska fakulteten tvenne synnerligen framstående män, Olof Rudbeck d. ä. (f. 1630, med. adjunkt 1655, e. o. professor 1658, professor 1660, död 1702) och Petrus Hoffvenius (f. 1630, med. dr i Leyden 1660, professor 1661, död 1682). Olof Rudbeck upptäckte redan 1651 lymfkärlssystemet och skapade sig därigenom ett frejdadt vetenskapligt namn, han var en man med utomordentligt rika gåfvor och med synnerligen mångsidiga intressen. Under sin första läraretid ägnade han sig med brinnande nit åt höjande af de medicinska, särskildt de anatomiska studierna vid universitetet; under sin senare tid sysslade hans mångfrestande ingenium med en mångfald af de mest olikartade vetenskapliga och administrativa uppgifter, så att medicinen kom då till korta. Hoffvenius hade ej Rudbecks begåfning, men han var en mycket kunnig medicus, och som lärare för den medicinska ungdomen har han skapat sig ett namn, som bevarats genom seklerna. Den medicinska undervisningen meddelades i form af föreläsningar; de anatomiska föreläsningarna belystes af dissektioner på djur.

Medicinska fakultetens lärjungar ökades nu betydligt i antal; 1659 hade Rudbeck 4 lärjungar, 1662 hade han 60. Under den blomstringstid för medicinen, som nu inträdde, utbildades ett antal framstående, infödda svenska läkare. Under detta tidehvarf skedde i Uppsala ingen medicine doktorspromotion (i de tre öfriga fakulteterna höllos promotioner), orsaken därtill är väl i första hand, att de medicinska studierna endast lockat ett fåtal alumner och i öfrigt drefvos med så ringa kraft och framgång, men i andra hand förklaras väl detta förhållande däraf att det hade blifvit en vana, att studierna skulle afslutas utomlands; i dessa tider, då all högre undervisning skedde på latin, var medicinen ännu mera än nu en internationell vetenskap, och särskildt under 1600-talet hörde en utrikes resa till den lärda uppfostran.

Utom i Uppsala funnos inom Sveriges område ytterligare två universitet, nämligen i Dorpat, stiftadt 1632, och i Åbo, stiftadt 1640.

Medicinsk undervisning i Stockholm.

I den första högskolan i Stockholm, det af Johan III år 1576 instiftade collegium Stockholmense (1576—1593), synes någon medicinsk undervisning ej ha varit påtänkt. Däremot ingick en sådan i planen för det s. k. collegium illustre. 1625 beslöt ridderskapet och adeln att ett läroverk skulle inrättas i Stockholm uteslutande för adelns söner. Collegium illustre organiserades af Johan Skytte, som samtidigt (1622—1645) var Uppsala universitets kansler. Planen var att först en sjuklassig skola skulle genomgås, afsedd för barn af 7—14-års åldern, och att därefter för de unga ädlingarna skulle i ett auditorium publicum hållas föreläsningar i dialektik, retorik, fysik, matematik, sedelära och vältalighet; meningen var att framdeles gifva undervisning i teologi, lagfarenhet och läkekonst. Således var det, märkligt nog, fråga om en fullständig högskola i Stockholm, planlagd af Uppsala universitets kansler. Detta collegium upphörde dock efter några få år (1633?).

1642 kom en verklig medicinsk undervisning till stånd i Stockholm. Härvid tillgick på följande sätt. För att söka höja de medicinska studierna i Uppsala uppdrog universitetskanslern Johan Skytte, i samråd med akademiska konsistoriet, åt hofkansleren Adler Salvius, som för tillfället vistades i Tyskland, att till Uppsala anskaffa »en excellentem medicum». Adler Salvius fann en sådan man i doktor G. F. Du Rietz (f. i Arras 1607, med. doktor i Salamanca, första preses i collegium medicum 1663, död 1682), hvilken hösten 1642 ankom till Sverige. Att Johan

G. F. Du Rietz.

Skytte fäste stora förhoppningar vid Du Rietz, framgår af följande bref[1]) från Skytte till hofpredikanten Johannes Matthiæ:

Eftersom en öfwermåttan lärd man Duriez benämnd, Atrebatensis, är med min kära Sohn Benedicto kommen här in i Riket, suffultus amplissima recommendatione tum Dn. Salvii, quam Grotii ut et aliorum præstantissimorum, til den ände, at han måtte begifwa sigh i H. M. tienst, och den Konglige Regeringen hafwer för detta undfådt samma recommendationsbrefwen, begärar jagh ganska fliteligen det I wele intuitu summæ illius eruditionis så lagha, at han först må admitteras till edher wänskap, och sedan postquam cognoveris virum talem esse qualem eum prædicant admitteras til H. K. M. Summatim at beskrifwa honom, är han icke allenast in omnibus Medices Facultatis partibus ad miraculum usque versatus, uthan och acutissimus philosophus extemporali facundia cumulatissimus.

Jagh sägher at han icke allenast är Medicina vulgari peritissimus, uthan Anatomicus et Chemicus perfectissimus et absolutissimus, den widh pass tiughu åhrs tidh hafwer exercerat praxin. Tanta est in illo rerum Metallicarum scientia, ut nemini postponendus esse videatur. Vale Reverende Vir et me ama. Ex insula et ædibus Grensianis 31 Octobr. A. 1642.

Tibi addictissimus
J. Skytte.

Du Rietz var helt säkert en lärd och kraftfull, men också mycket själfmedveten man; huruvida hans egenskaper motsvarade Skyttes höga tankar om honom, är ganska tvifvelaktigt. Ehuru inkallad till Uppsala, kom Du Rietz dock ej dit, utan föredrog att stanna i Stockholm, där han genast blef drottning Kristinas lifmedicus. Emellertid erbjöd Du Rietz sig att lämna medicinsk undervisning i Stockholm, och med anledning häraf lät Skytte 6 studerande nedresa från Uppsala till Stockholm. Denna Du Rietz' undervisning fortfor ett par år. Vid ett besök i Uppsala den 1 mars 1644 talade Skytte i konsistoriet om den stora utsikt för det medicinska studiets framtid, som yppat sig genom Du Rietz' inkallande till Sverige: flera studerande borde ytterligare afresa till Stockholm för att af Du Rietz undervisas, ty han syntes hafva »en besynnerlig informandi modum», och han har försäkrat att han på en kort behaglig tid skall göra lärjungarna så färdiga som han själf. Konsistorium beslöt att gifva stipendier åt 4 à 6 studerande, som skulle undervisas af Du Rietz, t. o. m. böcker från universitetsbiblioteket nedsändes till Du Rietz för att användas vid undervisningen. Emellertid började konsistoriet frukta att universitetet skulle alldeles gå förlustig den medicinska fakulteten, och man fann då på att hos rikskansleren Axel Oxenstierna göra Du Rietz och hans undervisning

[1]) Tryckt i *Den swenska Mercurius.* Stockholm 1758, sid. 17.

misstänkt, emedan han var katolik: detta lyckades, och följden blef att Du Rietz' undervisning upphörde (sannolikt 1644)[1]. Om beskaffenheten af Du Rietz' undervisning har man sig intet bekant.

Bardskärareämbetet och utbildningen af fältskärer.

Redan under medeltiden voro bardskärarna i Stockholm sammanslutna till ett handtverksskrå med särskilda privilegier[2]. Det var vanligt att dylika privilegier bekräftades vid nya regenters tillträde till regeringen; de äldsta privilegier för bardskärarnas skrå, hvilka bevarats till vår tid, är Johan III:s privilegiebref[3] för bardskärarnes skrå af den 20 juli 1571. Af ingressen till brefvet framgår att bardskärareämbetet i Stockholm för konungen uppvisat sina förra ordningar och stadgar, och att konungen nu stadfäster desamma. Innehållet af privilegierna är det vanliga för dylika handtverksskrån. De viktigaste bestämmelserna äro följande: 6 mästare i ämbetet få finnas i Stockholm; af dessa utses en årligen till ålderman. Ämbetsbrödernas villkor är med åderlåtande, färska sår att förbinda och hår afskära. Vid krigstillfälle skall en af ämbetsbröderna gå ut i fält. Lärodräng, som antages hos någon ämbetsbroder, skall inför två rådmän förplikta sig att tjäna så många läroår som bestämmes för honom; den som vill intagas i ämbetet som mästare skall förete goda bevis att han utrikes skickat sig ärligen; ingen får intagas i ämbetet, borgmästare och råd oåtsporda. Vill någon, som kommer utrikes ifrån, komma in i ämbetet, skall han först tjäna två år i Stockholm, visa sin konst och godkännas af borgmästare och råd samt af ämbetsbröderna. Ämbetsbroders änka får fortsätta att inneha ämbetet. Ämbetsbroders änka, förmyndare för ämbetsbroders barn äfvensom ämbetsbroder, som flyttar från Stockholm, få sälja rättigheten, dock med samtycke af borgmästaren och ämbetsbröderna. Ämbetet har uppsikt öfver lappare (kvacksalvare). Adelns bardskärare i Stockholm få icke förbinda andra än sina medtjänare.

Angående lärodrängarnas utbildning är intet stadgadt, det enda som är bestämdt är att de för att bli mästare måste tjäna både i Stockholm och utrikes. Ingen kunde bli mästare, så vida ej ett

---

[1]) Annerstedt, Uppsala Universitets historia, Del 1, Uppsala 1877, sid. 403.

[2]) Flintberg, Apotekares, Badares och Chirurgers förmoner. Stockholm 1786, sid. 39.

[3]) Aftryckt af Key, Inbjudning till prof. J. H. Åkermans installationsföreläsning den 29 november 1897. Stockholm 1897, sid. 187.

ämbete fanns ledigt. Om mästerprof finnes intet bestämdt; antagligen aflades här samma mästerprof som i Tyskland, där dessa prof bestodo i tillredandet af salvor, plåster och läskedrycker samt hvässandet af kirurgiska instrument. Det svenska bardskärareämbetet var helt och hållet en afläggare af det tyska, och i långa tider framåt voro de allra flesta bardskärare i Sverige af tysk nationalitet. I bardskärare-ämbetets inskrifningsmatrikel talas redan 1611, då matrikeln börjar, om mästerprof (Meisterstück), men det anges ej hvaraf profvet utgjordes.

Den 18 augusti 1625 utfärdade borgmästarne i Stockholm på tyska språket en »Rolle und Ordning der Balbierer Gesellen». Denna [1]) innehåller hufvudsakligen ordningsstadgar för lärlingar och gesäller, lärlingarnas uppgift var egentligen att passa upp och att hålla snyggt i barberarestugan, gesällerna fingo deltaga i arbetet med hårklippning, åderlåtning, tandutdragning o. s. v. Någon bestämd lärotid är ej angifven. Namnet barberare (Balbierer) användes i denna förordning i st. f. bardskärare.

Gustaf II Adolf bekräftade den 20 februari 1628 privilegierna för bardskärareämbetet; i de nya privilegierna är förbud utfärdadt för regements- och kompanibarberarne (sådana funnos sedan 1611) att förbinda några andra än sina egna soldater. Drottning Kristina bekräftade privilegierna den 22 januari 1646; nu är namnet bardskärare utbytt mot barberare. Carl X Gustaf bekräftade likaledes privilegierna den 30 juni 1655.

Fältskärerna (barberarna), som redan från äldre tider åtföljt arméerna under krig, fingo under de ständiga krigen allt större betydelse, och det visade sig snart nödvändigt att organisera dem. År 1654 tillsattes 3 mästerfältskärer såsom inspektörer öfver regementsfältskärerna och deras gesäller.

Jämnsides med bardskärarnas (barberarnas) skrå utvecklade sig badarnas; dessa hade från äldre tider till uppgift att bada och koppa. Under 1657 års pestepidemi i Stockholm flydde barberarna och deras gesäller ur staden, under det att badarna stannade kvar och skötte de pestsjuke. Till lön härför fingo badarna 1657 rättighet att, utom sitt ordinarie ämbete att bada och koppa, äfvenledes putsa hår och skägg samt förbinda öppna sår m. m.; 1675 fråntogs dem åter denna nya rättighet.

[1]) Aftryckt af Key, l. c. sid. 196.

2. Från instiftandet af collegium medicum till upprättandet af Serafimerlasarettet och de första medicinska professurerna i Stockholm.

1663—omkr. 1750.

Collegium medicum och kirurgiska societeten. — Den medicinska undervisningen vid universiteten. — Den medicinska undervisningen i Stockholm. — Den kirurgiska utbildningen och undervisningen. — Läkares och fältskärers ställning.

Collegium medicum och kirurgiska societeten.[1])

Såsom af det föregående framgår funnos under 1600-talet ett visst antal läkare (medicine doktorer) i Sverige. Ifall man genomgår förteckningen på desamma i Bergius' förut omnämnda tal om Stockholm, finner man att vid tiden för collegii medici instiftande 1663 funnos i Sverige vid pass 20 läkare, af hvilka 8 voro infödda svenskar; af dessa praktiserade i Stockholm 9, hvaraf 3 svenskfödda. Fyra af Stockholms läkare, nämligen den i det föregående omnämnde G. F. Du Rietz, B. Below (f. 1611 sannolikt i Tyskland, med. dr i Rostock, död 1692), Z. Wattrang (f. 1620 i Södertelje, med. dr i Angers, död 1687) och P. Schallerus, adlad Gripenflycht (f. omkring 1620 i Småland, med. dr i Angers, död 1676) förenade sig 1663 för att bilda ett collegium medicum. Redan under 1500-talet, men i synnerhet under 1600-talet bildades i olika delar af Europa talrika dylika medicinska sällskap, hvilka hade något skiftande uppgifter; dels var det fråga om medicinsk undervisning och om examination af läkare; dels voro sällskapen af öfvervägande vetenskaplig art; dels hade de ibland mera formen af ett slags ämbetsverk för öfvervakande af medicinens utöfning. Det synes ha varit afsikten att inrätta det nya collegium i närmaste öfverensstämmelse

[1]) Collegii medici och kirurgiska societetens historia är skrifven af O. E. A. Hjelt, Svenska och finska medicinalverkets historia, Helsingfors 1891—1893; kirurgiska societetens historia är äfvenledes skildrad af A. Key, Inbjudningsskrift till professor J. H. Åkermans installationsföreläsning. Stockholm 1897.

med engelska eller kanske snarast holländska förebilder. Holland var under denna tid ett föregångsland i vetenskapligt hänseende; i åtskilliga holländska städer funnos medicinska sällskap (liksom ock kirurg-gillen), hvilka flitigt ägnade sig åt anatomiska studier och demonstrationer, och från ett collegium medicum i Leyden utgick 1630 den första impulsen till medicinsk-klinisk undervisning.[1])

Den skrifvelse till Kungl. Maj:t, hvari de fyra nämnda läkarna anhöllo om stadfästelse å det föreslagna collegium, synes ej finnas i behåll, men att de hade planer på att bilda en medicinsk undervisningsanstalt i Stockholm, och att dessa planer åstadkommo oro i de akademiska kretsarna i Uppsala, hvilka nu liksom 1642 sågo sin medicinska fakultet hotad i sin tillvaro, framgår med full tydlighet af följande bref från Olof Rudbeck till Uppsala universitets kansler Magnus Gabriel de la Gardie.[2])

Högvelborne Greffve mectighe Patron.

..... Der hooss är min underdåniga begäran til E. H. Excellens, emedan som iagh förnam genom D. Hofvenium min Collegam som var för 2 dagar sedan til Stockholm och discurrerade medh D. Scallero, att medici i Stockholm vilia begära, at the motte haffva mact att hålla en fakultet, vilket är i sigh siälff vackert, men vidare att ingen motte i Stockholm eller Svärie haffva loff att practicera uthan the äro aff them approberade, sedan att the måga i Stockholm publice läsa medicinam och där få ett Nosocomium, vilket alt skulle vara största ruin för Faculteten vidh Academien och hon derigenom föringas, ty i hela Europa är inga collegia eller faculteter à part, som icke hänga aff Academiens grund, eller til thet ringaste icke dem til preiudis, hvarföre är til E. H. Excellens min underdåniga begäran, att ther Medici i Stockholm, skulle med sådant fortfara och begära aff höga offverheten confirmation på sådana saker, E. H. Excellens, då ett nådigt anseende til Academien och Medicinska Faculteten haffva ville. Der E. H. Excellens något vidare haffver migh att befalla, gör iagh effter yttersta förmågan gärna, förbliffvandes

E. Hög Grefveliga Excellens
Underdånige tienare
Olaus Rudbeck

Præsent. Stockholm d. 3 Martii 1663.

Stockholmsläkarnas afsikt att inrätta en medicinsk fakultet med ett nosocomium blef säkerligen omintetgjord genom detta Rudbecks ingripande. Rudbeck stod vid denna tid i den allra högsta ynnest hos de la Gardie, och han hade alldeles nyss förut, den 14 februari

[1]) För kännedomen om Hollands inflytande i medicinskt hänseende på våra svenska förhållande hänvisas till ett synnerligen intressant arbete af E. Wrangel, Sveriges litterära förbindelser med Holland särdeles under 1600-talet. Lunds universitets årsskrift 1897.

[2]) C. Annerstedt, Bref af O. Rudbeck d. ä. rörande Uppsala universitet. Uppsala 1893, sid. 24.

1663 blifvit utnämnd till curator för Uppsala universitet (jämte landshöfdingen i Uppsala C. Rålamb och ärkebiskop L. Stigzelius). De la Gardie var rikskansler och riksförmyndare under Carl XI:s minderårighet samt vid denna tidpunkt den mäktigaste mannen i Sverige.

Privilegierna för *collegium medicum* utfärdades den 16 maj 1663[1]; i privilegierna användas namnen collegium medicorum och collegium medicum om hvarandra såsom liktydiga. Privilegiernas väsentligaste innehåll är följande:

För att afskaffa den oordning och missbruk, som i kära fäderneslandet och särdeles denne staden in arte medica och dess praxi är ibland föröfvad och för att betaga den skada och olägenhet, som med mångens förderf till hälsa och tilläfventyrs lifvet med af oförsiktighet kan förorsakas, har Kgl. Majestät beviljat »att ett collegium medicorum, utan prejudice af det som facultatibus medicis vid universiteterne till står, varder upprättadt, bestående af probatis och promotis medicis som på andra orter brukligt är».

Collegium tillsätter en arkiater eller dekan samt dessutom en syndicus, som på collegii vägnar har uppseende öfver empiricos, agyrtas, circumforaneos, ariolatores, såsom ock apotekare och deras officinam, bardskärare, kemister, okulister, bråck- och stensnidare, badare, kryddkrämare och materialister eller flera desslikes, som utan åtskillnad af något rätt betänkande eller vetskap ingifva de sjuka invärtes medicin. För kirurgerna är det dock tillåtet att ingifva deras »wundh drickar».

De som komma för att utöfva sina operationes chirurgicas skola förete sina testimonia för collegium och få, ifall de pröfvas skickliga, sedan idka sin konst.

Den som hädanefter vill praktisera i Stockholm, måste först förete sitt doktorsbref för collegium och bevisa att han minst 6 år öfvat praxis medica; dessutom skall han inför collegium genomgå en examen publicum practicum (från hvilken dock de befrias som redan några år praktiserat i Sverige). Den som blir godkänd i examen, upptages till ledamot i collegium; den som ej består profvet, remitteras till de orter där han nogare kan fatta och lära dogmata medica.

Ingen chirurgus eller pharmacopæus må intränga sig till några medicinska öfningar i sitt embete förrän han undergått ett examen publicum i närvaro af några medicine doktorer, som af collegium härtill förordnas.

Collegium skall författa en farmakopé och skall ha uppsikt öfver apoteken. Vid svåra smittosamma sjukdomar skall collegium utse vissa doktorer, som sköta de sjuka.

För att de medikamenter, som nu införas från främmande land, men som här i landet växa, må kunna här anskaffas, bör collegium med magistratens hjälp tillse, huruledes botanicum studium här hemma i landet bättre excoleras kan och de personer därtill befordras som till sådant fallne äro och medicinæ practicæ med örters tillskaffande kunna handen räcka.

Collegium skall ha uppsikt öfver barnmorskor.

---

[1]) De äro aftryckta af Hjelt, Svenska och finska medicinalverkets historia, Del 1, Helsingfors 1891, sid. 10.

Genom dessa privilegier får collegium medicum sålunda sig ålagdt, för det första att examinera de medicine doktorer hvilka önska praktisera i Stockholm, för det andra att hålla uppsikt öfver den talrika, öfriga medicinalpersonalen, hvilken består dels af kvacksalvarna med de många namnen (hela Europa var vid denna tid öfversvämmadt af dylika), dels af de mera legitima apotekarna, fältskärarna af olika slag, badarna, barnmorskorna m. fl. Fältskärerna (kirurgerna) förbjudas att syssla med invärtes medicin och de åläggas att aflägga en examen i närvaro af några medicine doktorer. Om någon undervisning är icke tal i privilegierna. Collegii förste preses blef arkiater G. F. Du Rietz.

Collegii medici privilegier bekräftades den 4 augusti 1680. Dess myndighet utvidgades ytterligare genom kungliga brefvet den 17 september 1684, som bestämmer att collegium skall »draga försorg om att de andra städerna i riket blifva med kapable infödde svenske promotis medicis försedde, till hvilken ända ock magistraten i de stora städerna skola, när de vilja antaga någon medicum, sådant af Eder begära»; i samma kungliga bref förordnas, att utländska medici ej få praktisera i Sverige, äfvensom att apotekare och barberare ej få sköta invärtes sjukdomar; till de bestämmelser angående ett anatomihus, hvarom samma bref talar, återkommer jag längre fram.

Collegium medicum organiserades fullständigt genom Kungl. Maj:ts Medicinalordningar, som utfärdades den 30 oktober 1688, men ej utkommo i tryck förrän 1699. Collegium kallas nu collegium regium medicorum (eller medicum, omväxlande). Stadgandena af 1663 och 1684 bekräftas; de viktigaste nytillkomna äro följande:

De som vilja bli provinsialläkare eller stadsläkare i landsorterna skola (liksom Stockholmsläkarne) undergå examen publicum practicum inför collegium. Alla landsortläkare skola såsom membra tillhöra collegium. Apotekare skola aflägga examen inför collegium genom därtill förordnade apotekare. Barnmorskor skola examineras af stadsphysicus (i Stockholm?). Kirurger (barberare) förbjudas vid vite att i Stockholm eller i de städer, der läkare finnas, sköta invärtes sjukdomar; vid alla svårare kirurgiska operationer skall kirurgen alltid, om möjligt tillkalla en medicus att vara närvarande. I medicinalordningarna ingar äfven en läkaretaxa.

Samtidigt med att collegium medicum bildades och utvecklades såsom en till början mera skråmessig sammanslutning af läkarne, så fortfor barberareämbetet att på liknande sätt organiseras i och för bevarandet af barberarnes rättigheter. År 1663 hade antalet ledamöter i ämbetet ökats till 12. År 1674 fick ämbetets ålderman

H. Fuchs öfverinseende öfver alla militärfältskärer i riket. Den 31 mars 1675 bekräftades ämbetets privilegier; i dessa privilegier nyttjas för första gången officiellt ordet chirurgus (Paul Boltenhagen, ämbetets ålderman sedan 1676, skref sig redan före 1675 chirurgus). Namnen bardskärare och barberare utbyttes nu småningom mot namnen fältskär och kirurg, hvilka härefter blefvo de mest gängse. 1680 hade antalet barberaremästare i Stockholm ökats till 18, och detta antal fastslogs i kungl. brefvet af den 10 juli 1680. I samma bref bestämdes, att alla städer som behöfva barberare, skola korrespondera med barberareämbetet och hos detsamma få approberade sådana; i det nämnda brefvet utnämndes ock bröderna Carl och Baltzar Salinus till direktörer i barberareämbetet. Efter bröderna Salinus' död blef endast en direktör utnämnd, och denne trädde i stället för den forne åldermannen i ämbetet.

I en kunglig resolution af den 27 april 1682 förordnas att mästarne i Stockholm, hvilka fortfarande skola vara 18, äro skyldiga att antaga goda gesäller och lärdrängar, så att vid behof sådana äro att tillgå för flottan och hären. (I samma resolution talas om ett anatomihus, hvartill jag återkommer längre fram).

De militära intressena, hvilka under dessa krigiska tider synnerligen trädde i förgrunden, verkade därhän, att den mera vetenskapliga medicinens kontrollerande uppsikt öfver handtverkskirurgien allt mera skärptes, och såsom tillägg till 1663 års bestämmelser om kirurgisk examen (se ofvan sid. 11) utfärdades den 25 mars 1685 följande kungliga bref till preses i collegium medicum: »Vi förnimma att barberareämbetet här i Stockholm intet har varit här till dags med sådan rigueur och sorgfällighet att examinera de mästare som antagas och brukas vid vår milice till lands och vatten som dem hvilka sig här i Stockholm nedersätta och uti berörde embete intagne blifva... Ty är vår nådiga vilja och befallning att I gifven societati chirurgicæ här sammastädes vid handen, att vi denna vanan och oseden med särdeles misshag förmärka... varandes därjämte vår nådiga vilja att I alltid skolen vara med tillstädes uti deras examinibus och noga tillse, att de med största flit, trohet och akkuratess bli...»

I detta kungliga bref nämnes för första gången ordet societas chirurgica, *kirurgiska societeten,* och detta namn utträngde snart namnet barberareämbetet. Ledamot i kirurgiska societeten betyder sålunda en af de 18 fältskärsmästarne i Stockholm.

Ett kungligt bref af den 17 sept. 1685, som upphäfde det dittills självständiga barberareämbetet i Malmö, förordnade att alla barberare i riket skulle lyda under Stockholmsämbetet. Den 17 aug. 1686

utfärdades ett kungligt reglemente, hvari de gamla privilegierna bekräftas; nu förordnas att, om Stockholm hemsökes af svår smittosam sjukdom, skola icke allenast den yngste mästaren, som alltid af ålder varit brukligt, utan ock alla de andra ämbetsbröderna »flitigt och troligen uppvakta»; till en del bestämmelser angående examina o. d. återkommer jag senare.

Kirurgerna hade från äldre tider, då de egentligen voro de ende läkarne i riket, varit vana att fritt och otvunget behandla alla sjukdomar, äfven de invärtes. Genom de ofvannämnde, för collegium medicum utfärdade stadgarna af 1663, 1680, 1684 och 1688 förbjödos kirurgerna att syssla med invärtes sjukdomar, för så vidt som de bodde på platser där läkare funnos; för öfriga kirurger var invärtes praktik tillåten. Det uppstod snart strid om dessa förordningar; kirurgerna klagade särskildt öfver att regementsfältskärerna ej skulle ha rätt att sköta de invärtes sjuka vid regementena. Med anledning häraf befallde Carl XI, att 4 mästerfältskärer skulle uppkallas i collegium medicum till öfverläggning i saken. Följden häraf blef den s. k. föreningsskriften af den 18 maj 1691 emellan collegium medicum och barberareämbetet samt det kungliga brefvet af den 30 maj 1691, hvilket senare föreskref, att regementsfältskärer, det kungliga husets fältskärer samt fältskärer på orter där läkare ej finnas få sköta invärtes sjukdomar; en kunglig resolution af den 1 aug. 1698 var af ungefär samma innehåll.

Collegium medicum och kirurgiska societeten hade sålunda utvecklat sig ungefär parallellt med hvarandra, och efter nyss nämnda öfverenskommelse drogo de tillsvidare någorlunda jämnt.

Collegium hade under sin första tid en rätt blygsam tillvaro. Under sista delen af 1600-talet och början af 1700-talet hade collegium en patron eller kansler, utsedd bland rikets högsta ämbetsmän, som skulle skydda collegium och dess privilegier. Några inkomster hade collegium ej, rum för sina sammankomster fick det skaffa sig bäst det kunde, och först 1739 beviljade ständerna 150 daler silfvermynt till hyresmedel.

Någon bestämd organisation hade collegium från början icke, det bestod af en preses och af Stockholmsläkarna, hvarjämte landsortsläkarna vid besök i Stockholm kunde deltaga i förhandlingar och beslut. Först 1719 bestämdes det att collegii bisittare skulle utnämnas af konungen, hvarvid de erhöllo assessors rang och titel; alla läkare skulle fortfarande vara membra af collegium, och ibland synes en och annan fortfarande ha deltagit i öfverläggningar och beslut. 1736 förordnades att collegium skulle bestå af en preses

och sex assessorer. Collegium var i början af 1700-talet ännu blott ett slags läkareskrå med examensrätt och med uppsikt öfver utöfvarna af de lägre graderna af läkekonsten (kirurgér, apotekare, barnmorskor o. a.); något ämbetsverk för hälso- och sjukvård var det icke, hvilket bäst framgår däraf att, då man 1721 fruktade ett nytt intåg af pesten i landet, tillsattes ett s. k. sundhetscollegium, bestående af 8 ledamöter (2 läkare och 6 ämbetsmän), hvilket skulle »i öfvervägande taga hvad vid dessa tider till hälsans bibehållande och smittosamma sjukdomars afböjande tjena kan.» Detta sundhetscollegium upphörde redan 1723, men 1737 tillsattes ånyo ett dylikt tillfälligt ämbetsverk, sundhetskommissionen, med uppgift att motarbeta de smittosamma sjukdomarna. Sundhetskommissionen bestod från början af 14 ledamöter, af hvilka 2 voro läkare, 2 kirurger och de öfriga ämbetsmän. Denna sundhetskommission var egentligen ett af de många utskott och deputationer, medelst hvilka ständerna under Frihetstiden styrde land och rike; den fick snart ledningen af rikets hela medicinalväsen och upplöstes först 1766.

För den kirurgiska societeten utfärdade Carl XII den 8 oktober 1717 ett nytt reglemente, som rätt mycket lossade på det gamla skråtvånget; det bestämdes nämligen att i Stockholm skulle så många mästare som ville få nedsätta sig, samt dessutom att regementsfältskärer kunde examineras ute i fält utan att behöfva resa till Stockholm. Emellertid utkom den 26 november 1719 ånyo ett reglemente, som återställde allt till det gamla före 1717.

Från 1715 fick direktören i kirurgiska societeten titeln öfverdirektör.

Att kirurgiska societeten i viss mån lyckades skaffa sig en jämnbördig ställning med collegium medicum, framgår däraf att, såsom ofvan nämnts, i sundhetskommissionen intogos lika många kirurger som läkare.

Den medicinska undervisningen vid universiteten.

Vid början af detta skede hade det medicinska studiet i Uppsala sin första storhetstid, tack vare O. Rudbeck d. ä. och P. Hoffvenius. 1662—1663 uppbyggde Rudbeck sin berömde »theatrum anatomicum», den förnämsta i sitt slag i Europa, som rymde 200 åskådare. Den bestod af en amfiteater med en därofvan liggande, mycket hög lanternin, genom hvars fönster ett rikt öfverljus föll ned på dissektionsbordet. Amfiteatern utgjordes af sex brant öfver hvarandra belägna med höga skrank försedda gångar med ståplatser;

längst ned vid dissektionsbordet fanns en bänk för honoratiores.[1]) Anatomien var vid denna tid den enda af de medicinska vetenskaperna, som var föremål för en verklig, på egen åskådning beroende undervisning (den kliniska undervisningen höll nu också på att utveckla sig). Emellertid tillgick vid den anatomiska undervisningen på helt annat sätt än nu. En dissektion var anordnad som en teatralisk föreställning; öfverhetspersoner voro inbjudna på de bästa platserna och allmänheten fick köpa sig inträdesbiljetter, under det att de verkligt intresserade, d. v. s. de medicine studerande, fingo nöja sig med de sämre platserna, hvilka de dock i allmänhet synas ha fått utan afgift. Orsaken härtill var, att medicinen, stolt öfver sina nyförvärfvade, vetenskapliga eröfringar inom anatomiens område, var angelägen att få offentligt framlägga desamma, och allmänheten å sin sida, från de högsta till de lägsta, drefs af vetgirighet eller nyfikenhet. Vid dissektionerna, som vanligen räckte flera dagar, gick det så till att en med. doktor eller professor demonstrerade organen, men därvid ej själf vidrörde desamma annat än med en staf; självfva dissektionen, som ansågs vara under en medicus' värdighet, utfördes af en fältskär. Den första offentliga »anatomien» å Rudbecks nya teater synes ha ägt rum 1664. Dessa »anatomier» i Uppsala återkommo ej så ofta, sådana äro antecknade från åren 1667, 1677, 1701 och 1717[2]).

Den första »anatomien» vid universitetet i Åbo hölls 1686; vid det 1666 upprättade universitetet i Lund hölls den första »anatomien» 1699.

Utom dessa teatraliska demonstrationer förefanns dock en mera verklig anatomisk undervisning för de studerande, hvarvid planscher, skelett och fantom användes. Den öfriga medicinska undervisningen under 1600-talet och början af 1700-talet utgjordes vid universiteten af föreläsningar öfver de medicinska auktorerna, särskildt de äldre.

Efter Hoffvenius' död 1682 råkade det medicinska studiet återigen i förfall. Den som för en kort tid höll det någorlunda uppe var den egendomlige Lars Roberg (f. 1664, med. dr i Leyden 1693, professor 1697, död 1742). Denne var en mycket begåfvad och för sitt lärarekall intresserad man, men på grund af en del mindre tilltalande egenskaper låg han större delen af sin professorstid i strid med sina kolleger i konsistoriet och uträttade därför, trots en del goda ansatser, tämligen litet för undervisningen.

Roberg ägnade sig ifrigt åt anatomi. Vid 1701 års »anatomi» gjorde han alla dissektionerna, något för den tiden oerhördt, ty

[1]) E. Clason, Anatomiska institutionen. Aftryck ur Uppsala Universitet 1872—1897. Uppsala 1897, sid. 3, där äfven en afbildning af Rudbecks teater finnes.

[2]) Annerstedt, Uppsala Universitets historia, II, 2. Uppsala 1909, sid. 217—237.

sådana förrättningar anstodo ej en medicine doktor. Om offentliga »anatomier» yttrade han [1]), att det är »ett pium desiderium att studia anatomica ej allenast theatralia, som mer speciose än nyttige äro, utan private för medicinæ studiosis anställtes». Han gaf ock själf enskild undervisning i dissektioner åt de studerande. [2])

Roberg upptog en tanke, som Rudbeck uttalat redan 1667, nämligen att upprätta ett kliniskt sjukhus i Uppsala. 1702 anmälde han i konsistoriet nödvändigheten häraf, »emedan annars alla medicinæ studiosi begifva sig till andra orter der de hade tillfälle öfva sig i praxis». Han deltog i en »anatomi», som collegium medicum höll i Stockholm 1705, och förmådde collegium att skänka hela inkomsten, 600 daler kopparmynt, till inrättandet af ett sjukhus i Uppsala. 1708 inköptes ett hus till nosocomium, 1710 togs detsamma i bruk, och Roberg meddelade under några af de följande åren klinisk undervisning både i medicin och kirurgi. Roberg, som var en framsynt man, sträckte äfven sitt intresse till kirurgien, hvilken vetenskap på den tiden ej ansågs passa för en lärd medicus, utan var hänvisad åt fältskärerna. Han uppmanade sina åhörare att efter god grundläggning vid akademien gifva sig i fältskärslära i Stockholm för att lära kirurgi. Han yttrade 1722 vid ett tillfälle: »Ingen är fullkomlig medicus, som icke förstår kirurgien», ett yttrande som häftigt motsades af hans kollega O. Rudbeck d. y. (f. 1660, med. dr i Utrecht 1690, professor 1691, död 1740).

Frampå 1720-talet lågo återigen de medicinska studierna i Uppsala nere. Linné skrifver om sin studenttid i Uppsala 1728—1731, att medicinen »frequenterade under största barbaries i Uppsala». [3]) Ett liknande förhållande synes ha rådt vid rikets öfriga universitet, att döma af ett yttrande i en skrifvelse af den 29 maj 1732 från Lunds universitets kansler C. Gyllenborg till konsistoriet i Lund: »Medicinen ligger här som vid alla de öfriga akademierna i riket nästan så till sägandes för fäfot.» [4])

Det medicinska studiets andra storhetstid i Uppsala inträdde med Nils Rosén von Rosenstein (f. 1706, med. dr i Harderwijk 1730, med. adjunkt i Uppsala 1728, professor 1740, död 1773) och Carl von Linné (f. 1707, med. dr i Harderwijk 1735, professor 1741). Rosén tillträdde sin adjunktur 1731; hans minnestecknare i Vetenskapsakademien D. von Schulzenheim säger: »ifrån samma åratal räkna vi ock läkarekonstens lysande tidehvarf i Sverige».

[1]) J. G. Acrel, Presidiital i Vetenskapsakademien 1796, sid. 46.
[2]) E. Clason, l. c., sid. 4.
[3]) Th. Fries, Linné, I. Stockholm 1903, sid. 44.
[4]) M. Weibull, Lunds Universitets historia, I. Lund 1868, sid. 193.

Han började genast att med största framgång ägna sig åt den anatomiska undervisningen; på hans tillskyndan blef nosocomium, som alldeles vanvårdats, återupprättadt, och han började där 1741 den storartade kliniska verksamhet, som gjorde hans namn vida berömdt. Samma år anträdde Linné sin glänsande akademiska bana, det var visserligen såsom botaniker han förvärfvade sig världsrykte, men äfven såsom medicinsk forskare, särskildt inom hälsovårdens och dietetikens område, intager han en dominerande plats.

Dessa bägge män lyfte det medicinska studiet på ett förut oanadt sätt och drogo till detsamma talrika lärjungar.

Medicinska fakulteterna vid universiteten i Åbo och i Lund, för hvilka universitet liknande konstitutioner som Uppsalas voro gällande, trädde föga fram under denna tid, ehuru de visserligen räknade en och annan mera framstående lärare; deras lärjungeantal var i allmänhet ringa.

Medicinska promotioner kommo, såsom förut sid. 4 är nämndt, sent till stånd vid de svenska universiteten. Den första medicine doktorspromotionen ägde rum efter många hinder. Med. lic. J. Rothman hade 1670 disputerat i Uppsala pro gradu; han hade sedan utan att bli med. doktor börjat praktisera i Stockholm. Collegium medicum anmodade honom då att skaffa sig doktorsgrad. Rothman anförde, att han ej ville undergå examen inför filosofiska fakulteten i Uppsala, som var gramse på honom (enl. 1655 års konstitutioner måste han examineras äfven af denna fakultet, se sid. 4), och han hade tydligen fått aflägga de medicinska examina oberoende häraf. Collegium resolverade emellertid den 20 september 1671, att Rothman skulle låta examinera sig vid någon akademi, och skulle han sedermera bli recipierad i collegium och få praktisera i Stockholm; »ifall der uti Upsala ej vore nogsamt de som kunde examinera honom, ville dr Du Rietz sig den mödan gifva och till Upsala resa att der supplera numerum examinantium». Detta utslag af Du Rietz' självkänsla ledde dock ej till någon påföljd. 1673 uppmanade Rudbeck och Hoffvenius Rothman att låta promovera sig, men han nekade fortfarande att undergå examen inför filosofiska fakulteten; enligt en uppgift blef han dock sedan befriad från denna examen. Nu kom dock ett annat hinder i vägen, hvarom upplyses i ett bref från Rothman till collegium den 15 augusti 1674. Rothman skrifver, att fakulteten uppskjutit promotionen, emedan den förnummit att collegium ej mottoge någon med. doktor utan att först underkasta honom en förnyad examen; detta fann fakulteten för sig förnärmande och ville hellre afstå från att kreera doktorer än att behöfva se dem underkastas ytterligare pröfning; Rothman anhöll hos collegium om

besked huru saken förhölle sig. Hvad collegium svarat vet man ej, men saken förföll. 1680 anmälde sig Rothman åter till promotion, och på universitetskanslerns befallning blef han den 16 september 1681 promoverad till medicine doktor. 1697 var åter fråga om en promotion i Uppsala, men denna blef ej af.

Den första promotionen i Lund var 1689, då M. Neuman blef med. doktor, den andra var 1721, då K. Stobæus d. ä. blef doktor, den tredje promotionen var 1735.

Den egentliga orsaken till de fåtaliga medicine doktorspromotionerna vid de svenska universiteten var tvifvelsutan fakulteternas motvilja mot att deras lärjungar ånyo skulle examineras af collegium medicum, som enligt sina privilegier ansåg sig böra examinera alla med. doktorer, som ville praktisera i Sverige. Rothman intogs dock i collegium år 1681 utan ny examen; huruvida Neuman och Stobæus examinerats af collegium, vet jag icke, men det är ej sannolikt. År 1734 aflät collegium medicum, på förslag af N. Rosén, en skrifvelse till Kungl. Maj:t, hvari framhölls vikten af att medicine doktorsgraden togs vid de svenska universiteten. Emellertid löstes frågan på följande sätt, utan att collegium ens fick yttra sig om densamma. J. Fjellström hade 1735 promoverats i Lund och blifvit kallad till hofrättens läkare i Jönköping; collegium fordrade att han skulle infinna sig i Stockholm till examination. Fjellström anförde klagomål häröfver hos Lunds universitets kansler, och följden blef att de tre kanslererna för universiteten i Uppsala, Åbo och Lund hos Kungl. Maj:t anhöllo att de medicine doktorer, som tagit graden vid de svenska universiteten, skulle befrias från examen inför collegium. Kungl. Maj:ts beslut — säkerligen ganska öfverraskande för collegium — innefattas i följande skrifvelse till collegium af den 26 april 1737: »... Som Wi... finna det vara både med Medicinalförordningen och andra utfärdade resolutioner enligt, att de vid inrikes akademier promoverade medicine doktorer ej behöfva underkastas vidare examen hos Eder, så kommer det ock hädanefter dervid att förblifva...» Collegium hade sålunda handlat mot förordningarna; ingressen till 1663 års privilegier (se sid. 11) att collegium skall upprättas »utan prejudice af det som facultatibus medicis vid universiteterne till står», ett uttryck som med obetydlig förändring går igen i 1688 års Medicinalordningar, skulle sålunda tolkas så som det kungliga brefvet nu gör.

De svenska läkarne läto efter detta i regeln promovera sig vid de svenska universiteten. För jämförelses skull må några siffror meddelas, hvilka äfven visa, i hvilken grad svenskarna ägnade sig åt medicinska studier. Af de i Sverige praktiserande läkarna, som

promoverades under 1600-talet, 99 till antalet, voro 45 utlänningar och 44 svenskar; utaf dessa voro alla utom två (en svensk Rothman och en utlänning Neuman) promoverade å utrikes ort; de flesta svenskarna hade tagit graden vid holländska universitet. Af de 65 läkare, som promoverades under åren 1700—1737, voro 55 svenskar och 10 utlänningar; 3 svenskar voro promoverade i Lund, de öfriga 62 voro promoverade å utrikes ort (svenskarna fortfarande mest i Holland). Af de 328 i Sverige praktiserande läkare, som promoverades 1738—1799, voro 323 svenskar och endast 5 utlänningar; 303 svenskar voro promoverade vid svenska universitet, 20 svenskar och de 5 utlänningarna vid utländska universitet.

Den medicinska undervisningen i Stockholm.

Det hade tvifvelsutan af collegii medici stiftare varit afsedt, att collegium skulle bli en medicinsk undervisningsanstalt. Denna plan strandade, såsom förut berättats, men i någon ringa grad kom dock undervisning till stånd genom collegii ledamöter.

1663 års privilegier innehålla, att collegium skall uppmuntra botaniska studier för att dymedels kunna anskaffa medikamenter ur inhemska örter. Sannolikt såsom en följd häraf blef O. Bromelius 1668 af Stockholms öfverståthållare förordnad till stadens herborist för att undervisa angående de växter som ha medicinsk användning; under två somrar skötte Bromelius denna befattning.

De viktigaste stadgandena, som ålägga collegium en viss undervisningsskyldighet, röra anatomien. Redan innan någon sådan stadga fanns, har det varit fråga om anställandet af en dissektion i Stockholm. Det var nämligen meningen, att en dylik år 1666 skulle företagas i Stockholm, »emedan åtskilliga af rikets råd det mer och mer åstunda», och att dissektionen sedan skulle fortsättas i Uppsala[1]; denna dissektion blef dock sannolikt ej af. Den första förordning, som är känd angående »anatomiers» hållande i Stockholm, är ställd till barberareämbetet och ej till collegium medicum. I ett kungligt bref af den 27 april 1682 får ämbetet, på därom framställd begäran, tillstånd att »rundelen öfver Söderport» (som stod i nuvarande Brunnsbacken) skall upplåtas till ett anatomihus för kirurgiska operationsöfningar, hvarjämte samtidigt öfverståthållaren åläggеs att utlämna afrättade missgärningsmäns lik till dissektioner. Detta bref lände ej till någon påföljd, och det efterföljdes den 17 september

[1]) Bref från M. G. de la Gardie till Olof Rudbeck, anfördt af C. Annerstedt, Uppsala Universitets historia II, 2, sid. 217.

1684 af ett annat kungligt bref, denna gång ställdt till collegium medicum, af följande lydelse: »... Och som Wi hafva längst för detta gifvit Eder vår nådiga förtröstning och tillsägelse [1]), att där skulle bli inrymdt ett anatomihus, icke allenast för barberare, utan ock för unga studiosis medicinæ, som vid academierna hafva lagt deras goda fundament i det studii genere och åstunda att få visa sina prof af deras lärdom och erfarenhet, så vilja Wi forderligast låta Eder njuta effecten deraf, och skall directionen af anatomien och anatomihuset med alla dess appertinentier dependera af Eder, hvarför I skolen tillse att årligen några sectioner hållas så på manssom qvinnspersoner, till hvilkas erhållande Wår öfverståthållare tjenliga subjecta skall, när så lägenhet dertill gifves, låta affölja, då ock I vid sectionerna, såsom annorstädes är brukligt, skola af de personer, som anatomien vilja bevista, hafva en billig recognition att emottaga, och till collegii nödtorfter använda.»

Af dessa två kungliga bref synes det framgå, att anatomihuset skall vara gemensamt för barberareämbetet och för collegium, men att collegium skall ha öfverinseendet öfver detsamma och ledningen af sektionerna. 1688 års medicinalordningar innehålla samma bestämmelser som 1684 års kungliga bref, men nu säges uttryckligt, att anatomihuset är afsedt för att medicine studerande och kirurger skola ha lägenhet till öfning, vetskap och erfarenhet i anatomi.

Några flera hithörande förordningar för collegium äro ej utfärdade, och man kan knappast påstå, att någon bestämd undervisningsplikt är collegium ålagd. I förbigående må nämnas, att fyra af collegii ledamöter (O. Bromelius, J. M. Ziervogel, S. Skragge och L. Micrander) den 23 februari 1686 inlämnade en skrifvelse med förslag till en bestämd vetenskaplig verksamhet för collegium; de föreslogo bland annat, att årliga publika sektioner skola hållas; att man skall söka få tillstånd att obducera dem som dött på barnhuset, på hospitalerna och ute i staden [2]); att experimenter i fysik och mekanik skola anställas; att medicinska och kemiska iakttagelser skola samlas och tryckas; att en botanisk trädgård skall anläggas; att ett bibliotek skall inrättas. Detta stort anlagda förslag ledde ej till någon påföljd, och collegium kom aldrig att utöfva någon egentlig vetenskaplig verksamhet.

---

[1]) Hvarpå detta syftar är ej bekant; möjligen har frågan förevarit 1666 vid den tilltänkta dissektionen i Stockholm.

[2]) Obduktioner började vid denna tid bli rätt vanliga. Ziervogel hade, med biträde af två fältskärer, obducerat Carl XI:s son, prins Fredrik, som afled den 12/12 1685 i en ålder af 15 dagar. I Medicinalordningarna af 1688 upptager läkaretaxan äfven taxa för obduktioner.

Förordningarna om hållandet af årliga anatomiska demonstrationer blefvo ej åtlydda; de offentliga »anatomierna» återkommo rätt sällan. Dessa förrättades såsom öfligt på denna tid och såsom det förut (sid. 15) är beskrifvet vid tal om »anatomierna» i Uppsala. Det utlofvade anatomihuset vid Söderport kom aldrig till stånd, svårigheterna att få lokal voro stora, och härigenom förklaras, åtminstone till en del, sällsyntheten af »anatomierna». De kända offentliga »anatomierna» i Stockholm [1]) äro endast följande.

Den första ägde rum 1685 å södra stadshuset (samma ännu befintliga hus som nu har nummer 1 vid Götgatan) i en sal, där en amfiteater genom magistratens försorg uppfördes. Demonstrationerna utfördes af J. M. Ziervogel (född 1657, med. dr i Leyden 1679, död 1701), dissektionerna gjordes af fältskären Daniel Forster (född 1639, död 1710). Ziervogel utfärdade det pompösa, i tidens stil hållna program, som här bredvid (sid. 23) meddelas.

Till »anatomien» inbjödos öfverståthållaren, en del ämbetsmän, professor A. Drossander i Uppsala (född 1648, med dr i Rheims, professor i Uppsala 1683, död 1696) samt tre mästerfältskärer i Stockholm; biljetter såldes i öfrigt till allmänheten; de medicine studerandena (möjligen voro sådana nedresta med Drossander från Uppsala, jämför nedan om 1705 års anatomi) fingo närvara både vid preparationerna och demonstrationerna; för barberargesällerna höllos demonstrationer på särskilda tider. Ziervogel inledde demonstrationerna med ett latinskt tal och använde sedan omväxlande svenska och tyska språket.

Att »anatomierna» hade ett dubbelt ändamål, dels såsom undervisning, dels såsom skådespel, framgår af den i collegium under förberedelserna förda diskussionen, där det anföres att anatomiska sektioner »ske icke blott för barberarne, utan ock för många förnäma ståndspersoner».

1697 hölls ånyo en »anatomi» å södra stadshuset; demonstrationerna förrättades af L. Micrander (med. dr i Caën 1685, död 1706), A. Wallant (född 1655, med. dr i Utrecht 1677, död 1704), J. von Hoorn (född 1662, med. dr i Leyden 1690, död 1724) och L. Roberg; dissektionerna gjordes af fältskären H. G. Dahm.

1705 års anatomi är utförligt beskrifven i collegii medici protokoll. Den anatomisal å stadshuset, som förut användts, var nu upptagen af ryska fångar, och den däri befintliga amfiteatern var nedrifven. Emellertid uppbyggdes nu i en sal (densamma som förut?) i södra stadshuset en ny amfiteater. Fältskären Dahm anmodades

[1]) Jag är doktor V. Djurberg tack skyldig för en del meddelanden om Stockholms-anatomierna.

L. B. S.

SPhyngem Sacro humani corporis Templo
imposuit Natura,
prout apud Ægyptios Templorum foribus dedicata ejus simulacra
lapidea exstabant olim.
Illa vero non ex Pario lapide, sicut hæc efficta,
sed. sanctâ fide mysteria custodit, recondit,
quæ artificiosa Anatomicorum manus recludit.
Hoc Ariadnæo filo duce, per infinitos corporis nostri labyrinthos
meare, permeare, exque tricis omnibus nos expedire valemus:
Non quidem prisco Ætruscorum more, qui animalinm mactabant victimas,
ut lustratis extis,
Belli & Pacis ancipites eventus enuntiarent;
Sed ut Sibi quisque
verus sit Aruspex,
et sive præteritæ valetudinis, vel præsentis vaticinia captare
animi quadam certitudine possit.
Talia non fictæ salutis auguria quæremus & nos, dum extispicinam solennem exercemus,
haud quidem Vobis offerendo
rudia illa atque caduca
Phidiæ, Lysippi vel Praxitelis
confecta hominum simulacra;
Sed Perfectissimi Nostrûm Opificis absolutissimum opus,
Hominem inquam masculum
Vestris subjiciendo oculis.
Favente enim Summo NUMINE,
Jubente Clementissimo REGE,
Cadaveris virilis dissectionem, ad diem 24 Jan. horam 2da pomerid.
auspicaturus.
cœptamque telam pertexurus sum sequentibus diebus;
ut quicquid vel utilitatis, vel jucunditatis ex Corporis Humani cognitione hauriri queat,
id singulatim atque minutatim expendatur.
Ad hæc Sacra peragenda,
Omnes rei Anatomicæ Fautores, Spectatoresque Curiosissimi
auditum ut veniant, & spectatum,
qui se mortales sciunt & cognoscere amant,
in Theatrum Anatomicum,
quod est in Curiâ Suburbij Australis,
prolixo officio convocantur.
More vero recepto, (ut profanum vulgus ab his Sacris procul arceatur,)
non citra tesseram Anatomicam hic cuipiam intrare fas esto;
quibus distribuendis vacabit dies sectionem proxime præcedens,
ut nomina sua profiteantur, qui in Theatrum intromitti volunt.
Quos frequentes comparere, officiosissime rogat
Nomine Collegij Medici.
Johannes Martinus Sierbogel. D.

HOLMIÆ, Excudit Henricus Keyser, Reg. Typogr.

Program vid den första offentliga "anatomien" i Stockholm 1685.

äfven denna gång att preparera, men han begärde så stort arfvode (halfva inkomsten af de sålda biljetterna), att prof. Roberg i Uppsala, som skulle deltaga i demonstrationerna, föreslog att läkarna själfva skulle sköta preparationerna. Det blef Roberg, som ensam preparerade alltsammans (liksom han gjort vid 1701 års anatomi i Uppsala). Demonstrationerna utfördes af J. O. Winge (med. dr i Utrecht 1696, död 1708), M. Bromelius (f. 1679, med. dr i Rheims 1703, prof. i anatomi 1716—1720, död 1731), J. von Hoorn och L. Roberg. »Anatomien» räckte i 4 dagar, de betalande åskådarna växlade mellan 112 och 167; inkomsten skänktes till ett sjukhus i Uppsala (säkerligen på grund af Robergs beredvillighet att sköta dissektionerna). Anmärkningsvärdt är, att Roberg med tillstånd af Uppsala universitets rektor medtagit till Stockholm de flesta medicine studerande, »då de till preparationen af det som publice demonstrerades anförde och öfvade blefvo» [1].

1709 hölls åter en offentlig »anatomi», denna gång af J. von Hoorn.

Utom de offentliga »anatomierna» synes det som om en del läkare under dessa tider gifvit privat undervisning i anatomi; detta berättas särskildt om L. Roberg (före hans utnämning till professor i Uppsala 1797) och om J. von Hoorn.

De långvariga krigen och det härigenom vållade behofvet af dugliga fältskärer gjorde det önskligt att en mera regelbunden undervisning i anatomi anordnades. Det var helt säkert detta förhållande som framkallade utnämningen af en anatomie professor i Stockholm. Den 23 november 1716 utfärdades ett kungligt bref, hvari bland annat säges: »Till ungdomens undervisning uti anatomien och de stycken som till en mensklig kropps kunskap höra, hafva Wi i nåder godt funnit i Stockholm att förordna en anatomie professor, som icke allenast på svenska publice och privatim däruti underrättar ungdomen, utan ock esomoftast, då lägenhet gifves, förrättar sectiones anatomicas — bestående honom dervid den heder och rang som andre professores medicinæ åtnjuta, men ingen annan lön än hvad han af dess disciplar för private collegier kan uppbära, samt vid publique sectioner af den som lust hafva sådant att bevista.» Till professor i anatomi utnämndes den ofvan nämnde M. Bromelius, och på samma gång förordnades (i öfverensstämmelse med den förut nämnda sedvänjan att själfva dissektionerna skulle förrättas af en fältskär) till Bromelius' biträde såsom anatomiæ et chirurgiæ operator publicus fältskären S. Schützer (f. 1676, död 1760). Om Bromelius'

[1]) Annerstedt, Uppsala Universitets historia, II, 2, sid. 237.

verksamhet såsom anatomie professor vet man nästan ingenting; redan 1720 lämnade han sin lönlösa tjänst, som ej blef försedd med ny innehafvare.

Under närmast följande år omtalas ingen anatomisk undervisning i Stockholm; 1726—1728 gaf Evald Ribe d. y. (f. 1701, med. dr i Rheims 1725, preses i Collegium medicum 1740, död 1752) enskild undervisning i anatomi.

1729 förekom ånyo en offentlig anatomisk demonstration, äfven nu på södra stadshuset. Denna »anatomi» är beskrifven och kritiserad af Linné [1]), som då studerade i Uppsala och reste ner till Stockholm för att bevista densamma. Biljetter såldes åt allmänheten för 16 daler kopparmynt. Alla doktorer och alla mästerfältskärer i Stockholm fingo frisedlar. Föreläsningar höllos af M. Bromelius, nu preses i collegium medicum och adlad till von Bromell, N. Boy (f. 1683, med. dr i Harderwijk 1709, död 1739), C. Soem (med. dr i Harderwijk 1721, död 1748), E. Ribe d. y., C. Alstrin (f. 1686, med. dr i Angers, död 1750) och J. C. Nordenheim (f. 1681, med. dr i Harderwijk 1704, död 1740). Dissektionerna utfördes af kirurgen E. F. Müller.

Den sista offentliga anatomiska dissektionen i Stockholm synes ha hållits af N. Rosén 1737. Denne anmälde i collegium medicum, att han ville göra en publik anatomi på anatomisalen i Stockholm, och collegium beslöt utfärda tillkännagifvande därom; om själfva »anatomien» föreligga inga underrättelser.

J. von Hoorn, som så flitigt deltagit i den anatomiska undervisningen, har dessutom skapat sig ett namn i den svenska medicinens historia såsom den obstetriska undervisningens grundläggare. Von Hoorn hade studerat förlossningskonsten i Paris. Efter sin återkomst till Stockholm 1691 höll han offentliga föreläsningar, såväl i anatomi som i obstetrik. Ehuru han sedan företrädesvis ägnade sig åt barnmorskornas undervisning, så är det otvifvelaktigt att han äfven i obstetrik

J. von Hoorn.

[1]) Carl von Linné, Ungdomsskrifter samlade af E. Ährling. I. Stockholm 1888, sid. 5.

handledt en del medicine och kirurgie studerande. Den ofvannämnde Nordenheim, som var barnmorskelärare efter von Hoorn, erbjöd sig 1727 hos ständerna att undervisa läkare och kirurger i obstetrik; huruvida detta ledt till någon påföljd är obekant.

Under detta tidsskede började man vid de medicinska undervisningsanstalterna inrätta, utom anatomiska teatrar, äfven botaniska trädgårdar och kemiska laboratorier. I Stockholm grundlades sådana institutioner af den ryktbare Urban Hjærne (f. 1641, med. dr i Angers 1670, preses i collegium medicum 1696, död 1724), en man som med afseende på mångsidigheten af sina kunskaper och storslagenheten i sina intressen kan täfla med själfva Olof Rudbeck d. ä. År 1679 påbörjade han inrättandet af ett laboratorium, som enligt Key [1]) var, om icke det första, så dock ett bland de allra första i Europa, och som i sitt slag säkert var det förnämsta under långa tider; Hjærnes undersökningar omfattade olika delar af kemien, särskildt de som hade sammanhang med medicinen, farmacien och mineralogien. 1694 flyttades hans laboratorium till den s. k. Gripenhielmska egendomen på Kungsholmen (nuvarande Serafimerlasarettet), och Hjærne anlade därstädes äfven botanisk trädgård; redan 1713 såldes åter denna egendom, laboratoriet flyttades till annan plats, men trädgården nedlades.

Urban Hjærne.

Efter Hjærnes tid omtalas ingen botanisk undervisning i Stockholm, förrän Linné under sin Stockholmstid åren 1739 och 1740 höll botaniska föreläsningar (öfver växternas ekonomi och nytta) å Riddarhuset och företog botaniska exkursioner. — F. Hasselquist (f. 1722, med. dr 1751, död 1752) höll 1749 botaniska föreläsningar i Stockholm.

Collegium medicum hade vid sitt instiftande ej lyckats få något nosocomium till stånd. Den kliniska undervisningen, som nu började

[1]) A. Key, Inbjudningsskrift till e. o. prof. C. G. Santessons installationsföreläsning vid Karolinska Institutet. Stockholm 1896, sid. 9.

blomstra upp här och där i Europa, och som införts i Uppsala af Roberg, kom under denna tid ej till någon utveckling i Stockholm. För att ersätta denna brist i den medicinska utbildningen var det vanligt, att unga läkare och medicine studerande under någon tid slöto sig till äldre läkare och under dessas handledning följde deras praktik; så t. ex. utbildade sig Hjærne i sin ungdom hos Du Rietz och Wattrang i den medicinska praktiken.

Emellertid finnes en och annan uppgift, som tyder på att äfven under denna tid unga läkare studerat på sjukhusen i Stockholm, d. v. s. på Danviks hospital, där hvarjehanda kroniska sjukdomar vårdades, på S:t Johannes' hospital eller Drottninghuset (inrättadt 1681) och på Barnhuset (inrättadt 1624). Från Uppsala meddelas att efter den stora branden 1702 funnos inga medicine studerande i Uppsala; de befunno sig i Stockholm för att åse, huru patienterna sköttes vid Danvikshospitalet, Barnhuset och Johannissjukstugorna, »till hvilken nyttiga och nödiga öfning god lägenhet var i Stockholm, men i Upsala alldeles ingen»; Roberg hade med rektors begifvande rest till Stockholm och gått studenterna till handa vid dessa öfningar [1]. — Sacklén [2]) berättar i sin läkarehistoria om dr J. Pihl (1683—1751), att denne var student i Uppsala, men öfvade sig i medicinen i Stockholm 1709, isynnerhet vid Danviken; innan Stockholms Lasarett inrättades, säger Sacklén, var Danviken det enda ställe, hvarest unga så väl läkare som kirurger hade tillfälle att vänja sig vid utöfningen af vetenskapen. — Då vid 1734 års riksdag dr N. Boy föreslog att ett offentligt sjukhus skulle inrättas i Stockholm, afslogs detta under följande motivering: »såsom det befinnes att vid Danviks hospital såväl ett särskildt curhus för dem, som med smittosamma sjukdomar äro behäftade, som ock en sjukstuga äro inrättade, där de fattiga, som varde sjuka, blifva af hospitalsfältskären med medikamenter och betjening skötte, varandes ock vid barnhuset tvenne sjukstugor, der de sjuka barnen af stadschirurgen betjenas, alltså och emedan afsikten härvid förnämligast är att doctores och medici vid en slik inrättning af sjukhus måtte få practisera den i studio medico förvärfvade kunskap; ty förmoda Riksens Ständer det bemälde medici böra taga dessa tillfällen i akt och genom de fattigas curerande så vid Barnhuset som Danviken visa sin förfarenhet och kristliga medlidande, helst staten ej skulle tåla att göra några nya inrättningar dertill».

---

[1]) Annerstedt, l. c. II, 2, sid. 238.

[2]) Sacklén, Sveriges Läkarehistoria. Afd. 2. Häft. 1. Nyköping 1823, sid. 712.

1748 framkom en förslag till ett slags praktisk-medicinsk undervisning i Stockholm. Kungl. Maj:t ålade collegium medicum i skrifvelse af den 29 augusti 1748 att uppdela Stockholm i distrikt, där vissa skickliga doktorer skulle lämna fattiga sjuka kostnadsfria läkareråd, under det att med. studerande, »som theoretice genomgått vetenskapen och som behöfva att practice lära densamma, hvilket aldrig bättre än uti stora städer under förfarnares inseende ske kan», borde hafva närmaste tillsyn hos de sjuke. Collegium föreslog med anledning häraf i skrifvelse till Kungl. Maj:t af den 7 september 1748 att 4 fattigläkare skulle tillsättas i Stockholm; till en början ville collegii ledamöter själfva sköta mottagningarna och hoppades att medicine studerande och yngre läkare skulle därvid biträda och därigenom öfva sig i medicinsk praxis. Dessa förslag ledde ej till någon praktisk påföljd för den medicinska undervisningen.

Såsom på sätt och vis vittnande om myndigheternas omvårdnad om läkarnes möjligheter att förskaffa sig medicinska kunskaper må anföras, att ett kungligt bref till collegium medicum af den 8 mars 1726 befaller, att alla personer som dö af svåra sjukdomar, hvars orsak man ej kunnat utgrunda och som man ej kunnat bota, skola straxt efter döden öppnas; dock få doktorerna och fältskärerna ej taga betalning för sådana liköppningar, »emedan de sjelfve hafva tillfälle sig dervid att lära och om sjukdomarna informera». Ett kungl. bref till öfverståthållaren af den 31 juli 1738 ålägger denne att lämna nödig handräckning, ifall liköppning i slika fall vägras af de efterlefvande.

Jag har i det nu anförda velat meddela hvad man vet om de första ansatserna till medicinsk undervisning i Stockholm. Denna undervisning meddelades i allmänhet frivilligt af medicine doktorer. lärjungarne ha i första hand utgjorts af yngre läkare och af medicine studerande, som redan under detta tidehvarf ofta begifvit sig från Uppsala till Stockholm för att inhämta kunskaper, hvilka lättare förvärfvades i hufvudstaden än i den småstad, där universitetet var förlagdt; i andra hand har denna undervisning i regel äfven stått öppen för fältskärsgesällerna, som helt säkert flitigt begagnat sig af densamma.

Innan jag lämnar detta kapitel, vill jag nämna några ord om collegii medici examination. Denna var under detta tidsskede en mycket väsentlig del af collegii medici göromål. Alla medicine doktorer, hvilka ville praktisera i landet, måste undergå examen inför collegium medicum, ända till 1737, då, såsom här ofvan (sid. 19) är berättadt, collegium ej längre fick examinera de vid svenska universitet promoverade; efter denna tid blefvo collegii examina

sällsynta, då de flesta läkare läto promovera sig i Sverige. Collegium tog sin examensskyldighet mycket allvarsamt, alla collegii ledamöter plägade deltaga i förhören, som höllos på latin. Ofta blef det gräl mellan examinatorerna, som frågade på en gång. Tidtals lät man examinanderna aflägga tentamina före examen, ibland lät man dem också aflägga skriftliga prof. Ett kungligt bref af den 5 juni 1719 inskärper hos collegium nödvändigheten af stränga examina. Hjelt [1]) har ur collegii protokoll anfört en del vid examina framställda frågor, och han har likaledes aftryckt ett examensdiplom. Efter godkänd examen antogs doktorn till collegii membrum.

Den kirurgiska utbildningen och undervisningen.

Kirurgien var ett handtverk, och den lärdes också såsom ett handtverk. Utbildningen skedde under vissa lärlings- och gesällår hos mästare i yrket, hvilka antingen innehade barberarstugor (i Stockholm och en del andra städer) eller ock som regementsbarberare (regementsfältskärer) voro anställda vid armén. Den första förordning under denna tid, som har afseende på utbildningen i yrket är af den 10 juli 1680, då det bestämmes, att hvar och en som vill göra mästerstycke skall tillika »göra manual operation». I 1686 års reglemente för barberareämbetet föreskrifves: att lärpojke skall tjäna i tre år; att hvar mästare får ha två lärpojkar, utom åldermannen som får ha tre; att den som vill bli mästare skall ha tjänat som gesäll minst 4 år samt dessutom »på samma konst vandrat»; att gesällen vid pröfning till mästare skall undergå examen inför hela ämbetet och i närvaro af Kungl. Maj:ts därtill förordnade lifmedicus [2]) (d. v. s. preses i collegium) samt en magistratsperson; att gesällen vid examen skall göra och uppvisa alla manuella operationer och handgrepp, som höra till kirurgien [3]) samt sedan göra sitt mästerstycke »af åtskilliga unguentis, emplastris, olieteter och andra till patienternas utvärtes kurer hörande stycken».

Barberareämbetet var starkt skråskyddadt; ingen gesäll examinerades till mästare utan att han först genom arf eller köp kommit i besittning af någon af de privilegierade barberarestugorna i Stockholm, eller blifvit af någon stad kallad till stadsfältskär eller af någon öfverste kallad till regementsfältskär o. s. v.

---

[1]) Hjelt, l. c. I, sid. 109—113.

[2]) Redan 1663 och 1685 hade bestämmelser utfärdats om att denna examen skulle stå under uppsikt af collegium medicum (se sid. 11 och 13).

[3]) Dessa operationer utfördes vid denna tid sannolikt på fantomer.

Stockholmsämbetet blef snart direkt privilegieradt såsom den enda kirurgiska examinationsanstalten i riket; ett kungl. bref af den 6 augusti 1689 bestämde att i Stockholm skulle vara det enda autoriserade barberareämbete, för hvilken societet alla fältskärer och barberare i riket hade att presentera sig till examen, att låta in- och utskrifva sina lärpojkar och att söka och erhålla sina lärobref. Den 4 september 1690 förordnas, att alla barberarelärlingar i riket skola anmälas hos direktören öfver barberareämbetet; efter läroårens slut meddelar mästaren intyg om lärlingens förhållande, hvarefter denne beger sig till Stockholm för att examineras af några därtill förordnade mästare; efter godkänd examen erhåller lärlingen lärobref som gesäll. Den 9 maj 1698 utfärdades ordningsstadga för gesällerna, ungefär likalydande med stadgan af 1625.

Den utbildning, som fältskärslärlingarna fingo, var under hela detta tidsskede skäligen klen; såsom bevis härpå må ur en skrifvelse aflåten af collegium medicum till kanslikollegium den 21 nov. 1747, anföras följande:[1])

»Läroåren äro nödvändigt trenne, men drages gemenligen ut till 4, 5 och 6, allt som de kommo öfverens och lärjungen har att betala med. När åren äro till ända, får han sitt bref, ställdt efter ett visst tryckt formulär, lika antingen han är mer eller mindre skicklig. Första åren gå mestadels bort med små ärenden och uppassning, så i hushållet som af gesällerna, tills han efter hand vänjer sig föra rakknifven, omsider öppna ådern, breda plåster och till det högsta förbinda ett sår eller benbrott, kunnandes därjemte då och då ha tillfälle att se en eller annan operation göras af sin mästare. Det öfriga måste han lära genom läsning och öfning samt vissa manuskripters afkopierande, där besynnerlig flit och håg emellan kommer, dock som oftast, sedan han först blifvit utlärd eller gesäll.»

Såsom handledning för studierna begagnades under senare delen af nu behandlade tidsskede ett kollegium gifvet af Gerhard Boltenhagen (f. 1692, ledamot af kirurgiska societeten 1728, död 1756). För öfrigt känner man föga, hvilka bokliga kunskaper som under denna tid fordrades för undergåendet af de kirurgiska pröfningarna.

Att barberareämbetet redan tidigt insåg behofvet af anatomiska kunskaper såsom underlag för ett framgångsrikt utöfvande af yrket, framgår af deras ofvan (sid. 20) omtalade anhållan hos Kungl. Maj:t att erhålla ett rum för dissektioners anställande. Det är förut skildradt, huru den anatomiska undervisning, som fanns i Stockholm, ställdes under collegii medici ledning, men också, huru fältskärerna i lika mån som läkarne blefvo delaktiga af densamma. Öfverhufvud

[1]) Hjelt, l. c. Del I, sid. 272.

taget kan man säga, att den medicinska undervisning, som i förra afdelningen är omnämnd, var tillgänglig lika väl för fältskärer som för medici, och att densamma för de vetgiriga bland fältskärerna var en förträfflig utfyllnad i handtverksutbildningen.

Då fältskärerna i Sverige under långa tider i regel voro inflyttade tyskar, så hade fältskärsväsendet helt och hållet en tysk prägel. Den tyska kirurgien kvarstod ända till början af 1700-talet på en rent handtverksmässig ståndpunkt, under det att de engelska och franska kirurgerna långt tidigare skaffade sig en mera vetenskaplig utbildning. Under förra hälften af 1700-talet började en del af de svenska gesällerna, då de »vandrade på sin konst», att uppsöka, utom Tyskland, äfven Frankrike, där kirurgien då för tiden stod högre än annorstädes. Ett antal vetgiriga och begåfvade ämnessvenner hemkommo med nyförvärfvade kunskaper och med brinnande nitälskan att omsätta sina kunskaper i undervisningsarbete för sina medbröders upplysning. Från dessa kirurger utgick den väckelse, som hos oss omdanade kirurgien från handtverk till vetenskap, och hvars närmaste, ehuru af kirurgerna icke afsedda följd var inrättandet af den första, under collegii medici styrelse ställda, medicinska professuren i Stockholm; historien härom hör närmast till följande skede af min framställning.

Läkares och kirurgers ställning.

De akademiskt utbildade läkarne började under denna tid få ett visst anseende och en viss ställning i samhället. Orsaken härtill är klar, det beror på den medicinska vetenskapens utveckling och framsteg, hvilka togo sig ett teoretiskt uttryck i den förbättrade medicinska undervisningen i Uppsala under Rudbeck d. ä:s och Hoffvenius' tid och ett praktiskt uttryck genom bildandet af collegium medicum. Ett bevis på höjningen af läkareståndet finner man däri, att det blef allt vanligare att framstående läkare, särskildt lifmedici och professorer, enligt tidens sed blefvo adlade.

Antalet läkare började ökas, och på samma gång ägnade sig infödda svenskar mera än förr åt läkareverksamheten, så att snart blefvo utländska läkare sällsynta i Sverige (jmfr. sid. 20). De platser som stodo öppna för läkare voro ännu ej många; utom befattningarna som läkare vid hofvet och professorsbefattningarna vid de medicinska fakulteterna var det endast ett fåtal provinsialläkare- och stadsläkaresysslor (i början af 1700-talet funnos endast

9 provinsialläkaresysslor i riket, och stadsläkare funnos endast i de större städerna). Läkarnas inkomster voro blygsamma, och det var rätt vanligt, att de öfvergåfvo medicinen och öfvergingo till helt andra lefnadsbanor.

Kirurgernas ställning var en helt annan än läkarnas; de voro fortfarande handtverkare. Ordet »mäster» begagnades om mästarna, under utbildningsåren användes namnen gesäller och lärpojkar. Carl XI:s och Carl XII:s hoffältskärer voro på samma gång deras kammartjänare. Regementsfältskärerna hade ingen bestämd rang, en del öfverstar likställde dem med underofficerare, andra med fänrikar. Kirurgiska societeten anhöll 1698 hos kanslikollegium att få besked om regementsfältskärernas rang, men erhöll ej något svar. A. J. von Henel upptager i sitt 1728 utgifna kalendariska arbete »Den nu för tiden florerande vidtberömde Kongl. Residence-staden Stockholm» kirurgiska societeten under afdelningen »om konster och dylikt idkande borgerskapet», hvilken afdelning för öfrigt omfattar apotekare, boktryckare, bildhuggare, konterfejare, »jubilerare», pärlstickare, pitserstickare och urmakare. En kunglig förordning af den 19 oktober 1719 förbjöd handtverksgesäller att bära värjor, och 1728 förklarades att detta förbud äfven gällde fältskärsgesäller (apotekaregesäller fingo 1722 rätt att bära värjor).

Antalet fältskärsmästare var begränsadt genom skråordningarna, och flera mästare fingo ej utexamineras än de som på förhand hade sina platser. Maximiantalet lärpojkar (och därigenom äfven antalet gesäller) var äfvenledes bestämdt i författningarna (se sid. 29). För läkarevården vid armén var det alltsedan den 17 september 1685 genom ett kungligt bref bestämdt, att vid hvart regemente skulle finnas en examinerad regementsfältskär, som ägde rätt att antaga så många gesäller som behöfdes vid regementet. De flesta kirurger voro tyskar, men fram på 1700-talet började äfven ett antal svenskar ägna sig åt kirurgien. 1680—1688 voro kirurgiska societetens protokollsböcker affattade på tyska (böckerna saknas för åren 1689—1757). Societetens inskrifningsbok fördes på tyska ända t. o. m. år 1756; den bok där lärlingarnas namn infördes var skrifven på tyska t. o. m. år 1749.

Att kirurgerna, likaväl som läkarne, redan tidigt hade en viss af staten erkänd ställning som representanter för rättsmedicinen, framgår af kungliga brefvet till Svea hofrätt af den 6 maj 1689, hvari det bland annat heter: »Åliggandes chirurgi, som hufvud- och andra dödliga sår besiktiga och sina vittnesbörder deröfver gifva att ... om sårets beskaffenhet sig informera med uppskärande och öppnande ... Medici och chirurgi böra i deras såramålsattester till deras utlåtelse bifoga de skäl, hvarpå de attesten grundat.»

Ett särskildt slag af kirurger utgjordes af de, i regel utländska kringresande specialisterna, hvilka t. ex. opererade starr, bråck eller sten, »okulister, bråck- och stensnidare». Äfven dessa stodo enligt förut anförda förordningar under collegii medici kontroll och examinerades ej sällan i collegium. En del af dessa operatörer voro rätt kunnige män, men åtskilliga voro endast äfventyrare och charlataner, hvilka ströko land och rike omkring och utbjödo sina kurer, ofta under samarbete med harlekiner, förevisare af apor, lindansare o. d. folk. Key har i tvenne installationsprogram [1]) lemnat en del skildringar öfver dylika operatörers framfart.

[1]) Key. Inbjudning till J. Widmarks installation 1892 och Inbjudning till J. Åkermans installation 1897.

3. Från upprättandet af Serafimerlasarettet och de första medicinska professurerna i Stockholm till kirurgiska societetens upplösning.

Omkr. 1750—1797.

Collegium medicum och kirurgiska societeten. — Serafimerlasarettets uppkomst och tidigare utveckling. — Kirurgiska societetens vetenskapliga föreläsningar. — Professurerna i anatomi och kirurgi, i obstetrik samt i naturalhistoria och farmaci. — Den medicinska undervisningen vid universiteten och i Stockholm. — Den kirurgiska undervisningen. — Tillfälliga kirurgiska undervisningsanstalter under krigen. — Läkares och kirurgers ställning. — Sammansmältning af medicin och kirurgi, kirurgiska societetens upplösning.

Collegium medicum och kirurgiska societeten.

Collegium medicum hade vid midten af 1700-talet en synnerligen obestämd och osäker ställning. Den verkliga styrelsen öfver rikets medicinalverk innehades alltsedan 1737 af sundhetskommissionen (se sid. 15), som upplöstes först vid riksdagen 1766, då ständerna beslöto, att alla de särskilda kommissioner och deputationer, som under föregående riksdagar tillsatts, skulle upphäfvas. Collegium medicum var ej heller längre någon examinationsinrättning, sedan de vid svenska universitetet promoverade doktorer undandragits collegii examination; det var blott de i utlandet graduerade läkarne, som voro skyldiga att aflägga examen inför collegium; under här berörda tidsskede blef en sådan examen (som nu kallades colloquium familiare) endast aflagd af 8 läkare.

1756 års riksdag ägnade ett ganska stort intresse åt medicinalväsendet och anslog bland annat en årlig summa, 15,000 daler silfvermynt, till en medicinalfond, från hvilken nödvändiga utgifter skulle bestridas. Orsaken till ständernas nyvaknade omtanke om hälso- och sjukvården i riket låg däruti att tabellkommissionens offentliggjorda siffror pekade på en hotande folkbrist i landet.

Genom instruktionen för collegium medicum af den 22 juni 1763 fick collegium en mera bestämd ställning inom statsförvaltningen. Collegium fick sig ålagdt att upprätta förslag till en del läkaresysslor och att yttra sig öfver kompetensen hos de sökande till en del andra sysslor, att afgifva betänkanden öfver vissa folködande sjukdomar, att undersöka orsakerna till osundheten i vissa trakter, handtverk och näringsfång, att beflita sig om den allmänna sjukvården, att årligen afgifva berättelser om medicinalväsendet o. s. v. Sedan år 1756 lön blifvit beviljad åt en af assessorerna i collegium, blefvo alla ledamöterna aflönade år 1763. Riksdagen år 1766 bestämde, att vid dåvarande assessorernas afgång skulle deras löner indragas och assessorsplatserna ges åt personer, som förut hade aflönade tjänster; vidare bestämdes att de tre professorerna i anatomi, i obstetrik och i naturalhistoria skulle vara självskrifna till assessorer.

En ny instruktion för collegium medicum af den 29 juli 1774 stadfäste ytterligare collegii ställning såsom ämbetsverk. Det bestämdes nu, att collegium skulle bestå dels af en preses och sex assessorer med lön, dels af de ledamöter som nu för sitt ämbete sutto där (de tre professorerna och ännu ett par läkare) men hvilkas efterträdare ej skulle bli collegii ledamöter.

Collegium hade under denna tid svåra strider att utkämpa med kirurgiska societeten, som sökte skaffa sig en med collegium likartad ställning. Kirurgien hade gått framåt, enstaka kirurger hade under utländska resor skaffat sig en verklig vetenskaplig utbildning, och det fanns därför ett visst fog för kirurgiska societetens sträfvanden. Emellertid var det under långa tider ej fråga om att förena läkare och kirurger till en korporation, det var ej heller tal om att lösgöra kirurgien ur skråbojorna, utan striden gällde egentligen, såsom så ofta, en maktfråga; kirurgiska societeten, som bestod af 18 handtverksmästare, ville med bibehållande af alla sina skråformer bli ett ämbetsverk fullkomligt jämnställdt med collegium medicum. Liknande strider fördes under denna tid i andra länder, så hade t. ex. i Danmark år 1736 inrättats en kirurgisk läroanstalt med kirurgisk examen; i Frankrike stiftades 1743 l'académie royale de chirurgie, som på en gång var en administrativ, en vetenskaplig och en undervisningsanstalt.

Den 16 januari 1755 utfärdades ett nytt reglemente för kirurgiska societeten, hvilket dock, utom några få ändringar i bestämmelserna rörande examen hvartill jag återkommer, ytterligare fastslog det gamla skråtvånget. De enda lättnader i detta tvång återfinnas i en paragraf, som säger att antalet privilegierade kirurger med

ämbetsrättigheter i Stockholm (hvilka rättigheter såsom af ålder kunde ärfvas och köpas) skall vara begränsadt till 18, men att dock med hänsyn till folkmängdens förökning äfven andra skickliga kirurger[1]) ej må betagas rättigheten att där bruka sin profession, likväl utan att hålla gesäller till biträde.

Striderna mellan collegium och societeten började på allvar vid 1756 års riksdag. Frihetstidens riksdagar voro en synnerligen lämplig tummelplats för strider af detta slag. Så godt som hela den utöfvande makten i landet var samlad i ständernas eller rättare sagdt det för ögonblicket härskande ständerpartiets hand, och de mest oväsentliga detaljer inom förvaltningen bestämdes af ständerna. Ständerna voro delade i de skarpt skilda partierna, hattar och mössor. Läkarna voro i regel hattar, under det att kirurgerna såsom utöfvare af ett borgerligt yrke hade anslutit sig till mössorna, hvilka företrädesvis ansågo sig föra talan för handel, industri och näringar. Den som förde kampen å kirurgernas vägnar var Herman Schützer, adlad Schützercrantz (f. 1713, ledamot i kirurgiska societeten 1744, arkiater 1753, preses i kirurgiska societeten och öfverdirektör öfver kirurgien i riket 1758—1767, död 1802). Såsom kirurg hörde Schützercrantz knappast till de mera framstående bland sina samtida, men han var en man fullkomligt typisk för tidehvarfvet. Han var utomordentligt kraftfull och skydde inga medel för genomdrifvandet af sina syften, han var smidig och hänsynslös och en mästare i intrigspel. Under loppet af många år ingaf han massor af förslag och betänkanden till regeringen, till ständerna, till ständernas olika utskott, ibland personligen, ibland i societetens namn, ibland genom någon lejd ledamot af ständerna som lånat sitt namn till hans förslag; alla förslagen gingo ut på att undergräfva collegii ställning och att höja societeten. Schützercrantz

H. Schützercrantz.

[1]) I hvad mån andra kirurger än de 18 privilegierade praktiserat i Stockholm, är svårt att kunna konstatera. O. af Acrel praktiserade, sedan han 1763 utgått ur societeten: likaledes ha en del regementsfältskärer idkat allmän praktik (något som förut var förbjudet).

var en synnerligen farlig motståndare till collegium medicum, bland hvars ledamöter ingen var honom vuxen i denna sorts strid. Isynnerhet från och med 1760, då mössorna blefvo det härskande partiet, såg det många gånger ut som om collegium helt och hållet skulle besegras af societeten. Striden gällde dels kirurgernas ställning till läkarna, dels frågan om kirurgernas vetenskapliga undervisning. Till den senare frågan återkommer jag, och jag vill nu blott, för sammanhangets skull meddela några spridda drag ur Schützercrantz' kamp för kirurgernas ställning gent emot läkarna. Jag vill erinra om, att 1688 års medicinalordningar, hvilka bekräftats i collegii medici instruktion 1763, bestämde att kirurgerna skulle stå under kontroll af collegium, likasom det äfven sedan 1663 var förordnadt, att kirurgernas examen skedde under uppsikt af collegium medicum.

Vid 1756 års riksdag förmådde kirurgerna borgare- och bondestånden att besluta, att 4 apotekare och 4 kirurger skulle få säte i collegium medicum, men beslutet ledde ej till någon påföljd, då frågan föll i de två öfriga stånden; vid samma riksdag lyckades kirurgerna afvärja ett mot dem riktadt anfall, i det att sundhetskommissionen föreslagit att collegium medicum skulle få domsrätt i mål rörande förbrytelser mot medicinalordningarna, således äfven i mål angående kirurgernas kvacksalveri på läkarnes område; vid riksdagen 1756 inlämnade också Schützercrantz genom sina handtlangare i borgare- och bondestånden förslag om tillsättandet af provinsialkirurger i länen, hvilket förslag dock föll. Enligt tidens sedvänja aflöpte riksdagsstriderna ej utan krigskostnader; bland kirurgiska societetens bevarade handlingar finnes en anteckning rörande en del af societetens utgifter vid den nämnda riksdagen; dessa belöpte sig till 5,902 daler kopparmynt, däribland åt O. O. (en bonde Otto Olofsson, som frambar ett af societetens förslag i bondeståndet) 802 daler, åt Schützercrantz för diverse utgifter 860 daler, åt Svan (obekant hvem som afses) 200 daler, åt »långa bonden» 200 daler, åt diverse bönder 100 daler, till kollation 463 daler.

Då 1756 års riksdag anslog 15,000 daler silfvermynt till en medicinalfond, begärde kirurgiska societeten genast att få en del af denna fond för sina ändamål. 1757 anslog Kungl. Maj:t ur medicinalfonden 1,000 daler silfvermynt årligen till två resestipendier för unga kirurger.

Då Schützercrantz 1758 inträdde som ledamot af sundhetskommissionen, föreslog han därstädes, att provinsialkirurger i de olika länen skulle tillsättas. År 1760 begärde Schützercrantz hos Kungl. Maj:t, att kirurgiska societen skulle få direkt meddela sig med Kungl. Maj:t (sådana meddelanden skedde indirekt genom collegium medicum).

Vid 1761—1762 års riksdag föreslog kirurgiska societeten, att den skulle immediate dependera af Kungl. Maj:t och icke vara under collegii medici subordination. Vid samma riksdag föreslog Schützercrantz genom ett sitt ombud i ridderskapet och adeln, att kirurgiska societeten skulle förändras till ett kungligt collegium chirurgicum; Schützercrantz föreslog sedan att N. Rosén von Rosenstein skulle utnämnas till riksarkiater och ha högsta uppsikt öfver både collegium medicum och collegium chirurgicum. Alla dessa förslag blefvo utan resultat.

1761 fördes striden också i en rad anonyma broschyrer. J. G. Hjertzeel (ledamot af kir. societeten 1752, död 1761) inledde striden med en broschyr benämnd »Några sanningar med däraf följande slutsatser rörande medicinalverkets och isynnerhet kirurgiens förbättring». I broschyren, som före tryckningen blifvit uppläst och gillad i kirurgiska societeten, föreslås, att sundhetskommissionen skall bli öfverstyrelse för hela medicinalverket, att collegium medicum och kirurgiska societeten skola bli jämnställda, att kirurgerna skola få behandla såväl invärtes som utvärtes sjuka, att medicinalfonden bör delas lika mellan läkare och kirurger; då man vid akademierna icke har tillräckliga tillfällen till öfning, utan måste nöja sig med blotta teorien, som utan praxis vore blott prunkande minnesverk, så borde skolorna för kirurger ej förläggas till akademierna utan till stora städer, hvarest funnos sjukhus, där under skickliga lärares ledning »den teori som minnet fattar kunde få genom erfarenhet sitt fäste uti förståndet». Bland den mängd skrifter, som med anledning af Hjertzeels broschyr sågo dagen, och hvilka dels förfäktade läkarnas, dels kirurgernas sak, må endast anföras en af David Schulz, den sedan så namnkunnige David von Schulzenheim, i hvilken kirurgerna skarpt angripas, och i hvilken föreslås, att hvarje läkare borde vara både medicine doktor och en pröfvad chirurgus practicus; läkarna borde vara medicochirurgi eller chirurgi medici.

Societeten begärde upprepade gånger, såväl hos Kungl. Maj:t, som hos riksdagen, del i medicinalfonden, och likaledes föreslog den flera gånger, att kirurger skulle få säte och stämma i collegium.

Trots ett synnerligt intensivt arbete för sin sak vann societeten likväl intet annat än att en kunglig resolution af den 15 mars 1768 medgaf, att societeten finge i sina angelägenheter stå i direkt förbindelse med Kungl. Maj:t. Sedan Schützercrantz år 1767 afgått som öfverdirektör, upphörde småningom striden mellan collegium och societeten; Gustaf III, som icke hade några sympatier för någon del af läkekonsten, behandlade under sin regering både collegium och societeten ganska snäft, och beggedera förde en tämligen tynande tillvaro.

Serafimerlasarettets uppkomst och tidigare utveckling.

Det är förut nämndt (sid. 27) att dr Nils Boy vid 1734 års riksdag föreslog inrättandet af ett offentligt sjukhus, och att ständerna ej biföllo detta förslag. Sundhetskommissionen föreslog den 1 juli 1738 inrättandet af ett lasarett i Stockholm, hvarvid särskildt betonades vikten för unga läkare att därstädes förvärfva sig praktisk erfarenhet. Vid 1739 års riksdag förelåg dels detta sundhetskommissionens förslag, dels en motion i samma ämne af löjtnant S. Stjerneld; ständerna behjärtade förslaget, men rikets finanser tilläto ej anvisandet af särskildt anslag för ändamålet, hvarför i stället beslöts att en lasarettsfond skulle åstadkommas genom inrättande af ett lotteri, genom afgifter för uppförande af komedier, genom direkt insamling o. s. v. 1741 års riksdag beviljade ytterligare förmåner för samma fond: afgifter af dem som blefvo mästare, gesäller och lärlingar i olika yrken; sammanskott vid bröllop och barndop; 10 % af i Stockholm insamlade fattigmedel m. m. 1743 tillkom bevillning à 2 öre silfvermynt för hvar kortlek; sedermera tillerkändes åt lasarettsfonden år 1754 årliga kyrkokollekter och år 1781 en viss inkomst af tobakstull. Den största inkomsten gaf lasarettslotteriet, som fortfor ända till 1805.

1743 utfärdades en kungörelse om ett lasaretts inrättande i Stockholm, men förberedelserna togo ytterligare lång tid. 1746 höll A. Bäck (f. 1713, med. dr 1740, preses i collegium medicum 1752, död 1795), i Vetenskapsakademien ett »Tal om nyttan och vetenskapens förmån af ett lasarett i Stockholm»; samma år utgaf O. Acrel, adlad af Acrel (f. 1717, ledamot af kirurgiska societeten 1744, generaldirektör öfver lasaretten i riket 1776, död 1806) en afhandling »Genaste sättet att inrätta och underhålla ett lasarett eller sjukhus, så att det inom få år måtte ernå en ansenlig tillväxt». Både Bäck och Acrel framhöllo betydelsen af lasarettet såsom undervisningsanstalt för unga läkare och kirurger.

1748 uppdrog konungen åt 8 serafimerriddare att ombesörja lasarettets anläggning. 1749 inköptes för ändamålet (till ett pris af 78,000 daler kopparmynt) det Gripenhielmska eller det Hornska huset på Kungsholmen, samma hus som under åren 1694—1713 inrymt Hjærnes laboratorium chymicum, men som 1713 sålts till enskild person. 1749 framlade kollegium en plan för lasarettets verksamhet, i hvilken äfven ingick, att unga läkare och kirurger skulle ha tillfälle öfva sig därstädes. 1751 förordnades två serafimerriddare

till lasarettets styresmän. 1752 utnämndes Bäck till lasaretts-medicus och Acrel till öfverfältskär, och den 30 okt. 1752 öppnades lasarettet med 8 sängar, 4 för invärtes och 4 för utvärtes sjuka.

Genom kungliga brefvet af den 4 april 1753 bestämdes lasarettets verksamhet såsom undervisningsanstalt, det förordnas »att ingen till provincialmedicus, stads- eller regementsfältskär hädanefter antagas må, som icke åtminstone ett eller halft år varit uti lasarettet och därstädes vant sig vid medicinska och kirurgiska operationerna

Det Gripenhielmska huset, sedan Serafimerlasarettet.

... De medicinæ och chirurgiæ studiosi hvilka ... vilja i lasarettet uppvakta, skola sig hos lasarettets medicus eller öfver-chirurgus anmäla, hvarefter de få tillgång till dagböckerna, sjukskötseln, chirurgiska operationer och det mera, som till deras undervisning lända kan, jämte det dem vid förbindningarna, läkemedlens föreskrifvande och operationernas förrättande meddelas de upplysningar och underrättelser, som till deras inöfvande i practiken kunna vara bidragande».

Genom lasarettets inrättande hade sålunda en ny länk infogats i såväl den medicinska som den kirurgiska undervisningen. Men

lasarettet var en fullkomligt fristående inrättning, som ej hade något att göra med de egentliga undervisningsanstalterna, de medicinska fakulteterna å ena sidan, kirurgiska societeten å den andra. Den kliniska undervisningen vid lasarettet var också alldeles fristående; den var ej föreskrifven för afläggandet af vare sig de medicinska eller de kirurgiska examina, men däremot fordrades den af dem, som tänkte bli läkare eller kirurger i offentlig tjänst. Detta egendomliga förhållande blef bestående för långa tider framåt. Genom den utfärdade bestämmelsen att både läkare och kirurger skulle tjänstgöra vid lasarettet sammanfördes i gemensamma studier de som förut studerat vid fakulteterna och de som gjort sina första lärospån i fältskärsstugorna. Detta bidrog i synnerligen hög grad till den sammansmältning af medicin och kirurgi, som mot århundradets slut kom till stånd.

De första föreskrifterna angående huru undervisningen vid lasarettet skulle ske återfinnas i de tryckta »Reglor som i Lasarettet komma att iakttagas», hvilka utfärdades 1755 af lasarettets två styresmän, C. Ekeblad och G. von Seth: unga medici och chirurgi skola anmäla sig hos doctoren och hos öfverfältskären; de äro skyldiga att deltaga i de sysslor, som bli dem ålagda; doctoren skall en dag i veckan för medici och chirurgi hålla en lektion öfver de sjuka, deras sjukdomar och behandling; medici och chirurgi skola vara närvarande vid operationerna och där få undervisning; hvar och en får 2 à 3 sjuka att vårda och att förbinda. Det 1788 utfärdade reglementet för lasarettet innehåller ungefär samma bestämmelser; det tillägges nu att äfven nyinskrifna kirurgiska lärlingar kunna få åtnjuta undervisning i lasarettet.

Af tillgängliga uppgifter framgår, att den kliniska undervisningen under ifrågavarande tid mest inskränkt sig därtill att de tjänstgörande varit närvarande vid ronder och operationer; dock synes Acrel ha lagt sig särskildt vinn om sina lärjungars utbildning, så att de t. ex. själfva fått under hans ledning utföra operationer. Under de första åren af lasarettets verksamhet anställdes förhör med de studerande, såväl under tjänstgöringstiden som vid slutet af densamma, innan de erhöllo betyg om afslutad tjänstgöring.

Såsom en egendomlighet, erinrande om förhållandet med de offentliga, mot afgift tillgängliga »anatomierna», må anföras, att Acrel i början opererade för öppna dörrar, äfvensom att det synes som om tillträde till obduktionerna en tid medgifvits allmänheten mot betalning.

Lasarettets läkare (öfverläkare) under denna tid voro A. Bäck 1752—1753, E. Elff (f. 1718, med. dr 1749, död 1761) 1753—1758,

J. A. Darelius, adlad af Darelli (f. 1718, med. dr 1749, död 1780) 1758—1772 och J. L. Odhelius (f. 1737, med. dr 1760, död 1816) 1772—1813. Öfverkirurg var hela tiden O. af Acrel.

Lasarettets sängantal ökades småningom, så att det 1765 belöpte sig till 44; det minskades därefter till 22, emedan lasarettet mistade en del af sina inkomster, men efter 1781, då inkomsterna åter ökades, tillbyggdes lasarettet och omfattade vid slutet af århundradet ett hundratal platser.

Kirurgiska societetens vetenskapliga föreläsningar.

Såsom ofvan (sid. 31) är nämndt, skaffade sig under förra hälften af 1700-talet ett antal svenska kirurger under utländska studieresor en mera vetenskaplig utbildning än de haft tillfälle att förvärfva sig hemma. Besjälade af nit och intresse för höjandet af den svenska kirurgien började fyra af kirurgiska societetens ledamöter »för att följa preussiska, franska och engelska föredömen»[1] 1746 att utan ersättning hålla fria föreläsningar öfver kirurgiens alla delar. De läroanstalter, efter hvilkas mönster denna undervisning planlades, voro dels Académie royale de chirurgie i Paris, dels collegium medicochirurgicum i Berlin. De fyra kirurgerna voro O. Acrel, N. M. Ramström (f. 1701, ledamot af kir. societeten 1745, öfverdirektör 1767, död 1772), C. F. Ribe (f. 1708, ledamot af kir. societeten 1741, död 1764) och C. G. Schenbom (f. 17 , ledamot af kir. societeten 1744, död 1750). Upphofsmannen till föreläsningarnas hållande var enligt somliga uppgifter Acrel, enligt andra Ramström. Acrel föreläste om friska sårs egenskaper och skötsel, Ramström om alla slags svulster, bölder, excrescentier, rötsår och fistlar, Ribe om ögonens sjukdomar, Schenbom om de krämpor som angripa benen eller kroppens hårdaste delar. Föreläsningarna höllos i kirurgiska societetens sal (en förhyrd lokal, obekant hvarest).

Kirurgernas undervisning väckte oro i lägret hos representanterna för den medicinska bildningen, de medicinska fakulteterna och collegium medicum.

N. Rosén hade i ett tal hållet i Vetenskapsakademien den 12 april 1746 klagat öfver att Uppsala och Åbo universitet voro de enda som ej hade prosektorer, ehuru vid alla utländska universitet sådana funnos (äfven i Lund fanns en prosektor sedan 1735). Det var dock otvifvelaktigt de kirurgiska föreläsningarna i Stockholm, som 1746 fram-

[1]) Citeradt efter företalet till »*Chirurgiska händelser inlemnade af fältskärerna i riket till chirurgiska societeten*». Stockholm 1769.

kallade en skrifvelse från de tre kanslererna för universiteten i Uppsala, Lund och Åbo till Kungl. Maj:t, med förslag att de medicinska studierna vid universiteten skulle reformeras; sedan collegium medicum yttrat sig häröfver bestämdes i ett kungligt bref af den 13 januari 1747, att universiteten skulle få på egen bekostnad bygga dissektionsrum och anställa prosektorer vid de medicinska fakulteterna.

Kirurgernas föreläsningar fortsattes 1747 och 1748. Deras afsikt var från början att tillsammans med föreläsningarna demonstrera vederbörliga operationer på lik. Den 18 januari 1747 ingick Ramström med en skrifvelse till Kungl. Maj:t, hvari han framhöll nödvändigheten af anatomiska föreläsningars hållande för kirurgerna och erbjöd sig att mot arfvode hålla sådana; detta erbjudande blef ej antaget. Den 6 september 1747 började C. F. Ribe, sedan han slutat föreläsningarna om ögats sjukdomar att i societetens sal »förklara anatomien theoretice, chirurgice et practice.»

Collegium medicum, som trots gällande stadgar, endast sällan hade kunnat föranstalta om de föreskrifna offentliga »anatomiernas» hållande, började nu få sina ögon öppna för faran af att kirurgiska societeten, om den finge hand om den anatomiska undervisningen, skulle växa collegium medicum öfver hufvudet, och collegium vidtog därför sina åtgärder. Den 28 sept. 1747 föreslog collegii preses E. Ribe, en äldre bror till C. F. Ribe och själf en kunnig anatom, som tidigare deltagit i den anatomiska undervisningen (se sid. 25), att någon af collegii ledamöter skulle under vintern föreläsa i anatomi; A. Bäck förklarade sig också villig härtill.

I okt. 1747 begärde societeten att få begagna collegii anatomisal för att två gånger i veckan därstädes hålla offentliga föreläsningar. Collegium nekade, emedan sådana nu redan voro af collegium anordnade. Staden Stockholm, som sedan äldre tider haft skyldighet hålla anatomisal, hade såsom förut nämndt tidigare upplåtit rum härtill i södra stadshuset; sedan staden 1730 inköpt det s. k. Bondeska palatset till rådhus (samma hus som fortfarande 1910 är rådhus), upplätos rum i detta hus till collegii anatomisal.

Societetens öfverdirektör S. Schützer, som 1716 utnämnts till anatomiæ et chirurgiæ operator publicus (se sid. 24) anhöll i okt. 1747 hos Kungl. Maj:t, att hans son Herman Schützer skulle utnämnas till samma syssla; denna anhållan bifölls ej.

Den 30 okt. 1747 ingingo de fyra kirurgiska föreläsarne till Kungl. Maj:t med begäran att få i stadens anatomicum hålla publika kirurgiska operationer, så för egen öfning, som till deras gesällers och lärgossars undervisning, sedan de förut medelst fria och allmänna föreläsningar i kirurgiska societetens sal genomgått kirurgiens

första grunder. Sedan collegium medicum yttrat sig och kirurgerna inlämnat ytterligare en skrifvelse, beslöt Kungl. Maj:t den 10 mars 1749, att kirurgerna skulle få använda anatomisalen till sina operationer, då collegium ej behöfde densamma. Samma dag utnämndes A. Bäck på förslag af collegium medicum till professor i anatomi.

De fyra förut nämnda kirurgerna höllo 1749 och 1750 i »societetens anatomisal å stora rådhuset» (såsom de kallade den, sedan societeten fått del i densamma) föreläsningar och därjämte demonstrationer på döda kroppar af alla förekommande operationer. 1749 föreläste dessutom H. Schützer om operationer för blåssten och om punctura perinei. Föreläsningar fortsattes ytterligare ett antal år t. o. m. 1758; den flitigaste föreläsaren var Ramström, öfriga föreläsare voro Acrel, Hjertzeel, M. Hedin (f. 1725, ledamot af kir. societeten 1756, död 1766) och E. Tuvén (f. 17 , botanist, död 1766). Föreläsningarna som voro offentliga annonserades esomoftast, dock ej alltid, såsom t. ex. år 1755, emedan den trånga anatomisalen endast medgaf plats för kirurgiska gesäller och lärgossar. En del föreläsningar höllos i en sal på Riddarhuset.

Då det 1752 hade beslutats att en professur i anatomi skulle inrättas, stående under collegii medici uppsikt, blef det societetens förnämsta uppgift att försöka att äfven för sin räkning skaffa en lärarebefattning i anatomi. 1753 anställde societeten för egna medel M. Hedin till sin prosektor, och i denna egenskap undervisade han i flera år de kirurgiska lärlingarna i anatomi. Den 23 februari 1755 begärde societeten, utan framgång, hos Kungl. Maj:t medel till aflönande af en prosektor; societeten åtog sig i sin skrifvelse till Kungl. Maj:t att för framtiden anskaffa skickliga personer; 1758 framlade H. Schützer ett liknande förslag till sundhetskommissionen.

1754 uppdrog societeten åt E. Tuvén att undervisa de kirurgiska lärlingarna i botanik. Tuvéns föreläsningar höllos dels på anatomisalen, dels på Vetenskapsakademiens sal (som denna tid var på Riddarhuset).

Sedan R. Martin 1756 utnämnts till professor i anatomi, upphörde småningom societetens undervisningsverksamhet, och societeten ansträngde i stället sina krafter på att söka ställa den anatomiska professuren i beroende af sig; härom berättas nedan.

Kirurgernas egen vetenskapliga undervisning var från början i helt oegennyttig afsikt tillkommen för att sprida upplysning och vetande, men den blef snart endast ett led i deras kamp mot läkarna och collegium medicum. Ur historisk synpunkt är den af stort intresse, emedan den otvifvelaktigt föranledde inrättandet af de första medicinska professurerna i Stockholm.

Professurerna i anatomi och kirurgi, i obstetrik samt i naturalhistoria och farmaci.

Den 1716 inrättade professuren i anatomi var af rent tillfällig natur. Sammaledes var ock förhållandet med Bäcks redan omtalade professur 1749. Såsom nyss är berättadt, uppdrog collegium medicum den 28 september 1747 åt A. Bäck att föreläsa i anatomi. För att gent emot kirurgerna en mera framskjuten ställning skulle beredas åt Bäck, föreslog collegium, på Bäcks egen anhållan, i en skrifvelse till Kungl. Maj:t af den 7 november 1747, att Bäck skulle utnämnas till professor i anatomi. Collegium anför i sin skrifvelse, att ehuru medicinalordningarna föreskrifva att anatomiska sektioner årligen skola hållas, så hade dock sektioner endast tidtals ägt rum, emedan praxis hindrat collegii ledamöter att årligen företaga sådana; collegium föreslår nu, att Bäck utnämnes till professor i anatomi, »att han såsom sådan skall årligen in theatro anatomico hålla lectiones et demonstrationes anatomicas samt lectiones in operationes chirurgicas», att en välförfaren chirurgus såsom prosector et operator chirurgiæ gör preparationerna till anatomien och självfva manualoperationerna, att direktionen af anatomierna och operationskurserna å collegii vägnar skall tillkomma professorn, som äger att undervisa dem som vinnlägga sig om medicin och kirurgi; collegium föreslår ej lön för professorn, hvilken i stället skall äga rätt att taga betalt af sina åhörare. — Bäck höll å collegii vägnar i juni och juli 1748 föreläsningar med demonstrationer af anatomiska preparat i Vetenskapsakademiens sal å Riddarhuset och fortsatte sedan sina föreläsningar hösten 1748 på anatomisalen. Den 10 mars 1749 blef Bäck utnämnd till professor i anatomi, men såsom sådan har han enligt uppgift af R. Martin [1]) aldrig tjänstgjort; han blef samma år 1749 utnämnd till lifmedicus.

Bäcks ställning som anatomie professor var säkerligen mycket svår; han skulle undervisa både medicine studerande och kirurgiska lärlingar, men de förra funnos icke i Stockholm och de senare voro tvifvelsutan på grund af yrkesafunden mot läkarna icke att påräkna såsom åhörare, isynnerhet som kirurgernas egna vetenskapliga föreläsningar direkt voro ämnade att hindra collegii medici undervisning.

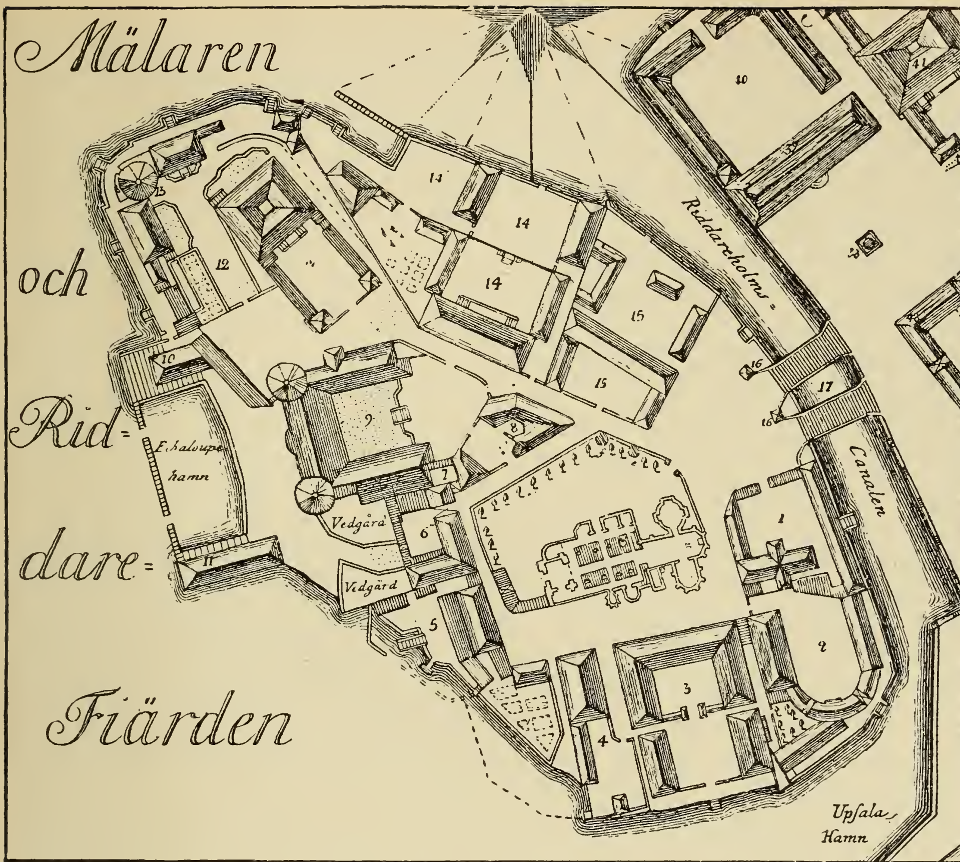
---

[1]) *Berättelser inlämnade till Kongl. Collegium medicum rörande Medicinalverkets tillstånd.* Stockholm 1765, sid. 23.

Collegii medici anatomiska undervisning låg nu alldeles nere några år.

Vid 1752 års riksdag förelågo en del frågor rörande förbättring af hälso- och sjukvården i riket. Ständernas landt- och sjömilitie ekonomiedeputation infordrade från collegium medicum ett utlåtande angående möjligheten att anskaffa skickliga fältskärer för armén. Collegium anförde i sitt den 3 mars 1752 afgifna betänkande, att orsaken till fältskärernas okunnighet är att de ej ha tillfälle till egentlig undervisning i anatomi och kirurgi; under sina läroår få de hos sina mästare ej lära sig något annat än att raka, åderlåta och förbinda skador; det är därför nödvändigt att tillsätta en väl aflönad professor i anatomi och kirurgi. Ifrågavarande deputation aflät den 31 maj 1752 en skrifvelse med förslag att i Stockholm skall tillsättas en pålitlig och erfaren anatomie och kirurgie professor samt en prosektor, hvilka uteslutande borde sysselsätta sig med »ungdomens undervisning i berörda till arméns och det allmännas märkeliga skada hit intill försummade och vanskötta vetenskaper». Collegium medicum anmälde emellertid hos en annan af Ständernas många deputationer, nämligen kammar-, ekonomi- och commercedeputationen, att dr Roland Martin som stode i begrepp att företaga en utrikes studieresa ämnade studera anatomi, ifall han kunde vara säker på att vid hemkomsten bli befordrad till professor i detta ämne. Äfven sistnämnda deputation föreslog i ett betänkande af den 6 maj 1752, att en professur i anatomi skulle inrättas. Följden af de framlagda förslagen blef ett kungligt bref till collegium medicum af den 10 augusti 1752, som anbefallde inrättandet af en *professur i anatomi och kirurgi*. I inledningen till detta bref framhålles att professuren är inrättad för fältskärernas utbildnings skull, »vittnandes erfarenheten nogsamt att fältskärsgesällerna till större delen äro alldeles odugliga och icke äga den insikt och skicklighet som skäligen af dem fordras, hvartill orsaken är att de hvarken haft eller ha tillfälle att inom riket lära anatomi och kirurgi». Jämte professorn skulle en prosektor tillsättas, båda tillräckligt aflönade. Samma kungliga bref förordnar, att alla fältskärsgesäller, regementsfältskärer och fältskärer vid flottan skola, innan de undergå examen, förete intyg af professorn öfver erforderliga kunskaper i anatomi och kirurgi.

En anatomie professur fanns sålunda nu på papperet, men ännu icke i verkligheten. Redan den 30 oktober 1752 kom ett nytt kungligt bref till collegium med förmälan, att några medel till aflöning at professorn ej funnes; därför skall någon af collegii ledamöter mot skälig betalning hålla anatomiska demonstrationer, och

Karta öfver Riddarholmen 1771.
Efter J. Brolins "Grundritning öfver Stockholms stad".

5. Professor Schulzenheims hus, där barnbördshuset var 1775—1776.
6. K. kammarrevision.
7. K. collegium medicum.
8. Anatomisalen.
9. Gamla kungshuset.
10. Slottsbageri (det hus som i början af 1800-talet ombyggdes till lokal för kirurgiska undervisningsverket och collegium medicum).
11. Slottskök.

skall collegium tillse att de kirurgiska lärlingarna flitigt bevista dessa demonstrationer. Collegium låtsade ej om det sista brefvet, utan uppsatte den 17 februari 1753 tre läkare på förslag till professuren samt en till prosektor, hvarjämte collegium föreslog lönebelopp för befattningarna. Denna sidovördnad för Kungl. Maj:ts befallningar inbragte collegium en skrapa i ett kungligt bref af den

2 april 1753. Emellertid blef ingen undervisning af genom collegii egna ledamöter. Ett flertal spekulanter funnos på professuren, och efter åtskilligt intrigspel i collegium och hos ständerna utnämndes slutligen Roland Martin (f. 1726, med. dr 1751, död 1788) den 31 januari 1756 till professor i anatomi och kirurgi; hans lön bestämdes 1756 till 600 daler silfvermynt, men höjdes redan 1757 till 1200 daler s:mt.

Martins första omsorg blef att skaffa sig en institution. Till anatomisk inrättning upplätos några rum i en byggnad intill kungshuset (se 8 å kartan sid. 47 samt fig. å sid. 49), hvilken byggnad var belägen ungefär där Birger Jarls staty nu står på Riddarholmen. Lokalerna voro synnerligen otillfredsställande, och Martin fick ej heller vara i okvald besittning af desamma, emedan de emellanåt måste upptagas äfven för andra ändamål (t. ex. till arrestrum). Något anslag till institutionen fanns ej; den nödigaste utredningen inköptes af collegii medel; i öfrigt fingo dissekanterna betala en afgift, hvarmed utgifterna bestriddes.

År 1792 fick anatomiska inrättningen inflytta i den lokal, som collegium medicum förut haft (se 7 å kartan sid. 47), under det att collegium flyttade till barnbördshuset vid Rödbodtorget.

Den anatomiska professuren hade en egendomlig ställning, den lydde under collegium medicum, men den var inrättad i första hand för att meddela undervisning åt de kirurgiska lärlingarna. Då collegium och kirurgiska societeten stodo i afgjordt fientligt förhållande till hvarandra, fick professorn en svår uppgift, och han kunde ej undgå att taga del i striderna; Martin kom t. o. m. att personligen spela en mycket betydande, och för öfrigt ganska egendomlig roll i dessa strider.

Den 11 september 1756 tillträdde Martin sin professur med ett tal hållet på stora Riddarhussalen: »Tal om de gränser som naturlig billighet synes hafva utstakat emellan medicin och kirurgi». I talet framhöll han nödvändigheten af att skillnaden uppehölls mellan medici och kirurger; medici hade den högre akademiska bildningen, kirurgerna behöfde ej så mycket bokvett, utan för dem vore en mera praktisk utbildning tillräcklig. För kirurgerna, hvilka, såsom förut är berättadt, ifrigt kämpat för sin egen vetenskapliga undervisning, var det ett afgjordt nederlag, att regeringen inrättat en anatomie professur, besatt med en läkare, men afsedd för meddelande af undervisning åt kirurger. En af kirurgernas talföraste och mest begåfvade man, J. G. Hjertzeel fick uppdraget att bemöta Martins tal, och han gjorde detta i ett tal, hållet den 22 september samma år: »Tal om de egen- och vetenskaper, hvarmed den bör

Eldsvådan i Kungshuset på Riddarholmen 15—16 nov. 1802.
(Det hus, på hvars tak brandmanskap synes, inrymde anatomiska inrättningen 1756—1792;
i byggnaden med spetsiga taket till höger om kyrkotornet var barnbördshuset 1775—1776).

vara begåfvad, som vill blifva eller redan är chirurgus». I detta tal säges, att kirurgerna nu ha, jämte sin erfarenhet, med allvar lagt sig på bokvett, så att de verkligen äro medico-chirurgi, d. v. s. egentligen sköta utvärtes, men tillika ha kunskaper i invärtes sjukdomar; medicinen kan lika väl kallas en gren af kirurgien som kirurgien en gren af medicinen; en kirurg bör ha godt förstånd, godt hjärta, god uppfostran, goda kunskaper i språk, latin, grekiska, franska, tyska, engelska och holländska, han bör kunna filosofi, logik, anatomi, fysiologi, patologi, terapi, kemi. Ett långvarigt gräl utspann sig mellan Martin och Hjertzeel i en rad skrifvelser, tryckta i tidningen Svenska Mercurius 1757 och 1758.

Martin, som trodde sig därigenom få en bättre ställning, sökte redan 1757 hos Kungl. Maj:t att, med bibehållande af sin professur, bli assessor i collegium medicum; detta nekades. 1759 upprepade han denna sin ansökan, hvilken dock blef afstyrkt af collegium med den motiveringen »att flere exempel och erfarenheter visa, att de största blott anatomici och demonstratores chirurgiæ på döde kroppar ej sällan varit rätt småfärdige och rådlöse, att ej säga felaktige, när de nödgats utöfva det, hvarföre anatomien och chirurgien egentligen läres». Kungl. Maj:t afslog den 5 augusti 1760 ånyo Martins begäran. Martin öfverklagade nu — såsom under den s. k. frihetstiden kunde ske — Kungl. Maj:ts beslut hos Ständerna, men han återtog snart sina klagomål, då hans öden togo en annan vändning. Schützercrantz, kirurgernas hänsynslöse chef, begagnade sig af Martins missnöje med collegium för att locka honom öfver på societetens sida och därigenom få societeten till herre öfver den anatomiska undervisningen. Den 29 oktober 1760 uppläste Schützercrantz i kir. societen ett memorial från Martin, hvari denne anhöll om att få inträda som ledamot i societeten. Detta var alldeles stridande mot societens reglemente, som stadgade att societeten skulle utgöras af innehafvarna utaf de 18 privilegierade fältskärsstugorna i Stockholm; Acrel och Ramström motsatte sig alldeles bestämdt Martins begäran, men Schützercrantz lyckades genomdrifva att Martins ansökan bifölls. Acrel och Ramström öfverklagade hos Kungl. Maj:t societetens beslut, men efter långa skriftväxlingar, synnerligt intressanta för bedömandet af tidsförhållandena, tillät Kungl. Maj:t den 12 mars 1761, att Martin intogs i societeten. Acrel tog saken så djupt, att han utträdde ur societeten. Såsom lön för sitt öfverlöperi fick Martin ett årligt tillskott till sin lön af 800 daler s:mt (han hade af staten 1200 daler s:mt); han förband sig på grund häraf att redigera de skrifter som societeten skulle trycka, att utarbeta en anatomi på svenska m. m. Societeten utfäste

som villkor för lönens utbekommande, att Martin skulle förena sitt bemödande med societeten, att societeten måtte få åtminstone så mycket att säga öfver anatomiska inrättningen som collegium medicum. Martins affall från collegium just under den tid, då striden mellan collegium och societeten pågick som ifrigast, väckte ett oerhördt uppseende; Linné skref i ett bref till Bäck den 16 okt. 1761: ». . . Martin träckar i sitt eget näste. Omnis apostata est osor sui ordinis . . . .»

Societeten hade således, genom att ej vara alltför nogräknad i valet af sina medel, lyckats att förvärfva sig ett visst öfverinseende öfver den anatomiska professuren och dess innehafvare. Martin ledsnade emellertid rätt snart på sitt samarbete med societeten, och han kände det säkert som en lättnad, då han genom riksdagens förut omtalade beslut 1766 blef assessor i collegium och därför utträdde ur societeten. 1766 fick Martin 2,000 daler s:mt i lön, således lika mycket som han haft under den tid han tillhörde societeten.

Tillsättandet af prosektorssysslan gaf anledning till nya strider mellan collegium och societeten. År 1756 hade till prosektor utnämnts med. stud. Evald Ribben, hvilken dock vistades utrikes till 1759 och ej synes hafva tillträdt platsen. År 1759 föreslog Martin till prosektor med. lic. M. Åman, som dock afböjde platsens mottagande. År 1761 föreslog Martin i kirurgiska societeten kirurgen M. Hedin (som varit societetens enskilda prosektor) till prosektor, och societeten, som ej hade något med saken att göra, hemställde den 8 maj 1761 hos Kungl Maj:t att Hedin skulle nämnas till prosektor. Det uppstod med anledning häraf ett häftigt gräl mellan collegium och societeten; mössorna voro efter 1760 de styrande i landet och därför segrade societeten, som tillhörde mösspartiet. Kungl. Maj:t befallde den 9 dec. 1761 collegium att inkomma med förslag på tre kirurger till prosektorssysslan; societeten ingaf den 26 febr. 1762 på eget bevåg till Kungl. Maj:t ett förslag, som upptog 3 kirurger; kollegium fick den 30 april 1762 en påminnelse från Kungl. Maj:t att åtlyda brefvet af den 9 dec. 1761; den 28 maj föreslog collegium en läkare, en kirurg samt en med. och en kir. studerande; den 9 juni klagade societeten hos Kungl. Maj:t öfver collegii förslag; den 2 december befallde Kungl. Maj:t collegium att »utan vidare invändning» inom 14 dagar föreslå 3 fältskärer; den 15 jan. 1763 inkom collegium med förslag på 3 fältskärer, men rekommenderade till platsens erhållande med. lic. Åman; den 19 mars 1763 utnämndes M. Hedin till prosektor, men utan lön. Martin, som redan nu var osams med societeten, ville ej veta af Hedin, och erhöll i stället, på sin begäran, den 18 september 1767 af collegium Åman till sitt biträde. 1766 afled

Hedin, utan att ha uppburit någon lön. Samma år beviljade Kungl. Maj:t 400 daler s:mt i lön åt prosektorn, med villkor att han hade akademiska studier. Collegium föreslog nu Åman till prosektor, societeten öfverklagade förslaget hos Kungl. Maj:t, som dock 1767 utnämnde M. Åman. Åman var prosektor till 1773, men icke han heller erhöll någon lön. 1774 erhöll collegium rätt att utnämna prosektor.

Ytterligare en strid utkämpades, nämligen om instruktionen för professorn. Enligt societetens reglemente var det societetens ledamöter, som (jämte preses i collegium) skulle examinera i den kirurgiska slutexamen. I ett utkast till instruktion för professorn, som collegium ingaf till Kungl. Maj:t den 20 mars 1767, hade det föreslagits att professorn skulle ha rätt att examinera i den kirurgiska examen (under den tid Martin tillhörde societeten hade han haft denna rätt). Societeten kom öfver detta utkast i inrikesexpeditionen och protesterade i skrifvelse till Kungl. Maj:t af den 1 juni 1767 emot professorns examensrätt; societeten begagnar tillfället att utösa sin galla öfver Martin, som nu öfvergifvit den, och säger bland annat: »societeten erinrar sig huru hr professorn, då han i societeten examinerat kandidaten i utöfningsvetenskapen, alltid själf ägt knappaste insigten». Kungl. Maj:t fastställde instruktionen först den 28 juni 1768. Enligt densamma skall professorn hålla offentliga föreläsningar hela vintern i anatomi och kirurgi och det så att en hel kurs i anatomi årligen afhandlas samt i kirurgi de s. k. operationerna. Med prosektorns hjälp skall han öfva lärlingarna att själfva dissekera och göra operationerna. Det åligger professorn att besynnerligen fästa sin flit, uppmärksamhet och bemödande på dem bland auditores, som ärna sig till fältskärssysslor. Professorn skall anteckna, om eleverna äro närvarande. Professorn skall »tid efter annan genom speciella förhör, och att han förelägger dem vissa anatomiens delar, därvid de genom operationer och demonstrationer i själfva verket lägga handen, utröna hvad af föreläsningarna disciplarna profiterat, öfver hvilket allt på begäran attest af professorn dem kommer att meddelas, med hvilken de måste vara försedda och förut böra ofelbart uppte, enär de till fältskärer antagas vilja, innan de den därtill nödvändiga och förordnade examen inför Chirurgiska Societeten i Stockholm uti Collegii medici Præsidis öfvervaro, komme att undergå.»

Societeten sökte på olika sätt att göra lifvet surt för professorn. Så t. ex. frågade societeten ej efter, om examinanderna hade intyg från professorn att de bevistat föreläsningarna; detta föranledde att lärlingarna ej voro så noga med sina anatomiska studier, och det gaf anledning till upprepade klagomål. Vidare plägade societeten söka undansnilla de kadaver, som voro afsedda för Martins institution,

till sin egen anatomisal, där lik behöfdes vid operationsprofven för den kirurgiska examen.

Jag har kanske något för vidlyftigt uppehållit mig vid den anatomiska professurens tillkomst och utveckling, men då denna professur är den första af dem, som nu finnas vid Karolinska institutet, så har det synts mig vara af intresse att skildra de oerhörda svårigheter, som den i sin början hade att genomgå under dessa laglöshetens och självsvåldets tider.

Martin tog afsked från professuren år 1779 och efterträddes af L. C. Tingstadius (f. 1750, med. dr 1775, död 1832), som tog afsked redan 1793. Efter honom kom A. J. Hagström, adlad Hagströmer (f. 1753. ledamot af kir. societeten 1776, med dr honor. 1781, preses i kir. societeten och öfverdirektör öfver kirurgien i riket 1795, död 1830). Med Hagström hade sålunda en kirurg blifvit anatomie professor; då Hagström 1795 blef preses i societeten, så borde väl societeten sålunda nu helt och hållet fått makten öfver professuren. Men tiderna voro förändrade, striden mellan läkare och kirurger var nästan utkämpad, och societeten låg i självfva verket på sitt yttersta.

Lärjungarna, som begagnade sig af den anatomiska undervisningen, voro i första hand lärlingarna i kirurgi, men dock ej uteslutande. Genom bestämmelsen af 1753 att alla läkare, som ville ha offentliga tjänster, skulle genomgå Serafimerlasarettet, vistades så godt som alla medicine studerande en tid i Stockholm, och under denna tid var det åtskilliga af dessa, som bevistade de anatomiska föreläsningarna och äfven deltogo i dissektionerna. En del bevarade listor öfver åhörarna af föreläsningarna under 1770- och 1780-talet visa ett antal af 20 à 30 kirurgie studerande och 5 à 10 med. studerande (ibland dessa äfven en och annan med. doktor).

Några år efter den anatomiska professurens inrättning, tillkom en ny medicinsk professur, nämligen *professuren i obstetrik.*

Tanken på undervisning af barnmorskor var ganska tidigt väckt i Sverige; redan 1682 hade Urban Hjærne på befallning af drottning Ulrika Eleonora uppgjort ett förslag [1]) angående ett barnsängshospitals inrättande till barnmorskors undervisning. 1688 års medicinalordningar föreskrefvo att barnmorskorna skulle undervisas af stadsphysicus. Den som grundade den obstetriska undervisningen i Sverige var, såsom nämndt, J. von Hoorn, som i slutet af 1600-talet började undervisa dels barnmorskor, dels äfven läkare, och som utgaf

---

[1]) Tryckt i *Svenska Mercurius* januari 1757, sid. 433 samt i *Läkaren och Naturforskaren,* Band 2, 1781, sid. 112.

de första svenska läroböcker i ämnet. Sedan han skött denna undervisning i många år förordnades han 1723 till lärare för barnmorskorna. Efter honom blef J. C. Nordenheim 1724 »informator för barnmorskorna», efter Nordenheims död 1740 innehade C. Alstrin befattningen 1742—1749, Alstrin efterträddes af E. Elff. Elff, som 1753 blef öfverläkare på Serafimerlasarettet, inrättade 1755 härstädes *den första obstetriska kliniken* i vårt land för undervisning af läkare, i det att ett rum med 2 sängar uppläts för ändamålet (redan vid lasarettets planläggning hade man afsett, att en förlossningsanstalt skulle inrymmas i lasarettet). Den 18 okt. 1757 utfärdades ett kungligt bref, hvari det ålades informatoren och directoren uti barnmorskekonsten att genom collegii medici försorg tillhålla alla medici att söka undervisning i barnförlossningskonsten, innan de befordrades till provinsialläkare, stadsläkare eller fattigläkare. Elff, som 1757 lämnade öfverläkareplatsen vid Serafimerlasarettet, behöll den obstetriska undervisningen därsammastädes till 1761.

Collegium medicum föreslog den 22 april 1761 till Elffs efterträdare David Schulz, adlad von Schulzenheim (f. 1732, med. dr 1754, intendent vid koppympningshuset 1765, preses i collegium medicum 1809, död 1823). Kirurgiska societeten, som ej hade med saken det ringaste att skaffa, lade sig, sin vana trogen, i collegii affärer och föreslog i skrifvelse till Kungl. Maj:t af den 14 maj fältskären M. Hedin (samme man som varit societetens prosektor) till informator för barnmorskorna. I en ny skrifvelse till Kungl. Maj:t af den 20 maj undrade collegium, hvar Hedin lärt konsten, »då han först i ungdomen lagt sig uppå kryddbohandel och urmakeri och sedan kirurgien». Den 22 juni 1761 utnämndes Schulz till informator och director artis obstetriciæ; den 19 aug. samma år utnämndes han till professor.

I den för Schulz sistnämnda dag utfärdade instruktion ålägges han att föreläsa dels för unga medici och chirurgi, dels för blifvande barnmorskor. Eleverna skola vara närvarande vid förlossningarna på lasarettet samt äfven vid svårare fall i professorns enskilda praktik. De här ofvan anförda bestämmelserna af den 18 okt. 1757 inskärpas ytterligare.

Schulz hade 1761, då Martins ansökan om inträde i kirurgiska societeten förelåg, äfvenledes anmält sig till inträde i societeten, som det synes för att drifva gäck med societeten och med Martin. Schulz motiverar sin ansökan därmed att han förnummit »att kirurgiska societeten är sinnad att öka sitt samhälle med ledamöter af doctores medicinæ till befrämjande af litteratur. Jag tilltror mig äfven till den högädla societetens nöje kunna docera i anatomi, kirurgi eller

ock uti arte obstetricia och det mera hinderlös än någon som dymedelst är nödsakad att förvärfva sig födan». Societeten, som ansåg Schulz' ansökan som ett »litet anständigt raillerie», afslog densamma den 7 mars 1761. Det är ju möjligt att utgången blifvit en annan, ifall societeten anat, att Schulz strax efteråt skulle bli professor i obstetrik.

Schulz' föreläsningar höllos dels på anatomisalen, dels på lasarettet. Med anledning af det inskränkta utrymmet på lasarettet (där förekommo endast 10 à 18 förlossningar årligen) sökte Schulz inrätta ett särskildt barnbördshus. Det s. k. allmänna barnbördshuset öppnades 1775 i Schulz' eget hus på Riddarholmen (detta hus synes å planschen sid. 49). 1776 flyttades barnbördshuset till Rödbodtorget (den tomt där nu Stockholms sparbank ligger med adress Fredsgatan 9).

Schulz, som var en bland dåtidens mest framstående läkare, tog afsked redan 1778, sannolikt på grund af intriger från Schützercrantz' sida, och ägnade sig sedan under många år åt landtbruk och politik, till dess han 1809 återinträdde i statstjänst såsom preses för collegium medicum.

Schulz efterträddes 1778 af J. Kraak (f. 1745, med. dr 1778, död 1810), som dock redan 1781 tog afsked från professorssysslan. Efter honom kom J. Alm (f. 1754, med. dr 1780), som professor från 1782 till sin död 1821; Alm blef på kirurgiska societetens tillskyndan ledamot af societeten 1794; societeten var redan då på upphällningen, och Alms inträde där fick ingen betydelse för societeten eller för undervisningen.

1766 inrättades en adjunktur i obstetrik.

Professorns lön var från början 800 daler s:mt, 1778 ökades den till 1,000 daler s:mt. Adjunkten hade 400 daler s:mt. Bådas löner utbetalades synnerligen oregelbundet; enligt en af Kraak (i Läkaren och Naturforskaren, Band 2, 1781) lämnad uppgift erhöll Schulz aldrig någon lön.

Professorns i obstetrik lärjungar voro dels läkare (med. studerande, kandidater, licentiater eller doktorer), dels kirurgie studerande, dels barnmorskor. De läkare, som tänkte söka tjänster, och barnmorskorna voro af författningarna ålagda att begagna sig af undervisningen. För kirurgerna fanns till en början intet åläggande att skaffa sig obstetriska kunskaper; först i 1768 års instruktion för artis obstetriciæ adjunkten inrycktes en bestämmelse,[1]) att den som vill undergå examen inför kirurgiska societeten skall förete adjunktens intyg att han begagnat sig af den obstetriska undervisningen. Under de första åren af

[1]) *Flintberg*. Apothekares, badares och chirurgers förmoner. Stockholm 1786, sid. 48.

professurens tillvaro gjorde kirurgiska societeten hvad den kunde för att hindra sina lärlingar deltaga i den obstetriska undervisningen. Enligt bevarade föreläsningslistor synes det som om ett mindre antal kirurger deltagit i den obstetriska än i den anatomiska undervisningen.

Samma år som den obstetriska professuren inrättades, 1761, tillkom ytterligare en *professur,* nämligen *i naturalhistoria* och *farmaci.* Hvar och en af de tre professurerna kom till stånd af särskilda, för hvardera något olika anledningar.

Linnés stora namn och rykte spred en särskild glans öfver de botaniska studierna; frihetstidens praktiskt-ekonomiska syn på tingen, hvilken i mycket delades äfven af Linné, vållade att man sökte studera naturvetenskaperna för att af desamma draga den största möjliga nytta. I det föregående har jag nämnt att botaniska föreläsningar hållits i Stockholm af Linné själf och af Hasselquist. År 1752 höll J. G. Wahlbom (f. 1724, med. dr 1751, död 1807), efter anmälan till collegium medicum, föreläsningar i naturalhistoria och botanik. Då Serafimerlasarettet inrättades, anlades där en botanisk trädgård (Hjærnes hortus botanicus hade legat på samma tomt) för uppdragning af medicinalväxter. Bäck skaffade från Linné lämpliga frön för trädgården; redan 1754 föreläste P. J. Bergius (f. 1730, med. dr 1754, prof. 1761, död 1790) på Bäcks anmodan i stora lasarettssalen om växterna i lasarettsträdgården samt deras nytta i medicin och hushållning. Den förut omnämnda Tuvén skötte under flera år lasarettsträdgården och gaf undervisning därstädes; äfven en med. stud. D. Rolander undervisade där.

I ett till collegium medicum ingifvet memorial föreslog P. J. Bergius att en professur i botanik och farmaci skulle inrättas i Stockholm. I sin motivering framhöll han först och främst den ekonomiska betydelsen af att utröna, hvilka medicinalväxter kunde odlas inom landet; vidare borde undervisning meddelas åt dem, som studerade medicin, kirurgi och farmaci. Collegium och sundhetskommissionen förordade förslaget, likaså Riksens Ständers sekreta utskott. Den 22 december 1761 utnämndes P. J. Bergius till professor i naturalhistoria och farmaci. I den för honom utfärdade instruktionen bestämdes, att han om somrarna skulle undervisa ungdomen om de vegetabilier, som nyttjas i medicin och ekonomi samt under öfriga årstider föreläsa materia medica; professorn skulle, »när så åstundas», lämna apotekseleverna och de kirurgiska lärlingarna till deras examen betyg öfver flit och kunskaper. Bergius fick 1766 lasarettsträdgården till sitt förfogande, men intet anslag till dess

underhåll; han lyckades på enskild väg samla in pengar till trädgårdens underhåll några år, men 1774 återgick trädgården till lasarettet.

1761 inrättades äfven en demonstratorstjänst; demonstratorn skulle biträda professorn vid undervisningen.

Bergius testamenterade 1784 åt Vetenskapsakademien sin egendom Bergiilund till en skola för trädgårdsskötselns upphjälpande i riket samt dessutom ett kapital, af hvars ränta skulle aflönas en professor, som skulle föreläsa i trädgårdsskötsel. Då Bergius dog 1790, föreslog collegium, med anledning däraf att den af Bergius' donation aflönade professorn skulle föreläsa botanik för ungdomen, att professuren i naturalhistoria och farmaci skulle ändras så att professorn jämte undervisning i farmacien äfven »bör lära ungdomen känna och bota de allmänna här i landet härjande farsoter, fältsjukdomar och de som på örlogsfartyg vanligen gångbara äro.» Kungl. Maj:t godkände collegii förslag, och den 18 november 1790 utnämndes A. Sparrman (f. 1748, med. dr 1775, död 1820) till professor i *medicin och farmaci.*

Ur den för Sparrman den 14 april 1791 utfärdade instruktionen må anföras:

Som den undervisning i läkarekonsten, hvilken förnämligast afhandlar de allmännaste epidemier, fältsjukdomar, på större och mindre flottor förekommande farsoter och de ibland kronans arbetsmanskap vanligast gångbara febrar, blir ett af professorns hufvudyrken, så bör han med en redig och för ungdomen lättast begriplig metod gifva sina lärlingar de kunskaper de såsom fältskärer behöfva vid sjukdomars botande och icke utbreda sig i vidlyftiga afhandlingar, väl vetande att hans lärlingar icke skola inhemta den grundliga lärdom, som fordras för medicinæ doctorsgradens erhållande. Särskildt bör han utbreda sig öfver den för helsa, lif och död så vigtiga åderlåtningen.

Beträffande de pharmaceutiska föreläsningarne ... bör professorn ... upplysa sina elever på ett redigt sätt om alla enkla och sammansatta läkemedel efter svenska pharmacopéen ... Isynnerhet skall professorn undervisa sina åhörare att sjelfva kunna tillreda de i Pharmacopoea mititari, navali och pauperum förekommande mest brukliga medel ...

Bergius' föreläsningar höllos på Vetenskapsakademien (som till 1764 hade en sal åt sig upplåten på Riddarhuset, under åren 1764—1778 hyrde rum på olika ställen och från 1778 innehade det hus som nu har n:o 30 vid Stora Nygatan); Sparrmans föreläsningar höllos [1]), åtminstone tidtals, i hans bostad.

Professorslönen var från 1761 500 daler s:mt, år 1778 höjdes den till 1,000 daler s:mt. Demonstratorslönen var 300 daler s:mt;

---

[1]) J. Berzelius, Självbiografiska anteckningar. Stockholm 1901, sid. 31.

år 1773 blef demonstratorsplatsen, af sparsamhetsskäl, förenad med notarietjänsten i collegium medicum.

Lärjungarna, som undervisades af nu ifrågavarande professor, voro i första hand apotekarelärlingar och äfven lärlingar i kirurgi. En och annan med. studerande begagnade sig ock af undervisningen. Naturalhistoria och farmaci voro mindre viktiga ämnen för blifvande kirurger, detta förklarar väl kirurgiska societetens jämförelsevis ringa intresse för denna professur; redan 1754 hade societeten uppdragit åt Tuvén att undervisa de kirurgiska lärlingarna, och då Tuvén 1761 blef utnämnd till den förste demonstratorn var det endast naturligt att denna undervisning fortfor; 1769 försökte kirurgiska societeten att för sin räkning få arrendera lasarettsträdgården, hvilket dock nekades.

Mot slutet af 1700-talet började kemien mera träda fram som vetenskap, och den fick småningom en med naturalhistorien jämnbördig ställning. En del kemiska föreläsningar höllos denna tid i Stockholm, A. J. Retzius (f. 1742, prof. i naturalhistoria i Lund 1781, död 1821) höll 1769 föreläsningar i farmaceutisk kemi; A. Christopherson (f. 1750, med. dr 1780, död 1804) höll 1787 föreläsningar i kemi. År 1794 erhöll dåvarande prosektorn N. Almroth (f. 1761, med. dr 1788, död 1832) 100 rdr i löneförhöjning för att undervisa dem, som bevistade anatomiska föreläsningarna, i kemi.

De tre nu nämnda professurerna voro hvar för sig fullt fristående, och de voro ej organiserade till ett gemensamt läroverk. Professuren i anatomi och kirurgi var upprättad för att ge undervisning åt fältskärslärlingar; professuren i obstetrik kom till stånd för att meddela kunskaper i förlossningsläran åt barnmorskor, åt dem som skulle bli ämbetsläkare samt åt kirurger; professuren i naturalhistoria och farmaci inrättades för apotekares och kirurgers lärlingar. Professorerna hade en tämligen obestämd undervisningsskyldighet, men de hade ingen examinationsrättighet. Det enda band, som höll ihop de tre professurerna, var deras gemensamma beroende af collegium medicum; deras ekonomiska och vetenskapliga angelägenheter handhades af kollegium. Såsom af det föregående framgår, voro professurerna, på grund af sin egendomliga ställning, ett ständigt trätofrö mellan collegium och societeten. Collegium ville härska öfver professorerna, men collegium var ej angelägen att upptaga dem i sin egen krets. Jag har ofvan (sid. 50) anfört, huruledes collegium afsnäste Martin, då han ville bli assessor; 1766 var det Riksdagen som förordnade, att professorerna

skulle vara självskrifna ledamöter af collegium, och då denna bestämmelse upphäfdes 1774, var det, enligt en uppgift af prof. Alm[1], collegium medicum som ville bli af med professorerna.

Den medicinska undervisningen vid universiteten och i Stockholm.

I företalet till första upplagan af »Kirurgiska händelser, anmärkte och samlade uti K. Lazarettet och annorstädes, Stockholm 1759» säger O. Acrel om N. Rosén von Rosenstein, att »Rosén till rikets märkeliga fromma . . . upptändt medicinens brinnande ljus ifrån en rykande veka». Under den tid då Rosén och Linné voro professorer i medicinska fakulteten i Uppsala kunde denna fakultet säkerligen jämföras med hvilken annan som helst i Europa och stod förvisso högre än de allra flesta. Roséns kliniska föredrag å nosocomium, som han efter en lång tids förfall satte i stånd, och Linnés dietetiska och hygieniska föreläsningar hörde hvar för sig till tidehvarfvets bästa; båda voro geniala män och båda voro i mycket före sin tid. Linné har genom sin nydaning af botaniken skapat sig ett vida större namn än Rosén, men som läkare stod Rosén långt före Linné. Dessa begge män drogo massor af lärjungar till läkarebanan. Efter Roséns och Linnés bortgång kunde icke Uppsalafakulteten bibehålla sin höga vetenskapliga ställning, trots en del förträffliga lärare, som fakulteten tidtals slöt inom sig.

Att de medicinska studierna under dessa tider voro dryga nog, framgår af Linnés många bevarade skrifvelser och utlåtanden i undervisningsfrågor. I ett utlåtande, afgifvet den 27 juni 1758 i medicinska fakultetens namn, med anledning af ett påbud, utfärdadt af kanslikollegium, att alla studenter skulle examineras i svensk jus publicum, redogör Linné[2] för de fordringar som ställas på en medicine studerande. Han skall först åhöra föreläsningar af fem professorer i teologi och taga teologisk examen (härtill åtgår ungefär 2 år); han skall sedan ta examen inför 8 eller 9 professorer i filosofiska fakulteten (härtill fordras ungefär 4 år); därefter skall han examineras af professorn i kemi (enligt ett kungligt bref af 13 februari 1751); först efter detta kan han börja sina medicinska studier, hvilka ofta taga 8 år. Linné beräknar hela studietiden för en blifvande läkare till 18 à 20 år och afstyrker på grund häraf den juridiska examen för läkare. Emellertid bestämde ett kungligt

[1]) S. Stenberg, Om Allmänna Barnbördshuset i Stockholm. Inbjudningsskrift till A. Andersons installationsföreläsning. Stockholm 1864, sid. 16.

[2]) Bref och skrifvelser af och till Carl von Linné, I, 1, Stockholm 1907, sid. 163.

bref af den 9 januari 1759, att alla som vilja taga graden i någondera af fakulteterna skulle aflägga examen i jus publicum suecanum (denna examen afskaffades i början af 1770-talet). I ett annat fakultetsutlåtande af den 4 november 1768 redogör Linné [1]) närmare för de fordringar som ställas på de medicine studerandena efter de många förberedande examina:

Sedermera och sedan de med alla krafter gripit an medicinen och innan de kunna ernå doktorshedern fordras följande prof:

1. Böra de *disputera exercitii gratia,* så att fakulteten kan vara öfvertygad det de icke allenast lärt humaniora, utan ock förvärfvat sig en generell eller åtminstone superficiell insikt i medicinen.

2. Sedermera, då de vidare sig upparbetat, begära de att få genom *examen theoreticum* visa prof att de innehafva flesta delarna af theoria medica, besynnerligen anatomien, botaniken, materiam medicam, historiam morborum etc. Finnas de häruti färdige, proklamerar fakulteten dem för medicinæ *candidater.*

3. Änteligen då de blifvit i sjelfva praxi medica så underbyggde, att de icke allenast kunna akta sig för att skada sina patienter med otidiga ordinationer, utan fast mera af indikationer och authorum observationer förstå hvad i hvarje sjukdom bör ordineras till hjelpmedel; hvad diet i hvarje bör föreskrifvas eller afstyrkas; hvaruti orsaken till sjukdomen bör förnämligast sökas etc., begära de *examen practicum;* uti hvilken, om de finnas tillräcklige, proklameras de af fakulteten för medicinæ *licentiater,* hvar ock icke hållas de ännu längre tillbaka.

4. Sist *disputera de pro gradu,* att hvar och en må hafva frihet försöka deras kapacitet, att allmänheten må vara öfvertygad det sådana besitta de qualiteter som bör fordras hos en rätt doctor, och då först admitteras de till *doctorsgraden.*

I ett yttrande [2]) till medicinska fakultetens protokoll den 13 oktober 1768 tillägger han om en medicine doktors studier efter afslutade universitetsstudier: »härmed slipper han intet, utan måste gå en cursum anatomicum i Stockholm fast theatrum anatomicum äfven är i Upsala, måste ock gå i Stockholm ½ år på Lazarettet fast Nosocomium äfven är i Upsala, måste ock i Stockholm lära chirurgien, artem obstetriciam etc. innan han absolverat sina studier.»

Linné öfverdrifver något, ty allt det sista var ej nödvändigt. Det som var föreskrifvet var att de som ville bli ämbetsläkare måste tjänstgöra vid Serafimerlasarettet och vid barnbördshuset. Då nu emellertid medicinska graden gaf rättighet att praktisera, men då i regel alla medicine doktorer ville skaffa sig kompetens såsom tjänsteläkare, så skedde studierna merendels såsom Linné säger (anatomiska studierna för medicine doktorer voro frivilliga i Stockholm).

[1]) l. c., sid. 100.
[2]) l. c., sid. 221.

Under denna tid kunde sålunda, trots det oerhörda mångläseriet vid universiteten, en fullständig läkareutbildning, sådan som staten hade rätt att fordra af sina ämbetsläkare, ej åstadkommas vid de medicinska fakulteterna, utan det behöfdes ytterliga praktiska studier i Stockholm.

Det finnes en berättelse om Linné, återgifven på många ställen, [1]) att han genom sitt personliga ingripande hos konung Gustaf III lyckats rädda de medicinska fakulteterna från ett öde, som tillärnades dem af collegium medicum, nämligen att bli beröfvade rätten att promovera doktorer. Härmed hänger det ihop på följande sätt. Vid midten af 1700-talet — Greifswald tillhörde på den tiden Sverige — var det synnerligen lätt att utan några särskilda medicinska kunskaper få doktorsgraden i Greifswald; så t. ex. läto ett betydande antal af de i Pommerska kriget, 1757—1762, deltagande underläkarne och kirurgerna under krigsåren promovera sig därstädes. Då dessa Greifswaldsdoktorer hade full rätt att praktisera i Sverige, anhöll collegium medicum 1774 hos Kungl. Maj:t att Greifswalds universitet skulle åläggas att ej till doktorer promovera andra än dem som aflagt nöjaktiga prof på lärdom och skicklighet. Kungl. Maj:t utfärdade med anledning häraf den 14 juni 1774 en kungörelse, som dock ej var ställd till fakulteten i Greifswald enbart, utan till samtliga medicinska fakulteter i riket, och som med anledning däraf att »vid en del af de allmänna lärosätena» det ej varit svårt för okunniga och oskickliga personer att erhålla doktorsgrad, inskärpte hos fakulteterna vikten af stränga examensfordringar. Trots denna kungörelse promoverades strax därefter en skomakare [2]) till med. doktor i Greifswald. Det var efter detta som collegium synes ha försökt vidtaga åtgärder för att få alla medicine doktorspromotioner öfverflyttade från fakulteterna till collegium. Då Linné fick underrättelse (1776) om dessa planer for han, sjuk och gammal som han var, till Drottningholm, sökte audiens hos kungen och framstammade hastigt dessa ord: »Det går aldrig an, Ers Majestät, det förstör akademien och vetenskapen, jag kan aldrig öfverlefva denna olycka.» Kungen, som ej visste hvad frågan gällde, svarade, sedan han fått del af saken: »Det skall icke ske, min käre Linné. Res Ni hem i fred och var lugn!» Linné räddade säkerligen denna gång genom sitt ingripande fakulteterna från de faror, som nu liksom under 1600-talet hotade dem från Stockholm.

Medicin och kirurgi voro vid midten af 1700-talet fullt skillda åt i vårt land, men det visade sig snart nödvändigt för fakulteterna

[1]) Se bland annat Th. Fries, Linné, II, Stockholm 1903, sid. 164.

[2]) Hjelt, l. c. I, sid. 484.

att söka skaffa sina lärjungar någon, om ock ytlig kunskap i kirurgi. Fakulteterna mottogo 1752 ett kungligt bref af följande innehåll, ett bref som kastar ett bjert ljus öfver de egendomliga medicinska förhållandena under denna tid:

Emedan förfarenheten visat, att på de orter, hvarest tjenliga chirurgi icke varit att tillgå, som oftast händt, att då en medicus blifvit kallad till en sjuk har han befunnit sjukdomen af den beskaffenhet, att antingen ådern borde öppnas eller något annat medel vidtagas, som han i brist af kunskap och öfning i chirurgien icke kunnat åstadkomma, då sjukdomen merendels blifvit förvärrad, innan någon chirurgus lång väga ifrån kunnat anskaffas, den lidande till dubbel omkostnad; fördenskull och till förekommande häraf hafva Vi i nåder godt funnit att förordna, att alla som vid våra academier studera medicinen böra derjemte vara förbundna att inhemta så mycken kunskap uti chirurgien, att de vid påkommande tillfällen kunna sjelfva lägga handen åtminstone vid de mindre chirurgiska operationerna, såsom åderlåtning, förbindningar m. m.

En ny liknande påminnelse fingo fakulteterna snart igen, denna gång från collegium medicum i en skrifvelse af den 19 februari 1755, hvari bland annat säges:

Som många medici ofta komma att vistas där inga fältskärer finnas och utom dess alla medici kunna lätteligen råka i de omständigheter, där något chirurgicum oundgängligen fordras och likväl ingen fältskär vore att tillgå, åtminstone ej med beqvämlighet, så vore ganska nödigt och nyttigt så väl för dem sjelfva som det allmänna att de äfven vore försvarligt öfvade uti de vanligaste och mest förekommande handgrepp, såsom att slå åder och dylikt, hvarigenom chirurgi annars få första insteget till sin praktik.

Rosén, som själf var en mångsidigt utbildad läkare, ifrade mycket för att de medicine studerande skulle skaffa sig kirurgiska kunskaper, liksom för att kirurgerna skulle idka medicinska studier vid fakulteterna. Linné, som i sina yngre år var rätt afvogt stämd mot kirurgerna, »chirurgorum turba», förstod dock till fullo vikten af kirurgiska kunskaper för läkarne, och han föreslog redan 1759 att en professur i kirurgi skulle inrättas i Uppsala. Först 1774 blef en professur i anatomi och kirurgi upprättad i Uppsala; motsvarande professur tillkom 1783 i Åbo, 1801 i Lund.

Vid universitetet i Lund var det Nils Roséns yngre broder, den framstående läkaren Eberhard Rosén, adlad Rosenblad (född 1714, med. dr 1741, professor i praktisk medicin i Lund 1744, död 1796) som bragte de medicinska studierna till samma höga ståndpunkt som brodern fört dem i Uppsala. På grund af det mindre antalet studerande i Lund och på grund af det särskildt med dåtidens kommunikationer långa afståndet mellan Lund och Stockholm framträder Lunds medicinska fakultet mycket litet i fakulteternas gemensamma

mellanhafvande med collegium medicum och med undervisningsanstalterna i Stockholm. Lundafakultetens lärjungar fullbordade under dessa tider ofta sina praktiska studier i Köpenhamn, vid Fredriks Hospital och vid Fødselstiftelsen.

Den kirurgiska undervisningen.

I kirurgiska societetens reglemente af den 16 januari 1755 ingingo ej många nya bestämmelser angående utbildningen af kirurger. Lärotiden för lärgossar skulle fortfarande vara 3 år. Ingen kan bli mästare utan att ha varit gesäll i 4 år; dessutom fordras att vara kallad till någon ledig fältskärssyssla. Examen till mästare sker inför societeten, i närvaro af preses i collegium medicum, hvilken senare bör examinera i fysiologi och i chirurgia medica.

Den 15 mars 1768 utfärdades en kunglig resolution, hvarigenom bestämdes vissa kunskaper för den som ville antagas till lärling, och hvarigenom således kirurgien på sätt och vis afskildes från öfriga handtverk. Resolutionen föreskrifver, att ingen må till lärling i kirurgien antagas, innan han af prästerskapet i orten blifvit examinerad »i kristendomen, moralen, humaniteten och latiniteten», så att han kan explicera en latinsk auctor, hvarjämte han om möjligt, äfven bör kunna något grekiska och utländska språk; vidare bör han förete testimonia från gymnasium att han med flit genomgått öfre skolan eller medelst privat undervisning skaffat sig motsvarande kunskaper, »dock så att dessa skyldigheter ej måga för långt sträckas.» I öfverensstämmelse med tidens sedvanor voro således föreskrifterna rätt tänjbara, så att de kunde tolkas ungefär hur som helst.

Lärlingstiden var helt upptagen af tjänsten hos mästaren. A. J. Hagström, som, efter att en tid ha studerat i Uppsala och t. o. m. hunnit aflägga examen i jus publicum suecanum, af ekonomiska skäl måste öfvergå till fältskärsbanan, utgaf under sin lärlingstid 1770 anonymt en liten skrift »Förslag till ett bättre och lindrigare lärosätt uti chirurgien», hvari han skildrar, huru lärlingens mesta tid förnötes med rakande, ärendens springande åt husbonden med flera för en ung studerande helt otjänliga sysslor; när nu en lärling är utlärd till gesäll, har han ej annat gjort än rakat, slagit åder och till det högsta sett ett vulnus, ulcus, fractura eller luxation. Lärlingarna använde för sina studier på 1760-talet och långt senare en liten bok af J. Schultz med titel »Kort underrättelse om

sättet att bota utvärtes sjukdomar». På 1770-talet användes mycket ett af A. J. Hagström efter olika böcker sammanskrifvet kollegium.

Längre fram blef lärlingens ställning gent emot mästaren drägligare. Enligt ett kontrakt, uppgjordt 1781 mellan A. J. Hagström och en hans lärling J. Åkerman, får Åkerman alla morgnar komma till Hagström för att undervisas i kirurgi och sedermera med Hagström besöka sjuka; Åkerman skall ock äga frihet att bevista lasarettet och professorernas föreläsningar; alla eftermiddagar skall han hemma på sin kammare sysselsätta sig med läsning.

Hvilka fordringar man 1757 ställde på en lärlings kunskaper, då han var färdig att bli gesäll, framgår af följande promemoria, uppställd 1757 af kirurgiska societetens öfverdirektör S. Schützer:

Följande bör en lärling i kirurgien åtminstone veta och därföre kunna redogöra i examen, då han hädanefter vill undfå lärbref som gesäll.

1:mo. I anatomien bör han veta dess indelning, och synnerligen känna alla ben i människans kropp till deras namn, ställning, förening och nytta.

2:o. I kirurgien, hvad den är, dess åtskilliga indelning, de mest och vanliga terminos artis. På hvilka ställen kan låtas åder och hvad för delar därvid skadas kunna. När och till hvad quantum åderlåtning anställas må? Han bör känna de utvärtes inflammationerna i gemen, till deras namn, orsaker, åtskillnader, kännetecken, aflopp och allmänna botemedel, alla friska sårs egenskaper och tillfällen, huru blod stillas, sår häftas och bindor anläggas. Rötsårens beskaffenhet efter utflytande varets olika förhållande, samt de mest tjänliga botemedel. Benbrott och förränkningar i gemen, samt huru de i första början böra vårdas och förbindas.

3:o. I materia medica och farmacien, af simplicia kunna åtskilja och namngifva, hvilka äro resolventia, emollientia, vulneraria, balsamica o. s. v. och af composita deras blandning, dosis, verkan och nytta. Ändtligen de mest brukelige characteres pharmaceutici, medicinska vikterna till och med en libra.

1757 beslöt kirurgiska societeten, för att visa sig såsom ett vetenskapligt samfund, att utfärda lärobrefven (d. v. s. gesällbrefven) på latin. Ett för Hagström år 1772 utfärdadt lärobref meddelas härbredvid (sid. 65) i facsimile.

Den 27 februari 1771 utkom ett »reglemente för studiosi chirurgiæ». Ordet gesäll är nu utbytt mot studiosus chirurgiæ för att visa att kirurgien nu ej längre är ett handtverk, utan en vetenskap. Detta utbyte af ord är också det enda i stadgan, som tyder på någon förändring. En studiosus chirurgiæ står nämligen under precis samma husbondevälde som gesällen förut gjort. I öfrigt stadgas att studiosi ej böra försumma att bevista de allmänna föreläsningarna, dock fingo ej husbondens tjänst åsidosättas, hvarföre studiosi »icke alla på en gång, utan skiftesvis med sina kamrater böra till nyttjande af de allmänna föreläsningarna sig inställa».

Gesällen eller stud. chir. (och äfven lärgossen) hade under denna period tillfälle att, då husbondens tjänst ej hindrade, skaffa sig undervisning äfven på annat håll än i fältskärsstugan. Jag har berättat, huruledes en del framstående kirurger alltifrån år 1746 och

ACRÆ REGIÆ MAJESTATIS, Inſtituto Clementiſſimo.
Nos Svecicæ Societatis Chirurgicæ Director Primarius, Aſſiſtentes & Membra, Omnibus & Singulis, Quibus hæ Noſtræ Litteræ ad manus veniant, ſalutem. Notum dein certumque facimus, conſortem Ejusdem Noſtræ Societatis, maxime Spectabilem & Experientiſſimum Dominum Christian Lillienvall Chirurg: ad Reg: Eq. cum Nobis ſincere communicaſſe, quod præſentis Diplomatis poſſeſſor, optimæ Spei Juvenis And: Joh: Hagström ad REGIÆ conſtitutionis juſſum, tyrocinium Suum Chirurgicum per triennium abſolverit, ſcilicet ab A:o MDCCLXIX ad A:um MDCCLXXII: Teſtatur inſuper, Tyronem illum, ut diſcendi cupidiſſimum, ita & in principiis Scientiæ capeſſendis, omnem navaſſe operam: nec litteris nec defuiſſe moribus. Quapropter & qvum Supradictus And: Joh: Hagström, Matriculo Tyronum Chirurgiæ, juſto tempore, nomen ſuum inſerere curaverit, nec vitiis deditum cognoverimus; non poſſumus, quin petito Ejus annuamus, & teſtimonium Societatis, ſolito ſub inſigni, ej largiamur, quo palam faciet, ſe verum eſſe artis cultorem annosque tyrocinio dicatos recte perfeciſſe. Hoc igitur nomine, Omnes, præcipue vero artis Chirurgiæ Fautores Domi & apud Exteros, perofficioſe atque enixe rogamus, velint huic Noſtro Teſtimonio plenam habere fidem, & pluries nominatum And: Joh: Hagström. Omni benevolentia & favore amplecti, ut & Nos viciſſim unicuique deſideranti, Officia Noſtra, pollicemur & debemus. In fidem denique & robur hujus, Sigillum Societatis Chirurgicæ Magnum apponere voluimus. Factum Holmiæ die XIII octobris Anno Milleſimo Septingenteſimo LXXII

Math: Ramström
Director Primarius
Societ. Chirurgicæ

Christian Lilljenvall
Societ: Chirurg: Assist:

Fried: Rei
Societ chirurg Assist:

Lärobref utfärdadt af kirurgiska societeten 1772.

under ett antal år framåt meddelade en mera vetenskaplig undervisning åt gesäller och lärlingar. Vidare framgår af det föregående, att Serafimerlasarettet och de tre ofta nämnda professurerna voro tillkomna till stor del för fältskärsutbildningens skull och stodo öppna för dem som ägnade sig åt kirurgiens studium. I kirurgiska societetens olika reglementen funnos före 1771 (jämför här ofvan) inga bestämmelser att de kirurgiska lärlingarna och gesällerna skulle

deltaga i nu senast nämnda undervisning; sådana föreskrifter funnos däremot i professorernas instruktioner och i en del förut anförda kungliga bref angående kompetens för vissa platser. Ytterligare må här meddelas ett kungligt bref af den 26 september 1758 till vederbörande ämbetsverk, landshöfdingar och regementschefer:

»Alldenstund Vi, till fältskärskonstens desto bättre upphjelpande inom riket, låtit här i Stockholm, igenom Vårt collegii medici föranstaltande inrätta en anatomiæ och chirurgiæ profession tillika med en prosector, hvilka endast äro sysselsatta med ungdomens undervisning i de till kirurgien erforderliga vetenskaper, fördenskull och på det så väl i allmänhet skickliga ämnen derutinnan måtte kunna erhållas som ock vår armé och flotta blifva försedda med sådana fältskärer och gesäller, som uti dem tillhörande stycken äga grundlig kunskap och erfarenhet, hafva Wi i nåder funnit godt att förordna, det hädanefter ingen gesäll vid våra kavalleri- och infanteriregementen samt flottan må blifva mottagen, som icke åtminstone ett år bevistat cursum anatomicum och chirurgicum och derjemte sjelf öfvat sig på döda kroppar samt med anatomiæ professorns vittnesbörd visa kan, det han beflitat sig om anatomien och operationerna, och det innan behörig examen får af honom undergås; sammaledes må ingen regements- och stadsfältskär eller fältskär vid flottan antagas, som icke grundligen lärt anatomien och publice demonstrerat någon del deraf samt derjemte på döda förrättat någon operation, som honom föreläggas kan, och deröfver erhållit behörigt vittnesbörd...

Societeten gjorde, så länge striden om professurerna var som häftigast, hvad de kunde för att hindra sina lärjungar från att bevista föreläsningarna; upprepade gånger, sista gången så sent som 1770, klagade professorerna i collegium medicum öfver de kirurgiska elevernas försumlighet.

Hvad själfva mästerfältskärsexamen beträffar, så ökades under denna tid examensfordringarna, allteftersom undervisningen vid de olika institutionerna utvidgades. Examinatorer voro dels preses i collegium, dels mästarna i societeten; professorerna hade fåfängt försökt få examinationsrätt. Hurudana anspråk Bäck, collegii preses, ställde på examinanderna framgår af ett hans yttrande i collegium medicum den 22 maj 1770:

»Hvad angår fysiologien, patologien och materia medica samt det nödigaste som en chirurgus bör veta i farmacien och terapien i anledning af medicinalordningen, då en chirurgus icke är betaget att förordna för sina patienter i utvärtes sjukdomar interna medicamenta, så får examinandus tillfälle att gifva prof af sin kunskap i dessa delar vid det att tumores, vulnera, frakturer och flera kirurgiska sjukdomar examineras, och i synnerhet har jag ansett min skyldighet vara att temligen noga utröna deras kunskap i fysiologien, semiotiken samt patologien rörande de mest förekommande sjukdomar och härjande farsoter, så väl som de i dagligt bruk förekommande simplicia, huruvida examinandus känner dem och de mest brukliga composita, deras beskaffenhet, nytta och methodus adhibendi».

Af de frågor och svar i mästerfältskärsexamen, som finnas bevarade i societetens examensböcker, synes det, att fordringarna varit

Hans Kongl. Maj:ts

Allernådigste Förordning til underdånigst följe, är den af *Atwida bergs kopparwärk kallade och* — — — — — —

til Kongl. Chirurgiska Societeten remitterade *Chirurgiae Cand. Anders Joh. Hagström* wid namn, at undergå Examen Chirurgicum, tilbörligen hörd och pröfwad worden: Och som han i närwaro af Kongl. Maj:ts Archiater, inför Societeten, med god kundskap swarat til de frågor honom i Anatomien, Physiologien, Pathologien, Pharmacien och Chirurgia Medica & Practica, förestälte blifwit, samt med färdighet förrättadt Manual-Operationerne och Bandagernas anläggande; ty warder han *Cand. And. Joh. Hagström* härmedelst godkänd och undfår, sanningen til styrka, detta Societetens wälförtjenta witnesbörd. Stockholm, den *1 Decemb.* 17*76*

Liljenvall Chirurg: Societ: Assist — *Fried: Kreij Societ: Chirurg: Assist*

Mästerfältskärsbref, utfärdadt af kirurgiska societeten 1776.

rätt stora; det synes ock, att frågorna i regel äro ställda efter någon lärobok, som lästs mera som utanläxa (någonting som för öfrigt icke är särskildt utmärkande för denna examen och denna tid). Såsom praktiskt prof fordrades enligt 1755 års reglemente, att

examinanden skulle göra och uppvisa alla manuella operationer och handgrepp, kirurgien tillhöriga, »de der på döda kroppar, när lasarettets inrättning framdeles lägenhet gifver, nogare verkställas kunna». Denna bestämmelse om operationsprof på lik efterlefdes mycket noga, dessa prof utfördes dock ej på lasarettet, utan på societetens anatomisal; anatomisalen var till 1771 fortfarande på rådhuset, från 1771 till 1777 fick societeten använda Martins anatomisal vid Kungshuset, 1777 erhöll societeten en egen anatomisal i södra stadshuset (samma hus där de äldsta »anatomierna» höllos alltsedan 1685).

Diplomet för en examinerad mästerfältskär var utfärdadt på svenska språket och lydde såsom ett aftryck här bredvid (sid. 67) utvisar.

Ingen fick taga examen utan att ha förut erhållit en plats eller en syssla. Denna den viktigaste af alla skråbestämmelser blef ej rubbad förrän år 1792. Orsaken härtill var att efter 1788—1790 års krig blefvo en massa under kriget använda fältskärer lediga och slogo sig ner, utan att därtill äga hvarken kunskaper eller rättighet, här och der på landsbyggden. Collegium uttryckte för K. M:t sitt bekymmer häröfver. K. M:t resolverade den 7 maj 1792, att alla chirurgi, som äga kunskap böra, utan afseende på kallelse till ort eller syssla, vara berättigade att låta examinera sig.

Tillfälliga undervisningsanstalter under krigen.

Krigen under gångna århundraden (ända till midten af 1800-talen) kräfde alltid ett betydligt större antal människolif som förspillts genom sjukdomar än direkt genom sår. Smittosamma sjukdomar, såsom fläcktyfus, tyfoidfeber och rödsot, decimerade härarna, och sårinfektionssjukdomar gjorde de enklaste sår lifsfarliga. Någon möjlighet att skydda härarna för dessa deras plågoris förefanns ej. De fataliga läkare och kirurger, som funnos under fredstid i vårt land, räckte ingalunda till under krigstider, och man fick fylla behofvet så godt man kunde. Collegium medicum skulle anskaffa läkare, kirurgiska societeten skulle skaffa kirurger, och båda dessa korporationer lågo städse i gräl med hvarandra härom, liksom om allting annat. Under alla Sveriges krig på 1500-, 1600- och 1700-talen voro de flesta militärläkare för tillfället anställda utlänningar, ofta okunniga barberaregesäller. Vid utbrottet af det ryska kriget 1788 kunde kirurgiska societeten skicka i fält 83 fältskärer (d. v. s. gesäller); ett stort antal utlänningar införskrefs också, men på grund

af de oerhördt svåra krigsepidemier [1]), som härjade, särskildt vid flottans hufvudstation i Karlskrona, måste oupphörligt nya läkare anskaffas. 1788 upprättades en tillfällig undervisningsanstalt i Karlskrona, 1789 liknande anstalter i Stockholm, Uppsala, Lund och Åbo samt t. o. m. vid gymnasierna i Hernösand och Skara; vid dessa läroanstalter sökte man att på 4 à 5 månader bibringa ynglingar, gymnasister och andra, de nödtorftigaste kunskaper som behöfdes för en underläkare. Från Lunds medicinska fakultet begåfvo sig år 1789 lärare och lärjungar mangrannt till Karlskrona; professor J. H. Engelhart (f. 1759, död 1832), nyss blifven professor, tillbragte sin första läsetermin, omgifven af sina lärjungar, på sjukhusen i Karlskrona.

Hurudana de kunskaper i medicin och kirurgi voro, som kunde bibringas förut alldeles okunniga ynglingar på det omtalade sättet, därom torde man lätt kunna bilda sig en föreställning. Men huru sorgliga dessa förhållanden än voro, så är det dock knappast sannolikt att sakerna skulle ställt sig annorlunda, äfven om läkarne och kirurgerna haft bättre examensutbildning; någon slags hygien och särskildt militärhygien förefanns knappast under dessa tider.

Läkares och kirurgers ställning.

Läkarnes ställning i samhället var under denna tid ungefär enahanda som tidigare; kirurgerna däremot ryckte småningom upp från handtverkare till vetenskapsidkare.

Läkarnes antal var rätt obetydligt i början af perioden; Bergius uppräknar 1758 i sitt förut citerade tal om Stockholm 74 läkare, som voro verksamma i Sverige. 1783 fanns enligt en förteckning, införd i fjärde bandet af tidskriften »Läkaren och Naturforskaren», 140 läkare i landet. Om antalet kirurger föreligga ej så bestämda uppgifter; den första jag sett är från 1783 (»Läkaren och Naturforskaren»), då i Sverige funnos 150 kirurger, d. v. s. fältskärsmästare, med ett obestämdt antal gesäller och lärgossar.

1746 funnos 9 provinsialläkare i Sverige. En uppgift från 1756 meddelar att detta år funnos i Upland 14 examinerade fältskärer, men ingen provinsialläkare; lönestaten för fältskärerna i riket uppgick då till 100,000 daler kopparmynt, för läkarne till 3,000 à 4,000

---

[1]) Minst 20,000 man afledo under krigsåren 1788—1790 i Karlskrona af de gängse epidemierna. Af 216 läkare i Karlskrona var det blott 6, som ej angrepos af farsoten.

daler k:mt. I en af de stridsskrifter, som utgåfvos år 1761, då striden stod som hetast mellan collegium och societeten, uppgifver Hjertzeel, att $^7/_8$ af rikets innevånare under sina sjukdomar skötas af fältskärer. År 1795 hade provinsialläkarnas antal ökats till 45, samma år funnos 20 stadsläkare.

År 1770 hade (enligt ett bref från J. O. Hagström till P. Wargentin, hvari meddelas att Hagströms brorson, A. J. Hagström skall lämna de medicinska studierna för de kirurgiska) en regementsfältskär i lön 100 tunnor spannmål jämte boställe, under det att en provinsialläkare fick nöja sig med 15 tunnor spannmål.

Enligt gällande författningar fingo kirurgerna sköta invärtes sjukdomar på sådana orter där läkare ej funnos; följden blef naturligtvis den, att fältskärer öfver lag skötte alla slags sjukdomar. Nu utöfvade mästarna sin praktik genom sina gesäller; för regementsfältskärer var det föreskrifvet, att de skulle uppbära aflöning för kompanibarberarna och sedan på egen bekostnad och eget ansvar antaga lämpliga gesäller för kompanierna. Utom mästarne var det således gesällerna och äfven lärgossarna, som sålunda skötte allehanda sjukdomar. Äfven de långt under fältskärerna stående badarna skötte alla sjukdomar, såväl badaremästarna som deras gesäller och lärpojkar (badarnas gesäller och lärpojkar bevistade professorernas föreläsningar och stå ibland antecknade på åhörarelistorna).

I sitt tal om Stockholm räknar Bergius år 1758 icke fältskärerna (men däremot badarna) till handtverkare. Emellertid stodo de, särskildt i gesällgraden, ej högt på rangskalan. Riksrådet Tessin hade 1758 till kammartjänare en fältskär C. J. Erhardt, som samma år blef kallad till stadsfältskär i Mariestad och efter aflagd examen tillträdde denna plats. År 1764 blef G. M. J. Justin antagen till konung Adolf Fredriks hofkirurg och kammartjänare. Det är förut berättadt att i reglementet af år 1771 ordet gesäll utbyttes mot ordet studiosus chirurgiæ, men det var svårt att få bort gesällnamnet, och det användes t. o. m. i arméns mönstrings- och aflöningsrullor ända in på 1800-talet. 1789 års reglemente för de militära sjukhusen stadgar att kompanifältskärer få bära underofficersuniform. Betecknande för arméfältskärernas ställning är hertig Carls bekanta, ofta citerade order af den 5 september 1789: »De fältskärer som ej lyda och göra sin skyldighet blifva afstraffade med 25 fuktel. Skulle detta medel icke hjälpa, doubleras receptet och så vidare till dess de fullgjort hvad mänsklighet och deras skyldighet kräfver».

Om fältskärsgesällerna således i allmänhet behöllo sin låga ställning i samhället, så lyckades det dock för en och annan af

dem, sedan de blifvit mästare, att stiga ganska högt på rangskalan och att komma lika högt som läkarne redan tidigare hunnit. De framstående kirurger, hvilka i slutet af 1740-talet började de vetenskapliga föreläsningar, hvarom förut ordats, stodo på höjden af sin tids vetenskapliga, kirurgiska bildning, och de erkändes ock såsom vetenskapsmän, i det att t. ex. C. F. Ribe redan 1745 och O. Acrel 1746 invaldes till ledamöter af Vetenskapsakademien; Schützercrantz, som ingalunda var deras vetenskapliga jämnlike, blef också 1748 ledamot af samma akademi. Schützercrantz, som skött förlossningarna inom den kungliga familjen, fick till tack härför år 1753 titeln arkiater, något oerhördt för en fältskär; Linné (som själf blifvit arkiater 1747) skref härom till A. Bäck den 20 november 1753: »Gud förlåte den som förledt vår nådigste öfverhet att göra en chirurgus till archiater ... Jag har i alla tider aldrig hört det exemplet skedt i världen, ej engång i Frankrike, där chirurgi så segrat hos sin öfverhet ... Kan intet min broder råda öfverheten att göra honom till kammarherre, så får han detsamma, men öfverheten slipper påföljden». Schützercrantz blef också adlad 1769, liksom Acrel blef det 1780. Kirurgerna hade sålunda, genom att bli delaktiga af alla de nämnda formerna för utmärkelser, kommit i en med läkarne likaberättigad ställning.

Ett särskildt slags kirurger, de kringresande utländska operatörerna, fortsatte äfven under denna tid sitt geschäft och tåldes, märkvärdigt nog, vid sidan af alla de inhemska utöfvarne af läkekonsten.

Sammansmältning af medicin och kirurgi. Kirurgiska societetens upplösning.

Den 20 maj 1760 är en bemärkelsedag i den svenska läkekonstens historia. Denna dag undergick Olof af Acrel, den svenska kirurgiens fader, inför den medicinska fakulteten i Uppsala, prof för medicine doktorsgradens erhållande och förhördes därvid af Nils Rosén von Rosenstein och Carl von Linné, århundradets förnämsta bärare af den vetenskapliga medicinen inom fäderneslandet. Det är dessa tre män, som förtjänsten af den svenska medicinens och kirurgiens förening i främsta rummet tillkommer; det är den store kirurgens erkännande af de vetenskapliga studiernas betydelse för den kirurgiska konsten, och det är de båda läkarnes på mogen insikt grundade omdöme om nödvändigheten att upptaga kirurgien

inom den vetenskapliga medicinen, som banade väg för den nödiga reformen, medicinens och kirurgiens förening till ett vetenskapligt helt. Det dröjde dock länge efter denna dag, innan reformen verkligen kom till stånd. Det är ej med full säkerhet kändt, hvem som uppgjort planen till denna promotion, sannolikt är det A. Bäck, möjligen Rosén. Acrel var 1760 en mycket berömd man, öfverkirurg vid Serafimerlasarettet, vetenskaplig författare och en bland Stockholms förnämsta practici. Följande utdrag ur det af Linné själf den 20 maj 1760 förda protokollet må anföras:

Nils Rosén von Rosenstein.

Carl von Linné.

»Som Hr Professor Acrel distinguerat sig så märkel. ifrån alle andre chirurgis genom en solid erudition uti alle Medicinens delar och en vidlöftig praxi medica uti Residenset, men förnämligast genom sin artiga bok om curer i Lazarettet, som är en juvel full af så många härliga observationer, med mera, fant faculteten skäligt att distinguera honom från de olärde och sämbre genom Doctorsgradens offererande till honom. Men som den frucktade att ett sådant præjudicat torde gifva anledning till missbruk, war han af Fac. Dec. anmodad att här i loco visa genom discurser sin insikt, hvarföre han af oss närvarande i hvarjehanda som till medicinen hörde blef hörd . . . . . han äger den insikt som någon tillförene promovendus kunnat prestera . .»

Läkarna, som hittills aktat det under sin värdighet att syssla med utvärtes krämpor, hvilka kräfde manuella ingrepp, och som ej

ens själfva lagt hand vid den af dem i snart sagdt alla invärtes sjukdomar föreskrifna åderlåtningen, tvingades småningom att lära sig åtminstone den lilla kirurgien för att ej alldeles öfverflyglas af kirurgerna, hvilka, såsom af det föregående framgår, hotade att bemäktiga sig all medicinsk praktik i landet. De läkare, som ej själfva kunde någon kirurgi, men som hade stora landsdistrikt att sköta, plägade under denna tid hjälpa sig med att i sin tjänst anställa någon fältskärsgesäll.

Efter 1753, då så godt som alla läkare gingo igenom Serafimerlasarettet, lärde de sig därstädes de enkla kirurgiska handgreppen. De gemensamma studierna, som vid Serafimerlasarettet och barnbördshuset förenade läkare och kirurger, verkade synnerligen kraftigt i riktning att sammansmälta de båda vid denna tid så olika yrkena, medicin och kirurgi.

Olof af Acrel.

Hvilka egendomliga svårigheter som uppreste sig mot den kirurgiska undervisningens meddelande åt de medicine studerande i dessa skråtvångets gyllene tider, framgår af följande sannfärdiga berättelse. J. G. Acrel (f. 1741, med. dr 1765, professor i Uppsala 1788, död 1801), som 1763 aflagt mästerfältskärsexamen och samma år utnämnts till regementsfältskär, blef 1767 medicine adjunkt i Uppsala. I denna sin egenskap ville han, med medicinska fakultetens begifvande, undervisa de vid universitetet studerande i kirurgi. Då alla kirurgiska sysslor voro förbehållna åt dem, som efter vederbörliga lärlings- och gesällår examinerats inför kirurgiska societeten, så ville en del medicine studerande skrifva in sig som lärlingar hos Acrel, för att vederbörligen passera graderna inom kirurgien. Ehuru Acrel, enligt författningarna, såsom regementsfältskär haft rättighet att inskrifva kirurgiska lärlingar, blef denna rättighet nu honom förvägrad af societeten, emedan han »nu mera innehade en medicinsk syssla». Acrel öfverklagade societetens beslut hos Kungl. Maj:t och anhöll att honom »lika med andra chirurgi i riket måtte tillåtas få uti societeten in-

skrifva lärlingar, på det alla de som jämte chirurgiens lärande åstundade insikt i medicinska och lärda vetenskaperna, måge samfält få lära den». Kungl. Maj:ts beslut blef den 19 juli 1768, att Acrel skulle få låta på 3 års tid i societeten inskrifva en lärling, men icke flera, och att han efter den tidens förlopp åter skulle få antaga en ny lärling efter den förre; mössorna voro vid denna tid vid rikets styre, och därför blef beslutet så mycket som möjligt till läkarnas nackdel.

Liksom läkarna ville lära sig kirurgi, så ville ock en del af kirurgerna lära sig medicin. Det blef allt mer och mer vanligt mot slutet af 1700-talet, att de studerande utbildade sig till medico-chirurgi. Vanligtvis började de på fältskärsstugorna och gingo där igenom graderna, hvarefter de studerade vid universiteten och blefvo medicine doktorer; mästerfältskärsexamen togs före eller efter medicine doktorsgraden, allteftersom en kirurgisk syssla bjöd sig, ty utan en sådan på hand fick ej fältskärsgesällen eller chirurgiæ kandidaten aflägga den kirurgiska examen. Det var ovanligare att utbildningen skedde i omvänd ordning, ty var en studerande väl van vid det akademiska lifvet, så var det föga inbjudande att därifrån söka anställning som lärling vid en rakstuga under 3 års tid.

Den som otvifvelaktigt har allra största förtjänsten af medicinens och kirurgiens förening är O. af Acrel, i detta fall en fullkomlig antagonist till Herman Schützercrantz, som städse arbetade på deras fullkomliga afsöndring från hvarandra. Acrel, själf en vetenskapligt bildad man, insåg huru nödvändigt det var att höja kirurgien från handtverk till vetenskap, och han förstod att enda vägen därtill förde genom den vetenskapliga medicinen. Acrel hyste den största beundran för Rosén; i det presidiital, som Acrel 1793 höll i Vetenskapsakademien »om de lysande framsteg läkarevetenskapen tillvunnit sig under de senare 60 åren», framhåller han såsom den förnämsta driffjädern till dessa framsteg »den Rosénska reformationen» af medicinen vid Uppsala universitet. Rosén skref företal till Acrels berömda arbete »Utförlig förklaring om friska sårs egenskaper», som utkom 1745; likaså beledsagade han Acrels ännu mera berömda bok »Kirurgiska händelser» (utkommen 1759) med en rekommenderande anmälan. O. af Acrel visade på många sätt sitt intresse för universitetsbildningen. 1758 sände han på sin bekostnad sin brorson J. G. Acrel (om honom, se föregående sida) att studera medicin i Uppsala. Om af Acrels promotion i Uppsala universitet 1760 är nyss berättadt. I ett utlåtande af den 11 oktober 1760[1]) angående den kirurgiska undervisningen kritiserar han skarpt det hittillsvarande sättet för utbildningen och föreslår akademiska studier för dem som

[1]) Utlåtandet är aftryckt af Hjelt, l. c. I, sid. 490.

ägna sig åt kirurgien. 1784 skänkte han till Uppsala universitet en stipendiefond stor 60,000 daler k:mt, hvaraf stipendier skulle utgå till någon som studerar både medicin och kirurgi. 1796 tillstyrkte han i tvenne afgifna utlåtanden collegii medici öfvertagande af den kirurgiska undervisningen. Med skäl säger David von Schulzenheim i sitt minnestal öfver O. af Acrel, hållet i Vetenskapsakademien den 29 oktober 1806: »Honom tillhör den oförgängliga äran att hafva varit en stiftare och införare af den fullkomligare kirurgien i riket, att hafva förtagit det forna skråväsendet och att sålunda hafva i sin väg danat tidehvarfvet».

Den som först på allvar föreslog förenandet af medicin och kirurgi var P. Hamnerin (f. 1712, student och fältskärslärling 1732, med. dr 1738, provinsialläkare i Värmland 1738, död 1766), som i en till Kungl. Maj:t 1741 ingifven skrifvelse föreslog, att läkarna äfven skulle utbilda sig till kirurger; collegium medicum opponerade sig mycket skarpt mot detta förslag.

Nästa gång som ett bestämdt förslag framlades var 1773; förslaget kom denna gång märkvärdigt nog från själfva öfverdirektören i kirurgiska societeten, D. Theel (f. 1744, med. dr i Rheims 1767, chir. dr i Leipzig 1767, mästerfältskär i Stockholm 1767, öfverdirektör 1772, död 1795). Theel hade själf tidigare fått erfara societetens skråvälde; trots det att han var både medicine och kirurgie doktor, nödgades han för att bli kirurg i Stockholm först hos Kungl. Maj:t söka dispens, emedan han ej till fullo tjänstgjort den bestämda tiden vid de svenska fältskärsstugorna utan i stället användt denna tid för studier vid utländska universitet, och sedermera måste han undergå en examen rigorosum, som räckte i flera dagar, för fältskärsmästarne i Stockholm. Theel föreslog nu i eget namn i en skrifvelse till Kungl. Maj:t af den 7 december 1773 på anförda skäl, att collegium medicum och kirurgiska societeten skulle förenas. Detta förslag väckte en storm af ovilja inom societeten, som rent af ville afsätta Theel och som därför hos Kungl. Maj:t den 5 december 1774 anhöll att få företaga nytt val af öfverdirektör. Efter mycket gräl slutade saken med att Gustaf III lät genom öfverståthållaren tilldela varning och föreställning både åt Theel och åt societeten.

Ett med Theels liknande förslag framlades 1787 af S. A. Hedin (f. 1750, assessor i coll. medicum 1781, död 1821), men ledde ej heller till någon påföljd.

Emellertid voro societetens dagar räknade, den hade tydligen öfverlefvat sig själf. De privilegierade rakstugorna sjönko alltmer i pris, då de såldes, och det blef allt svårare att få några lärlingar vid desamma. Acrel, kirurgernas främste man, hade redan 1763 utgått

ur societeten och bekämpade öppet densamma. Under de första åren af 1790-talet började tidningarna ganska skarpt kritisera de kirurgiska förhållandena och påyrka ändringar i desamma.

De som närmast störtade omkull den murkna byggnaden och gjorde ända på societeten voro tre män, bröderna David von Schulzenheim och C. F. von Schulzenheim (f. 1745, med. dr 1770, ledamot af kir. societeten 1779, öfverkirurg vid Serafimerlasarettet 1806, död 1808) samt J. D. Rung (f. 1763, ledamot af kir. societeten 1788, med. dr 1788, förste lifmedicus 1790, död 1806). De tre nämnda läkarne stodo väl hos riksföreståndaren hertig Carl och lyckades vinna honom för sina planer i fråga om medicinens och kirurgiens förening. Hertig Carl hade på nära håll sett det gränslösa elände, som genom de härjande farsoterna vållats härens och flottans manskap under 1788—1790 års krig, och han förstod att någonting måste atgöras för att förbättra läkarevården och särskildt militärläkarevården i landet. Den ålderdomsskröpliga kirurgiska societeten blef syndabocken, som offrades. Ett kungligt bref af den 12 april 1796 uppdrog åt collegium medicum vården af hela medicinalverket, så hvad till medicin som kirurgien hörde; kirurgiska societeten hade att i ärenden rörande det militära fältskärsväsendet lyda collegii befallningar, till dess ett nytt reglemente för den kirurgiska vetenskapens ändamålsenliga bedrifvande blefve uppgjordt af collegium och vunne kunglig fastställelse.

Societeten kämpade en lång och förbittrad, sista strid för sin tillvaro; särskildt uppbjöd dess siste öfverdirektör A. J. Hagström alla medel för att rädda densamma, men allt var förgäfves. Genom ett kungligt bref af den 28 oktober 1797 upplöstes societeten, och collegium medicum öfvertog ensam vården af både medicin och kirurgi.

Kirurgiska societetens sigill.

4. Kirurgiska undervisningsverket i Stockholm.
1797—1810.

Den kirurgiska undervisningen. — Den medicinska undervisningen vid universiteten och i Stockholm. — Läkares och kirurgers ställning.

Den kirurgiska undervisningen.

Den 29 januari 1798 beslöt collegium medicum, på förslag af S. A. Hedin, att en minnespenning skulle slås öfver medicinens och kirurgiens förening. Denna minnespenning synes ej ha blifvit slagen, och så godt kunde det vara. För medicinens och kirurgiens förening var societetens undergång utan tvifvel en nödvändig förutsättning, men omständigheterna fogade så att medicinens och kirurgiens verkliga förening blef uppskjuten i flera decennier. Tills nu hade striden stått emellan å ena sidan den vetenskapliga medicinen, representerad af collegium medicum och af de medicinska fakulteterna, å andra sidan handtverkskirurgien med kirurgiska societeten såsom dess målsman. Segern innebar i första hand att collegium medicum i stället för societeten fick ansvaret för den kirurgiska undervisningen och utbildningen. Hade det nu i Stockholm funnits ett universitet med en medicinsk fakultet, så hade väl sannolikt inom kort den kirurgiska undervisningen anförtrotts åt densamma och sålunda uppgått i den medicinska, men då så ej var, utvecklade sig förhållandena på ett helt annat sätt. Det skulle fortfarande finnas både medici och kirurger, och collegium skulle svara för den kirurgiska undervisningen; collegium hade till sitt förfogande de tre på 1700-talet för kirurgernas undervisning inrättade professurerna i Stockholm. Den naturliga följden blef att först en stark spänning, sedan en häftig strid uppstod mellan de gamla medicinska fakulteterna i landsortsstäderna, hvilka utbildade medici, och de medicinska, under collegii inseende stående professurerna i Stockholm, som undervisade kirurger. Denna strid utvecklade sig

sålunda till en inbördes strid mellan läkarne själfva, den växte sedan småningom upp till en kamp mellan hufvudstadens kulturella intressen och de gamla universitetsintressena, och den fyller vår medicinska historias blad under många årtionden.

I den instruktion som Kungl. Maj:t utfärdade för collegium medicum den 28 oktober 1797 stadgades, att kirurgiska societeten upplöstes och att collegium medicum fick odelad styrelse och tillsyn öfver hela medicinalverket, så väl medicin som kirurgi. Collegium skulle bestå af en preses, en vice preses och 8 assessorer, däraf 4 medici och 4 kirurger. Alla medici skulle efter sin promotion och alla kirurger efter sin examen anmäla sig i collegium för att upptagas till dess membra.

Samma dag, den 28 oktober 1797, utfärdades ett kungligt reglemente för den kirurgiska undervisningen. Inledningen till detsamma lyder som följer:

Som Kongl. Maj:t varit i nåder omtänkt uppå någon sådan förbättrad anstalt, hvarigenom kunnige och öfvade fältskärer, så väl för krigsmakten till lands och vatten som för rikets innevånare i allmänhet, måga efter behofvet vara att tillgå samt vid alla förefallande tillfällen kunna med säkerhet påräknas, och den förflutna tidens gifna erfarenhet nogsamt bestyrkt, att detta angelägna ändamål svårligen kan tillbörligen vinnas, så länge den kirurgiska undervisningsmetoden icke är ställd på en mera scientifique fot än den hittills varit, alltså och emedan Kongl. Maj:t i förenämnda afsikt funnit i nåder godt att till Dess Collegium medicum uppdraga en odelad styrelse och tillsyn öfver hela medicinalverket i riket, så i hvad till kirurgien som medicinen hörer, helst dessa vetenskaper med hvarannan äga den närmaste gemenskap, samt tillika i nåder öfvervägt och pröfvat, huru under bemälta Collegii inseende med fältskärskonstens grundliga undervisande och kirurgers vederbörliga danande och uppmuntran förhållas bör; ty vill Kongl. Maj:t i dessa delar hafva följande i nåder stadgadt och förordnadt:

De viktigaste bestämmelserna i reglementet meddelas här nedan:

§ 1. Den yngling, som vill lära kirurgien, skall hafva fyllt femton år, kunna skrifva och räkna. äga tillbörlig kunskap i salighetsläran och försvarliga framsteg i främmande språk, isynnerhet latin. Han skall anmäla sig hos någon mästerfältskär i Stockholm eller landsorten för att få undervisning i fältskärskonsten under en tid af minst tre år, och bör kontrakt uppgöras mellan mästaren och lärjungen, hvilket kontrakt, i bevittnad afskrift, jämte vederbörliga intyg insändes till Collegium medicum.

§§ 2 och 3. Läromästaren undervisar ynglingen i allmän anatomi och i den mindre kirurgien, hvarjämte ynglingen bör studera latin, tyska och franska samt bevista föreläsningar och operationer, ifall tillfälle dertill gifves (d. v. s. i Stockholm bevista de tre professorernas föreläsningar och operationerna på Serafimerlasarettet).

§ 4. Efter lärotidens slut anmäles ynglingen i collegium medicum till utskrifningsexamen. Collegium utser examinatorer, i Stockholm eller landsorten; öfver examen föres protokoll, som insändes till collegium. Godkänner collegium examen, så erhåller ynglingen ett utskrifningsbevis, undertecknadt af läromästaren och examinatorerna, hvilket bevis i collegium uppvisas, hvarefter ynglingen blir chirurgiæ studiosus.

Ynglingar, som på hvad annat sätt som helst skaffat sig insikt och öfning i kirurgi, äga ock rätt att anmäla sig i collegium till utskrifningsexamen, hvilken försiggår på liknande sätt.

§§ 5 och 6. En chirurgiæ studiosus skall sedan under minst fyra år söka förkofra sig »i de till konsten och vetenskapen hörande stycken» antingen hos examinerade mästerfältskärer i städer, vid regementen eller vid flottorna, eller ock vid sjukhus eller vid akademierna; han skall särskildt i 6 månader göra tjänst vid lasarettet i Stockholm och han skall bevista anatomiska inrättningen och accouchementshuset. Efter fullgörande häraf äger han rätt att i collegium medicum anmäla sig till mästerfältskärsexamen.

Denna examen verkställes genom 3 särskilda förhör:

1) i den omständligare anatomien samt historia naturalis och chemia pharmaceutica, så vidt de röra kirurgien;

2) i fysiologi, diagnosis et cura morborum, synnerligen de sjukdomar, som förekomma i fält till sjös och lands, chirurgia theoretica samt barnförlossningsvetenskapen;

3) i alla slags operationer och i bandagers anläggande.

Om en medicine licentiat eller medicine doktor vill bli mästerfältskär, skall han tjenstgöra 6 månader på lasarettet i Stockholm och undergå det tredje här ofvan nämnda förhöret.

Examen sker vid öppna dörrar inför sittande collegium.

§ 7. Om i förhören den examinerade godkännes såsom chirurgiæ kandidat, får han af collegium diplom att vara chirurgiæ magister. Han är sedan berättigad att på egen hand utöfva kirurgien, att antaga och undervisa lärlingar och att till sitt biträde ha en eller flera examinerade chirurgiæ studiosi.

§ 8. Examinerade studiosi chirurgiæ äga rättighet att bli antagna till kompani- och skvadronsfältskärer samt till underkirurger vid flottorna och sjukhusen. Däremot få de ej på egen hand idka praktik.

§ 10. Två tusen rdr årligen anslås till stipendier åt chirurgiæ studiosi under collegii medici disposition. 20 stipendier utgå med 40 rdr årligen, 16 stipendier utgå med 75 rdr årligen; stipendierna få behållas i tre år. Dessutom anslås ett resestipendium af 300 rdr att utdelas till en chirurgiæ studiosus för att utrikes studera särskilda operationer.

§ 11. Kgl. Maj:t tillförsäkrar åt magistri och studiosi chirurgiæ alla de personliga fri- och rättigheter, som akademiska konstitutionerna vetenskapsidkare i allmänhet tillägga.

Skillnaden mot föregående stadgar var sålunda skäligen obetydlig; den hufvudsakliga förändringen är, att det nu är collegium som examinerar i stället för societeten. Den treåriga lärlingstiden hos en mästare i yrket är bibehållen; likaså den 4-åriga, förutvarande gesälltiden, under hvilken den studerande dels är förbunden att stu-

dera i Stockholm vid Serafimerlasarettet, vid barnbördshuset och vid den anatomiska inrättningen, dels får skaffa sig kunskaper bäst han kan. Det finnes dock nu (§ 4) en möjlighet öppen för en yngling att, äfven utan utbildning på fältskärsstuga, blifva kirurgie studiosus. Af ordalagen i stadgan framgår, att kirurgie magisterexamen är densamma som mästerfältskärsexamen, hvilket sistnämnda ord endast blifvit latiniseradt. Medicine licentiater och doktorer kunna nu, genom att tjänstgöra 6 månader på lasarettet och aflägga den tredje (operations-)examen, bli kirurgie magistrar och därigenom få tillträde till alla fältskärsplatser. Af vikt är § 11, som definitivt höjer fältskärerna från handtverkare till vetenskapsidkare.

De undervisningsanstalter, som särskildt nämnas i reglementet äro de under collegium stående professurerna i anatomi och i obstetrik samt det af tvenne serafimerriddare styrda lasarettet (ordet Serafimerordenslasarettet började under denna tid komma i bruk); professuren i medicin och farmaci är icke nämnd, ehuru visserligen de studerande äfven begagnade sig af undervisningen vid densamma. De nämnda institutionerna, vid hvilka sålunda endast en rätt obetydlig del af den kirurgiska utbildningstiden tillbragtes, voro icke förenade till ett gemensamt läroverk, utan voro hvar för sig fristående. Emellertid kände man behofvet af ett namn, under hvilket åtminstone professurerna kunde samordnas. Det namn, som, ehuru ej på något vis officiellt, plägade användas för de tre professurerna tillsammans, var *kirurgiska undervisningsverket:* detta namn användes af Trafvenfelt i hans motion vid 1809 års riksdag om en förbättad läkarevård, det användes af Berzelius och Gadelius år 1806 i den af dem utgifna tidskriften »Vetenskaps Journal för Läkare och Fältskärer», det användes ock af Gadelius, Svenska Läkaresällskapets förste sekreterare, i sällskapets protokoll. Ett annat liknande namn, äfven detta icke officiellt, var *den kirurgiska skolan:* det användes af Berzelius i hans själfbiografi och i hans längre fram omnämnda anförande till Sundhetskollegii protokoll den 6 mars 1837.

Professor i anatomi och kirurgi var fortfarande under hela denna tid A. J. Hagström. Bland hans prosektorer märkes E. Gadelius (f. 1778, med. dr och kirurgie magister 1802, prosektor 1805, professor i teoretisk medicin 1811, död 1827).

J. Alm var fortfarande under detta tidsskede professor i obstetrik.

A. Sparrman lämnade 1803 professuren i medicin och farmaci; han efterträddes 1805 af C. Quensel (f. 1767, med. dr 1797), hvilken dock afled redan 1806. Vid nu ifrågavarande professur hade förut funnits en demonstratorsplats i botanik; denna hade 1773 förenats med notariesysslan i collegium medicum och demonstratorslönen

uppbars under denna tid af collegii notarier, hvilka icke meddelade undervisning. Collegium inrättade 1802 en lönlös adjunktur i medicin och farmaci för J. Berzelius (f. 1779, med. dr 1804, död 1848), som redan då började göra sig känd genom sina kemiska undersökningar; Berzelius utnämndes 1807 till professor i medicin och farmaci.

Hvad läroämnena beträffade, så voro de oförändrade för professorerna i anatomi och kirurgi samt i obstetrik. Gadelius, som 1804 utgifvit en handbok i medicinallagfarenhet, erbjöd sig att hålla föreläsningar i detta ämne; collegium, som ansåg detta vara »ganska nyttigt», beslöt den 15 september 1806 »antyda chirurgiæ studiosi att, då de sig anmäla till andra förhöret af chirurgiæ examen, vara försedda med prosectorns intyg att de dessa föreläsningar afhört». Redan 1803 hade Berzelius börjat hålla föreläsningar i kemi; i den för professorn i medicin och farmaci den 11 september 1807 utfärdade instruktionen åligges Berzelius undervisningsskyldighet i en hel rad ämnen. Han skall undervisa i teoretisk medicin i afseende på kännedomen om människokroppens friska och sjuka tillstånd; han skall föreläsa allmän patologi, om sjukdomarnas indelning i klasser och dessas karaktärer och kännetecken, om sjukdomarnas allmänna orsaker och om deras förhållande under olika stadier; han skall vidare föreläsa speciell patologi, särskildt om de sjukdomar som förekomma i fält; hvad terapien beträffar, kan han hänvisa sina åhörare till de kliniska föreläsningarna på lasarettet; han skall hålla farmaceutiska föreläsningar och därvid förevisa simplicia och composita; han skall, då årstiden det tillåter[1]), förevisa friska växter och vid sin undervisning om dem följa von Linnés system; han skall en gång i veckan låta mera försigkomna chirurgiæ studiosi i laboratorium lägga handen vid de farmaceutiska operationerna, så att de studerande förvärfva färdighet att själfva tillreda medikamenter.

Utom den undervisning som ålåg de nämnda professorerna, meddelades sedan 1799 undervisning i botanik af O. Swartz (f. 1760, med. dr 1785, professor vid Bergianska trädgården 1791 samt därjämte professor vid mediko-kirurgiska institutet 1813, död 1818), hvilken på collegii medici anmodan åtog sig att göra botaniska exkursioner med den kirurgiska ungdomen.

Lokaler för professorernas undervisning voro efter 1797 de samma som närmast förut. Natten mellan den 15 och den 16

[1]) I november 1807 öfverlämnades till Berzelius ur collegii samlingar ett herbarium på 174 officinella växter att användas vid föreläsningar och examina, »och väntar collegium att de felande af professorn anskaffas».

Utsikt öfver Riddarholmen från Söder på 1820-talet.
(Collegii medici hus är det hus vid sjön, med en bred och en smal fasad, hvilket synes öfver den tvåmastade segelbåten.)

november 1802 förstördes en del af det så kallade Kungshuset af en svårare eldsvåda, hvarvid äfven den anatomiska inrättningens lokaler skadades. Undervisningen fortgick dock där till den 1 april

Collegii medici hus på Riddarholmen, fasad åt söder.

Collegii medici hus på Riddarholmen, fasad åt väster.

1803. Hösten 1803 upplätos rum dels för dissektionerna, dels för föreläsningarna i anatomi, i obstetrik och i farmaci uti ett hus, som förut varit användt till slottsbageri (se kartan å sid. 47, n:o 10). Detta hus ombyggdes under de närmaste åren, så att i detsamma

plats bereddes såväl för det kirurgiska undervisningsverket som äfven för collegium medicum; först år 1807 blef huset fullt färdigt. Nedre botten blef dissektionsrum och kemiskt laboratorium, i våningen en trappa upp inreddes en föreläsningssal (10 ¼ alnar bred, 13 ¼ alnar lång, 5 alnar hög) för de tre professorernas föreläsningar samt rum för de anatomiska samlingarna och för böcker, våningen två trappor upp och en vindsvåning uppläts åt collegium medicum. Lokalerna voro ganska dåliga, första våningen var mycket fuktig, i laboratoriet måste dörrar och fönster under laborationerna hållas öppna för att släppa ut rök och ångor. Hagström, som 1803 erbjudit sig att till anatomiska inrättningen skänka en större samling af böcker, instrument och preparat mot villkor att han fick boställsrum i det hus, som skulle upplåtas åt inrättningen, kunde ej erhålla någon bostadslägenhet uti det nyinredda huset, men vidblef det oaktadt sitt anbud om gåfvan. De af honom skänkta samlingarna jämte en del tidigare inköpta och skänkta instrument bildade ett ganska ansenligt bibliotek och museum. Föreläsningssalen pryddes sedan 1810 af en till »theatrum anatomicum» skänkt byst af O. af Acrel, hvilken byst, åstadkommen genom insamling bland Acrels vänner och lärjungar, blifvit beställd af J. T. Sergel men sedan blifvit utförd af Sergels lärjunge J. N. Byström.

En särställning intogs af Serafimerlasarettet, som ej stod under collegium. Enligt författningarna skulle dels fortfarande alla medici och kirurger som ville ha offentliga tjänster genomgå lasarettet, dels ock alla som aflade kirurgie-magisterexamen tjänstgöra därstädes 6 månader. Den undervisning, som skulle äga rum vid Serafimerlasarettet, och som sannolikt under lasarettets första år varit ganska god, lämnade vid början af detta tidsskede åtskilligt öfrigt att önska. S. A. Hedin föreslog på grund häraf i collegium, att en verklig klinisk undervisning skulle införas vid lasarettet. Med anledning häraf afgaf lasarettsdirektionen den 31 juli 1802 ett betänkande, hvaraf framgår att undervisningen var skäligen klen; det säges nämligen att nyttan af den 6 månaders kurs, som är ålagd de studerande, icke vederbörligen svarar emot afsikten, så länge deras uppmärksamhet icke därunder ledes hufvudsaken närmare än blott till åskådandet af recepter och någon öfning i de kirurgiska handläggningarna; direktionen föreslår utvidgad undervisning; O. af Acrel och C. F. von Schulzenheim (lasarettets öfverkirurg och biträdande öfverkirurg) yttrade att, ehuru de studerande unga chirurgi alltid tillförene under de vanliga sjukbesöken vid lasarettet haft tillfälle att af lasarettsläkaren undfå undervisning,

hafva dock få af denna förmån sig begagnat; de föreslogo att underkirurgen skulle hålla kliniska föreläsningar.

Ett kungligt bref af den 21 september 1802 bestämde nu, att kliniska föreläsningar skulle hållas 2 gångar i veckan, så väl af öfverläkaren som af öfverkirurgen; vid förfall för den sistnämnda på grund af hans stora praktik (Acrel var för öfrigt vid denna tid 85 år gammal) skulle de kirurgiska föreläsningarna hållas af underfältskären; graderade betyg skulle gifvas åt de tjänstgörande öfver deras flit och skicklighet.

Serafimerlasarettets öfverläkare under denna tid var fortfarande J. L. Odhelius; öfverkirurger voro: O. af Acrel till 1806, C. F. von Schulzenheim 1806—1808 och P. af Bjerkén (f. 1765, med. dr 1793, kirurgie magister 1798, förste fältläkare vid norra finska armén 1808, död 1818) 1809—1818.

Såsom ofvan nämnts var alltifrån 1792 antalet mästerfältskärer (kirurgie magistrar) ej begränsadt, utan hvem som helst som hade läroår och kunskaper inne fick ta kirurgisk examen. Men det var ej lätt att få lärjungar, som ville ägna sig åt kirurgien. De skulle visserligen nu vara likställda med de vid universiteten studerande, och de kirurgiska studierna voro enligt 1797 års kungliga reglemente ställda »på en mera scientifique fot», men icke desto mindre gick studiebanan i regel genom rakstugan, och de studerande måste sålunda i 3 års tid ägna sig åt tvålkoppen och rakfatet. För att skaffa lärjungar försökte man åtskilliga utvägar. Så utfärdade collegium 1799 en skrifvelse till regementscheferna i riket med anmodan att regementsfältskärerna skulle tillhållas att inskrifva sina biträden såsom elever i kirurgien. 1802 inrättades till och med en särskild läroanstalt i Karlskrona för utbildning af fältskärselever till flottan; kliniska föreläsningar i invärtes och utvärtes medicin höllos af amiralitetsmedicus och af förste amiralitetskirurgen (denna undervisning fortfor ett antal år). Vidare blefvo de flesta professorerna vid de medicinska fakulteterna kirurgie magistrar, en del efter aflagda prof för tredje kirurgiska examen; ett par af professorerna blefvo honoris causa af collegium utnämnda till kirurgie magistrar. Hos professorerna, som nu hade rättighet att mottaga kirurgiska elever, inskrefvo sig åtskilliga medicine studerande, som lockades af de kirurgiska stipendierna. På sådant sätt blef t. ex. J. Berzelius 1799 inskrifven i kirurgien hos professor P. Afzelius i Uppsala.

Under år 1798—1810 aflades kirurgie-magisterexamen af 108 personer, däraf 51 kirurger och 57 med. licentiater eller doktorer. Det blef snart vanligt, nästan en regel, att medicine doktorerna äfven

blefvo kirurgie magistrar. Af de personer, som efter rent kirurgiska studier blefvo kirurgie magistrar, var det endast en och annan som sedan blef medicine doktor (af de 51 här ofvan anförda endast 4). Kirurgie magisterexamen företogs inför sittande collegium medicum, och collegii ledamöter voro examinatorer. Först efter rätt mycket bråk blef det bestämdt att äfven de professorer, hvilka icke voro collegii ledamöter (Sparrman och Hagström voro assessorer i collegium), skulle få deltaga i examen. Operationernas utförande på lik var det viktigaste i examen, operationerna gjordes på anatomisalen; 1801 stadgade collegium, att de operationer och bandageanläggningar, hvilka skulle utföras af examinanderna, skulle bestämmas genom lottning. 1810 beslöt collegium fordra skriftliga uppsatser såsom examensprof.

Kirurgie-magister diplomet var präntadt på pergament och försedt med collegii sigill, inlagdt i en träkapsel och i ett blått och gult band vidhängdt diplomet. Dess innehåll framgår af följande diplom:

Vi Præses och Archiater Vice Præses och Assessorer uti Kongl. Collegium Medicum Gjöre veterligt: Att som Medicinæ Adjuncten vid Kongl. Academien i Lund, Doctor Eberh. Zacharias Munck af Rosenschjöld sig hos Kongl. Collegium anmält med anhållan att få undergå examen uti de stycken, som en Magister Chirurgiæ åligga att känna och utöfva, och Vi, med underdånig åtlydnad af Kongl. Maj:ts för Kongl. Collegium förnyade nådiga Instruction af d. 28 Oct. 1797, denna ansökning bifallit, samt enl. 6 § uti Kongl. Reglementet för Chirurgiska Undervisningen af s. d. en sådan examen anstält, och dervid befunnit honom ega den lärdom, öfning och färdighet, som Kongl. Reglementet föreskrifver och äskar af en Chirurgiæ Candidat; Altså och aldenstund Doctor Munck af Rosenschjöld härigenom fullgjort alt hvad Författningarne i detta afseende bjuda och befalla, hafva vi låtit honom Tro, Huldhets och Magister Chirurgiæ Ed inför Oss aflägga, och förklara honom, Doctor Eberh. Zacharias Munck af Rosenschjöld, i kraft af högbemälte Kongl. Reglementes 7 § medelst detta vårt öpna Bref att vara en lagligen examinerad och godkänd *Magister Chirurgiæ.*

Till följe hvaraf alla de Fri- och rättigheter, som Kongl. Medicinalordningarne i allmänhet och Kongl. Reglementet för Chirurgiska Undervisningen isynnerhet en Magister Chirurgiæ tillägga, honom härmedelst updragas och tillerkännas. Stockholm d. 14 Maji 1800.

Ernest von Heidenstam. Joh. L. Odhelius. C. F. von Schulzenheim.
Sv. Hedin. A. Joh. Hagström. And. Sparrman. Hardtman.
Jöran Rooth. Fredric Kreij.
Carl Trafvenfelt.

Det kirurgiska undervisningsverkets budget var synnerligen obetydlig. Professorernas löner voro förtfarande små, men mynt-

foten var nu en annan; de båda professorerna i anatomi och i obstetrik uppburo 333 rdr 16 sk. banko årligen, professorns i medicin och farmaci årslön var 166 rdr 32 sk. banko till år 1809, då hans lön blef densamma som hans kollegers. Prosektorn hade 100 rdr banko, adjunkten i obstetrik 66 rdr 32 sk. banko. År 1802 beviljades 45 rdr banko årligen till en vaktmästare vid anatomisalen. 1808 beviljades ett årligt anslag af 100 rdr banko till laboratorium chemicum.

Den medicinska undervisningen vid universiteten och i Stockholm.

Uppsala medicinska fakultets andra storhetstid var slut, och den efterföljdes af en lång period af afmattning. Den medicinska kliniken, som Rosén med öfverlägsen skicklighet och med storartad framgång hade ledt, förde ett tynande lif och låg tidtals nästan nere. Berzelius säger (i sitt omnämnda betänkande till Sundhetskollegii protokoll 1837), att han under sin studietid i Uppsala (1796—1802) ej hade tillfälle att på nosocomium se eller sköta en sjuk. De medicinska studierna vid universiteten voro fortfarande ordnade enligt samma bestämmelser som förut omnämnts. Samma stadgar gällde ock angående de studier, som voro nödvändiga att fullfölja vid Serafimerlasarettet och vid barnbördshuset för de läkare, som ville ha offentliga tjänster. Såsom förut är nämndt kunde efter 1797 en med. doktor på ett mycket lättvindigt sätt bli kirurgie magister; därför kräfdes blott 6 månaders tjänstgöring på lasarettet (hvilken tjänstgöring i alla fall måste fullgöras af alla, som ville bli tjänsteläkare, d. v. s. praktiskt taget denna tid af alla) och så en operationsexamen, som bestod i några operationer på lik.

Läkares och kirurgers ställning.

Det fanns fortfarande två slags läkare i landet, medici och kirurger, hvilka hade hvar sitt verksamhetsfält sig anvisadt; medici hade för sin räkning professurer, provinsial- och stadsläkareplatser, under det att kirurger hade de flesta militärläkarebeställningarna äfvensom de talrika sysslorna som stadsfältskärer o. s. v. I rang och värdighet voro de båda slagen af läkare nu mera på så sätt likställda, att beggedera voro membra af collegium medicum, och att äfven kirurger sutto i collegium. Fältskärerna hade, liksom

förut, ej rättighet att behandla invärtes sjukdomar, utom i de fall där läkare ej bodde på orten. I allmänhet skötte de utan vidare alla sjukdomar, invärtes som utvärtes. Ett stort antal läkare voro medico-chirurgi, d. v. s. både medicine doktorer och kirurgie magistrar. I den första af collegium medicum utgifna »förteckning på svenska medici och chirurger», upprättad 1805, finnas upptagna 281 kongl. collegii medici membra, nämligen 129 med. doktorer, 2 med. licentiater[1], 50 som på en gång voro med. doktorer och kirurgie magistrar[2], 1 som var med. licentiat[1] och kirurgie magister samt 99 kirurgie magistrar[2] (dessutom upptagas 32 personer med olika examina, som på grund af särskilda förhållanden ägde rätt att praktisera).

Fältskärerna hade hittills varit innehafvare af statens bäst aflönade läkaresysslor, regementsfältskärsbeställningarna. Regementsfältskärerna uppburo fortfarande de för regementets öfriga fältskärspersonal anslagna lönerna, antogo hvilka biträden de ville och aflönade dem efter eget skön. Trafvenfelt[3]) skildrar dessa förhållanden vid 1800-talets början på följande sätt: »Under fredstiden biträddes regementernas läkare af underläkare aflönade med mindre än hvad tjänstedrängar då erhöllo, och öfver hvilka de i allmänhet nästan lika litet voro höjda i bildning och kunskaper som i anseende och värde.» För att råda bot för slika missförhållanden bildades den 6 augusti 1806 en särskild fältläkarestat, som lydde under krigscollegium, men hvars chef var läkare och ledamot af collegium medicum. Fältläkarekåren bestod af 4 klasser; den första (lägsta) klassen utgjordes af underläkare med fanjunkares rang, dessa skulle vara medicine eller kirurgie kandidater[4]); den andra klassen var regementsläkare med löjtnants rang, dessa skulle vara både medicine doktorer och kirurgie magistrar; den tredje och fjärde klassen utgjordes af fältläkare och förste fältläkare med respektive kaptens och majors rang och med samma kompetensfordringar som andra klassen.

---

[1]) Alla medicine licentiater måste disputera för att bli medicine doktorer, men sedan de disputerat kunde det dröja ett eller ett par år, innan någon medicine doktorspromotion ägde rum; under väntetiden hade de samma rättigheter som om de vore medicine doktorer.

[2]) Orsaken till det stora antalet kirurgie magistrar (benämningen infördes först 1797) är den, att alla som före 1797 aflagt mästerfältskärsexamen efter 1797 kallades kirurgie magistrar.

[3]) C. Trafvenfelt, Åminnelsetal öfver E. Gadelius, hållet för K. Vetenskapsakademien den 29 november 1828. Stockholm 1830.

[4]) Med kirurgie kandidat menas här förmodligen detsamma som 1797 års reglemente kallar för kirurgie studerande (jmfr sid. 79).

Genom denna 1806 års stadga beröfvades kirurgerna regementsläkarebefattningarna, och endast de lägsta militärläkareplatserna stodo öppna för dem.

Fältläkarestatens lägre grader, så som stadgan bestämde dem, funnos blott till på papperet; i själfva verket besattes dessa grader på samma sätt som förut. År 1810 lades fältläkarestaten under collegium medicum.

För det gamla badareskrået utfärdades en förordning den 19 december 1807, hvarigenom badarne erhöllo rätt att syssla med en del af den lilla kirurgien; badarne fingo 1861 upptaga namnet fältskärer; en del sådana fältskärer, som sålunda ej ha något att göra med fältskärerna på 1600- och 1700-talen samt 1800-talets början, finnas ännu kvar, men några nya sådana utbildas ej efter 1896.

Kringresande operatörer, som opererade ögon, sten, bråck, tänder och dylikt, funnos äfven under denna tid, men det berodde på collegii pröfning af deras kunskaper, om de fingo utöfva sin konst.

---

5. Upprättandet af institutet till danande af fältläkare 1810.

Läkarevården under krigen 1808—1809. — Trafvenfelts förslag om förbättrad läkarevård. — 1810 års läkarevårdskommitté och dess förslag. — Kungliga brefvet af den 13 december 1810.

Läkarevården under krigen 1808—1809.

Under Sveriges krig i början af 1800-talet, särskildt under det finska kriget 1808—1809 voro de militärhygieniska och militärmedicinska förhållandena fullt ut lika usla som under föregående krig. Dessa förhållanden äro i hemska färger skildrade af O. E. A. Hjelt, A. U. Quennerstedt, K. E. Lindén m. fl. Allting var lika dåligt, hälsovård, sjukvård, beklädnad, proviantering o. s. v. Ytterst få läkare funnos, de flesta otillräckligt utbildade. Sjukligheten och dödligheten var oerhörd, och eländet nådde sin höjdpunkt, då en stor del af det uppbådade landtvärnet dukade under i de förhärjande epidemier af rödsot, fläcktyfus m. m., hvilka gingo under det gemensamma namnet landtvärnssjukan.

Det finska kriget utbröt i februari och det danska i mars 1808. Antalet militärläkare var högst otillräckligt för behofvet; för att i någon mån afhjälpa denna brist utfärdades den 9 april 1808 ett kungligt bref, som bemyndigade chefen för fältläkarekåren att till beredande af skickliga underläkare för regementena och sjukhusen antaga sådana ynglingar, hvilka med inhämtade kunskaper i språk och humaniora ägde fallenhet för läkareyrket, för att i de egentliga dithörande teoretiska och praktiska delar inöfvas; dessa ynglingar skulle åtnjuta ett dagtraktamente af 12 skilling banko till dess de efter öfverstånden examen kunde placeras till tjänstgöring vid arméerna. Med anledning häraf inrättades en tillfällig undervisningsanstalt med fem lärare, däribland Hagström (som var föreståndare), Berzelius och Gadelius. Eleverna fingo af dessa lärare några månaders undervisning och följde samtidigt sjukvården å Serafimerlasarettet och

öfriga sjukhus i Stockholm. Vid denna anstalt, som upphörde den 22 sept. 1809, utbildades 90 underläkare; Hagström säger i sin självbiografi, att 1808—1809 års krig var det första svenska krig, där man hade uteslutande svenska läkare och slapp införskrifva utlänningar. Beskaffenheten af dessa underläkare lämnade dock naturligtvis mycket öfrigt att önska; af de tämligen få underläkare, hvilka med lifvet återkommo från kriget, var det ej många som fortsatte de medicinska studierna.

Emellertid förslogo de sålunda utbildade underläkarne ej långt. Man antog för öfrigt helt enkelt nästan hvilken läs- och skrifkunnig yngling som hälst till underläkare. I sin självbiografi berättar C. J. Ekström[1]) (sedermera professor vid Karolinska Institutet), att han i juni 1808 blef antagen till underläkare, då västra armén tågade förbi hans föräldrahem i Dalsland. Ekström var då gymnasist och ännu ej fylld 15 år; han blef först erbjuden att bli sjukhuskommissarie, hvilket han dock afböjde; då man sedan föreslog honom att bli underläkare med 24 skilling banko i dagtraktamente, antog han detta anbud. Ekström omnämner bland sina kamrater såsom underläkare en jämnårig gymnasist och två kontorister, hvilka senare blifvit underläkare för att slippa gå ut som landtvärnsmän. För öfrigt antogs under denna tid äfven betjänter till underläkare[2]). Till sin närmaste förman såsom sjukhusläkare hade Ekström under sin första underläkaretid en barberarelärling från Stockholm, »en så okunnig och impertiment lymmel som någonsin ex officio handterat tvålask».

Trafvenfelts förslag om förbättrad läkarevård.

Den ytterst otillfredsställande hälso- och sjukvården inom de svenska arméerna under 1808—1809 återverkade äfven på hälsotillståndet inom landet för öfrigt; de härskande krigsfarsoterna, särskildt rödsot spridde sig rundt om i landet och anställde svåra härjningar. Tänkande läkare med ansvarskänsla för sitt kall måste ovillkorligen söka att på något sätt råda bot för det onda. Det som i främsta rummet framstod som en nödvändighet var att skaffa tillräckligt många läkare i landet, såväl för arméerna som äfven för den civila befolkningen. Då det icke med landets dåvarande ekono-

---

[1]) C. J. Ekström(er)s son, kapten J. M. Ekströmer har välvilligt till mitt förfogande ställt sin faders självbiografi. Densamma är delvis aftryckt i Östergötlands och Södermanlands Läkareförenings Förhandlingar 1879—1880 och 1881.

[2]) Appelberg, Tidskrift i militär hälsovård, 1876, sid, 106.

miska förhållanden syntes vara möjligt, att ett för folkmängden tillfyllestgörande antal läkare, fullt utexaminerade efter många års akademiska studier, skulle kunna finna en mot deras långa utbildningstid svarande utkomst, så blef man tvingad att söka efter nödfallsutvägar för att på annat sätt kunna tillgodose befolkningens behof af läkarevård. Man slog då in på två olika vägar. Dels tänkte man förena de prästerliga och de medicinska studierna; präster funnos ju öfverallt i landet, och om dessa präster äfven blefvo utbildade till läkare, så hade man ett stort antal läkare, hvilka för sin bergning icke voro beroende af läkareverksamheten ensam. Dels ville man, särskildt för de militära behofven, söka anskaffa ett större antal läkare, hvilka skulle erhålla en betydligt reducerad, till det minsta möjliga inskränkt utbildning, och hvilka därför skulle kunna nöja sig med afsevärdt mindre lön för sitt arbete. Tanken på föreningen af prästerliga och medicinska studier var ej ny i vårt land. Redan 1757 hade tabellkommissionen uttalat den tanken, att prästerskapet på landet borde skaffa sig kännedom om enkla botemedel mot sjukdomar. I ett kungligt bref af den 21 aug. 1786 påbjöds, att prästerna skulle vinnlägga sig om kunskap i medicinens grunder. I början af 1800-talet debatterades frågan om den s. k. prästmedicinen både i Danmark och i Preussen. Hvad frågan om militärläkare med mindre utbildning beträffar, så hade man af ålder varit van att nöja sig med den allra minsta mängd kunskaper hos de lägre graderna bland arméfältskärerna.

Den bland Sveriges läkare allmänt insedda nödvändigheten af att något måste göras för förbättrandet af hälso- och sjukvården tog sig under sommaren 1809 uttryck däruti, att tre framstående, i min skildring förut flera gånger nämnda läkare, A. J. Hagström, S. Hedin och J. L. Odhelius hvar för sig i tidningspressen[1]) påpekade vikten och betydelsen af medicinska reformer.

Den som genom sitt kraftiga ingripande gaf anledning till, att någonting blef åtgjordt i saken, var en af den tidens för allmänna hälsovårdsfrågor mest intresserade läkare, den kunskapsrike och energiske Carl Trafvenfelt (f. 1774, med. dr 1797, kir. mag. 1799, sekreterare i collegium medicum 1797—1801, assessor i sundhetskollegium 1813, medicinalråd 1832, död 1835). Såsom ledamot af Ridderskapet och Adeln vid 1809—1810 års riksdag ingaf han den 18 augusti 1809 ett memorial, hvari han påpekade behofvet af en bättre och mera allmän läkarevård på landet och fördenskull föreslog, att prästerna borde skaffa sig någon kunskap i läkarekonsten,

[1]) Stockholms Posten, 15 juli, 25 juli, 29 juli 1809.

så att de skulle kunna sköta de vanligaste in- och utvärtessjukdomarna på egen hand och i svårare fall om desamma rådgöra med provinsialläkarne. Af ekonomiska skäl vore det nödigt att för landsbygden utbilda läkare med mindre kompetens, ty, säger Trafvenfelt, »i vårt vidsträckta och fattiga land torde detta vara den enda utväg till vinnande af en nödig och allmän läkarevård.»

Den 6 sept. 1809 framlade Trafvenfelt hos Ridderskapet och Adeln ett nytt memorial, innehållande tillägg till det förra. Han föreslog dels höjning af provinsialläkarelönerna, dels nya universitetsstipendier för med. studerande, dels ock ett årligt anslag af 6,000 rdr banko till *ett institut för underläkare;* Trafvenfelt föreslog tillsammans ett årligt anslag af 64,725 rdr banko till medicinalverket. Ingen borde (efter fem års förlopp) få prästvigas, om han ej tagit medicinska och kirurgiska graderna eller åtminstone underläkarexamen eller filosofie magisterexamen; de teologie studerandena skulle kunna undervisas i medicin antingen vid universiteten eller vid det föreslagna institutet. För armén behöfdes dels fullt legitimerade läkare, dels biträdande läkare med mindre kunskaper. Routinièrer eller läkare bildade för en lägre verkningskrets hade hittills icke blifvit efter någon plan danade; först vid utbrottet af ett krig hade man sökt utbilda sådana. I andra länder hade man funnit nödvändigheten af att för detta behof inrätta s. k. pepinièrer[1]) eller institut. Ett sådant institut borde äfven hos oss i fredstid organiseras; ynglingar med goda skolkunskaper skulle intagas där vid 16 års ålder; två lärare skulle vara anställda, en för teoretisk och en för praktisk undervisning; efter två års kurs skulle ynglingarna i collegium

C. Trafvenfelt.

[1]) I Berlin inrättades 1795 en skola för militärkirurger, kallad *pepinière*, som var ställd på militärisk fot och delvis inrättad efter mönstret af kadettskolorna för utbildning af officerare. Denna skola är beskrifven i en reserapport af J. Rossi (Läkaren och Naturforskaren, Bd 13, sid. 232). Sådana skolor inrättades här och där i Tyskland; en liknande upprättades 1798 i Petersburg.

medicum examineras till chirurgiæ studiosi, för att sedan bli underläkare vid armén eller flottan. De som därefter hade håg kunde fortsätta sina studier och bli kirurgie magistrar. Ett för öfrigt välbehöfligt soldatlasarett borde inrättas för elevernas undervisning.

Trafvenfelts förslag väckte liflig anklang inom läkarekretsar; 10 af Stockholms främsta läkare inlämnade, för att främja förslaget, följande skrifvelse till Riksens Ständers allmänna besvärs- och ekonomiutskott:

Undertecknade, som genomläst Professoren Doctor Trafvenfelts förslag och anmärkningar angående läkarevården på landet samt vid armén och flottorna och på hans begäran, under författandet deraf, med nöje meddelat de underrättelser och anmärkningar han af oss äskat, hafva funnit detta ämne föreslaget och framställdt på ett sätt, som enligt vår öfvertygelse säkrast och med minsta kostnad för staten skall uppfylla dess stora och högst angelägna behof af förbättrad läkarevård så väl på landet som vid armén och flottorna.

Stockholm i sept. 1809.

D. von Schulzenheim. Henric Gahn. S. Hedin.
A. J. Hagström. J. H. Gistrén. Jac. Berzelius. C. E. Weigel.
O. J. Ekman. E. Gadelius. Pehr af Bjerkén.

Ett ytterst lifligt meningsutbyte om Trafvenfelts förslag utspann sig vid riksdagen, i pressen och särskildt vid universiteten. I denna diskussion var det dock egentligen i fråga om »prestmedicinen», som meningarna skarpast bröto sig.

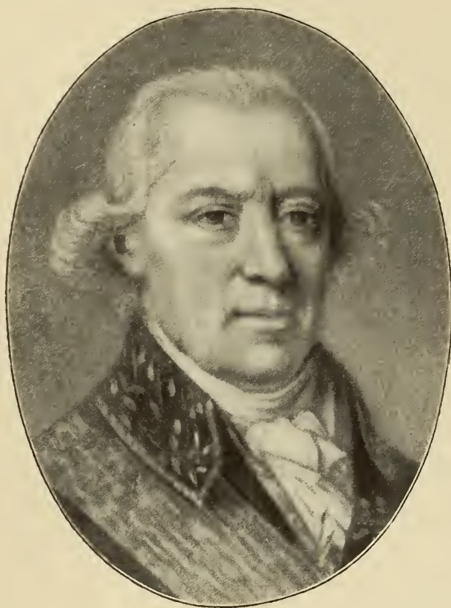
Den 24 mars 1810 föreslogo stats- och bevillningsutskotten med anledning af Trafvenfelts båda memorial följande anslag:

1:o.	Hvad som redan nu å stat är uppfördt och bestått för medicinalverket i riket utgörande	R:dr	17,175
2:o.	Till 50 stipendier vid rikets universitet för sådana ynglingar, hvilka ämna att blifva prester, och tillika vilja inhemta nödiga kunskaper uti läkare- och kirurgiska vetenskapen, à 100 R:dr för hvardera	»	5,000
3:o.	*Till inrättande af ett Institut för att dymedelst dana sådana ynglingar att i en lägre verkningskrets kunna blifva det allmänna nyttiga, hvilka icke hafva råd och lägenhet att till skicklighets vinnande begagna den med större kostnader förenade akademiska undervisningen*	»	3,000
	I förening med Institutet bör inrättas ett Garnisonssjukhus såsom den rätta skolan för unga fältskärer, hvartill kommer den omständigheten att Stockholms garnison saknar all tillgång på en sådan inrättning; för ett dylikt sjukhus föreslås	»	1,825
4:o.	Till fria medikamenter för fattige sjuke	»	3,000
		R:dr	30,000

Stats- och bevillningsutskotten hemställde vidare, hvad verkställigheten af förslaget och organisationen af de projekterade inrättningarna angår, att det måtte öfverlämnas till Kungl. Maj:t att genom en kommitté af skickliga och i läkarevetenskapen kunniga samt andra erfarna män härom vidtaga nödiga anstalter.

Utskotten föreslogo dessutom, att Ständerna skulle hos Kungl. Maj:t uttala den önskan, att Kungl. Maj:t framdeles, af möjligen blifvande besparingar, skulle ytterligare låta högst 10,000 R:dr utgå till inrättningen i fråga.

Af Trafvenfelts ursprungliga förslag var sålunda betydligt mycket afprutadt, men kärnpunkterna i förslagen, uppmuntrandet af prästernas medicinska studier och institutet för underläkare funnos dock kvar.

D. von Schulzenheim.

Den som jämte Trafvenfelt mest bidrog till att förslaget om Institutets inrättande vann riksdagens bifall var D. von Schulzenheim, hvilken, efter att sedan sitt afsked 1778 ha ägnat sin kraft åt landtbruk, åt nationalekonomi och åt politik, nu 1809 vid hög ålder åter inträdt i statstjänst såsom preses i collegium medicum. von Schulzenheim talade såväl i utskotten som i Adelns plenum för Trafvenfelts förslag. Den 2 april 1810 yttrade han vid Adelns plenum:

... Unge läkare vinna en dogmatisk undervisning vid våra universitet af de mest upplyste och lärdaste lärare, men vid våra tvenne ännu i behåll varande högskolor lönas blott tvenne professorer i medicinska fakulteten, och saknas där tillfällen att i alla hänseenden fullkomna den lärgiriga ungdomens kunskap. Lika som Oxford till medicinsk öfning och erfarenhets vinnande behöfver ett London, Leyden ett Amsterdam och Halle ett Berlin i sitt grannskap, så är ock i samma afseende ett Stockholm af nöden för den vid Uppsala och Lunds akademi väl uppfostrade medicinska ungdomen; till vinnande af en tillräcklig anatomisk öfning kan blott i stora städer nog tillgång gifvas till döda kroppars dissektion; för praktisk handledning uti invärtes och utvärtes läkarevetenskapen samt uti barnförlossningskonsten kan blott tillräckliga tillfällen gifvas vid hufvudstadens större sjukhus ...

I samma anförande säger von Schulzenheim också, att det föreslagna Institutet behöfdes för att tillskapa rättskaffens *medico-chirurgi*. Samtliga stånden godkände i april månad 1810 utskottsbetänkandet (bondeståndet dock med undantag af hvad utskotten hemställt rörande anslagssummans eventuella ökning genom besparade medel). Trafvenfelt utvecklade sedermera sitt förslag om bildandet af ett institut för fältläkare i en uppsats, tryckt i Vetenskaps Journal för Läkare och Fältskärer, Band 1, Häftet 4. Stockholm 1810, sid. 130. Det är sålunda Trafvenfelt i första hand, som äran tillkommer att hafva åstadkommit upprättandet af Institutet för fältläkare. I samtida vittnesbörd framhålles det också att David von Schulzenheim genom sitt kraftiga ingripande vid riksdagen i väsentlig mån bidrog till framgången af Trafvenfelts förslag.

1810 års läkarevårdskommitté och dess förslag.

I öfverensstämmelse med riksdagens beslut tillsatte Kungl. Maj:t den 24 maj 1810 en kommitté med uppdrag att inkomma med utlåtande öfver alla de beträffande läkarevården af Riksens Ständer framställda ämnen. Till ledamöter af kommittén utsågos: *1)* af militären: majoren friherre A. Lagerbielke, öfverstelöjtnant C. Reuterskiöld, öfverstelöjtnant P. Martin och kapten A. Wahrenberg; *2)* af civilstaten: landshöfding N. von Rosenstein, statssekreteraren Hans Järta, statssekreteraren frih. W. Carpelan, landshöfding A. af Schenbom och kammarrådet J. P. Billberg; *3)* af läkare: preses i collegium medicum D. von Schulzenheim, förste lifmedikus C. E. Weigel, generaldirektör A. J. Hagström och förste lifmedicus P. af Bjerkén; *4)* af ecklesiastikstaten: ordensbiskopen G. Murray, hofpredikanten P. J. Drysén och hofpredikanten J. J. Hedrén.

Kommittén tillkallade dessutom, i anledning af nådigt tillstånd, till upplysningars inhämtande assessor J. L. Odhelius och professor C. Trafvenfelt.

Denna kommitté utvecklade en synnerligen kraftig verksamhet och framlade en massa förslag, hvilka till stor del förverkligades. Själen i kommittén var den 78-årige David von Schulzenheim, och det är synbarligen han, som i allmänhet bestämt besluten och som själf skrifvit en stor del af kommitténs utlåtanden. Utlåtanden afgafvos angående det föreslagna institutet och garnisonssjukhuset, prästers medicinska studier, provinsialläkares aflöning, instruktion för collegium medicum, veneriska sjukdomar, boskapssjukdomar,

barnmorskeväsendet, vaccinationen, medicinska examina vid universiteten, reglemente för fältläkarekåren.

Det var efter 1809 års statshvälfning en nydaningens tid för hälso- och sjukvården i vårt land, liksom för alla andra grenar af statsförvaltningen, och institutets uppkomst är blott ett led i allt detta målmedvetna arbete.

Kommitténs första betänkande angående institutet och garnisonssjukhuset afgafs den 9 juli 1810. Enligt uppgift af M. af Pontin (Åminnelsetal öfver A. J. Hagströmer, hållet i Vetenskapsakademien den 3 december 1832) är detta betänkande skrifvet af Hagström. Detta är säkerligen riktigt, men i så fall har det varit under oafbrutet samarbete med D. von Schulzenheim och med Trafvenfelt. Betänkandet är långt, men då det i självfva verket är den viktigaste handlingen vid institutets upprättande, och då detsamma under institutets första år, innan någon instruktion för institutet stadfästades, utgjorde det egentliga rättesnöret för institutets verksamhet, så bör det här meddelas.

Kommittébetänkande, afgifvet till Kongl. Maj:t den 9 juli 1810, angående ett garnisonssjukhus samt ett institut för bildandet af fältläkare.

S. A. K.

Den af Eders Kongl. Maj:t i nåder tillförordnade Kommitté hwilken åligger att med underdånigt utlåtande inkomma öfwer alla de beträffande Läkarewården af Riksens Ständer framställda ämnen jemte allt öfrigt som med Läkarewårdens förbättrande äger gemenskap, har trott det wara ett af de angelägnare föremål för sig, att underdånigt utlåtande afgifwa öfwer inrättandet af ett Garnisons sjukhus här i hufwudstaden och i förening dermed äfwen ett Instituts inrättande. till danande af skicklige Läkare för Armén och Flottorna. Kommitén har i sådant afseende ibland sina Ledamöter utsett några som utarbetade ett förslag öfwer allt hwad till werkställigheten af dessa inrättningar kunde fordras; och får Kommitén, som till öfwerläggning haft detta förslag, i underdånighet inberätta resultaten.

De publika åbyggnader och tomter, hwilka, såsom tjenlige att antingen der inrätta eller ånyo uppbygga ett tillräckligt Garnisons sjukhus, blifwit med tillkallad Arkitekt (Kapten Bouck) besedde, äro *1:o* Bränneriet på Kungsholmen. Detta ställe, ehuru ej absolut otjenligt för ändamålet, anses likväl mindre tjenligt dertill, i anseende till dess nog inskränkta och sanka beskaffenhet. I det större boningsstenhuset skulle kunna inrymmas högst 100 sjuka. Det mindre boningsstenhuset kunde endast tjena till kök, Tjenstemäns och Betjenings rum samt Portvaktsboning. Om sielfwa Bränhus-byggnaden kunde, i anseende till murarnes bofälliga tillstånd, till sjukrum apteras, så tros deri kunna rymmas 150 à 200 sjuka. Men då denna reparation och aptering tyckes bliwa ganska dyr och kostsam, synes det bättre wara att försälja hela detta bränneri, och med den betydliga summan som derföre kunde erhållas, inrätta eller uppföra

en mera tjenlig sjukhus-byggnad på en förmånligare lokal, derest Eders Kongl. Maj:t i nåder finner för godt att till ett sådant ändamål anslå denna summa. Dock bör Kommitén nämna, att å denna egendom, der bränneri-wedgården nu är wid stora gatan, finnes en upphöjd plats för en ny sjukhus-bygnad. *2:o* Den så kallade Dragon-Kasernen å Kungsholmen. Den öfra delen af denna egendom, der nu en gammal Träbyggning står, är såsom högt och friskt belägen en ganska tjenlig lokal för en stor sjukhus-byggnad, med tillräckeligt utrymme på alla sidor och rymlig sjögård; men trähusen äro alldeles odugliga och nerrötta. De längre ner wid sjön samt ett upp uti backen wid storgatan, belägne stenhus, så wäl som de ner mot sjön närbelägna stenhus, förr till fatbur, nu till kurhus nyttjade tarfwa wäl mycken reparation, och äro så wäl i anseende till den låga och sumpiga lokalen. som ock för sjelfwa rummens laghet och mindre storlek ej tjenlige för ett blifwande sjukhus; likwäl skulle dessa hus, intill dess en wederbörlig Garnisons bygnad hinner uppföras och inredas på den nämnde mest upphöjda och tjenliga platsen, kunna med mindre kostnad än förenämnde bränneri nu genast inrättas provisionelt till rum för Garnisonens sjuka manskap. Men dertill fordras nödvändigt, att Kasernen, som af Lifgardet till häst nyttjas, så fort ske kan utrymmes.

Härjemte får till Eders Kongl. Maj:t Kommitén öfverlemna i underdånighet 1:o ett förslag till uppsats på hvad som behöfwes till ett Garnisons-sjukhus åt 300 man, och hwartill tillgång, åtminstone till största delen lärer finnas i de sedan sist öfwerståndna krig qvarblefne och förwarade förråder. 2:o Utkast till ett Reglemente för ett Garnisons sjukhus i Stockholm och 3:o Förslag till ett Instituts inrättande till danande af skickliga Läkare för Armén och Flottorne.

Sedan Eders Kongl. Maj:t täckts i nåder förständiga Kommitén, huruwida Eders Kongl. Maj:t för godt finner att låta inrätta berörda Kasern-hus till provisionelt sjukhus, eller om Eders Kongl. Maj:t i nåder täckes besluta att nu genast anstalt må fogas att å någon af nämde platser uppföra ett garnisons-sjukhus, blir det Kommitténs skyldighet att, efter anställd undersökning, inkomma med behörigt kostnadsförslag.

Kommittén framhärdar m. m.

I. Förslag till uppsats på hvad som behöfwes för ett Garnisons-sjukhus åt 300 man.

1:o Tillräckeligen rymligt stort hus, ej för långt afsides, ej heller inuti kärnan af Staden, beläget helst wid sjö eller rinnande watten, med torr, hög grund och fri, öppen, från andra hus skiljd belägenhet, för wäderwexlingen, stort gårdsrum, rummen höga och stora, tillräckligt för 300, och om möjligt wore för än större antal sjuka. Rymliga källare och uthus till magaziner och mat- och wedförråd, stort ljust kök med wäl inrättad spis efter nyare sättet och fyrugnar, jemte flera småkök och stora bagare- och tvättstugor, jemte torkvindar och mangel.

2:o *Embetsmän och Betjening.* Ekonomi och Polisen styres af en direktion.

Sjukwården af Practices Professoren wid Institutet, som bör förut hafwa warit Läkare i fält och under honom Sjukhus-Läkare af Pensionärer och Regements-Läkarna, med biträde af de mer för sig komna Eleverna och Stipendiaterna såsom Under-Läkare. 2:ne Hus-Läkare bo på stället och hafwa närmaste tillsyn på de sjuka samt under sin särskilta wård medikamenterna, wissa instrumenter och förnödenheter. Någon pålitlig Under Officer kommen-

deras att göra Kommissarie tjenst, och någon gammal Under Officer eller annan tjenlig person antages till Waktmästare.

Själa-wården besörjes af Regements-Presterna.

Tio Sjukwaktare och 21 Sjukwakterskor, och då swåra sjuka i större mängd tillstöta, äger Practices Prof. att reqvirera ett större antal.

Till twätten fordras en föreståndarska och 5 pigor.

Mathållningen upplåtes antingen på entreprenade eller bestrides på annat sätt som Direktionen nyttigast finner.

3:o *Trädsaker.* 4 à 500 brädsängar. 26 dussin trädstolar. Ett träbord med låda under i hvarje rum. Ett skåp med lås och hyllor i hvart rum. 6 st. öfwerklädda sjukbårar. 6 st. tunns- och 6 st. halftunnsåar. 30 par embar. 3 à 400 spottlådor. 6 st. badkar, hvilka dock med större hushållning kunna göras af koppar; då fyra göras för 2:ne man och 2:ne för en man, för att wara lättare att flytta och bära. 8 st. twättbunkar. 4 st. byk-kar. 30 st. nattstolar af trä eller afsågade lax-tunnor, hvari kärl af krukkärl eller målade jernplåtar sättas. Det bör undwikas att hafwa dessa inuti rummen eller i förstugorne utan måste göras en särskilt utbyggnad derföre. Wid hwarje säng en swart tafla med den sjukes namn m. m. 4 à 500 st. träskedar och lika många trätallrickar.

4:o *Linne- gång- och sängkläder.* 900 st. halmmadrasser eller paljass-säckar af Buldan, hwaraf 2:ne läggas i hwarje säng den ena ofwanpå den andra. 900 st. hufwuddynor. 20 st. Tagelkuddar, en aln långa, 3 qvarter breda, öfwerklädda med lösa waxduks öfwerdrag, att derpå lägga afsågade armar och ben eller andra opererade delar. 20 st. större tagelmadrasser för illa sjuka. 900 par Lakan, 14 alnar i paret. 600 st. Filtar, ylletäcken eller med buldan fordrade wallmarstäcken. 900 st. Skjortor. 600 st. Lärftsnatt-mössor. 600 par Boussaroner med tröja. 600 st. Nattrockar; 25 st. skinn-pelsar. 600 par Ullstrumpor; 400 par tofflor.

5:o *Jern- Tenn- Koppar- och Jernblecks-saker.* Härwid anmärkes, att allt hwad man kan hafwa af koppar, som för att ej erga, behöfwer förtenning, är wäl dyrare än jern eller bleck, men derwid är dock mer hushållning, helst, då det är förbränt eller skadadt har man dock något igen men intet för jern eller jernbleck; för tenn har man wäl något igen, men det förnötes snarare än koppar. 2 à 3 mycket stora inmurade brygg- eller twättkittlar. 3 st. Grytor af 25 à 30 kannors rymd. 12 st. Jerngrytor af en à 2 kannors rymd, eller i deras ställe lika många och stora koppar-kittlar eller kastruller. 6 st. större och mindre jerntrefötter. 2 st. jern-ljusstakar, 2 st. ljussaxar samt 1 st. nattlampa i hwarje rum. 1 st. Lampa i hwarje trappa eller förstuga. 100 st. wanliga koppar-flaskor. 6 st. Koppar-Thékittlar af 3 à 4 kannors rymd hwarje. 300 st. Tennbägare, eller af förtent jernbleck. 300 st. Stopsskålar. 300 st. Matknifwar. 100 st. Matskedar af förtent jernbleck. 100 st. mindre eller Théskedar af d:o. 20 st. stickbäcken af tenn, helst af koppar. 10 st. Lawe-ments-sprutor af tenn 20 st. större tenn-halssprutor. 30 st. Thékannor af ett halft à ett stops rymd, af tenn. 5 st. Durkslag; 15 st. skopor af förtent jernbleck; 5 st. större och mindre trattar. 3 à 400 st. Nattpottor af stenkärl eller förtent jernbleck. 12 st. Jernfyrfat. 12 st. Blecklycktor. 12 st. Wed-sågar. 12 st. Yxor. 12 st. Jernspadar. 12 st. Jernstörar.

6:o *Sten- och Glas-kärl.* 12 st. stora 2 à 3 kannskrukor. 30 st. Natt-stols-krukor, kunna ock göras af starka målade jernplåtar. 5 Uringlas i hwarje rum. 300 st. stentallrickar.

II. Om ett Garnisons-Sjukhus i Stockholm.

Hela Medicinal-wården sättes under K. Coll. Med. öfwerinseende, men sjukskötseln anförtros åt Practices Professorn wid Institutet för Fält-Läkare.

Under honom tjenstgöra såsom Sjukhus-läkare, Pensionärerna wid Institutet, samt, om så tjenligt funnes, Regements-Läkare wid Garnisons-Regementen härstädes.

De mer för sig komna Elever, Stipendiater och Kompani-Fältskärerne beordras att göra Under-Läkare tjenst.

Alla dessa Läkare-Klasser skulle ej af sjukhuset hafwa någon lön eller arfwode, men de skickligaste Pensionärer kunde blifwa Hus-Läkare här och få fria husrum, m. m. emot det de beständigt hade en mera noga tillsyn på de sjuka och de wid sjukhuset tjenstgörande; helst alltid dag och natt någon af Läkare-staten bör wara wid sjukhuset närwarande. Men de wanliga sjukbesöken af Professorn, Sjukhus-läkarne och Eleverna ske på en wiss utsatt timme morgon och afton, då i en författad Journal öfwer alla sjuka, deras tillstånd och hwad som föreskrifwes uppsättes.

Sjukhusbetjeningen, af Sjukwaktare och Sjukwakterskor, stå under Läkarestatens närmaste subordination.

Practices Professorn skall med yttersta flit och noggranhet wårda alla sjuka på sjukhuset. Han äger rättighet att disponera huru många sjuka skola ligga i hwart rum, samt i hvilket rum hwarje sjuk bör läggas. Han skall strängeligen tillhålla alla under honom tjenstgörande att noga uppfylla allt hwad dem anbefalldt blifwit. Att med medikamenterne och alla sjukhuspersedlar noga hushållas, så att intet deraf i onödighet förspilles eller förfares, ankommer på hans ansvar. Om han finner tjenligt och med god hushållning öfverensstämmande att wissa droguer och persedlar direkte utifrån skulle införskrifvas för sjukhusets behof, så tillsäger han derom Direktion.

Begge Professorerna skola qvartaliter till Kongl. Collegium Medicum inlemna relationer så wäl om Institutet och Elevernas framsteg derwid, som om sjukhuset och den derwid förda Läkare-Journalen.

Styrelsen öfwer Ekonomien och Polisen wid Garnisons-Sjukhuset bör lemnas en Direktion hwaruti Konungens i Stockholm befälhafwande General-Adjutant, då han är närvarande, blir Ordförande, och vice Ordförande en Major af Gardes regementen eller Öfwerste Löjt. af de andra skiftewis, som qvartaliter ombytes. Ledamöterna utgöras af en Comp. Chef eller annan Officer af hwarje i Garnison här förlagdt Regemente, som dertill af Regementet utses och wid Gardes-Regementerna helst bland dem som tillika äro Ledamöter af Regementets Kassa-direktion, samt af en Assessor från K. Coll. Med. som af det samma utses samt efter omständigheterna ombytes, och af både theoretiska och praktiska Professorn wid Institutet.

Till Protokollsförande i denna Direktion kommenderas turwis från Regementerna för hwarje qvartal en Auditör eller vice-Auditör, och till uppassning en Regementswäbel.

Denna Direktion äger att utfärda instruktioner och ordres i allt som angår sjukhusets Polis och Ekonomi, taga en afgörande befattning wid alla uppköp och kontrakters afslutande, samt att i dess öfwerwaro låta betala och qvittera Leverantörernas räkningar; äfwensom att efterse kontrollen och verifikationerna

till redogörelsen, hwarföre en Regements-skrifware, på samma sätt som för Auditören är omnämdt, från Regementerne kommenderas.

Direktion skall efterse att huset och sjukhus-persedlarne widmakthållas, och att hwarje derwid tjenstgörande noga uppfyller sina skyldigheter.

Direktion antager och förändrar spisordningen för de sjuka efter hwad Practices Professorn anser nödigt och nyttigt.

Räkningarna för det på sjukhuset wårdade manskapet, efter kalkyl öfwer hwad sjukhuset kostat i hwarje månad per dag portion, uppgöras, och utdrag deraf tillsändas Regements-Cheferne, som draga försorg att penningarne af Komp. Cheferne eller Gardes-Regementernas Regements-Kassa uttagas och till Direktionen inom en kort utsatt tid insändas.

Denna Direktion skall ock hwarje år till Kongl. Maj:t i underdånighet inlemna en relation om sjukhusets tillstånd af de förändringar och förbättringar som skett eller anses nödiga; äfwensom räkenskaperna för sjukhus Kassan då underdånigt inlemnas, å hwilken Konungen befaller behörig revision, antingen af Kongl. Kammar-rätten eller på samma sätt som Konungen i nåder stadgat för Gardes Regem. Ekonomi-kassa.

En gång hwarje wecka skall Direktionen i sjukhuset sammanträda i ett dertill inrättadt Sessionsrum.

Wid förändring af Ledamöter skola ej flera än hälften af Direktion på en gång ombytas.

Till betjening wid Sjukhuset kunde Under-Officerare kommenderas, äfwensom manskap från Regementerna till handräckning wid förefallande arbeten, och några tjenlige wid sjukwården wande konvalescenter eller pensionärer och gratialister kunde blifwa sjukwaktare.

III. Förslag till ett Instituts inrättande för Fält-Läkare-Korpsen.

För att på det tjenligaste sätt förse Armén och Flottorna med ett tillräckligt antal skickliga Fält-Läkare, är högst nödigt att ett Institut till danande af Fält Läkare inrättas här i Stockholm i förening med ett Garnisons sjukhus.

Till detta ändamåls winnande torde Hans Maj:t Konungen på dess Koll. Med. underdåniga förslag nådigst utnämna, utom de Professorer och Adjuncter som redan här äro, 2:ne Professorer till, den ena i de theoretiska delarne och den andre i utöfningen af så wäl utwertes som inwertes Läkarewetenskapen. Begge utsökas bland de skickligaste Medico Kirurger, och böra således wara både Medicine Doctorer och af Coll. Med. med beröm godkände Magistri Chirurgiæ, hvarjemte Practices Professorn bör förut hafwa beklädt någon betydligare medicinsk syssla i fält.

Theoretices Professoren bör wara wand wid populär undervisning, äga beläsenhet och gåfwor att meddela wettenskapen och konsten åt andra; Han bör på wissa timmar för- och eftermiddagarne efter en af honom sjelf uppgifwen och af K. Coll. Med. godkänd plan, underwisa i Menniskans Naturlära (Physiologi) så wida den har afseende på sjukdoms-läran (Pathologi) som både generalis och specialis blir hans förnämsta yrke. Han skall lära att systematice känna, och genom känneteckensläran (Semiotik) åtskilja alla inwertes och utwertes sjukdomar och åkommor, samt deras tillfälligheter och dem rätt benämna (Nosologi) samt om deras orsaker underwisa (æthiologi). Han bör till-

hålla alla wid institutet antagna, att föra en stilla anständig lefnad, att genom flit förskaffa sig kunskaper i wettenskaper, samt tillse att de ej försumma utan med upmärksamhet biwista, ej allenast hans egna och Practiska Professorns föreläsningar, utan ock Professorns i Anatomien och Anatomiska dissektionerna, samt Professorns i Chemien, Pharmacien, Mat. Medica och Natural Historien, jemte de Kemiska Laborationerna och botaniska excursionerna om sommaren, hvilka alla Professorer med deras Adjunkter höra till detta institut och utgöra blott särskilda delar af ett helt.

Han tillsäger dem som han anser kunna draga nytta af att biwista förbanden eller tjenstgöra wid Kgl. Seraph. Ordens Lazarettet, att det göra, samt anmäler dem dertill hos Öfwer-Medicus och Öfwer-Chirurgus derstädes.

Den andra eller Practices Professorn skall hålla föreläsningar uti Therapien, Methodus medendi och Cura morborum; underwisa Eleverna och dem som skola blifwa wid Fält-Läkare-staten antagne, om Indicationes cessatoriæ wid hwarje sjukdom: i synnerhet skall han uppehålla sig wid de sjukdomar, sårnader och åkommor som i fält till lands så wäl som till sjöss, wanligast förekomma.

Sjukwården wid Garnisons-sjukhuset skall han med den största noggranhet bestrida, sjelf morgon och afton på utsatt tid, tillika med husläkarna och alla wid Institutet inskrifna, som deraf kunna draga nytta, besöka de sjuka, för dem föreskrifwa hwad som skall nyttjas så wäl af medikamenter som föda och öfrig till den sjukas återställande till helsan, nödig skötsel.

Antagning på Garnisons-sjukhuset så wäl som utskrifningen ankommer på och sker af Practices Professorn, såsom sjukhusets förste Läkare.

Då någon af Garnison sjuknar efterses och skötes han först af Regem. Läkarn, och då hans tillstånd finnes sådant, att han till Garnisons-sjukhuset bör försändas, hwarmed ej för länge bör uppskjutas så att sjukdomen må taga öfwerhand, skall med den sjuke följa en skriftlig berättelse om huru lång tid den sjuke mått illa, huru sjukdomen börjat och fortfarit, samt hwad medel deremot ända till afskickningen blifwit tagne; samt hwad som angående den sjukes complexion m. m. kan wara bekant. Då någon utskrifwes, försändes han genast till Compagn. med skriftligt bewis från Professorn om dess tillstånd samt huruwida han genast kan göra full Milit. tjenst eller måste som konvalescent behandlas.

Han skall tillse att hwarje inkommande sjuk genast af någon bland Pensionärerna eller Hus-Läkarna noga visiteras sedan han blifwit afklädd, hans egna kläder med påsatt N:o och namn förwarade, samt den sjuke af eleverna med biträde af sjukwaktare och sjukwakterskor rentwättad och efter behof snyggad, samt sedan påklädd sjukhusets kläder; hwarefter en berättelse om hans tillstånd af Pensionärer, eller under hans uppsigt för öfnings skull af Elever upsättas, och lemnas till Professorn wid hans nästa besök. På detta sätt utdelas af Professorn hwarje sjuk åt någon wiss Pensionär, som, biträdd af en eller flera Elever, honom wårdar och Journalen deröfwer håller under Hus-Läkarens närmaste tillsyn; hwilket allt af Professorerne öfwerses så att ingenting i skötseln måtte felas samt en ordentlig Journal måtte hållas om hwarje sjuk uti allt hwad nödigt och upplysande finnes. Ibland de sjuka utwäljer Professorn dem som hafwa betydligare händelser, fordra några synnerliga operationer eller af hvilket behandlande något särdeles wore att lära, samt lägger dem i särskilta rum, och tillser samt wårdar dem sjelf i synnerhet, och på stället wid sängen eller sedermera i särskilt rum, allt efter den sjukes

beskaffenhet och som Professorn angeläget synes håller deröfwer så kallade kliniska föreläsningar.

Practices Professorn bör äfwen wissa tider underwisa i Sundhetsläran, (Hygieine), wisa huru en Rekrut bör wara bildad, huru han till soldat skall visiteras och huru Soldatens helsa så i frid som i fält, till lands som till sjöss, på roten, wid möten, i garnison, på marscher m. m. skall bibehållas.

Fält-Läkare-Reglementet och Sjukhus-Reglementet bör han låta Eleverna och Pensionärerna läsa och om hwad widare skyldigheter tjensten åtfölja, dem underwisa. Practices Professorn blir wid Garn. sjukhuset answarig att med de föreskrefna medicamenter, med instrumenterna af alla sjukhuspersedlar sparsamt hushållas och intet förfares. Om wissa medel anses af honom förmonligt för sjukhuset att i större eller mindre myckenhet direkt utrikes ifrån införskrifwa, så skall han sådant i Direktion öfver sjukhuset anmäla, i hvilken Direktion så wäl han som Theoretices Professorn såsom ledamöter skola sig infinna wid sammankomsterna. Skulle någondera af Professorerna sjukna eller få annat lagligt hinder, utser K. Col. Med. efter inhemtande af Professorns förslag, någon annan att tjensten förrätta.

Konungen lärer nådigst gifva de wid detta Institut tjenstgörande det säkra hopp att framdeles till Regements-Läkare, så wäl som till andra Fält-Läkare tjenster af lika och högre grader, endast i nåder befordra dem som genomgått detta Institut, och tagit så wäl Kirurgie-Magister som de till Medicine-Doktorsgraden hörande examina; äfwensom att wid Provincial Medicorum och andra Läkaresysslors besättande, derpå hafwa nödigt afseende. Ifrån denna tjenstgöring kunna likwäl, på K. Col. Med. dispense få undantagas, de som före detta Instituts början redan beklädt betydliga Fält-Läkare tjenster, eller förut äga kompetens till sådana sysslor.

Hwarje yngling som fyllt 16 à 18 år, som kan latin, tyska och franska språken, så mycket åtminstone, att han kan läsa dem och på swenska dem uttyda, som i Humaniora är något underbyggd, skrifwer en god och läslig styl, har en frisk sund kropp, som begått sina salighetsmedel och kan om ett anständigt uppförande wisa wittsord, kan till Elev wid Institutet för Fält-Läkares bildande antagas af Lärarne wid Institutet sedan de honom förhört och pröfwat. Bland dessa wid Institutet inskrifna Elever utser K. Col. Med. efter Professorernas hörande, 36 som fått någon akademisk underwisning och wisa synnerlig lust, flit och fallenhet i Wettenskapen, hwilka till Stipendiater antagas och undfå 66 Rd. 32 ss. årligen och om tillräckligt hus åt inrättningen blifwer förundt, få Eleverna fritt husrum deruti. Detta understöd njuta de så wida ej anmärkningar mot deras flit eller lefwerne göres intill dess de till ordinära eller andra sysslor med större förmåner befordras, emot skyldigheten att under tiden uppfylla allt hwad dem af K. Col. Med. och Professorerna åligges, samt att mottaga den tjenstgöring hwartill de i fred eller krig kunna utses. Så snart en Stipendiat kommenderas till tjenstgöring, hwarwid han får större lön än det Stipendium han äger, så upphör han att wara Stipendiat, och det gifwes då till någon annan Elev; men skulle tjenstgöringen wara af den natur, att den åter upphörde, då går han till sitt Stipendium tillbaka, som då endast på den tiden blifwit till en annan disponeradt.

Då Professorerne anse någon Stipendiat eller Elev skicklig att genomgå Kirurgie-examen, och innan någon befordras från Institutet, anmäles han dertill i Kongl. Coll. Med. af Professorerne, hvilka, då en sådan Examen anställes, examinera hwarje i sin Wettenskap äfwensom Coll. Med. Ledamöter, och om

behörig reda göres i alla de stycken Kongl. Reglementet för Kirurgiska Underwisningen ålägger en Studiosus Chirurgiæ, så bekommer han Kongl. Coll. Med. bewis deröfwer och aflägger Chir. Stud. Eden; men får wid sitt Stipendium, om han det ägt, bibehållas, tills han, på sätt ofwan sagt är, befordras.

Om uti framtiden någon af dessa Elever och Stipendiater skulle genom håg för studier, flit och behörigen aflagde Specimina efter Författningarne wisa sig kompetent till Sjukhus- eller Regements Läkare eller andra medicinska sysslor i landet, så komma wederbörande att å dem hafwa afseende, då de wid sina göromål och aflagda prof wisat kunskap och skicklighet.

Af Medicine Doktorer eller Licentiater eller bland de Magistri Chirurgiæ som med beröm af Kongl. Coll. Med. blifwit godkände och i sista kriget till förmäns synnerliga nöje tjenstgjort, och i detta Garnisons-sjukhus samt institut wela tjenstgöra, antagas af Kgl. Coll. Med. efter Professorernas hörande, 17 till Pensionärer, hwaraf 12 få Ett hundrade Rd. Banko om året, och 3:ne ännu mer för sig komne få 150, samt 2:ne, hwilka kunna som Professorernas Adjuncter eller medhjelpare, hafwa tillsyn på Eleverna och hjelpa till wid deras underwisning, eller tjena som Hus-Läkare på Garnisons-sjukhuset få 175 Rd. hwarje om året: hwilken pension de behålla tills de andra och förmånligare sysslor erhålla, om de i alla delar till wederbörandes nöje fullgöra hwad dem updrages och anbefalles. Om krig imedlertid skulle utbrista, blir det deras skyldighet att som Sjukhus- Upbörds- och Regements-Läkare tjenstgöra hwart de kommenderas; äfwensom under fredlig tid Kongl. Coll. Med. äger rättighet att dem till tjenstgöring mot arfwode eller traktamente befalla, till sjukhus, Farsoters hämmande, eller andre Läkaresysslors förestående.

Uträkning:

2:ne Professorer	à 500 R:d		1,000
12 Pensionärer	„ 100 „		1,200
3 Dito	„ 150 „		450
2:ne Dito	„ 175 „		350
			3,000 R:d.

De till Institutet anslagna och af de wanliga hittills anslagna Stipendii-medel till 36 Stipendiater à 66 R:d 32 ss. .... 2,000 R:d.

I ett betänkande, ingifvet i oktober 1810 till kommittén af en bland dess läkareledamöter, Hagström, påpekar denne att det är nödvändigt att så fort som möjligt upprätta det föreslagna institutet, äfven om kommitténs öfriga förslag på grund af ekonomiska skäl ej omedelbart kunna komma till verkställighet. Den 17 november 1810 förklarade Sverige, därtill tvingadt af Napoleon, England krig. På grund af det nu ånyo inträdande krigstillståndet måste man påskynda institutets inrättande, och kommittén ingaf den 8 december 1810 en ny skrifvelse till Kungl. Maj:t. Denna skrifvelse är tydligen uppsatt och expedierad i största hast; originalet (i riksarkivet) är blott undertecknadt af fem kommittéledamöter, under det att plats är afsedd för de öfriga ledamöternes namnteckningar. Då

denna skrifvelse i sin helhet är så godt som ordagrannt återgifven i kungliga brefvet af den 13 december 1810, så behöfver jag ej här meddela densamma.

Kungliga brefvet af den 13 december 1810.

Det ansågs tydligen att saken var af brådskande beskaffenhet, ty Kungl. Maj:t fattade sitt beslut nästan omedelbart efter sedan kommitténs sista förslag ingifvits och i fullkomlig öfverensstämmelse med detsamma. Beslutet, som man skulle kunna kalla *institutets instiftelseurkund,* offentliggjordes i följande kungl. bref till collegium medicum af den 13 december 1810:

Carl med Guds nåde Sveriges, Göthes och Wendes Konung etc. etc. etc. Arfvinge till Norrige, Hertig till Schleswig Hollstein etc. etc. Wår ynnest och nådiga bevågenhet med Gud Allsmägtig Tromän och Tjenare, Præses, förste Archiater och Commendeur af Wår Wasa Orden, Vice Præses och Riddare af Wår Wasa Orden; så ock samtelige Ledamöter uti Wårt Collegio Medico! Uti underdånig skrifvelse af den 8 i denna månad har Comitén öfver den allmänna Läkarevården anmält, huru som bland dess angelägnaste öfverläggningar varit det af Riksens Ständer föreslagna Institut till danande af skicklige Fältläkare samt i förening dermed Inrättningen af ett Garnisonssjukhus, hvilket på en gång skulla uppfylla behofvet af tillräckelig läkarevård för Garnisonen i hufvudstaden och tjena till Öfnings Schola för Institutets Elever; i hvilket afseende Comitén under den 9 sistledne Julii, icke allenast uppgifvit den i Dess underdåniga tanka tjenligaste utväg, att finna ett för Garnisonens sjuke tillräckeligt hus, utan äfven i underdånighet meddelat; 1:o) en upsats på de persedlar, hvilka vid Garnisons Sjukhuset äro nödvändiga och som utan någon ny kostnad för Staten ansågos kunna erhållas från de förråd, hvilka från sist öfverståndne krig äro i behåll. 2:o) förslag öfver beskaffenheten och Inrättningen af sjelfve Sjukhuset för att göra detsamma tjenligt att uppfylla det dubbla ändamålet af Sjukvård och Öfnings Schola och 3:o) förslag rörande Institutets eller Undervisnings Verkets beskaffenhet, i anseende till Lärare och Elever.

Under afvagtan af Wårt Nådiga Beslut i dessa ämnen förmäler sig nu Comitén hafva kommit i erfarenhet, att Riksens Ständer, hvarken vid Riksdagen i Stockholm, eller i Örebro upgifvit någon fond till den icke obetydeliga kostnad, som till upbyggande och inrättande af sjelfva Sjukhuset nödvändigt fordras, äfvensom att, ehvad förslag vidtogos till nödigt utrymme för ett sådant sjukhus, antingen detsamma skulle ånyo byggas, eller genom utvidgande och reparerande af redan befintliga hus iståndsättas, flere svårigheter för det närvarande torde möta.

Då detta å ena sidan nödvändigt bordt hos Comitén upväcka bekymmer, har Comitén å den andra insett nödvändigheten, att åtminstone söka upfylla det ena af Riksens Ständer åsyftade ändamål: att bereda tillgång på skicklige fältläkare, hvartill Ständerne anslagit en Summa af 3,000 RdB att användas på Institutet, ökad i afseende på Institutets sammanhang med Garnisonssjuk-

huset med en ytterligare summa af 1,825 Rd årligen; Och enär tillgång på denna anslagna Summa, icke lärer saknas, har Comitén så mycket mindre ansett sig böra upskjuta, att i underdånighet anhålla om Wårt Nådiga Beslut till verkställigheten af ifråga varande institut, som Riket å nyo blifvit försatt i krigstillstånd, och danandet af skicklige fältläkare fordrar tid, samt anledning vore befara, att den tillgång, som det nyss öfverståndne kriget deruppå lemnat, snart torde minskas och försvinna, om de skickligare bland de ämnen, Riket nu eger, lemnade i overksamhet, skulle kunna bringas att söka andra yrken, eller emottaga från andra länder anbud, hvilka under ett allmänt behof förmodeligen icke uteblifva.

Vidare har i Underdånighet blifvit förmäldt, att vid Institutet fordras en Professor för den Theoretiska delen och en för den Practiska, i afseende på både den egentligen Medicinska och Chirurgiska Läkare vården: förklarande Comitén Dess öfvertygelse vara, att den Theoretiska delen, utan all vidare omsorg än den, att finna en skicklig Lärare, icke skall svara mot afsigten, likasom att undervisning i det practiska, vid ett Institut af detta föremål, skall blifva ofullkomlig, om Lärare och Eleverna sakna tillfälle, att med undervisningen förena in- och utvärtes sjukdomars åskådande samt behandlingssätt, vare sig genom Läkemedel eller Operationer, med ett ord, om den Cliniska undervisningen tryter.

Vid den mindre lofvande utsigt för en skyndsammare inrättning af ett Garnisons Sjukhus, har det för Comitén varit tillfredsställande, att af Wårt Andra Gardes Regemente få emottaga anbudet, att till Institutet uplåta det sjukhus för 70 sjuke, förenämnde Regemente nu eger, samt tillika från Wårt Lif Garde försäkran om tillträde för Practiske Professorn till detta Regementes Sjukhus på Fredrikshof vid förefallande mera lärorika händelser, samt för Eleverne, under Regementsläkarens inseende, till öfning och erfarenhet.

Med öfvertygelse, att, intill dess det af Riksens Ständer önskade Garnisons Sjukhus kan komma i stånd, ändamålet genom desssa utvägar till någon del skall vinnas, har Comitén ock nu i Underdånighet hemställt och föreslagit:

1:o) Att WI för Eder meddelte Nådig tillåtelse, att efter kungörande i Tidningarne, uprätta underdånigt förslag på tjenlige ämnen, så väl till den Theoretiska som Practiska Professionen och derjemte bestämma närmare uti afpassade Instructioner, de skyldigheter, dem Comitén uti det underdåniga förslaget uppgifvit.

2:o) Att WI i Nåder täcktes på Ordinarie Stat, låta uppföra Lönerne till Professorerne samt Pensionerne till Eleverne, enligt Riksens Ständers underdåniga förslag, nämligen till hvardera Professorn 500 Rdr, till Tolf Pensionairer à 100 Rdr hvardera; till Tre Pensionairer à 150 Rdr hvarje; till Två D:o à 175 Rdr hvarje: eller i en sammantagen Summa årligen Tre Tusende Riksdr; och som, enligt Comiténs förslag, Practices Professorn borde ega rum till Boställe på, eller vid sjukhuset, men sådant å det nu omförmäldte provisoriska sjukhuset icke låter sig göra, så har Comitén underdånigst hemstält, om icke, intill dess ett ordenteligt Garnisonssjukhus kommer i stånd, utaf de till samma sjukhus anslagne 1,825 Rdr, såsom hushyresmedel kunde i Nåder beviljas denna Professor 150 Rdr samt af samma ordsak 50 Rdr åt den Läkare, som beständigt bör vara till hands vid sjukhuset.

3:o) Att de bägge Professorerne nu till en början endast med Nådiga Constitutorialer kunde förses; hvaraf en följd syntes blifva, att deräst någon dertill skulle förordnas, som innehar en ordinair syssla, densamma derifrån icke

skildes, utan att sysslan emellertid af någon Vicarius emot uppbärande af Lönen förrättas; hvilket i afseende på den Practiska Professionen blifver så mycket oumgängligare, som beskaffenheten af dess göromål icke bör tillåta honom annan befattning, utan sysselsätter honom den mästa tiden af dagen vid sjukhuset; Men att, då en gång Garnisons Sjukhuset, och derigenom Institutet komma i ordning, WI i Nåder täcktes fastställa huruvida med Constitutorialerne bör fortfaras, eller om Professorerne med nådige fullmagter skola förses.

4:o) Att det måtte i Nåder tillåtas Comitén och Eder, att med bägge Wåra Gardes Regementens Befäl öfverenskomma om allt hvad, i afseende på Compagnie Chefernes rätt samt i öfrigt i Oeconomiskt och annat afseende vid verkställigheten närmare behöfver stadgas, så vida Wi med Wårt Nådiga Bifall täckas tillsvidare fastställa hvad nyssnämde Regementer på ett nitiskt och värdigt sätt erbudit.

5:o) Att, i händelse i afseende på Institutet, sådane Instrumentalier, eller andra Sjukhus tillhörigheter skulle erfordras, hvilka för närvarande på Andra Gardes Regementets Sjukhus icke finnas, eller efter Passevolance Contractet, Regementet icke tillkommer att underhålla, WI i Nåder ville, till vinnande af ändamålet, som är att förena den möjeligen fullkomligaste practiska Undervisning med den bästa sjukvård, bifalla, att nämde Instrumentalier och Persedlar måge ifrån Kronans förråd, uppå Practices Professorns reqvisition och emot dess redogörelse få utlemnas: äfvensom att, deräst nuvarande sjukattirail, efter vanliga Passevolance vilkoren, skulle finnas för behofvet otillräckelig WI täcktes tillåta underdånig anmälan derom, på det nödig åtgärd, äfven i detta fall, må efter omständigheterna kunna vidtagas och sluteligen att Comitén måtte i Nåder tillåtas, att få inkomma med underdånig hemställan om allt hvad nu i förväg icke kunnat bestämmas och som vid verkställigheten lättast och säkrast utrönes.

Detta ärende hafva WI i ett noggrant öfvervägande tagit och vele WI till alla delar i Nåder hafva Comitén bifallit hvad af den sålunda i underdånighet blifvit föreslagit och tillstyrkt; dock, hvad angick tillsättandet af de 2:ne Lärarne i Theoretiska och Practiska Professionerne vid det blifvande Institutet, hvilke, enligt Comiténs underdåniga hemställan och efter hvad WI nu jemväl tills vidare i Nåder bifallit, komma att förses endast med Constitutorialer, hafve WI, med Nådigt förtroende till Eder, pröfvat det ägen I, till vinnande af mera skyndsamhet, utan någon kungörelse i Tidningarne och andre vid förslag vanlige formaliteter, hos Oss i underdånighet anmäla till hvardera af ifrågavarande Professioner den I till dess bestridanden ansen skickligast; hvarjemte WI funnit den tilläggning nödig vid hvad af Comitén i underdånighet blifvit föreslagit, rörande hushyra för Practices Professorn samt en Under-Läkare, att det deremot blifver deras ovilkorliga pligt, att bo nära intill Sjukhuset; hvilket allt WI velat Eder härmed till underdånig efterrättelse i Nåder tillkännagifva; WI befalle Eder Gud Allsmäktig Nådeligen. Stockholms Slott den 13 December 1810.

CARL.

Nils v. Rosenstein.

---

6. Mediko-kirurgiska institutet
1810—1815.

Institutets första organisation. — Institutets omorganisation 1813. — Lärare och läroämnen. Institutioner och kliniker. Lärjungar och examina. — Ekonomiska förhållanden. — Den medicinska undervisningen vid universiteten och i Stockholm. — Läkares och kirurgers ställning.

Institutets första organisation. [1])

Kungl. brefvet af den 13 december 1810, som bestämde institutets första organisation, bär prägeln af att vara utfärdadt under påtryckning af omständigheter, som kräfde ett skyndsamt afgörande af ärendet. Det var säkerligen meningen att kommittébetänkandet af den 9 juli 1810 skulle tjäna såsom grundval för hela organisationen af institutet, och att sålunda (se sid. 101 och 102) de tre förutvarande professurerna, eller åtminstone professurerna i anatomi och i farmaci, skulle uppgå i det nya institutet, men det blef i det kungl. brefvet ingenting annat förordnadt än att det af riksdagen beslutade institutet skulle komma till stånd, att de två nya professurerna i teoretisk och i praktisk medicin så fort som möjligt skulle tillsättas och att collegium medicum skulle utfärda instruktion för de nya professorerna i öfverensstämmelse med kommittébetänkandet af den 9 juli.

Ehuru institutets organisation sålunda till en början blef helt provisorisk, så har dock förordningen af den 13 dec. 1810 den allra största betydelse. Dels blef genom densamma ett verkligt läroverk grundlagdt (de tre äldre medicinska professurerna voro ej organi-

[1]) Institutets professorer sammanträdde ej till regelbundna, protokollförda sammankomster förrän år 1828. För tiden 1810–1827 finner man de data, som äro bevarade angående institutets historia hufvudsakligen i collegii medici och sundhetscollegii protokoll samt i de protokoll, som förts i åtskilliga under dessa tider verksamma kommittéer, nämligen läkarevårdskommittén af 1810, uppfostringskommittén af 1812, garnisonssjukhusbyggnadskommittén af 1815 och undervisningskommittén af 1825.

serade till en enhet), dels — och detta är det viktigaste — blef genom detta kungl. bref den kirurgiska handtverksutbildningen i vårt land definitivt skaffad ur världen, den 2-åriga grundläggande lärotiden hos hvilken fältskärsmästare som helst blef ersatt af en lika lång tids teoretisk-vetenskaplig undervisning och praktisk-klinisk tjänstgöring på sjukhus. Från den nämnda dagen kan man räkna, att kirurgien, som hittills lärts som ett handtverk, nu lärdes som en vetenskap; på grund af förut berörda omständigheter kom den dock under långa tider att fortfarande läras som en vetenskap för sig, under det att den akademiska medicinen studerades som en särskild vetenskap vid universiteten. Det blef en lång och slitande kamp mellan institutet och universiteten, innan medicinen och kirurgien sammansmälte till ett vetenskapligt helt, som studerades enhetligt och som blef föremål för enhetliga examina.

I enlighet med Kungl. Maj:ts befallning ingaf collegium medicum den 8 februari 1811 sitt förslag angående professurernas besättande, och i öfverensstämmelse med detta förslag konstituerade och förordnade Kungl. Maj:t den 14 februari 1811 E. Gadelius att vara medicinæ theoretices professor och C. F. Weltzin (f. 1778, med. dr 1802, kir. mag. 1808, fältläkare 1808, förste fältläkare 1809, prov. läkare 1810, professor 1811—1815, sedermera läkare i Göteborg, död 1828) att vara medicinæ practices professor vid *institutet för fältläkares danande* [1]).

Det här nämnda namnet på institutet, institutet för fältläkares danande, blef ej länge bestående. Under första året användes olika namn i collegii medici protokoll, dels institutet helt enkelt, dels *kungl. fältläkareinstitutet*, dels medico-kirurgiska institutet. I ett kungl. bref af den 10 juli 1811 begagnades namnet *kirurgiska institutet,* i kungl. bref af den 12 augusti och af den 25 september 1811 namnet *medicinska och kirurgiska institutet.* Då collegium medicum den 3 september 1811 hade att yttra sig angående en instruktion för garnisonssjukhuset, föreslog collegium att titeln för instruktionen skulle lyda sålunda: Kongl. Maj:ts nådiga instruktion för det med *mediko-kirurgiska institutet* i hufvudstaden förenade garnisonssjukhuset. Detta förslag godkändes af Kungl. Maj:t den 6 november 1811, och härigenom blef detta namn fastslaget såsom det officiella. Namnet är sannolikt gifvet af D. von Schulzenheim, som redan länge, åtminstone sedan 1761 (jmfr sid. 38 och sid. 96), ifrat för att alla läkare skulle ha både medicinsk och kirurgisk utbildning, vara medico-chirurgi, och som säkerligen hoppades, att det nya in-

[1]) Gadelius erhöll först den 28 juni 1815 fullmakt på sin professur; Weltzin hade då redan tagit afsked från sin.

stitutet skulle med tiden kunna bli i stånd att ge full utbildning i båda riktningarna.

Såsom bestämdt var, skulle, till dess ett nytt garnisonssjukhus hann byggas, andra gardets sjukhus (beläget vid »Claes på hörnet», vid korsningen af nuvarande Roslagsgatan och Surbrunnsgatan) användas såsom provisorisk klinisk undervisningsanstalt, och Weltzin öfvertog i april 1811 sjukvården därstädes. Den 25 april 1811 utfärdades ett kungl. bref, hvari bland annat bestämdes:

att en direktion skulle tillsättas för garnisonssjukhuset, bestående af ett antal officerare, en assessor i collegium medicum och de båda nyss utnämnda professorerna vid institutet;

att direktionen skulle taga befattning med institutet på sätt läkarevårdskommittén den 9 juli 1810 föreslagit;

att collegium medicum, som lika med direktionen i afseende på institutet skulle tillsvidare iakttaga hvad i det nämnda kommittébetänkandet föreslagits, skulle framdeles, sedan tillräcklig erfarenhet samlats, inkomma med förslag till instruktion för institutet;

att collegium skulle använda de stipendier som stå under collegii disposition (sedan år 1797 2,000 rdr banko [1]) årligen, se sid. 97) till understöd för elever vid institutet på sätt kommittén föreslagit, att de år 1810 beviljade pensionerna å tillsammans 2,000 rdr banko skulle af collegium bortgifvas på af kommittén föreslaget sätt.

Andra Gardets sjukhus kom endast en kort tid att vara provisoriskt garnisonssjukhus, ty redan den 13 juni och den 12 augusti 1811 förordnade Kungl. Maj:t att en egendom å Kungsholmen, som sedan 1793 varit kasern för Lätta Dragonerna (sedermera Lifgardet till häst), skulle upplåtas till garnisonssjukhus; härom mera nedan.

På grund af de tvetydiga förordningarna uppstod ovisshet, huruvida de äldre professurerna skulle räknas till institutet eller ej. Å ena sidan nämndes i kungl. brefvet af den 13 december 1810 ej ett ord om de äldre professurerna; detta tog sig ock uttryck däruti att i de officiella kalendrarna för 1812 och 1813 endast Gadelius och Weltzin stodo upptagna såsom professorer vid mediko-kirurgiska institutet, under det att de förutvarande professorerna fortfarande, liksom tidigare, återfinnas direkt under collegium medicum; följden af det kungl. brefvets ordalydelse var ock att först den 27 januari 1813 (se nedan sid. 117) blefvo de tre äldre professurerna på papperet

[1]) Sedan 1802 hade af dessa 2,000 rdr banko 75 rdr banko utgått till underläkaren och lika mycket till underfältskären vid Serafimerlasarettet; den återstående summan 1,850 rdr banko fördelades i 27 stipendier à 66 rdr 32 skilling och 1 stipendium à 50 rdr.

införlifvade med institutet. Å andra sidan hade Kungl. Maj:t, såsom nyss nämndt, den 25 april 1810 föreskrifvit, att collegium medicum skulle i afseende på institutet iakttaga hvad läkarevårdskommittén föreslagit den 9 juli, och i detta förslag står uttryckligen att professurerna i anatomi och i farmaci skola tillhöra institutet. Collegium ansåg redan från början, att Hagström och Berzelius voro professorer vid institutet. Den 8 april 1811 inlämnades till collegium ett förslag till instruktion för de fyra professorerna vid fältläkareinstitutet, hvilket förslag var undertecknadt af Hagström, Berzelius, Gadelius och Weltzin; collegium antog för sin del den 10 sept. 1811 en instruktion, hvilken är uppsatt i form af ett förslag afsedt att underställas Kungl. Maj:ts pröfning och godkännande. Detta förslag ingår som en del i de förslag till instruktion för collegium, hvilka uppgjordes 1811. Kungl. Maj:t godkände aldrig direkt instruktionsförslaget, men däremot indirekt två gånger, dels den 6 november 1811 i den här ofvan omnämnda instruktionen för garnisonssjukhuset, där collegium medicum liksom den 13 december 1810 bemyndigades att utfärda instruktion för teoretices och practices professorerna, dels ock i det längre fram anförda kungl. brefvet af den 27 januari 1813, där det säges: »en instruktion . . som år 1811 blef . . . föreslagen hafva Vi . . . endast tillåtit eder att tillsvidare följa och iakttaga». I själfva verket är således collegii förslag till instruktion af den 10 september 1811 *institutets första reglemente*, och det blef såsom sådant, med de ändringar som gjordes den 27 januari 1813, gällande ända till reglementet af den 6 december 1815 utfärdades.

Institutets första, förut ej tryckta, reglemente lyder som följer:

Till E. K. Ms. Nådiga ompröfvande får Collegium härmed underdånigst aflämna förslag till Instruction för Professorerna vid Institutet till skickelige FältLäkares tilldanande. Collegium har trodt sig så mycket mer böra här upptaga alla desse Lärares skyldigheter, som medelst den delning, hvilken skedt på flera, mycket kommer at serskilt afhandlas, som förut tillhördt Anatomiæ Professoren allena, hvars undervisning nu kan med mera nytta inskränkas till den egentliga anatomien, äfven som den närvarande Historiæ Naturalis och Pharmaciæ Professorn, med lika värksamhet kan inskränka sig till dessa egentliga yrken, då han förut äfven bordt hålla föreläsningar i Medicinen, hvilken vetenskap nu är delad emellan de nådigst tillförordnade Professorer för den Theoretiska och Practiska Läkare Wetenskapen och Chirurgien.

§ 1. Undervisningen för tilldanandet af skickelige Fält Läkare vid det af Oss i nåder inrättade Institut, utgöres af fyra Professorer. En för Anatomien. — En för Historia Naturalis och Pharmacien. — En för Medicina Theoretica samt En för Practiska Läkare Wetenskapen; Till hvilka twenne sednare äfven höra delarne af den Theoretiska och practiska chirurgien.

§ 2. Dessa fyra Professorer biträdas hvarthera af en Adjunct, som för Anatomie Professoren är den redan på stat uppförde Prosectorn, för Hist. Naturalis och Pharmaciæ Professoren, Demonstrator Botanices; och för de öfrige Begge Professorerna utser Wårt Collegium Medicum hvar sin Adjunct af sådana vid Institutet varande Pensionairer, hvilka äro kände för grundeliga insikter och pröfvas äga redige begrepp för undervisningen samt äro Promoverade Medicinæ Doctorer och tillika godkände Magistri Chirurgiæ.

§ 3. Anatomiæ Professorn undervisar i alla delar af denna Wetenskap, på det sätt, at hvarje afdelning serskildt afhandlas, så att en cours för det hela innom 2:ne år är fullbordad. Vid Disectionerna biträdes han af Prosectorn, samt åtlyder i alt öfrigt den Instruction som redan för honom är i nåder faststäld.

§ 4. Historiæ Naturalis och Pharmaciæ Professorn afhandlar i synnerhet den del af Naturalhistorien, som innefattar Örtkunskapen, hvarvid han biträdes af Botanices Demonstratorn, hvilken tillhålles at på tjenlige tider anställa herborisationer, så att Eleverna måga lära känna de hos oss vildt växande Medicinalier. Professorns hufvudsakliga göromål bör dock blifva att afhandla Materia Medica och visa handläggningen af Pharmaceutiska operationerna. Då vårt Collegium Medicum af honom äskar upplysningar och yttranden öfver ämnen, som angå hans Vetenskap, är han skyldig att dem aflämna.

§ 5. Medicinæ & Chirurgiæ Theoretices Professorn bör vid sin undervisning hafva för ögonmärke at redigt och grundeligen igenomgå Physiologien, såsom den hufvudsakligaste delen af hans göromål, samt at upplysa alt hvad som i Theoretiskt afseende rör medicinen och chirurgien. En så qvalificerad Person af Pensionairerna, som andra paragraphen af denna Instruction utstakar, bör af Collegium Medicum utses honom till biträde.

§ 6. Professorn för den Practiska delen af läkare Wetenskapen och chirurgien ansvarar för Sjukvården vid Garnizons hospitalet, hvaräst hans hufvudsakelige göromål såsom Lärare bör blifva, at hålla cliniske föreläsningar, samt at efter tid och omständigheter undervisa Eleverna i de delar, som röra hushållningen i fält, så vidt den angår hälsans bibehållande. Utom de Pensionairer, som böra giöra tienst vid Hospitalet, biträdes äfven denna Professor af en Pensionair vid Undervisningen, börandes denna Adjunct wara så qvalificerad som i andra paragraphen är i Nåder föreskrifvit.

§ 7. Anatomiæ, Historiæ Naturalis & Pharmaciæ samt Medic. & Chir. Practices Professorerna läsa hvar för sig fyra Timmar i veckan, men Theoretices Professorn, som icke har tiden tillika upptagen af dissectioner, laborationer och en vidlyftig sjukvård bör däremot läsa 8 timmar i hvarje vecka då ej helgedagar infalla. Fördelningen af tid till föreläsningarne och den cours af hvarje Wetenskapsdel, som kommer at förehafvas, afgiöra Professorerna sinsemellan och lämna därom sina rapporter till Wårt Collegium Medicum, åt hvilket Wi i Nåder uppdragit öfverinseendet och styrelsen af detta Läro-Institut.

§ 8. Alla ynglingar af någon bildning och goda seder, äga at afhöra de af Institutets Professorer skeende föreläsningar; men till den enskiltare undervisningen admitteras blott sådana, som af Professorerna sielfve äro godkände och antagne.

§ 9. Ikring Medlet af hvarje föreläsnings Termin böra Professorerna anställa ett förhör med sina Elever då Wårt Collegium Medicum utser af sine

Ledamöter tvenne som böra vara närvarande och då tillika företaga den så kallade Stipendiat examen, till utrönande af ynglingarnes förkofran och ådagalagde flit.

§ 10. Såsom värklige Elever antagas inga andra än de, som äga goda bevis om skickeligt uppförande och vid anstält förhör visa sig äga den insigt i Latinska, Tyska och Franska språken, at de med tillhielp af Lexica pröfvas kunna vinna den slags färdighet, at de obehindradt kunna begagna sig af sådana böcker i Wetenskapen, som på ofvannämnde språk utgifvas. Desse ynglingar böra således antingen under privat Information eller i någon offentelig schola hafwa lagdt första grunderna till en vetenskapelig bildning, och i synnerhet äga bevis om nödig christendoms kunskap samt hafva uppnådt 16 år. Dem tillåtes af Professorerna inskrifning i en serskild Matrikel, där de sielfva böra teckna sin härkomst och Namn för att visa sitt sätt att skrifva både till pictur och mening. Denna Matrikel uppvisas 2:ne gånger om året i Wårt Collegium Medicum.

§ 11. I händelse fria husrum blifva för Eleverna at tillgå vid Institutet, åligger det Professorerna at till denna förmåns åtnjutande utse Dem, som äro fattigast och mäst giordt sig därtill förtjenta, äfvensom de äga at fråndöma den osedige och försummelige denna tillagde fördel, börande likväl Professorerna sådant till vårt Collegium inrapportera i fall försummelsen är af den större beskaffenhet at fråga äfven blifver om indragningen af stipendium och total relegation.

§ 12. Då Wårt Collegium Medicum vid utcommenderingar eller andra tillfällen infordrar Professorernas yttrande öfver Elevernas duglighet och flit, böra de gemensamt detsamma underskrifva.

§ 13. Med Elevernas antagande till Chirurgiæ Studiosi förhålles enligt vårt i nåder utfärdade Reglemente för chirurgiska undervisningen.

§ 14. Till alla fördelningarna af Chirurgiæ Magistri Examen kallar Collegium Medicum Professorerna at vid förhöret biträda på sätt som hittils skedt af de redan antagne Professorer, ägande Collegi ledamöter at serskildt examinera för att utröna huruvida Eleverna vid mera främmande och icke förut inhämtade methoder förstå at reda sig.

§ 15. Detta med hvad mera Vetenskapen angående som Wårt Collegium Medicum pröfvar till Undervisningens fullkomnande nödvändigt och som icke öfver billigheten blifver betungande, böra Professorerna med deras Adjuncter ställa sig till underdånig och hörsam efterlefnad. Åliggandes det likväl Wårt Collegium Medicum at, i händelse af större förändringar, sådant till Oss i underdånighet inberätta och vårt nådiga bifall därtill afvackta.

Den undervisning vid institutet, som egentligen var afsedd i kommittébetänkandet af den 9 juli och i kungliga brefvet af den 13 december 1810, kom ej till stånd förrän hösten 1811. Emellertid fingo institutets professorer sig redan förut en annan, mera tillfällig uppgift ålagd. Sverige befann sig som nämndt i krigstillstånd, och collegium skulle på våren 1811 skaffa ett antal underläkare för armén. Den 11 mars 1811 meddelade collegium i en skrifvelse till Kungl. Maj:t att på grund af förefintlig brist på läkare det blefve nödvändigt att nu, liksom under föregående krig, utbilda under-

läkare genom en kort, tillfällig undervisningskurs; emellertid behöfdes nu ej någon ny anstalt, utan undervisningen kunde mycket väl ske vid de förhandenvarande anstalterna, d. v. s. de förut befintliga professurerna, Serafimerlasarettet och det nya institutet. Den 27 maj beslöt Kungl. Maj:t, i enlighet med ett af collegium ingifvit förslag, att collegium skulle få antaga och genom institutets professorer undervisa 16 elever, hvilka sedan skulle anställas såsom underläkare vid hären och flottan. Det var sålunda nu fråga om en rent tillfällig anstalt, liknande dem som inrättats 1788 och 1808, afsedd att på några månader utbilda underläkare med de mest nödtorftiga kunskaper. Den 17 juni 1811 beslöt collegium i tidningarna införa följande annons:

Ynglingar, som vid scholor, gymnasier eller academier hafva inhemtat kunskap i språken och nödige vetenskaper och äga betyg om goda seder samt hafva håg och lust att efter inhemtade kunskaper i läkarekonsten afgå till de underläkaretjenster, hvilka de komma att anses skicklige att bestrida, kunna här ärhålla fri undervisning och handledning samt derjemte dagtractamente à 16 Sk. B:co; börande sådane Ynglingar härom personligen anmäla sig hos K. Colleg. Med. alla dagar kl. 12, så fort sig göra låter, emedan föreläsningarne taga sin början den 1:sta nästa Julii.

Samma dag, den 17 juni 1811, utfärdade collegium följande *instruktion för den tillfälliga undervisningen,* som nu ålades professorerna:

Till Professorerne vid Institutet.

Kongl. Majestät har i Nåder befalt och bifallit att, i anseende till nuvarande brist på Under Läkare, skicklige Ynglingar må antagas vid härvarande Institut för Militaire Läkares danande, för att undervisas endast i de hufvudsakligaste stycken som böra förväntas af Under Läkare, hvilka kunna reqvireras vid hastigt påkommande fall, och ej som Ordinarie Under Läkare skola anställas.

I detta afseende har Kongl. Collegium, jemte meddelande och underrättelse herom, velat anmoda Herrar Professorer vid Institutet för Militaira Läkares danande, att sins emellan öfverenskomma om methoden och ordningen för de föreläsningar, hvarigenom sådane Ynglingar eller Extra Elever, som af Kongl. Collegium komma att antagas och med antagningsbeviset till Institutet hänvisas, bäst och snarast måtte inhemta nödiga och försvarliga kunskaper till att bestrida följande föremål:

1:o Att gifva en redig Rapport till Regements Läkare, eller någon annan Öfver Läkare om de sjukas tillstånd till hvilka Eleven kallas, eller af Förmännerna skickas, för att derefter läkemedel åt dem måtte kunna förordnas. Han bör derföre känna de hufvudsakligaste symptomer, hvarigenom de mäst allmänna och uti Fällt vanligen förefallande sjukdommar åtskiljas.

2:o Att, fastän det honom ej tillkommer, att sjelf förordna Läkemedel, när han har tillgång att rådfråga någon Öfver Läkare, och sjukdomen ej kräfver

snar hjelp, ändå, när sådan tillgång ej är, hvilket händer, då han möjligtvis kan befinna sig ensam med detacherad Corps, och när sjukdomen fordrar snar hjelp, kunna använda läkemedel. Derföre bör han af symptomerne kunna igjenkänna de häftigare sjukdomarne, och äfven äga kännedom om de mäst värksamme medel, hvilka nyttjas för att afböja faran. Laxer- och kräkmedel, blodstillande- och svettmedel, kalla- och varma bad, spanska flugor, åderlåtningar, lavementer höra i synnerhet hit, och han bör känna i hvad dosis desse invertes läkemedel skola gifvas, och han bör hafva färdighet att sjelf förrätta desse mindre operationer och applicera de nämde, utvärtes medel.

3:o Att efterse, att den friska soldaten iacktager de föreskrifter hvilka äro gifna för dess hälsas bevarande, hvartill en del af dietetiken, så vida den beträffar soldaternas lefnadssätt, ej bör vara okänd för honom.

4:o Att då någon antingen uti affairer eller på annat sätt blesseras eller utvärtes skadas, straxt kunna använda de i början nödvändiga utvertes medel, applicera förband och förbereda den sårades transport.

Härtill erfordras kunskap om de vanliga åkommors kännetecken, och så mycket Anatomie, att han känner de större ådrornas lopp, ledgångarnes structur och de ställen hvar bråck vanligtvis pläga förekomma. All finare Anatomie är för honom ej nödvändig, så länge han blott som Under Läkare uti fält eller vid sjukhusen skall göra tjenst.

Och komma sådane underviste ynglingar, innan de af Collegium till tjenstgöring i Armeen befordras, att af Herrar Professorerne i Collegii öfvervaro eller Dess Deputerade ledamöters, examineras.

Denna nu nämnda undervisning tog sin början den 1 juli 1811, då 11 extra elever efter inträdesexamen antogos, och fortgick vid sidan af den ordinarie undervisningen till 1815. Under denna tid undervisades 111 extra elever, hvilka undan för undan afsändes till hären; större delen af dessa extra elever fortsatte icke sina medicinska (eller kirurgiska) studier. Man skilde mycket noga mellan dessa *extra elever* och institutets *verkliga elever,* hvilka senare hade en längre, ungefär 2-årig utbildning och därefter utexaminerades till chirurgiæ studiosi (enligt 1797 års examensstadga).

Institutets egentliga verksamhet tog sin början hösten 1811. Collegium annonserade efter elever, ett antal anmälde sig; af dessa antogos utan vidare en fil. magister (P. A. Trendelenburg), två med. fil. kandidater (J. Trobeck och C. I. Dellvik) och en kir. kand. [1]) (J. Lindén); de öfriga inträdessökande examinerades den 24 september 1811 af de fyra professorerna, Hagström, Berzelius, Gadelius och Weltzin, i latin, lefvande språk, matematik, fysik, historia och geografi, och fem elever (G. H. Fogelberg, O. Ljungblad, M. P. Burman, F. Hambré (?) och N. W. af Grubbens) godkändes. Sålunda antogos institutets 9 första elever, och undervisningen började omedelbart

[1]) Förmodligen en förut enligt 1797 års stadga examinerad kir. studiosus.

därefter i öfverensstämmelse med det sid. 111 anförde reglementet af den 10 september 1811. På liknande sätt antogos nu under närmast följande år nya elever af professorerna.

Institutets omorganisation 1813.

D. von Schulzenheim, som mäktigt ingrep ordnande på alla håll af medicinalförvaltningen, fann att det icke var förenligt med collegii ställning såsom ämbetsverk att fortfarande vara en examinationsanstalt för kirurgie magistrar, och att denna senare uppgift lämpligare borde öfverlåtas åt professorerna. På hans förslag skedde omorganisationen af collegium medicum och af institutet genom det *kungliga brefvet af den 27 januari 1813,* hvars hufvudsakliga, institutet berörande innehåll är följande:

Carl etc. Tid efter annan hafve Wi af flere anledningar insett nödvändigheten att gifva Collegium Medicum en förändrad form, tjenlig att bereda skyndsamhet och sammanstämning i öfverläggningarne, samt verksamhet så väl i de göromål, hvilka genom sin beskaffenhet kunna anses för egentligen collègiala, som i dem, hvilka, ehuru de fordra Collegi öfverinseende och styrelse, af andre kunna bestridas. Collegium Medicum hade vid dess inrättning blott haft den egentliga Medicinen eller invärtes Läkarekonsten till föremål, och Chirurgerne hade utgjort en särskilt societet. Föreningen af Medicinen och Chirurgien, lika riktig i sin grund som nyttig i sina följder, har ökat Collegii göromål, hvilka äfven blifvit utvidgade genom en vidlyftig detail af hvad som hörer till den Militäriska Läkare-vården i fred och i krig. Ett Medico Chirurgiskt Institut har i hufvudstaden blifvit inrättadt. Vaccinationen bör följas och befordras med den uppmärksamhet och den åtgärd, som denna för menskligheten vigtiga och helsosamma upptäckt fordrar. Riksens Ständer hafva sträckt sin omsorg till flera ämnen hvarmed I, uti viss mån, fått befattning, såsom Presters danande till Läkare, Barnmorske-konstens säkrare och allmännare utöfning i landsorterne, undervisning på flera ställen än hittills i Veterinärvetenskapen, och större tillgång på Boskaps-Läkare; och hafve Wi å hvad Riksens Ständer önskat i dessa och andre med Läkare-vården i Riket gemenskap ägande ämnen velat göra Nådigt afseende. Antalet af provincial-medici har blifvit ökadt, åtskillige Curhus inrättade, utvidgade anstalter till den Veneriska smittans hämmande vidtagne eller påtänkte, samt flere författningar rörande Helso-vården blifvit utfärdade hvilka af Eder bordt med noggrannhet handhafvas. Under dessa omsorger för Wåre Undersåtares helsa, hafve Wi vidtagit Beslut, ledande till Collegii Medici organiserande på ett mot ändamålet svarande sätt. Visse af härvarande Professorer och andre vid särskilta Läkare-inrättningar tjenstgörande Läkare och Chirurger hafva fått Säte och Stämma hos Eder. En Instruction eller organisation, som år 1811 blef utarbetad och föreslagen, hafve Wi, med förutseende af de förbättringar hvartill erfarenheten kunde föranleda, endast tillåtit Eder att tills vidare följa och iakttaga.

Tiden att gifva Collegium en varaktig form har nu synts Oss vara inne,

och denna form, utan hinder af hvad förr stadgadt blifvit, böra hafva till föremål: 1:o) Att gifva Collegium ett bestämdt och tillräckligt antal af Ledamöter, hvilka äro pligtige att åt dess egentliga göromål uppoffra sin tid. 2:o) Tillgång att af kunnige män, när så fordras, erhålla upplysning och biträde i de ämnen hvilka till hvar och ens särskilta befattning närmare höra. 3:o) Befrielse från sådane göromål hvilka icke egentligen äro Collegiala, utan under Edert inseende af andre kunna bestridas; och 4:o) Att alla under Edert inseende här inrättade Medicinska och Chirurgiska Läro-anstalter måtte uppfylla sina ändamål, och äga den sammanstämning dessa ändamål fordra.

I alla dessa afseenden har till Oss ett underdånigt förslag blifvit ingifvit; och hafve Wi i nåder godt funnit härutinnan besluta:

I. Att upplösa Collegium Medicum sådant som det nu är inrättadt och stifta ett nytt Collegium, hvilket, för att genom namnet utmärka den större omfattning Collegium Medicum i senare tider fått, och det nya Collegium kommer att äga skall bära namn af Kongl. Sundhets-Collegium.

II. Detta Collegium kommer att bestå af en Preses, en vice Preses, som alltid är Wår Tjenstgörande Archiater och Förste Lif-Medicus, åtta Ordinarie Ledamöter, af hvilka Wi till en uppmuntran för dem, och för att visa Wår Nådiga benägenhet för Läkare-Ståndet, vele Nådigst tillägga de Tvenne Äldste namn af Medicinal-Råd samt värdighet lika med Råd i Collegierne och, så snart tillgångar uppgifvas, fyrahundrade (400) Riksdaler i årlig lön. De sex yngre bibehålla den hittils vanliga Titel af Assessorer med den på Stat bestådda lön.

III. . . . . .

IV. . . . . .

V. . . . . .

VI. De Professorer i Stockholm, Seraphimer-Ordens Läkare, Stads physicus och Amiralitets Medicus härstädes, hvilka icke nu innehafva Assessors lön, och vid ordinarie Assessors tjensten i Sundhets Collegio blifva bibehållne, men i kraft af sina Embeten ägt Säte hos Eder, förblifva äfven hädanefter och så länge de sina tjenster innehafva, Ledamöter i Sundhets Collegio; dock utan förbindelse att oftare bevista dess Sessioner än deras öfriga göromål tillåta. Deras efterträdare blifva icke, i kraft af sina embeten ledamöter, utan tillkallas enär ärenderne fordra deras närvaro.

— —

För att befria Sundhets-Collegium från göromål, hvilka upptaga tid och tjenligare af andra kunna bestridas, och för att vinna en sammanstämning mellan de flere här i Staden varande Undervisningsverk i den inre och yttre Läkarekonsten, samt i synnerhet för att gifva åt Medico-Chirurgiska Institutet mera fullkomlighet och verksamhet, hafve Wi vidare i Nåder beslutit:

1:o) Att de redan här inrättade Professorer, nemligen Anatomiæ och Chirurgiæ, Artis Obstetriciæ samt Chemiæ och Pharmaciæ, hvar och en, jemte den öfriga dem åliggande undervisningen, böra anses såsom Lärare vid Medico Chirurgiska Institutet.

2:o) Medicinæ Theoretices och Practices Professorerne vid sjelfva Institutet förblifva vid den befattning som dem redan är uppdragen och genom Instructionen vidare kommer att bestämmas.

3:o) För att åt dem som studera vid Medico Chirurgiska Institutet med minsta kostnad för staten bereda erforderlig kunskap i Natural-Historien, äger Wårt Sundhets-Collegium att söka ernå detta ändamål genom den härvarande Bergianska Professionen.

4:o) Collegium behåller hädanefter som hittills öfverinseendet vid Institutet och undervisningen derstädes: men alla examina, som hittills blifvit anställde vid Collegii Medici Sessioner, komma hädanefter att förrättas af vederbörande Professorer och Lärare efter skedd anmälan hos Wårt Sundhets-Collegium, hvars Ledamöter äga att bevista dem och deri deltaga.

5:o) Sedan vederbörande Professorer och Examinatorer, skriftligen eller muntligen, anmält deras videtur, meddelas Approbation af Collegium, hvarest äfven Eden aflägges.

6:o) Härvarande Seraphimer-Ordens Lasarett skall vara tillgängligt för Institutets Elever, hvilka äfven skola äga att begagna sig af de Cliniska föreläsningar som der gifvas.

7:o) Wårt Sundhets-Collegium afgifver underdånigt Utlåtande, huruvida bemälte Lasaretts Öfver-Läkare och Öfver-Chirurg må, såsom Examinatorer deltaga i förefallande Examina.

8:o) Till följe af detta allt, åligger det Sundhets Collegium: *1)* att så skyndsamt ske kan inkomma med förslag till den Instruction som af detsamma bör följas, — — — *2)* Utarbetas och hemställes till Wår Nådiga Stadfästelse ett Reglemente för Medico Chirurgiska Institutet och dess förening med Garnisons Sjukhuset, i hvad som rörer det egenteligen Medicinska och Chirurgiska, jemte Instructioner för Theoretices och Practices Professorerne. *3)* Utarbetas och föreslås särskilta Instructioner för de öfrige ofvanföre nämnde Professorer samt äfven ett stadgande i afseende på det föreslagne biträde af Bergianske Professoren, enär om detta biträde öfverenskommelse blifvit träffad. — — —

Detta allt gifve Wi Eder härmed till underrättelse och behörigt iakttagande i Nåder tillkänna. Wi befalle Eder Gud Allsmägtig Nådeligen.

Stockholms Slott den 27 Januari 1813.

CARL.

Nils von Rosenstein.

Genom kungliga brefvet af den 27 januari 1813 blef sålunda collegium medicum förändradt till ett sundhetskollegium med utsträckt verksamhet såsom ämbetsverk; mediko-kirurgiska institutet blef fastare organiseradt och fick i sig upptaga dels de två professorerna i anatomi och i farmaci, (hvilka faktiskt, ehuru ej alldeles officiellt tillhört institutet sedan des början), dels ock professoren i obstetrik, som förut ej haft med institutet att göra, hvarjämte Bergianska professorn skulle anmodas att undervisa i naturalhistoria; sundhetskollegium skulle behålla öfverinseendet öfver institutet, men de kirurgiska examina skulle nu ej längre förrättas af sundhetskollegium, utan af professorerna, dock med rättighet för kollegii ledamöter att deltaga i examina och med skyldighet för kollegium att utfärda examensdiplom.

De reglementen, som skulle utarbetas för sundhetskollegium och för institutet, voro föremål för många och långa öfverläggningar,

och först den 6 december 1815 utfärdades desamma. Sålunda fortfor examensstadgan af 1797 att i hufvudsak gälla till 1815, och institutets undervisning fortgick äfvenledes efter 1811 års reglemente.

Den 26 april 1813 föreslog sundhetskollegium med anledning af den fortfarande stora läkarebristen, i skrifvelse till Kungl. Maj:t, inrättandet af ett läkareuppfostringshus eller pepinière; då vid garnisonssjukhuset utrymme för en sådan anstalt ej fanns, så borde en våning för 30 ynglingar hyras i närheten af anatomiska inrättningen, hvilka ynglingar skulle stå under uppsikt och handledning af någon på stället boende lärare; professor Hagströmer hade erbjudit sig att mot fria husrum åtaga sig öfverinseendet öfver ynglingarna; för att få lärjungar borde lämpliga och villiga ynglingar uttagas ur beväringsmanskapet. Detta förslag, som egentligen var ett återupptagande af Trafvenfelts ursprungliga förslag vid 1809 års riksdag, blef af Kungl. Maj:t afböjdt.

Då Weltzin 1815 tog afsked, föreslog P. G. Cederschjöld (f. 1782, med. d:r 1809, kir. mag. 1812, e. o. professor i obstetrik 1817, prof. i obstetrik 1822, död 1848), som sökte den lediga befattningen, i en skrifvelse till Kungl. Maj:t, att sökande till lärarebefattningar vid institutet borde åläggas att aflägga disputationsprof, såsom i liknande fall skedde vid universiteten. Förslaget hänsköts till sundhetskollegium, där meningarna om detsamma voro delade. Kungl. Maj:t afslog förslaget i följande skrifvelse af den 12 juli 1815, hvilken meddelas, emedan den åskådliggör, hvilken skillnad vid denna tidpunkt ansågs föreligga mellan institutet och universiteten:

I anledning af en hos Oss af Medicinæ Doctoren P. G. Cederschjöld gjord underdånig hemställan, huruvida icke blifvande Lärare vid härvarande Medico Chirurgiska Institutet borde åläggas ett serskildt Lärdomsprof, eller så kalladt præsidium, till vinnande af likhet emellan berörde Institut och Rikets universiteter, i afseende hvarpå föreslagit blifvit, att disputations ämnen af Eder upgifne, borde efter tilländalupen ansökningstid af de sökande eller deras ombud utlottas, att afhandlingarne på latin eller svenska författas, af trycket utkomma, och minst åtta dagar före ventilationen kungöras i tidningarne, samt att en hvar måtte tillåtas såsom opponent vid disputations acten framträda; hafven I, uti, enligt Nådigst befallning, häröfver afgifvit yttrande, underdånigst anmärkt och andragit, att emellan förrberörde Institut och Rikets Universiteter vore den skillnad, att vid det förra emottoges studerande Läkare, som efter inhämtad större eller mindre kännedom af Medicinska vetenskaperna vid Universiteterne, skola jemte den practiska öfningen på Seraphimer Lazarettet och Garnizonssjukhuset härstädes vid Institutet bildas till kunnige Medico Chirurger i allmenhet, och till skickelige fältläkare i synnerhet; och då I, å ena sidan,

medgifvit att vid Institutets Läro Embeten fordras utmärkt lärdom och skicklighet, hafven I likväl, å den andra, ifrågasatt huruvida det af Doctor Cederschjöld föreslagne specimen vore till utrönande deraf det rättaste eller osvikelikaste prof, enär, hvad afhandlingen beträffade en sökande lätteligen kunde förskaffa sig någons biträde vid författandet deraf, och hvad angår ventilationen visade erfarenheten att mången man af ostridig lärdom och skicklighet kan sakna den lätthet och färdighet att uptaga och försvara alla mötande inkast, som dervid äro af nöden, hvarmed åter en man af mindre kunskaper stundom kan vara begåfvad. Då I således icke ansett detta vid Universiteterne antagne pröfningssätt tjenligt att äfven vid Medico Chirurgiska Institutet införas, utbedjen I Eder likväl, att i den händelse Wi skulle i Nåder pröfva nyttigt, det nya lärdoms prof och pröfnings sätt, till utrönande af skickligheten hos dem som söka Lärare sysslor vid Medico Chirurgiska Institutet bestämmas, Eder måtte, efter härom erhållen underrättelse, i Nåder tillåtas att i sådant afseende med underdånigt förslag inkomma för hvardera Läro Embetet serskildt; men att emellertid, och vid förslaget till den därstädes nu lediga lärare sysslan få ensamt ställa Eder till efterrättelse hvad Wi redan härom i Nåder förordnat.

Till svar härå gifve Wi Eder nu Nådeligen tillkänna, det Wi, uppå de af Eder anförde skäl, och förnämligast i betraktande af den verkeliga skillnad som är emellan ett läro Embete vid Universiteterne och vid Medico Chirurgiska Institutet, icke i Nåder godt funnit, att till förrberörde af Doctor Cederschjöld gjorda underdåniga hemställan Wårt Nådiga bifall lemna.

Lärare och läroämnen. Institutioner och kliniker. Lärjungar och examina.

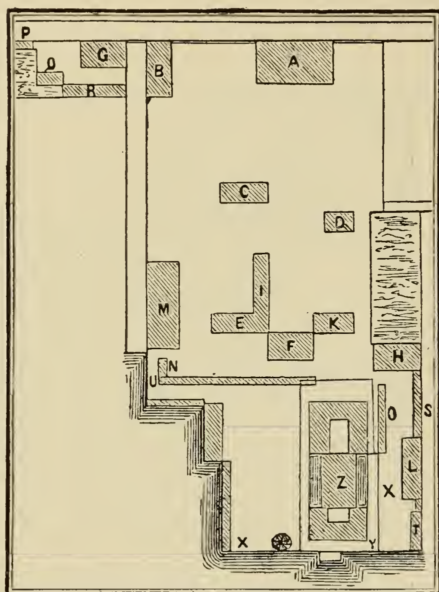
Professor i anatomi var fortfarande A. J. Hagströmer, i farmaci J. Berzelius och i obstetrik J. Alm. Såsom nämnts, blef E. Gadelius 1811 professor i teoretisk medicin och C. F. Weltzin samtidigt professor i praktisk medicin. Gadelius var professor till sin död 1827, men Weltzin begärde afsked från sin professur 1815 och efterträddes samma år af J. W. von Döbeln (f. 1785, kir. mag. 1809, med. dr 1810, öfverfältläkare 1815, död 1846). O. Swartz, som redan under förra tidsskedet, åtminstone tidvis (se sid. 81), hade undervisat i botanik, förordnades 1813 att jämte det han var professor Bergianus äfven vara professor i botanik och naturalhistoria vid mediko-kirurgiska institutet.

Professorerna hade inga regelbundna sammankomster, men de fingo ofta sammanträda för att till collegium afge förslag angående utdelandet af pensioner och stipendier.

Hvar och en af de sex professorerna hade en adjunkt till sitt biträde; dessas ställning var väl närmast att jemföra med de nuvarande amanuensernas.

På grund af de nytillkomna professurerna befriades Hagström från sin undervisningsskyldighet i kirurgi och Berzelius från sin skyldighet att undervisa i medicin och botanik.

Vid 1809—1810 års riksdag föreslogs af J. Wattrang, att åtgärder skulle vidtagas till utbildande af veterinärläkare i landet [1]). Läkarevårdskommittén och collegium medicum föreslogo med anledning häraf 1812 bland annat, att alla medici och kirurger skulle undervisas i veterinärmedicin, att prosektorerna i Uppsala och Lund [2]) skulle undervisa i detta ämne, samt att en professur i veterinärvetenskapen skulle inrättas vid medico-kirurgiska institutet. Detta förslag föranledde ingen åtgärd; 1821 grundlades ett särskildt veterinärinstitut i Stockholm.

Garnisonssjukhusets tomt 1812.

A Ridhus. B Timmerhus. C Kasern och corps de garde. D Orangeri. E Konvalescenthus. F Sjukhus. G Theatrum anatomicum. H Boställshus. I Uthus. K Uthus. L Kurhus. M Stall. N Uthus. O Käggelbana. P Q R S T Uthus. V W X Y Salpetersjuderiinrättningens område.

Innehafvarna af de tre äldre professurerna hade kvar sina institutioner, Hagström och Berzelius i collegii medici hus på Riddarholmen, Alm på allmänna barnbördshuset. Swartz föreläste i Bergianska trädgårdens föreläsningssal vid Karlbergs-allén.

Gadelius föreläste dels i collegii medici hus, dels ock vid obduktionerna på garnisonssjukhuset; Weltzin hade sin kliniska undervisning på garnisonssjukhuset. Det är ganska osäkert huruvida någon undervisning kom till stånd på Andra gardets sjukhus vid Claes på hörnet; såsom nämndt antogos institutets första elever i slutet af september 1811, och den 3 oktober 1811 afstyrkte Odhelius i collegium medicum antagande af stipendiater vid institutet under år 1811, emedan hvarken fullt

[1]) Såsom ett motstycke till Trafvenfelts motion 1809 att prästerna äfven skulle utbildas till läkare innehöll Wattrangs förslag en punkt, att klockare skulle skaffa sig kunskaper i djurläkekonsten.

[2]) Både i Lund och i Åbo hade tidvis undervisning i veterinärmedicin meddelats vid de medicinska fakulteterna.

antal sökande anmält sig, ej heller dessa sökande kunde på det åsyftade sättet begagna stipendierna, »då banan för deras öfning, garnisonssjukhuset, ännu ej vore att beträda».

Den af Kungl. Maj:t sommaren 1811 till garnisonssjukhus upplåtna egendomen å Kungsholmen var belägen på samma tomt där garnisonssjukhuset nu ligger (Handtverkaregatan 25). Under hösten 1811 och hela året 1812 reparerades de å tomten befintliga bygg-

Practices professorns klinik å garnisonssjukhuset 1811—1829.

naderna. Julafton 1811 mottogos de första sjuka (från Andra gardet och Svea artilleriregemente); under 1812 var sjukhuset så utvidgadt, att det kunde upptaga äfven de sjuka från Lifgardet till häst och Svea garde; i början af 1813 rymde det icke fullt 200 sjuka. Tomtens utseende framgår af tomtkartan å sid. 121; flera af de å tomten spridda husen användes till sjukhus, det största var det ännu (1910) kvarstående huset, som synes å planschen sid. 122. De flesta sjukrum voro små och låga, rymde 3 à 5 sängar. Gadelius' obduktionssal (theatrum anatomicum) var belägen å nedre botten i

det ännu befintliga huset Handtverkaregatan 27 (plansch sid. 123), som genom Pilgatan är skild från nuvarande garnisonssjukhuset.

Detta garnisonssjukhus var endast afsedt att vara tillfälligt; 1812 utfästes ett pris af 50 dukater för den bästa ritning till ett nytt garnisonshospital, 1813 uppgjorde sundhetskollegium en plan för ett sådant och 1815 tillsattes en kommitté (hvarom mera längre fram) för utredande af frågan om lämpligaste platsen för sjukhuset.

Serafimerlasarettet hade fortfarande sin ställning för sig; alla som skulle bli ämbetsläkare, och alla som skulle bli kirurgie magistrar

Garnisonssjukhusets theatrum anatomicum.

måste fortfarande tjänstgöra därstädes. Det kungliga brefvet af den 27 januari 1813 upplät detsamma för institutets elever; i samma bref uppdrogs det åt sundhetskollegium att inkomma med förslag, huruvida öfverläkaren och öfverkirurgen borde examinera i kirurgie magisterexamen. Sundhetskollegium ansåg redan nu, att serafimerlasarettet borde närmare förenas med institutet; lasarettets öfverläkare och öfverkirurg satte sig bestämdt däremot, de ville ej ens deltaga i examen, då de redan förut under tjänstgöringen gifvit intyg åt eleverna. Kungl. Maj:t gaf lasarettets läkare rätt gent emot sundhetskollegium i en skrifvelse af den 6 december 1812, hvari bland annat säges:

»att som vår Serafimerordens härvarande lasarett är en särskild under Serafimerkapitlets öfverinseende ställd inrättning, hvilken icke, såsom collegium

förmenat, står i någon förening med mediko-kirurgiska institutet och öfverläkarna vid detta lasarett redan äro genom förra författningar förbundne att om de vid lasarettet tjänstgörande läkare- och fältskärsämnens framsteg i kunskap och skicklighet vederbörliga betyg meddela, så hafva Vi funnit öfverläkarna ... icke kunna skäligen ... åläggas att ... deltaga uti examina ...: det i alla fall bör vara dem öppet att, när de sjelfva det åstunda ... däruti ... deltaga.»

Öfverläkare vid Serafimerlasarettet under denna tid voro J. L. Odhelius till 1813 och efter honom H. H. Böcker (f. 1778, med. dr 1806, död 1823). Öfverkirurg var fortfarande P. af Bjerkén. Ehuru ingen föreskrift därom fanns, så hade studerande unga läkare och kirurger alltsedan 1813 tillträde till kurhuset för att följa behandlingen af veneriska sjukdomar.

Institutets elever antogos, såsom berättadt är, af professorerna efter aflagd inträdesexamen. De utgjordes dels af ynglingar, som studerat vid universiteten (och då sluppo inträdesexamen), dels af ynglingar, som gått eller före institutets inrättande tänkt gå den vanliga fältskärsvägen i lära hos någon mästare; C. J. Ekström säger i sin själfbiografi, att vårterminen 1812, då han studerade vid institutet, utgjordes lärjungarna i allmänhet af barberarelärlingar och deras vederlikar. Emellertid drogo de många stipendier, institutet fick till sitt förfogande, snart ett antal studerande från de medicinska fakulteterna till institutet, och det blef allt mer och mer vanligt, att de som ämnade bli läkare studerade både vid universiteten och vid institutet. Såsom ytterligare fördel för de studerande vid institutet tillkom, att ett antal af dem mot aflöning anställdes som underläkare vid garnisonssjukhuset. 1810 års riksdag hade anslagit ett antal stipendier åt teologie studerande, som samtidigt studerade medicin; läkarevårdskommittén hade den 9 augusti 1810 föreslagit, att dessa stipendiater skulle få studera medicin antingen vid universiteten eller vid institutet, och ett kungligt bref af den 25 september 1811 gaf ifrågavarande studerande rätt att bibehålla stipendierna, äfven om de studerade vid institutet. Till följd häraf vistades en del teologie studerande såsom lärjungar vid institutet, och åtskilliga aflade äfven, jämte prästerlig examen, kirurgie-magisterexamen.

Institutet hade, på grund af dessa nu nämnda förhållanden, ej den prägel af ensidigt militär-medicinskt institut, som man skulle vara frestad att föreställa sig med hänsyn till sättet för dess uppkomst.

Eleverna vid institutet skulle, enligt den första organisationen, undervisas teoretiskt och praktiskt-kliniskt, så att de efter en icke

bestämd tid (vanligen 2 år) voro färdiga att ta examen såsom chirurgiæ studiosi. De ordinarie eleverna fortsatte i regel sina studier och blefvo kirurgie magistrar. Till 1813 företogos examina såsom under föregående period; f. o. m. 1813 skedde alla examina inför institutets professorer, ehuru Sundhetskollegium utfärdade examensintygen. Den 8 mars 1813 beslöt Sundhetskollegium angående det tredje förhöret enligt 1797 års stadga, att professorerna i anatomi, i obstetrik och i praktisk medicin skulle examinera i detsamma samt att protokollet skulle föras af practices adjunkten.

Collegium medicum hade redan 1810, på tillskyndan af D. von Schulzenheim, föreslagit, och läkarevårdskommittén hade likaledes hemställt hos Kungl. Maj:t, att alla, som ville bli med. doktorer och tänkte söka någon offentlig läkaresyssla, först skulle undergå kirurgie magisterexamen vid mediko-kirurgiska läroverket i Stockholm. Kommitténs motivering för förslaget var bristfälligheten i de kliniska inrättningarna vid fakulteterna. De akademiska myndigheterna i Uppsala och Lund afstyrkte på det skarpaste detta förslag; det vore ett tecken till misstroende mot fakulteternas lärare och det vore ett ingrepp i fakulteternas uteslutande domsrätt i fråga om tilldelande af en grad vid desamma, en domsrätt som vore så grundad i sakens natur och så enlig med alla tiders praxis att densamma icke utan skada och villervalla kunde inskränkas; förslaget vore dessutom onödigt, ty den kliniska undervisningen vid fakulteterna vore fullt tillräcklig för den kirurgiska utbildningen.

Detta institutets och fakulteternas första sammandrabbande efter institutets upprättande aflöpte så, att Kungl. Maj:t den 3 juni 1812 beslöt: att kirurgie magisterexamen ej skulle fordras af den, som vill bli med. dr; att de, som önskade bli både med. doktorer och kir. magistrar, kunde aflägga den ena eller andra examen först, efter egen önskan; dessutom att ingen finge af kollegium föreslås till provinsialläkarebeställning eller läkaresyssla af enahanda beskaffenhet utan att han vore både med. doktor och kir. magister. Fakulteterna hade på sätt och vis segrat, men institutet vann dock det, att alla civila (liksom sedan 1806 alla militära) ämbetsläkare måste aflägga kirurgie magisterexamen.

Under åren 1811—1815 aflades följande *kirurgiska examina:*

	Första examen	Andra examen	Tredje examen: Institutets lärjungar	Tredje examen: Universitetens lärjungar
Vårtermin 1811	1	5	5	7
Höstermin 1811	1	—	3	1
Vårtermin 1812	7	1	2	9
Höstermin 1812	—	—	—	—
Vårtermin 1813	2	—	—	8
Höstermin 1813	—	—	—	4
Vårtermin 1814	—	1	1	4
Höstermin 1814	2	2	—	2
Vårtermin 1815	5	1	2	9
Höstermin 1815	3	1	—	3
Summa	21	11	13	47

Af ofvanstående tabell framgår, att kirurgie magisterexamen under åren ifråga endast aflades af 13 kirurgie studerande, hvilka sålunda passerat graderna vid institutet, under det att 47 med. doktorer, i enlighet med 1797 års stadga, aflagt institutets tredje examen och således blifvit kir. magistrar. Redan nu är det tydligt, att de flesta lärjungarna vid institutet äro de, som förut varit fakulteternas lärjungar. Af institutets egna 13 kir. magistrar var det tre, som sedan fortsatte vid fakulteterna och blefvo med. doktorer. Då staten fordrade att tjänsteläkarna skulle vara både med. doktorer ock kir. magistrar, och då man kunde ta den ena eller andra examen först, hvilkendera man behagade, så var det naturligt, att man gick den kortaste vägen. Ifall man började vid universiteten, så hade man först, såsom tidigare är nämndt, den förberedande teologiska, så den förberedande filosofiska examen, därefter med. kandidatexamen, med. licentiatexamen och så disputationen för med. doktorsgraden; därefter hade man endast den tredje eller operationsexamen i Stockholm (hvilken examen tog helt kort tid) för att bli kir. magister. Började man däremot vid institutet, så hade man först de tre examina vid institutet för att bli kir. magister och därefter alla de ofvan uppräknade examina vid universiteten för att bli med. doktor. Ifall man började vid universiteten, så sparade man sålunda den tid, som upptogs af första och andra examen vid

institutet, hvarvid dock må ihågkommas, att de kunskaper, som förvärfvades till dessa examina, vore af nytta vid de medicinska examina inför fakulteterna. Fakulteterna hade sålunda allt ifrån institutets upprättande öfvertaget gent emot institutet därutinnan att alla, som skulle bli läkare och som snart nog nästan undantagslöst togo såväl medicinsk som kirurgisk examen, af omständigheternas makt kommo att tillbringa större delen af sina studieår vid fakulteterna och endast en kortare tid vid institutet.

Ekonomiska förhållanden.

Professorerna i anatomi, i obstetrik och i farmaci fingo 1813 förhöjning i sina löner till 444 rdr 21 skilling 4 runstycke banko. Prof. Swartz tjänade under denna tid, enligt eget åtagande, utan lön vid institutet. Adjunkten i anatomi fick 1813 133 rdr 16 sk. bko, adjunkten i obstetrik 88 rdr 42 sk. 8 runst. bko, adjunkten i kemi uppbar från 1809 (?) den förra botanices demonstratorslönen 50 rdr bko, men fick 1814 100 rdr bko i lönetillägg. Professorerna i teoretisk och i praktisk medicin hade 500 rdr bko hvar, practices professorn hade dessutom 150 rdr bko i hyresbidrag. Dessa professorers adjunkter hade 175 rdr bko hvar, pract. adjunkten dessutom 50 rdr bko i hyresbidrag.

1813 beviljades ett årligt anslag af 100 rdr bko till anatomiska inrättningen, 1814 höjdes kemiska laboratoriets anslag till 200 rdr bko. 1812 beviljades till reparationer å det provisoriska garnisonssjukhusets lokaler 8,000 rdr bko. Riksdagen i Örebro 1812 beviljade ett årligt anslag af 20,000 rdr bko »till nästa riksdag» till en nybyggnad för garnisonssjukhuset.

Den medicinska undervisningen vid universiteten och i Stockholm.

Angående denna undervisning är ej mycket att tillägga till hvad förut är sagdt; förhållandena voro oförändrade öfverhufvudtaget. Om den sammanstötning, som 1810—1812 ägde rum mellan institutet och universiteten, är ofvan ordadt. Universiteten sågo med växande misstämning institutets utveckling. I Uppsala beslöt medicinska fakulteten den 16 mars 1811, tydligen i afsikt att göra institutets verksamhet öfverflödig, att inrätta en särskild undervisning i »medicina och chirurgia militaris». Denna undervisning, som anförtroddes åt fakultetens adjunkter, H. W. Romanson och C. Zetterström, var afsedd att vara ett-årig; fakulteten bestämde

att föreläsningarna borde vara enkla och så till sägandes kateketiska med ofta förekommande repetitioner samt så inrättade att de äfven kunde tjäna för prästkandidater, som ville lära litet medicin och kirurgi. Denna undervisning fortsattes åtskilliga år, åtminstone till 1819, och ett antal med. studerande togo »fältläkareexamen», som den kallades. Här nedan meddelas det betyg i denna examen, som gafs åt Israel Hwasser, till hvilken vi snart återkomma.

Medicinska Faculteten i Upsala lämnar härmed, uppå derom gjord anhållan, Medicinæ Licentiaten Israël Hwasser det intyg: att Han den 20 sistlidne Maji aflagt den af Faculteten föreskrifne præliminair-Examen i Fält Medicinen, och däruti ådagalagt, att Han äger mycket god och berömlig kunskap om de diætetiska föreskrifter, som i synnerhet höra till Sjukdomars förekommande och skötsel i Fält, samt om behandlingen af Sår och yttre skador i allmänhet; och att han dessutom förvärfvat sig öfning och färdighet i anläggandet af Chirurgiska förband.

Upsala den 10 Julii 1812.

C. P. Thunberg,
fac. med. pro. Decan.
L. S.
Henr. Wilh. Romanson.

I Lund lade man sig mera vinn om prästmedicinen än om fältmedicinen, särskild undervisning för teol. studerande i medicin inrättades, och ända till 1823 utgick arfvode för denna undervisning. I Lund upprättades 1812 det kliniska institutet, som redan 1814 förenades med Lunds länslasarett.

De medicine doktorer, som skulle bli civila ämbetsläkare, måste till 1812 tjänstgöra vid Serafimerlasarettet, och sålunda tillbringa en del af sin studietid i Stockholm; 1812 blef kir. magisterexamen obligatorisk för dessa doktorer.

Läkares och kirurgers ställning.

Ehuru läkare, utbildade vid universiteten, och kirurgie magistrar, som aflagt sin examen i Stockholm, fortfarande voro skarpt åtskilda, så att t. ex. kir. magistrarna ej fingo syssla med invärtes praktik, så sammansmälte de allt mera, emedan författningarna nu äfven sedan 1812 fordrade att alla civila ämbetsläkare skulle vara både läkare och kirurger. I reglementet för fältläkarekåren af den 9 juni 1812 bestämdes, (liksom 1806), att regementsläkare skulle vara både med. doktorer och kir. magistrar, under det att bataljonsläkare endast behöfde vara kir. magistrar. I trots af den

bestämmelsen att pensionärer och stipendiater vid institutet hade skyldighet att tjänstgöra såsom biträdande läkare i fältläkarekåren, så gällde dock ännu den gamla förordningen, att regementsläkarna förfogade öfver de löner, som voro anslagna för underläkare vid regementena, och i stället voro skyldiga att på eget ansvar hålla ett tillräckligt antal dugliga fältskärer eller underläkare. I Karolinska institutets arkiv förvaras ett kontrakt, uppgjordt den 5 januari 1815 mellan regementsläkaren J. Vougt och fil. kand. A. A. Retzius, enligt hvilket Retzius skulle vara underläkare vid Skånska Husarregementet mot en årlig lön af 33 rdr 16 sk. bko jämte 16 sk. bko i dagtraktamente under mötena. Den 12 december 1815 upphäfdes dock regementsläkarnas nämnda rättighet, och underläkarna vid regementena fingo lön å stat.

---

7. Mediko-kirurgiska institutet (Karolinska institutet) 1815—1822.

1815 års reglemente. — Inköp af Glasbruket på Kungsholmen och inredning af detsamma för institutets räkning. Ändring af institutets namn till Karolinska institutet. — Lärare och läroämnen. Institutioner och kliniker. Lärjungar och examina. — Ekonomiska förhållanden. — Institutets förhållande till universiteten. Läkares och kirurgers ställning.

1815 års reglemente.

Det dröjde, såsom nämndt, länge, innan institutets första egentliga reglemente blef utfärdadt. Först den 6 dec. 1815 utkom *Kungl. Maj:ts nådiga reglemente för det här i staden inrättade Medico Chirurgiska Institutet, hvars föremål är att undervisa i läkarekonstens så väl teoretiska som praktiska delar med särdeles afseende på tilldanande af läkare för armén och flottorna.*

De viktigaste af reglementets bestämmelser äro följande:

Lärarne. Vid institutet skola finnas sex professorer med hvar sin adjunkt, nämligen i historia naturalis, i kemi, i anatomi, i teoretisk medicin och kirurgi, i ars obstetricia, i praktisk medicin och kirurgi.

Blir en professur ledig, uppsätter sundhetskollegium förslag till dess återbesättande, hvarvid under i öfrigt lika omständigheter företräde bör gifvas åt den som vid institutet eller vid något af rikets universitet är eller varit adjunkt; professorerna utnämnas af Kongl. Maj:t.

Adjunkturerna tillsättas af sundhetskollegium efter förslag af professorerna.

Professorerna sammanträda, så ofta omständigheterna det fordra; protokoll vid sammanträde föres af en adjunkt. Före september månads utgång inlemna professorerna till sundhetskollegium en förteckning öfver de föreläsningar, som skola hållas under läsåret; denna förteckning införes i tidningarna.

Lärjungarne. För att antagas till elev vid institutet fordras antingen att förut vid ettdera universitetet hafva aflagt mediko-filosofisk examen eller ock att vid institutet undergå godkänd elevexamen. Elevexamen företages för öppna dörrar af professorerna med biträde af adjunkterna. Eleverna förhöras i språkkunskap, innefattande öfversättning från godkända prosaiska

latinska, tyska och franska författare, i matematikens och geometriens grunder, i fysik, fysisk astronomi, geografi, historia och aritmetik.

Undervisning. Läseterminerna äro två, den ena från 1 oktober till 31 maj med ferier öfver julhälgen, den andre från 1 juni till 30 september. Under den senare terminen pågår undervisningen i naturalhistoria, under den förra terminen den öfriga undervisningen.

Professorerna föreläsa i allmänhet 4 timmar i veckan; adjunkterna biträda vid undervisningen och inträda vid förfall för professorerna i dessas ställe.

Undervisningen i naturalhistoria sker om sommaren, dels genom föreläsningar med demonstrationer, dels genom botaniska exkursioner.

Undervisningen i kemi omfattar de delar af kemien, som höra till den medicinska vetenskapen; den sker dels genom föreläsningar med experiment, dels ock genom undervisning en dag i veckan å institutets laboratorium i farmaceutiska operationer.

Undervisningen i anatomi sker dels genom föreläsningar med demonstrationer, dels genom elevernas egna dissektioner.

Professorn i teoretisk medicin och kirurgi föreläser 4 timmar i veckan fysiologi, teoretisk medicin och kirurgi samt undervisar dessutom i patologisk anatomi vid obduktioner å Garnisonssjukhuset.

Professorn i obstetrik föreläser 2 timmar i veckan obstetrik samt sjukdomar hos nyfödda barn, håller dessutom obstetrisk klinik å allmänna barnbördshuset, hvars direktör han är.

Professorn i praktisk medicin och kirurgi föreläser 2 timmar i veckan speciell patologi och terapi samt läran om kirurgiska förband och operationer, hvilka senare förrättas på lik å institutets anatomisal, vidare föreläser han läran om dieten och om militär sjukvård i krig och fred. Han afhandlar dessutom å garnisonssjukhuset genom kliniska föreläsningar och demonstrationer vid sjuksängarna den medicinska och kirurgiska terapien.

Examina. Vid institutet afläggas tre mediko-kirurgiska examina. *Första examen* omfattar naturalhistoria, kemi, anatomi och fysiologi. För admission till *andra examen* erfordras betyg öfver tjänstgöring vid garnisonssjukhuset och på medicinska afdelningen af Serafimerlasarettet (ingen bestämd tid föreskrifven); andra examen aflägges i teoretisk och praktisk medicin, kirurgi, barnförlossningsvetenskap och medicinallagfarenhet. För tillträde till *tredje examen* fordras betyg öfver 6 månaders tjänstgöring å kirurgiska afdelningen af Serafimerlasarettet och 2 månaders tjänstgöring å allmänna barnbördshuset; tredje examen innefattar läran om kirurgiska operationer och förband samt obstetriska operationer.

För medicine doktorer eller licentiater, som önska bli kirurgie magistrar, erfordras blott den tjänstgöring och pröfning här ofvan är anförd vid tredje examen.

Examina vid institutet förrättas för öppna dörrar af professorerna i närvaro af deputerade från sundhetskollegium. Den examinerade erhåller ett af professorerna underskrifvet vitsord om sina kunskaper. Den som aflagt andra examen kallas kirurgie kandidat. Sedan en med. doktor, licentiat eller kirurgie kandidat undergått tredje examen och däröfver erhållit professorernas betyg, undfår han i Sundhetskollegium approbation och diplom som kirurgie magister och legitimerad läkare.

Institutets skyldigheter i krigstid. Då sundhetskollegium vid krigsutbrott till institutet öfverlämnar sådana ynglingar, som sundhetskollegium antagit till extra elever för att efter nödig undervisning nyttjas till underläkare vid armén, åligger det professorerna att afbryta sina vanliga föreläsningar och i stället ägna sig åt de extra elevernas utbildning.

I instruktionen för sundhetskollegium af samma dag, den 6 dec. 1815 åläggges det sundhetskollegium att med sorgfällig omtanka och verksamt nit tillse och handhafva hvad det kungliga reglementet för institutet stadgar och föreskrifver.

I samma instruktion föreskrifves det att å utrikes ort examinerade läkare och kirurger, som vilja praktisera i Sverige, först skola undergå ett godkändt förhör inför kollegium, hvarvid institutets professorer tillkallas. Kollegium skall ock pröfva och godkänna utrikes ifrån inkommande dentister och operatörer, innan de få öfva sin konst i riket. Kollegium skall ha uppsikt öfver Stockholms priviligierade fältskärsstugor (de som funnos kvar sedan kirurgiska societetens dagar). Kollegium tillsätter, efter förslag af professorerna, pensionärer och stipendiater enligt samma grunder som förut.

Det är ganska stora förändringar, som nu äro införda. De kirurgiska examina handhafvas, såsom redan 1813 bestämdes, helt och hållet af institutet under sundhetskollegii uppsikt; men nu är ock hela den kirurgiska undervisningen förlagd till institutet (institutet hade tillkommit 1810 med uppgift att meddela undervisning till första examen, under det att för den andra och den tredje examen de studerande, enligt 1797 års stadga, fingo skaffa sig undervisning på andra håll). Institutet är sålunda nu fullt organiseradt såsom läroverk. Hvad lärjungarna beträffar, så skola de antingen hafva vid ettdera universitetet aflagt medikofilosofisk examen eller ock få de vid institutet aflägga en motsvarande inträdesexamen.

Först genom detta reglemente bli kirurgie magistrarna fullt likställda med med. doktorerna, i det de bli förklarade för legitimerade läkare.

Inköp af Glasbruket på Kungsholmen och inredning af detsamma för institutets räkning. Ändring af institutets namn till Karolinska institutet.

Redan läkarevårdskommittén hade i sitt betänkande (se sid. 97) föreslagit ett par platser såsom lämpliga för anläggandet af institutet och garnisonssjukhuset, hvilka från början hörde nära ihop med hvarandra. Bränneriet på Kungsholmen var ej lämpligt; där inrättades 1815 ett kurhus, som ännu ligger på samma tomt (Handverkaregatan 13). Dragonkasernen på Kungsholmen blef, såsom

förut nämndt, 1811 upplåten till det provisoriska garnisonssjukhuset. I början af 1811 hade Hagström uppgjort ett förslag att förlägga institutet och garnisonssjukhuset vid Tegelbacken, på den nuvarande tomten Jakobsgatan 32 (den egendom som kallas kronprinsens f. d. stall); 1812 hade man en tanke på att förlägga institutet vid Karlberg. Ingendera planen förverkligades.

Den 20 juni 1815 tillsatte Kungl. Maj:t en kommitté, bestående af öfverståthållaren grefve C. Mörner, generaladjutanten frih. M. Björnstjerna och vice preses i sundhetskollegium C. E. von Weigel (f. 1776, med. och kir. doktor i Jena 1798, lifmedicus 1808, vice preses i collegium medicum 1809, ordförande i sundhetskollegium 1822, död 1848), hvilken kommitté under ordförandeskap af kronprins Carl Johan skulle utse lämplig plats för garnisonssjukhuset och institutet. De tre kommitterade föreslogo den 27 maj 1816, att Glasbruket å Kungsholmen skulle inköpas, och deras mening var att på denna tomt skulle inrymmas såväl institutet som ett garnisonssjukhus för 256 sängar; kommitterade föreslogo denna tomt, emedan den låg nära Serafimerlasarettet, kurhuset och barnbördshuset. Kronprinsen gillade förslaget så till vida, att Glasbruket borde användas för institutets räkning, men han ansåg att tomten var för liten att äfven upptaga garnisonssjukhuset, och han föreslog själf att garnisonssjukhuset skulle uppföras på den tomt som var upplåten åt det provisoriska garnisonssjukhuset. Kommitterade invände mot den sistnämnda tomten, att dess läge var alltför aflägset, men de gingo dock med på kronprinsens förslag, hvilket den 11 juni blef framlagdt för Kungl. Maj:t.

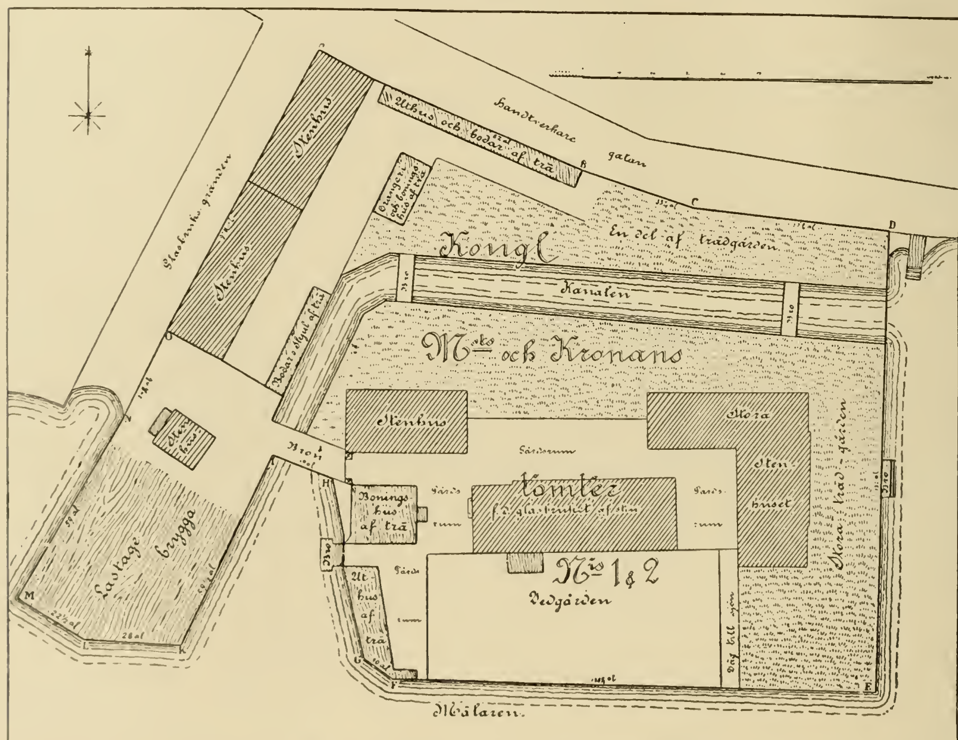
Kungl. Maj:t förordnade den 18 juni 1816, att Glasbruket skulle inköpas. Den 18 juli uppgjordes köpekontrakt emellan Kungl. Maj:t och kronan å ena sidan samt sysslomännen i handelsbolaget J. M. och A. Jacobsons gäldbundna bo å den andra; köpesumman bestämdes till 66,666 rdr 32 sk. banko. Salubrefvet är dateradt den 1 aug., designation är utfärdad den 27 sept. 1816.

Den inköpta egendomen är den samma som fortfarande 1910 är upplåten åt Karolinska institutet. Ur egendomens tidigare historia må anföras följande.[1]) Genom ett kungligt bref af den 23 juni 1645 donerades till handelsmannen Anders Slorff m. fl. några tomter på Munkelägret (såsom Kungsholmen denna tid hette) i och för inrättandet af ett »vantmakeri». Bland dessa tomter var en holme belägen utanför sydöstra hörnet af Munkelägret; dennna holme blef sedan kallad Vantmakeriholmen. Efter att ha tillhört flera ägare

[1]) Severin Bergh, Drag ur Kungsholmens historia. Samfundet S:t Eriks årsbok 1909. Stockholm 1909.

öfvergick holmen 1688 till intressenterna i ett glasbruk, hvilket år 1676 hade anlagts strax väster om Klara kyrka. Glasbruket flyttades till holmen, som sedan blef kallad Glasbruksholmen. Denna holme förenades småningom genom utfyllningar med Kungsholmen; 1816 var egendomen genomdragen af en kanal, hvaröfver tre broar gingo (se plankarta här nedan).

Den 22 juni 1816 sammanträdde professorerna på kallelse af Weigel för att afgifva förslag angående den nya egendomens inred-

Plankarta öfver Glasbruket (Mediko-kirurgiska institutet) med tillhörande byggnader 1816.

ning för institutets räkning. I hufvudsak föreslogs följande. Då de tre professorerna i naturalhistoria, i obstetrik och i praktisk medicin och kirurgi böra ha boställen där de tjänstgöra, så ifrågakomma nu till fri bostad professorerna i anatomi, i kemi och i teoretisk medicin och kirurgi. En af dessa bör få boställsvåning mot skyldighet att såsom inspektor vara ansvarig för institutet. Professorerna föreslå nu till inspektor Hagströmer, som med nit och oegennytta i många år uppoffrat sin tid för institutet och till detsamma skänkt dyrbara samlingar. Vidare bör bostad, tills garnisons-

sjukhuset blir färdigt, upplåtas åt von Döbeln. Fria rum böra beredas åt adjunkterna (utom åt den i obstretrik, som bor på barnbördshuset), samt åt 12 elever (6 rum med 2 elever i hvart rum). Af de byggnader som tillhöra Glasbruket böra de tre stenhus som ligga mellan sjön och kanalen (se kartan) upplåtes för institutets verksamhet. I det trevåningshus som förut varit Glasbrukets corps de logis (den östra byggnaden, »stora stenhuset» å kartan) bör mellersta våningen upplåtas åt samlingarna, de öfriga våningarna till bostäder. Det egentliga glasbruket eller glashyttan (som ligger längst åt söder på kartan) bör inredas till kemiskt laboratorium och till auditorium. Gamla glasmagasinet, det tredje af de nämnda stenhusen, bör ombyggas till anatomisk inrättning.

En lägenhet bör upplåtas till verkstad för en kirurgisk instrumentmakare. Trädgården bör planteras med medicinalväxter. Ett kostnadsförslag å nödiga ombyggnader och reparationer åtföljer professorernas förslag; det är uppgjordt af arkitekten K. K. Gjörwell och slutar på 19,880 rdr banko.

Den 18 juli 1816 ingaf den nämnda kommittén till Kungl. Maj:t professorernas förslag angående lokalerna jämte eget betänkande.

Redan den 12 sept. 1816 flyttades institutets samlingar sjöledes från kollegii hus å Riddarholmen till den nyinköpta egendomen å Kungsholmen; en pråm gjorde därunder haveri, och en god del af de anatomiska samlingarna och af böckerna gingo förlorade. Hösten 1816 användes några rum i bottenvåningen af »corps de logis» till dissektionsrum och till föreläsningsrum; glashyttan användes till laboratorium.

Den 19 november 1816 fattade Kungl. Maj:t sitt beslut i fråga om institutets inredning. Det kungliga brefvet, ställdt till kommitterade för inrättningen af garnisonssjukhus och ett mediko-kirurgiskt institut, innehåller i hufvudsak följande:

1:o. Beträffande först frågan om hvilka rum i Institutet böra anslås och bestås, hafve Wi i öfverensstämmelse med hvad i detta hänseende blifvit tillstyrkt, i nåder velat förordna: att af Institutets Professorer, hvilka kunna komma i fråga att erhålla sine husrum i Institutet, nemligen Anatomiæ, Chemiæ och Medicinæ-Theor. Professoren, endast *en* må erhålla beqväm våning med kök och nödige uthus, emot åliggande att såsom Inspector, för Institutet vara ansvarig: att likväl den för denna Inspector bestämda våning nu och intill dess Garnisons Sjukhuset hinner blifva färdigt, må till en del bebos af Practices Professoren Öfver Fält Läkaren von Döbeln, emot det de 150 Rr indrages, som han tills vidare, under saknad af fria husrum på Garnisons Sjukhuset, å Stat åtnjuter: Att vidare, Rum må upplåtas för Institutets Adjunkter, med undantag af Artis Obstetriciæ och Practices Adjunkterne, af hvilka dock den senare till en början må erhålla Rum mot Indragning och besparing af de 50

Utsikt öfver Karolinska institutet från söder 1840.

Utsikt från Kungsholms kyrka 1860 (Serafimerlasarettet och Karolinska institutet längst fram på bilden).

Rdr. som han nu åtnjuter i Inqvarteringspenningar, intill dess han å Garnisons Sjukhuset erhåller frie husrum: att rum böra bestås för 12 Elever, 2 i hvart rum, äfvensom för den betjening, hvilken så väl ofvannämnde Ämbetsmän, som dessa Elever för sin uppassning behöfva antaga; att tillräckliga rum anslås och upplåtas för Institutets Bok- och Instrument-samlingar, för Naturalie Cabinettet och anatomiska preparater, ett Auditorium och Chemiskt Laboratorium med dertill hörande små Rum, samt en Anatomie-Sal med 2 dissections Rum, Källare, hvalf och rum för Vaktmästaren; och änteligen en värkstad för en Chirurgisk Instrumentmakare må bestås, mot åläggande för denne, icke allenast att utan arfvode efterse och hålla rostfria så väl Institutets Instrumentsamlingar, som äfven Instrument-attiraljen, hvilken förvaras i Wårt Sundhets Collegii Fält Läkare Utrednings Contor, utan ock att lämna Eleverna kostnadsfri undervisning i den för Läkare angelägna kännedom om skärande Chirurgiska Instrumenters hvässande och dragning, samt att kunna bedömma deras brukbarhet m. m.

— —

Hvad anskaffningen och Inredningen af alla dessa rum och lägenheter i nuvarande byggnader angår, så och enär Institutets Professorer efter öfverläggning med Professor Gjörwell uppgifvit: att öfversta våningen uti stora Stenhusbyggnaden kan anslås för Institutets Inspector och äfven en Adjunkt sedan de rum blifvit ledige, som för Practices Professoren tillsvidare upplåtas: att hela den medlersta våningen af samma byggnad kan bestämmas för Institutets Bibliothek och öfrige samlingar: att nedra våningen kan begagnas för Adjunkter och Betjeningen; att den till Stora Stenhusbyggningen stötande flygel kan inredas till rum åt Eleverne: att ett Auditorium och ett Chemiskt Laboratorium med dertill nödige birum kunna med beqvämlighet inredas uti den på Gården stående glashyttan: att anatomisal med nödvändige rum för dissectioner och Anatomi-Vaktmästaren kunna blifva att tillgå uti det vid ingångsporten liggande lilla Stenhus, som nu till Magasin begagnas: att Träbyggnaden på andra sidan af nyssnämnda port kan användas till rum för en Adjunkt; att uti de der nära intill befintlige trädskjul nödige uthus af vedbodar, stall m. m. kunna inredas; och slutligen att den på Tomten befintliga smedjan eller ock Orangeriet skall kunna begagnas till Instrumentmakare-värkstad; hafva Wi vid alt detta ej funnit något att erinra, hvadan Wi det ock i nåder gillat och bifallit; dock bör Chirurgiska Instrumentmakare-värkstaden icke uti smedjan utan i Orangeriet inredas, och värkställigheten af denna inredning jämväl af den blifvande Instrumentmakaren sjelf på egen bekostnad besörjas.

— —

4:o. Med afseende ej mindre å den nytta för Undervisningen vid Institutet än den besparing å Garnisons Sjukhusets medikamentsutgifter, som kan vinnas deraf, att den kring Byggnaden befintliga Trädgård, under tillsyn af Botanices Adjunkten, planteras med sådane Medicinal Växter, som trifvas i detta lands klimat, hafve Wi i nåder funnit godt tillåta, att ifrågavarande trägård på detta sätt må användas, helst Wi förmode de med en sådan anstalt förenade kostnader icke kunna blifva betydliga.

— —

7:o. Som bland Glasbruks Tomtens Tillhörigheter, det vid gränden belägne Stenhuset, innehållande Boningsrum för flere Hushåll och rymliga Magasinsrum jämte Stall och vagnshus, icke för Institutets behof är nödvändigt, så är Wår

nådiga vilja, att så väl detta hus, som smedjan och den dervid belägne Lastageplatsen genom Eder försorg, på Auktion utbjudas till förhyrande på fem års tid, emot Borgen samt med villkor att Byggnaden underhålles i samma goda tillstånd, hvaruti den emottages, börande härvid tillika hugade speculanter lämnas öppet, att före auktionen med förseglade anbud inkomma. Med de hyresmedel, som för dessa lägenheter inflyta och hvilka af Eder böra uppbäras må det vara Eder tillåtet att bestrida smärre nödiga reparationer, ved-inköp, jämte andra Institutets förefallande behof, allt efter räkningar, hvilka vid hvarje års slut behörigen verificerade skola till Wårt och Rikets Stats Contor aflämnas tillika med det öfverskott som då kan befinnas.

8:o. Vidkommande sluteligen värkställigheten af ifrågavarande förändringar och reparationer å Institutets byggnader, så hafve Wi beslutit, att Institutets reparationer nu till en början må inskränkas till de oundgängligaste och nödvändigaste; hvartill Wi anse ett anslag af 10,000 Rdr vara tillräckligt.

— —

För öfrigt och som Wi i anledning af hvad i underdånighet blifvit föreslagit i nåder funnit godt att till Institutets Inspector utse och förordna General Direktören Medicinal Rådet och Riddaren Hagströmer, som i flere år med nit och oegennytta sin tid för Institutets väl uppoffrat, så gifve Wi såväl detta, som det hvad Wi dessutom nu i nåder förordnat Wårt Sundhets Collegium tillkänna, på det genom Detsamma till skyndsam värkställighet må befordras hvad på dess åtgärd ankomma kan. Wi befalle Eder Gud Allsmäktig Nådeligen. Stockholms Slott den 19 November 1816.

CARL

B. C. Quiding.

Den 19 november 1816 fastställde Kungl. Maj:t jämväl ritningar till det nya garnisonssjukhuset, uppgjorda af Gjörwell, och samma dag förordnades öfverståthållaren frih. O. R. Cederström jämte Björnstjerna och Weigel till kommitterade för inrättningen af ett garnisonssjukhus och ett mediko-kirurgiskt institut. Det var denna *garnisonssjukhusbyggnadskommitté*, som under en följd af år (till 1833) utgjorde institutets styrelse i ekonomiskt hänseende, och som nu i första hand bestämde om institutets lokaler i den nya egendomen. Den verksammaste i kommittén var Weigel, och bland de män utom institutet, som mest bidragit till institutets utveckling och framgång, är Weigel en bland de främste; vi återfinna honom ofta i det följande, och hans namn är förtjänt att i tacksamt minne bevaras i våra häfder.

Kungl. Maj:t beviljade följande ytterligare anslag: den 17 december 1816 3,386 rdr 32 sk. banko till den anatomiska byggnaden, den 18 februari 1817 9,349 rdr 8 sk. banko till inredande af laboratorium och auditorium, den 10 juni 1817 1,745 rdr banko till boställslägenheter. Arbetet med institutets inredning ägde rum under 1817 och var i hufvudsak afslutadt vid årets slut.

I det förra corps de logis, sedan kalladt museibyggnaden, inflyttade von Döbeln 2 trappor upp, och Hagströmer innehade en del af våningen 1 trappa upp. En del af våningen 1 trappa upp upptogs af biblioteket, af instrumentsamlingen och af en naturaliesamling (snäckor m. m.). Den sal, där instrumentsamlingen förvarades, användes ock till professorernas sammankomster; denna sal var vid denna tid (ändringar vidtogos senare i rumsanordningen) 18 alnar lång, 10 1/2 alnar bred och 5 alnar hög samt hade fem fönster åt öster. I denna sal var uppställd en gipsbyst af D. von Schulzenheim, som 1811 blifvit skänkt till institutet.

C. E. von Weigel.

Den gamla glashyttan (se fig. sid. 141), en envåningsbyggnad med ingång från norr, upptog i sin västra del laboratorium, i sin östra institutets egentliga auditorium, som var 19 alnar långt och 15 alnar bredt samt hade tre fönster åt norr och tre åt söder; för auditoriet inköptes 1817 en fåtölj, 24 karmstolar med öfverdrag af svart marokäng, ett bord och en Argandsk lampa med 4 armar. Auditoriet pryddes af den bronsbyst af Acrel, som skänkts till theatrum anatomicum på Riddarholmen.

Hagströmers anatomiska inrättning omfattade en anatomisal samt några mindre rum.

Orangeribyggnaden uppläts åt instrumentmakaren C. F. Ponsbach.

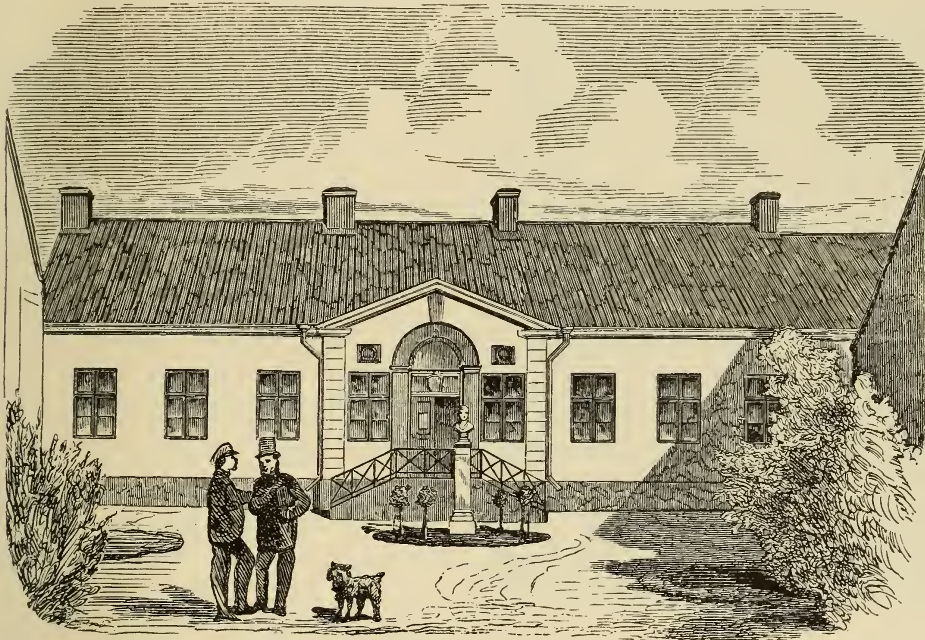
Stenhuset vid Glasbruksgränden (se kartan sid. 134) uthyrdes från och med år 1817, och hyressumman fick användas till institutets underhåll.

Totalvyer öfver institutets byggnader sådana de tedde sig under åren 1816—1865 (under hvilken tid endast tämligen obetydliga omändringar af husen företogos) finnas å sid. 136 och å sid. 137; genom jämförelse med kartan å sid. 134 är det lätt att igenkänna de olika byggnaderna, museibyggnaden, laboratorium och anatomibyggnaden.

Trädgården, som tillhörde institutet, planterades med medicinalväxter, men det var svårt att erhålla anslag till densammas under-

håll. Den 19 augusti 1822 uppgjorde garnisonssjukhusbyggnadskommittén ett kontrakt med prof. C. Stenhammar, hvarigenom trädgården uppläts åt honom med skyldighet att på egen bekostnad plantera dels medicinalväxter, dels andra växter som kunde vara af intresse för det botaniska studium; kommittén åtog sig att underhålla stängsel och broar.

I en skrifvelse från kommittén till Kungl. Maj:t af den 4 februari 1817, hvari för öfrigt talas om inredningen af laboratorium,

Institutets laboratorium chemicum och stora auditorium 1817—1865.

göra kommitterade (Cederström, Björnstjerna, Weigel) äfven följande hemställan:

»Beträffande åter Mediko-Chirurgiska Institutet i det hela och med afseende på de lyckliga följder, som danandet därstädes af skickliga läkare i en framtid för riket måste medföra våga kommitterade slutligen i djupaste underdånighet hemställa, om icke Eders Kongl. Maj:t skulle täckas tillåta, att ofvanför porten till det nu föreslagna auditorium och laboratorium chemicum måtte få sättas en inscription som, genom att den blifver prydd med det nu och i alla tider vördade Carlarnes namn, för alltid finge fästa nationens tacksamma minne vid den lyckliga period, uti hvilken denna för det allmänna bästa så

lofvande inrättning blifvit grundlagd: och torde kommitterade i anledning häraf få den nåden att i underdånighet föreslå, om icke besagda inskription må blifva antingen *Carolinum* eller *Carolinska Institutet* med årtalet *1816* derinunder för att dermed utmärka den tid, då glasbruket för detta Institut blifvit inköpt.»

Kungl. Maj:ts svar å denna begäran afgafs den 18 februari 1817 och lydde:

— —

Beträffande den af Eder — — — gjorda underdåninga hemställan rörande en Inscription antingen af Carolinum eller Carolinska Institutet ofvanför porten till det blifvande Auditorium och Laboratorium Chemicum, hafve Wi i nåder beslutit, att denna Inscription må blifva: *Carolinska-Institutet* med årtalet 1816 derunder.

Emellertid kom det nya namnet ej genast i bruk, i kungliga bref af den 15 april och af den 13 maj 1817 hette det fortfarande mediko-kirurgiska institutet. Den 8 oktober 1817 utnämndes dock P. G. Cederschjöld till e. o. professor vid Karolinska institutet, och detta namn användes sedan några år äfven i de officiella kalendrarna. Namnet omväxlade dock med namnet *Karolinska mediko-kirurgiska institutet*, hvilket namn upptogs i 1822 års reglemente och fortfarande är det gällande.

Lärare och läroämnen. Institutioner och kliniker. Lärjungar och examina.

Professor Hagströmer (såsom han kallade sig sedan han 1812 blifvit adlad) synes från början ha varit den ledande bland professorerna vid organisationen af institutet; han inlämnade den 11 september 1815 till sundhetskollegium följande promemoria:

Den förflutne tiden sedan Medico Chirurgiska Institutet härstädes blifvit inrättat har visat nödvendigheten af att någondera af de sex Professorer, som tjena vid detta institut, i synnerhet förestår de göromål som dem gemensamt åligga, emottager från Kongl. Sundhets Collegium befallningar m. m., sammankallar Professorerne, meddelar dem sådant, emottager och inskrifver de Elever som af samtelige Professorerne blifva antagne m. m.

Om denna Professor skal kallas Decanus, Rector, Director eller hvad, om han af Konungen eller Kongl. Sundhets Collegium skal tilsättas, af Professorne sjelfva utväljas, eller om den älste i tjensten skal vara därtil sjelfskrifven, hvilket Professorn och Ridd. Alm nu är, och om denne Person skal ombytas årligen eller huru ofta, eller förblifva det för beständigt, sådant bör alt i Kongl. Instruction bestämas, hvilken nu lärer vara under Stats Rådets granskning.

Stockholm d. 11 sept. 1815.

A. Joh. Hagströmer.

Till detta synnerligen beaktansvärda förslag togs ingen hänsyn vid utarbetandet af 1815 års reglemente, möjligen hade det kommit för sent. Professorerna upptogo, såsom nämndt, detta förslag år 1816, och den 19 november 1816 utnämndes Hagströmer till institutets inspektor. Någon instruktion utfärdades ej för befattningen; Hagströmer fick boställsrum mot skyldighet »att såsom inspektor för institutet vara ansvarig». Inspektors åliggande var tydligen dels att svara för egendomens vård och skötsel, dels ock att ha uppsikt öfver de studerande. Enligt 1815 års reglemente hade professorn i anatomi, som just var Hagströmer, skyldighet att vårda institutets bibliotek och samlingar (detta tydligen beroende på att Hagströmer år 1807 skänkt större delen af dessa samlingar till undervisningsverket och sedermera med nit och kärlek vinnlagt sig om desammas underhåll och förkofran). Hagströmer utförde på ett synnerligen framstående sätt dessa sina uppdrag. Han var en klok och praktisk man, och han skötte på ett förträffligt sätt egendomens ekonomi. Med synnerlig omsorg ägnade han sig åt vården af biblioteket och samlingarna och han uppgjorde öfver desamma flera kataloger. Den andra delen af inspektors uppgift, omsorgen om de studerande, omfattade han om möjligt med ännu större nitälskan. Han var en god lärare och redan såsom sådan högt uppburen af sina lärjungar. Därtill kom, att han personligen intresserade sig för lärjungarna, han hjälpte dem i deras ekonomiska bekymmer, han öfvervakade deras studier och han hade en faderlig uppsikt öfver deras lefverne, särskildt öfver de lärjungars, hvilka hade bostad å institutet. Han fick ock hedersnamnet »läkarnes Mæcenas»; D. von Schulzenheim kallar honom i ett bref den 11 januari 1822 »de svenska mediko-kirurgers fader».

A. J. Hagströmer.

Några regelbundna sammankomster höllos ej af professorerna, men de sammanträdde vid behof för att hos sundhetskollegium

föreslå pensionärer och stipendiater samt dessutom någon gång för någon särskild fråga, såsom t. ex. vid inredningen af glasbruket.

Genom 1815 års reglemente hade omfånget för professorernas läroämnen blifvit något förändradt äfven till namnet; i själfva verket hade förändringen inträdt redan 1811, såsom förut är nämndt. A. J. Hagström var fortfarande hela detta tidsskede professor i anatomi. J. Alm var professor i obstetrik till sin död 1821. P. G. Cederschjöld utnämndes på egen begäran 1817 till e. o. professor i obstetrik utan lön, 1822 blef han Alms efterträdare som professor. J. Berzelius var fortfarande professor i kemi. E. Gadelius var professor i teoretisk medicin och kirurgi; J. W. von Döbeln professor i praktisk medicin och kirurgi. O. Swartz var professor i naturalhistoria till sin död 1818; han efterträddes samma år af C. Stenhammar (f. 1783, med. dr 1817, död 1827).

Gadelius och von Döbeln, som förut varit professorer i teoretisk medicin och i praktisk medicin, fingo såsom här ofvan synes namnen på sina professurer ändrade, men utan att detta innebar någon ändring i deras verksamhet. Teoretisk medicin var ett vidlyftigt ämne, det omfattade fysiologi, allmän patologi, patologisk anatomi, medicinallagfarenhet och medicinens historia.

En utvidgning af undervisningen kom till stånd 1821, då institutet fick sig till nytta använda de mediko-legala obduktionerna i Stockholm. Den 15 januari 1821 begärde sundhetskollegium hos öfverståthållareämbetet, att till fördel för de studerande vid institutet alla medikolegala besiktningar å döda kroppar, som i Stockholm förekomma och vanligen under rådhuset[1]) företagas, i stället kunde förrättas å institutet af vederbörande läkare, men i närvaro af någon institutets lärare och med biträde af de studerande. Öfverståthållaren medgaf den 13 februari 1821, att den föreslagna anordningen skulle få äga rum tills vidare. Den 3 oktober 1822 fastställde Kungl. Maj:t denna anordning, och bestämmelsen härom intogs i 1822 års reglemente för institutet.

Ett annat ökadt tillfälle till praktisk utbildning bereddes institutets lärjungar, då sundhetskollegium den 1 april 1822 ålade allmänna barnhusets läkare att lämna fri undervisning i vaccination åt barnmorskelärlingar och unga läkare.

De olika professorernas institutioner, sådana de anordnades vid institutets flyttning till Kungsholmen, äro omnämnda här ofvan.

[1] Stadens obduktionslokal var belägen i rådhuset; under 1700-talet hade, såsom förut nämnts, anatomisalen tidtals varit förlagd till en lokal i rådhuset.

Då institutet flyttade till Kungsholmen, erhöll institutet af kollegium, som då betraktade institutet som en integrerande del af sig själft, större delen af kollegii stora boksamling; såsom förut är nämndt, sköttes biblioteket af Hagströmer.

På Garnisonssjukhuset hade von Döbeln sin klinik, och Gadelius förrättade därstädes obduktionerna med patologisk-anatomiska demonstrationer. Garnisonssjukhusets organisation undergick under denna tid en del förändringar, som gjorde att det mer och mer gick i sär från institutet. Den 15 december 1818 ändrades direktionens sammansättning, hvarvid professorn i teoretisk medicin och kirurgi uteslöts ur densamma. Den 28 december 1821 utfärdades ett kungligt reglemente för garnisonssjukhuset, i hvilket bestämdes att öfverfältläkaren, d. v. s. professorn i praktisk medicin och kirurgi, som förut varit sjukhusets verkliga öfverläkare, nu skulle vara chef för sjukvården så väl vid Stockholms garnison som vid garnisonssjukhuset, och att den egentliga läkarevården vid sjukhuset skulle öfvertagas af en öfverläkare, biträdd af två sjukhusläkare och ett antal underläkare; det stadgades vidare att sjukhusläkarna skulle verkställa obduktionerna vid sjukhuset. Professorn i teoretisk medicin blef på detta sätt rent af beröfvad sin förra institution, garnisonssjukhusets theatrum anatomicum.

Det hade förut icke varit något bestämdt om förkunskaper hos dem, som tjänstgjorde på barnbördshuset. Sundhetskollegium beslöt den 16 november 1818 att ingen finge tjänstgöra därstädes förrän han tagit med. lic. examen eller också andra examen vid institutet.

Serafimerlasarettet hade intet annat med institutet att göra, än att dess lärjungar enligt gällande reglemente skulle tjänstgöra därstädes. Öfverläkare vid lasarettet var H. H. Böcker till 1822; han efterträddes samma år af N. W. Elgenstjerna (f. 1785, med. dr 1809, kir. mag. 1815, död 1824). Öfverkirurger voro P. af Bjerkén till 1818, S. Frölich (f. 1771, med. dr. 1797, kir. mag. 1798, död 1821) 1818—1821 och från 1821 C. J. Ekström, adlad Ekströmer (f. 1793, kir. mag. 1815, med. dr 1817, t. f. prof. i teor. medicin och kirurgi 1827, prof. i kirurgi 1836, ordförande i sundhetskollegium 1849, död 1860).

Den kliniska undervisningen låg långa tider betänkligt nere. Den kirurgiska kliniken blef först tidsenligt ordnad då C. J. Ekström, nyss hemkommen från en utländsk studieresa, 1821 tillträdde sin befattning som öfverkirurg; han införde då en klinisk-kirurgisk undervisning, som var fullkomligt mönstergill; och alltifrån denna tid har den kirurgiska kliniken på Serafimerlasarettet alltjämt stått på höjden af sin tids utveckling. Vidriga omständigheter vållade, att det

dröjde ännu rätt länge, innan den medicinska klinikens reformator framträdde.

Att man redan tidigt varit betänkt på att söka få flera sjukhus upplåtna för undervisningen, framgår af ett yttrande, fälldt af Trafvenfelt i Svenska Läkaresällskapets Årsberättelse 1817 (sid. III); han omnämner Karolinska institutets nydaning, och han säger att utom de sjukinrättningar, som stå till institutets förfogande »finnes i Stockholm ett för länet och staden gemensamt lasarett för veneriska och andra kroniska utslagssjukdomar, hvarjämte på allmänna barnhuset späda barns sjukdomars behandling och på Danviken dårars skötsel kan inhämtas».

Institutets lärjungar utgjordes dels af studerande, som vid universiteten aflagt mediko-filosofisk examen, dels af elever, hvilka vid institutet aflagt en motsvarande inträdesexamen. Jag har i institutets arkiv funnit en handling från 1820, som antyder den första kända sammanslutningen till en elevförening vid institutet. Det är skrifna *Reglor för disputationsöfningarna vid Kongliga Carolinska Medico Chirurgiska Institutet*, undertecknade af 13 studerande. Disputationerna ägde rum en gång i veckan under beskydd och öfverinseende af Hagströmer; vid hvar disputation skulle finnas 4 officianter, en preses, en respondens och två opponenter; eleverna fungerade såsom officianter i tur och ordning; preses, som skulle utge minst 6 teser, måste ha tagit första examen vid institutet eller också vara med. kandidat eller fil. magister. Ämnena för teserna voro ofta af mycket spekulativ art, såsom om naturfilosofien, om Brownianismen, men ibland också af praktisk innebörd, såsom t. ex. följande: kinan häfver alltid de intermittenta febrarna, om den rätt och i tid användes; om ett omåttligt bruk af brännvinet undvekes, så skulle många sjukdomar undvikas; den krokiga accouchementstången har många fördelar för den raka, och den senare kan umbäras.

Denna disputationsförening, förmodligen direkt efterbildad efter någon dylik vid universiteten, är af intresse, emedan den visar, huru institutet redan vuxit ifrån den gamla handtverkskirurgien och håller på att inpassa sig i de gällande akademiska formerna.

I den inträdesexamen, som aflades vid institutet, voro fordringarna, enligt uppgift af Berzelius,[1]) stränga, så att de studerande föredrogo att taga med. fil. examen vid universiteten. Enligt en

[1] I ett odateradt manuskript, tillhörigt Vetenskapsakademien, hvilket tydligen är skrifvet år 1822 eller kort förut.

annan, senare uppgift af A. Retzius[1]) kunde icke inträdesexamen handhafvas med den stränghet, som erfordrades för att i någon mån sätta den i jämnbredd med de akademiska profven. De bevarade anteckningarna om institutets elever under denna tid äro synnerligen ofullständiga, men det är dock tydligt att af de elever, hvilka genomgingo institutet fullständigt från och med första examen, ett flertal togo elevexamen vid institutet och blott ett fåtal hade tagit med. fil. examen.

Examina föregingos af tentamina; detta var ett mycket gammalt bruk, som tillämpats redan under 1700-talet för de kirurgiska examina.

1817 väcktes ett förslag i sundhetskollegium, att de studerande, vid undergåendet af operationsexamen, skulle i första hand ådagalägga sin skicklighet i de två operationer, bråckoperation och pulsåderunderbindning, hvilka oftast fordrades af en militärläkare. Sundhetskollegium infordrade professorernas utlåtande öfver förslaget, professorerna sammanträdde och afgåfvo den 1 oktober 1817 ett »ödmjukt memorial» i ärendet. I hufvudsaklig öfverensstämmelse med detta memorial beslöt sundhetskollegium den 6 oktober 1817, i betraktande af att bråckskärning, pulsåderunderbindning, trepanation och amputation äro sådana operationer, som i fält och läger oftast förekomma, och det således är af högsta vikt att militärläkare hafva en fullständig kunskap om desamma och färdighet att dem förrätta, att hvar och en som undergår 3:dje examen skall ovillkorligt först och främst förhöras i kunskapen om dessa operationer och förrätta någondera af dem; kommande förhöret därefter att anställas i den af de öfriga till examen hörande operationer, som examinandus genom lottning uttagit, och som han likaledes bör förrätta.

Följande *examina* aflades under denna tid vid institutet:

	Första examen.	Andra examen.	Tredje examen.	
			Institutets lärjungar.	Universitetens lärjungar.
Vårtermin 1816	—	2	2	9
Hösttermin 1816	1	1	2	3
Vårtermin 1817	2	3	2	3
Hösttermin 1817	6	—	—	6
Vårtermin 1818	5	1	3	10
Transport	14	7	9	31

[1]) Svenskt konversationslexikon 1846.

	Första examen.	Andra examen.	Tredje examen.	
			Institutets lärjungar.	Universitetens lärjungar.
Transport	14	7	9	31
Hösttermin 1818	—	3	—	3
Vartermin 1819	2	7	6	8
Hösttermin 1819	—	3	1	4
Vartermin 1820	—	3	5	3
Hösttermin 1820	—	—	1	4
Vartermin 1821	3	—	1	2
Hösttermin 1821	1	1	1	2
Vartermin 1822	3	2	1	5
Hösttermin 1822	2	—	—	7
Summa	25	26	25	69

Således, 69 läkare, som förut voro med. licentiater eller doktorer vid universiteten, togo vid institutet kirurgie magisterexamen. Af institutets egna 25 kirurgie magistrar var det blott 6, som sedan blefvo med. doktorer.

Tvenne af institutets professorer, nämligen professorn i naturalhistoria och i kemi, fingo sig en extra examensskyldighet ålagd, i det att kungliga reglementet för apotekarne af den 11 aug. 1819 stadgade, att provisors- och apotekareexamen skulle förrättas af de två nämnda professorerna samt af två apotekare; examensprotokollet skulle föras af den ena eller den andra af dessa professorers adjunkter.

Ekonomiska förhallanden.

Professorernas aflöningsförhållanden undergingo under denna tid följande förändringar; professorn i naturalhistoria erhöll 1816 en lön af 444 rdr 21 sk. 4 runst. bko, practices professorn fick samma år sin lön höjd till 1,200 rdr bko, och theoretices professorn sin lön höjd till 800 rdr bko. Adjunktlönerna synas ha varit obestämda och växlande.

Utgifterna för institutets underhall efter flyttningen till Kungsholmen bestriddes i första hand af hyressumman för det uthyrda

huset vid Glasbruksgränden, hvilken inkomst under de 6 åren 1817—1822 uppgick till 5,691 rdr 32 sk. bko; bristen betäcktes af byggnadsanslaget till garnisonssjukhuset (grunden till sjukhuset lades 1817, men det blef ej färdigt förrän 1834). Utgifterna för institutets egendom under dessa år belöpte sig till följande summor:

	Bko Rdr	sk.	runst.
inköp af egendomen år 1816	66,666,	32,	—
inredning af densamma år 1817 ...	21,855,	32,	7
underhåll åren 1818—1822	7,995,	42,	8

Under denna tid erhöll institutet sin första enskilda donation, i det att hofapotekaren E. Bylund i testamente af den 16 juli 1818 skänkte 2,000 rdr bko »till underhåll och förökning af samlingarne och biblioteket vid medicinska-kirurgiska institutet på Kungsholmen». Såsom förut nämndt erhöll institutets bibliotek år 1816 en stor del af sundhetskollegii boksamling. Den berömde läkaren och donatorn Casten Rönnow (f. 1700, med. dr i Reims 1730, lifmedicus hos exkonung Stanislaus af Polen, död 1787) skänkte i sitt testamente till collegium medicum dels sitt bibliotek, dels en summa af 666 rdr 32 sk. till bibliotekets underhåll. Under de år (till 1861) då institutet stod under sundhetskollegii styrelse, gick en del af Rönnowska donationens ränta till institutets bibliotek.

Institutets förhållande till universiteten. Läkares och kirurgers ställning.

Genom 1815 års reglemente hade institutet hunnit ett steg närmare likställigheten med universiteten. Institutets egna utexaminerade lärjungar, de kirurgie magistrarna, blefvo legitimerade läkare med rättighet att praktisera lika väl som universitetens fullfärdiga med. doktorer. För erhållandet af de flesta statstjänster erfordrades dock båda examina (för bataljonsläkarebeställningar behöfdes kirurgie magisterexamen), och de flesta läkare togo därför examina både vid fakulteterna i Uppsala eller Lund och vid institutet. På grund af de förhållanden, som nämnts sid. 126, var det allt fortfarande det mest praktiska och tidsbesparande att först taga de medicinska examina och därefter kirurgie magisterexamen. De flesta lärjungarne vid institutet hade därför ock före sitt inträde vid institutet tagit de medicinska examina.

Universitetens medicinska fakulteter och äfven universiteten i sin helhet började vid denna tid att känna oro för en fara, som tycktes hota dem med undergång. Vid början af århundradet hade en storm stuckit upp, som dragit fram öfver norra Tyskland och Holland och bortsopat ett antal småstadsuniversitet. Universitetet i Helmstädt upplöstes 1809, de holländska universiteten i Harderwijk och Franeker utplånades 1811, samma år flyttades universitet i Frankfurt an der Oder till den större staden Breslau, 1815 försvann universitetet i Wittenberg och 1816 var Erfurts universitet i ordningen att gå sin undergång till mötes. Under 1600- och 1700-talen hade den svenska medicinska vetenskapen i allmänhet följt samma vetenskaps utveckling i Holland och Tyskland. Vid de svenska universiteten, särskildt vid universitetet i Uppsala, som låg nära Stockholm och som därför i första hand syntes dömdt till undergång, ifall hufvudstaden Stockholm ville skaffa sig högre vetenskapliga undervisningsanstalter, fruktade man att få röna samma öde som de ofvan nämnda småstadsuniversiteten, och man beredde sig på att upptaga kampen för tillvaron. Då Karolinska institutet hotade att utveckla sig till ett fullständigt medicinskt läroverk, var det i första hand Uppsala medicinska fakultet, hvars öde det gällde; men universitetet kände med sig, att om en fakultet ginge under, så gällde det snart hela universitetets vara eller icke vara. Såsom förut är berättadt (sid. 125), hade 1810—1812 en förpostfäktning ägt rum mellan institutet och fakulteterna. Det låg i luften, att strid skulle utbryta. I ett bref[1]) från I. Hwasser till C. J. Ekström af den 10 febr. 1824 talas om den *gamla* striden mellan institutet och fakulteterna, som åter skall börja.

De läkare och de kirurger, som nu utbildades, voro ungefär likställda med hvarandra i studier och i kunskaper, liksom i rättigheter, och då de delvis hade gemensamma studier, sammansmälte de fullkomligt i socialt hänseende. Gångna tiders fältskärer med öfvervägande handtverksutbildning funnos dock ännu kvar och intogo en särställning; detta framgår t. ex. af en dödsruna, som Trafvenfelt meddelade i Svenska Läkaresällskapets årsberättelse 1817 öfver provinsialkirurgen S. E. Tärnström, där han säger: ». . . praktiserade i Stockholm och höll där tillika fältskärsstuga . . . Svenska Läkaresällskapets sammankomster bevistades af honom flitigt och med uppmärksamhet. Färdig och skicklig i den mindre kirurgiens utöfning, hvartill han icke saknade nödiga kunskaper, var han i sin väg en nyttig och saknad medborgare.»

[1]) I Karolinska institutets manuskriptsamling.

8. Karolinska mediko-kirurgiska institutet.

1822—1861.

1822 års reglemente. — Strid med universiteten om institutets tredje examen och om ämbetsexamen. — Undervisningskommitténs förslag angående institutet. — Hwassers uppträdande mot institutet 1829. — Ändringar i institutets organisation, skilsmessa från garnisonssjukhuset, förening med serafimerlasarettet. — Förslag till ny instruktion för institutet 1837. — Fortsättning af striden med Hwasser och med universiteten. — Institutet under 1840-talet. — Institutet under 1850-talet. 1852 års universitetsstatuter. 1859 års kommitté för den medicinska undervisningens ordnande. — Lärare och läroämnen. Institutioner och kliniker. Lärjungar och examina. — Ekonomiska förhållanden. — Jämförelse mellan de medicinska fakulteternas och institutets undervisning under detta tidsskede. — Läkares och kirurgers ställning.

1822 års reglemente.

1815 års reglemente blef endast gällande i sju år. Orsaken härtill var i första hand bestämmelsen om kirurgie magisterdiplomets utfärdande. Reglementet föreskref (se sid. 131), att den som undergått tredje examen och erhållit professorernas betyg, skulle undfå sundhetskollegii approbation och kirurgie magisterdiplom. Denna bestämmelse tolkades med formalistisk bokstafsträldom så, att t. ex. två läkare, som 1820 undergått tredje examen och af professorerna icke erhållit ett enda approbatur, icke desto mindre af sundhetskollegium approberades och erhöllo sina diplom. Man insåg dock det oriktiga häri, och sundhetskollegium tillsatte den 28 maj 1821 en kommitté med uppdrag att föreslå nödiga förändringar i reglementet; kommittén utgjordes af von Weigel, assessor N. Almroth, S. Frölich och institutets alla professorer. Weigel, som var själen i kommittén, och som den 22 jan. 1822 utnämndes till ordförande i sundhetskollegium, utsände den 23 januari 1822 ett program för kommitténs arbeten, hvilket program hufvudsakligen innehöll följande: den brist på läkare, som förefanns 1809, finnes ej längre, snarare är det öfverflöd; nu är det ej längre fråga om att dana många läkare, utan skickliga sådana; elevexamen vid institutet bör

därför försvinna och endast mediko-filosofie kandidater böra få inskrifvas vid institutet; medicinallagfarenheten bör flyttas till tredje examen; theoretices professorn bör föreläsa medicinallagfarenhet och förrätta de mediko-legala obduktionerna men slippa obduktionerna på garnisonssjukhuset; de studerande böra tjänstgöra vid allmänna barnhuset (Weigel som var ledamot af barnhusets direktion upplyser, att direktionen med nöje lämnar sin tillåtelse); sundhetskollegii ordförande bör äfven bli institutets ordförande. Kommittén hade flera sammankomster under förra hälften af år 1822; protokollet fördes af C. J. Ekström (som ej tillhörde kommittén); kommittén gillade i allmänhet Weigels förslag.

Ibland Berzelius' i Vetenskapsakademien förvarade manuskript finnes ett odateradt memorial, som tydligen är från denna tid (före 1822 års reglemente), och i hvilket han redan nu framställer de åsikter, som han sedan upprepade gånger framlade. Han påyrkar att institutet borde få rättighet att utbilda fullt legitimerade läkare med kompetens till alla läkareplatser i riket; i så fall skulle alla andra medicinska skolor bli öfverflödiga; kirurgie magisterexamen för medicine doktorer låge egentligen alldeles utanför institutets uppgift och kunde gå för sig ändå. Berzelius uttalar dock själf sina tvifvel, att han skall upplefva den tid, då fördomen för universiteten och emot institutet bli till den grad häfda, att det sistnämnda *får* uträtta hvad det *kan*. Berzelius' memorial är sannolikt hans inlägg i kommitténs arbeten, men hans åsikter komma ej till synes i kommitténs bevarade protokoll.

I kommittén erinrade Weigel om att sundhetskollegium redan tidigare velat införlifva Serafimerlasarettet med institutet, men att detta förslag strandat på lasarettsöfverläkarnes motstånd (se sid. 123). Weigel föreslog nu, att öfverläkarne skulle åläggas deltaga i examina vid institutet; von Döbeln opponerade sig bestämdt mot detta förslag. Af lasarettets öfverläkare, hvilka åtspordes, var Elgenstjerna emot förslaget; däremot tillstyrktes det ifrigt af C. J. Ekström, som i en skrifvelse till sundhetskollegium den 15 juli 1822 föreslog att öfverläkarne skulle adjungeras vid institutet, hvilket icke kunde umbära lasarettet. Ekström hade, såsom nämndt, efter sitt tillträde till öfverkirurgsysslan 1821, skapat en verklig kirurgisk klinik, det blef vid sidan af hans kliniska verksamhet hans uppgift att söka förena Serafimerlasarettet med institutet, men först efter många års ihärdigt arbete såg han sina ansträngningar krönta med framgång; denna verkliga lifsfråga för institutet blef ej löst förrän 1835.

På grund af kommitténs arbeten föreslog sundhetskollegium nu till en början afskaffandet af elevexamen vid institutet; det fram-

hölls i kollegium af Weigel, att de kirurgie magistrar, som tagit elevexamen, ofta visat sig sakna en sådan vetenskaplig underbyggnad som ämbetsmän borde äga, hvilket framgick af deras afgifna rapporter, attester och mediko-legala utlåtanden. Den 12 aug. 1822 föreslog kollegium elevexamens borttagande, och den 13 sept. 1822 gaf Kungl. Maj:t härtill sitt bifall. Den 7 okt. 1822 ingaf sundhetskollegium ett nytt förslag till reglemente för institutet; i förslagets motivering säger kollegium bland annat, att, då nu ej behof af att utbilda så många militärläkare föreligger, institutet bör i stället så organiseras, att pålitliga och tillvande praktiska läkare för alla grenar af medicinalverket till statens tjänst därstädes kunna danas, och att institutets examina blifva så förändrade, att medels desamma de examinerades användbarhet till blifvande ämbetsmän kan utrönas. I hufvudsaklig öfverensstämmelse med sundhetskollegii förslag utfärdades

C. J. Ekström.

Kungl. Maj:ts reglemente för Carolinska-Medico-Chirurgiska Institutet den 11 dec. 1822.

Reglementet börjar på följande sätt:

Vi Carl Johan etc. göre veterligt att, som egentliga föremålet med det här i hufvudstaden år 1815[1]) inrättade Carolinska-Medico-Chirurgiska Institut varit att genom undervisning därstädes uti läkarekonstens så väl teoretiska som praktiska delar tilldana skickliga läkare för armén och flottorna, och ett sådant ändamål numera blifvit uppfylldt, samt då under inrättningens fortgång erfarenheten ådagalagt nyttan däraf, att institutet i förening med härvarande sjukhusinrättningar må erhålla en sådan organisation, att pålitliga och tillvande praktiske läkare för alla grenar af medicinalverket till statens

[1]) Att årtalet 1815 här kommit in, beror tydligen på att den ämbetsman, som uppsatt inledningsorden till 1822 års reglemente, haft 1815 års reglemente (institutets första tryckta) framför sig och ej känt till institutets föregående historia. Jmfr kungl. brefvet $^{27}/_{1}$ 1813 (se sid. 116).

tjänst vid samma institut kunna danas; alltså hafva Vi... funnit skäligt att... utförda ett förnyadt reglemente.

Reglementet innehåller ej många förändringar. De viktigaste äro följande:

Lärarne. Ingen förändring i lärarnas antal, fortfarande finnas sex professorer med hvar sin adjunkt; den enda förändringen i benämning är att kemie professorn nu kallas professor i kemi och farmaci. Vidare föreskrifves det att professuren i praktisk medicin och kirurgi skall vara förenad med öfverfältläkaresysslan för Stockholms garnison och att adjunkturen i samma ämne skall vara förenad med öfverläkaretjänsten vid Garnisonssjukhuset.

Angående lärarebefattningarna föreskrifves nu, att sökande till professurerna och adjunkturerna skola vara både medicine doktorer och kirurgie magistrar, utom sökandena till lärarebefattningarna[1]) i kemi och farmaci samt i naturalhistoria, hvilka endast behöfva vara medicine doktorer. Sökandena skola i institutets lärosal på svenska försvara självvalda teser eller någon af dem författad afhandling; sökande till professur skall dessutom hålla en offentlig föreläsning. Sökande till professuren och adjunkturen i praktisk medicin och kirurgi skola dessutom ha den speciella militärläkarekompetens, som betingas af dessa tjänsters förut nämnda sammankoppling med militärläkaretjänster.

Förslag till professurer uppsättas fortfarande på samma sätt som förut af sundhetskollegium, och platserna tillsättes af Kungl. Maj:t. Adjunkter utnämnas af sundhetskollegium, sedan professorn i vederbörande ämne blifvit hörd.

En af professorerna utnämnes, på anmälan af sundhetskollegium, af Kungl. Maj:t till institutets inspektor, i hvilken egenskap han har vård om institutets bibliotek, instrument- och naturaliesamlingar samt om institutets fasta egendom, hvarjämte han skall ha tillsyn öfver de pensionärer och stipendiater, som bo på institutet; sundhetskollegium utfärdar instruktion för inspektor.

Lärjungarna. Ingen får inskrifvas vid institutet utan att vid ettdera universitetet ha aflagt medico-filosofie-kandidat-examen.

Undervisning. Föreläsningarna hållas 1 oktober till 31 maj med julferier; dessutom gör professorn i naturalhistoria, biträdd af sin adjunkt, botaniska exkursioner under juni – september. Ingen föreskrift är nu meddelad angående huru många timmar i veckan professorerna skola föreläsa. Adjunkterna ha samma skyldigheter som 1815 är föreskrifvet. Om de särskilda professorernas undervisning äro stadgandena endast obetydligt ändrade.

Professorn i naturalhistoria undervisar äfven i materia medica.

Professorn i teoretisk medicin och kirurgi undervisar i fysiologi samt i teoretisk medicin och kirurgi och gör tillämpning af dessa vetenskaper på medicina legalis. Han bör äfven ombesörja förfärdigandet af patologiskt anatomiska preparat.

Vid de mediko-legala liköppningar, hvilka för att bereda studerande tillfälle till öfning i sådana förrättningar komma att på förordnande af veder-

[1]) Redan den 13 juni 1822 hade Kungl. Maj:t bestämt, dels att sökande till professurerna i kemi och farmaci och i naturalhistoria ej behöfde vara kirurgie magistrar utan endast medicine doktorer, dels att sökande till lärarebefattningar skola försvara teser m. m., såsom i reglementet står.

börande myndigheter utaf därtill utsedda läkare företagas, åligger det anatomie professorn och anatomie adjunkten att biträda äfvensom att underteckna protokollen i fråga, hvarjämte professorn i teoretisk medicin och kirurgi skall underrättas om förrättningarna för att kunna vara närvarande och begagna sig af desamma för undervisningen i medicina legalis.

Examina. Examina vid institutet äro trenne.

Första examen omfattar, såsom förut, naturalhistoria, kemi, anatomi och fysiologi.

För tillträde till *andra examen* fordras intyg, att den studerande tjänstgjort vid garnisonssjukhuset och där inhämtat erfarenhet uti det som rör den sjuke soldatens vård och behandling samt blifvit van vid tjänstgöringen på ett militärsjukhus. Den andra examen omfattar medicinsk och kirurgisk patologi och terapi, materia medica, barnförlossningsvetenskap samt hälsovården vid armén och flottorna i fred och krig.

För tillträde till *tredje examen* erfordras intyg om följande tjänstgöringar under sammanräknadt ett års tid, fördelade på följande sätt: *1)* fyra månaders tjänstgöring på Serafimerlasarettets medicinska afdelning, med skyldighet att tillika som anskultant besöka den kirurgiska afdelningen; *2)* sex månaders tjänstgöring på Serafimerlasarettets kirurgiska afdelning, med skyldighet att de första fyra månaderna af denna tid tillika fortfarande följa sjukvården å lasarettets medicinska afdelning och att de sista tre månaderna tillika följa sjukvården å allmänna barnbördshuset; *3)* två månaders tjänstgöring å barnbördshuset, med åliggande att tillika besöka allmänna barnhuset då läkaren där gör sin rond och då skyddskopp-ympning där verkställes. Den tredje examen innefattar läran om kirurgiska operationer och förband, vändningar och instrumentalförlossningar, medicina legalis samt sättet att undersöka dugligheten af de medikamenter, som äro upptagna i svenska farmakopén.

De medicine doktorer och licentiater, som vilja aflägga kirurgie magister examen, skola endast fullgöra de tjänstgöringar och aflägga de pröfningar, som här ofvan i fråga om den tredje examen äro anförda.

Sedan en med. doktor, licentiat eller kirurgie kandidat undergått tredje examen och protokollet till sundhetskollegium inkommit, undfår han, då han af kollegium approberas, diplom såsom kirurgie magister och legitimerad läkare.

Institutets skyldigheter i krigstid. Liknande bestämmelser som 1815.

Weigels och sundhetskollegii afsikt med det nya reglementet var tydligen att öka institutets deltagande i läkareutbildningen. Man hade icke vågat taga steget fullt ut och, såsom Berzelius önskat, föreslå att institutet blefve en fullständig medicinsk högskola. Hvad man vann var *dels* att alla institutets lärjungar blefvo likställda med de medicinska fakulteternas, i det att samma akademiska förkunskaper kräfdes, *dels* att tredje examen blef utvidgad, så att den ej längre var en blott och bar operationsexamen, utan också en verklig ämbetsexamen; då alla medicine doktorer för att bli ämbetsläkare måste ta kirurgie magisterexamen, så blefvo de nödgade att studera flera ämnen än förut och tillbringa längre tid än förut vid

institutet. Trots dessa nya bestämmelser, hvilka antydde, att institutet ej längre var hufvudsakligen en militärläkareskola utan att dess förnämsta uppgift nu var att utbilda läkarne till statsämbetsmän, så intogos samtidigt i det nya reglementet en del stadganden, som fastslog institutets egenskap af militärmedicinskt läroverk. Dit höra föreskrifterna att practices professorn skall vara öfverfältläkare och hans adjunkt öfverläkare vid garnisonssjukhuset, att dessa lärare skola ha särskild militärläkarekompetens, dit höra examensfordringarna för andra examen o. s. v.

Egendomligt nog försvinner den patologisk-anatomiska undervisningen så godt som alldeles, och i dess ställe framskjutes undervisningen i medicina legalis.

Sundhetskollegium utfärdade den 5 juni 1823 föreskrifter angående ordningen vid institutets examina; af dessa, som i hufvudsak här nedan meddelas, framgår, i huru väsentlig grad den tredje examen försvårats, i det alla sex professorerna deltaga i examen.

Ingen får admitteras till någon examen, utan att hos sundhetskollegium hafva företett intyg, att han hos hvarje professor, som skall examinera, undergått godkänd tentamen, äfvensom att han äger färdighet i kirurgiska och obstetriska operationer.

Examina anställes på onsdagen, första och andra examen på eftermiddagen från klockan 4, men tredje examen både för- och eftermiddagen.

Vid sistnämnda examen examinerar professorn i obstetrik kl. 10 f. m.; kl. 11 f. m. professorn i praktisk medicin och kirurgi; hvarvid hvarje examinand får verkställa antingen amputation, pulsådrors underbindning, trepanation eller bråckoperation, men hvad derutöfver förekommer sker, såsom hittills öfligt, efter lottning; kl. 12 förrättas inför anatomie professorn en medikolegal obduktion, hvarvid protokollet dikteras af examinanden. Kl. 4 e. m. examinerar professorn i teoretisk medicin och kirurgi i medicina legalis, hvarvid han, om han så för godt finner, tager hänsyn till förmiddagens obduktion; kl. 5 examinerar kemie och farmacie professorn i läran om mineralgifterna och om apoteksvisitationer; kl. 6 e. m. professorn i naturalhistoria i läran om växtgifter och angående apoteksvisitationer.

Vid examina föres protokoll för hvarje ämne af den adjunkt, i hvars vetenskap examinanden pröfvas. Examinatorerna afge betygen admittitur, approbatur, cum laude approbatur och laudatur.

Den 6 oktober 1823 utfärdade sundhetskollegium följande instruktion för institutets inspektor:

§ 1. Då enligt 7 § af Kongl. Maj:ts förnyade nådiga reglemente för institutet den 11 December 1822 en ibland institutets professorer i nåder blifvit utnämnd att tillika vara institutets inspektor, företes fullmakten för Kongl. Sundhets-Collegium, äfvensom institutets professorer, adjunkter och de, som undervisningsanstalten bevista, derom underrättas, hvarefter inspektor sysslan

tillträder med dertill hörande rum och lägenheter samt egendomen och de under hans vård ställda saker efter husesyn och inventarium emottager.

§ 2. Till alla sammanträden för att öfverlägga om institutets angelägenheter så väl som till examina och disputationsakter m. m. låter inspektor kalla professorerna, öfverenskommer med dem om alla göromålen samt om föreläsningstimmar och föreläsningsämnen, hvilka icke allenast, enligt § 9 af ofvannämnda nådiga reglemente, för Sundhets-Collegium tillkännagifvas, utan ock genom anslag på svarta taflan i auditorii förstuga genom inspektors försorg blifva de studerande kungjorda.

§ 3. I samråd med professorerna utser och hos Sundhets-Collegium föreslår inspektor dem af de studerande, som till pensionärer och stipendiater böra utnämnas, samt af dessa dem, som till tjenstgöring på allmänna garnisonssjukhuset eller till andra extra förrättningar kunna beordras.

§ 4. Öfver alla vid institutet studerande tillkommer inspektor att hafva en faderlig tillsyn, isynnerhet öfver stipendiaterna och närmast öfver dem, som vid inrättningen få bebo rum och nyttja vissa möbler, institutet tillhöriga, samt tillhålla dessa att rätt använda sin tid, bevista föreläsningarna, begagna sig af öfningarna i anatomien och kemien, samt att de i föreskrifven tid äro hemma på sina rum.

§ 5. Institutets bibliotek samt instrument-, naturalie- och preparatsamlingar blifva under inspektors vård och tillsyn, hvilka honom tillställas efter behöriga förteckningar, å hvilka han sedan införer allt nytt, som anskaffas eller ditskänkes.

Då någon af professorerna, adjunkterna, pensionärerna eller andra studerande begära någon bok, instrument eller preparat till låns eller att sig deraf vid föreläsningarna begagna, sker sådant skriftligen med den lånandes namn undertecknadt. Denna sedel förvaras af inspektor i utlåningsboken och återställes, då det lånta återlemnas; äfvensom inspektor noga tillser, att ingenting förfares eller förstöres, och i sådan händelse fordrar nytt i stället af den, som skadan vållat; jemväl återfordrar han efter en billig tid hvad utlånt blifvit, på det ingen må behålla något för länge, andra till hinder och förfång.

§ 6. Inspektors skyldighet är ock, att enligt Kongl. Maj:ts nådiga reglemente, hvarefter de, som bebo kronans slott och hus hafva att sig rätta, den 11 Januari 1820, hafva ett noga inseende öfver alla hus och byggnader, plank, staket, broar och sjöbryggor, jemte trädgården vid institutets egendom; att tak, väggar, fönster, eldstäder m. m. ej måtte skadas eller förfalla, och genast hos vederbörande anmäla hvad som fordrar rättelse eller reparationer.

Den brandredskap, som vid institutet finnes, efterses äfven af inspektor, att den alltid underhålles i brukbart tillstånd, och att den i händelse af eldsvåda är lätt att tillgå.

§ 7. Å de för stipendiaterna anslagna sängar och sängkläder, bord och stolar har inspektor en noga tillsyn, att de icke vanvårdas, tidigt efter behof repareras, samt anmäler då nya tarfvas.

§ 8. Att ved och brännkol, som för institutet bestås, i rättan tid af tillbörlig beskaffenhet och för bästa möjliga pris upphandlas, föranstaltas af inspektor, äfvensom han tillser att förbrukningen däraf sker varsamt, sparsamt och ordentligen.

Strid med universiteten om institutets tredje examen och om ämbetsexamen.

»Medicinska revolutionen 1822» är öfverskriften på en artikel i Stockholms Posten den 21 och den 22 januari 1828, i hvilken omnämnes den strid mellan institutet och universiteten, som framgick ur 1822 års reglemente för institutet: man kan väl förstå benämningen revolution, då man ser, hvilken storm af förbittring det nya reglementet väckte vid universiteten. Utan att universiteten fått tillfälle att yttra sig i saken, hade de medicinska fakulteternas lärjungar, de medicine doktorerna, som ville ta kirurgie magisterexamen för att bli tjänsteläkare, fått sig ålagda betydligt ökade examensprof och detta i ämnen, där de vid fakulteterna redan voro examinerade.

Den som öppnade striden mot institutet var Uppsala medicinska fakultet, och såsom krigsorsak angafs den ed, hvilken svors af dem, hvilka i Uppsala aflade medicine kandidatexamen (i Lund förekom ej denna ed). Denna medicine kandidated hade följande lydelse:

Ego sancte promitto, me in omni vita honestatem sectaturum, ac in moribus et cultu docentiam et gravitetem observaturum, omniaque acturum quæ Academiæ huic et Scientiæ Medicæ sint honori atque usui, quæque meæ personæ dignitatem concilient, ad quemcunque statum pervenero. Spondeo quoque me Studio Medico et Disciplinis, quæ illud juvant, indefessam operam navaturum et Pharmacum quod noxium vel anceps intellexero numquam exhibiturum, sed meæ ipsius institutioni atque ægrorum et artis commodo sedulo invigilaturum. Promitto denique me in nulla alia Academia examen medicum subiturum aut Honores Medicos petiturum, et contentum fore loco in futura Promotione, quem mihi Facultas Medica adsignatura sit.

Ita me Deus adjuvet!

Denna ed blef i Uppsala tolkad så, att man icke utan mened kunde aflägga kirurgie magisterexamen vid institutet (som nu ansågs vara »alia academia»); det ansågs äfven kränkande för fakultetens professorer, att deras lärjungar skulle ånyo examineras af institutets professorer i ämnen där de godkänts vid fakulteten. Följden blef hvad man med ett nutida ord kallar strejk, de flesta af fakultetens lärjungar brydde sig helt enkelt icke om att aflägga kirurgie magisterexamen. Lundafakultetens lärjungar, hvilka icke aflagt någon ed, ställde sig dock för kamratskapets skull solidariska med Upp-

saliensarna, och under några år framåt var det endast ett fåtal med. doktorer, som togo kirurgie magisterexamen. Sålunda var det under åren 1824—1826 endast två med. doktorer, båda Lundensare, hvilka ej svurit eden, som togo den nämnda examen; 1827 var det tre doktorer, som togo operationsexamen, men utan att aflägga ämbetsexamen.

Den 9 februari 1826 beslöt sundhetskollegium, med anledning däraf att det vore alltför påkostande för examinanderna att på en enda dag aflägga kirurgie magisterexamen, att den vanliga kirurgie magisterexamen skulle anställas på en dag af professorerna i praktisk medicin och kirurgi och i obstetrik, att på en annan dag ämbetsmannaexamen skulle afläggas inför professorerna i naturalhistoria, i kemi och i teoretisk medicin och kirurgi, samt att på en tredje dag examinanden skulle inför anatomie professorn förrätta en medikolegal obduktion och öfver densamma upprätta protokoll. Kollegium använde nu för första gången ordet ämbetsmannaexamen såsom en särskild del af hela tredje examen. Sedan professorerna Berzelius, Gadelius och Stenhammar, enligt anmodan, den 8 april 1826 angifvit examensfordringarna i sina ämnen, så bestämde kollegium den 17 april 1826 följande fordringar i »ämbetsexamen»:

I Embets Examen redogöres:

Inför Historiæ Naturalis Professorn, rörande förvaringssättet af Pharmaca Simplicia af organiskt ursprung, och hvad som i hänseende dertill vid Apoteks visitationer är att iakttaga: igenkännandet af riktig beskaffenhet eller förfalskning af förelagda sådana Pharmaca Simplicia, samt huru man så väl af prægressa, som af hvad efter döden kan förefinnas, igenkänner organiska gifter, och hvad författningarne i sådant fall föreskrifva.

Inför Chemiæ Professorn, rörande förvaringen af Pharmaca Simplicia af oorganiskt ursprung, Pharmaca Composita och Mineralgifter, samt hvad som i hänseende dertill är att vid Apoteks visitationer iakttaga, äfvensom igenkännandet af sådana enkla eller af sammansatta Läkemedels riktiga beskaffenhet eller förfalskning, jemte Chemisk undersökning af sådane medicamenter, som kunna föreläggas i afseende på deras mer eller mindre riktiga beskaffenhet, samt huru man såväl af prægressa, som af hvad efter döden kan förefinnas, igenkänner oorganiska gifter, verkställandet af den dithörande chemiska undersökningen, samt hvad Författningarna derom föreskrifva.

Inför Medicinæ et Chirurgiæ Theoretices Professorn: Betyget och Protocollet öfver den af Examinandus inför Institutets Anatomiæ Professor förrättade Medicolegala Obduction: Författningarnas föreskrift ang:de besigtning å döda kroppar samt Medicolegala Protocoll och Betyg deröfver i allmänhet med undantag af de förut inför Historiæ Naturalis och Chemiæ Professorerne redovisade. Undersökningar och Attester öfver lefvande personers sinnes- eller kroppsbeskaffenhet: frågor i afseende på könsförrättningarne, foster samt sjukdomar och skador, hvilka kunna blifva föremål för en Läkares medicolegala åtgärder.

Först 1827 fick kollegium tillfälle att direkt ingripa mot fakulteten i Uppsala. Professor C. P. Thunberg (f. 1743, med. dr 1772, prof. i medicin och botanik 1784, död 1828), som var promotor vid medicine doktorspromotionen den 15 juni 1827, hade i sitt promotionsprogram yttrat följande:

»Hos inter sollenniter promotos Medicinæ Doctores ....., numerus certe non exiguus etiam Holmiæ Diploma Magistri Chirurgiæ acceperunt, essetque eorum numerus longe amplior, si sine perjuria Examen chirurgicum recentioribus annis subire licuisset».

Kollegium tog sig anledning af detta program att den 9 juli 1827 aflåta en skrifvelse till Uppsala universitets kansler, som var kronprins Oscar. Efter att ha citerat de nyss anförda orden ur programmet fortsätter kollegium:

En sådan, uti en offentelig, i officiell väg, till Collegium inlemnad skrift, af en af Academiens Lärare yttrad mening har ej kunnat undgå, att fästa Collegii uppmärksamhet, så mycket mindre, som, allt sedan den ifrågavarande Chirurgiæ Magister Examen, igenom Kongl. Reglementet för Carolinska Medico-Chirurgiska Institutet d. 11 Dec. 1822, blifvit i så måtto ändrad, att medicina legalis och sättet att undersöka dugligheten af de medicamenter, som uti Pharmacopea Svecica äro upptagna och på Apotheken böra finnas, äfven däruti böra ingå, denne Examen blott af en äldre Medicinæ Doctor blifvit tagen, men ej af någon af dem, som sedan denna tid blifvit Licentiater, då däremot före den tiden ingen vid Universiteten examinerad Licentiat ansett sig vara hindrad, att densamma undergå; och då det åligger Collegium att befrämja Kongl. Maj:ts Nådiga afsigt, det Riket måtte kunna påräkna, att altid vara försedt med fullkomligt påliteliga Läkare-Embetsmän och denna afsigt endast dymedelst med säkerhet kan vinnas, att den blifvande Embetsmannen, innan han såsom sådan antages, har aflagt bevis därpå, att han förvärfvadt sig kännedom och erforderlig färdighet uti bestridandet af förekommande Embetsmanna-förrättningar, och det således bör anses högst nödvändigt, att ej något hinder måtte finnas för undergående af Chirurgiæ Magister Examen, sådan som den nu är anbefalld, så har Collegium trodt sig böra i underdånighet fästa Eders Kongl. Höghets höga uppmärksamhet på den förut anförde meningen utur Promotions-Programmet, med underdånig anhållan det täcktes Eders Kongl. Höghet såsom Kongl. Academiens i Upsala Höge Kansler, i Nåder förständiga Collegium, huruvida något sådant hinder, som uti det ofta nämnde Programmet antydes, för undergående af den i nyare tider stadgade Chirurgiæ Magister Examen verkligen kan äga rum, på det Collegium måtte komma i tillfälle att, i händelse så vore, derom hos Kongl. Maj:t i Underdånighet göra anmälan, och att hos Kongl. Maj:t anhålla, att ett sådant hinder måtte ju förr dess heldre i Nåder blifva undanröjdt.

Kronprinsen infordrade utlåtande från Uppsala medicinska fakultet, som den 25 augusti 1827 afgaf ett vidlyftigt betänkande. I detta betänkande ingår ett längre yttrande af Thunberg, som bland annat säger:

Kirurgie magisterexamen var efter de äldre förordningarna en enkel examen, men den har nu blifvit vidlyftigare med obilliga och lagstridiga fordringar som föreskrifvas fattiga ynglingar i ett fattigt land. Reglementet af 1822, som blifvit uppgjordt af kollegium, utan kommunikation med fakulteterna, och som förelagts konungen till underskrift under kronprinsens utrikes resa är den rätta och enda orsaken till de händelser, som under loppet af de fem sista åren visat sig, och som icke kunna afhjelpas utan att reglementet ändras, så att det antingen blir som förut eller ock så att den kirurgiska examen äfvenledes får anställas vid fakulteterna. Kollegium fordrar examen inför historiæ naturalis, chemiæ och medicinæ theoretices professorerna i ämnen, der licentiaten redan examinerats och svurit att ej vidare låta sig examineras. Examen är icke blott lagstridig, utan ock högst onödig. Ifall medicine kandidateden borttoges, skulle detta medföra de största oredor och olyckor, göra de akademiska lärarnes examina onödiga, deras betyg af noll och intet värde samt möjligen och sannolikt utsätta dem för chikaner genom deras testimoniers ogillande. Kollegium är för öfrigt icke något undervisningsverk.

Fakultetens betänkande öfverlämnades den 22 oktober 1827 till sundhetskollegium, som därefter den 20 december 1827 i skrifvelse till Kungl. Maj:t föreslog: 1) att Kungl. Maj:t skulle förklara att medicine kandidateden lika litet nu hindrade doktorerna att taga den tredje examen och den därmed förenade ämbetsexamen som den förhindrat dem att taga kirurgie magisterexamen efter 1797 års stadga; 2) att den år 1822 föreskrifna examen fortfarande skulle anställas i Stockholm under kollegii tillsyn och utgöra ett nödvändigt villkor för ordinarie publika läkarebeställningar; 3) att de ämnen, som examen nu innefattade, ej behöfde ingå i fakulteternas examina. Den 12 mars 1828 förklarade Kungl. Maj:t, att medicine kandidateden på intet vis vore bindande eller hinderlig i afseende på profven för kirurgie magisterexamen, helst eden blott ålade kandidaten förbindelsen att ej vid annan akademi söka vinna doktorsgrad [1]. Kungl. Maj:t hänsköt för öfrigt hela frågan till den 1825 tillsatta undervisningskommittén; sedan denna kommitté afgifvet ett yttrande den 22 maj, beslöt Kungl. Maj:t den 8 oktober 1828, i hufvudsaklig öfverensstämmelse med detta yttrande:

1) att med. kandidateden i Uppsala skall upphöra;

2) att kir. magisterexamen vid institutet endast skall innefatta läran om kirurgiska operationer, vändningar och instrumentalförlossningar, men att däremot, innan de vid universiteten eller Karolinska institutet examinerade medicine licentiater och doktorer samt kirurgie magistrar till någon offentlig lärare- eller läkarebefattning

[1]) Medicine kandidateden hade på 1700-talet uppfattats på detta sätt. J. C. Petersen, som studerat medicin i Uppsala 1754—1763 och där aflagt medicine kandidatexamen, begärde och erhöll hos medicinska fakulteten befrielse från sin ed, hvarefter han 1763 blef med. doktor i Greifswald.

befordras, de samma skola inför sundhetskollegium aflägga praktiskt prof på skicklighet att i den medicinska ämbetsutöfningen använda och tillämpa deras kännedom i medicina legalis och politia medica, hvilka vetenskapsgrenar likväl fortfara att vara ämnen så väl för licentiat-examina som för den andra examen vid Karolinska institutet; de läkare, som aflagt med. kandidateden och däraf anse sig hindrade att inför sundhetskollegium undergå den sista pröfningsgraden, erhålla tillåtelse att, ifall de fullgjort de i författningarna före 1822 föreskrifna examina, hos Kungl. Maj:t söka dispens från dessa sista prof.

Kungl. Maj:ts utslag var en verklig Salomonisk dom: å ena sidan segrade institutet, ty eden togs bort och institutets examen fick stå kvar, ehuru den blef klufven i två delar, operationsexamen och ämbetsexamen, (hvilket för öfrigt kollegium, såsom nämndt, redan 1826 på egen hand gjort); å andra sidan kunde fakulteterna också anse sig ha hemfört segern, ty dels skulle ämbetsexamen ej längre afläggas vid institutet utan inför självfva ämbetsverket, sundhetskollegium, dels fingo fakulteterna i sin licentiatexamen bibehålla de ämnen, i hvilka ämbetsprofven aflades. För öfrigt tog Kungl. Maj:t vederbörlig hänsyn till samvetsömheten hos dem, som redan aflagt eden, och dessa erhöllo rättighet att efter aflagd operationsexamen söka dispens från ämbetsexamen.

Sundhetskollegium som 1813 befriats från sina examinationsskyldigheter, kände sig ej fullt vuxen den ställning, som det nu igen oförskyldt erhållit såsom examensinrättning. Kollegium fattade den 21 september 1829 följande beslut angående ämbetsexamen:

1) att så väl självfva ämbetsexamen som den medikolegala obduktion, hvilken samma examen föregår, bör anställas inför kollegium, den förra i närvaro af chemiæ samt historiæ naturalis och anatomiæ professorerna, den senare i närvaro af anatomiæ professorn;

2) att till ämbetsexamen icke admitteras mer än en examinandus i sender;

3) att vid den egentliga ämbetsexamen föres af kollegii ombudsman ett summariskt protokoll.

Detta beslut af sundhetskollegium ansågs af fakulteterna och deras lärjungar sasom ett kringgående af 1828 års stadga om ämbetsexamen; på detta vis blefve det institutets professorer, som fortfarande skötte examen. Den stora strejken fortfor också på samma sätt som förut, d. v. s. doktorerna togo operationsexamen, men de brydde sig icke om ämbetsprofvet. 1828 var det två läkare, en från Uppsala och en från Lund, som aflade ämbetsexamen; 1829

var det två Lundensare; därefter aflade ingen doktor ämbetsprofvet förrän 1837 (en Lundensare) och 1838 (sex Lundensare och en Uppsaliensare). Af förut nämnda skäl var det egentligen Uppsalafakulteten som förde striden. Efter 1838 inträdde åter normala förhållanden, i det att doktorerna i regel aflade ämbetsexamen. Ett stort antal af de doktorer, som under kampåren undandragit sig ämbetsprofven, fingo sedan kunglig dispens från desamma. Emellertid måste kollegium ge med sig i fråga om tillkallandet af institutets professorer till ämbetsexamen; efter 1837 skötte kollegium under ett antal år examen på egen hand (jmfr Wistrand, Författningar angående medicinalväsendet. Bd 1. Stockholm 1860, sid. 282).

Med hvilken hätskhet striden mot institutet och kollegium fördes, kan man förstå däraf, att de unga läkarne föredrogo att gå ut i sin praktiska verksamhet utan rättighet att bekläda ordinarie offentliga läkaretjänster framför att underkasta sig den hatade examen. Hur pass allvarlig saken var, framgår af ett meddelande af A. G. Carlson [1], hvari omförmäles, att under de år då läkarne icke ville underkasta sig det medicinska ämbetsprofvet, det helt öppet tillkännagafs att om läkarne länge trotsade, ett tillräckligt antal läkare kunde fås från främmande länder, och att dessa utan svårighet skulle underkasta sig hvarje prof.

Undervisningskommitténs förslag angående institutet.

Den 21 december 1825 tillsatte Kungl. Maj:t en stor kommitté till öfverseende af rikets allmänna undervisningsverk. I densamma insattes, jämte en del ämbetsmän, ett antal af landets mest framstående män på det intellektuella området, bland andra Hans Järta, Esaias Tegnér, J. O. Wallin, E. G. Geijer, S. Grubbe, C. Agardh, Anders Fryxell; de läkare, som sutto i kommittén, voro von Weigel, Berzelius och P. von Afzelius (f. 1760, med. dr 1785, med. professor i Uppsala 1801, död 1843). Antalet ledamöter i kommittén var något växlande, det afgifna betänkandet är underskrifvet af 23 personer.

En subkommitté, bestående af Weigel, Berzelius och Agardh, fick i uppdrag att utarbeta ett förslag angående undervisningsanstalter för dem som vilja fullständigt lära medicin och kirurgi. Berzelius framlade här ånyo de åsikter han redan 1822 uttalat (se sid. 152). Berzelius stod nu på höjden af sitt vetenskapliga anseende,

---

[1]) Hygiea, 1840, sid. 595.

J. Berzelius
(efter en daguerrotypi).

och han var en världsberömd kemist. Såsom vetenskapsman står han främst bland alla institutets lärare; han intar också den främsta platsen bland de institutets egna män, som deltagit i den stora kampen för institutets utveckling under dess första decennier, och äfven från denna synpunkt bör hans namn hållas högt i ära och bevaras i tacksamt minne.

Berzelius framlade i subkommittén sju frågor, uppställda så, att de tydligen angåfvo fördelen af den medicinska och den kirurgiska undervisningens förläggande till Stockholm. von Afzelius å sin sida framställde tre andra frågor, som skulle fullständiga de af Berzelius framlagda. De tio frågorna (de sju första af Berzelius, de tre sista af von Afzelius) lydde som följer:

Allmänna frågor rörande medicinsk-kirurgiska undervisningen.

1. Är en medicinsk-kirurgisk läroanstalt lika oberoende af större eller mindre folkrikhet i den stad, där den anlägges som en filosofisk, juridisk eller teologisk?

2. Kan en medicinsk skola, utan att sägas vara underkastad en hufvudsaklig bristfällighet umbära en eller flera af följande:

a. Så stor tillgång på kadaver att hvarje elev genom egen handläggning vid dissektion kan inhämta läran om musklerna, ådrorna och inälfvorna.

b. Ett större sjukhus för invärtes sjuka der hvar och en elev, innan han från läroanstalten såsom fullbildad utgår har kunnat en längre tid under lärarens tillsyn sköta sjuka.

c. Ett större sjukhus för utvärtes åkommor och kirurgisk behandling, för ett lika ändamål.

d. Ett större barnbördshus till samma ändamål.

e. Tillfällen för eleven att bevista täta medikolegala obduktioner, anställda af erfaren hand?

3. Huru stort är det antal utexaminerade läkare, som utgått från rikets tre läkareskolor i Uppsala, Lund och Stockholm, efter ett medeltal af 10 eller 15 år; och huru många utexaminerade läkare kunna dessa skolor således sägas hafva utbildat för hvart år?

4. Huru förhåller sig detta årliga antal till antalet af de vid dessa skolor anställda ordinarie och extraordinarie professorer och adjunkter med lön?

5. Utmärker icke detta förhållande att staten lönar ett långt större antal lärare för medicinens och kirurgiens studerande än som för detta ändamål är nödigt?

6. Då det icke torde kunna nekas att skolan i Stockholm (den andra af dessa frågor må besvaras huru som helst) har de för en fullständigare mediko-kirurgisk läroanstalt erforderliga inrättningar vida fullkomligare och i större antal än hvad som finnes eller ens kan finnas i städerna Uppsala och Lund, så blir det naturligt att man frågar: vore det icke förståndigast och med statens inskränkta tillgångar bäst öfverensstämmande att öfverflytta den medicinskt-kirurgiska undervisningen helt och hållet till skolan i Stockholm och att efterhand i mån af ledighet indraga de medicinska lärostolarna vid universiteten för att med de derigenom der beredda tillgångar betäcka någon väsentlig brist, som man kanske icke torde kunna hoppas få genom nya statsanslag afhulpen?

7. Hurudan är den underbyggnad ynglingar för närvarande äga eller anses böra äga och redovisa, innan de få inskrifvas vid och begagna sig af de medicinska och kirurgiska undervisningsanstalterna i hufvudstaden?

8. Hurudan är den undervisning som meddelas och de examina som afläggas uti läkarekonstens särskilda delar vid de under Kongl. Sundhets-Collegii tillsyn ställda undervisningsanstalter?

9. Hvilka förändringar derutinnan kunna befinnas nödiga?

10. I hvad förhållande stå nu denna undervisning och dessa examina eller synas de samma böra stå till medicinska fakulteterna?

Den 5 oktober 1826 framlade subkommittén till kommittén följande förslag:

Den som vill studera medicin och kirurgi skall först i Uppsala eller Lund taga filologisk-filosofisk examen med tillägg af utförligare examen i kemi, botanik och zoologi.

Han skall sedan i Uppsala, Lund eller Stockholm taga första medikokirurgiska examen, innefattande anatomi, fysiologi, materia pharmaceutica, farmaci. Han blir nu medicine och kirurgie kandidat och är kompetent att bli stipendiat i fältläkarekåren.

Sedan aflägges i Uppsala, Lund eller Stockholm andra med. kir. examen i patologi, terapi, kirurgi (utom operationerna) och obstetrik (utom operationerna). Före denna examen fordras 6 månaders tjänstgöring på invärtesafdelningen af ett sjukhus. Den som tagit andra examen kallas med. och kir. licentiat och får rättighet att utöfva läkarepraktik.

I ordningen komma nu tredje med. kir. examen, som motsvarar operationsexamen efter sundhetskollegii bestämmelser af 1826 (se sid. 159). och fjerde med. kir. examen, som motsvarar ämbetsexamen efter 1826 års bestämmelser. Tredje och fjerde examen få endast tagas i Stockholm. Den som aflagt dessa fyra examina, är kompetent att erhålla alla läkaresysslor med lön på stat.

Efter andra examen har man rättighet att i Uppsala eller Lund försvara en afhandling för att bli med. doktor.

Detta förslag var ett slags kompromissförslag, men det beredde öfvervägande fördelar åt institutet; en yngling kunde genom att

enbart studera i Stockholm bli fullt legitimerad läkare; genom att blott studera vid fakulteterna kunde man visserligen få venia practicandi, men inga tjänster på stat.

Kommittén remitterade det af Weigel, Berzelius och Agardh uppgjorda förslaget jämte de tio frågorna till fakulteterna i Uppsala och Lund samt till sundhetskollegium. Fakulteterna afstyrkte, Uppsalafakulteten den 31 maj, Lundafakulteten den 22 juni 1827, på det bestämdaste alla förslag om institutets utvidgning, emedan de ansågo att en sådan utvidgning skulle medföra de medicinska fakulteternas undergång och därigenom universitetens förfall. Sundhetskollegium däremot tillstyrkte den 21 juni 1827 utvidgade rättigheter åt institutet och föreslog särskildt att Serafimerlasarettet skulle förenas med institutet. Subkommittén gjorde sedan en del jämkningar i sitt förslag, men höll i hufvudsak på detsamma.

Undervisningskommittén framlade sitt stora förslag om undervisningsverken i riket den 20 december 1828. Ur detta digra betänkande (tryckt i Stockholm 1829) må följande anföras.

I kommittén hade förelegat frågan om att universiteten i Uppsala och i Lund skulle flyttas till Stockholm och förenas till ett gemensamt universitet. Kommittén föreslår dock ingen förändring, och detta af fyra skäl: för det första ställer sig flyttningen kostsam, för det andra är det olämpligt att utsätta landets studerande ungdom för hufvudstadens förförelser, för det tredje är det dyrare att lefva i Stockholm än i landsorten, för det fjärde skulle det politiska lifvet i Stockholm inverka störande på lärare och lärjungar.

Kommittén kan lika litet tillstyrka att vissa fakulteter utbrytas ur det hela och förläggas till Stockholm, då universitetet är en universell, vetenskaplig bildningsanstalt. Hvad institutet beträffar, så anser kommittén det för en »tillämpningsskola»: de studerande, som vid fakulteterna erhållit vetenskapliga kunskaper, skola vid institutet skaffa sig en praktisk tillämpning af dessa kunskaper; institutet skall dana praktiska läkare för statens behof. Kommittén, som i öfrigt föreslår löneförbättringar för institutets liksom för alla andra undervisningsanstalters lärare, har gjort upp ett förslag till åligganden för de olika professorerna; för hvar professor är det angifvet, att han skall anordna sina föreläsningar så att han tillämpar dem på medicina legalis och politia medica. Huru kommittén rent af stirrat sig blind på denna institutets ensidiga uppgift, framgår af ett förslag, som finnes angifvet efter de sex professorernas åligganden under rubriken »medicina legalis och politia medica»: fastän hvardera af institutets lärare däraf afhandlar de delar hvilka till hans vetenskap höra, böra likväl hvar för sig uti sammanhang före-

dragas, hvilket kan ske af hvilken lärare vid institutet som helst emot ersättning af 200 rdr för hvar kurs. Kommittén föreslår vidare, att professorn i anatomi skall föreläsa äfven i fysiologi samt att en omändring skall ske beträffande professorerna i teoretisk och i praktisk medicin och kirurgi sålunda, att den ena professorn blir professor i medicin och öfverfältläkare vid garnisionssjukhuset, under det att den andra blir professor i kirurgi och öfverkirurg vid serafimerlasarettet.

Angående fakulteternas och institutets examina föreslog kommittén ingen egentlig förändring. Det enda som kommittén föreslog till fördel för institutet var att en kirurgie magister, som endast genomgått institutet, och som ville bli med. dr, skulle beifras från afläggande af med. kand. och med. lic. examen samt i stället ha rättighet att inför en af de medicinska fakulteterna undergå ett colloquium familiare och att därefter försvara en afhandling pro gradu medico.

Mot kommitténs förslag angående det nämnda colloquium familiare opponerade sig skarpt de båda medicinska fakulteterna i utlåtanden af den 20 juni (Lund) och den 2 augusti (Uppsala) 1829. Öfver kommitténs förslag yttrade sig också sundhetskollegium och institutets professorer; förslaget mynnade småningom medelbart ut i serafimerlasarettets förening med institutet. Förslaget medförde också, sedan riksdagen 1828—1830 beviljat förhöjda anslag till undervisningsverken, vissa ekonomiska förbättringar för institutet, hvarom mera nedan.

Någon ändring i examensväsendet vare sig vid institutet eller vid universiteten framgick ej ur undervisningskommitténs med så stor apparat igångsatta arbete.

Hwassers uppträdande mot institutet 1829.

Då striden mellan institutet och fakulteterna rasade som häftigast, framträdde på stridsplatsen en ny kämpe, Israel Hwasser. Han visade sig snart som institutets fruktansvärdaste motståndare; genom makten af sin personlighet, ehuru visserligen icke genom styrkan i sina skäl, lyckades han för lång tid lamslå institutet och för flera årtionden hindra dess utveckling till en verklig medicinsk högskola.

Israel Hwasser (f. 1790, med. dr 1813, kir. mag. 1815, prof. i Åbo [Helsingfors] 1817—1829, prof. i Uppsala 1830—1855, död 1860) var en genialisk man med stor begåfning, men hans gåfvor

gjorde honom mera lämpad för spekulativt-filosofiskt skriftställeri än för medicinskt-naturvetenskapligt forskningsarbete. Hans stora betydelse för vår svenska medicin är att han genom sitt lifs arbete och genom sina många utgifna skrifter anvisade medicinen en plats i raden af de olika vetenskaperna, där den framstod såsom icke blott jämnbördig med alla andra vetenskaper, utan äfven i vissa afseenden såsom den förnämsta bland dem. Han hade en nästan religiös vördnad för universitetsinrättningen såsom en sammanfattning af det högsta mänskliga vetandet och forskandet, han ansåg de olika vetenskapernas ömsesidiga inverkan på hvarandra vara ett oeftergifligt villkor för hvarje vetenskaps möjlighet att utveckla sig, och för honom var det ett fullkomligt helgerån att utbryta någon af universitetsfakulteterna ur det hela; denna fakultet skulle förtvina, och samtidigt skulle ock det som var kvar af universitetet lida obotlig skada för framtiden. Hwasser hade tidigt flyttat öfver till Finland och skapat sig en ansedd ställning där såsom medicine professor, men hans håg stod tillbaka till fosterlandet. Han låg i liflig brefväxling med sina svenska vänner och kamrater (bland andra med C. J. Ekström) och tog från sin fjärran ort den lifligaste del i hvad som hände här hemma. Då striden under 1820-talet flammade upp mellan institutet och universiteten, så följde han densamma med det mest spända intresse. Det var för honom en verklig styggelse, att institutet skulle växa upp till en självständig medicinsk högskola. Han fruktade för medicinska fakultetens i Uppsala bestånd och i andra hand för Uppsala universitets tillvaro. För Hwasser stod Uppsala universitet såsom något nästan heligt; han betraktade det såsom vetenskapens hufvudfäste och den andliga kulturens förnämsta bålverk i norra Europa.

Israel Hwasser.

Det blef honom snart ej möjligt att längre overksam på afstånd betrakta striden, han måste midt in i densamma.

Redan så tidigt som 1824 nedskref han sin första lågande strids-

skrift mot institutet. I ett bref till C. J. Ekström af den 13 december 1827[1]) säger han härom: »Jag har själf författat ett utlåtande som är tämligen långt och som i tre år legat i mitt skrifbord». Först 1829 utkom denna skrift under titeln: *Om Carolinska Institutet. Betraktelse öfver det medicinska uppfostringsverkets närvarande tillstånd af E. R. U. F.* Den 27 november 1829 skrifver han[1]) till Ekström: »Jag tar afsked här och söker i Uppsala. Jag erkänner mig såsom författare till Carolinska Institutet. Signaturen betyder en röst ur fängelset. Nu vill jag krypa ut och se mig om i fria luften».

Af Hwassers skrifter framgår det på många ställen, huru fästad han var vid sin verksamhet i Finland, vid sina vänner och vid sina lärjungar där. Men luften blef honom till slut för kvaf där, han måste öfver Östersjön för att strida för hvad han ansåg för rätt. Med. prof. C. Zetterström i Uppsala (f. 1767, med. dr 1797, med. prof. 1821) hade aflidit den 9 november 1829, och så fort Hwasser fick underrättelse därom, begärde han sitt afsked från professuren i Helsingfors, hvilket han ock erhöll den 30 december 1829. Han lämnade sin trygga ställning i Finland för att i fosterlandet gå ovissa öden till mötes. Han var ingalunda säker om att erhålla Zetterströms professur, men han sökte den och han fick den (den 17 september 1830).

Hwasser ansåg själf *Carolinska Institutet* vare den bästa afhandling han skrifvit. För nutida läsare är den synnerligen egendomlig; en del är alldeles onjutbar på grund af de dunkla naturfilosofiska fraser och floskler, som späcka densamma; delvis lyfter den sig, då den behandlar medicinens höghet, till en verklig patos, som griper läsaren; delvis rör den sig på verklighetens mark. Förf. gör här en del sunda, förståndiga uttalanden, såsom t. ex. sitt märkliga inlägg i frågan om nödvändigheten att bekämpa latinherraväldet inom vetenskaperna, men ibland förfaller han till rena paradoxer, såsom då han söker bevisa, att små sjukhus äro bättre för undervisningen än stora. Då afhandlingen har djupt ingripit i Karolinska institutets historia, är den förtjänt af att här i korthet bli refererad.

Afhandlingen sönderfaller i tre afdelningar, den första afdelningen är en teoretisk utläggning af vetenskapernas inre sammanhang, af medicinens vetenskapliga betydelse och af sjukdomens väsen, den andra afdelningen innehåller en kritik af institutets verksamhet, den tredje utgör en framställning af stridens sannolika utgång.

Institutets mål är att blifva Sveriges enda medicinska läroverk. Universiteten hafva icke emot institutet framträdt med den kraftfulla reaktion som

[1]) I Karolinska institutets manuskriptsamling.

mången torde hafva väntat. Det står en strid mellan två principer, om medicinen skall utveckla sig såsom en integrerande del af universitetsinrättningen, eller om medicinen, affallen från universitetet, skall söka utveckla sig utan samband med detsamma. Förf. förmodar, att någon af dem som äro den senare åsigten tillgifna måtte åtaga sig den länge nog försummade framställningen af de grunder på hvilka den mening, de förfäkta, egentligen stödjer sig.

Vetenskaperna utgöra ett gemensamt helt, hvars verksamhet lifgifvande genomtränger dem alla. Men om de, förledda af sitt enskilda ändamål och af de yttre förhållanden, hvarmed detta håller dem i beröring, uppfatta sin speciella betydelse såsom fundamental och affalla ifrån det totallif, som sammanhåller dem alla och utgör deras gemensamma inre väsen, förlora de både regel och frihet, afvika från den väg som leder till sanningen, blifva beroende af för deras ursprungliga tendens mer eller mindre främmande ändamål och uppträda slutligen i blind fientlighet till en förstörande strid emot hvarandra.

Ett emot universitetsidén stridande falskt sjelfständighetsbegär har temligen allmänt vaknat hos den vetenskapliga bildningens enskilda delar, och yttringarna deraf gifva åt tidens yttre skepnad ett sorgligt uttryck af ålderdom.

Om vetenskapernas idkare fortfore att gifva vika för impulsen af denna sjukliga riktning, skall det fientliga förhållandet mellan vetenskap och erfarenhet, lärdom och teknik, tanke och handling ökas och tillväxa i en för allt, hvad menniskan bör såsom heligt vörda, stigande vådlighet.

Antingen äger medicinen icke någon vetenskaplig betydelse, eller är den till sitt innersta väsen obekant för dem som förfäkta idén af institutet i dess nuvarande form — det tredje gifves icke.

Uti sjukdomen är det existerande icke blott angripet af förgängelsen, utan utgör sjelft dennas inre grund och orsak; det sjuka bestämmer sin egen undergång, och sjukdomens inre väsende är således sjelfförstöring. Sitt första stora problem att bevisa sjukdomens eller sjelfförstöringens möjlighet, kan den teoretiska medicinen således icke lösa utan att vederlägga alla de meningar och åsikter hvilka antaga varelsen såsom sig sjelf bestämmande och denna sjelfbestämning såsom grunden för dess bestånd.

Medicinens vetenskapliga idé måste uppskattas efter digniteten af lifvets idé, betraktad såsom vetenskaplig princip.

Sjukdomens väsen är själfförstöring, och dess grund det timligas affall från det gudomliga. Häraf följer att det onda och sjukdomen äro identiska, att affall från Gud är förstöringens inre grund och sjelfförstöring eller sjukdom det ondas allmänna form.

Läkarens handlingar äro kärlek och mod, ödmjukt sökande det gudomliga sträfvar han med outtröttlig välvilja att återföra den derifrån affallna och sig sjelf förtärande varelsen [1]) under dess upprätthållande välde; och i kampen emot den sjelfviska riktningens från lifvet lösryckande makt befaller han naturens förstörande krafter att verka till helsans framkallande och varelsens bestånd. Öfver hans vandringsbana har döden kastat sin skugga, och det menskliga eländets mångfaldiga, i vidrighet täflande skepnader följa honom troget derpå. Jemmerns klagotoner och den till lifvets förnyade njutning återvaknande varelsens fröjdesang afbryta i oupphörlig växling hvarandra, och såväl det lidande som den glädje hvilka deraf födas i läkarens bröst äro så storartade, att de, genombrytande känslans innersta helgedom, mången gång fylla den med ett förtärande

[1]) d. v. s. den af sjukdom angripna menniskan.

gift, hvars säkra verkan är en tidig mognad för grafven. Men läkarens erfarenhet är rik, och djup vishet innehålles deruti, ehuru vetenskapen ej ännu förmått utveckla den. Inom de vises råd, så länge der ännu åt honom förunnas en plats, är han ett sändebud från dödens rike; tolkande den inre meningen af sjuklingens klagorop och den döendes ångest, bär han vittne om förgängelsens makt och uppställer läran därom i hela dess fasaväckande storhet, i motsats emot den trotsiga sjelfklokhetens, ofta till prunkande lärobyggnader utsvällda meningar; men genom dödens kval invigd i lifvets hemlighet visar han förtröstansfullt upp mot den centralidé, hvilken det tillhör universitetets högsta fakultet att förkunna, och hvars vetenskapernas helhet genomträngande kraft ensam förmår återföda dem till frihet, frid och ordning — ty äfven sanningens rike tillhör Gud.

För vetenskapernas gemensamma ändamål är det af vikt att medicinen bibehålles vid sin plats såsom en af de fyra pelare, hvilka uppbära det tempelhvalf, under hvars skydd vetenskapsodlingen underhålles genom ungdomslifvets oupphörliga invigning till sanningens dyrkan. Om den fanatiska hop, som för närvarande kringränner denna åldriga byggnad, verkligen har för afsikt att nedrifva den för att af ruinerna åt dess i sekter sönderfallna vårdares förbund uppbygga lika många enstaka hyddor, är företaget att kullstörta en af dess pelare nyttigt för ändamålet.

Förf. genomgår kritiskt de gängse medicinska teorierna, Brownianismen, Schellingianismen, Broussaisismen, homöopatien m. fl. Han erkänner vikten af erfarenhet och af inhemtande af teknisk färdighet.

Förf. kritiserar i detalj institutets organisation, professurernas omfattning, examina. Nu stadgar visserligen institutets reglemente, att inga studerande antagas utan föregående mediko-filosofisk examen. I början af sin tillvaro ansåg institutet vetenskaplig underbyggnad för öfverflödig och trodde sig mäktigt att åt hvem som helst meddela medicinsk bildning. Till elever mottogos sådana som helt och hållet saknade vetenskaplig uppfostran såsom kakelugnsmakaregesäller, sockensmedar och flera andra af samma beskaffenhet. Det förtjänar att i Nordens lärdomshistoria förvaras, att en medicinsk uppfostringsanstalt verkligen funnits, som hyst den egna åsikten af läkarekonsten, att den kan inhemtas äfven af den för hvilken vetenskapsodlingens principala läror äro alldeles okända.

Förf. kritiserar institutets försök att få usurpera doktorstiteln för sina lärjungar »doktorsgraden med sin titel och sina symboler är af akademiskt ursprung och betyder icke blott den mognade bildning som berättigar till konstens sjelfständiga utöfning, utan äfven att densamma rotar sig uti den vetenskapernas totalsammanfattning, hvilken af universitetsinrättningen skyddas och upprätthålles och således bär karaktären af den idé, som utgör en sådan inrättnings fundamentalprincip.»

Förf. kritiserar vidare institutets underordnade ställning till landets medicinalstyrelse såsom hinderlig för vetenskaplig frihet. Han kritiserar också den dåliga aflöning, som bestås åt institutets lärare.

Institutet utöfvar ett positivt förtryck på medicinska fakulteterna genom slutexamen, embetsmannaexamen.

Förf. är ej blind för fakulteternas svagheter; fakulteterna, säger han, behöfva reformeras för att kunna värja sig; de behöfva flera lärareplatser,

bättre befordringsprinciper. Han klandrar de medicinska fakulteterna för att de ej sökt reformera sig.

I läkarens bildning ingå tre moment. 1) ett vetenskapligt, 2) ett praktiskt, 3) ett tekniskt. Dessa olika moment af bildningen vinnas genom 1) forskning, 2) erfarenhet och 3) öfning.

Den vetenskapliga forskningen sker genom studier. Den praktiska erfarenheten inhemtas vid sjukhus: små sjukhus äro lika bra som stora, ty vinnandet af praktisk kunskap beror mindre på mängden af de föremål, åt hvilka betraktaren ägnar sig än på den noggranna och skarpa uppmärksamhet hvarmed den verkställes. Den kliniska undervisningen bör handhafvas på sådant sätt, att lärjungens uppmärksamhet skarpt fästes och länge uppehålles vid betraktelsens föremål och icke för hastigt öfverflyttas från det ena på det andra eller genom föremålens mångfaldighet och antal förvirras och mattas. Härigenom anser förf. det kanske nog paradoxt ljudande påståendet, att för den praktiska undervisningen mindre sjukhusinrättningar äro tjenligare än större, vara rättfärdigadt. Erfarenheten beror icke på huru mycket, utan huru djupt man ser.

Tekniken deremot bör inhemtas i Stockholm, här behöfves det öfning vid de större sjukhusen. Den tekniska lärokursen har sin rätta plats mellan den teoretiska och den praktiska: läkarebildningen bör sålunda börja och sluta vid universiteten.

Förf. framlägger till slut sina åsikter om stridens sannolika utgång.

A) Institutet segrar och blir den enda medicinska undervisningsanstalten.

I samma stund det tillåtes en fakultet att från universitetet afsöndra sig, upphör detta att representera vetenskapslifvets totalitet eller med andra ord att vara universitet. Institutet kan icke segra utan att idén af universitetets i vetenskapslifvets inre frihet rotade nödvändighet förnekas, och följden af en sådan förnekelse måste slutligen blifva universitetets totala upplösning. Om universitets nödvändighet deremot erkännes och uppfattas i sin fulla inre betydelse, kunna sådana det enskilda och yttre till hufvudsak upplyftande inrättningar som institutet icke gillas, knappt tolereras.

Man skulle kunna tänka sig, såsom det blifvit föreslaget, att båda universiteten sammanslås till ett enda, som förlägges i Stockholm. Häremot invänder förf. bland annat följande. För det första: vetenskapslifvets grundkraft är till sitt väsende gudomlig och kan således icke ifrån det bestående eller den s. k. verlden vara reflekterad, i följd hvaraf icke heller den senares stegrade inverkan någonsin kan anses såsom fördelaktig för vetenskapernas tillväxt. För det andra: för vården af ungdomens uppfostran och seder är hufvudstaden en olämplig lokal.

B) Ingendera parten segrar. detta är beklagligen sannolikast: nuvarande ställningen fortfar.

C) Universiteten segra. Förf. hoppas derpå, hoppas på vetenskapens och grundlighetens seger öfver tekniken och ytligheten. Medicinska fakulteten måste då reformeras, särskildt i afseende på lärarepostemas besättande. För de teoretiska professurerna är vetenskapligt författareskap det viktigaste, men specimina böra ej längre författas på latin, utan på svenska: förf. opponerar sig skarpt mot den klassiska litteraturens herrskaremyndighet öfver alla öfriga lärdomsgrenar. Vid tillsättandet af de praktiska professurerna bör läkareskickligheten vara det bestämmande: consistorium academicum bör ej

ha att göra med uppsättandet af förslag till dessa platser: förslaget bör upprättas af medicinska fakulteten i förening med adjungerade ledamöter. hvilka till ett dubbelt antal emot fakultetens för tillfället röstande ordinarie bisittare utses af Svenska Läkaresällskapet.

Hwassers bok väckte ett oerhördt uppseende; den för tidens smak passande filosofiska lärdomsapparaten och den med onekligen äkta vältalighetsblomster smyckade framställningen grep djupt sinnena; den ärliga manhaftighet, hvarmed Hwasser, allt under det han förfäktade fakulteternas intressen, ej sökte dölja deras fel och deras behof af reformer, gjorde ett gynnsamt intryck både på vänner och fiender.

I Hwassers bok finnas många svaga punkter, och mycket hade väl varit lätt att kritisera. Men institutets män synas ej ha gjort det ringaste försök att taga upp den kastade stridshandsken; tydligen kände sig ingen af dem vuxen att uppträda i en sådan strid; de bästa af dem voro handlingens män, ej ordets. Hagströmer, institutets inspektor, skref ner ett par sidor, där han påvisade osanningen af Hwassers berättelser om kakelugnsmakaregesällerna och sockensmederna, som skulle ha varit institutets elever; denna anteckning hittades efter Hagströmers död (han dog den 8 mars 1830) bland hans papper; den 11 maj 1830 uppläste A. Retzius, institutets nye inspektor, denna anteckning vid Svenska Läkaresällskapets sammankomst och anhöll tillika, att densamma måtte bland Sällskapets handlingar förvaras, »hvilket Sällskapet, ehuru skriftens innehåll icke rörer Sällskapet, likväl ansåg sig kunna bifalla». Detta är, så vidt jag kunnat finna, allt som under de första åren efter 1829 yttrats från institutets sida med anledning af Hwassers bok.

Utan allt tvifvel hade Hwassers bok ett märkligt inflytande på afgörandet af det förut nämnda förslag, som undervisningskommittén framställt om institutet, och den har säkerligen kraftigt bidragit till att allt fick bli vid det gamla.

Ändringar i institutets organisation. Institutets skilsmessa från garnisonssjukhuset, förening med Serafimerlasarettet.

Från början voro institutet och garnisonssjukhuset två oskiljaktiga begrepp. Äfven efter institutets flyttning till Glasbruket voro de så fast sammanfogade, att institutets underhåll under många år bestriddes med de anslag, som utgingo till byggandet af det nya garnisonssjukhuset. Det hade dock börjat lossna i fogarna, då professorn i teoretisk medicin ej längre hade sin verksamhet förlagd

till garnisonssjukhuset (se sid. 145). 1822 års reglemente tycktes dock återigen fastare förena de båda tvillinginstitutionerna, då däri stadgades, att practices professorn skulle vara öfverfältläkare på garnisonssjukhuset och därstädes hålla kliniska föreläsningar, äfvensom att practices adjunkten skulle vara öfverläkare vid garnisonssjukhuset.

Emellertid ändrades detta genom tvenne kungliga bref utan att några som helst hänsyn tagits till institutet såsom undervisningsanstalt. Ett kungligt bref af den 10 oktober 1827, som omorganiserade garnisonssjukhuset, bestämde helt enkelt, att öfverläkaretjänsten därstädes skulle indragas. Practices professuren skildes från öfverfältläkarebefattningen genom ett annat kungligt bref af den 21 februari 1829 till sundhetskollegium, så lydande:

Carl Johan etc.

Vår ynnest etc.

Hos oss har Medicinæ och Chirurgiæ Practicæ Professoren vid Carolinska Institutet, Öfverfältläkaren för Stockholms Garnizon, Riddaren af Wår Wasa Orden, Johan Wilhelm von Döbeln i underdånighet anhållit, att, ehuru Medicinæ och Chirurgiæ Practicæ Professionen genom Wårt förnyade nådiga Reglemente för nämde Institut af den 11 December 1822 blifvit förenad med Öfverfältläkare Beställningen, WI likväl, med afseende å de icke ringa olägenheter, hvilka för en Medicinæ och Chirurgiæ Practicæ Professor uppstå af de från Öfverfältläkaretjensten oskiljagtige, ej mindre economiska än andra, icke i något hänseende vetenskaplige, detailler, täcktes i Nåder tillåta von Döbeln, att, med bibehållande af Medicinæ och Chirurgiæ Practicæ Professors Beställningen samt de honom därvid beståddа lönewilkor, blifva skiljd från Öfverfältläkaresysslan, mot afstående af de för denna sednare såsom årligt arfvode anslagne Fyra Hundrade Riksdaler, och åliggande att, till danande af skicklige Läkare för Arméens och Flottans tjenst, icke allenast fortsätta föreläsningarne i alla de grenar af Läkare-Wetenskapen som för Medicinæ och Chirurgiæ Practicæ Professoren finnas föreskrifna uti 4:de § af ofvanåberopade Nådiga Reglemente, utan ock att, så ofta hans biträde vid Garnizons sjukhuset åstundas, vara behjälpelig, antingen vid förekommande betydligare Chirurgiska operationer, eller i hvad annat vetenskapligt hänseende som hälst, der han kan vara till gagn; äfvensom att, medelst undervisning så väl hädanefter som hittills, gå de vid sjukhuset tjänstgörande Läkare, som sådant åstunda, tillhanda.

Derjemte har von Döbeln, med anförande, att han tjent i 23 år såsom Militaire Läkare, samt deraf 10 år och under 3 serskildta fälttåg utan ordinarie lön, hvarunder han uppoffrat en liten enskildt förmögenhet för att i främmande länder utbilda sig i sitt yrke, och att han nu såsom Öfverfältläkare i 13 år haft en daglig i hög grad mödosam tjenstgöring mot ett årligt arfvode af 400 Rd. underdånigt anhållit, att WI, med nådigt bifall till hans underdåniga framställning att från Öfver Fält Läkare tjensten varda skiljd, täcktes i Nåder tillåta honom att bibehålla de rum uti Carolinska Institutet, som han nu bebor, och som genom Kongl. Brefvet af den 19 November 1816 varit honom i egenskap af Öfver Fält Läkare anslagna.

Efter Nådigt öfvervägande häraf hafve WI icke funnit något hinder, det

ju Öfver Fält Läkaren Professoren von Döbeln må, på sätt han i underdånighet begärt, varda skiljd ifrån dess såsom Öfver Fält Läkare vid Stockholms Garnizon innehafda befattning, med bibehållande af rättighet till Boställsrum, så länge han fortfar att Medicinæ och Chirurgiæ Practicæ Professors Beställningen vid Carolinska Institutet innehafva, samt fördenskull dertill velat lemna Nådigt bifall. Hvarjemte WI i Nåder förordnat Wår Lif Medicus, Regements Läkaren vid Svea Artilleri Regemente, Riddaren af Wår Wasa Orden, Carl Thelning att Öfver Fält Läkaretjensten vid Stockholms Garnizon tills vidare förrätta, emot åtnjutande af det för samma befattning af Professoren von Döbeln hitintills uppburna arfvode, Hvilket WI Eder till behörig underdånig efterrättelse i Nåder meddela och befalle Eder Gud Allsmäktig Nådeligen.

Stockholms Slott den 21 Februarii 1829.

CARL JOHAN.

J. Nordenfalk.

Institutets organisation var vid denna tid synbarligen mycket lös; von Döbeln hade på egen hand skött denna affär, och hans kolleger vid institutet hade ingen aning om hvad som försiggått, förrän de händelsevis fingo höra talas om det kungliga brefvet. Den 28 mars 1829 afsände de en skrifvelse till sundhetskollegium med ödmjuk anhållan att få del af det kungliga brefvet, »helst genom den sålunda vidtagna nådiga åtgärden en väsentlig förändring i institutets bestämmelse och det med afseende därå utfärdade och gällande nådiga reglemente lärer föregått.» På detta lättvindiga sätt förlorade institutet den klinik, som 1810 tillförsäkrats åt detsamma. På grund af föreliggande omständigheter var förlusten ej synnerligen stor. von Döbeln hade knappast ägnat något vidare intresse åt sina kliniska föreläsningar; hans egentliga undervisning hade hittills bestått i teoretiska föreläsningar om operationer, instrumenter och bandager, och så fortsatte han ock denna undervisning. Vidare hade institutet på grund af förut (se sid. 126) berörda omständigheter (den tidsvinst och den inbesparing af de två första kirurgiska examina, som de studerande gjorde, om de först togo med. doktorsgraden och sedan kirurgie magisterexamen, i stället för att gå motsatta vägen) ej längre några lärjungar, som togo första och andra examen; under åren 1829—1848 togos dessa två examina endast af tvenne utländska läkare, som fått särskildt tillstånd att vid institutet taga kirurgie magisterexamen. Tjänstgöring vid garnisonssjukhuset erfordrades för den andra examen, men de underläkare, hvilka för aflöningens skull fortfarande tjänstgjorde vid garnisonssjukhuset och hvilka enligt för dem utfärdade stadgar skulle studera vid institutet, togo först sina medicinska examina vid universiteten och aflade vid institutet endast den tredje examen för att blifva kirurgie magistrar. Emellertid

fanns på papperet kvar den bestämmelsen, att ingen kunde taga andra examen utan att ha gjort tjänst vid garnisonssjukhuset; den 13 oktober 1835 bestämdes tiden för underläkaretjänstgöringen vid garnisonssjukhuset till sex månader.

von Döbeln synes åtminstone till en början hafva biträdt vid den undervisning, som skulle finnas vid garnisonssjukhuset, men denna öfvertogs snart af öfverfältläkaren och af sjukhusläkarna därstädes; någon bestämd undervisningsskyldighet för dessa var ej stadgad, utan undervisningen skedde egentligen på sjukronderna och egentligen om någon af sjukhusläkarna var särskildt intresserad af undervisning.

Frågan om Serafimerlasarettets förening med institutet hade redan länge varit brännande. Jag erinrar om sundhetskollegii försök i denna riktning 1813 och om C. J. Ekströms bestämda förslag 1822. Med anledning af undervisningskommitténs pågående arbete framställde sundhetskollegium den 9 november 1826 till Serafimerlasarettsdirektionen den frågan, huruvida den medgåfve, att lasarettets öfverläkare och öfverkirurg blefve professorer vid institutet. Sedan öfverläkaren J. I. Ekström och öfverkirurgen C. J. Ekström den 8 december tillstyrkt denna förändring, förklarade sig lasarettsdirektionen den 30 december 1826 ej ha något emot densamma. Den 21 juni 1827 uttalade sig sundhetskollegium för institutets och lasarettets förening. Såsom förut nämndt, föreslog undervisningskommittén den 20 december 1828, att de två professurerna vid institutet i teoretisk och i praktisk medicin och kirurgi skulle omändras så, att i stället skulle finnas en professor i medicin, tillika öfverfältläkare vid garnisonssjukhuset, och en professor i kirurgi, tillika öfverkirurg vid lasarettet, äfvensom att professorn i anatomi också skulle undervisa i fysiologi. Institutets professorer, som skulle yttra sig om undervisningskommitténs förslag, tillstyrkte den 2 januari 1830 det nyss nämnda förslaget; men då Kungl. Maj:t redan den 21 februari 1829 skilt garnisonssjukhuset från institutet, så föreslogo professorerna, såsom sundhetskollegium förut gjort, att medicine professorn skulle vara öfverläkare och kirurgie professorn öfverkirurg vid Serafimerlasarettet. Mot de öfriga professorernas förslag reserverade sig von Döbeln mycket skarpt, med den motiveringen att det ingalunda vore säkert att en skicklig praktiker också hade förmåga att teoretiskt föreläsa vetenskapen; för reservanten ställde sig saken tydligen så, att katederföreläsningarna vore det viktigaste, den kliniska undervisningen oväsentlig; han hade också själf lefvat, som han lärt, hvilket framgår af hans nyss nämnda frånträdande af sin kliniska verksamhet vid garnisonssjukhuset.

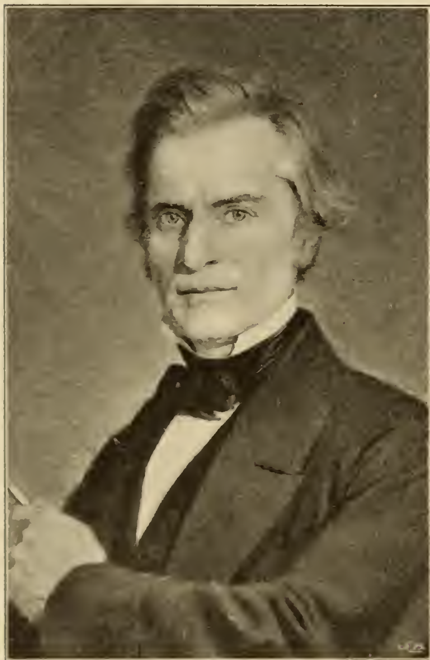
von Döbeln reserverade sig äfven mot att en professur i medicin inrättades vid institutet, ty någon undervisning i medicin behöfdes för närvarande ej, då faktiskt endast tredje examen, hvari medicin ej inginge, aflades vid institutet.

I professorernas skrifvelse af den 2 januari 1830 framställdes också ett förslag, redan 1822 framlagdt af von Weigel och 1827 af sundhetskollegium, nämligen att institutet skulle göras mera fristående från kollegium på så sätt, att professorerna skulle bilda en fakultet med sundhetskollegii ordförande såsom sin ordförande; fakulteten skulle i stället för kollegium upprätta förslag till lärarebefattningar; inspektor skulle sköta institutets ekonomi och bibliotek.

Den 8 mars 1830 afled Hagströmer hvilken, ehuru han redan 1823 tagit afsked från sin professur, till sin död fortfor att vara institutets inspektor. Den 19 april sammanträdde professorerna på kallelse af sundhetskollegium; det meddelades att kollegium föreslagit Kungl. Maj:t att tillsvidare få uppskjuta föreslåendet af inspektor, tills de nuvarande organisationsförslagen voro afgjorda; professorerna föreslogo A. Retzius till inspektor, och de anhöllo att kollegii ordförande skulle tills vidare leda deras sammankomster. Båda dessa förslag bifölls af kollegium den 22 april 1830.

Det egendomliga förhållandet inträffade sålunda, att institutet med kollegii goda minne tillämpade en förordning, som de själfva nyss föreslagit, en förordning som ej blifvit fastställd och som ej heller någonsin blef fastställd af myndigheterna. von Weigel satt nu som ordförande vid professorernas sammankomster under nio års tid (t. o. m. den 3 april 1839). Institutet hade i von Weigel en synnerligen nitisk och intresserad ordförande, som på allt sätt vinnlade sig om institutets bästa, och som äfven i egenskap af kollegii ordförande gjorde allt för att befrämja institutets väl. Institutets nya inspektor var en man, som inristat sitt namn djupt i institutets häfder. Anders Retzius (f. 1796, med. dr 1819, kir. mag. 1818, professor vid veterinärinstitutet 1823, t. f. professor i anatomi vid Karolinska institutet 1824, ordinarie professor därstädes 1840, död 1860) var en första rangens vetenskapsman, och han var lika framstående som lärare som han var som vetenskapsman. Under hans 36-åriga professorstid vid institutet, var det endast ett ringa fåtal elever, som aflade institutets första examen, hvartill anatomi hörde; men tack vare hans utomordentliga anseende och hans storartade lärareförmåga hade han alltid sin anatomisal full med studerande. Dessa kommo från universiteten till Stockholm uteslutande för att lära sig anatomi, och efter inhämtade kunskaper återvände de till

universiteten för att där aflägga examen. Man vet, huru det under gifna förhållanden är det naturliga och vanliga att vid de examensberättigade högskolorna examensstudierna bedrifvas under den examinerande lärarens ledning direkt för examen. Anders Retzius vände under flera årtionden fullkomligt upp och ner på de vanliga förhållandena; så vidt jag vet är det något ganska enastående i våra högskolors häfder. Retzius trädde fram när Berzelius började draga sig tillbaka; Retzius blef personifikationen af institutets idé, liksom Berzelius förut varit det. Institutet behöfde en sådan man som Retzius i sådana vargatider som institutet hade; utan Retzius eller en hans like skulle institutets lärosalar stått tomma långa tider, och institutet hade sannolikt, åtminstone för tillfället, nedsjunkit till hvad Hwasser bestämde det till, nämligen en teknisk öfningsskola för universitetets alumner utan något drag af vetenskapligt öfver sig. Retzius insåg väl, att för en medicinsk högskola var det ej tillräckligt med kemisk och anatomisk undervisning, det behöfdes framför allt klinisk undervisning i den praktiska läkarevetenskapens många delar. I ett bref till A. Flodman den 9 januari 1827 [1]) ger Retzius uttryck åt sina förhoppningar om institutets framtid, då Serafimerlasarettet blir förenadt med detsamma, då en pediatrisk klinik kommer i gång, och då kliniker äfven inrättas för veneriska sjukdomar och för sinnessjukdomar. För Serafimerlasarettets införlifvande med institutet arbetade han ifrigt vid sidan af C. J. Ekström och von Weigel.

Anders Retzius.

Kungl. Maj:ts beslut angående de förslag, som afgifvits i fråga om Serafimerlasarettet af undervisningskommittén, af sundhetskollegium och af professorerna, lät länge vänta på sig. Först den 30 december 1835 utfärdades det kungl. bref till sundhetskollegium, som afgjorde saken. Detta bref innehåller i vissa delar en omändring af institutets 1822 bestämda organisation; någon fastställelse af för-

[1]) *Bref från A. Retzius till A. Flodman*, Stockholm 1896, sid. 52.

slaget att sundhetskollegii ordförande äfven skulle vara professorernas ordförande erhölls icke, men sundhetskollegium fick uppdrag att till Kungl. Maj:ts pröfning föreslå en ny institution för institutet. Det kungliga brefvet af den 30 december 1835 lyder i väsentliga delar som följer:

1. Wid Carolinska Medico Chirurgiska Institutet skola finnas sex Professorer, nemligen 1:o) en Pharmaciæ- 2:o) en Materiæ medicæ- 3:o) en Anatomie- 4:o) en Medicinæ- 5:o) en Chirurgiæ- och 6:o) en Artis obstetriciæ-Professor, hvilkas särskilda befattningar uti en blifvande ny Instruktion för Institutet närmare bestämmas.

2. Medicinæ- och Chirurgiæ Professorerna kunna och böra, derest tillfälliga hinder icke möta, vara förenade, den förra med Öfver-Läkarens och den sednare med Öfver-Chirurgens befattning vid Wårt Seraphimer Lasarett. Chirurgiæ-Professionen kommer att genast tillsättas men Medicinæ Professionen förblifver obesatt, under nuvarande Medicinæ et Chirurgiæ practicæ Professorns tjenstetid.

3. Wid Institutet skola finnas fyra ordinarie Adjuncter, nemligen 1:o) en Pharmaciæ- 2:o) en Materiæ Medicæ- 3:o) en Anatomiæ- och 4:o) en Artis Obstetriciæ-Adjunct, om hvilkas befattningar uti den nya Instruktionen för Institutet närmare stadgas.

4. Så länge Medicinæ Professionen icke är förenad med Öfver-Läkare befattningen vid Seraphimer Lasarettet, och då medel för närvarande saknas till särskilda arfvoden för undervisningen i Medicina legalis och Politia medica, förordnas en särskild Medicinæ Adjunct, hvilken det äfven åligger att föredraga sistnämnde ämnen.

5. Adjuncterne tillsättes genom förordnanden och aflönas med arfvoden, hvarigenom frågan om begrafningshjelp och pensions-afgifter förfaller [1]). För dessa beställningars erhållande böra vederbörande likväl hafva ådagalagt deras skicklighet genom de prof, som i den blifvande instruktionen komma att föreskrifvas.

6. För biträden vid vården af Institutets Museum, Bibliotek och samlingen af instrumenter m. m. samt för protocollsföring vid Professorernes sammankomster, anslås särskildta arfvoden som tilldelas de Adjuncter, åt hvilka dessa uppdrag anförtros.

7. Wid Institutet anställas 2:ne Waktmästare, hvilka genom förordnanden tillsättas. Den ene tjenstgör hufvudsakligen vid Anatomie-salen, och den andre förnämligast vid Chemiska Laboratorium.

8. Pharmaciæ-, Materiæ Medicæ-, Anatomiæ och Artis Obstetriciæ Professorerne undfå hvardera 900 R:r samt Medicinæ och Chirurgiæ Professorerne hvardera 800 R:r årlig lön.

9. Professor Cederschjöld bibehålles personligen, i anseende till sina förtjenster om barnförlossningskonsten, vid de 100 R:r årligen, som han redan

[1]) Institutets professorer hade föreslagit, att adjunkterna skulle tillsättas genom förordnanden, emedan lönerna voro små, täta ombyten af adjunkter ägde rum och en stor del af första årets lön afdrogs till begrafnings- och pensionsafgifter, så länge adjunkterna hade fullmakter.

innehafver utöfver de 900 R:r, hvilka honom i egenskap af Artis Obstetriciæ Professor, ordinarie tillkomma. — — — —

10. Adjuncterne undfå följande, efter trägenheten af deras göromål bestämda årliga arfvoden, nemligen Pharmaciæ Adjuncten 333 R:r 16 sk.; Materiæ medicæ 233 R:r 16 sk.; Anatomiæ 333 R:r 16 sk.; Artis Obstetriciæ 300 R:r och Medicinæ Adjuncten 300 R:r.

11. Till arfvoden för biträden vid Biblioteket, instrumentsamlingen och protokollsföringen anslås 100 R:r och vid Museum 66 Rs:r 32 sk. årligen.

12. Hvardera Waktmästaren undfår 200 Rs:r årligen hvaraf den vid Anatomie-salen erhåller på stat 158 Rs:r 13 sk. 4:rst, samt bekommer tills vidare, fyllnaden 41 R:sr 34 sk. 8:rst af de 100 Rs:r, som från Eder särskilda fond är till Anatomie-salen anslagna.

13. —

14. Tills vidare utgå årligen hushyra åt Institutets Inspector 400 Rs:r och afgift till Öfver Fält Läkaren vid Stockholms Garnison 400 Rs:r.

15. För materiella behof användas vid Anatomie-salen 200 Rs:r på Stat, och 58 Rs:r 13 sk. 4:rst af anslaget från Eder särskilda fond; vid Chemiska Laboratorium 200 Rs:r och för öfrigt 600 Rs:r årligen.

Till underhåll och utskylder för Carolinska Institutets egendom samt till eldnings och lysningsämnen användas hyresmedlen af Institutets lägenheter hvilka för det närvarande utgöra 950 Rs:r.

16. De besparingar, som göras på anslagen till materiellen det ena året, reserveras till det andra.

17. I öfverensstämmelse med ofvanstående fördelning af tillgångarna, blifver Carolinska Institutets Stat . . . summa 10,174 rdr 45 sk. 4 runst. banko.

I enlighet med denna stat, ägen I, att, utan föregående kungörelse om de lediga Professionerna, och utan åläggande af specimina för de nu tillförordnade Professorerne, inkomma med underdånigt förslag till utnämning af dem deribland som sig därtill anmäla.

18. Derefter bören I gå i författning om utarbetande af förslag till ny Instruction för Carolinska Institutet, och med detta förslag i underdånighet inkomma.

19. Från och med andra qvartalet år 1836 tager den nya staten sin början — — — —

20. Öfverflyttning på tionde hufvudtiteln af samtliga anslagen till Carolinska Institutet, såsom ett läroverk, vilje Wi, vid nästa Riksdag, uti Wår nådiga proposition om Statsverkets tillstånd och behof Rikets Ständer föreslå. — — — —

Såsom följd af ofvanstående kungliga bref blef öfverkirurgen vid Serafimerlasarettet C. J. Ekström, som alltsedan 1827 varit t. f. professor i teoretisk medicin och kirurgi, den 26 mars 1836 utnämnd till professor i kirurgi vid institutet. Efter många års arbete hade lasarettet sålunda blifvit förenadt med institutet, men ännu blott till hälften; institutet hade nu den kirurgiska kliniken, som sedan 1821 under C. J. Ekströms ledning varit skött på ett fullt tidsenligt sätt. Ännu fattades dock en medicinsk klinik. På papperet fanns äfven en sådan, alltsedan 1802 års förordning (se sid. 85), men alla sam-

tidiga tryckta och otryckta [1]) vitsord om denna klinik ge vid handen, att den ej funnits annat än på papperet. Sedan institutet nu blifvit förenadt med lasarettet, så blef det institutets förnämsta uppgift att skapa en sådan klinik. Någon professur i medicin skulle ej komma att finnas förrän vid von Döbelns bortgång, då professuren i praktisk medicin och kirurgi skulle ändras till en professur i medicin. En ung framstående läkare, med. adjunkten Magnus Huss (f. 1807, med. dr och kir. mag. 1835. med. prof. 1846—1860, ordförande i sundhetskollegium 1860—1864, död 1890) företog 1837—1838 med understöd af allmänna medel en utländsk resa för att studera klinisk medicin; hösten 1838 uppläts åt honom en liten sjukafdelning på Serafimerlasarettet, och Huss öppnade där den 1 oktober 1838 den första verkliga medicinska kliniken i Sverige sedan Rosén von Rosensteins tid. Den medicinska kliniken kom, på grund af vidriga omständigheter, sent till stånd hos oss. Huss utvecklade den snart på ett storartadt sätt och höjde den till jämnbredd med samtidens bästa. Först 1846, vid von Döbelns död, kom föreningen mellan institutet och Serafimerlasarettet fullständigt till stånd; Huss, som sedan 1840 var lasarettets öfverläkare, blef då (1846) ordinarie medicine professor vid institutet.

Förslag till ny instruktion för institutet 1837. Fortsättning af striden med Hwasser och med universiteten.

Kungl. Maj:t hade den 30 december 1835 befallt sundhetskollegium att utarbeta ett förslag till ny instruktion för institutet. Professorerna uppgjorde enligt kollegii uppdrag ett sådant förslag, i första hand skrifvet af C. J. Ekström, och öfverlämnade det den 20 december 1836 till kollegium. Förslaget var mycket försiktigt affattadt och innehöll föga förändringar från gällande reglemente. Det viktigaste af dess innehåll, så vidt som förändringar föreslås, är följande:

§ 1. Institutets bestämmelse är att genom fullständig undervisning i alla till läkarekonsten hörande vetenskapsgrenar bilda skickliga läkare för statens och landets behof, och lemna tillfälle till ytterligare praktisk utbildning för dem, hvilka vid rikets universitet njutit undervisning och blifvit examinerade.

[1]) Se t. ex. en otryckt skrifvelse från C. J. Ekström till sundhetskollegium den 15 juli 1822; C. Trafvenfelt, Åminnelsetal öfver E. Gadelius, 1830, sid. 15; C. U. Sondén, Svenska Läkaresällskapets Årsberättelse 1841, sid. 66.

§ 2. Institutets styrelse utgöres af samtliga ordinarie professorerne under ledning af Kongl. Sundhets-Collegii ordförande som dock ej i omröstningar deltager.
§ 3 och 4. Om styrelsens befogenhet.
§ 5 och 6. Om professorer och adjunkter, ungefär som förut.
§ 7—10. Om tillsättning af lärarebefattningar.
§ 11—20. Om undervisning, om inspektor, om samlingar m. m.
§ 21. Den lärdomsgrad Institutet tilldelar blifver såsom hittills kirurgiæ magistergraden. För dess ernående fordras, att genom offentliga kunskapsprof hafva ådagalagt sådana kunskaper i alla till läkareyrket hörande vetenskapsgrenar, som för vinnande af rättighet till detta yrkes utöfning i hela dess omfång skäligen äskas kan.
§ 22—26. Om examina.
§ 27—28. Ekonomiska ärenden.

Första paragrafen är skrifven så, att den å ena sidan anvisar institutet en framskjuten ställning såsom en fullständig medicinsk undervisningsanstalt, å andra sidan pekar på institutets mera blygsamma plats såsom fortsättningsskola för universitetens lärjungar. Sista satsen i § 1 väckte särskild ovilja vid universiteten, emedan den syntes betyda att de universitetens lärjungar, som ville fortsätta vid institutet först skulle vara licentiater (det var vanligt att de studerande såsom medicine kandidater tjänstgjorde vid Stockholms sjukhus, ehuru de ej fingo aflägga kirurgie magisterexamen förrän de voro licentiater).

Den 6 mars 1837 öfverlämnade sundhetskollegium till Kungl. Maj:t professorernas förslag och tillstyrkte detsamma. Berzelius, som hade tagit afsked från sin professur vid institutet år 1831, kvarstod, enligt Kungl. Maj:ts beslut den 28 december 1832, såsom professor honorarius vid institutet »med rättighet för professorerna att i sina öfverläggningar begagna hans mogna råd och kraftiga medverkan till läkarevetenskapens befrämjande»; han tillhörde också sedan 1810 såsom assessor sundhetskollegium. I denna sistnämnda egenskap anförde han till kollegii protokoll den 6 mars 1837 sin särskilda mening i frågan om institutets instruktion. Detta Berzelius' yttrande är det märkligaste, för öfrigt nästan det enda, inlägg från institutets sida i den stora striden mot Hwasser, och det utgör ett direkt svar på Hwassers år 1829 utgifna bok »Carolinska Institutet». Berzelius förfäktar här samma åsikter, som han uttalat redan 1822 och 1826. Berzelius' yttrande återgifves här, då det utan all fråga är ett ibland de viktigaste aktstycken i institutets historia; institutets främste vetenskapsman, som följt institutet från dess första obetydliga upprinnelse, utstakar här klart och tydligt programmet för institutets utveckling till en verklig medicinsk högskola.

Anförande till Kungl. Sundhetskollegii protokoll.

Då Kungl. Sundhetskollegium till Kungl. Majestät i underdånighet insänder Karolinska Mediko Kirurgiska Institutets professorers underdåniga förslag till ett förbättradt reglemente och instruktioner för nämnda institut och dess tjänstemän, anser jag Kungl. Kollegium icke böra lämna utan afseende de i slutet af professorernas skrifvelse antydda omständigheter rörande institutets närvarande ställning och förhållanden till den medicinska undervisningen i allmänhet. Kännedomen af dessa, för bildningen af praktiska läkare inom Sverige, oförmånliga förhållanden kan icke på annan väg än genom Kungl. Sundhetskollegium komma till Hans Majestät Konungens kännedom och förslag till deras afhjälpande kan icke eller i annan väg afgifvas. Då nu, i följd af en föregången lönereglering inom det Mediko kirurgiska institutet, Kungl. Maj:t befallt ingifvande af förslag till en förbättrad organisation af detta institut, skulle det vara en uraktlåtenhet att icke fästa Hans Kungl. Majestäts uppmärksamhet på den medicinska undervisningens allmänna ställning och på de medel, hvarigenom den, utan kostnad för staten, verkligen kan upphjälpas och någorlunda sättas i den ställning att uppfylla tidens fordringar och komma i jämlikhet med hvad den är i länder där den hunnit en högre utbildning.

Jag tror icke att det yttrande kan bestridas att bildningen af praktiska läkare inom Sverige icke står på den punkt där den borde vara och att våra, med doktorsdiplom utrustade, unga läkare, i det ögonblick de öfverlämna sig åt tillämpningen af de läror de vid universiteten inhämtat, ännu äro i saknad af nödig erfarenhet i det grannlaga kall de öfvertaga; en erfarenhet, som icke borde vinnas på annat sätt, än under långvarig handledning af läraren i sjukskötsel på tillräckligt kliniska anstalter, ställda i förbindelse med den medicinska skolan. Själf en elev af en af våra medicinska fakulteter, har jag ännu i friskt minne det högst bedröfliga i att skaffa sig erfarenhet om riktigt användande af vunnen läsekunskap, genom följderna af dess oriktiga användande, icke på egen, utan på andras bekostnad. *Nödvändigheten, att på detta sätt vinna den praktiska bildningen, är af så afskyvärd art, att man i en stat icke kan göra nog uppoffringar för dess undanrödjande.*

På det sätt våra egentliga läkare-skolor nu äro inrättade, kan ingen skicklighet och intet nit hos lärarna i den praktiska medicinen undanröja den. Därtill fordras oumgängligt stora och af sjuka af mångfaldig art mycket tilllitade sjukhus, där de studerande såsom medhjälpare åt läraren, i egenskap af sjukhusläkare, få en flerårig erfarenhet af vetenskapens användande. Detta är åter i mindre städer alldeles omöjligt att tillvägabringa och kan endast ske i de större, hvilkas befolkning fordrar stora allmänna sjukhusanstalter, som kunna ställas i samband med det medicinska undervisningsverket.

Lämna vi uppmärksamheten åt hvad som äger rum i andra länder, så finna vi:

I *Storbritannien:* förträffliga medicinska skolor i Edinburg, Glasgow och Dublin, förknippade med ansenliga kliniska anstalter; undervisningsanstalter, hittills i synnerhet för kirurger, på de förnämsta allmänna sjukhusen i London, medicinska fakulteter i Oxford, Cambridge och det så kallade St. Andrews college i Aberdeen med rättighet att utdela medicine doktors diplomer, utan att lärarna äro pliktiga att hålla föreläsningar eller ens att vistas vid universi-

tetet och där ett föreskrifvet längre vistande vid universitetet utgör elevernas förnämsta rätt till promotion. St. Andrews college har i mannaminne icke ens ägt några studerande. Detta vittnar om en senare tids strängare fordringar, hvarigenom mera än läsekunskap fordras af den praktiska läkaren. Af detta skäl har läkarevetenskapens studium småningom från dessa flyttat sig till ställen där den kan göras fullständig, ehuru de gamla, nu mera obrukbara skolorna ännu kvarstå. Till följe af allt detta har i våra dagar en medicinsk fakultet i London ställt sig bredvid de där befintliga ypperliga kliniska anstalterna, har, efter en kort strid med de äldre inrättningarnas förfäktare, erhållit kungl. autorisation och blir troligen inom kort den bästa anstalten för bildande af läkare i Europa.

I *Frankrike* finnas för 30 miljoner invånare endast tre medicinska skolor, i Paris, i Montpellier och i Strassbourg, alla tre förknippade med stora kliniska anstalter och ingendera tillhörig något universitet.

I *Österrike* och *Preussen* äro de medicinska skolor, hvars elever äro berättigade till utöfning af läkarekonsten i statens tjänst förlagda till hufvudstäderna och ställda i samband med dessas sjukhus; I dessa länder finnas ännu universiteter i smärre städer, hvilkas medicinska fakulteter utdela medicine doktors diplom; men dessa diplom berättiga icke till något användande i statens tjänst, utan en föregången ganska allvarsam medicinsk statspröfning inför vederbörlig autoritet.

Danmark har en enda, men utmärkt medicinsk skola i hufvudstaden i samband med där befintliga särdeles väl inrättade allmänna sjukhus.

I *Ryssland* har, under loppet af 1836, medicinens studium blifvit förlagdt till denna stora stats tvänne största städer, Petersburg och Moskwa: Dessa medicinska skolor äro ställda under en gemensam öfverstyrelse och hafva fått namn af mediko-kirurgisk akademi.

Det må vara nog med anförandet af dessa föredömen. — I Sverige är Stockholm den enda stad, som har större allmänna sjukhusinrättningar och är således det enda ställe där en någorlunda riktigt inrättad medicinsk skola kan anläggas.

På nu anförda grunder, hvilka jag förmodar icke bestridas af någon, som gjort sig begrepp om huru en från Skolan utgående läkare bör vara bildad i den tidpunkt, då allmän eller enskild sjukvård öfverlämnas i hans händer, hafva, vid riksdagarna 1809—1810, samt några följande, upplysta och erfarna läkare hos Rikets ständer föreslagit och erhållit utvägar till anläggande af en sådan, mera fullkomnad, medicinsk skola i hufvudstaden. Här har sedan längre tid tillbaka funnits en mera inskränkt undervisningsanstalt för kirurger, hvars bestämmelse var att bilda mästare för fältskärsstugor och regimentsfältskärer. Skolan hade 3 lärare och förseddes nu, på statens bekostnad, efterhand med 3 nya lärostolar, erhöll en passande lokal med tillräckligt utrymme för att i dess åbyggnader kunna lämna boningsrum för det antal studerande som möjligen kunde behöfva att där inrymmas, belägen tätt invid stadens största allmänna sjukhus, Serafimer-lasarettet; ett nytt stort och förträffligt sjukhus för garnisonens behof uppfördes i grannskapet af den för Skolan uppköpta lokal, i ändamål att göra äfven detta sjukhus för medicinæ studiosi lätt tillgängligt under lärokursernas begagnande. Allt detta är nu, sedan flera år tillbaka, färdigt och i ordning att öfvertaga omsorgen om en fullständig läkarebildning.

Vi hafva i kraft däraf i hufvudstaden en läkarebildningsanstalt, försedd med 6 lärostolar, nämligen i anatomi, i farmaceutisk och fysiologisk kemi, i

materia pharmaceutica, i medicinsk och kirurgisk patologi, i praktisk medicin och kirurgi och i förlossningsvetenskapen. Denna Skola har anatomisalar, ett rymligt laboratorium pharmaceuticum, ett stort medicinskt bibliotek, som, utan Statens betungande förökas genom det af Läkaresällskapet tagna beslut, att dit inflytta sina böcker, i mån af otillräckligt utrymme i Sällskapets lokal, ett på undervisningens behof grundadt och för självstudium uppställdt större museum, innehållande i särskildta salar, samlingar af äldre och nyare kirurgiska och barnförlossnings-instrumenter, profexemplar för materia pharmaceutica, kemiska och farmaceutiska preparater och slutligen af anatomiska och patologiska preparater, bland hvilka de sistnämnda, i ändamålsenlighet och preparaternas ovanliga skönhet, kan ställas i bredd med hvilken utländsk dylik samling som helst, och väcker hos hvar och en, som tager kännedom däraf, förvåning öfver hvad en nitisk lärare på en kort tid och med inskränkta penningbidrag förmått uträtta. Denna Skola är ställd i samband med Serafimerlasarettet, med Garnisonssjukhuset, med Veneriska kurhuset, med Allmänna barnbördshuset och till en viss grad äfven med stora Barnhuset för där förefallande barnsjukdomars klinik. I hufvudstaden förefallande mediko-legala liköppningar ske på dess anatomisal, under ledning af läraren i anatomi och i närvaro af de studerande, och lärarna i materia pharmaceutica och i farmacien lämna tillfälle åt medicinæ studiosi att följa dem på de årliga visitationerna af stadens 14 apotek.

Allting är således gjordt, som rimligen kan tillgöras, för att af denna Skola bilda en mot rättmätiga anspråk svarande undervisningsanstalt i läkarekonsten. En skyldig rättvisa åt de personer, som nu innehafva lärarekall vid denna Skola, fordrar ytterligare det tillägg att dessa lärostolar äro i allmänhet för det närvarande så väl besatta, att önskvärdt vore att de framgent kunde besättas med män af lika öfverlägsen skicklighet.

Detta är nu en sann tafla af det Karolinska mediko-kirurgiska institutets närvarande beskaffenhet.

Vill man nu jämföra därmed de utvägar för bildning af läkare, som finnas vid våra tvenne universiteters medicinska fakulteter, så skall man lätt finna huru långt de stå tillbaka och omöjligheten att, med hvad kostnad som helst, därstädes anskaffa de utvägar till bildning af utöfvande läkare, som Karolinska institutet redan har.

Medicinska fakulteten i Uppsala har 3 egentliga lärare och en adjungerad från filosofiska fakulteten. Dessa 3 lärare äro: en professor i teoretisk och praktisk medicin, en i anatomi och en i historia naturalis och materia medica. Den adjungerade ledamoten är lärare i farmacin. Han är i öfrigt universitetets lärare i kemi, mineralogi, geologi och bergsvetenskap. Redan mer än man i väl organiserade universiteter ålägger en enda lärare. Den farmaceutiska undervisningen för en mindre fraktion af studerande blir således en bisak. Såsom egentligen tillhörande den filosofiska fakulteten, har han, för sitt antagande till kemie professor, inga medicinska studier af nöden. Hans bekantskap med läkemedels tillredning förutsättes, pröfvas aldrig och saknas ofta. Den för bildningen af rationella läkare oumbärliga fysiologiska kemien kan ej inhämtas eller utläras utan föregångna anatomiska studier, hvilka af honom icke fordras. Den blir således icke något väsentligt föremål för undervisningen, hvartill han dessutom skulle sakna tid. Fakulteten har en anatomisal, som icke kan förses med ett för dissektionerna tillräckligt antal döda kroppar. Den har åtskilliga anatomiska preparater att, vid brist på tillgång till nyss uppdissekerade,

i de allmänna föreläsningarna användas, men icke af den natur att kunna till elevernas själfstudium användas, eller att för detta ändamål uppställas. Ett museum för sådant själfstudium saknas alldeles. Någon för medicinæ studiosi lätt tillgänglig större boksamling i den medicinska litteraturen finnes icke heller, då man undantager den medicinska afdelningen i det allmänna biblioteket, hvars utvägar till förkofring icke medgifva för denna branche de utgifter, som den egentligen tarfvar. Ett barnbördshus saknas; men fakulteten har ett så kalladt nosocomium, där sjukantalet, till följe af stadens ringa befolkning, är så inskränkt att under den tid jag studerade medicin i Uppsala icke ett tillfälle, mycket mindre en nödvändighet för mig gafs att, under min, i öfrigt öfver mitt loford upphöjde, lärares ledning se och sköta en sjuk.

Vid medicinska fakulteten i Lund finnas 3 lärostolar, i anatomi, i praktisk och teoretisk medicin samt i förlossningsvetenskap. Undervisning i farmaci och materia pharmaceutica, om den gifves, hvilket möjligen icke är fallet, är helt och hållet öfverlämnad åt filosofiska fakulteten. Fakulteten har en anatomisal, där döda kroppar för öfning i dissektioner beklagligen sällan kunna anskaffas. Den har ett laboratorium, hvars inflytande till undervisning i farmaci bäst kan inhämtas af den officiellt kända omständighet, att en nitisk yngre läkare, i känsel af den totala brist på undervisning i denna vetenskapsgren, hvilken han själf rönt, genom en association emellan vettgiriga studerande, inrättade ett farmaceutiskt, för undervisning bestämdt laboratorium, visserligen på en ändamålsenlig, men inskränkt fot, och bestred därvid själf undervisningen. Vid hans alltför tidiga frånfälle anslog han sitt laboratorium åt universitetet, med vilkor af nödiga årliga penningbidrag till dess underhåll. Under fakultetens disposition är läns-lasarettet ställdt; det har emellan 30 och 40 sjuka, visserligen ett alltför ringa antal, men dock bättre än intet. De studerande få där begrepp åtminstone om de allmännaste sjukdomsformerna och deras skötsel. Ett i Lund befintligt barnbördshus saknar ofta barnaföderskor och är, af skäl som härleda sig af dessa kvinnors blygsamhet och som i smärre städer ej kunna undanröjas, för de studerande mindre tillgängligt. Åtskilliga rätt goda anatomiska preparater, att i föreläsningarna begagna, finnas, men äro ej af den natur att kunna göras för elevernas själfstudium tillgängliga. Museum för det sist nämnda ändamålet, innefattande samlingar af instrumenter och preparater saknas alldeles, äfvensom ett medicinskt bibliotek. Det allmänna Universitets-biblioteket är för den medicinska litteraturen ändå fattigare än det i Uppsala.

Af den nu anställda jämförelsen inhämtas den öfverlägsenhet, som den i hufvudstaden inrättade Medicinska skolan har framför universitetens fakulteter, genom sitt läge bredvid och ställning i samband med Stockholms större sjukhusinrättningar, genom ett dubbelt större antal lärare än någondera fakulteten har och genom de emellan dem bättre fördelade undervisningsämnena, genom sina stora och förträffligt ordnade samlingar, genom full tillgång på döda kroppar för anatomiens studium, genom ett för farmacien särskildt inrättadt laboratorium, där handledningen sker genom lärare, som själfva studerat medicin och slutligen genom det tätt återkommande tillfället att bevista mediko-legala liköppningar och apoteksvisitationer; så att den fråga faller sig ganska naturlig: Huru kommer det sig att icke läkarevetenskapen där uteslutande studeras?

Men den som är närmare bekant med denna Skolas närvarande ställning, måste göra ännu en ganska förvånande fråga: Hvad är orsaken att denna Skola sedan 10 eller 12 år tillbaka icke har någon enda egen elev?

Svaren på dessa frågor innebära historien om den punkt på hvilken bildningen af läkare inom fäderneslandet för det närvarande befinner sig.

I början, efter den utvidgning Karolinska mediko-kirurgiska institutet erhöll efter 1809 års riksdag, hade Institutet fått den rättighet att antaga till elever unga studerande, hvilkas filosofiska bildning lärarna, genom en af dem anställd pröfning godkändt, men då lärarna med skäl fruktade att detta prof, förr eller senare, kunde urarta till undseende med den examinerades omständigheter och leda till antagande af elever med för ringa allmän underbyggnad, hemställde professorerna, genom Kungl. Sundhetskollegium, hos Kungl. Majestät, att denna föregående pröfning skulle ske endast vid universitetet och att blott så kallade mediko filosofie kandidater skulle antagas till elever vid Institutet. Detta förslag blef af Kungl. Majestät i nåder fastställdt.

Hittills hade då och då en yngling, lockad af hopp om lättare pröfning och undvikandet af det tidsuppehåll och den kostnad som vore oskiljaktiga från en examen vid universitetet, anmält sig att blifva vid Institutet antagen till elev. Sedan fordringarna på universitets-bildning blefvo stadfästade, anmälte sig ännu en och annan mediko filosofie kandidat, såsom elev, bland hvilka Institutet med stolthet erinrar sig t. ex. lifmedikus m. m. C. J. Ekström, som nu där innehar en af professors-stolarna, och Professorn vid Bergs-skolan i Falun m. m. Sefström; men då dessa, efter aflagda och godkända prof vid Institutet, sökte doktorsgraden vid universitetet, ansågos deras examina vid Institutet för intet och befriade dem icke ens från ett lika uppehåll vid Universitetet till föreläsningars afhörande, med de som förut inga studier i läkarevetenskapen gjort. Det må anmärkas, att Sefström, som, då han sökte doktorsgraden vid universitetet i Uppsala var af Sundhetskollegium förordnad att såsom farmacie adjunkt biträda mig vid undervisningen i kemin, måste äfven i denna vetenskap lika många terminer deltaga i öfningarna på laboratorium i Uppsala med dem som började sina studier, innan han blef admitterad att medelst examen ådagalägga sina kunskaper. Under så beskaffade omständigheter var det klart att ingen vidare ville underkasta sig undergåendet af allvarliga lärdomsprof vid Karolinska institutet, då dessa examina icke en gång berättigade den examinerade att vid universiteterna få sin vid institutet använda lärotid till godo. Och från denna tid har ingen vidare vid Institutet anmält sig såsom elev eller där undergått den första och andra examen.

Orsaken åter till detta senare förhållande ligger hos ännu i kraft varande författningar, nyttiga och riktiga för den tid då de vidtogos, men såsom icke sällan händer, ledande till mindre goda följder, då de fortfara under förändrade omständigheter. Den kirurgiska skolan i Stockholm hade, oaktadt den inskränkta fot, hvarpå den var inrättad, uppdraget att bilda läkare för armén. Universitetens elever kunde, endast i det fall att de vid denna skola undergått kirurgie magister-examen, få inträde i arméns tjänst, som då erbjöd lönande ämbetsbefattningar. Man ansåg under denna tid medicin och kirurgi för så skilda grenar af läkarekonst att hvar och en af dem hade sin särskilta bildningsanstalt och sin egen öfverstyrelse. Riktigare åsikter af dessa grenars omedelbara sammanhang med och beroende af hvarandra föranledde, från Styrelsens sida, att de sammanslogos, kirurgiska öfverstyrelsen förenades med den medicinska, och en förordning utkom som stadgade att, till erhållande af läkareämbete i statens tjänst, fordrades att vara både medicine doktor och kirurgie magister; men för att ej verka retroaktivt på den kirurgiska skolans redan utexaminerade elever, medgafs åt dessa att, genom en pröfning i Collegium

medicum, kallad Colloquium familiare, inträda i en medicine doktorsrätt, utan att denna skolas blifvande elever ägde samma förmån.

Under fortfarande af denna författning har denna kirurgiska skola småningom blifvit utvidgad, hugnad med namn af Karolinskt mediko-kirurgiskt institut, och ändtligen, ej utan stora uppoffringar å statens sida, hunnit den utbildning den nu har. Denna författning gäller ännu: Följden däraf är att ingen vill vid Karolinska institutet undergå stränga pröfningar, som berättiga till intet, som vid universiteten betraktas för intet och ej ens fritaga den vid Karolinska institutet utexaminerade från fordringen af den längre studietid vid universitet, som anses nödig för studerande i allmänhet. De taga därför medicine doktorsgraden vid fakulteterna och genom en enda examen i de kirurgiska operationerna och förlossningsvetenskapen, aflagd inför två af institutets professorer, äro de, efter nu gällande författningar legitimerade läkare, som efter afläggande af ännu ett prof, till hvilket jag längre ned återkommer, äro berättigade att söka läkarebefattningar i statens tjänst. Allt hvad som blifvit påkostadt sedan den kirurgiska skolans förändrande och utvidgande till Karolinskt mediko-kirurgiskt institut är således hittills användt utan bestämdt ändamål, och allt detsamma som nu sker, skedde äfven förut. Det återstår således ännu att bestämma till hvilket ändamål dessa nya inrättningar blifvit bekostade.

Alldeles utan inflytande på medicinens studium har det Karolinska institutet likväl icke blifvit, ehuru detta inflytande varit sekundärt och på lika sätt utöfvades af den primitiva kirurgiska skolan. Bristen på tillfällen till öfning i dissektioner nödga universiteternas elever att söka handledning däri på institutets anatomisal; men det är klart att olika bemödar sig en yngling under ledning af den, på hvars slutliga pröfning hans framgång beror, än under ledning af en person, hvars gillande eller ogillande därvid på intet sätt kommer i fråga och hvars åsikter kunna vara obekanta för eller icke antagna af den, hvars pröfning bestämmer om han vet nog eller ej. Af de öfriga professorernas lärokurser följas de tvennes, som förrätta kirurgie magister-examen, något af dem som ämna taga denna examen. Professorernas i farmaci och materia medica skulle vara alldeles obesökta, om de ej afhördes af apotekareelever.

Man får ej tillvita professorerna vid Karolinska institutet att icke vid flera tillfällen hafva tillkännagifvit skolans falska ställning och begärt en verkningskrets, som icke begränsades af ett förbud, hvartill den nu gällande ofvan åberopade författning i afseende på Karolinska institutet kan hänföras. Den ogillande pröfning deras anmälan härom, genom hänskjutning till de medicinska fakulteternas utlåtande, undergått, har hittills föranledt att därvid intet afseende blifvit fästadt.

Det torde förutses att en ny skola, som växer upp på ett för dess ändamål fördelaktigare ställe, som efter hand utvidgas och förses med efter tidens fordringar lämpade inrättningar, skulle väcka farhågor hos de äldre, ställda under ofördelaktiga förhållanden, som icke kunna afhjälpas, och att dessa, för att trygga eget bestånd, skola söka inskränka tillfällena för den nya att träda i verksamhet. Fakulteter vid universiteten hafva i detta hänseende riktigt bedömt sin ställning och användt alla de medel, som kunna användas, för att hindra rubbning af författningar, som hålla den Stockholmska skolan i en, mot värdet af dess inrättningar illa svarande, inskränkt verksamhet, och det kan förutses att, så ofta samma fråga till deras pröfning hänvisas, skall pröfningens resultat alltid blifva enahanda. De skäl de anfört emot förläggandet

af den hufvudsakliga läkarebildningen till hufvudstaden, kunna sammanfattas i följande punkter.

1:o. Det strider emot universitets-idén. Med universitets-idé har man för afsikt att uttrycka det, vid stiftningen af högskolor, fordom gällande grundbegrepp, att dessa skulle vara centralpunkter, där all genom studier åtkomlig kunskap skulle på ett ställe erhållas. Att denna idé är vacker kan lika litet bestridas som att den är outförbar i det skick, hvari bildningen för särskilta yrken nu mera måste vara. Man gjorde då icke skillnad på skola för allmän medborgerlig bildning och på skolor för tillämpning vid hvilka, jämte läsekunskap, borde inhämtas en genom erfarenhet vunnen skicklighet i dennas användande. Detta åter fordrar att tillämpnings-skolan anlägges på ställen där denna skicklighet i utöfning kan förvärfvas. Därom vittnar den mängd af tillämpnings-skolor, som i alla länder blifvit anlagda på från universiteten aflägsna, men för tillämpningen tjänliga ställen. Af dessa tilllämpningsskolor fordra många för inträdet däri en föregången universitetsbildning. Medicinska skolor äro tillämpnings-skolor af denna beskaffenhet. På frågan: hvilkendera bör uppoffras, den icke verkställbara universitets-idén, eller ett fullständigare uppnående af tillämpnings-skolans ändamål, kan icke gifvas mera än ett svar.

2:o. Genom inrättande af en medicinsk skola i Stockholm, skulle endast *routiniers* blifva bildade. Detta inkast innebär på en gång en orättvisa och en oriktighet. Sant är det att den läkare, som bildas vid en medicinsk skola, ställd i samband med kliniska anstalter, blir routinier, hvilket han också bör vara, innan han på egen hand utöfvar läkarkonst, och hvartill han aldrig kan bildas där denna kliniska handledning saknas, men det är orätt att grundlighet i kunskap icke låter förena sig med hvad man med ett slags förakt här kallat routine, hvars rätta uttryck på svenska heter: erfarenhet och skicklighet i utöfning. Tvärtom de måste sammanparas och utan att äga dem båda är ingen läkare duglig. Det är orättvist att antyda att vetenskap ej trifves öfver allt, att en duglig och nitisk lärare i hufvudstaden ej bibringar sina elever en lika fullgiltigt vetenskaplig grundlighet, som en lika beskaffad lärare vid en af universiteternas fakulteter. Vore frågan åter om lärarnas personlighet, så äro visserligen jämförelser af denna art förhatliga. Men Karolinska institutets närvarande lärare skola äfven deri uthärda jemförelsen med de män, som velat antyda deras oförmåga att bilda annat än *endast routiniers.*

3:o. Faran af de förströelser och de tillfällen till utsväfningar, som erbjuda sig i en hufvudstad framför i en mindre stad, samt förlusten af den ytterligare utbildning som vinnes i umgänge med kamrater som studera andra vetenskaper.

Beträffande först den fara, som talrika tillfällen till utsväfningar gifva i en stor stad eller hufvudstad, så har redan andra länders erfarenhet visat huru därmed förhåller sig. Man har i Tyskland, ännu i våra dagar, flyttat universiteter från små städer, i hvilka studentkårernas utsväfningar icke kunna hejdas, till Berlin och München och från denna flyttning daterar sig uppkomsten af nya universitet, utmärkta genom den förut ovanliga ordning som råder bland de studerande. Och skulle väl något enda af de allmän ordning störande öfverdåd, som tidtals utöfvas af de studerande vid våra universiteter hafva varit tänkbart i hufvudstaden. Medvetandet, att icke ett ögonblick vara den allmänna ordningens vidmakthållare öfverlägsen i fysisk kraft, afhåller ung-

domens oftast afsiktlösa obetänksamhet från alla försök i denna väg. Att för öfrigt den på osedlighet begifne hvarken i små eller stora städer därifrån afhålles och skapar tillfällen till utsväfningar, där de ej själfva erbjuda sig, är sannt; men för denne blir alla uppehållsorter lika. Stockholm inrymmer ett stort antal studerande i tillämpnings-skolor af alla slag. Polis-styrelsens diarier, hvilka allmänheten nästan känner genom tidningarna, utmärka aldrig någon bland dessa såsom störare af allmän ordning. Denna invändning emot medicinens studium i hufvudstaden är således icke annat än en framhäfd skräckbild, af den beskaffenhet att väcka farhågor hos dem som ej pröfva och ej känna hvad erfarenheten i större stater och hos obändigare folk än det Svenska, redan i detta afseende ådagalagt.

Sedermera i hänseende till den utvidgade bildning, som erhålles genom umgänge med kamrater af andra studii-föremål, så innehåller detta förespegling af en bild, som saknar verklighet. Den erfarenhet jag under mina studentår däraf vann är, att umgänget med dessa kamrater aldrig, eller ytterst sällan har utbyte af ömsesidig kunskap till föremål, utan ungdomsnöjen till en, ofta nyttig förströelse mellan arbetsstunderna, men också icke sällan gränsande till utsväfning, ledande till ändamålslöst förspillande af penningar och af den tid, som bör användas på studier.

Alla dessa inkast mot hufvudstaden, såsom en riktig ort för medicinens grundliga studium äro således af den beskaffenhet att de icke uthålla en pröfning.

Förläggandet af medicinens studium till hufvudstaden medför dessutom en annan fördel, som förtjänar att icke förbises. Genom ett obegripligt missförstånd om ömsesidiga ändamål och verkningskretsar, har, sedan längre tid tillbaka gifvits ett missförhållande emellan universitetens fakulteter och den ämbetsmyndighet, åt hvilken Konungen anförtrott den närmaste vården om medicinal-ärendena. Fakulteterna hafva alltid varit ömtåliga om att befinna sig utom gränsen af denna ämbetsmyndighets område. Därigenom har aldrig någon samverkan emellan denna ämbetsmyndighet och fakulteterna kunnat påräknas och steg, som till medicinal-angelägenheters främjande blifvit tagna af den förra, hafva någon gång blifvit motarbetade af de senare, hvarpå jag kommer att anföra ett exempel af betänklig art och ingripande följder. Denna sinnesstämning delas af fakulteternas elever. Den fanns redan då jag studerade i Uppsala och har sedermera tillväxt.

Denna esprit de corps, intryckt i det unga sinnet, slår rötter, som ofta bibehålla sig till dess de först under mognare år uppryckas af nödvändigheten. Denna olägenhet är oskiljaktig från undervisningsanstalter, som anse sin nödvändighet fordra att de ställas utom kretsen af Sundhetskollegii ämbetsmyndighet. Det är en lycklig idé att den Stockholmska skolan blifvit satt i omedelbart samband med Sundhetskollegium, därigenom att detta ämbetsverks ordförande äfven leder öfverläggningarna emellan professorerna rörande skolans angelägenheter, samt att då dessa behöfva Kungl. Majestäts nådiga pröfning och afgörande, de i första instansen pröfvas af denna ämbetsmyndighet, som ex officio måste vara bekant med undervisningsverkets ställning och behof.

På grund af den nödvändighet att läkare, som anställas i statens tjänst, äro tillräckligt inöfvade att utföra deras åliggande såsom ämbetsmän, åligganden, som ej endast bestå i sjukvård, utan ofta också i andra förrättningar, hvartill de af Konungens befallningshafvande och stundom af Sundhetskollegium beordras, och hvari någon särskildt undervisning icke tillhört fakulteternas lärokurser, föreslog Sundhetskollegium i underdånighet hos Kungl. Majestät att, på sätt

det i andra länder är öfligt, hvar och en i öfrigt legitimerad läkare, som ville inträda i statens tjänst, skulle, genom en så kallad ämbetsexamen, ådagalägga att han äger nödig praktisk skicklighet i dessa ämbetsmannaförrättningar. Detta underdåniga förslag stadfästades af Kungl. Majestät under den 11 dec. 1822. Sundhetskollegium gick genast i författning därom, att vid Karolinska institutet tillfälle för dem, som ej ännu ägde denna erfarenhet, öppnades att där få inhämta den. Några läkare, som sökte befordran, underkastade sig genast detta föga vidlyftiga prof.

Men universiteternas elever, som efter hand lämnade läroverken, förklarade sig icke vilja undergå denna examen. De från Uppsala föreburo att de, vid medicine kandidat-examen, edeligen förpliktat sig, att icke låta examinera sig i medicinen. Detta förebärande var dubbelt oriktigt, först emedan orden i denna ed icke kunna få en sådan tydning, och sedan emedan denna examen icke innefattade medicin utan ett vitsordande af deras förmåga att, på vådligen eller af misstänkta orsaker omkomna personer, utröna rätta anledningen till deras död, samt att däröfver affatta ett så beskaffadt utlåtande att det kunde läggas till grund för domarens åtgärder, och slutligen att undersöka de på apoteken befintliga drogers och preparaters beskaffenhet. Fakultetens i Lund elever förklarade att de i denna sak följde exemplet af deras kamrater från rikets första universitet. Att denna idé icke uppstått endast hos de studerande, ådagalägges af de föreställningar emot ämbetsexamens nödvändighet, som blifvit hos regeringen gjorda af fakulteterna, med anledning däraf att de studerande förklarades i dessa ämnen redan där hafva erhållit fullständig undervisning. Dessa invändningar emot ämbetsprofvets nödvändighet öfverlämnades till pröfning af den Kommitté, som af Kungl. Majestät nedsattes till öfverseende af undervisningsverken, hvarvid jag, i egenskap af ledamot, hade tillfälle att däraf erhålla del. Kommittén fann profvet nödigt, men trodde det vara med fakulteternas värdighet bättre öfverensstämmande att det såsom ett särskildt statsprof aflades i sittande Sundhetskollegium, än att det utgjorde en del af det vid kirurgie magister-examen förefallande förhör, såsom det från början var anbefalldt. Eden vid medicine kandidat-examen afskaffades, och en annan aflägges sedermera vid licentiat-examen. Men ännu efter 14 år, som det Kungl. påbudet om ämbets-examen ägt laga kraft, varar oaktadt profvets flyttning till Sundhetskollegium förbudet däremot. Sundhetskollegium har vid inträffande ledigheter ingen författningsenligt legitimerad läkare att uppföra på förslag, och de unga läkare, som, i brist af legitimerade, måste föreslås till ledigblifvande tjänster, nöja sig hellre med att konstitueras på behaglig och för dem osäker tid och att vid utträde ur tjänst sakna laglig rättighet till pension, än att fela emot en öfverenskommelse, som synes gå från den ena generationen till den andra, dikterad af en missförstådd esprit de corps och riktad, i deras tanke, emot den ämbetsmyndighet hvaraf de ansett sig förnärmade, men i verkligheten emot den högsta myndigheten i staten. Det minsta man kan säga därom är att detta förhållande är betänkligt. Det kan icke hända att styrelsen för en obehörig nyck af vilseförda ynglingar, afskaffar eller ändrar en vid alla pröfningar för nödvändig ansedd författning. Men huru länge skall detta tillstånd räcka? Huru skall det slutas och rättas?

Efter denna tafla af obehagliga förhållanden, till hvilkas rättelse första steget naturligtvis måste vara att de för rikets högsta styrelse klart och tydligt i hela sitt sammanhang framläggas, kommer jag till en framställning huru nu med de medicinska studierna vanligen tillgår.

Då en mediko filosofie kandidat hunnit den punkt att han behöfver studera anatomin genom dissektioner, så inträffar, i Lund vanligen och i Uppsala ej sällan, att döda kroppar för hans disposition ej stå att erhålla. Om då hans tillgångar medgifva och hans vetgirighet kräfver ett grundligare studium af anatomin, så beger han sig till hufvudstaden och anmäler sig till dissektion på Karolinska institutets anatomisal, där han då vanligen ej endast blir emottagen utan också förses med boningsrum i institutets hus. Här genomgår han då, under en eller flera terminer, större eller mindre del af den anatomiska lärokursen, och kan, om han det åstundar, följa sjukronderna på ett eller flera af sjukhusen. Den som ej har tillgångar för ombyte af studii-ort eller tror sig mindre i behof af egen åskådning vid anatomins studium stannar vid universitetet, dit äfven den, som begagnat dissektioner på Karolinska institutet, återvänder. Här förblifver den studerande sedan till dess han aflagt den slutliga examen i praktisk medicin, eller den så kallade licentiatexamen, och fullgjort sitt gradual dissertations specimen. Därefter anmäler han sig hos tvenne professorer af Karolinska institutet till erhållande af kirurgie magisters eller operations-examen. Därtill har likväl ända ifrån den första kirurgiska skolans tid fordrats 6 månaders tjänstgöring på Serafimerlasarettets kirurgiska afdelning, och 2 månaders på Barnbördshuset, före hvars afgörande ingen till examen admitteras. Men i betraktande af den totala brist på klinisk handledning, hvari den utexaminerade licentiaten vanligen befunnit sig, hafva, tid efter annan, nya, operationsexamen föregående, prestanda blifvit tillagda, nämligen 4 månaders tjänstgöring på Serafimerlasarettets medicinska afdelning och 2 månaders å stora Barnhuset.

På detta sätt har man försökt att, genom användande af många bristfälliga undervisningsanstalter, sammanlappa en hel medikokirurgisk education. Men det är klart att dessa flyttningar från den ena undervisningsanstalten till den andra, äfven utan afseende på reseutgifterna, och dessa ombyten af lärare, som ofta följa skiljaktiga systematiska åsikter, som ej stå i samklang med hvarandra, äro för elevens utbildning oförmånliga, oberäknadt att *hela den tid eleven använder vid universitetet för medicinens studium är förlorad för begagnandet af klinisk handledning, då denna handledning däremot, om han studerar i Stockholm, kan beständigt begagnas.* Att följa den kliniska ledningen under instuderandet af vetenskapens teoretiska delar gör att man studerar förhållanden, som man i verkligheten får se och med egna ögon till sin beskaffenhet lära känna. Att åter utan tillfälle därtill studera medicin förvandlar detta studium till en utanläxa om förhållanden, som man i inbillningen måste föreställa sig. Att vid en jämförelse emellan dessa tvenne studii sätt, fördelen måste blifva på det förras sida, torde ej vara underkastadt någon osäkerhet. Det förra är hvad en medicinsk skola i Stockholm kan verkställa, det senare åter det, hvarmed man, vid våra medicinska fakulteter måste låta sig nöja.

Af hvad jag nu anfört är tämligen tydligt att medicinen i Sverige skall vinna högst betydligt på att från början till slut studeras i Stockholm och det är *min fullkomliga öfvertygelse* att Karolinska institutet, sådant det nu befinnes, är för detta ändamål fullkomligt qvalificeradt.

Fördelarna af att hufvudstaden blir de medicinska studiernas egentliga säte äro följande:

1:o. En fullständigare teoretisk utbildning genom det större antal lärare och de bättre undervisningsanstalter, som den Stockholmska skolan har, framför fakulteterna.

2:o. En erforderlig praktisk riktning, som det mediko-kirurgiska studium får genom ett flerårigt dagligt begagnande af den kliniska undervisningen på de flera sjukhus-anstalter, som äro ställda i samband med denna skola.

3:o. Upphörandet af missförhållanden, som uppkommit däraf att de hittills begagnade egentliga medicinska skolorna ansett stridigt mot värdigheten af universitetens öfverstyrelse att i någon mån lyda under den ämbetsmyndighet, åt hvilken medicinalvården, hvartill bildningen af skickliga läkare nödvändigt hörer, blifvit af Kungl. Majestät uppdragen.

4:o. Möjligheten för denna ämbetsmyndighet att, vid förefallande af större och allmänna behof af ökadt läkarebiträde, kunna för detta ändamål utvälja och använda de mera försigkomna elever, som med ett sådant användande finna sig belåtna. I följd däraf ett närmare samband emellan denna ämbetsmyndighet och de ämnen till läkareämbetsmän, som komma att därunder lyda.

5:o. Om då händer hvad som däraf bör blifva en följd, och hvad Englands erfarenhet vid Oxford och Cambridge visat, att medicinens studium uteslutande stannar vid den skola där det fullständigast och lättast kan utföras, så blifva universitetens fakulteter småningom öfverflödiga; ty Sverige behöfver icke 3 medicinska skolor, då detta antal t. ex. är tillräckligt åt det 10 gånger mer befolkade Frankrike. Då kunna ledigblifvande löner småningom användas för universitetens öfriga många behof, till hvilkas afhjälpande medel saknas.

Hvar och en af dessa fördelar är af vikt och förtjänte att något tillgjordes för hvar och en af dem särskildt. De kunna likväl nu alla vinnas, utan något slags uppoffring eller penningbidrag å statens sida, blott genom en reglementarisk författning, i min tanke af omständigheterna högeligen påkallad, och jag kan icke inse annat än att det vore en anmärkningsvärd uraktlåtenhet att, vid detta tillfälle, icke hos Kungl. Majestät i underdånighet föreslå vidtagandet af en sådan författning.

På grund af allt detta anser jag Kungl. Sundhetskollegium böra hos Kungl. Majestät i underdånighet tillstyrka:

1:o. Att den i Stockholm inrättade skolans vederbörligen utexaminerade och godkända elever må tillerkännas full rättighet att söka och erhålla inträde i statens tjänst i alla läkarbefattningar med lön på stat.

2:o. Att Institutet mera i enlighet med sin därigenom erhållna bestämmelse må kallas Karolinska mediko-kirurgiska akademien, och dess utexaminerade elever medicine och kirurgie doktorer.

Man skall tvifvelsutan vid första påseende betrakta denna förändring i benämningar såsom utgörande ingenting i hufvudsaken. En benämning måste dock gifvas åt en utexaminerad elevs kvalifikation af fullbildad läkare. Den nu föreslagna är enlig med antaget bruk. En annan, antagen för den nya skolans elever, skulle säkert fästa därvid opinionen om ett ringare värde af den nya skolans elev, och kan därigenom från begagnande af den fullständigare undervisningsanstalten afhålla mången elev, som vid den gamla titeln af doktor, utdelad endast af fakulteterna, fäster ett högre anseende än vid hvilken annan ny som sättes i dess ställe, och denna opinion kan åtminstone till en tid lätt blifva delad af allmänheten.

I fall Kungl. Majestät i nåder gillar de här framställda grunder och fastställer en sådan bestämmelse för Karolinska institutet, som nu blifvit föreslagen, så är det af professorerna utarbetade förslag till instruktion i flera fall ofullständigt och torde då böra till omarbetning anbefallas.

Det är af vikt att Institutet får en bestämmelse, som det nu egentligen saknar, och det är lika viktigt att därmed ej länge uppskjutes, ty man kan ej påräkna att, sedan det en gång kommit i en mot dyrbarheten af dess inrättningar svarande verksamhet, någon utexaminerad elev därifrån utgår på kortare tid än 4 till 5 år.

Då jag föreställt mig att Kungl. Sundhetskollegium svårligen kunnat ingå i de berättelse-detaljer, hvaraf ett så beskaffadt underdånigt förslag motiveras, så vågar jag anhålla att, ehvad beslut Kungl. Sundhetskollegii pluralitet kommer att fatta i afseende på förevarande fråga, detta mitt betänkande må få åtfölja till Kungl. Majestät Kungl. Sundhetskollegii gemensamma underdåniga utlåtande i anledning af förslaget till instruktion för Karolinska institutets professorer. Jag gör mig förhoppning att den omständigheten att jag, såsom själf elev af en af våra medicinska fakulteter, sedan såsom i 30 år anställd lärare vid den kirurgiska skolan och det Karolinska institut som därur uppstått, samt slutligen genom personligt tagen kännedom af Europas bättre läkareskolor, skall anses icke hafva saknat nödig erfarenhet för att därpå grunda ett omdöme om tillståndet af den medicinska undervisningen i Sverige och om medlen till dess förbättrande. Huruvida detta omdöme träffat det sanna och rätta öfverlämnar jag med vördnad att af en högre vishet och mera omfattande åsikter pröfvas, öfvertygad att sakens beskaffenhet ådagalägger, att jag därtill inga andra bevekelsegrunder ägt än främjandet af fäderneslandets båtnad.

Stockholm den 6 mars 1837.

Jac. Berzelius.

Fragan om instruktionen blef länge liggande hos Kungl. Maj:t. Efter ungefär ett år vågade professorerna sig på att göra en liten försiktig påminnelse hos Kungl. Maj:t. Kungliga brefvet af den 30 december 1835 hade föreskrifvit, att adjunkturerna vid institutet skulle tillsättas efter prof, som i den blifvande instruktionen skulle bestämmas, och professorerna hade äfven i § 10 af sitt förslag till instruktion föreslagit dylika prof. Nu anmälde professorerna den 7 februari 1838 hos kollegium, att alla adjunkturerna voro lediga, och föreslogo därför att kollegium ville hos Kungl. Maj:t hemställa, huruvida icke Kungl. Maj:t, i händelse instruktionens afgörande skulle fördröjas, ville särskildt förordna, huru vid adjunkturernas tillsättande skulle förfaras. Kollegium skref härom till Kungl. Maj:t den 27 februari, men erhöll den 15 juni 1838 det besked från Kungl. Maj:t, att adjunkterna tills vidare skulle för tillfället förordnas mot atnjutande af lönen sasom arfvode.

Under tiden utvecklades en liflig verksamhet från institutets gynnare för att fa instruktionen afgjord enligt det framställda förslaget; men universitetens män voro ej heller overksamma i motsatt riktning. De senare segrade pa sa sätt, att Kungl. Maj:t den 23 april 1838 remitterade fragan till universitetens kansler (som var kronprinsen),

hvilken skulle efter inhämtande af yttranden från Uppsala och Lunds medicinska fakulteter och konsistorier inkomma till Kungl. Maj:t med eget utlåtande. Nu var instruktionens öde beseglàdt. Af de yttranden, som afgåfvos af de akademiska myndigheterna, må följande anföras:

Lunds medicinska fakultet yttrade sig den 3 november 1838: Fakulteten anser institutets ansökan om rättighet att lika med fakulteterna öfvertaga den högre medicinska undervisningen och läkarebildningen hvarken vara påkallad af behofvet eller förenlig med institutets bestämmelse, äfvensom fakulteten tror sig med skäl befara, att en slik tillåtelse skall lägga grund till universitens obestånd. Fakulteten söker visa, att små sjukhus äro lika bra som eller bättre än stora sjukhus i och för klinisk undervisning, hvarjämte fakulteten framhåller att sjukhusen i Lund äro tillräckligt stora för dylika ändamål. Institutet har till uppgift att bibringa konstfärdighet åt dem, som vilja bli kirurgie magistrar och att gifva elementär undervisning i medicin åt ynglingar, som kunna användas som underfältskärer eller vid mindre befattningar i fält under läkares tillsyn, samt åt dem som studera farmaci; för ett sådant uppdrag behöfver institutet ej vara försedt med den mängd lärostolar som dubbelt öfverstiga fakulteternas och hvilka, till en stor del öfverflödiga, ligga så väl institutet som staten till last. Om en sådan fåfänga att vilja verka utom sin krets och öfver densamma bemäktigade sig stiftens gymnasier, skulle dessa kunna göra anspråk på en oafhängig prestbildning, men akademisk bildning skulle de lika litet som institutet kunna åstadkomma. Ifall Kungl. Maj:t skulle fastställa den af institutet föreslagna instruktionen, skulle medicinens studium dragas till hufvudstaden, och häraf skulle följden blifva icke blott fakulteternas utan äfven universitetens upplösning; de medicine studerande, som lämnade fakulteterna för att studera vid institutet, skulle gå miste om den mångsidigt utgrenade vetenskapliga bildning, som vid universiteten, där de lefva med vetenskaperna och vetenskaperna med dem, genom umgänget liksom påtrugar sig.

Fakulteten vände sig mot de anmärkningar som Berzelius gjort angående undervisningen, men erkänner samtidigt att den visserligen behöfver tillskott i lärarekrafter för att kunna följa med tidens kraf.

Prof. J. Pramberg har ett särskildt yttrande till Lunds medicinska fakultets protokoll. Han anser det betänkligt att utsträcka institutets verkningskrets och därigenom ge anledning till hela medicinska undervisningsverkets flyttande till Stockholm; det vore oförsiktigt att med det läge som hufvudstaden har, på gränsen mot en mäktig stat som möjligen kan blifva landets fiende, därstädes hafva samlade alla medicinska undervisningsinrättningar. Institutets utveckling skulle medföra fakulteternas och universitetens undergång; universitetsstäderna, som hafva så godt som hela sin tillvarelse genom universiteten, skulle duka under och förvandlas till små köpingar eller obetydliga byar. Hos fakulteten i Lund ha endast två kirurgie magistrar sökt och erhållit doktorsgraden; fakulteten har gjort afseende på deras förut aflagda examina, och de ha befriats från förhör i en del ämnen. Ordentlig klinisk undervisning i invärtes medicin har ej funnits i Stockholm, så att fakulteternas lärjungar i detta viktiga ämne varit hänvisade till själfstudium och till universitetsklinikerna. Sjukhusen i Lund äro tillräckliga för undervisningen; tillgången på material för den anatomiska undervisningen är också i allmänhet

tillräcklig: likaledes äro Berzelius' anmärkningar mot det anatomiska museet och mot biblioteket obefogade.

Akademiska konsistoriet i Lund afstyrkte den 16 februari 1839 likaledes förslaget till ny instruktion för institutet. Bland yttranden till konsistorii protokoll må några anföras. Professor K. G. Brunius (prof. i grekiska) framkastar den tanken, att någon lärareplats vid institutet kunde indragas och i stället läggas till medicinska fakulteten i Lund. Professor E. S. Bring (prof. i historia) yttrade bland annat: »Prof. Berzelii projekt är ett verkligt tidens tecken. Det är en produkt af det subjektiva principet som, fattadt in abstracto, ännu behärskar vår tid. Detta abstrakta princip har i politiken alstrat den falska liberalismen, i teologien rationalism, i naturvetenskapen atomistik, och i filosofien frambragt en lika ytlig teori, som stundom blifvit kallad sens communfilosofi eller popularfilosofi, men rätteligen borde kallas ofilosofi.»

Prof. J. H. Thomander (teolog) »tillade det underdåniga yttrande, att icke någon förändring, som rubbar enskild eller allmän rätt, eller som finnes afvikande från Malmö recess[1]), prästerskapets privilegier och 114 § i Regeringsformen[2]) måtte vidtagas».

Uppsala medicinska fakultet yttrade sig äfvenledes afstyrkande om förslaget till ny instruktion för institutet i ett långt utlåtande, tydligen skrifvet af Hwasser; tankegången är densamma som i hans bok 1829. De medicinska studierna bestå af en teoretisk, en teknisk och en praktisk kurs. Små kliniska sjukhus äro visserligen bättre än stora, men den tekniska lärokursen bör dock äga rum i Stockholm, hvars alla större sjukhus böra bli kliniska. Det bör stadgas att hela underläkaretjänstgöringen i Stockholm skall ske efter kandidat-, men före licentiatexamen. De praktiska studierna göras sedan vid fakulteterna och vid deras sjukhus. Licentiatexamen bör berättiga till full legitimation. Embetsexamen bör afskaffas, dels emedan den är öfverflödig då examinandens kunskaper redan förut äro pröfvade i de ämnen som denna examen omfattar, dels emedan den är ett slags kontroll utöfvad af Sundhetskollegium öfver medicinska fakulteterna, hvilka icke lyda under detta kollegium utan under universitetskanslern. Den s. k. operationsexamen bör också såsom obehöflig afskaffas, sedan universiteten erhållit lärostolar i kirurgi och obstetrik. Fakulteten afstyrker vidare Berzelius' förslag om en mediko-kirurgisk akademi i Stockholm, emedan detta vore liktydigt med de medicinska fakulteternas och sedermera universitetens undergång. Ifall Kungl. Maj:t skulle bestämma att en dylik akademi komme till stånd, så föreslår fakulteten, efter att ha framhållit den bristande skickligheten hos institutets nuvarande lärare, att institutet ej förvandlas till ifrågavarande akademi, utan att lärareplatserna vid denna akademi måtte tillsättas genom täflan, så att äfven fakulteternas lärare få tillfälle att söka desamma.

Fakulteten föreslår i afseende på institutets ställning följande:

1) Institutets teoretiska undervisning, katedrala föreläsningar och examina upphöra;

2) Alla Stockholms större sjukhus bli kliniska inrättningar och deras föreståndare få titel af professorer i kliniken;

[1]) Malmö recess 1662 bekräftade adelns, prästerskapets och borgerskapets privilegier i de skånska landskapen.

[2]) Handlade om riksståndens privilegier.

3) Vid alla dessa sjukhus inrättas adjunkturer eller sekundläkarebefattningar, hvilka böra vara ambulatoriska;

4) Tjänstgöring bör ske äfven vid kurhuset; dårhusen i riket äro högeligen i behof af reformer, så att för närvarande torde det vara af föga gagn att anbefalla tjänstgöring vid Stockholms dårhus;

5) Sundhetskollegium skall ha noga tillsyn öfver att klinisk undervisning verkligen blir på sjukhusen de tjänstgörande meddelad;

6) En professur inrättas i patologisk anatomi och medicinallagfarenhet. Denna professors ena åliggande är att anställa liköppningar vid sjukhusen och anlägga ett patologiskt museum; det andra ännu viktigare åliggandet är att gå i spetsen för medicinallagfarenhetens studium. Denne professor skall sålunda dels vara chef för medicinallagerfarenhetens studium i hufvudstaden, dels vara föredragande i sundhetskollegium af alla mediko-legala mål, dels ock samla och af trycket utgifva viktigare i Sverige inträffade mediko-legala fall jämte kommentarier öfver desamma.

Uppsala medicinska fakultet ingaf samtidigt med sitt till Kungl. Maj:t ställda utlåtande öfver institutets instruktionsförslag en skrifvelse till kronprins Oscar, universitetets kansler, hvari Berzelius' beskyllningar mot fakulteten tillbakavisas; det anföres att undervisningen i anatomi och i kemi samt vid sjukhuset blifvit genom vidtagna anstalter betydligt förbättrad, äfvensom att fakulteten erhållit en ny professur i kirurgi och obstetrik. Denna skrifvelse slutar på följande sätt: »Vi skatta ej högt våra förtjänster, vi vilja ej med något fagert tal öfverskyla våra brister — — — men vi anhålla lika undergifvet som innerligt, att sak och personer måtte strängt åtskiljas, att våra fel och brister — — — icke måtte läggas den inrättning till last, hvilken vi tillhöra, eller fördunkla universitetets stora idé eller gifva anledning till den begynnande förstöringen af en bildningsanstalt, som oaktadt ofullkomligheten i dess inrättning och de större eller mindre bristerna hos dess personliga krafter, dock i trots af alla smädelsens angrepp och den för dagen rådande ytlighet, som misskänner dess idé och hädar dess ändamål, är den centrala i Norden och med hvilken all äkta svensk bildning måste stå eller falla.»

Uppsala akademiska konsistorium instämde med medicinska fakulteten och ger särskildt uttryck åt sin farhåga att, om institutet får vidare utveckla sig, skola medicinska fakulteterna försvinna, och universiteten sedermera äfvenledes gå under, i det de skola upplösas i en del specialskolor.

Hwasser, som 1840 från trycket utgaf[1]) handlingarna rörande institutets förslag till ny instruktion med däröfver afgifna utlåtanden, bifogar till dessa handlingar några egna *betraktelser*, daterade Uppsala den 1 februari 1840. Han börjar med en del teoretiska betraktelser öfver medicinen och öfver den medicinska undervisningen. Han säger bland annat:

»— — — Det som nu framför allt utgör läkarebildningens stora brist är saknaden af ett någorlunda fullständigt begrepp om sjukdomsprocessen i all-

[1]) *Handlingar rörande väckt fråga om hela medicinska undervisningens förflyttande till hufvudstaden och Karolinska institutets förvandling till Medico-Chirurgisk Akademi.* Uppsala 1840.

mänhet. — — — Den karakter af ovisshet och principlöshet, som — — — hos läkarebildningen framträder, innebär, då man ihågkommer denna bildnings praktiska ändamål, något verkligen förfärligt, och måste af hvarje ädelsinnad anses såsom ett ondt, hvarifrån man på det allvarligaste måste söka befrielse. Men hvarthän skall man åter med detta sökande vända sig? Hvar skall man finna den dyrbara skatt, som utgöres af handlingens och vetandets visshet? Vi hafva sökt den uti hvad som omedelbart kan förvärfvas genom de yttre sinnenas blott negativa funktion,[1]) men en dyrköpt erfarenhet har lärt oss att den ej finnes der. Det är genom utvecklingen af vetandets positiva kraft, genom förnuftets seger och idéernas välde, som detta forskningens högsta mål kan vinnas — — —.

— — — Hvar och en, som något allvarligare öfvertänkt och uppfattat medicinens verkliga betydelse och har någon bekantskap med dess historia, kan — — — ej utan vämjelse och harm höra det oupphörliga larmet om nödvändigheten, att den skall vända ryggen åt vetenskapen och den art af studier, hvaraf dennas kultur befordras, och uppföra sin lärobyggnad ensamt på de empiriska iakttagelsernas osammanhängande och lösa grund.»

Hwasser erkänner emellertid, att ehuru den vetenskapliga bildningen, d. v. s. de teoretiska studierna äro hufvudsak, så är klinisk undervisning en väsentlig del af läkarens uppfostran. Medicinska fakulteten har dock åt denna undervisning, d. v. s. åt den tekniska lärokursen, ej förmått skaffa den ställning inom uppfostringsplanen, hvilken densamma rätteligen tillkommer, beroende på att den kliniska undervisningen i Stockholm ej varit hvad den bort vara. De kirurgiska och obstetriska klinikerna ha, med föga förändringar, bibehållit sig på den ståndpunkt de intogo långt före institutets inrättande; att de nu äro, hvad de böra vara, och jemförliga med utländska kliniker, vågar Hwasser ej påstå. På garnisonssjukhuset, der klinik skulle äga rum, har den egentligen aldrig kommit till stånd, och detta sjukhus är nu skildt från institutet. Den medicinska kliniken har, ända till för ett år sedan, blifvit så försummad, att man nästan haft skäl påstå att institutet vore en medicinsk uppfostringsanstalt utan medicin. Ett så viktigt ämne som medicinallagfarenhet har af institutet också åsidosatts. Institutet har egentligen arbetat för ett par auxiliära forskningsarter, kemien och anatomien.

Hwasser kritiserar sedan Berzelius' yttrande om den medicinska undervisningen i en del andra länder. Han utvecklar sedan sina tankar om universitetsidén, om universitetet som ett organiskt helt och om den akademiska katedern som en af mensklighetens höjder. Han afslutar sina betraktelser med följande praktfulla utgjutelse:

»Min ställning har nödgat mig, att ofta tänka på de svenska universiteternas förestående i flera afseenden bekymmerfulla öde och på den framgång, som möjligen kan vara beredd åt Karolinska institutet, och alla andra likartade, emot universitetets idé fientliga försök. Under dessa grubblerier har mitt minne ofta till min uppmuntran återkallat Kellgrens sköna fabel:

[1]) Den framstående läkaren C. U. Sondén, sjelf en filosofiskt anlagd man, recenserade i Hygiea 1840, sid. 183–200 Hwassers utgifna *Handlingar rörande väckt fråga etc.* och skämtade ganska ogeneradt med Hwassers högtrafvande, filosofiska språk. Om här anförda fras säger han: »förf. har sökt vetandets och handlingens visshet genom de yttre sinnenas negativa funktion, således genom att tilltäppa öronen och blunda?»

Floden och bäcken.

Hvarför går du så tyst? sade spotsk till floden en sorlande bäck, son af gårdagens rägn, och dansade mellan stenarna. Därför, svarade floden, att man känner mitt hemvist. De djur jag närer, de kölar jag bär, dessa fruktbara dälder som omge min bädd, dessa friska alar som di min barm ... allt säger mitt lopp; allt vittnar min styrka, mitt djup, mitt gagn. Men du, lilla bäck! höj upp ditt sorl, att byns barn än i dag må komma och se ditt skum, och höra ditt sus, och somna därvid; och i morgon, då solen förtorkat ditt sköte, kunna säga: Här flöt han.

Men har jag haft skäl att tillämpa denna ej blott skönt framställda, utan äfven höga och ädla tanke på det egentliga ämnet för mina bekymmer? Detta står därhän. — Att utföra universitetets idé så, att det motsvarar flodens härliga bild, är icke möjligt utan hos ett folk, som lifvas af ett både ädelt och kraftfullt tänkesätt. Hvarför har floden en så stor och viktig roll inom både naturen och samhället? Hvarför lifvar dess ande de förbrända fälten och lockar växtlifvets ädlare alster till sitt grannskap? Hvarför förenar den skilda länder och folkslag, ger lif, kraft, förening och växelverkan åt människoflitens söndrade sträfvanden och fäster dess förnämsta bostäder vid sina stränder? — Jo! därför att dess källa ligger på höjden och nedkallar himmelens gåfvor till dess underhåll, och att dess lopp bestämmes af den starka, hemlighetsfulla dragningskraften till det världsomfattande, djupa, outgrundliga hafvet. Därför segrar den öfver vildheten, genombryter klippan, kullstörtar skogen och drager bäckarnas, sjöarnas och träskens vatten till sig och, då den förenar dem med sin mäktiga åder, ger äfven åt dem betydelse och ändamål. Men då han kommer till det torra, platta sandfältet, som icke har någon lutning emot det sökta målet; där den lösa marken ej förmår gifva några skyddande bräddar åt hans bana och där den torra sanden väl med girig törst slukar hans gåfvor, men ej har förmåga att förvandla dem till de ädlare växternas näringssaft; då stannar hans lopp och den mäktiga strömmen upplöser sig i sumpiga rännilar, hvilka någon gång måhända gifva näring åt en eller annan mager betesmark, men dock egentligen ej äro annat än reptiliernas tillhåll.

Uppsala d. 1 febr. 1840.

Isr. Hwasser.»

Då Karolinska institutets professorer fingo kännedom om Hwassers broschyr, ingåfvo de den 30 mars 1840 följande skrifvelse till Kungl. Maj:t:

Stormäktigste Allernådigste Konung!

I en hos Boktryckaren Leffler och Sebell i Upsala d. å. utgifven brochure med Titel: *Handlingar rörande väckt fråga om hela medicinska undervisningens förflyttande till hufvudstaden och Carolinska Institutets förvandling till Medico-Chirurgisk Academi,* meddelas allmänheten, innan de ännu till Eder Kongl. Majestät hunnit aflemnas, de underdåniga utlåtanden, hvilka såväl Medicinska Faculteterna och Consistorica Academica vid Rikets båda Universitet, som enskilde medlemmar deraf skola hafva afgifvit öfver det till dem remitterade förslag till förnyad Instruction för Carolinska Medico Chirurgiska Institutet, hvilket

Professorerne vid nämnda Institut, tillfölje af Eder Kongl. Majestäts nådiga befallning den 30 December 1835 till Eder Kongl. Majestät i underdånighet afgifvit. Då Institutets Professorer erhöllo denne nådiga befallning i sammanhang med den samma dag utfärdade Interims Stat för Institutet, uppfattade de sitt åliggande i detta afseende sålunda, att endast de förändringar i nu gällande Instruction af den 11 Decemb. 1822 borde komma ifråga, hvilka stodo i oskiljaktigt sammanhang med den nya staten, och Professorerna inskränkte sig derför egentligen endast till dessa med tillägg blott af vissa såsom nyttige ansedde förändringar i Institutets inre administration, och undveko hvarje förslag, som kunde innebära en rubbning i principen för Institutets verksamhet, såsom Medico-chirurgisk undervisnings-anstalt, eller ingripa i ordnandet af den medicinska undervisningen i allmänhet. Så vidt de i ofvannämnde brochure aftryckte underdåniga utlåtanden äro fullt authentiska, hvilket vi ej heller hafva anledning att betvifla, synes det emellertid att medicinska Faculteterne och särdeles den i Upsala, förmodligen uppskrämde af det serskildta yttrande honorarie Professorn vid Carolinska Institutet Friherre Berzelius låtit åtfölja Kongl. Sundhets Collegii underdåniga utlåtande i ämnet, betraktat saken ur en helt annan synpunkt, och ej blott genom en oförklarlig misstydning af det underdåniga förslagets bestämda innehåll, deri velat finna en syftning till en enligt deras tanke obehörig utvidgning af Institutets werkningskrets, utan ock ansett sig föranlåtne, att till motarbetande deraf i underdånighet föreslå en allmän studie- och legitimationsplan för blifvande Läkare, enligt hvilken Carolinska Institutet från ett sjelfständigt medico chirurgiskt undervisningsverk, som det nu är, skulle förvandlas till en faculteterne underordnad bianstalt, och då wi i förra afseendet, såsom författare till det i fråga warande underdåniga Instructionsförslaget icke med tystnad böra förbise de misstydningar, hvarföre det varit föremål, och i sednare åter såsom offentliga Lärare måste anse oss lika befogade och lika pliktige som Faculteterne att i allmänhet hafva omsorg om upprätthållandet och förbättrandet af den medicinska undervisningen i Fäderneslandet, så wåga wi på grund af dessa skäl, hos Eder Kongl. Majestät anhalla, det Eder Kongl. Majestät nådigst wille tillåta, att enär remisshandlingarne till Eder Kongl. Majestät blifvit aflemnade och innan frågan om förnyad Instruction för Carolinska Institutet till slutligt afgörande nådigst företages, Institutets Professorer deraf måtte erhålla del, för afgifvande af de underdåniga förklaringar och påminnelser, hvartill ofvannämnda handlingar föranleda.

Professorerna framhärda etc.

Något svar på denna skrifvelse erhöllo professorerna aldrig. Öfverhufvudtaget synes hela frågan vara affärdad med utgifvandet af Hwassers broschyr 1840. Jag har genomgått kanslersämbetets handlingar, men ej kunnat finna något af kanslern afgifvet utlåtande i ärendet. Statsrådet Wennerberg yttrade i Riksdagens Andra Kammare den 6 mars 1872: »1836 års förslag om institutets stadgar öfverlämnades 1838 till kanslern, men blef aldrig för Kungl. Maj:t föredraget af för mig obekant skäl». Skälet var förmodligen det, att frågan hade kommit i ett sådant läge, att de maktägande ej kunde finna på något annat sätt än att låta frågan självdö.

I två af Hwassers många bevarade bref till hans förtrogne

finske vän, prof. I. Ilmoni, finnas ett par uppgifter, hvilka belysa frågans vidare öden. Den 15 november 1845 skrifver han[1]: »Jag har haft många konferenser med kronprinsen[2] och hoppas att i den dubbla strid som nu pågår kunna hålla min och fakultetens sak uppe». Den 25 mars 1846 heter det i ett annat bref[3]: »Min gamla strid med Berzelius och Caroliniterna anser jag nu, efter ett samtal jag nyligen haft med konungen, vara afgjord till min eller fakultetens seger, vare dock detta sagdt i största förtroende. Det egentliga ändamålet af min öfverflyttning till Sverige är således vunnet och min sextonåriga ihärdiga kamp ändtligen slut».

1840 års broschyr var Hwassers sista offentliga uppträdande i striden. Att han ända in i sina sista lefnadsdagar bibehöll sin åsikt om Karolinska institutets nedbrytande inverkan på den svenska bildningen, framgår af ett tal, som han den 8 mars 1859[4] höll i Carl Johans-förbundet i Uppsala, och hvarur följande må meddelas:

»Ändamålet af mitt lif, såsom jag redan från min tidigare ungdom uppfattat det, var och är det ännu, äfven sedan ålderdomen fått öfvermakten öfver både min andliga och min kroppsliga varelse att hos medicinen och dess rika erfarenhet bereda framkallandet af en densamma ur egennyttans och den låga empirismens förnedrande bojor befriande vetenskaplig sjelfutveckling, på det han derigenom måtte kunna ställa sig på den höjd inom vetenskapernas ordning, hvilken med rätta honom tillkommer... Då jag åter vände mig vesterut fick jag anledning till djup bedröfvelse. Der hade den krassare materialismen rest upp hufvudet och hotade att förstörande angripa Sveriges gamla kulturanstalter, och inrymma medicinens bildningsvård inom en handtverksskola i Stockholm, der dess ställning måste blifva vanärande och dess karakter åtminstone komma att sakna all den elevation som sann vetenskap ensam förmår skänka. Att detta försök om det hade framgång skulle vara början till en verklig och fullständig destruktionsprocess af den högre svenska bildningen i dess helhet, kunde med säkerhet förutses, och mitt då ännu med öfvermäktig värme klappande fosterländska hjerta kunde icke fördraga denna tanke utan det djupaste lidande. ... Jag beslöt... öfverflytta till Sverige för att der efter yttersta förmåga kämpa emot en riktning hos den högre bildningens vård, hvilken jag då ansåg och än i dag anser för skef och förderflig».

Det är lätt att förstå, att konungamaktens innehafvare under den häftiga striden mellan institutet och universiteten ej gärna ville fatta något beslut i fråga om institutets organisation, utan därför föredrogo att ej vidröra ärendet. Å ena sidan var Carl Johan den

[1]) Skrifter utgifna af Svenska Litteratursällskapet i Finland. LXXXI. Helsingfors 1908, sid. 50.

[2]) Kronprins Carl, som efter sin fars uppstigande på tronen nu var universitetskansler.

[3]) l. c. sid. 50.

[4]) G. Heinricius, Israel Hwasser och Finland. Helsingfors 1907.

egentliga upphofsmannen till det storartade garnisonssjukhus, som uppfördes 1817—1834 och som på sin tid var det förnämsta i Europa (liksom så många andra svenska byggnader både förr och äfven nu byggts på samma vis), och institutet var med garnisonssjukhuset på det närmaste förbundet; Berzelius, institutets främste representant, stod i stor ynnest hos Carl Johan, som satte värde på den glans, som Berzelius' vetenskapliga berömmelse spred öfver Sverige, och Berzelius hade kommit konungahuset nära genom att gifva kronprins Oscar undervisning i kemi. Å andra sidan voro under dessa tider kronprinsarna i tur och ordning universitetens kanslerer, först Carl Johan 1810—1818, så Oscar 1818—1844, därpå Carl 1844—1859; de stodo därför i den närmaste beröring med universiteten och ansågo sig i första hand böra stödja dessas intressen. Hwasser, universitetens banérförare i striden, var, som bekant, en nästan fanatisk beundrare af Carl Johan, och den senare kunde väl icke undgå, att ta någon hänsyn härtill; under prins (kronprins) Carls studieår i Uppsala 1843 och 1845 knöts ett mycket fast vänskapsband mellan Hwasser och prinsen, som fängslades af Hwassers älskvärda personliga egenskaper, och som städse behöll sin med vördnad blandade vänskap för Hwasser, hvilken han, om man får tro den akademiska traditionen, kallade för farbror.

Följden af Hwassers kraftiga inlägg i striden 1840 blef sålunda, att institutet tills vidare fick bibehålla sin gamla organisation och för ännu tvenne artionden framåt förblef klafbundet i sina trånga, otidsenliga former. Striden mellan institutet och universiteten var i första hand en tvekamp mellan Hwasser och Berzelius, men den var egentligen en strid mellan den gamla tiden och den nya, mellan förgångna århundradens spekulativa vetenskaper, som ville behärska de andra ännu ej som jämnbördiga erkända vetenskaperna och 1800-talets mäktigt framträngande naturvetenskaper, hvilka i Berzelius hade en af sina främsta föregångsmän.

Hwasser var egentligen en gengångare från svunna tider, då man trodde sig med sin tankekraft enbart kunna genomtränga och tolka naturens och lifvets gåtor; för honom var tänkandet allt; han talar i ett af sina många bref[1]) till Ilmoni om »den ihärdiga meditation och de forcerade studier som fordras af vetenskapsmannen, nämligen inom vårt kunskapsområde», och han uttrycker ofta sitt förakt för naturvetenskapernas forskningsmetoder. Berzelius var den klara, kalla, nyktra, logiska naturvetenskapsmannen, som för-

[1]) Skrifter utgifna af Sv. Litteratursällskapet i Finland. LXXXI. Helsingfors 1908, sid. 72.

smädde teorier och spekulationer. Hwasser var en ordets man, Berzelius en handlingens man. Hwasser representerade teorien, Berzelius praktiken (Hwasser ansåg, att han själf representerade lärdomen, Berzelius rutinen [1]). De voro hvarandra så olika som eld och vatten, och de förstodo icke ens hvarandras språk.

Hwasser var så godt som den enda kämpen på sin sida; han klagar i sina bref till Ilmoni öfver det ringa understöd han fick från sina kolleger i de medicinska fakulteterna samt från teologer och humanister, hvilka borde ha bistått honom. Han skrifver till Ilmoni [2]) 1847, att de medicinska fakulteterna år 1827 försvarade sig så ytterligt klent mot Berzelius, att fienden redan triumferade och i bref till Hwasser öppet bekände sin säkra förhoppning att inom ett årtionde fakulteterna skulle vara flyttade till Stockholm. I ett bref till Ilmoni 1832 skrifver Hwasser om E. G. Geijer: »Ödet bjöd åt honom en gång chefsskapet för hans fosterlands humanistiska bildning; detta har han likasåväl som Tegnér förvaltat klent, isynnerhet när man jämför honom med materialisternas planmässige, kraftfulle anförare Berzelius». Berzelius å sin sida förde också striden ensam; både 1822, 1826 och 1837 var han den ende af institutets män, som bestämdt vågade uttala den meningen, att institutet måste bli en självständig medicinsk högskola.

Orsaken till stridens utgång efter 1840, d. v. s. att institutet fick behålla sin förlegade organisation, var i första rummet Hwassers uppträdande; man måste medgifva att hans inlägg i saken voro originella och talangfulla, och att han på ett förträffligt sätt förstod att begagna sig af motståndarens svagheter; omständigheterna voro honom också gynnsamma, han understöddes af det sega motstånd, som de månghundraåriga universiteten af naturnödvändighet måste göra mot den nye medtäflaren; att en sak har bestått i hundratals år, är i och för sig för många ett kraftigt bevis på dess förträfflighet, och det är alltid ett mäktigt vapen i striden mot det nya, som vill tränga sig fram.

För de medicinska fakulteterna, särskildt för Uppsalafakulteten (Lunds medicinska fakultet har af lokala skäl aldrig spelat någon större roll i striderna mot institutet, och någon fara för dess bestånd har säkerligen aldrig förefunnits) var Hwassers framträdande af lifsviktig betydelse; ifall man anser att Olof Rudbeck 1663 och Carl von Linné 1776 räddat denna fakultet från undergång, så kan man med ännu större fog påstå att Hwasser gjort det 1840.

[1]) Hwasser, Valda skrifter III, 1869, sid. 200.

[2]) Hwasser, Valda skrifter, I, 1868, sid. 196 och följ.

Institutet under 1840-talet.

Institutet var skenbarligen slaget till marken af Hwasser och af universitetens män. Förslaget af 1836—1837, hvarigenom institutet sökt att åtminstone i någon mån höja sig ur sin beroende ställning, var tillintetgjordt. Men det jäste unga och starka krafter inom institutet, och det dröjde icke länge innan institutet, trots alla försök, som gjorts att förtrampa detsamma i stoftet, med nästan våldsam energi växte fram och tilltvingade sig den luft och ljus, som behöfdes för dess utveckling. Under det att Hwasser, fakulteternas främste, fortfor att med glänsande framställningskonst meditera öfver sjukdomens väsen, uppmurade institutets män, under tyst och troget arbete, sten för sten, den stolta på 1800-talets nya medicinska forskning grundlagda byggnad, som utgör en nutida medicinsk högskola.

Berzelius hade nu lämnat institutet för att odeladt ägna sig åt kemien, men hans ande lefde kvar vid läroverket. De män, som nu voro professorer vid institutet, och främst bland dem Anders Retzius, uppbjödo nu, allt under det att de skötte sitt trägna dagliga arbete i sina vetenskaper, sina bästa krafter att utvidga institutets verksamhet och fördenskull anskaffa nya lärareplatser, nya institutioner. Häri fingo de snart en kraftig, nästan oväntad hjälp från en af statsmakterna. Vi äro nu inne i den märkliga tidrymd, som karakteriseras af de nyare samhällsidéernas genombrott i vårt statslif, Carl XIV Johans sista år, då striden stod mellan konungamakten och den s. k. liberala oppositionen. Då universiteten, såsom förut nämndt, särskildt omhuldades af konungamakten, så blef det i stället den andra statsmakten, ständerna, särskildt deras oppositionella del, som tog institutet under armarna. Detta kom första gången till synes vid 1840—41 års riksdag. Alltifrån denna tid och sedan under flera artionden var det riksdagen, som stödde institutet, som hjälpte det framåt och som gaf regeringen den ena bestämda uppmaningen efter den andra att frigöra institutet från dess beroende ställning och likställa det med de medicinska fakulteterna. Till en början skedde det väl egentligen af oppositionslusta mot den gamle konungen Carl XIV Johan, ty alla brukbara medel användes till den malmedvetna oppositionspolitiken, men smaningom synes det som om riksdagen verkligen blifvit öfvertygad om institutets af praktiska

sakskäl uppburna rättvisa sak och fördenskull understödt detsamma i dess kamp för en värdig tillvaro.

Den 16 oktober 1839 ingingo institutets professorer med en skrifvelse till Kungl. Maj:t, hvari de framställde sina viktigaste önskemål för institutets utveckling; de begärde bland annat dels att deras löner skulle höjas till 2,000 rdr banko, d. v. s. det belopp, hvarmed universitetsprofessorernas löner utgingo, dels att anslag skulle beviljas till en lärareplats i barnsjukdomarnas klinik och till en lärareplats i medicina legalis. Vid 1840—1841 års riksdag föreslog Kungl. Maj:t, att professorernas löner skulle höjas till 1,200 rdr banko samt att ett anslag af 400 rdr banko skulle beviljas till en lärare i medicina legalis.

Statsutskottet visade sig i dubbel mening synnerligen gynnsamt stämd mot institutet, dels i afseende på institutets ekonomi dels i afseande på dess ställning såsom läroverk. Utskottet föreslog nämligen den 5 april 1840, att professorernas löner skulle höjas till 1,600 rdr banko, »under villkor likväl att med den organisation institutet nu erhåller en yngling som vid universitetet genomgått en förberedande filosofisk kurs sedermera må kunna vid berörda institut fullborda sin bildning i medicinska yrket till erhållande af medicine doktorsgrad». I statsutskottet hade oppositionen öfvervikt, hvilket förklarar särskildt det tillagda villkoret. I alla fyra stånden yppade sig betänkligheter mot statsutskottets konstitutionella rätt såväl att föreslå höjning af ett af Kungl. Maj:t begärdt anslag som framför allt att fästa ett visst villkor vid anslaget. För att häfva de första betänkligheterna upptogo C. J. Ekströmer (ledamot af Ridderskapet och Adeln) och grosshandlaren J. A. Kjellberg från Göteborg (ledamot af Borgarståndet) såsom egna motioner statsutskottets förslag om höjning af professorernas löner utöfver Kungl. Maj:ts förslag. Sedan ärendet blifvit återremitteradt till statsutskottet, vidhöll utskottet i skrifvelse af den 6 juli 1840 sitt förslag om villkoret; det vore ej utskottets mening att institutet skulle promovera doktorer, utan villkoret betydde endast detsamma som säges i inledningsorden till 1822 års reglemente för institutet, nämligen att institutet »må erhålla en sådan organisation, att pålitliga och tillvande praktiska läkare för alla grenar af medicinalverket till statens tjänst vid samma institut kunna danas». Iståndena uppstodo vidlyftiga diskussioner; institutet hade i riksdagen två af sina professorer, nämligen Ekströmer och A. A. Retzius (den senare ledamot af Prästeståndet såsom ombud för vetenskapsakademien), hvilka bevakade institutets rättigheter. För öfrigt uppträdde till förmån för institutet en stor del af de mera framstående oppositionsmännen,

C. H. Ankarsvärd, C. F. Horn, V. F. A. Dalman, J. W. Sprengtporten, F. Schartau, C. F. Wærn, J. T. Petre, J. J. Rutberg m. fl. Striden gällde ej förhöjandet af institutets anslag — detta väckte knappast någon motsägelse — utan den gällde utskottets villkor. Institutet hade sina mesta gynnare i Borgare- och Bondestånden, hvilka godkände det höjda anslaget med statsutskottets villkor; i Adeln och i Prästeståndet hade universitetens anhängare öfvervikt, och dessa stånd beviljade därför förhöjningen utan villkoret. Efter flera olika förslag — det parlamentariska arbetet var synnerligen tungrodt under de fyra håndens tid — afgjordes slutligen frågan i förstärkt statsutskott, som den 7 december 1840 med 65 röster mot 53 beviljade förhöjning af professorernas löner till 1,600 rdr banko, ett anslag af 400 rdr banko till en lärare i medicina legalis samt i öfrigt några obetydliga anslagsförhöjningar, »under villkor att institutet i öfverensstämmelse med Kungl. Maj:ts för detsamma utfärdade reglemente af den 11 december 1822 erhåller en sådan organisation, att pålitlige tillvande praktiska läkare för alla grenar af medicinalverket till statens tjänst vid samma institut kunna danas».

Kungl. Maj:t måste nu fråga institutet, huruvida det af riksdagen bestämda villkoret var uppfylldt genom institutets organisation och verksamhet. Det var nog icke godt att ge en bestämd tolkning af en så oklar bestämmelse som ingressen till 1822 års reglemente. Professorerna afgafvo emellertid den 13 mars 1841 följande skrifvelse till Kungl. Maj:t:

St. Allern. Konung!

Till följe af E. K. M:s nådiga remiss af d. 15 sistl. febr. har E. M:s Sundhets Collegium d. 8 dennes infordrat Carolinska Institutets Professorers underdåniga utlåtande rörande det af Rikets nu församlade Ständer, vid beviljandet af ökadt Statsanslag till nämnde Institut, fästade vilkor, neml. »*att Institutet i öfverensstämmelse med E. K. M:s för detsamma utfärdade Nådiga Reglemente af d. 11:te Dec. 1822, erhåller en sådan organisation, att pålitlige och tillvande praktiske Läkare för alla grenar af medicinalverket till Statens tjenst vid samma Institut kunna danas*».

I anledning häraf få Professorerne underdånigst anföra, att den organisation Carolinska Medico-Chirurgiska Institutet, genom ofvan åberopade Nådiga Reglemente af d. 11:te dec. 1822 erhöll, och hvilken ännu, med få ändringar kvarstår, redan kan anses i väsendtligaste måtto motsvarande det i densamma utstakade och af Rikets höglofl. Ständer afsedda bestämmelse; hvilket förhållande genom den af E. K. M:t under den 30 Dec. 1835 i nåder anbefallda lämpeligare fördelning af undervisningsämnena professorerne emellan, i icke ringa mohn befrämjades och då härtill kommer att Institutet från och med höst-terminen 1838 erhållit en Medicinsk Klinik å K. S. O. Lazarettet, och den därvid anställde Lärare under loppet af sistl. år af E. K. M. blifvit utnämnd till professor med skyldighet att praktisk medicin föreläsa och däri

examinera, och Institutet eger full anledning att innom kort kunna med sig förena en särskild klinik för barnsjukdomarne vid allmänna barnhuset, samt genom Rikets högl. Ständers nu beviljade anslag till aflönande af en egen Lärare i Medicina forensis, äfven denna vigtiga undervisningsgren vid Institutet kommer att föredragas, och då således fullständiga Lärocourser i alla till den speciella läkarebildningen hörande undervisningsämnen vid Institutet hädanefter komma att gifvas, draga Professorerne icke i betänkande att *underdånigst förklara,* att i Institutets organisation inget hinder förefinnes för uppfyllandet af det af Rikets Högl. Ständer vid anslagets beviljande fästade vilkor, eller *att pålitlige och tillvande praktiske Läkare för alla delar af medicinalverket till Statens tjenst vid Institutet kunna danas,* och få Professorerne till denna underdåniga förklaring endast tillägga att det underdåniga förslag till förnyad Instruction för Carolinska Medico-Chirurgiska Institutet, hvilket Professorerne på E. K. M. Nådiga befallning den 21 Dec. 1836 afgifvit, och hvilket ännu är under E. K. M. Nådiga pröfning, ehuru innefattande flere för undervisningens gång väsendtliga förbättringar i Institutets administration, till hela sin syftning och i alla väsendtliga delar står i närmaste öfverensstämmelse med 1822 års Reglemente, och skulle således dess Nådiga antagande än ytterligare bereda uppfyllandet af den bestämmelse E. K. M:t i sistnämnde Nådiga Reglemente för Institutet utstakat och hvars uppnående Rikets högloft. Ständer med det beviljade anslaget åsyftat.

Kungl. Maj:t fann denna professorernas förklaring tillfyllestgörande och fastställde i skrifvelse af den 27 juli 1841 ny stat för institutet i öfverensstämmelse med riksdagens beslut.

En slags tjänstgöring vid barnhuset var föreskrifven i 1822 års reglemente. Klinisk undervisning i barnsjukdomar hade redan 1839 föreslagits i allmänna barnhusets direktion af förste stadsläkaren i Stockholm, lifmedikus J. D. Ahlberg och, såsom nämndt af institutets professorer 1839. Frågan upptogs ånyo af barnhusets direktion 1841, som hos Kungl. Maj:t föreslog klinisk undervisning på barnhuset, ett förslag som understöddes af professorerna i skrifvelse till sundhetskollegium af den 2 april 1842. Såsom bevis på det intresse, som från riksdagens sida ägnades åt institutet, må anföras, att Rikets Ständers revisorer för åren 1840—1841 i sin år 1843 afgifna berättelse föreslogo, att såväl öfverläkaren vid allmänna barnhuset som öfverläkaren vid Stockholms stads och läns kurhus skulle bli professorer vid institutet med skyldighet att hålla kliniska föreläsningar, den förre i pediatrik, den senare i syfilidologi. 1844—45 års riksdag beviljade åt institutet en professur i pediatrik.

Den 15 december 1847 föreslog H. B. Palmær, ledamot af Borgareståndet (som under åren 1832—35 varit farmacie adjunkt vid institutet), att ständerna skulle hos Kungl. Maj:t anhålla om tillsättandet af en kommitté för att utarbeta förslag till den medicinska

undervisningens ordnande. I motiveringen till sin motion kritiserar Palmær såväl de båda stridande parterna som äfven regeringen, hvilken låter frågan hvila; frågan borde lösas, »så att alla komma att arbeta för det gemensamma målet, en god läkarebildning, i stället för att såsom nu förtära sina löneanslag, sträfva att ur ungdomens och allmänhetens förtroende undantränga hvarandra och ändå för det hela uträtta obetydligt i jämförelse med kostnaden». Ständerna beslöto den 19 augusti 1848 en skrifvelse till Kungl. Maj:t med begäran att en kommitté skulle tillsättas hvilken skulle uppgöra förslag till den medicinska undervisningens ordnande.

Institutet under 1850-talet. 1852 års universitetsstatuter. 1859 års kommitté för den medicinska undervisningens ordnande.

Institutet utvecklade sig nu utomordentligt kraftigt i vetenskapligt hänseende. Visserligen hade de akademiska intressena, som kräfde att institutet så mycket som möjligt stäcktes i sin tillväxt, vunnit en tillfällig seger, och institutet var genom sitt reglemente hindradt att i annat än obetydlig grad deltaga i läkareutbildningen. Institutets män försmådde, efter sitt på hög befallning år 1836 afgifna förslag till instruktion, att vidare strida med ord; de visade i stället i handling, hvad institutet kunde uträtta.

Anders Retzius stod på höjden af sin bana såsom vetenskapsman och lärare; han var själfva inkarnationen af institutet, han var dess vetenskapliga föregångsman, och han uppbar på ett öfverlägset sätt ansvaret att i första hand representera de mera teoretiska disciplinerna vid institutet. Han hade nu lyckan att ha funnit medkämpar för institutet, hvilka värdigt ställde sig vid hans sida såsom målsmän för de mera praktiska grenarna af den medicinska vetenskapen. Bland dessa voro de mest framträdande M. Huss, P. H. Malmsten (f. 1811, med. dr och kir. mag. 1841, docent i prakt. medicin vid Uppsala universitet 1842, t. f. adjunkt i medicin vid institutet 1843, adjunkt 1847, e. o. prof. 1850, prof. i medicin 1860—1876, död 1883), F. T. Berg (f. 1806, kir. mag. 1835, med. dr 1839, docent i anatomi vid Lunds universitet 1836, lärare i medicina legalis vid institutet 1841, t. f. prof. i pediatrik 1845—1858, medicinalråd 1858—1877, död 1887) och C. G. Santesson (f. 1819, kir. mag. 1844, med. dr 1846, prof. i kirurgi 1849—1885, död 1886). Huss, som så framgångsrikt öppnat den medicinska kliniken

M. Huss.

P. H. Malmsten.

F. T. Berg.

C. Santesson.

1838, var lika berömd som forskare och som läkare; några år senare, 1843, trädde Malmsten upp vid Huss' sida, och dessa två bragte i ädel täflan med hvarandra den medicinska kliniken i Stockholm till jämnhöjd med samtidens förnämsta. Berg, som var institutets första lärare i rättsmedicin, öfvertog 1845 den nyinrättade professuren i pediatrik; utrustad med ovanligt god vetenskaplig underbyggnad utvecklade han såsom kliniker en storartad verksamhet; hans pediatriska klinik var den första i Europa. Santesson öfvertog 1849 efter Ekströmer, som öfvergick till ämbetsmannaverksamheten, den kirurgiska klinikens stora traditioner och uppbar på ett mönstergillt sätt den ställning som dessa traditioner betingade.

Det var glansdagar för institutet. Anders Retzius å ena sidan, de nämnda stora klinici å den andra höjde institutet först i de svenska läkarnas ögon, så i Sveriges, sedan i Europas. Den unga medicinska skolan i Stockholm blef allmänt känd och ärad öfver den vetenskapliga världen.

Under 1850-talet förvärfvade sig institutet två nya viktiga lärarebefattningar. Sedan professorerna 1844 och 1847 utan framgång anhållit om en prosektorsbefattning i patologisk anatomi, begärde de 1853 en professur i samma ämne, och detta beviljades af riksdagen 1854. Klinisk undervisning i syfilidologi hade, som nämndt, föreslagits af 1840—1841 års statsrevisorer. Kurhusdirektionen hade föreslagit detsamma 1841, professorerna vid institutet 1842 och 1844. Vid 1844—1845 års riksdag väcktes motioner af H. Hamilton och C. F. Horn (Adeln) samt af A. M. Brinck (Borgareståndet) om anslag till en professur i syfilidologi vid institutet, dock utan att vinna riksdagens bifall. 1853 och 1856 begärde professorerna anslag till klinisk undervisning i syfilidologi; 1856—1858 års riksdag beviljade 1,500 rdr rmt till sådan undervisning.

Förhållandet mellan universiteten och institutet var under denna tid ofta föremål för riksdagens behandling. 1850 föreslog Bengt Gudmundsson från Hallands län (Bondeståndet), att de praktiska fakulteterna i Uppsala och Lund skulle flyttas till Stockholm. 1853 föreslog J. P. Danielsson från Kalmar län (Bondeståndet), att båda universiteten skulle flyttas till Stockholm. 1856 framlades i Riddersskapet och Adeln tre motioner, den första af registrator G. Cederschjöld att universiteten skulle flyttas till Stockholm, den andra af justitiekanslern N. S. von Koch att universitetens juridiska fakulteter skulle flyttas till hufvudstaden, den tredje af barnmorskeläraren prof. F. A. Cederschjöld, att Uppsala universitet eller åtminstone

dess medicinska fakultet skulle flyttas till Stockholm. 1859 föreslog Per Erik Andersson från Västmanlands län (Bondeståndet), att de tre medicinska läroverken skulle sammanslås till ett enda i Stockholm. Alla dessa motioner afslogos.

F. A. Cederschjölds motion 1856 ledde till ett praktiskt resultat, i det att riksdagen den 10 december 1857 aflät följande skrifvelse till Kungl. Maj:t:

S. A. K.

Hos Rikets Ständer har fråga blifvit väckt om ett ändamålsenligare ordnande af den medicinska undervisningen i riket, i hvilket afseende Rikets Ständers uppmärksamhet blifvit fästad derå, att berörde undervisning för närvarande meddelas vid trenne läroverk, nemligen det Carolinska medico-chirurgiska Institutet i hufvudstaden, samt de medicinska fakulteterne vid universiteten i Upsala och Lund, af hvilka det förstnämnda visserligen vore, med hänseende till så väl lärarnes antal, som tillgångar å materiela hjelpmedel, det fullständigaste, men likväl äfven det i behof af ännu flera lärare-platser för att blifva ett mot tidens och vetenskapens fordringar fullt svarande undervisningsverk för läkare; att denna den medicinska undervisningens fördelning på flera läroverk visserligen vore af vigt, till förekommande af ensidighet och för undervisningens fullkomnande genom täflan emellan flera lärare i samma vetenskap, hvarigenom ock med mera säkerhet kunde påräknas, att om, af en eller annan orsak, vid någotdera af läroverken en undervisningsgren vore mindre väl upprätthållen, densamma likväl, genom de öfrige lärarnes i samma ämne verksamhet, icke helt och hållet råkade i förfall; men att så, som lärokurserne vid dessa särskilda undervisningsverk nu vore ordnade, blef den medicinska kursen onödigtvis och utan verklig vinst i vetenskapligt hänseende i hög grad förlängd och fördyrad, hvaraf till icke ringa del föranleddes den brist på läkare, som vid tjänsters besättande den sednare tiden försports; att således en ändamålsenligare samverkan mellan dessa läroverk borde tillvägabringas för vinnande af deras gemensamma syftemål: en så fullständig läkarebildning som möjligt: samt att äfven de materiela hjelpmedlen skulle så väl i hufvudstaden kunna i ännu högre grad, än hittills skett, tillgodogöras för den medicinska undervisningen, som ock i universitets-städerne, ehuru der i betydligt ringare mån för handen, kunna genom att rätt begagnas under en lämplig period af den medicinska lärokursen blifva af större nytta för undervisningen.

Rikets Ständer, som anse det vara af vigt, att det antydda ändamålet i möjligaste mån ernås, men icke äro i tillfälle att föreslå sättet härför, få alltså i underdånighet anhålla, det E. K. M:t måtte täckas genom en kommitté af sakkunnige män låta uppgöra förslag till den medicinska undervisningens ordnande samt, efter nådig pröfning deraf, vidtaga de åtgärder, som för vinnande af detta ändamål finnas lämpligast.

I sammanhang härmed och då, enligt hvad Rikets Ständer inhemtat, de läkare, som genomgått lärokursen vid Carolinska Institutet, icke äro tillerkände enahanda kompetens till läkare-tjenster, som de, hvilka vid universiteten blifvit examinerade, få Rikets Ständer, enär den vid bemälda Institut meddelade undervisning måste anses icke allenast motsvarande, utan ock i flera delar fullständigare, än den, som vid universitetens Medicinska Fakulteter kan åstadkommas,

i underdånighet hemställa, att de läkare hvilka genomgått alla vid institutet föreskrifna examina, måtte tillerkännas lika befordrings-rätt med dem, som, efter aflagd Medicine Licentiat-examen vid ettdera universiteten, undergått den så kallade operationsexamen och erhållit Chirurgiæ Magistersdiplom.

Rikets Ständer framhärda etc.

Stockholm den 10 December 1857.

Denna riksdagens skrifvelse gaf närmast anledning till tillsättandet af 1859 års kommitté, hvarom mera nedan.

Den 5 mars 1855 anmodade Sundhetskollegium institutets professorer att uppgöra ett förslag till nytt reglemente för undervisningen och examina; ett sådant vore nödvändigt, emedan rättsmedicin, pediatrik och patologisk anatomi under de senare åren tillkommit såsom undervisningsämnen. Professorerna utarbetade ett sådant förslag, hvilket den 14 maj 1856 lämnades till kollegium, som i sin tur den 29 maj 1856 öfverlämnade förslaget till Kungl. Maj:t. Det uppgjorda stadgeförslaget är tryckt i Hygiea 1857, sid. 83; det är rätt vidlyftigt, men innehåller i sak endast få förändringar; första examen kallas här kirurgie kandidatexamen och den andra kirurgie licentiatexamen. Institutet hade alltjämt otur med sina stadgeförslag; förslaget af 1830, som vållade att Weigel i 9 år satt som professorernas ordförande, blef aldrig stadfästadt; förslaget af 1836—1837 begrofs i tysthet; äfven 1857 års förslag blef aldrig godkändt. Medicinska fakulteterna och universitetskanslern, hvilka af Kungl. Maj:t anmodades att yttra sig öfver institutets förslag, gjorde en del anmärkningar mot detsamma och föreslogo för sin del (1856 och 1857), att alla frågor rörande den medicinska undervisningen måtte ordnas i ett sammanhang.

Sedan Uppsala universitets konstitutioner varit gällande alltifrån 1655 och Lunds universitets allt sedan 1668, då detta universitet började sin verksamhet, så ansågs tiden vara inne att gifva universiteten nya grundstadgar; den 2 april 1852 utfärdades Kungl. Maj:ts statuter för universiteten i Uppsala och Lund. Dessa statuter ingrepo på ett alldeles nytt sätt i de medicinska läroverkens organisation, i det att en bestämmelse blef utfärdad, att ett års klinisk tjänstgöring i Stockholm kräfdes för aflläggande af med. licentiatexamen vid fakulteterna; nya strider väcktes härigenom. 1852 års statuter förordnade angående de medicinska examina följande:

Studerande, som vill vinna med. doktorsgrad, skall inför filosofiska fakulteten *1)* författa en uppsats på latin öfver något bland flera af fakulteten till val uppgifna ämnen; *2)* undergå förhör i vissa med de medicinska ämnena i närmare samband stående filosofiska vetenskaper enligt särskild stadga; der-

efter inför medicinska fakulteten *3)* aflägga med. kandidatexamen uti de medicinska teoretiska läroämnena; *4)* tjenstgöra vid dertill bestämda kliniska inrättningar så lång tid som särskildt föreskrifvet är; *5)* såsom förberedelse till licentiatexamen utarbeta och till fakulteten ingifva en afhandling öfver något medicinskt ämne; *6)* undergå medicine licentiatexamen i de praktiska delarna af fakultetens vetenskaper; *7)* utgifva och offentligen försvara en medicinsk afhandling, till hvilken dock ämnet för den pro licentia ingifna afhandlingen må kunna begagnas; börande fakulteten detta prof till innehåll och försvar bedöma.

Ett kungligt bref af den 22 april 1853 bestämde

ang. 2 härofvan: att den som examineras i mediko-filosofisk examen bör erhålla, efter de för filosofie kandidatexamen bestämda grunder, minst 8 betygsenheter och bland dessa minst approbatur i fysik, kemi, botanik, zoologi och latinska språket samt de öfriga betygen efter examinandens val, antingen i de nu nämnda eller i andra af filosofiska fakultetens ämnen (approbatur räknas för en betygsenhet, cum laade approbatur för två och laudatur för tre betygsenheter);

ang. 4 härofvan: att med. kandidat bör, för att kunna till undergående af licentiatexamen mottagas, såsom underläkare tjenstgöra vid hufvudstadens kliniska inrättningar minst ett år och sådant genom behörigt bevis styrka; förblifvande det i öfrigt tills vidare, hvad angår klinisk tjenstgöring vid barnbördshuset, vid hvad derom tillförene stadgadt blifvet.

Kungl. Maj:t hade sålunda lämnat helt obestämda föreskrifter om den ettåriga kliniska tjänstgöringen i hufvudstaden, som skulle föregå med. licentiatexamen. Institutets professorer beslöto för sin del den 29 september 1855 följande fördelning af tjänstgöringarna:

för med. lic. examen: 2 månaders medicinsk klinik; 4 månaders medicinsk klinik och samtidigt, om så önskades, 4 månaders kirurgisk klinik; 2 månaders tjänstgöring vid barnbördshuset och vid barnhuset (kan ske samtidigt);

för kir. mag. examen: 2 månaders tjänstgöring på kirurgiska kliniken; 2 månaders samtidig tjänstgöring på barnbördshuset och barnhuset.

Detta institutets sätt att tillämpa förordningarna väckte snart ond blod vid fakulteterna, särskildt i det aflägset belägna Lund, hvars lärjungar efter aflagd med. kandidatexamen således måste först resa till Stockholm för att tjänstgöra där i 8 månader, sedan återvända till Lund för att aflägga med. lic.-examen och så ånyo begifva sig till Stockholm för att tjänstgöra där i 4 månader och aflägga kir. mag.-examen. I skrifvelse till kanslern af den 7 maj 1856 framförde Lunds medicinska fakultet till universitetskanslern (kronprins Carl) sina klagomål öfver det sätt, hvarpå institutets professorer afgåfvo tjänstgöringsbetyg åt licentianderna; betygen innehöllo, att tjänstgöring fullgjorts »å medicinsk klinik 4 månader, kirurgisk 4 månader, obstetrisk 2 månader och pediatrisk 2 månader», således tillsammans 1 år; fakulteten hade fördenskull trott, att Kungl. Maj:ts

föreskrift om ett års tjänstgöring blifvit fullgjord; fakulteten hade sedan erfarit, att ytterligare 4 månaders tjänstgöring erfordrades för kir. mag.-examen; fakulteten anhöll nu, att all klinisk tjänstgöring vid institutet skulle så ske före lic.-examen. Uppsala med. fakultet instämde den 31 mars 1857 med Lunds; institutets professorer försvarade med stöd af en del äldre förordningar [1]) sitt tillvägagående i en skrifvelse till sundhetskollegium af den 15 juli 1857. Sundhetskollegium föreslog den 14 juni 1858 [2]) att, såsom riksdagen begärt, en kommitté skulle tillsättas för att afgifva förslag om den medicinska undervisningens ordnande. Prof. C. B. Mesterton i Uppsala utgaf en broschyr, daterad den 16 nov. 1858, med titel »Granskning af handlingarna rörande väckt fråga om vissa förändringar i den kliniska tjänstgöring, som åligger universiteternas medicine studerande». I denna broschyr jämför Mesterton undervisningen vid institutet med undervisningen vid fakulteterna och kommer till den slutsatsen, att institutets lärjungar ha betydligt sämre kunskaper än universitetens; förf. är emellertid rädd för förändringar, och han afstyrker på det allra bestämdaste, att den af Ständerna ifrågasatta kommittén för undervisningens ordnande skulle komma till stånd.

Riksdagens skrifvelser af 1848 och af 1857, frågan om institutets nya stadgar, striden mellan universiteten och institutet om tjänstgöringen vid Stockholmsklinikerna, den både från fakulteterna och från sundhetskollegium uttalade önskan, att frågan om den medicinska undervisningen borde lösas; allt samverkade till att Kungl. Maj:t slutligen måste företaga någonting i saken. Den 4 februari 1859 tillsatte Kungl. Maj:t en kommitté för att utarbeta förslag till ändamålsenligt ordnande af den medicinska undervisningen inom riket; till ledamöter utsågos prof. P. E. Gellerstedt (f. 1815, kir. mag. 1839, med. dr 1841, prof. i prakt. medicin vid Lunds universitet 1848, död 1881), prof. C. B. Mesterton (f. 1826, med. dr 1855, kir. mag. 1856, prof. i kirurgi och obstetrik vid Uppsala universitet 1857, död 1889), prof. P. H. Malmsten, dr L. M. Altin (f. 1812, kir. mag. 1839, med. dr 1841, stadsläkare i Västerås 1839—1874, död 1880) och dr G. Böttiger (f. 1817, kir. mag. 1846, med. dr 1847, intendent vid Söderköpings vattenkuranstalt 1857—1885, provinsialläkare i Söderköping 1866—1880, död 1887).

[1]) Sundhetskollegii beslut 16 nov. 1818 (se sid. 145) och ett kungligt bref af 2 april 1845, hvilket bestämmer att endast med. licentiater och de som aflagt institutets andra examen få tjänstgöra vid barnhuset.

[2]) Handlingarna i denna fråga äro tryckta i Hygiea 1858, sid. 426 och följande.

Af de gamla kämparna från 1820- och 1830-talen satt ingen i kommittén. Berzelius var död, Hwasser hade tagit afsked från sin professur 1855 och kunde väl knappast därför komma i fråga såsom kommittéledamot. Institutet blef företrädt af en bland dess främste kliniska lärare, P. H. Malmsten. Uppsalafakulteten hade såsom sitt ombud den unge professor C. B. Mesterton, som på ett energiskt och talangfullt sätt förde fakultetens talan. Striden inom kommittén fördes egentligen mellan Malmsten och Mesterton; de tre öfriga kommittéledamöterna synas ha spelat en mera medlande roll.

Kommittén arbetade ovanligt raskt och var färdig med sitt betänkande redan den 30 juni 1859. Detta betänkande är afgifvet i kompromissens tecken. Majoriteten, bestående af Gellerstedt, Malmsten, Altin och Böttiger förenade sig om ett förslag, det sedan s. k. *hufvudförslaget,* hvilket innehöll, att de begge medicinska fakulteterna och institutet skulle indragas och att ett enda medicinskt läroverk skulle inrättas i Stockholm. Då samma majoritet emellertid ansåg, att detta hufvudförslag ej genast kunde genomföras, så framlade den ett *interimsförslag,* enligt hvilket den medicinska undervisningen tills vidare skulle ordnas. Detta interimsförslag är synnerligen egendomligt och inkrångladt. Den som vill bli läkare skall först aflägga teoretisk examen [1]) vid endera af fakulteterna och blir då medicine kandidat; han skall därefter tjänstgöra vid universitetsklinikerna under 4 månader, vid Stockholmsklinikerna i 12 månader och vid en psykiatrisk klinik i 2 månader samt till någondera fakulteten inlämna en af honom författad afhandling öfver något medicinskt ämne. Därefter aflägges praktisk medicinsk examen, som består af muntligt förhör och af praktiska prof; det muntliga förhöret sker inför någondera af fakulteterna, och efter dess godkännande blir kandidaten med. licentiat med rätt att praktisera; efter det muntliga

C. B. Mesterton.

[1]) Redan för denna examen fordras 2—4 månaders tjänstgöring vid universitetsklinikerna.

förhöret afläggas de praktiska profven vid den medico-praktiska akademien i Stockholm (till hvilken värdighet institutet skulle upphöjas) inför en examenskommission, bestående af de tre medicinska läroverkens dekaner och en del af lärarne vid den medico-praktiska akademien; profven anställas i de kliniska ämnena, i rättsmedicin och i apoteksvisitations-kunskap; godkännas profven, blir med. licentiaten förklarad för medicinæ practicæ licentiat och fullt legitimerad svensk läkare; den som efter allt detta vill blifva med. doktor skall disputera inför Uppsala eller Lunds medicinska fakultet.

Den femte af kommitténs ledamöter, Mesterton, reserverade sig mot majoritetens förslag och föreslog interimsförslagets antagande såsom en definitiv lösning af frågan. Såsom motivering använde Mesterton Hwassers gamla skäl: ifall hufvudförslaget antages, så upphäfvas fakulteterna och därigenom också ovillkorligen hela universitetsinrättningen; universitetet måste för att motsvara sitt namn och sin bestämmelse omfatta vetenskapernas totalitet och det blir endast på så sätt ett sannt uttryck af idén om vetenskapernas enhet: universitas litterarum.

Nu började en väldig pappersstrid, som fördes i de olika läroverkens protokoll, i tidningar och i broschyrer. Institutets professorer tillstyrkte den 12 sept. 1859 hufvudförslaget. Fakulteterna och universitetskonsistorierna tillstyrkte — på de vanliga skälen — i hufvudsak interimsförslaget såsom definitiv lösning af frågan. Uppsalakonsistoriet säger bland annat i sitt utlåtande den 26 okt. 1859:

— — — — — — — — — — — — — — — — — —

»Det är fråga om ett af dessa i senare tider icke ovanliga, ehuru konsistorium vågar hoppas, vanmäktiga försök att inskränka sferen för universitetets hitintills och nuvarande verksamhet och dymedelst, sedan universitetet sålunda till sjelfva sitt begrepp redan blifvit upphäfdt, vidtaga första åtgärden till dess upphäfvande äfven i sin yttre och nominella tillvaro».

— — — — — — — — — — — — — — — — — —

Sundhetskollegium afgaf sitt utlåtande den 27 oktober 1859; i detsamma tillstyrkes hvarken hufvudförslaget eller interimsförslaget. Kollegium kritiserar det senare förslaget därutinnan, att med. licentiater skulle få rätt att praktisera på en halfgjord examen; de borde ej erhålla denna rätt förrän efter den föreslagna examen i Stockholm. Kollegium anser för sin del, att den medicinska undervisningen bör ordnas efter följande grunder:

1) Samtliga medicinska undervisningsanstalter bibehållas vid sin nuvarande organisation;

2) Institutet får namnet »medicinska fakulteten i Stockholm» och ställes under universitetskanslern;

3) Lärokurser och examina bringas till likstämmighet vid de tre läroverken;

4) Vid alla läroverken afläggеs både med. kand. och med. lic. examen;

5) Kir. magisterexamen indrages;

6) Vid universitetens kliniker äfvensom vid garnisonssjukhuset anordnas förberedande klinisk tjänstgöring, hvilken sker före med. kand. examen;

7) Den kliniska tjänstgöringen i Stockholm äger rum i hufvudsak såsom förut;

8) Med. kand. examen, aflagd vid något af läroverken, berättigar kandidaten till att vid hvilket af de tre läroverken som helst aflägga med. lic. examen;

9) Efter lic. examen erhålles rättighet att utöfva läkarekonsten i hela dess vidd;

10) För statstjänster kräfves fortfarande ämbetsexamen af 1828, aflagd inför sundhetskollegium;

11) Medicine och kirurgie doktorsgrad får utdelas af alla tre läroverken till den, som vid samma läroverk försvarat en godkänd afhandling;

12) Medicine och kirurgie doktorsgrad erfordras endast för lärarebefattningar vid de tre läroverken.

Kanslern för rikets universitet, grefve G. A. Sparre, afgaf sitt utlåtande den 27 april 1860; utlåtandet är skrifvet af kanslersekreteraren, riksarkivarien J. J. Nordström; det föreslås att interimsförslaget, med en del jämkningar, skall bli fastställdt såsom norm för ordnandet af den medicinska undervisningen.

En hel del broschyrer sågo nu dagen, författade dels af institutets, dels af universitetens målsmän. [1]) Dessa broschyrer äro tämligen ointressanta och rätt enformiga; de skäl, som Berzelius och Hwasser tidigare framlagt, omsägas, utan att man egentligen kan finna några nya synpunkter. Man ansåg sig t. o. m. från fakulteternes sida böra ge ut en ny upplaga af Hwassers år 1829 tryckta bok »Carolinska Institutet»; den nya upplagan utkom 1860, men tiderna voro nu andra, de vackra, filosoferande fraserna voro förlegade, och boken verkade ej lika öfvertygande som 1829. Lunds universitet hade under hela striden med institutet egentligen tjänstgjort såsom sekun-

[1]) Af något äldre, på sätt och vis hithörande skrifter må nämnas »Hufvudstad och universitet», Stockholm 1857 af anonym (prof. G. Svanberg) och »Ett universitet eller åtminstone en fullständig medicinsk läroanstalt i hufvudstaden» (Svenska Tidningen n:o 54—56, 1857) af anonym (prof. Sven Lovén); i den förra försvaras universitetens, i den andra institutets intressen.

dant åt Uppsala; såsom förut nämndt hade dess tillvaro sannolikt aldrig stått på spel; 1860 utgaf emellertid J. G. Agardh, prof. i botanik i Lund, en skrift »Betänkande öfver förslaget till en medicinsk högskola i Stockholm» (Nord. Universitetstidskrift 1860, 6 årg., 2 häftet, sid. 25); de gamla, ständigt upprepade skälen gå igen, särskildt fruktan för universitetens undergång, men förf. har onekligen funnit ett nytt, talande skäl mot högskolors inrättande i Stockholm, nämligen den låga medellifslängden i Stockholm, som uppgifves vara knappast 17 år, under det den i vissa småstäder är öfver 50 år.

År 1860 utgaf institutets bibliotekarie J. V. Broberg en skrift »Om universitetsidéens betydelse», hvari han vänder sig mot den vantolkning af ordet universitet, som kommit till uttryck i en del af universitetsmännens uppsatser och uttalanden; de ha, tydligen förvillade af språkets makt öfver tanken, trott att ordet universitet stode i något slags sammanhang med orden »universitas litterarum»; Broberg påpekar att under medeltiden betydde universitas menighet eller korporation, under det att själfva läroanstalten kallades schola; han visar ock, att universitetsidéen ej på något sätt fordrar alla vetenskapers sammanboende på ett ställe.

Då frågan började synas mogen för sitt afgörande, framlade Uppsalafakulteten i tryck en redogörelse för de hjälpmedel hvaröfver den förfogade, för att visa att den var väl rustad att fylla sin plats såsom medicinsk undervisningsanstalt. En broschyr utkom 1860 med titel »Den medicinska fakulteten i Upsala i dess närvarande skick, faktiska upplysningar meddelade af dess n. v. dekanus»; dekanus var C. B. Mesterton. Denna broschyr utdelades till Rikets Ständer, och detta gaf anledning till att en motsvarande broschyr från institutet genast såg dagen; denna bar titeln »Carolinska Medico-Chirurgiska Institutet, faktiska upplysningar meddelade af dess n. v. inspector» och utkom 1860; förf. var M. Huss. Fakulteten i Uppsala, som under hela striden hade mera talföra och mera stridslystna representanter än institutet, lät ögonblickligen en motskrift utkomma mot Huss' skrift; denna motskrift utkom under titeln »Erinringar i anledning af de faktiska upplysningarna om Carolinska Medico-Chirurgiska Institutet af prof. C. B. Mesterton. Upsala 1860».

Ett genomgående drag i de från institutet utgångna skrifvelserna och tryckalstren i stridsfrågan är framhållandet af de praktiska fördelar som den medicinska undervisningens förläggande till Stockholm för med sig; endast i en stor stad med tillräckligt stora sjukhus kan tillräcklig klinisk undervisning beredas. I universitetens inlagor däremot är det alltid samma ton som anslås: rädslan för att institutets upphöjande till läroverk skall medföra fakulteternas och

universitetens undergång; man kan ej undgå att erkänna det berättigade i institutets skäl, men man söker, såsom Hwasser, bryta udden af detta skäl genom att tillåta universitetens lärjungar få sin »tekniska» utbildning vid institutet, som sålunda skulle vara en slags tillämpningsskola, underordnad de vetenskapliga fakulteterna. På 1850-talet ändrade man dock taktik i Uppsala, och man sökte, drifven af den rena självbevarelseinstinkten och förskräckt öfver institutets vetenskapliga utveckling att äfven i Uppsala skaffa sig så fullständiga kliniker som möjligt för att visa att man ej var beroende af Stockholm; detta framhölls från den tiden i alla inlagor från Uppsala.

Att striden under den stora medicinska ofredens många år var så het och så bitter, berodde på att hvardera parten kämpade för sin tillvaro. Institutet stred verkligen för en värdig tillvaro; fakulteterna trodde sig säkerligen i ordets rätta bemärkelse strida för sin tillvaro, så öfvertygade voro de att de skulle gå under, ifall institutet med sina ofantligt öfverlägsna hjälpmedel skulle få samma rättigheter som fakulteterna.

Ju längre det led, innan regeringen fattade sitt beslut med anledning af kommittébetänkandet, desto ifrigare blefvo försöken från såväl institutet som universiteten att få frågan afgjord till fördel, hvar och en för sig. Att någonting måste bestämmas, var klart; den gamla ställningen var fullkomligt ohållbar. Man visste att Carl XV, på grund af sin vänskap för Hwasser, hade sina sympatier på universitetens sida; af regeringens medlemmar voro ecklesiastikministern grefve Henning Hamilton och statsrådet C. Malmsten (som förut varit professor i matematik i Uppsala) universitetens svurne anhängare. Hamilton, som synes ha varit mest benägen för kommitténs interimsförslag, uppgjorde, sannolikt efter påtryckning från institutets sida, två förslag, hvilka han öfverlämnade till två af institutets professorer, P. H. Malmsten och C. Santesson, med begäran att de skulle yttra sig öfver desamma. Hamiltons första förslag innehöll, att med. kand. examen skulle tagas vid fakulteterna; att därefter med. lic. examen skulle tagas i två afdelningar, den första vid fakulteterna, den andra vid institutet, men att fakulteterna skulle utfärda licentiatbrefven. Hamiltons andra förslag var, att med. kand. examen tages vid fakulteterna, med. lic. examen antingen vid fakulteterna eller vid institutet. Malmsten och Santesson kritiserade bägge förslagen, men då de skulle välja mellan två onda ting, valde de det förslag, som syntes dem vara det minst olämpliga, det andra förslaget. Deras utlåtande[1]) är afgifvet den 1 nov. 1860.

[1]) Manuskript i Karolinska institutets manuskriptsamling.

Emellertid afgick Hamilton ur regeringen den 2 november 1860, och den medicinska frågans afgörande blef uppskjutet.

Till hvilken grad stämningen under dessa dagar var uppjagad hos institutets män finner man af ett bref[1]) från O. Sandahl till Chr. Lovén, dateradt 22 november 1860, hvari Sandahl berättar, att hemma hos Malmsten en dag hållits en sammankomst, i hvilken deltagit ett flertal af institutets lärare, nämligen Malmsten, Santesson, Abelin, v. Düben, Stenberg, Rossander och Sandahl; man fruktade för att interimsförslaget skulle godkännas af regeringen, och alla öfverenskommo att i så fall genast begära afsked; endast Wahlberg eller Stenberg borde stanna kvar tillsvidare för att ta vård om samlingarna; Malmsten underrättade Hamilton om detta beslut. Möjligen har denna sammankomst ägt rum så pass långt före brefvets skrifvande, att den gifvit anledning till att Hamilton uppgjort sina två först nämnda förslag och tillställt desamma till Malmsten och Santesson.

Det dröjde ända till den 26 april 1861, innan regeringen afgjorde frågan: fakulteterna fingo ensamma med. kand. examen, lic. examen kunde afläggas antingen vid fakulteterna eller vid institutet.

Lärare och läroämnen. Institutioner och kliniker. Lärjungar och examina.

Hagströmer fortfor till sin död 1830 att vara institutets inspektor. Han efterträddes af Anders Retzius, hvilken i sin tur var inspektor till sin död 1860. Efter Anders Retzius blef Magnus Huss inspektor den 19 april 1860; han innehade endast några månader befattningen, emedan han den 27 september 1860 lämnade sin professur för att bli ordförande i sundhetskollegium. Till Huss' efterträdare såsom inspektor utsågs G. von Düben. Inspektor hade samma befogenhet som efter 1823 års instruktion, d. v. s. han skötte biblioteket, samlingarna och egendomens ekonomi, och han hade uppsikt öfver de studerande.

Regelbundna protokollförda sammankomster hade professorerna icke förrän år 1828. Ordförandeklubban vid professorernas sammankomster fördes, utan att någon bestämd föreskrift därom synes ha funnits, af den i tjänsten äldsta af professorerna, dock med det undantag att Weigel, såsom förut är nämndt (sid. 177), satt som ordförande under åren 1830—1839. Protokollsförande var någon af

[1]) Detta bref har af prof. C. G. Santesson d. y. välvilligt ställts till mitt förfogande.

adjunkterna, i allmänhet J. J. Björkman (adjunkt i naturalhistoria). 1835 anslogs 100 rdr bko till arfvode åt en biträdande bibliotekarie och protokollist; Magnus Huss var den förste innehafvaren af denna befattning.

Professuren i anatomi innehades af A. J. Hagströmer till 1823. Anders Retzius, som var professor vid veterinärinstitutet, förordnades 1824 till Hagströmers efterträdare; först 1840 blef Retzius ordinarie professor vid institutet. Efter Retzius' död 1860 förordnades friherre G. von Düben (f. 1822, fil. mag. 1844, kir. mag. 1851, med. dr 1855, prof. i patol. anatomi vid institutet 1858, prof. i anatomi 1861, död 1892) till professor i anatomi.

P. G. Cederschjöld var professor i obstetrik till sin död 1848; till hans efterträdare utnämndes 1849 M. C. Retzius (f. 1795, med. dr och kir. mag. 1815, död 1871).

J. Berzelius tog afsked från sin professur 1832; efter honom förordnades C. G. Mosander (f. 1797, kir. mag. 1825, död 1858) 1832 och utnämndes 1836 till professor i farmaci. Efter Mosander kom 1859 S. Stenberg (f. 1824, fil. mag. 1851, med. dr 1854, kir. mag. 1856, prof. i med. och fysiol. kemi i Uppsala 1858—1859, död 1884).

E. Gadelius var prof. i teoretisk medicin och kirurgi till sin död 1827; såsom hans efterträdare tillförordnades öfverkirurgen vid Serafimerlasarettet C. J. Ekström, men, såsom förut nämndt (sid. 179) ändrades professuren 1835 till en professur i kirurgi.

C. J. Ekström utnämndes 1836 till professor i kirurgi, men lämnade professuren 1849 för att bli ordförande i sundhetskollegium och efterträddes då af C. G. Santesson.

J. W. von Döbeln var prof. i praktisk medicin och kirurgi till sin död 1846.

Professuren blef nu, efter 1835 års bestämmelser (sid. 179), tillsatt såsom professur i medicin. Magnus Huss utnämndes 1846 till den förste professorn i medicin; 1860 blef P. H. Malmsten hans efterträdare.

C. Stenhammar var professor i naturalhistoria till sin död 1827; efter honom blef J. W. Dalman (f. 1787, med. dr 1817) förordnad till professor, men han afled redan 1828. Han efterträddes af P. F. Wahlberg (f. 1800, med. dr 1827, död 1877), som var t. f. professor 1828—1836, och som 1836 utnämndes till professor i materia medica.

Sedan riksdagen 1840—1841 beviljat anslag till en lärarebefattning i medicina legalis, förordnades F. T. Berg 1841 till dess första innehafvare; Berg stod kvar på platsen till 1849, men tjänst-

gjorde ej efter 1844; sedan flera vikarier skött befattningen, förordnades A. H. Wistrand (f. 1819, kir. mag. 1845, med. dr 1846, död 1874) 1849 och utnämndes 1858 till lärare i medicina legalis.

F. T. Berg var 1845—1855 t. f. professor i barnsjukdomar; H. A. Abelin (f. 1817, med. dr 1846, kir. mag. 1847, död 1893) blef 1855 förordnad och 1858 utnämnd till professor i pediatrik.

C. M. Nyman (f. 1816, kir. mag. 1845, med. dr 1846, död 1882) förordnades 1858 att undervisa i syfilidologi.

G. von Düben blef 1855 förordnad och 1858 utnämnd till professor i patologisk anatomi.

Adjunkturerna vid institutet tillsattes efter 1835 på förordnande (se sid. 179); deras tjänstgöringsskyldighet var synnerligen obestämd, då de egentligen skulle biträda professorn, hvar och en i sitt ämne. I början af 1830-talet hade de två professurerna i teoretisk medicin och kirurgi och i praktisk medicin och kirurgi af förut omtalade anledningar råkat i lägervall. Den förra professuren sköttes af Ekström, som var öfverkirurg och endast undervisade i kirurgi; den senare professuren innehades af von Döbeln, som höll katedrala föreläsningar om instrumenter och om bandager. De båda adjunkterna i dessa ämnen, C. W. Ronander och J. I. Billberg, hade fördenskull intet arbete för sin lön, och professorerna ålade dem därför den 25 oktober 1834 att hjälpa till med omflyttning af biblioteket. Den 21 januari 1835 ålades Billberg vidare att registrera kungliga bref och protokoll; han vägrade först, men då professorerna hotade att anmäla honom för sundhetskollegium, föll han till föga och lydde.

Jag har redan omnämnt en del omändringar af läroämnena vid institutet. Den patologiska anatomien blef mycket tillbakasatt i 1822 års stadga, som i stället tillgodosåg medicinallagfarenheten. Gadelius skötte dock den patologisk-anatomiska undervisningen till sin död 1827. Ekström, som på förordnande skötte professuren i teoretisk medicin och kirurgi 1827—1836, undervisade ej i patologisk anatomi; han hade redan 1824 öfverenskommit med Anders Retzius, att denne skulle sköta obduktionerna på Serafimerlasarettet. Under åren 1824—1853 meddelade Anders Retzius fullkomligt frivilligt och vid sidan af sin öfriga, omfattande undervisning äfven den egentliga undervisningen i patologisk anatomi vid institutet. Huss och Malmsten demonstrerade äfven ibland själfva sina obduktionsfall. 1853 började von Düben att på Serafimerlasarettet leda obduktionerna och föreläsa öfver desamma; han blef sedan, såsom nyss nämndt, institutets förste professor i patologisk anatomi.

Medicinallagfarenheten betraktades på 1820-talet, såsom framgår af min förut lämnade redogörelse för denna tid, såsom ett synnerligen

viktigt ämne. Både professorn i teoretisk medicin och professorn i anatomi skulle undervisa i detsamma. Efter Gadelius' död 1827 blef det Anders Retzius, som äfven ensam fick sköta ämnet rättsmedicin; Magnus Huss lämnade 1836 och närmast följande år såsom adjunkt i medicin undervisning »i sättet att besvara rättsmedicinska frågor». Från 1841 blef ämnet medicina legalis representeradt af en särskild lärare.

Då det vidlyftiga ämnet teoretisk medicin och kirurgi efter Gadelius' död splittrades, hade brorslotten af detsamma, den patologiska anatomien och rättsmedicinen, blifvit öfverflyttad till den redan förut med tillräckligt arbete betungade professuren i anatomi. Emellertid såg det ut som om man ansåg att denna professur ytterligare tålde en ännu större arbetsbörda; äfven fysiologien, som från början varit den viktigaste delen af den teoretiska medicin, lades på professuren i anatomi; från 1828 föreläste Anders Retzius både anatomi och fysiologi. Det behöfdes en Anders Retzius' begåfning och jättekrafter för att ej digna under denna börda; men under en följd af år uppbar denne man på ett öfverlägset sätt sitt mångdubbla lärareväxf. Anders Retzius är ur många hänseenden institutets mest storartade personlighet, men allra mest öfverväldigande är hans verksamhet såsom lärare; härtill kommer såsom förut (sid. 177) är omtaladt, att Retzius måste stampa fram lärjungar ur marken, ty ingen kom till institutet för att aflägga examen, alla kommo för att hos Retzius inhämta kunskaper för hvilka de på annat håll skulle aflägga redogörelse.

Jag har förut berättat, hur den kirurgiska kliniken på Serafimerlasarettet egentligen kom till med Ekströms tillträde till öfverkirurgbefattningen 1821, ehuru den först 1835 blef fast förenad med institutet. För att en professur i kirurgi skulle komma till stånd — hvilket visserligen var alldeles oundgängligt — offrades emellertid professuren i teoretisk medicin, d. v. s. i fysiologi och i patologisk anatomi. Huru Huss 1838 och Malmsten 1843 började den medicinska kliniken, har jag ock omtalat. Tjänstgöring vid allmänna barnhuset var föreskrifven i 1822 års reglemente, men först 1845 öppnades den pediatriska kliniken af Berg. Undervisning i syfilidologi hade från 1843 under en följd af år meddelats af A. G. Carlson, öfverläkare vid kurhuset; först 1858 fick institutet särskildt anslag till undervisning i ämnet.

1852 erhöll gymnastiskt-ortopediska institutet i Stockholm, som redan förut haft statsanslag, ökadt anslag under villkor bland annat, att föreståndaren skulle vara förpliktad att handleda de med. studerande, som sådant önska, i ortopedisk och sjukgymnastisk

behandling. Sedan dess har detta institut stått öppet för de institutets lärjungar, som velat sätta sig in i denna gren af den medicinska terapien.

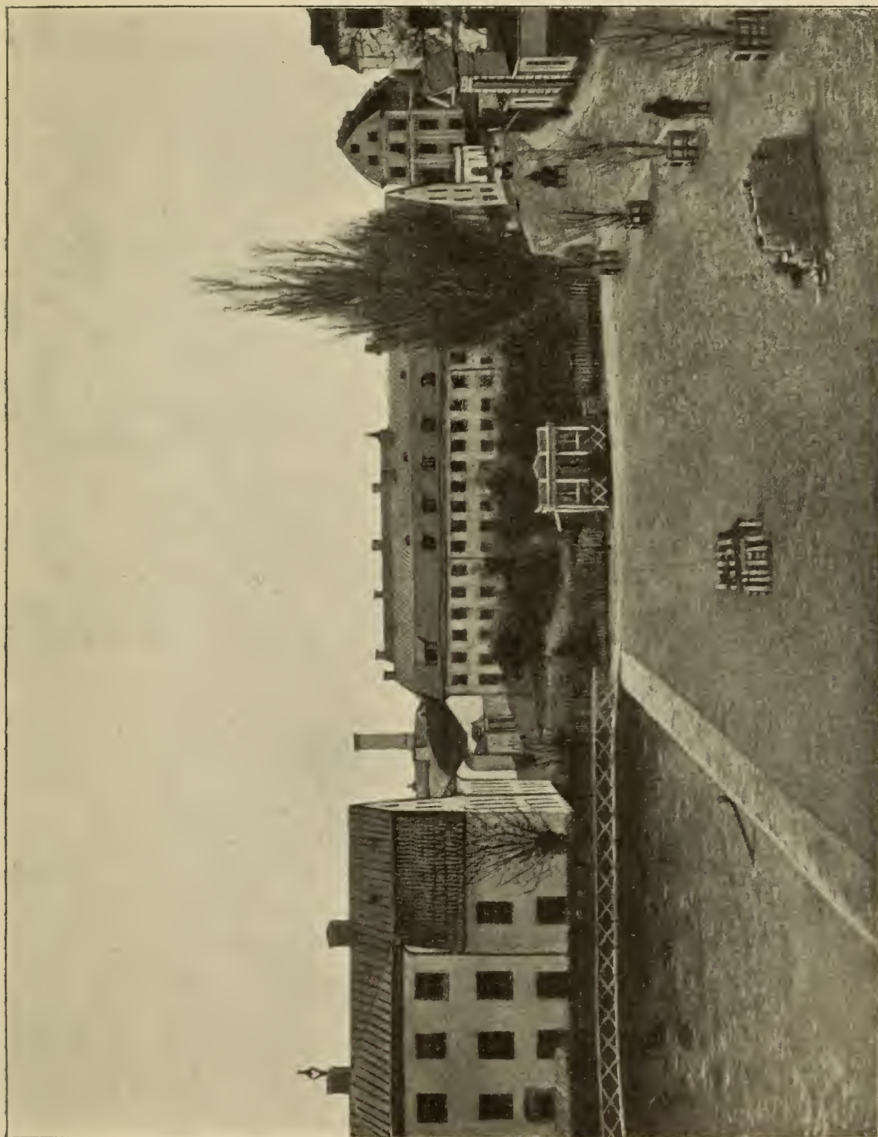
År 1854, då Sverige var nära att råka i krig, höllos af institutets lärare en del kurser i militärhygieniska, militärmedicinska och militärkirurgiska ämnen; i dessa kurser deltogo 80 lärjungar.

Institutets på dess egna tomt belägna institutioner undergingo under dessa 40 år föga förändringar. Institutets gård omplanterades emellanåt; en del medicinalväxter odlades fortfarande; kanalerna igenfylldes 1836—1838. En del af tomten (lastageplatsen, se kartan sid. 134) uthyrdes 1837 på 50 år åt Serafimerlasarettet mot en årlig afgift af 200 rdr banko; för lasarettet uppfördes ett tvätthus å tomten. År 1854 afträddes denna tomtdel till lasarettet, men statsverket iklädde sig fortfarande den årliga afgälden till institutet af 200 rdr. Anatomihuset ombyggdes på 1830-talet och tillbyggdes 1855. Professorn i patologisk anatomi undervisade vid obduktioner å Serafimerlasarettet.

Stora auditoriet i kemiska byggnaden var institutets största föreläsningssal; i densamma var uppställd en marmorbyst af Hagströmer, utförd af E. G. Göthe, en gåfva till Hagströmer från svenska läkare, och afsedd att uppsättas vid institutet; i stora auditoriet uppställdes också 1851 en marmorbyst öfver Berzelius, utförd af den franska bildhuggaren David, skänkt till institutet af Berzelius' änka.

Museihuset ändrades flera gånger. Våningen 2 tr. upp användes alltjämt till bostadslägenhet. Våningen 1 tr. upp hade från början delvis användts till bibliotek och till rum för vissa samlingar, delvis till bostad åt inspektor; 1833 lämnade Anders Retzius den bostad han haft där, och hans rum inreddes till anatomiskt museum; detta museum växte väldigt under Anders Retzius' nitiska omvårdnad, och det fyllde snart en betydlig del af museihuset.

Huset at Glasbruksgränden (se kartan sid. 134) hade från 1817 varit uthyrdt och under tiden tjänat hvarjehanda ändamål. Olika delar af detsamma hade varit smärre bostadslägenheter, krog, verkstäder, spannmålsbodar, magasin, vagnshus, stall, ladugård, m. m. Institutet, som behöfde utvidga sig, erhöll Kungl. Maj:ts tillåtelse att från och med den 1 april 1842 för sina ändamål begagna byggnaden (dock voro under åren 1845—1851 två rum på nedre botten upplåtna till polisvaktkontor och garnisonspostering). Institutets bibliotek, som blifvit trångbodt i museihuset, och som till en del måst nedpackas i lårar, öfverflyttades 1842 till huset åt gränden, som sedan

Museihuset (till vänster) och bibliotekshuset (midt fram) på 1860-talet. Vy från öster.

kallats bibliotekshuset. Emellertid dröjde det länge, innan huset blef ordentligt inredt. Först 1848 var biblioteket fullt ordnadt. Samma år uppläts i detta hus en boställsvåning åt inspektor; dessutom upplätos bostadsrum i huset åt tre adjunkter och åtta studerande, hvarjämte den kirurgiska instrumentmakareverkstaden, som fortfarande tillhörde institutet såsom en slags institution, äfven blef inrymd i samma byggnad. 1851 inreddes i biblioteksbyggnaden en trappa upp ett sessionsrum för professorernas sammankomster, hvilka till dess hållits i ett af museirummen 1 tr. upp i museihuset.

Om institutets kliniker har jag redan talat i det föregående och vill nu blott erinra om, huru garnisonssjukhuset skildes från institutet, och huru Serafimerlasarettet i stället förenades med detsamma. Tjänstgöring på garnisonssjukhuset var, äfven efter skilsmässan, föreskrifven för afläggandet af andra examen vid institutet. Pediatriska kliniken var på allmänna barnhuset, hvars öfverläkare var professor vid institutet. Undervisningen i syfilidologi meddelades på kurhuset af detta sjukhus' öfverläkare.

Alltifrån upprättandet af professuren i obstetrik 1761 hade professorn i detta ämne undervisat såväl med. och kir. studerande som äfven barnmorskeelever. Först 1849 befriades professorn från barnmorskeundervisningen, och en särskild lärare tillsattes för densammas bestridande. Barnbördshuset flyttades 1858 till Handtverkaregatan 19.

På grund af de förhållanden, som jag haft anledning vidröra flera gånger (se särskildt sid. 126), minskades undan för undan de institutets lärjungar, som togo alla examina vid universitetet. Hufvudmassan af lärjungar utgjordes af de med. licentiater och doktorer, hvilka genomgingo institutets kliniker för att taga tredje examen vid institutet och på så sätt bli kir. magistrar. Utom dessa funnos dock en del andra lärjungar. För det första var det underläkarne vid garnisonssjukhuset; dessa som i allmänhet endast hade aflagt med. fil. examen voro af för dem utfärdade instruktioner förpliktade att under sin underläkaretid deltaga i undervisningen vid institutet. För det andra var det de s. k. stipendiaterna i fältläkarekåren; stipendierna voro, såsom nämndt, afsedda åt studerande vid institutet, hvilka vid behof skulle utkommenderas i militär eller civil sjukvård; i en af sundhetskollegium utfärdad förordning af den 4 maj 1843 heter det dock, att stipendiaterna kunna fortsätta sina studier vid universiteten eller vid institutet. För det tredje fanns en stor grupp af med. studerande, hvilka en tid besökte universitetet endast och

allenast för att studera anatomi för Anders Retzius, hvarefter de återvände till fakulteterna för att aflägga med. kand. examen; dessa studerande deltogo i regel samtidigt äfven i institutets kemiska undervisning. Man kan få ett begrepp om, huru storartad tillströmningen af vetgiriga lärjungar var till Anders Retzius, då man går igenom matriklarna öfver desamma. Från januari 1825 till våren 1860 hade han icke mindre än 721 dissekanter; af dessa var ett litet antal utlänningar, och endast några få aflade första examen vid institutet (se nedan); de öfriga återvände till fakulteterna för att där i med. kand. examen få hallstämpel på sina hos Retzius inhämtade anatomiska kunskaper.

Några exakta uppgifter om antalet lärjungar vid institutet under äldre tider finnas icke; man får dock en föreställning därom genom att genomgå nedan anförda redogörelser för aflagda examina och därtill lägga antalet af Retzius' dissekanter; dessutom bevistades föreläsningarna i kemi och i naturalhistoria vid institutet af ett antal farmacie studerande.

I de tryckta årsberättelserna f. o. m. år 1851 finnas följande uppgifter om *antalet studerande* vid institutet:

År.	Studerande.
1851	110
1852	114
1853	116
1854	164
1855	161
1856	180
1857 v. t.	133
1857—58	122
1858—59	119
1859—60	141
1860—61	133

Ända från början af 1840-talet var det vanligt, att ett antal finnar (i allmänhet 3 à 10 årligen) studerade vid institutet, de flesta för att begagna sig af undervisningen vid de olika Stockholmsklinikerna. År 1862 öfverlämnade 44 finska läkare, som åren 1840—1861 studerat vid institutet, en summa af 3,550 rdr till en frisäng på Serafimerlasarettet, för att sålunda visa sin tacksamhet för den kliniska undervisning de vid institutet åtnjutit.

Följande *examina* aflades under denna tid vid institutet:

	Första examen	Andra examen	Tredje examen	
			Institutets lärjungar	Universitetens lärjungar
Vårtermin 1823	—	3	2	6
Hösttermin 1823	—	—	1	2
Vårtermin 1824	—	—	2	1
Hösttermin 1824	1	—	—	—
Vårtermin 1825	—	1	—	—
Hösttermin 1825	—	1	1	—
Vårtermin 1826	—	1	—	1
Hösttermin 1826	—	—	2	—
Vårtermin 1827	—	—	—	2
Hösttermin 1827	1	—	—	1
Vårtermin 1828	—	—	—	4
Hösttermin 1828	—	1	—	6
Vårtermin 1829	—	—	1	5
Hösttermin 1829	—	—	—	7
Vårtermin 1830	—	—	—	9
Hösttermin 1830	—	—	—	—
Vårtermin 1831	—	—	—	4
Hösttermin 1831	—	—	—	2
Vårtermin 1832	—	—	—	—
Hösttermin 1832	—	—	—	1
Vårtermin 1833	—	—	—	3
Hösttermin 1833	—	—	—	8
Vårtermin 1834	—	—	—	7
Hösttermin 1834	—	—	—	5
Vårtermin 1835	—	—	—	8
Hösttermin 1835	—	—	—	3
Vårtermin 1836	—	—	—	9
Hösttermin 1836	—	—	—	6
Vårtermin 1837	—	—	—	6
Hösttermin 1837	—	—	—	6
Vårtermin 1838	1	—	—	11
Hösttermin 1838	—	—	—	4
Vårtermin 1839	—	—	—	12
Hösttermin 1839	—	1	—	7
Vårtermin 1840	—	—	1	5
Transport	3	8	10	151

	Första examen	Andra examen	Tredje examen	
			Institutets lärjungar	Universitetets lärjungar
Transport	3	8	10	151
Hösttermin 1840	—	—	—	8
Vårtermin 1841	—	—	—	5
Hösttermin 1841	—	—	—	10
Vårtermin 1842	—	—	—	11
Hösttermin 1842	—	—	—	5
Vårtermin 1843	—	—	—	7
Hösttermin 1843	—	—	—	3
Vårtermin 1844	—	—	—	8
Hösttermin 1844	—	—	—	3
Vårtermin 1845	—	—	—	12
Hösttermin 1845	—	—	—	12
Vårtermin 1846	—	—	—	5
Hösttermin 1846	—	—	—	6
Vårtermin 1847	1	1	1	3
Hösttermin 1847	—	—	—	4
Vårtermin 1848	—	—	—	9
Hösttermin 1848	—	—	—	6
Vårtermin 1849	2	—	—	7
Hösttermin 1849	—	—	—	6
Vårtermin 1850	—	—	—	7
Hösttermin 1850	1	—	—	2
Vårtermin 1851	1	1	—	9
Hösttermin 1851	1	—	1	2
Vårtermin 1852	—	1	—	8
Hösttermin 1852	—	—	—	—
Vårtermin 1853	—	—	1	9
Hösttermin 1853	—	—	—	—
Vårtermin 1854	—	2	—	7
Hösttermin 1854	—	—	2	4
Vårtermin 1855	2	—	—	13
Hösttermin 1855	—	—	—	4
Vårtermin 1856	2	—	—	12
Hösttermin 1856	1	—	—	4
Vårtermin 1857	2	—	—	18
Transport	16	13	15	380

	Första examen	Andra examen	Tredje examen	
			Institutets lärjungar	Universitetets lärjungar
Transport	16	13	15	380
Hösttermin 1857	—	—	—	4
Vårtermin 1858	2	1	—	5
Hösttermin 1858	—	—	—	2
Vårtermin 1859	2	2	1	13
Hösttermin 1859	1	—	—	6
Vårtermin 1860	1	1	—	24
Hösttermin 1860	—	1	—	4
Vårtermin 1861	5	2	—	9
Hösttermin 1861	4	—	3	2
Summa	31	20	19	449

Af ofvanstående tabell framgår, i huru oväsentlig grad institutets undervisning tjänat institutets egna lärjungar. Under åren 1829—1848, således under 20 år, aflade endast tvenne personer examina såsom institutets egna lärjungar; begge voro utländska läkare, som ville praktisera i Sverige och som därför togo kir. mag.-examen vid institutet. Efter 1848, då institutet redan stod på höjden af sitt anseende såsom medicinsk undervisningsanstalt, började en och annan studerande aflägga sina examina där, tydligen för att skaffa sig verkliga medicinska kunskaper, och trots den tidsspillan som därigenom vållades honom, innan han aflagt både de kirurgiska och de medicinska examina.

Kirurgie magisterexamendiplomet utfärdades under denna tid efter något växlande formulär. Ett diplom från år 1834 är aftryckt i Hygiea, 1908, sid. 499. Ett annat från 1830 meddelas här nedan:

Wi Ordförande, vice Ordförande, Medicinal Råd och Assessorer i Kongl. Maj:ts Sundhets Collegium, göre wetterligt: att sedan uppå wederbörlig derom gjord anmälan Kongl. Collegium bifallit Chirurgiæ Magister- eller Operations Examens Anställande med Medicinæ Licentiaten Aug. Timol. Wistrand har en sådan Examen med honom i stadgad Ordning anstäld blifvit; Och som bemälte Licentiat härvid ådagalagt erforderlige insigter och färdighet i alla de härtill hörande Stycken; samt han sålunda fullgjort hvad till vinnande af denna Lärdoms Grad uti Kongl. Maj:ts Nådiga Bref af den 8 October 1828 är wordet förordnadt: hafwe Wi, med anledning af Examens Protocollet och wederbörande Examinatorers meddelte witsord, låtit honom den i Nåder anbefallte Ed inför Oss aflägga;

Och förklare honom Licentiaten Aug. Timol. Wistrand härmed och i kraft af detta Wårt Öpna Diplôme att wara en lagligen examinerad och godkänd Magister Chirurgiæ och Kongl. Collegii Tillydande Medlem, med åtnjutande af de förmåner och rättigheter, som Författningarne denna Värdighet medgifva. Till yttermera visso hafve Wi detta med Wåre Namns Egenhändiga Underskrifter, och Kongl. Collegii Sigill bekräftat. Stockholm den 1 April 1830.

C. E. v. WEIGEL.

E. af Edholm.	Jöran Rooth.	Jac. Berzelius.
Carl Trafvenfelt.	M. af Pontin.	Chr. Carlander.
	(L. S.)	*L. M. Philipson.*

Om den s. k. ämbetsexamen, som aflades inför sundhetskollegium, har jag i det föregående (sid. 158 och följ.) berättat. Liksom förut så hade professorerna i kemi och i materia medica skyldighet att deltaga i apotekareexamen. År 1842 beslöt sundhetskollegium, att tandläkareexamen skulle verkställas af professorn i anatomi vid institutet samt af en tandläkare.

Ekonomiska förhållanden.

Garnisonssjukhusbyggnadskommittén fortfor att sköta institutets ekonomi, äfven sedan sjukhuset 1829 faktiskt blifvit skildt från institutet. Först den 21 december 1833 utfärdadas ett kungligt bref, som föreskref att den befattning, som den nämnda kommittén sedan 1816 haft med de till institutets vidmakthållande i ekonomiskt hänseende hörande ärenden, skulle från den 1 januari 1834 öfverflyttas på sundhetskollegium. Kollegium som förut varit institutets styrelse i vetenskapligt hänseende blef det sålunda nu äfven i ekonomiskt.

Under åren 1823—1833 hade utgifterna för institutets egendom m. m. belöpt sig till 12,556 rdr 40 sk. 11 runst. bko; hyresinkomsterna stego till 7,829 rdr 8 sk. bko; bristen täcktes af de medel, som riksdagarna undan för undan beviljade till garnisonssjukhusets nybyggnad.

Den stora undervisningskommitténs förslag år 1828 ledde till att 1828—1830 års riksdag beviljade ett årligt anslag af 18,000 rdr bko, som skulle utgå till universitet och tillämpningsskolor; af detta anslag kom 1,600 rdr bko årligen på institutets del (dessutom ett tillfälligt, genom besparingar uppkommet anslag stort 4,037 rdr 37 sk. 4 runst. bko, hvilket fördelades mellan institutets olika in-

stitutioner). Huru det nya anslaget kom institutet till godo, är redan omnämndt (sid. 179 och 180); professorernas aflöning bestämdes nu till 800 à 900 rdr bko.

Professorernas lön ökades 1841 till 1,600 rdr bko; 1858 bestämde riksdagen, att af institutets åtta professorer (en professur i pediatrik hade beviljats 1841 och en i patologisk anatomi 1854) skulle de fyra äldsta åtnjuta en lön af 4,000 rdr och de fyra yngre en lön af 3,500 rdr r:mt. Adjunkternas löner (jmfr sid. 180) bestämdes 1858 till 1,000 à 1,500 rdr r:mt. Till de adjunkturer, som funnos efter 1835 års bestämmelser (sid. 179) tillkom 1854 en adjunktur i kirurgi (en e. o. adjunktur i detta ämne hade funnits 1846—1850) och 1860 två adjunkturer, en i pediatrik och en i psykiatri; den tillfälliga adjunkturen i medicin som inrättats 1835 fick äga bestånd. Läraren i medicina legalis hade 1841 400 rdr bko i lön, lönen höjdes 1858 till 1,500 rdr r:mt.

Institutets stat uppgick

1828	till	6,824	rdr	45	sk.	4	runst.	bko
1835	„	10,174	„	45	„	4	„	„
1841	„	14,987	„					
1845	„	16,587	„					
1854	„	19,287	„					
1858	„	50,312	rdr	58	öre	r:mt		
1860	„	54,812	„	58	„	„		

Jämförelse mellan de medicinska fakulteternas och institutets undervisning under detta tidsskede.

För att inskrifvas vid institutet likaväl som vid de medicinska fakulterna erfordrades aflagd mediko-filosofisk examen inför någon af de filosofiska fakulteterna. För denna examen gällde 1600-talets bestämmelser (se sid. 4 och sid. 59) ända till 1852, då de nya universitetsstatuterna utfärdades; d. v. s. först genom ett kungligt bref af den 22 april 1853 fastställdes fordringarna i den nya mediko-filosofiska examen: den studerande skulle dels aflägga ett skriftligt latinskt prof, dels i själfva examen erhålla åtta betygsenheter i filosofiska fakultetens ämnen, däribland minst approbatur i fysik, kemi, botanik, zoologi och latin.

Det är förut nämndt, att endast ett ringa fåtal elever fullständigt genomgingo institutet; de flesta af lärjungarna voro med. licentiater eller doktorer, som togo institutets tredje examen efter att ha genom-

gått klinisk tjänstgöring vid institutet. Det är således svårt att direkt jämföra undervisningen vid institutet i sin helhet med motsvarande undervisning vid universiteten. Institutets första examen skulle motsvara med. kand. examen, den andra examen skulle motsvara med. lic. examen. Institutets professorer framhöllo flera gånger, t. ex. den 28 mars 1829, då Mosander, som endast var kir. magister och icke med. doktor, hos Kungl. Maj:t hade anhållit om tillstånd att söka adjunkturen och professuren i kemi vid institutet (hvilket tillstånd han ock erhöll), och den 18 juni 1852, då fråga förelåg om kir. magistrars kompetens till bataljonsläkaretjänster, att institutets examina till fullo motsvarade fakulteternas. Att universitetens män å sin sida ansågo sina examina för mera, framgår af Mestertons här ofvan (sid. 214) anförda yttrande.

Ifall man opartiskt skärskådar saken, så finner man alldeles otvifvelaktigt, att institutet hade bättre institutioner och kliniker, och att många af institutets professorer voro både som vetenskapsmän och lärare öfverlägsna sina kolleger vid universiteten. Institutet hade från början en gammal, väl skött och med rikligt undervisningsmaterial utrustad anatomisk institution. Redan Hagströmer hade anseende som en framstående lärare, och om hans efterträdare Anders Retzius har jag upprepade gånger talat; Anders Retzius' väldiga läraregestalt behärskade, trots institutets såsom läroverk betraktadt undertryckta ställning, under så godt som hela detta tidsskede helt och hållet den anatomiska undervisningen i Sverige; de flesta med. studerandena kommo till Stockholm för att åtnjuta hans undervisning. Den medicinsk-kemiska undervisningen skapades af den store Berzelius, och hans efterträdare Mosander, äfven han en berömd vetenskapsman vandrade värdigt i Berzelius' fotspår. Den obstetriska kliniken fanns färdig från 1700-talet. Den kirurgiska kliniken växte fram med C. J. Ekströms tillträde till öfverkirurgplatsen vid Serafimerlasarettet 1821. Den medicinska kliniken vid institutet hade svårt att arbeta sig fram till följd af förut berörda omständigheter. Den äldsta medicinska kliniken, Serafimerlasarettets, var svåreröfrad för institutet; jag har visat huru institutet redan 1813 förgäfves sökte få hand om lasarettet, huru institutet sedan under 1820-talet upprepade gånger gjorde samma försök, och huru dessa försök först 1835 rönte framgång; före institutets sammansmältning med lasarettet sköttes den medicinska kliniken på ett otillfredsställande sätt, men institutet, som ej hade med lasarettet att göra, kan ej göras ansvarigt härför. År 1811 fick institutet en annan medicinsk-kirurgisk klinik å garnisonssjukhuset; att denna klinik ej upprätthölls på vederbörligt sätt, berodde helt enkelt på den

egendomliga bestämmelsen, att för kompetens till motsvarande professur i första hand erfordrades, ej vetenskapliga förtjänster, utan militärläkaremeriter; såsom förut berättats gjorde sig professurens innehafvare år 1829 utan sina kollegers vetskap af med sin klinik, så att institutet på detta ej förutsedda sätt gick miste om densamma. Så snart institutet 1835 fått möjlighet att inrätta en medicinsk klinik, vidtog man genast anstalter härför, och den medicinska kliniken, som 1838 öppnades af Huss, nådde mycket snart en hög vetenskaplig ställning. 1845 tillkom den nya, af F. T. Berg på ett öfverlägset sätt ledda pediatriska kliniken. På 1840—1850-talen erhöll institutet vidare nya lärarebefattningar i medicina legalis, i patologisk anatomi och i syfilodologi. På ett kraftigt och målmedvetet sätt hade institutet brutit sig väg, trots de trånga band hvari en otidsenlig, egentligen från föregående århundrade stammande organisation insnörde detsamma.

Fakulteterna hade, jämförda med institutet i afseende på institutioner och kliniker, ej mycket att bjuda sina lärjungar. Deras anatomiska institutioner arbetade under ogynnsamma förhållanden, i det att materialet ofta tröt; några medicinsk-kemiska institutioner funnos knappast under denna tid. I Uppsala var den kliniska undervisningen så godt som alldeles försummad. Hwasser iordningsställde visserligen nosocomium, men hans läggning gjorde honom olämplig till all praktisk-klinisk verksamhet; detta erkänner han i sina bref ofta alldeles oförbehållsamt. Uppsalafakulteten lyckades 1839 erhålla en professur i kirurgi och obstetrik; man trodde sig därigenom kunna bättre upptaga täflan med institutet, men då professorn i fråga icke utöfvade någon egentlig klinisk verksamhet, så var hans befattning af föga värde för undervisningen. Först efter Hwassers afgång fick Uppsala tidsenliga kliniska inrättningar; fakulteten förstod, att den skulle gå under, om den ej reformerade sig efter tidens kraf; 1858 öppnades den medicinska kliniken af O. Glas (f. 1812, med. dr 1837, kir. mag. 1838, död 1880) och samma år den kirurgiska af Mesterton.

Under den tid Hwasser med bländande vältalighet för sina åhörare framlade sina spekulativa hugskott och samtidigt genom utslungandet af sina filippiker mot institutet höll detsamma klafbundet i dess trånga former, rakade den fakultet, hvars förnämsta representant han var, allt mer och mer i förfall. Ett märkligt vittnesbörd i detta afseende lämnas i ett vitsord, afgifvet af C. B. Mesterton, den man som efter Hwasser förde fakultetens kamp mot institutet. Mesterton[1]) säger härom: »Det vill synas som om fakulteten sjelf

[1]) C. B. Mesterton, Om nosocomium academicum. Upsala 1870, sid. 21.

under förra hälften af detta århundrade varit mindre angelägen om den praktiska undervisningens upprätthållande vid universitetet, hvarigenom ock den medicinska läroanstalten härstädes blef efter sin tid i afseende på de flesta hjelpmedel för den praktiskt medicinska undervisningen och mot slutet af denna period nedsjönk i ett tillstånd af vanmakt, som slutligen hotade med dess fullkomliga undergång».

Fakulteten i Lund lefde under detta tidsskede under ungefär samma förhållanden som systerfakulteten i Uppsala. A. Anderson, som studerat i Lund, yttrar t. ex.: [1]) »Ännu lefvande läkare erinra sig väl, huruledes professorn i praktisk medicin meddelade sin undervisning på det sätt att han under fyra föreläsningstimmar i veckan öfversatte några kapitel ur Hippokrates.» Denna undervisning var visserligen föga påkallad på 1800-talet, men professorn gjorde egentligen ingenting annat än sin skyldighet, ty sådana föreläsningar voro föreskrifna i de konstitutioner [2]) som gällde ända till 1852. Emellertid låg den kliniska undervisningen aldrig nere i Lund; hela denna tid fordrades klinisk tjänstgöring vid lasarettet i Lund. 1844 fick fakulteten en professur i kirurgi och obstetrik. 1849 blef den medicinska kliniken ställd på tidsenlig fot af P. E. Gellerstedt, först 1861 fick fakulteten en verklig kirurgisk klinik.

Af ofvanstående framgår att under denna period, då de flesta läkare studerade både vid fakulteterna och vid institutet, så var det företrädesvis vid institutet som de inhämtade de viktigaste kunskaperna både i de teoretiska och i de praktiska läroämnena. Ehuru de studerande i regel tillbragte vida längre tid vid fakulteterna än vid institutet och ehuru de togo sina hufvudsakliga examina vid de förra, så kan man därför med fullt fog säga, att institutet under denna tid i själfva verket var den förnämsta medicinska högskolan i landet.

Ett erkännande från utlandet erhöll institutet år 1853. På tillskyndan af prof. J. F. South i London, f. d. president i Royal College of Surgeons, begärde institutet den 8 jan. 1853 att bli upptaget bland de af nämnda College godkända medicinska skolor. Royal College of Surgeons utfärdade den 18 mars 1853 en skrifvelse,

---

[1]) A. Anderson, Anders Retzius. Svenska Akademiens Handlingar från år 1886. Del 7. Stockholm 1893, sid. 268.

[2]) Medicinska fakulteten i Lund hade redan 1723 försökt få dessa bestämmelser ändrade; i ett yttrande häröfver (anfördt af Weibull, Lunds Universitets Historia, I, sid. 192. Lund 1868) säger fakulteten: »att ömsom förklara ett stycke af Galenus och Hippokrates kunde ej vara stort nyttigare än om man vid teologiska föreläsningar förklarade Alkoran». Konstitutionerna ändrades först 129 år därefter.

hvari Karolinska institutet och Serafimerlasarettet erkännes såsom ett lasarett och en skola, från hvilka intyg om fullbordade studier mottagas i och för ansökan om »membership» och »fellowship» vid detta College.

Berzelius och Anders Retzius, de två stora vetenskapsmännen, satte i hög grad prägeln af sina personligheter på institutet och på dess verksamhet såsom vetenskaplig undervisningsanstalt. De öfriga lärarne, hvilka verkade vid institutet, arbetade i samma anda. Hela riktningen af undervisningen blef den modernt naturvetenskapliga, och hela karaktären af den nutida svenska läkarebildningen fick sin utdaning under dessa tider. Emellertid får man ock med tacksamhet erkänna vikten för vårt lands läkareutbildning af de impulser, som gifvits densamma af Hwasser. Ingalunda i vetenskapligt eller i praktisk-medicinskt hänseende — ty Hwasser var hvarken vetenskapsman eller praktisk läkare — utan i helt annat hänseende, nämligen i etiskt. Hwassers betydelsefulla lifsverk är att han höjt den medicinska vetenskapens och konstens anseende i vårt land, att han genom sitt offentliga uppträdande fått detta fastslaget i det allmänna medvetandet, samt framför allt att han genom sin lärareverksamhet hos sina lärjungar lyckats meddela en fläkt af den hänförelse, som han själf hyste för det storartade i läkarens kall; det är helt säkert Hwassers förtjänst, att i vårt land mera än i de flesta andra läkareyrket af sina idkare i första hand betraktas såsom ett kall i människokärlekens och humanitetens tjänst.

När man samtalat med äldre läkare, som varit lärjungar både åt Hwasser och åt Retzius (hvilken var Hwassers motsatta pol i lika grad som Berzelius varit det), frapperas man af den vördnad och den beundran, som de uttala för båda de så olika männen, hvilka i viss grad fullständigade hvarandra; man förstår då också, att bådas lifsgärning, så olika hvarandra, sträckt sitt inflytande till många släktled af svenska läkare.

Läkares och kirurgers ställning.

De flesta läkare under denna tid voro både medicine doktorer och kirurgie magistrar; hvardera examen i och för sig medförde rättighet att praktisera, men båda examina erfordrades för de flesta statstjänster. Ett undantag härifrån utgjordes af bataljonsläkaretjänster, för hvilka enligt 1812 års reglemente för fältläkarekåren erfordrades endast kir. magisterexamen. Den 24 januari 1852 utfärdades nya bestämmelser för fältläkarekåren, hvari bland annat stadgades, att bataljonsläkarna skulle uppdelas i två grader, förste

och andre bataljonsläkare; för att kunna bli förste bataljonsläkare måste man vara både med. doktor och kir. magister, under det att en kir. magister var kompetent till andra bataljonsläkarebefattningar. Den 18 juni 1852 afläto institutets professorer en skrifvelse till Kungl. Maj:t med anhållan, att kir. magisterexamen skulle medföra kompetens till första bataljonsläkaresysslor; sundhetskollegium tillstyrkte professorernas begäran, men Kungl. Maj:t afslog densamma den 10 maj 1853. Emellertid medgaf Kungl. Maj:t senare, den 26 april 1855, att de, som endast aflagt kir. magisterexamen, skulle kunna nämnas till förste bataljonsläkare.

---

9. Karolinska mediko-kirurgiska institutet 1861—1874.

1861 års stadgar. — Fortsättning af striden med universiteten. — Lärare och läroämnen. Institutioner och kliniker. Lärjungar och examina. — Ekonomiska förhållanden.

1861 års stadgar.

Det 40-åriga kriget med universiteten, hvilket började 1822 närmast med anledning af institutets då utfärdade reglemente, afbröts af en mycket kort vapenhvila 1861. År 1861 är ett bemärkelseår i den svenska medicinens historia. Den förening af medicin och kirurgi, som skulle ha kommit till stånd 1797, hade alltjämt blifvit fördröjd till följd af de uppslitande tvisterna mellan institutet och universiteten. Fakulteterna voro målsmän för gångna seklers universitetsmedicin; institutet representerade från början den vetenskapliga kirurgien, som skulle ersätta de förra århundradenas handtverkskirurgi, men kom snart på grund af sin kraftiga utveckling att i vårt land bryta väg för 1800-talets, på anatomiska, fysiologiska och patologiska forskningar grundade, naturvetenskapliga medicin. Till följd af fakulteternas afvoga stämning mot institutet nödgades detsamma bibehalla sitt gamla reglemente, som direkt utvecklats ur den kirurgiska societetens organisation; med anledning häraf tvingades det ena släktledet efter det andra af läkare att taga både de medicinska examina vid universiteten och den kirurgiska vid institutet; och fördenskull stod kirurgie magisterexamen kvar såsom en anakronism ända till 1861, minnande om de tider då mästerfältskärer utbildades vid sidan af läkarne (såsom nämnts, är i 1797 års reglemente för den kirurgiska undervisningen ordet kirurgie magister endast en öfversättning af ordet mästerfältskär).

Då universiteten slutligen måste gifva efter för den nya tidens kraf, så lyckades de dock att betinga sig villkor, som för institutet voro synnerligen hårda och förödmjukande.

Det kungliga brefvet af den 26 april 1861, som ordnade den medicinska undervisningen, afskaffade såväl kirurgie magisterexamen som ämbetsexamen, det borttog vidare institutets skyldighet att under krigstid inställa sin vanliga verksamhet för att utbilda underläkare för hären, det befriade också institutets professorer från skyldigheten att hos sundhetskollegium föreslå stipendiater och pensionärer i fältläkarekåren. För blifvande läkare fordrades hädanefter endast de medicinska examina; af dessa skulle med. kandidatexamen afläggas vid någondera af fakulteterna, under det att med. licentiatexamen kunde afläggas antingen vid endera fakulteten eller vid institutet; med. licentiatexamen berättigade till de flesta läkaresysslor i riket. Institutet blef genom sina samma dag utfärdade stadgar frigjordt från sitt beroende af sundhetskollegium och helt och hållet omstöpt i de akademiska formerna; stadgarna gjorde institutet, så vidt möjligt, i formellt afseende till en universitetsfakultet, men en stympad sådan. Det viktigaste af stadgarnas innehåll meddelas här nedan.

Kongl. Maj:ts stadgar för Karolinska mediko-kirurgiska institutet af den 26 april 1861.

Styrelse och förvaltning. Institutet står under öfverstyrelse af kanslern för Uppsala universitet. De för universiteten i Uppsala och Lund utfärdade statuter skola i tillämpliga delar gälla för institutet.

Institutets styrelse utgöres af dess lärarekollegium,[1]) bestående af institutets ordinarie professorer, af hvilka en såsom inspektor är kollegiets ordförande och en såsom dekanus är vice inspektor och vice ordförande. Institutets ekonomiska angelägenheter handhafvas närmast af ett förvaltningsutskott, bestående af inspektor, dekanus och två ordinarie professorer.

Inspektor väljas af och bland de ordinarie professorerna för en tid af tre år; valet stadfästes af kanslern. Dekanus utses för ett år, dekanatet går i tur och ordning bland de ordinarie professorerna efter fullmaktsålder.

Lärarekollegium har inseende och vård om institutets vetenskapliga och ekonomiska angelägenheter, uppgör förslag till lärareämbetens och andra tjänsters tillsättande, vakar öfver undervisningens tillbörliga gång m. m.

Inspektor skall i första hand öfver allt hvad institutet rörer utöfva närmaste vård och tillsyn, såväl hvad undervisningen som institutets ekonomiska förhållanden angår.

Lärarne. Professorsämbeten tillsättas af Kungl. Maj:t, adjunkter af kanslern. Sökande till lärarebefattningar skola vara med. doktorer: de skola styrka sin kompetens genom utgifna lärda arbeten o. d. samt i vissa fall genom disputationsafhandling och föreläsningar. Förslag till lediga lärareplatser uppgöres af lärarekollegium, som öfverlemnar förslaget till kanslern; kanslern inlemnar förslaget

[1]) Detta ord användes här för första gången. Hittills hade i ämbetsskrifvelser för att beteckna sammanfattningen af professorerna användts uttrycket »Karolinska mediko-kirurgiska institutets professorer».

jämte eget betänkande till Kungl. Maj:t. Framstående vetenskapsmän kunna utan ansökan af lärarekollegiet anmälas till erhållande af lediga professurer.

Vid hvarje professur må docenter tillförordnas till det antal som pröfvas nödigt eller nyttigt: docenter tillsättas, efter lärarekollegiets hemställan, af kanslern. Amanuenser tillsättas af kanslern.

Lärjungarne. Den som vill tjänstgöra vid institutets kliniker eller vill njuta undervisning i de till med. licentiatexamen hörande ämnen skall hafva i Uppsala eller Lund aflagt med. kand. examen samt därefter hafva vid vederbörande universitets medicinska, kirurgiska och obstetriska kliniker tjänstgjort fyra månader.

Undervisningen. Läsåret delas i en hösttermin från 1 okt. till 22 dec. och en vårtermin från 13 januari till 31 maj.

Hufvudämnena för undervisningen äro: anatomi, histologi, fysiologi, medicinsk kemi och toxikologi, praktisk medicin, farmakognosi och farmakopé, pediatrik, syfilidologi och dermatologi, psykiatri, praktisk kirurgi, oftalmiatrik, obstetrik och gynekologi, patologisk anatomi samt rätts- och statsmedicin.

Examina. Ingen annan bestämmelse finnes än att med. licentiatexamen kan afläggas vid institutet, och att denna examen sker i enlighet med de föreskrifter, som gälla för universiteten.

Stadgarna innehålla intet om hvilka lärjungar som äga rätt att begagna sig af den undervisning som enligt stadgarna skall meddelas i de s. k. teoretiska ämnena, anatomi, fysiologi, kemi m. fl., hvilka ingå i med. kandidatexamen. Meningen synes vara att sådana lärjungar ej skola finnas vid institutet. Emellertid var det en och annan, som studerade äfven dessa ämnen vid institutet; dessa hade i regel förut vid något af universiteten aflagt den mediko-filosofiska examen; denna blef något ändrad den 26 april 1861, så att för densamma fordrades minst åtta betygsenheter, bland dessa minst approbatur i latin, botanik, zoologi, matematik, fysik och kemi, hörande de två fyllnadsbetygen utgöras antingen af högre betyg i nämnda sex ämnen eller af betyg (approbatur eller högre) i grekiska, historia, statskunskap eller teoretisk filosofi.

Fortsättning af striden med universiteten.

De nya stadgarna mottogos med synnerlig misstämning vid institutet. Man hade visserligen på papperet fått en slags likställighet med universiteten, men hela den teoretiska examen var förlagd till universiteten; de institutioner, hvilka genom en Berzelius, en Anders Retzius nått den högsta vetenskapliga berömmelse, skulle vara utan ändamål och till ingen nytta för undervisningen. Under föregående artionden hade dessa institutioner, trots förut skildrade examensförhållanden, lockat skaror af lärjungar till sig, dels på grund af lärarnas ryktbarhet, dels på grund af att de vetgiriga studenterna

hade vida mindre att inhämta vid universiteten, hvars institutioner stodo på ett mycket lägre plan. Det var en egendomlig nemesis att Hwasser, allt under det han hindrade institutets utveckling i organisatoriskt hänseende, samtidigt såg sin egen fakultet sjunka allt mera i vetenskapligt afseende (jmfr Mestertons sid. 234 anförda omdöme). Emellertid hade fakulteterna, visa af skadan, börjat reformera sig; under 1850- och 1860-talen nedlade man, särskildt i Uppsala, ett energiskt arbete på att söka återvinna det förlorade och äfven i vetenskapligt hänseende upptaga täflan med institutet. Vid institutet insåg man därföre, att det var en lifssak för institutet att uppnå likställighet med fakulteterna äfven i afseende på den teoretiska examen, hvilken fakulteterna lyckats få behålla för sig själfva.

Man måste sålunda så fort som möjligt återupptaga striden med universiteten. På grund af den medicinska frågans föregående utveckling sade det sig själft, hvilka stridslinjer man skulle välja. Alltifrån 1840 hade riksdagen stått på institutets sida, regeringen på universitetens. Man måste således söka vinna den andra statsmaktens hjälp för institutet, och man fann också inom de olika riksstånden hjälpare i mängd, hvilka gärna åtogo sig institutets sak.

I november 1862 väcktes i alla fyra stånden ungefär likalydande motioner, hvilkas innebörd var att Rikets Ständer skulle hos Kungl. Maj:t anhålla om att Karolinska institutet skulle bli berättigadt att meddela fullständig medicinsk undervisning. Motionärerna voro: hos Ridderskapet och Adeln prof. F. A. Cederschjöld, i Prästeståndet kungl. hofpredikanten P. Lithner, i Borgareståndet rådman A. W. Björck från Göteborg, i Bondeståndet v. talmannen Anders Eriksson från Älfsborgs län. I motionerna kritiserades på det skarpaste regeringens lösning 1861 af den medicinska frågan. Redan vid motionernas remisser uppstodo ganska vidlyftiga diskussioner i de olika stånden. Allmänna Besvärs- och Ekonomiutskottet föreslog den 23 februari 1863, att Ständerna skulle aflåta en skrifvelse till Kungl. Maj:t i öfverensstämmelse med motionärernas förslag. Från diskussionerna i de olika stånden må anföras, att universitetskanslern G. A. Sparre, hvilken äfven var institutets kansler, i Adeln uppträdde mot institutet; att universitetskanslerssekreteraren J. J. Nordström, som tillhörde Prästeståndet, likaledes tillhörde institutets svurne motståndare; att i Borgareståndet knappast några andra än Uppsala stads representanter uppträdde mot institutet; att i Bondeståndet alla som yttrade sig voro för institutet. Vid voteringarna beslöt Adeln den föreslagna skrifvelsen till Kungl. Maj:t med 147 ja mot 60 nej, Prästeståndet afslog skrifvelseförslaget (6 ja, 38 nej),

Borgareståndet antog skrifvelseförslaget med 48 ja mot 10 nej, Bondeståndet godkände enhälligt förslaget om skrifvelse.

Under riksdagen hade en synnerligen hetsig strid förts i tidningarna; för universiteten kämpade i första ledet Mesterton, för institutet Malmsten och Santesson. Uppsalafakulteten utsände år 1863 mot institutet två broschyrer, den ena af O. Glas, benämd »Några ord i den medicinska frågan», den andra af C. B. M. Mesterton) med titel »Kort belysning af Stockholmstidningarnes senaste uppsatser i den medicinska frågan». Vid riksdagen 1862 hade också af notarien C. E. Ljungberg (riksdagsman för Stockholm) förslag väckts om att flytta Uppsala universitet till Stockholm; mot detta förslag riktade sig en år 1863 utkommen broschyr med titel »Belysning af förslaget om Uppsala universitets flyttning till Stockholm» af anonym författare (S. A. Hedin). Enligt samtida vittnesbörd hade båda de stridande parterna, institutet och fakulteterna, utvecklat en synnerligen stor energi för att tillvinna sig så mycken uppmärksamhet och så många anhängare som möjligt.

Riksdagens skrifvelse till Kungl. Maj:t af den 16 maj 1863.

S. A. K.

Hos Rikets nu församlade Ständer har blifvit, på anförda skäl, föreslaget, det Rikets Ständer måtte hos E. K. Maj:t i underdånighet anhålla, att E. K. Maj:t, med upphäfvande och ändring af hvad i Kongl. Stadgarne för Carolinska medico-kirurgiska institutet af den 26 April 1861 kunde finnas deremot stridande, ville åt nämnda institut medgifva rättighet att, i likhet med universitetens medicinska fakulteter, anställa theoretisk-medicinsk eller medicine-kandidatexamen och sålunda, i hufvudsaklig öfverensstämmelse med E. K. Maj:ts Sundhets-kollegii förslag, å nyo ställa Carolinska institutet såsom ett sjelfständigt läroverk i jemnbredd med de medicinska fakulteterna vid universiteten.

Rikets Ständer, — som vid pröfningen af denna fråga tagit kännedom af såväl öfriga för bedömandet af densamma erforderliga handlingar, som ock det underdåniga betänkande angående medicinska undervisningens ordnande i riket, hvilket blifvit den 30 Juni 1859 afgifvet af de dertill i nåder förordnade komiterade, — anse sig, då ärendet nu till E. K. Maj:ts nådiga pröfning af Rikets Ständer i underdånighet öfverlemnas, böra i minnet återkalla följande omständigheter och förhållanden.

Ifrån att vara endast en plantskola för militärläkare, erhöll Carolinska medico-kirurgiska institutet, genom Kongl. Reglementet den 11 December 1822, sig anvisad en så vidsträckt verksamhet, att, såsom orden i samma reglemente lyda, »palitlige och tillvande praktiske läkare för alla grenar af medicinalverket till Statens tjenst vid samma institut skulle kunna danas»; hvilket mål ansågs kunna ernås med den organisation institutet då erhöll och med de lärarekrafter detsamma då redan egde, nemligen 6 professorer och 6 adjunkter, hvaraf 3 professorer och 3 adjunkter redan derförinnan voro afsedda för den theoretiska

undervisningen. Likasom tillförene den gamla skolan egt att med sådana universitetens medicine-licentiater och doktorer, som önskade kirurgisk befordran, anställa en examen i vissa ämnen (den s. k. operationsexamen), så stadgades äfven nu, att medicine-licentiat eller doktor borde, för erhållande af kirurgie-magistergrad och legitimation, aflägga berörda examen; i afseende hvarå likväl redan genom Kongl. Kungörelsen den 30 Oktober 1828 vidtogs, en förändring, hvarigenom dels den så kallade kirurgie-magisterexamen vid Carolinska medico-kirurgiska institutet i viss mån inskränktes, dels ock stadgades, att medicine-licentiater och doktorer samt kirurgie-magistrar skulle, innan de till offentlig läkare- eller lärarebefattning befordrades, inför Sundhetskollegium aflägga praktiskt prof på skicklighet att i den medicinska ämbetsutöfningen använda och tillämpa sin kännedom i medicina legalis och politia medica, hvilka vetenskapsgrenar likväl fortforo att vara ämnen såväl för licentiatexamen som för den s. k. andra examen vid Carolinska institutet. Genom denna institutets nya organisation hade universitetens fakulteter, dittills i ensam och uteslutande besittning af rättigheten att utbilda läkare, fått vid sin sida en med dem likartad medicinsk bildningsanstalt, som, redan från början utrustad med fullständigare lärarekrafter och förlagd på ett ställe, der vida rikare materiala resurser än vid universiteten erbjödo sig till begagnande i och för undervisningen, hotade att växa fakulteterna öfver hufvudet. Dessa sednare måste ock såsom en kontroll på beskaffenheten af deras egen undervisning betrakta den skärpta pröfning, som deras utexaminerade elever, till och med om de af fakulteten fått sig tilldelad den högsta lärdomsgrad, denna egde att meddela, nemligen doktorsvärdigheten, måste, för vinnande af full kompetens till Statens tjenster, undergå, dels inför Sundhets-kollegium, dels inför just samma läroverk, hvars egna utexminerade elever icke ansågos jemngoda med fakulteternas i fråga om kompetens till tjenster. Härutinnan egde nemligen den oegentlighet rum, att ehuru Carolinska institutet förklarades böra dana skicklige läkare för *alla grenar* af medicinalverket till Statens tjenst, erhöllo dock institutets utexaminerade elever icke kompetens till andra Statens tjenster än bataljons-läkarebefattningar, hvilket, sedan dessa slag af tjenster delats i tvenne lönegrader, tillämpades så, att endast den i lägsta lönegraden (2:dra bataljons-läkaretjensten) kunde af dem ernås. Missbelåtenhet uppstod å ömse sidor. Hos fakulteterna ökades densamma derigenom, att kirurgie-magisterexamen, ifrån att vara endast en pröfning i kirurgisk och obstetrisk operationsfärdighet, såsom från början var ämnadt, i tidens längd så småningom förvandlades till en examen, omfattande hela den kirurgiska pathologiens och therapiens fält, och således kom att röra sig på ett område, som till en stor del tillhörde medicine-licentiatexamen, särdeles sedan Upsala universitet år 1839 och Lunds år 1844 fått lärostolar för kirurgi och obstetrik. Slutligen blef kirurgie-magister-examen icke den enda pröfning som medicine-licentiater måste genomgå inför Carolinska institutets lärare, till vinnande af full legitimation; ty äfven embetsprofvet, hvilket egentligen skulle afläggas inför Sundhets-kollegium, kom under tidens lopp att till en del verkställas inför institutets lärare i medicina legalis, ehuru profvet icke af institutet utan af bemälda Kollegium bedömdes. Å andra sidan måste institutet, som fått rättighet att dana och utbilda sjelfständiga elever till läkare för alla grenar af medicinalverket och som med flertaligare lärarekrafter och vida rikare undervisningsmateriel kände sig i stånd att meddela en medicinsk undervisning, fullt jemngod med fakulteternas, såsom en

orättvisa uppfatta den underordnade kompetens, som tillerkändes dess utexaminerade elever.

I följd af nu antydda förhållande kunde icke någon enig samverkan uppkomma mellan fakulteterna och institutet. Försök gjordes väl tid efter annan att åstadkomma ett närmande mellan läroverken och en bättre inrättning af dem; men dessa strandade mot den stridighet i åsigter, som uppenbarade sig mellan universitetens fakulteter å ena sidan, samt Carolinska institutet å den andra. Sedan genom de nya Statuterna för universiteten i Upsala och Lund den 2 April 1852 samt Kongl. Maj:ts nådiga Skrifvelse till H. K. H. Kronprinsen, universitetens dåvarande kansler, den 22 April 1853, blifvit uttryckligen föreskrifvet, att medicine-kandidat borde, för att kunna till undergående af licentiatexamen mottagas, tjenstgöra vid hufvudstadens kliniska inrättningar minst ett år (en föreskrift, hvarigenom stadfästades den redan utbildade praxis, enligt hvilken dylik tjänstgöring äfven förut ägt rum innan licentiatexamen absolverats), hvaremot, i fråga om klinisk tjänstgöring vid barnbördshuset, fick förblifva vid hvad derom tillförene vore stadgadt; samt Carolinska institutet alltså fått åliggandet att undervisa universitetets läkareelever både före och efter licentiatexamen: — började man likväl allmännare inse behofvet af den medicinska undervisningens ordnande i dess helhet.

Under tiden hade Rikets Ständers uppmärksamhet äfven varit rigtad på ifrågavarande ärende. Vid pröfningen af Kongl. Maj:ts nådiga Proposition till 1840 års riksdag, angående förhöjdt anslag till Carolinska institutets stat, föreslog Stats-Utskottet, efter att hafva påpekat den vidsträcktare verkningskrets och det inflytande på den medicinska undervisningen institutet erhållit, att Rikets Ständer måtte icke allenast bifalla Kongl. Maj:ts nådiga Proposition, utan äfven ytterligare anslå 400 R:dr B:ko löneförhöjning till hvardera af de 6 professorerna vid Carolinska institutet, under vilkor likväl, »att, vid den organisation institutet nu erhölle, en yngling, som vid universitetet genomgått en förberedande filosofisk kurs, sedermera måtte kunna vid berörda institut fullborda sin bildning i medicinska yrket till erhållande af medicine-doktorsgrad.» Till följd af anmärkningar mot formen för det sålunda föreslagna vilkoret, som Stats-Utskottet, oaktadt erhållen återremiss, vidhöll, kom dock Rikets Ständers underdåniga skrifvelse att endast innehålla, det Rikets Ständer bifallit Kongl. Maj:ts nådiga Proposition och beviljat ett ytterligare anslag till omförmälda löneförhöjning, »under villkor likväl att institutet, i öfverensstämmelse med Kongl. Maj:ts för detsamma utfärdade nådiga reglemente af den 11 December 1822, erhölle en sådan organisation, att pålitlige och tillvande läkare för alla grenar af medicinalverket till Statens tjenst kunde vid samma institut danas.»

Vid 1847—1848 årens riksdag anhöllo Rikets Ständer hos Kongl. Maj:t, att en komité af sakkunnige män måtte blifva nedsatt med uppdrag att utarbeta förslag till den medicinska undervisningens ordnande, samt att Kongl. Maj:t derefter täcktes vidtaga de åtgärder, hvartill detta förslag kunde föranleda: och då denna underdåniga hemställan allt intill 1856 års riksdag ej föranledt till någon åtgärd, upprepade Rikets Ständer sin anhållan i underdåning skrifvelse den 10 December 1857, hvarvid tillika anfördes, att då, enligt hvad Rikets Ständer inhemtat, de läkare, som genomgått lärokursen vid Carolinska institutet, icke vore tillerkände enahanda kompetens till läkaretjänster, som de, hvilka vid universiteten blifvit examinerade, Rikets Ständer, enär den vid bemälda institut meddelade undervisning måste anses icke allenast motsvarande, utan ock i flera delar fullständigare, än den, som vid universitetens medicinska

fakulteter kunde åstadkommas, ansett sig böra i underdånighet hemställa, att de läkare, hvilka genomgått alla vid institutet föreskrifna examina, måtte tillerkännas lika befordringsrätt med dem, som, efter aflagd medicine-licentiatexamen vid ettdera universitetet, undergått den s. k. operationsexamen och erhållit kirurgie-magisterdiplom.

Härefter förordnade Kongl. Maj:t en komité, som den 30 Juni 1859 afgaf ofvan omförmälda underdåniga betänkande angående medicinska undervisningens ordnande, hufvudsakligen af innehåll, att, med indragning af såväl de vid Upsala och Lunds universitet befintliga medicinska fakulteter, som af Carolinska medico-kirurgiska institutet, ett enda medicinskt läroverk borde inrättas i Stockholm, för hvars behof således alla de vid ofvannämnda undervisningsanstalter befintliga inrättningar och materiela hjälpmedel, så vidt möjligt vore, skulle komma att användas; öfver hvilket förslag underdåniga utlåtanden afgåfvos ej mindre af universitetens medicinska fakulteter och Carolinska institutets professorer, än äfven af Akademie-kanslern och Sundhets-kollegium, hvarefter E. K. Maj:t i ärendet fattade beslut och meddelade detsamma i nådigt Bref till Sundhets-kollegium den 26 April 1861, jemte det »Stadgar för Carolinska medico-kirurgiska institutet», af samma datum, utfärdades.

Ur dessa sednare torde följande, såsom för den nu förevarande frågans bedömande af särskild vigt, här böra återgifvas.

I 1:sta §:n stadgas, att institutet »skall med medicinska fakulteterna i Upsala och Lund deltaga i läkarebildningen, vid hufvudstadens kliniska inrättningar bestrida den hufvudsakligaste delen af den praktiska undervisningen, så i medicin som i kirurgi, samt, lika med nämnda fakulteter, ega att anställa praktisk medicinsk eller medicine-licentiatexamen.» — 2:dra §:n ställer institutet under öfverstyrelse af Kanslern för Upsala universitet, och 3:dje §:n föreskrifver, att de för universiteten utfärdade statuter skola för institutet gälla till efterrättelse i alla de delar, som på detsamma ega tillämplighet och om hvilka ej i stadgarne annorledes förordnas. Den 4:de §:n och åtskilliga af de följande anordnar åt institutet en styrelse af ett lärarekollegium, i närmaste analogi med universitets-fakulterna. 31:sta §:n bestämmer hvilka hufvudämnen äro föremål för den *vetenskapliga undervisningen* vid institutet, nemligen: anatomi, histologi, physiologi, medicinsk kemi, toxikologi, praktisk medicin, pharmakognosi och pharmkopé, pædiatrik, syfilidologi och dermatologi, psychiatri, praktisk kirurgi, ophthalmiatrik, obstetrik och gynækologi, pathologisk anatomi samt rätts- och stats-medicin. Den nästföljande §:n ger anvisning på de sjukvårdsinrättningar i hufvudstaden, som skola vara för de studerande tillgängliga till vinnande af klinisk undervisning och praktisk öfning, nemligen: Serafimer-lasarettet, Allmänna Barnhuset, Allmänna Barnbördshuset, Stadens och Länets Kurhus samt Hospitalet för sinnessjuka å Konradsberg. Den 34:de §:n föreskrifver, att vid institutet skola finnas, underhållas och förfullständigas följande materiela hjelpmedel för undervisningen, nemligen: bibliothek, anatomiskt museum, samling af kemiska och farmaceutiska preparater och droguer med tillhörande mineralier, samling af kirurgiska instrumenter och bandager, samling af förlossningsinstrumenter, anatomisal med tillhörande lägenheter samt erforderliga apparater och kemiskt laboratorium. Föreläsningarne, såväl som undervisningen i öfrigt och kontrollen derå, äro ordnade på akademiskt sätt, examenspröfningen sammalunda; och slutligen bemärkes, att i afseende på kompetens till lärarebefattningar vid institutet föreskrifves, i likhet med hvad för universiteten gäller, i allmänhet: att sökande till lärarebefattningar skall hafva förvärfvat

medicine-doktorsgrad eller fullgjort de för vinnandet deraf föreskrifna prof; att sökande till professorsbeställning skall fullgöra de vanliga lärdomsprofven, bestående af en disputation och två föreläsningar, hvilka prof bedömas af lärarekollegiet vid institutet, likasom af fakulteterna vid universiteten; och att vid återbesättande af lediga adjunkturer på enahanda sätt förfares; varande jemväl vid institutet tillåtet att anställa docenter och amanuenser.

Så vidt det var möjligt att på Carolinska medico-kirurgiska institutet tilllämpa hvad som utgör kännetecknen på en akademisk fakultet, har sådant alltså skett genom ifrågavarande stadgar; och de olikheter, som må förefinnas, kunna ej anses annat än såsom oväsentliga i fråga om en högskolas organisation.

Och likväl har Carolinska institutet, åt hvars utrustning med lärarekrafter på sednare tid egnats till och med mera omsorg, än i fråga om universiteten, och hvars öfverlägsna styrka i afseende på materiela resurser är allmänt erkänd, fråntagits allt annat inflytande på den theoretiska delen af läkarebildningen, än som kan utöfvas under den företrädesvis praktiska undervisning, hvilken bereder medicine-kandidaten till licentiatexamen.

Till stöd för bibehållandet af en sådan anordning har, vid ifrågavarande ärendes behandling hos Rikets nu församlade Ständer, bland annat anförts, att den examensrätt, Carolinska institutet egt i theoretiska ämnen, endast föga varit begagnad, och att förändringen i detta förhållande således ej kunde medföra några vidt utseende följder. — Detta skäl hafva Rikets Ständer dock ansett vederläggas af samma orsak som den förebråelsen, att så få genomgått *hela* studiikursen vid Carolinska institutet, -- nemligen bristande kompetensrätt för dess lärjungar; och då lika litet aflagd kirurgie-kandidatexamen vid Carolinska institutet berättigade till undergående af licentiat-examen vid universiteten, som aflagd medicine-kandidat-examen vid universiteten berättigade till undergående af kirurgie-licentiat- och kirurgie-magisterexamen vid institutet, så inses lätt hvarför ingen annan aflade den theoretiska examen vid institutet, än den, som genomgick hela kursen derstädes Man skulle således kunna på samma skäl påstå, att det föga betydt, om man äfven borttagit den praktiska eller licentiatexamen från institutet, då så få äfvenledes aflade denna examen derstädes. Men häri låg just en af bristerna i sambandet och samverkan läroverken emellan, att icke motsvarande examina voro gällande vid de olika läroverken.

Vidare har såsom skäl för förkastande af det hos Rikets Ständer nu väckta förslaget blifvit anfördt, att komitén för medicinska undervisningens ordnande i sitt betänkande förklarat det vara »obetänkt och ändamålslöst», att låta alla tre läroverken qvarstå och göra dem, hvart och ett, sjelfständiga. — Hvad komiterade i sitt utlåtande afstyrkt var: att utrusta alla tre läroverken med så fullständiga lärarekrafter och materiela hjelpmedel, att de hvart och ett ensamt för sig skulle vara i stånd att utbilda skicklige läkare. Det måste varit härpå som komiterade syftat med benämningen »sjelfständiga», enär komiterade visat sig nogsamt inse omöjligheten för fakulteterna att få i de smärre städerna, i brist på större sjukvårdsanstalter, tillräckligt tillfälle för klinisk undervisning. Sundhets-kollegium har också afstyrkt en dylik »sjelfständighet», men ändock framhållit och förordat enahanda förslag, som nu blifvit hos Rikets Ständer framställdt.

Slutligen har den mening blifvit yttrad, att Kungl. Maj:ts sednaste beslut om medicinska undervisningens ordnande vore i full öfverensstämmelse med Rikets Ständers skrifvelse af den 10 December 1857. — Uti denna skrifvelse

yttras, att medicinska undervisningen meddelas vid trenne läroverk, af hvilka det Carolinska medico-kirurgiska institutet i hufvudstaden »visserligen vore med hänseende till såväl lärarnes antal, som tillgångar af materiela hjelpmedel, det fullständigaste; att denna den medicinska undervisningens fördelning på flera läroverk visserligen vore af vigt till förekommande af ensidighet och för undervisningens fullkomnande genom täflan mellan flere lärare i samma vetenskap, hvarigenom ock med mera säkerhet kunde påräknas, att om af en eller annan orsak vid någotdera af läroverken en undervisningsgren vore mindre väl upprätthållen, densamma likväl genom de öfriga lärarnes i samma ämne verksamhet icke helt och hållet råkade i förfall; men att, såsom lärokurserna vid dessa särskilda undervisningsverk nu vore ordnade, den medicinska kursen onödigtvis och utan verklig vinst i vetenskapligt hänseende blefve i hög grad förlängd och fördyrad; samt att således en ändamålsenligare samverkan mellan dessa läroverk borde tillvägabringas för vinnande af deras gemensamma syftemål: nemligen en så fullständig läkarebildning som möjligt — Rikets Ständer hafva ej kunnat inse, huru något stöd för borttagandet af den theoretiska studiikursen och examen från Carolinska institutet kan sökas i omförmälda underdåniga skrifvelse. Ty medicinska undervisningens fördelning på tre läroverk, som, enligt Rikets Ständers yttrande, skulle medföra fördelen dels af täflan för undervisningens fullkomnande, dels att, om ett ämne låge nere vid *ett* läroverk, samma ämne skulle kunna vid ett annat upprätthållas, bör icke gerna kunna tolkas så, att Rikets Ständer åsyftat den theoretiska undervisningens och examens borttagande från det ena läroverket, — och det just från det fullständigaste — hvarigenom begge fördelarne, nemligen såväl täflan som delaktighet i upprätthållandet af de theoretiska läroämnena, skulle göras om intet, i hvad på institutet ankomme. Någon »samverkan» mellan läroverken synes icke heller kunna befordras genom att det ena läroverkets verksamhet uti den theoretiska undervisningen göres omöjlig. I betraktande häraf och af innehållet i såväl Rikets Ständers underdåniga skrifvelse vid 1840—1841 årens riksdag, hvarom ofvan blifvit förmäldt, som ock sednare delen af den underdåniga skrifvelsen den 10 December 1857, hafva rikets nu församlade Ständer ansett borttagandet af den theoretiska undervisningen och examen från Carolinska medico-kirurgiska institutet, långt ifrån att öfverensstämma med Rikets Ständers förut uttalade önskan, tvärtom strida både mot ordalydelsen och meningen i Rikets Ständers berörda skrifvelser. Dessutom kan man ej undgå att i den ifrågavarande anordningen anmärka en annan inkonseqvens. Emot komiterades hufvudförslag, att inrätta ett enda fullständigt medicinskt läroverk i Stockholm, har erinrats, att det vore skadligt i vetenskapligt hänseende att skilja medicinska fakulteterna från universiteten, i och för det samband, som finnes alla vetenskaper emellan; men en vida större skada måste tillskyndas den medicinska vetenskapen och läkarebildningen, då från det fullständigaste medicinska läroverket frånskiljes en del af de ämnen, som ingå i den medicinska kursen och hvilka alla så nära sammanhänga med hvarandra, eller just de ämnen, som äro de grundläggande uti den medicinska bildningen. Rikets Ständer anse sig i detta afseende böra i minnet återkalla ett yttrande af komiterade, i hvilket Rikets Ständer till alla delar instämma. Detta yttrande är af följande lydelse:

»Då det väl kan antagas såsom afgjordt, att mellan alla former af menskligt vetande, mellan alla särskilda studier och forskningsarter, hvilka samtliga, oaktadt sin skenbara olikhet, arbeta på att befordra kulturens gemensamma

mål, som är utvecklingen af menniskans intellektuela och moraliska förmögenheter, ett sammanhang eger rum, så måste naturligtvis detta sammanhang vara starkast och tydligast mellan dem, som tillsammans bearbeta de olika delarne af ett och samma forskningsfält; ty ju närmare ämnena eller föremålen för forskningen ligga hvarandra, desto flera beröringspunkter erbjudas för de särskilda disciplinerna sinsemellan. Detta sammanhang blifver således allt mera och mera innerligt, ju mindre omfångsrikt detta fält är, och slutligen oupplösligt, der föremålet för forskningen är en och samma sak, ehuru sedd från olika sidor och undersökt på olika sätt. Emellan särskilda, men till en hufvudgrupp förenade vetenskaper, hvilkas innehåll är i grunden detsamma, ehuru betraktadt från olika synpunkter, blifver berörda sammanhang således så innerligt, i synnerhet om den i och för forskning i nämnda hufvudgrupp inrättade vetenskapliga anstalt tillika är undervisande, att det verkligen påfordrar ett organiseradt, ovilkorligen till samverkan ledande samband både mellan de särskilde lärarne samt mellan lärare och lärjungar. Detta samband åter kan knappast och endast ofullständigt vinnas utan samboende på samma ställe och härigenom möjliggjordt gemensamt begagnande af alla till denna forskning och undervisning hörande oundgängliga hjelpmedel. Studium och forskning i så innerligt förenade vetenskaper behöfva nemligen, för att harmoniskt och utan ensidighet utveckla sig, ej allenast de allmänna och i litteraturen förvarade, utan äfven de omedelbara i detalj gående resultaterna af hvarandras verksamhet. Sambandets innerlighet uppnår slutligen en så hög grad och en så väsendtlig betydelse, att icke blott den ene läraren icke kan undvara den andres medverkan, utan äfven att den helgjutenhet i forskning, lärdom och undervisning, som personligheten hos en enda menniska kan åstadkomma, är nödvändig för den behöriga sammanhållningen och friskheten i forskning och lära. Detta slags sammanhang eger rum mellan theori och praxis i en sådan vetenskap, som medicinen är Den utgör en af flera discipliner bestående större vetenskap, som väl står i aflägsnare eller närmare samband med andra vetenskapsgrenar, allt efter dessas större eller mindre sammanhang med medicinen; men framför allt måste, i öfverensstämmelse med hvad ofvan blifvit sagdt, mellan dess egna discipliner förefinnas ett samband af vida innerligare eller organisk art och beskaffenhet. Till följd häraf behöfva de ock alltid fullständiga hvarandra samt kunna icke utan stor olägenhet för det hela skiljas och ensidigt bearbetas. Medicinens föremål är menniskan i hennes friska och sjuka tillstånd eller, med andra ord, hennes organiska lif, såväl under normala som abnorma förhållanden. Det är således oundgängligt både för studium och för forskning i medicinen att ega tillfälle till iakttagelse af och om menniskor, och framför allt sjuka menniskor. Den ene eller andre läraren kan vara mer eller mindre sysselsatt med elevernas inöfning i vissa af de mångfaldiga detaljer af insigter och färdigheter, som äro nödvändiga för en rätt sjukvård; men alla böra de ega tillfälle att ur denna det medicinska vetandets hufvudkälla eller sjukiakttagelsen hemta innehåll och kärna för vetandet, impuls till vidare forskning och berigtigande af möjliga misstag i analogier och slutsatser. Att skilja den medicinska vetenskapen i theori och praxis är derföre olycksbringande och orimligt och sker numera icke heller på annat sätt, än att under studietiden en viss succession af läroämnen lämpligen eger rum, samt att i anseende till kunskapsfältets vidd vissa lärare få sysselsätta sig mera med det allmänna och förberedande, andra med inlärande af de mångfaldiga detaljerna. Ej en gång studiet af medicinens grundläggande discipliner, såsom anatomi, physiologi, kemi

och pharmakologi, kan utan skada drifvas för sig och på annat ställe, än de egentliga medicinska studierna, emedan sambandet dem sinsemellan, samt mellan dem och medicinen, eger nästan samma karakter af oskiljaktig sammangjutning som det, hvilket förefinnes mellan den egentliga medicinens theori och praxis. Endast vid ett sådant fullständigt medicinskt läroverk kunna dessutom ensidighet och förfall i undervisning och studier förhindras, derigenom att lärareantalet blifver tillräckligt och disciplinernas mångfald behörigen iakttagen; ty der så många lärare verka och så vidsträckta studier bedrifvas, måste otvifvelaktigt behörigt lif och omvexling i forskning och undervisning uppkomma. Undervisningens förfall i någon eller några vetenskapsgrenar förekommes åter derigenom, att de kunskapsarter, hvilka leda och kontrollera hvarandra, här genom samverkan och förening till ett helt kunna utöfva denna inflytelse, hvilket åter icke låter sig göra, om man åtskiljer dem.»

Rikets Ständer anse icke nödigt att här ingå i bedömande af tillräckligheten eller otillräckligheten utaf redan befintliga lärarekrafter på det ena eller andra stället; men då, vid pröfningen af hvad som till utjemnande af förhållandet blifvit åtgjordt, företer sig det egna förhållande, att det läroverk, åt hvilket Statsverket bestått de flesta lärostolar, blifvit beröfvadt undervisning i en del ämnen, för hvilka det eger särskilda lärare, — ty rättigheten att undervisa måste anses endast skenbar, då den undervisande ej tillerkänts rätt att i undervisningsämnena examinera eller öfver lärjungarnes framsteg afgifva betyg, — hafva Rikets Ständer ej kunnat undgå att åtminstone, anmärka, hurusom icke på något sätt tillgodogjorts den besparing åt Statsverket som derigenom kunnat vinnas, utan lärostolar bibehållits, hvilkas overksamhet legaliserats, och hvilka derigenom förvandlats till sinekurer.

De ämnen, som ingå i medicine-kandidatexamen, äro följande:

1:o Anatomi och Histologi;
2:o Physiologi;
3:o Medicinsk och Physiologisk Kemi;
4:o Pharmakologi;
5:o Medicinsk Historia, allmän Pathologi och Therapi samt allmän Pathologisk Anatomi;
6:o Allmän Kirurgi;
7:o Physiologisk Obstetrik;
8:o Propedeutisk medicinsk och kirurgisk Klinik.

De åter, som ingå i medicine-licentiatexamen, äro:

1:o Speciel medicinsk Pathologi och Therapi;
2:o Pædiatrik;
3:o Psychiatri;
4:o Läran om Syphilis och Hudsjukdomar;
5:o Speciel kirurgisk Pathologi och Therapi;
6:o Ophthalmiatrik;
7:o Obstetrik och Gynækologi;
8 o Speciel Pathologisk Anatomi;
9:o Toxikologi och Pharmakodynamik;
10:o Medicina forensis.

Begge examina omfatta således 18 ämnen; och då medicinska fakulteterna hafva sig uppdragen så väl undervisnings- som examensskyldighet för

båda dessa examina, äro alltså de 18 ämnena fördelade i Uppsala på 10 lärare och i Lund på 7. Det vill då synas rättare och för undervisningens bästa mera fruktbringande att fördela de 18 läroämnena på de 18 lärare, som Carolinska institutet eger, än att fördela dessa 18 ämnen, såsom t. ex. i Lund, på 7. Om det måste erkännas, att institutets öfverlägsenhet i lärareantal och materiela resurser ligger *öfvervägande* inom det praktiska gebitet, så hafva Rikets Ständer dock ej kunnat finna giltig grund för det jemväl framställda påståendet, att institutet är *underlägset* medicinska fakulteterna i förmåga och lärarekrafter till att meddela undervisning och anställa pröfning i de theoretiska ämnena. Af den förteckning på lärarne vid de olika läroverken, hvilken blifvit Rikets Ständer meddelad, synes nemligen, att institutet äfven i detta hänseende är bättre lottadt än fakulteterna.

Om än i afseende på vilkoren för ernåendet af lärareplatser vid de olika läroverken någon olikhet förefanns derutinnan, att till kompetens för det ena ej kräfdes lika prof på lärareskicklighet, som vid det andra, så är denna olikhet undanröjd genom de för institutet utfärdade nådiga stadgar, som derom lemna föreskrifter, hvilka synas tillfredsställande, såvida man icke vill på förhand antaga det orimliga, att lärare vid det ena läroverket ovilkorligen skola vara eller blifva underlägsna dem vid det andra. Men att bibehålla en lärare i ett ämne, som tillhör den theoretiska examen, utan att lemna honom i behåll rättigheten att examinera, och att sålunda fortfarande kreera professorer i physiologi, i anatomi, i kemi etc. *med* föreläsningsskyldighet, men utan lärjungar, synes Rikets Ständer innebära ett förbiseende lika mycket af vetenskapens anspråk, som af det allmännas rätt att ej se Statens medel gagnlöst använda.

Rikets Ständer hafva ock kunnat lätt fatta den ifver, Carolinska institutets lärare visat för att få behålla den theoretiska undervisningen, hvars borttagande från institutet kastar på detsamma icke blott misstanken utan beskyllningen för otillräcklig vetenskaplighet; och anse Rikets Ständer deras strid för hvad som blifvit benämdt institutets förlorade rättigheter just innebära en borgen för de förhoppningar, man är berättigad att bygga på den fria täflan emellan de olika läroverken, enär det i sjelfva verket icke är rättigheter, utan skyldigheter, institutet vill återvinna.

Förlusten har emellertid, enligt Rikets Ständers omdöme, hårdast drabbat den medicinska undervisningen och på samma gång samhället. På de mindre medicinska läroverken hopas en alltför vidsträckt undervisningsskyldighet, då man deremot hindrar det fullständigare läroverket att begagna de krafter, som det eger, till undervisningens fromma. Genom att monopolisera vid fakulteterna den theoretiska undervisningen och examen, inskränker man den fria vetenskapliga täflan med dess goda följder och vållar dymedelst, att de tvänne minst fullständiga läroverkens smärre krafter tagas i ett onaturligt stort anspråk, under det att lärare vid institutet, i afseende på undervisningen i theoretiska läroämnen, så att säga, sättas på indragningsstat.

I afseende på den fria täflan, som med det nu framställda förslaget jemväl asyftas, har man påstått, att det vore omöjligt och obilligt att begära, det de två läroverken, eller universitetens medicinska fakulteter, med betydligt mindre lärareantal, skulle kunna täfla med det tredje, eller institutet, som eger flere lärare än de båda andra tillsammans. Men om än universitetens medicinska fakulteter ega mindre lärareantal än institutet, åligger det likväl, såsom den medicinska kursen för närvarande är ordnad, minst åtta af institutets

lärare att under en viss tid af studiikursen äfven lemna fakulteternas lärjungar klinisk undervisning på de större sjukvårdsanstalterna i hufvudstaden, hvarigenom den förespeglade orimligheten af täflan helt och hållet försvinner, enär dessa lärares undervisning således är gemensam, eller hvad man kallar ett commune bonum för alla tre läroverken. Om likväl berörda farhåga egt grund, hade det, så vidt Rikets Ständer kunna inse, åtminstone varit bättre, att man befriat de mindre läroverken från en del af undervisnings- och pröfningsskyldigheten i de ämnen, som tillhöra den medicinska kursen, till exempel från de praktiska ämnen, som ingå i licentiatexamen, än att fråntaga den starkaste läroanstalten hela den theoretiska undervisningen. Häremot invändes dock från förstnämnda läroverks sida, att det vore i hög grad skadligt att skilja de praktiska läroämnena från de theoretiska, isynnerhet uti medicinska vetenskapen, der alla ämnen så nära och intimt sammanhänga med hvarandra. Dessa läroverk skulle dessutom genom ett sådant ordnande lätteligen blifva ensidiga, theoretiskt spekulativa skolor. Men det är just detta skäl man förbisett, när man åt institutet anvisat en uteslutande praktisk verksamhet. Härigenom är denna läroanstalt dömd till ensidighet, och man framtvingar derigenom just det hufvudfel, hvars undanrödjande med den medicinska undervisningens ordnande åsyftades och hvilket bestod deri, att, såsom komiterade yttrat, åtskildt var, hvad som aldrig utan olycksbringande följder kan åtskiljas i en vetenskap sådan som medicinen, nemligen theori och praxis; och hvilket äfven var anledningen dertill, att universitetsfakulteterna kunnat tillvitas ensidighet i theoretisk rigtning, Carolinska institutet åter i praktisk, hvilket i sin ordning alstrat brist på samverkan.

Genom E. K. Maj:ts förenämnda nådiga Bref till Sundhets-kollegium, af den 26 April 1861 är numera förklaradt, att de läkare, som tillförene genomgått fullständig studiikurs vid Carolinska institutet och aflagt såväl kirurgiemagisterexamen som dittills stadgade embetsprof, äro kompetente att söka och vinna förslag och befordran till alla läkarebeställningar i Statens tjenst, för hvilka ej särskilda kompetensvilkor genom samma Kongl. Bref blifvit fastställde, såsom akademiska lärarebefattningar m. fl.

Härigenom måste anses vara erkändt, att de läkare, sem danats uteslutande af Carolinska institutet, ega tillräckliga kunskaper och skicklighet för att kunna ernå den likställighet i afseende på rätt till befordran, hvarom så länge tvistats.

För att likväl till sist undanrödja allt tvifvel om Carolinska institutets förmåga att äfven i sitt nu nydanade skick bibringa tillräckligt *vetenskaplig* undervisning äfven i de ämnen, som äro företrädesvis theoretiska, torde det vara nog att erinra hurusom de samme lärare, hvilka frånkännes rätt att i den theoretiskt-medicinska examen bedöma elevernas *kunskapsprof*, tillmätes behörighet att bedöma *lärdomsprof*, aflagda af dem, hvilka söka anställning såsom *professorer* i just samma theoretiska ämnen.

På grund af hvad nu blifvit anfördt, tveka Rikets Ständer ej att, såsom en väsendtlig brist i sednast vidtagna anordning, beträffande den medicinska undervisningen, och såsom icke öfverensstämmande med de afsigter, Rikets Ständer vid särskilda tillfällen tillkännagifvit, i fråga om en sådan organisation af Carolinska medico-kirurgiska institutet, att skicklige läkare för alla grenar af medicinalverket för Statens behof der kunde danas, anmärka det förhållande, att den theoretiska och praktiska undervisningen vid detta läroverk blifvit åtskilda;

Och få Rikets Ständer, med anledning häraf, hos E. K. Maj:t i underdånighet anhålla, det E. K. Maj:t täcktes medgifva Carolinska medico-kirurgiska institutet rätt att, i likhet med universitetens medicinska fakulteter, anställa såväl den theoretiskt-medicinska, eller så kallade medicine kandidatexamen, som den praktiskt-medicinska eller medicine-licentiatexamen, samt att Kongl. Stadgarna för bemälda institut af den 26 April 1861 måtte i öfverensstämmelse härmed varda ändrade och de åtgärder i öfrigt vidtagas, som för befordrande till verkställighet häraf må finnas nödiga.

Rikets Ständer framhärda etc.

Stockholm den 16 Maj 1863.

Riksdagsskrifvelsen remitterades till fakulteterna, till institutet och till kanslern; institutets lärarekollegium tillstyrkte den i skrifvelsen uttalade begäran om institutets utveckling till likställighet med fakulteterna; fakulteterna och kanslern afstyrkte densamma. De senares skäl voro alltjämt enahanda, rädslan för att fakulteterna skulle gå under, ifall institutet finge tillfälle att utveckla sig; dock hade ett nytt skäl tillkommit, nämligen att fakulteterna nu voro mäktiga att sköta undervisningen i de teoretiska ämnena och att det därför var onödigt att institutet också hade denna undervisning; Uppsalafakulteten afstyrkte (den 10 juni 1865) ett förslag, »som under formen af en oskyldig förändring hotar att kväfva de nu i ungdomlig och rik utveckling stadda medicinska fakulteterna vid rikets universitet, och som dömer dem till en pinsam och snart sagdt skymflig död, ett öde från hvilket deras ärorika minnen, deras närvarande, oförtrutna, redliga arbete och kraftiga lif synas böra skydda dem.»

Emellertid blef under de närmaste åren intet åtgjordt i saken från regeringens sida, hvilket föranledde motionären från 1862, hofpredikanten Lithner, som nu tillhörde riksdagens Andra Kammare, att i denna kammare den 5 mars 1869 framställa en interpellation till chefen för ecklesiastikdepartementet, som då var F. F. Carlson. Lithner önskade veta, huruvida Kungl. Maj:t vore sinnad att vidtaga några åtgärder med anledning af riksdagens skrifvelse den 16 maj 1863. Carlson svarade tämligen undvikande; man ville, innan någon ändring vidtoges, först samla erfarenhet angående de nuvarande anordningarna för den medicinska undervisningen; dessutom vore det af sparsamhetsskäl lämpligast att nu ej vidtaga några förändringar. Carlsons svar gjordes till föremål för en skarp kritik af Lithner, E. Key och P. A. Siljeström.

Institutets män hvilade emellertid icke på hanen, utan fortsatte energiskt kampen. Jämte Malmsten och Santesson var det nu Axel Key (f. 1832, kir. mag. 1859, med. dr 1862, prof. i patol. anatomi 1862—1897, död 1901), som i första hand i tal och skrift förfäktade

institutets sak. Key var en man af stor begåfning, besjälad af det lifligaste intresse för institutets utveckling; han hade en utomordentlig lätthet att uttrycka sig muntligen och skriftligen, och han hade en verklig förmåga att ge öfvertygande skäl för sina meningar. I den sista striden för institutet i början af 1870-talet har han spelat en viktig roll och är väl värd att härför bevaras i tacksamt minne.

Den medicinska frågan kom ånyo upp vid 1872 års riksdag. Den bekante ledamoten af Andra Kammaren Liss Olof Larsson föreslog den 17 januari 1872 en riksdagsskrifvelse till Kungl. Maj:t angående rättighet för Karolinska institutet att anställa med. kandidatexamen. Professor Sigurd Ribbing (prof. i filosofi i Uppsala) framlade strax efteråt den 27 januari en motion i Andra Kammaren, att en skrifvelse skulle aflåtas till Kungl. Maj:t i fråga om anordningen af den medicinska undervisningen. Motionerna gåfvo anledning till ganska liflig diskussion i båda kamrarna; i Första Kammaren yttrade sig dåvarande kanslern Henning Hamilton tämligen sväfvande, kanslerssekreteraren J. J. Nordström var fortfarande afgjordt emot institutet, under det att dåvarande ecklesiastikministern G. Wennerberg talade för skrifvelseförslaget. Första Kammaren beslöt en skrifvelse med 65 röster mot 42, Andra Kammaren med 123 röster mot 27.

Axel Key.

Under riksdagens behandling af frågan utkom i Uppsala en broschyr af E. Clason, »Om medicinska undervisningsfrågan», den sista af de många från Uppsala utgångna, mot institutet riktade tryckta skrifterna. Under våren 1872 utkämpades i tidningarna en mycket häftig pressfejd; institutets talan fördes hufvudsakligen af Key.

Riksdagens skrifvelse till Kungl. Maj:t af den 3 maj 1872.

S. A. K.

Uti särskilda motioner, väckta inom Riksdagens Andra Kammare, hafva blifvit föreslagna åtskilliga förändringar i de stadganden, hvilka den 26 April

1861 blifvit af E. K. M. meddelade beträffande ordnandet af den medicinska undervisningen i riket.

Vid behandlingen af förevarande ärende har Riksdagen funnit att afseende i första rummet bör fästas vid det gagn för läkarebildningen och den utveckling af den medicinska vetenskapen, som kunna af en förändring i den nuvarande organisationen vara att emotse, äfvensom vid de ökade lättnader, hvilka kunna för de erforderliga insigternas inhemtande beredas de studerande, hvaremot alla frågor om de särskilda medicinska läroverkens ställning, pligter och rättigheter böra underordnas hänsynen till det allmännas fördel. Härjemte har uppmärksamheten blifvit riktad å de i många afseenden förändrade förhållanden, som uppstått sedan år 1861, då de nu gällande stadgarna för Carolinska institutet utfärdades, alldenstund sedan denna tid ej mindre vid det sistnämnda läroverket än äfven vid universitetens medicinska fakulteter tillkommit så väl nya lärarebefattningar som äfven för den medicinska undervisningen afsedda viktiga och till en del ganska storartade institutioner, hvarigenom förfoganden blifvit möjliga, hvilka icke för ett årtionde sedan kunde ifrågakomma.

Hvad i detta vigtiga och grannlaga ärende förekommit har Riksdagen tagit i ett noga och omsorgsfullt öfvervägande, och *då* det synes Riksdagen vara af särdeles vigt att studietiden för blifvande läkare förkortas, så vidt sådant kan ske utan uppoffring af studiernas omfattning och grundlighet, samt att i sådant hänseende, jemte det någon inskränkning sker i antalet af de ämnen, som ingå i den förberedande examen tillfälle beredas medicine studiosi att, så vidt tillgångarna det medgifva och sådant i öfrigt lämpligen kan ske, samtidigt med de teoretiska studierna förvärfva den erforderliga praktiska öfningen:

då det äfven visat sig, att under de sednare tio åren flertalet af medicine studerande sökt sin undervisning vid universitetens fakulteter, företrädesvis Uppsala, under det att vid det tredje läroverket, Carolinska Institutet, endast ett ringa antal begagnat undervisningen för den teoretiska examen, samt då ett större tillopp till ett enda läroverk måste, genom obehörigt ansträngande af dess lärarekrafter, verka menligt på undervisningen, på samma gång det förlänger den tid som åtgår för undervisningens meddelanden;

då således en fördelning af läkarebildningen i dess helhet mellan samtliga läroverken synes icke längre böra uppskjutas;

då vidare en sådan fördelning nu mera synes desto lättare kunna utan nämnvärda kostnader anordnas, som sedan år 1861 dels universitetens medicinska fakulteter erhållit flera nya lärareplatser med tillhörande vetenskapliga institutioner, och derjemte betydliga sjukvårdsanstalter blifvit i båda universitetsstäderna upprättade, vid hvilka klinisk undervisning redan meddelas, hvilken, om lärjungarne blifva mera jemnt fördelade på samtliga läroverken, otvifvelaktigt skall kunna ordnas så, att den i alla händelser kommer samtliga medicine studerande till godo; dels vid Carolinska institutet en adjunktur blifvit inrättad i patologisk anatomi, och institutet erhållit nödiga byggnader och inrättningar för undervisningen i denna vetenskap, samt det icke lärer kunna möta något hinder för förändringen, i enlighet med Institutets lärarecollegii, af kanslersembetet förordade hemställan, af den sedan år 1867 ledigvarande professionen i materia medica till en profession i fysiologi;

då det så väl för den medicinska vetanskapens utveckling i vårt land, som för de studerande måste vara i högsta måtto önskvärdt, att samtliga medicinska läroverken i mån af förmåga och tillgångar, räcka hvarandra handen

till enig samverkan för deras gemensamma mål, vetenskapens och läkarebildningens främjande till högsta möjliga fulländning;

då en sådan samverkan nu icke längre synes kunna utan skada för de medicinska studierna fördröjas; och

då det icke kan vara med en god statshushållning förenligt, att med betydande omkostnader underhålla en stor vetenskaplig institution, utan att landet af densamma hemtar allt det gagn, som den bör vara i stånd att lemna, får Riksdagen i underdånighet anhålla, det täcktes E. K. M. taga i nådigt öfvervägande, huruvida icke tidpunkten nu är inne att, till underlättande och främjande af den medicinska undervisningen, examina och praktiska öfningar måtte blifva så ordnade, att, jemte det ämnenas antal i den förberedande medico filosofiska examen, så vidt ske kan, inskränkes och åt universitetens medicinska fakulteter öfverlemnas så stor delaktighet i den praktiska undervisningen, som deras nu mera betydligt utvidgade kliniska inrättningar och statens fordran på fullständig läkarebildning medgifva, medicine studiosi må erhålla befogenhet att vid hvilket af rikets medicinska läroverk som helst — universitetens medicinska fakulteter och Carolinska medico-chirurgiska institutet — aflägga såväl den teoretiskt-medicinska eller kandidat-examen, som ock den praktiskt-medicinska eller licentiatexamen.

Riksdagen framhärdar etc.

Stockholm den 3 Maj 1872.

Det dröjde ännu rätt länge, innan frågan afgjordes. Carl XV dog den 18 sept. 1872. Det är möjligt, att det var en tillfällighet att den medicinska frågan ej löstes under hans lif, men det är lika möjligt, att den på 1860-talet gängse föreställningen är riktig, att Carl XV skulle hafva lofvat Hwasser att ej låta institutet bli likställdt med fakulteterna; i så fall skulle Hwassers skugga ännu många år efter hans död (1860) hafva ställt sig hejdande i vägen för institutets utveckling. Först den 12 dec. 1873 utfärdades det kungliga bref, hvilket med hänvisning till riksdagens skrifvelser af den 16 maj 1863 och af den 3 maj 1872 bestämmer, att vid institutet f. o. m. den 1 sept. 1874 med. kandidataxamen skall få afläggas.

Lärare och läroämnen. Institutioner och kliniker. Lärjungar och examina.

Professorerna voro nu fastare organiserade till en verklig fakultet efter mönster från universiteten. Det i stadgarna bestämda namnet lärarekollegium motsvarade vid universiteten dels konsistorium, dels den medicinska fakulteten; detta beroende därpå, att institutet utgjorde dels ett helt läroverk, dels en enda fakultet. Inspektors befogenhet blef ungefär densamma som universitetsrektorernas. I stad-

garna af 1861 förordnades, att lärarekollegiet skulle biträdas af en sekreterare.

G. von Düben var inspektor till 1871, då han efterträddes af S. Stenberg.

Till professor i anatomi utnämndes 1861 G. von Düben, som sedan innehade professuren under hela detta tidsskede.

M. C. Retzius tog afsked från professuren i obstetrik 1864; efter honom utnämndes A. Anderson (f. 1822, kir. mag. 1857, med. dr 1863, död 1892) 1864 till professor i obstetrik och gynekologi.

S. Stenberg beklädde fortfarande professorsbefattningen i kemi och farmaci.

C. G. Santesson var under denna tid alltjämnt professor i kirurgi.

Likaledes fortfor P. H. Malmsten att vara professor i medicin.

P. F. Wahlberg tog 1866 afsked från professuren i materia medica. Denna professur ändrades 1873 till en professur i fysiologi. Adjunkturen i materia medica blef 1873 ändrad till en e. o. professur i samma ämne. Till första innehafvaren af denna tjänst nämndes år 1873 O. T. Sandahl (f. 1829, kir. mag. 1854, med. dr 1863, död 1894).

A. H. Wistrand var från 1858 lärare i medicina legalis. 1861 förändrades denna lärareplats till e. o. profession i rätts- och statsmedicin. Wistrand blef e. o. professor 1861 och kvarstod i denna egenskap till 1873. Han efterträddes 1874 af A. O. G. Jäderholm (f. 1837, med. dr 1869, död 1885).

H. A. Abelin var professor i pediatrik under nu afhandlade tid.

C. M. Nyman, som sedan 1858 varit förordnad att föreläsa i syfilidologi, blef 1861 e. o. professor i syfilidologi; han tog afsked 1867 och efterträddes 1869 af E. L. W. Ödmansson (f. 1831, kir. mag. 1861, med. dr 1862, död 1910).

G. von Düben lämnade 1861 professuren i patologisk anatomi för att öfvergå till professuren i anatomi. Till professor i patologisk anatomi utnämndes 1862 E. A. H. Key, som fortfarande innehade befattningen under nu berörda tid.

Den 1860 tillkomna adjunkturen i psykiatri blef 1861 bestämd att vara en e. o. professur i samma ämne[1]. W. F. Öhrström (f. 1821, kir. mag. 1850, med. dr 1861, död 1891) förordnades 1861 till förste innehafvare af befattningen.

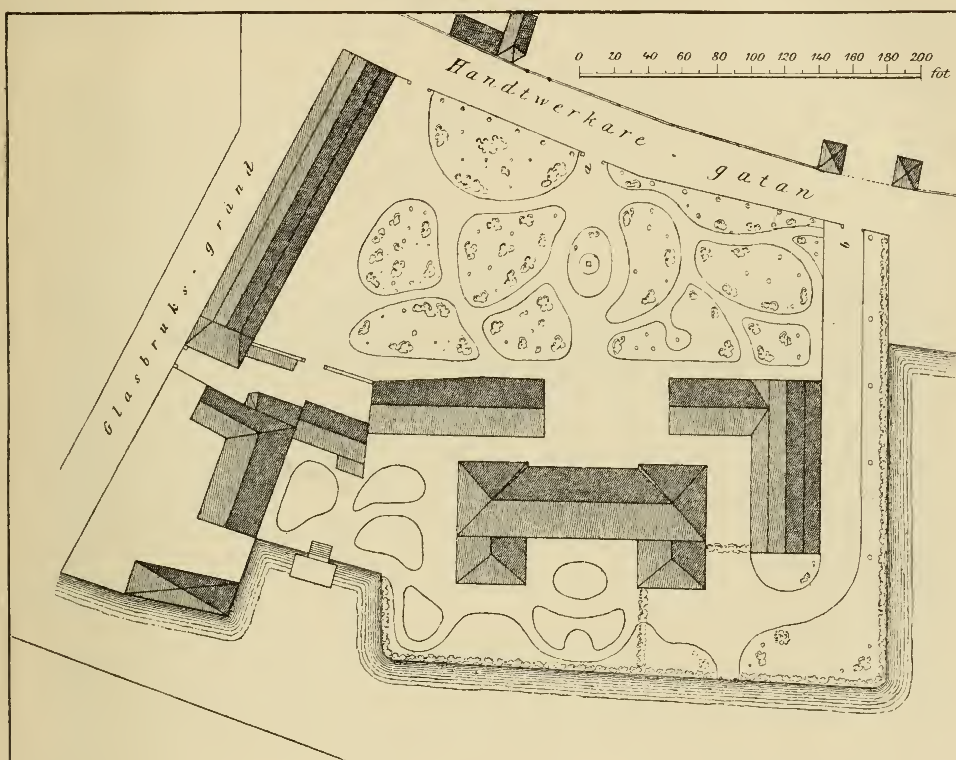
År 1873 inrättades, såsom nämnts, (genom förändring af professuren i materia medica) en professur i fysiologi. O. C. Lovén

[1]) Redan 1850 hade M. Huss föreslagit att till e. o. professor i psykiatri skulle nämnas med. dr C. U. Sondén, den tidens förnämsta psykiater; förslaget gick dock om intet.

(f. 1835, kir. mag. 1861, med. dr 1863, död 1904) blef 1874 utnämnd till professor i fysiologi.

Till de äldre adjunkturerna tillkom 1863 en adjunktur i patologisk anatomi.

Ett för institutet nytt slag af lärarebefattningar infördes i 1861 års stadgar, nämligen docentur. Till institutets första docenter för-

Plankarta öfver Karolinska institutet 1866.
Den stora byggnaden längst åt söder med de två åt söder framspringande flyglarna innehåller de patologiskt-anatomiska och kemiska institutionerna.

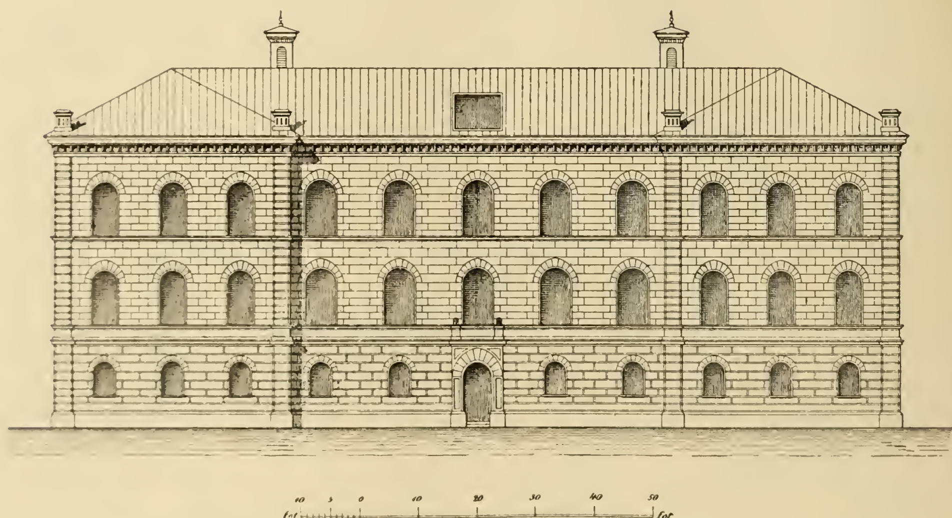
ordnades den 20 okt. 1863 J. Björkén (i kirurgi) och M. R. Bruzelius (i medicin).

Efter omorganisationen 1861 vidtogos en del förändringar i afseende på dispositionen af institutets egendom. Ett kungligt bref af den 16 maj 1862 bestämde, att inspektor (som hade ett arfvode af 900 rdr såsom inspektor) ej längre skulle ha boställe vid insti-

tutet, utan att i stället boställslägenheter i bibliotekshuset skulle upplåtas åt professorn i anatomi och åt professorn i kemi; att ett antal studerande (7) fortfarande skulle ha fria rum vid institutet (i bibliotekshuset); att den sedan 1816 förefintliga kirurgiska instrumentmakareverkstaden skulle upphöra att finnas vid institutet.

En byst öfver A. Retzius upprestes 1863 å institutets gårdsplan.

En del af institutionerna undergingo betydliga förändringar. Den gamla glashyttan, som inrymt kemiska laboratoriet och stora auditoriet, refs för att lämna plats åt en nybyggnad för de patologiskt-anatomiska och kemiska institutionerna, till hvilken 1862 års riksdag

Norra fasaden af den nya institutionsbyggnaden 1866.

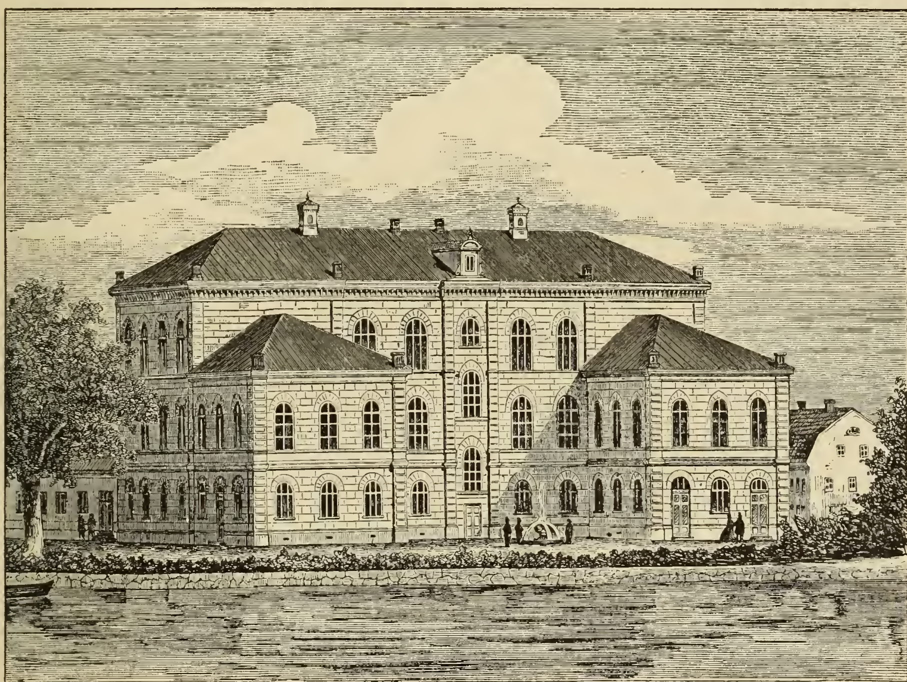
anslagit en summa af 84,000 rdr. Denna byggnad var färdig och togs i användning för sitt ändamål våren 1866. Utom den patologiska anatomien och kemien fick äfven rättsmedicinen sitt hemvist i detta hus, ehuru ej som själfständig institution, utan mera som inhyses.

Ända till uppbyggandet af detta hus hade i gårdens sydöstra hörn funnits en liten plantering af medicinalväxter, såsom ett minne från de tider, då en hortus botanicus ansågs tillhöra ett väl utrustadt medicinskt läroverk. Denna sista kvarlefva af de medicinalträdgårdar, som funnits dels å Serafimerlasarettets tomt först under Hjärnes, sedan under Bergius' tid, dels å institutets tomt, försvann nu spårlöst.

Den lilla början till fysiologisk institution, som förefanns under denna tid, hade sin lokal i museihuset, 2 trappor upp.

Den psykiatriska kliniken blef förlagd till Stockholms hospital vid Konradsberg; den syfilidologiska till Stockholms stads och läns kurhus. En gynekologisk klinik inrättades 1864 på Serafimerlasarettet.

Lärjungarna under denna tid utgjordes till allra största delen af med. kandidater, som genomgingo Stockholmsklinikerna för att taga lic. examen vid fakulteterna (den kliniska tjänstgöringen i Stockholm var fortfarande obligatorisk för alla med. kandidater,

Nya institutionsbyggnaden, sedd från söder, 1866.
(Till höger synes museihuset, till vänster anatomihuset).

hvarest de än togo sin lic. examen) eller vid institutet. Anders Retzius var död, fakulteternas teoretiska institutioner voro nu tidsenligt ordnade, med. kandidatexamen fick ej afläggas vid institutet. Följden häraf blef att de teoretiska institutionerna vid institutet endast hade ett fåtal lärjungar; en del föreläsningar i de teoretiska ämnena måste termin efter termin inställas af brist på åhörare. Genom en allmän insamling bland Sveriges läkare, hvilka till stor del voro Anders Retzius' lärjungar, hade år 1864 en stipendiefond bildats till

hedrande af den store anatomens och lärarens minne; från denna fond skulle stipendier utdelas till studerande vid Karolinska institutet »såsom uppmuntran och belöning för utmärkta studier i anatomi och fysiologi»; detta stipendium kunde på grund af det anförda förhållandet — lärjungebristen — under åtskilliga år ej utdelas.

Den 3 juni 1870 medgaf ett kungligt bref kvinnor rättigheten att bli läkare; i sammanhang härmed bestämdes, att vid institutets anatomiska institution, (där bättre utrymme fanns än vid fakulteternas anatomisalar), skulle vid behof särskilda kurser för kvinnliga med. studerande anordnas; dessa kurser kommo ej till stånd, emedan det dröjde rätt länge, innan några kvinnor började studera medicin.

En lärjungeförening, som dock ej synes ha lefvat med långt lif, bildades 1864 vid institutet. Vid lärarekollegiets sammanträde den 27 oktober detta år anmäldes, att härvarande medicine studerande bildat en »läkareförening» [1]), hvars ändamål är »att väcka och underhålla en mot läkarens höga kall svarande ädel och upphöjd anda samt att genom en nära anslutning medlemmarne emellan befordra ett godt och angenämt samlif»; föreningen anhöll äfven att institutets lärare ville såsom hedersledamöter i densamma ingå.

I de tryckta årsberättelserna finnas följande uppgifter om *antalet studerande* vid institutet:

Läsår	Studerande
1861—62	150
1862—63	134
1863—64	109
1864—65	140
1865—66	122
1866—71	fattas årsberättelser
1871—72	74
1872—73	88
1873—74	100

De examensämnen, som förekommo i med. lic. examen, voro speciell medicinsk patologi och terapi samt farmakodynamik, speciell kirurgisk patologi och terapi, pediatrik, obstetrik och gynekologi, toxikologi samt rätts- och statsmedicin, patologisk anatomi.

Följande *examina* aflades under denna tid vid institutet; för jämförelses skull äro äfven, efter tillgängliga källor, upptagna de medicinska examina, som samtidigt aflagts vid fakulteterna:

[1]) Namnet sannolikt taget efter Uppsala Läkareförening.

År	Med. kand. examen		Med. lic. examen		
	Uppsala	Lund	Sthlm	Uppsala	Lund
1861—62	13	8	—	5	6
1862-63	33	2	3	14	1
1863—64	34	5	12	16	4
1864—65	18	5	15	11	4
1865-66	18	7	13	7	1
1866—67	11	5	11	17	2
1867—68	11	2	16	29	2
1868—69	6	2	13	20	2
1869—70	13	1	8	11	6
1870—71	13	4	4	6	3
1871—72	12	3	6	6	1
1872—73	21	6	5	5	2
1873—74	26	4	14	5	1

Hvad beträffar vissa lärares skyldighet att deltaga i andra examina än de medicinska, så må nämnas att de två professorernas i materia medica och i kemi skyldighet att examinera i apotekare-examen upphörde 1866, då farmaceutiska institutets lärare öfvertogo denna skyldighet, äfvensom att prosektorn i anatomi och adjunkten i kirurgi år 1861 fingo åliggande att, efter anmodan af sundhets-kollegium, deltaga i tandläkare-examen.

Ekonomiska förhållanden.

Institutets ekonomi sköttes nu ej längre af sundhetskollegium, utan af lärarekollegiet självt, d. v. s. i första hand af förvaltnings-utskottet; 1861 inrättades vid institutet för den ekonomiska förvaltningen en kamreraretjänst.

1863 års riksdag bestämde professorernas löner så, att de tre professorerna i medicin, i kirurgi och i pediatrik erhöllo 4,000 rdr rmt och de öfriga fem professorerna 4,500 rdr; professorerna i anatomi och i kemi, som hade boställsvåningar, fingo därför vid-kännas ett afdrag af 300 rdr på sin lön.

Vid samma riksdag bestämdes de e. o. professorernas lön till 2,500 rdr; fem adjunkter erhöllo 2,500 rdr, de tre öfriga 2,000 rdr; dessa adjunktslöner beviljades med villkor, att adjunkterna

skulle ha samma tjänstgöringsskyldighet som universitetens adjunkter. Till bibliotekarien, sekreteraren och kamreraren beviljades ett anslag stort 1,500 rdr, för dem alla tre tillsammans.

1863 års riksdag beviljade institutets professorer pensionsrätt efter de för civila ämbets- och tjänstemän gällande grunder.

Anslag beviljades under nu afhandlade tid till en del amanuensbefattningar, hvarjämte institutets anslag till materiella behof vid de olika institutionerna undan för undan ökades.

År 1863 anslog riksdagen en summa af 84,000 rdr till en nybyggnad för patologiskt-anatomiska institutionen, hvilken byggnad äfven kom att inrymma den kemiska institutionen.

Den unga fysiologiska institutionen, som vid slutet af detta tidsskede kom till stånd, fick sin första utrustning genom en frivillig insamling som igångsatts på lärjungarnas initiativ; åren 1872—1873 hopsköts sålunda en summa af 3,051 rdr 40 öre, hvaraf lärjungarna samlat 1,426 rdr 40 öre och institutets lärare 1,625 rdr.

Institutets stat belöpte sig

1863 till	72,500 rdr
1868 till	74,051 rdr
1872 till	76,551 rdr

Institutet erhöll under denna tid af olika gifvare åtskilliga *stipendier.* Sålunda öfverlämnade herr W. A. Benedicks 1861 en summa af 30,000 rdr och kammarherren A. Roos af Hjelmsäter 1862 en summa af 5,000 rdr; från bägge dessa stipendiefonder skulle utgå stipendier till studerande vid institutet. Till institutet öfverlämnades 1863 en summa stor 2,500 rdr, insamlad bland Magnus Huss' lärjungar; årliga räntan härå skulle under namn af Magnus Huss' stipendium utdelas åt någon studerande.

1864 öfverlämnades från Svenska Läkaresällskapet till institutet en insamlad summa af 19,862 rdr rmt, afsedd att bilda en fond, hvaraf räntan under namn af Anders Retzius' stipendium skulle utdelas åt studerande med utmärkta studier i anatomi och fysiologi. Genom fältläkaren N. J. Ljungbergs testamente af den 15 september 1866 tillföll en summa stor 25,000 rdr Karolinska institutet; räntan skall användas till resestipendier. År 1873 öfverlämnades af fröknarna Hedvig och Anna Hierta en summa af 6,000 rdr, hvaraf räntan skall användas till stipendier åt kvinnliga medicine studerande.

10. Karolinska mediko-kirurgiska institutet
1874—1910.

Stadgar och organisationsfrågor. — Lärare och läroämnen. Institutioner och kliniker. Lärjungar och examina. — Ekonomiska förhållanden. — En blick tillbaka och en blick framåt.

Stadgar och organisationsfrågor.

De stora striderna med universiteten voro lyktade och efterföljdes af en lång period af fred och lugn. Institutets häfdeböcker ha för de senast förflutna årtiondena endast att berätta om huru institutet, under statsmakternas vårdande hägn, allt kraftigare utvecklat sig till en medicinsk vetenskaplig högskola och huru det alltjämt sträfvat att inom ramen för sin verksamhet följa den nutida medicinens rastlösa framsteg.

Institutets *stadgar af den 13 november 1874* och den i sammanhang med desamma utfärdade examensstadgan innehöllo i första hand de viktiga förändringarna, att med. kandidatexamens förrättande uppdrogs åt institutet, och att disputation för doktorsgrad fick äga rum vid institutet.

För att inskrifvas såsom lärjunge vid institutet fordras att hafva aflagt med. filosofisk examen (denna examen skall nu afläggas endast i zoologi, botanik, fysik och kemi). Läsåret är oförändradt, med undantag däraf att det bestämmes att de pediatriska och obstetriska klinikerna pågå året rundt (detta hade faktiskt ägt rum sedan 1863 på den förra, sedan 1866 på den senare kliniken). Hufvudämnena för undervisningen äro anatomi, fysiologi, medicinsk kemi, farmakologi, patologisk anatomi, medicin och medicinens historia, syfilidologi, dermatologi, kirurgi och oftalmiatrik, pediatrik, obstetrik och gynekologi, psykiatri samt rätts- och statsmedicin.

Examensämnena i medicine kandidatexamen äro anatomi, fysiologi, medicinsk kemi, farmakologi, allmän patologi, medicinens historia. Examensämnena i medicine licentiatexamen äro medicin,

pediatrik, kirurgi, obstetrik och gynekologi, patologisk anatomi, rätts- och statsmedicin. Före licentiatexamen skall kandidaten: 1) tjänstgöra 6 månader vid ettdera universitetets medicinska, kirurgiska och obstetriska kliniker; 2) tjänstgöra vid institutets medicinska och kirurgiska kliniker 8 månader, obstetriska och pediatriska kliniker 4 månader samt syfilidologiska klinik 2 månader; 3) deltaga i de rättsmedicinska öfningarna vid institutet; 4) tjänstgöra vid någondera af de medicinska läroverkens psykiatriska kliniker 2 månader.

Med. licentiat, som vill blifva med. doktor, skall inför institutets lärarekollegium (eller inför medicinsk fakultet) försvara en af honom författad afhandling öfver medicinskt ämne. Godkännes afhandlingen, äger licentiaten rätt att bli promoverad vid någon af fakulteterna (ej vid institutet).

De e. o. professorernas ställning hade efter 1874 års stadga varit ganska obestämd. Den 21 december 1877 fingo de rättighet att i lärarekollegiet deltaga i befordringsfrågors afgörande, dock endast half rättighet; de erhöllo nämligen tillåtelse att yttra sig om skickligheten hos dem, som sökte en ledig lärarebefattning, men de fingo ej vara med om själfva förslagets upprättande, hvilket skulle vara förbehållet de ordinarie professorerna. Genom kungliga brefvet af den 18 maj 1878 ändrades adjunkturerna vid institutet till e. o. professurer.

Den 29 april 1886 utfärdades nya *stadgar* för institutet. De viktigaste förändringarna äro följande:

Lärarekollegiet utgöres af såväl de ordinarie som de e. o. professorerna, hvilka inom kollegiet hafva samma befogenhet. Någon inspektor finnes ej längre, utan i stället en rektor; detta är blott ett namnskifte, ämbetsåliggandena äro de samma; rektor väljes, på samma sätt som förut inspektor, för 3 år, valbare äro alla lärarekollegiets ledamöter. Professorsämbeten (äfven de e. o.) tillsättas af Kungl. Maj:t, öfriga befattningar vid institutet af kanslern. Ett nytt moment är infördt vid afgörandet af befordringsfrågor, nämligen sakkunniginstitutionen; minst två sakkunniga skola, då ansökningar till en ledig professorsbefattning föreligga, utses för att afgifva utlåtande i ärendet, innan lärarekollegiet uppsätter sitt förslag.

Läsåret är nu indeladt i två terminer, en hösttermin 8 sept.—1 dec. och en vårtermin 15 jan.—1 juni. De medicinska och kirurgiska klinikerna fortgå under hela året (detta hade ägt rum sedan 1884); liksom förut fortgå äfven de pediatriska och obstetriska klinikerna året rundt.

Hufvudämnena för undervisningen äro: anatomi, fysiologi, histologi, medicinsk kemi, farmakologi, patologi och patologisk anatomi, medicin, syfilidologi, kirurgi, oftalmiatrik, pediatrik, obstetrik, gynekologi, psykiatri, rätts- och statsmedicin, hygien samt medicinens historia.

Den 9 april 1888 bestämdes den förändring i de kliniska tjänstgöringarna, att af de 8 månader, som voro anslagna åt den medicinska kliniken skulle två månader utbrytas för att användas till tjänstgöring vid den nyinrättade nevrologiska kliniken, samt att likaledes af de 8 månadernas obligatoriska tjänstgöring å kirurgiska kliniken två månader skulle ägnas åt den nya oftalmiatriska kliniken. Kungliga brefvet af den 18 oktober 1889 föreskref en obligatorisk 2 månaders kurs i allmän hälsovård.

Den 17 juni 1893 erhöll institutet, som förut enligt sina stadgar stått under öfverstyrelse af kanslern för Uppsala universitet, rättighet att deltaga i val af universitetskansler.

Den 16 februari 1906 fick institutet rätt att utdela medicine doktorsgrad.

Nu gällande *examensstadga* är utfärdad den 28 juni 1907, den innehåller i hufvudsak följande. Examensämnen äro i medicine kandidatexamen: anatomi, histologi (detta ämne hade redan 1892 blifvit examensämne), fysiologi, medicinsk kemi, farmakologi, patologi. I medicine licentiatexamen ingå följande examensämnen: medicin, pediatrik, kirurgi, oftalmiatrik (detta ämne var examensämne sedan 1898), obstetrik och gynekologi, patologisk anatomi, rätts- och statsmedicin; för lic. examen erfordras dessutom slutförhör efter de genomgångna kurserna i psykiatri, syfilidologi och hygien.

Före med. lic. examen erfordras, utom en förberedande 6 månaders tjänstgöring vid ettdera universitetets medicinska och kirurgiska kliniker följande kliniska tjänstgöring. I *medicin:* 4 månader vid institutet samt ytterligare två månader (assistenttjänstgöring) vid institutet eller vid ettdera universitetet; i *nervsjukdomar:* två månader vid institutet; i *pediatrik:* fyra månader vid institutet samt två veckors assistenttjänstgöring vid allmänna barnhuset; i *kirurgi:* fyra månader vid institutet samt dessutom en månad (assistenttjänstgöring) vid ettdera universitetet eller institutet; i *oftalmiatrik:* två månader vid institutet eller ettdera universitetet; i *obstetrik och gynekologi:* fyra månader vid institutet eller ettdera universitetet; i *psykiatri:* två månader vid institutet eller ettdera universitetet; i *syfi-*

lidologi: två månader vid institutet samt dessutom två veckor (assistenttjänstgöring) därsammastädes. Utöfver denna kliniska tjänstgöring äro äfven följande tjänstgöring och kurser föreskrifna: i *otiatri, rinologi och laryngologi:* två månader vid institutet; i *patologisk anatomi:* fyra månader vid institutet samt dessutom fyra månader vid institutet eller ettdera universitetet; i *rätts- och statsmedicin:* tre månader vid institutet; i *hygien:* två månader vid institutet.

Den *27 nov. 1908* utfärdades *institutets nu gällande stadgar.* Genom beslut af riksdagen, stadfäst af Kungl. Maj:t, hade 1908 de e. o. professurerna vid institutet blifvit ändrade till professurer, så att lärarekollegiet nu utgjordes endast af professorer. En ny myndighet är tillkommen, kollegiinämnden, bestående af rektor, dekanus samt tre professorer valda för tre år; kollegiinämnden har att handlägga en del löpande ärenden vid institutet. Läsåret omfattar tiden 1 september—15 december och 15 januari—1 juni. I afseende på befordringsfrågor äro en del detaljbestämmelser, särskildt om formen för kallelse utan ansökan, om pröfning af skicklighet till docentur o. s. v. nytillkomna.

Frågan om ordnande af tandläkareundervisningen i vårt land började på allvar dryftas på 1870-talet. Redan tidigare hade vissa af institutets lärare (se sid. 231 och sid. 261) haft skyldighet att deltaga i examinationen af tandläkare. 1884 års riksdag beviljade anslag till en poliklinik för tandsjukdomar, afsedd jämväl för tandläkareelevers undervisning. På anmodan af medicinalstyrelsen uppgjorde Karolinska institutets lärarekollegium år 1892 ett förslag till anordnande af en tandläkareskola i förbindelse med institutet Riksdagen 1897 beviljade anslag till ett *tandläkareinstitut*, och stadga för detsamma utfärdades den 22 september 1899.

Enligt denna stadga står tandläkareinstitutet under Karolinska institutets styrelse och förvaltning. Den teoretiska undervisningen meddelas vid Karolinska institutets laboratorier, den praktiska vid särskild poliklinik och särskilda laboratorier. Karolinska institutets lärarekollegium uppgör förslag till läraresämbetens tillsättande vid tandläkareinstitutet m. m.; vid behandling af tandläkareinstitutets angelägenheter äga dess inspektor och ordinarie lärare samt läraren i kirurgi säte och stämma i lärarekollegiet. Tandläkareinstitutets inspektor, som är styresman öfver tandläkareinstitutet, väljes för en tid af tre år af Karolinska institutets lärarekollegium bland Karolinska institutets lärare; inspektor är ordförande i tandläkareinstitutets lärareråd, som dessutom består af tandläkareinstitutets ordi-

narie lärare och af läraren i kirurgi. Ordinarie lärare utnämnas af Kungl. Maj:t, lärarne i de teoretiska ämnena samt läraren i kirurgi af kanslern efter förslag af Karolinska institutets lärarekollegium. Undervisningen meddelas dels genom teoretiska kurser i kemi, anatomi, fysiologi och patologi, dels i kirurgi, dels ock i de egentliga tandläkareämnena.

Tandläkareinstitutet är en självständig undervisningsanstalt, som endast mera formellt hänger tillsammans med Karolinska institutet. Tandläkareinstitutets hittillsvarande utveckling gör det sannolikt, att det inom en ej alltför långt aflägsen framtid skall bli ett fullkomligt fristående läroverk.

Genom den store donatorn Alfred Nobels testamente af den 27 november 1895 fick sig Karolinska institutet det hedrande men ansvarsfulla värfvet uppdraget att i vårt land vid sidan af Vetenskapsakademien och Svenska Akademien bestämma öfver de årliga pris, hvilka enligt Nobels förfoganden skola tilldelas de mänsklighetens stormän, som inom fysikens, kemiens, fysiologiens och medicinens samt litteraturens områden frambragt de värdefullaste arbetena och gjort mänskligheten den största nytta. Nobels testamente var icke så affattadt, att det utan vidare kunde läggas till grund för några stadganden angående de ifrågasatta prisen. Långvariga underhandlingar ägde rum mellan Nobels släktingar, exekutorerna af hans testamente och ombud för de olika institutioner, hvilka i testamentet voro utsedda till prisutdelare. Först den 29 juni 1900 utfärdades af Kungl. Maj:t *grundstadgar för Nobelstiftelsen;* samma dag utfärdades också särskilda stadganden med bestämmelser angående utdelningen af Nobelpris genom de olika prisutdelande institutionerna. Priset skall utdelas minst en gång under hvarje femårsperiod räknad från och med 1901. För institutet förberedes prisutdelningen på så sätt, att årligen en del representanter för de medicinska vetenskaperna inom och utom landet inbjudas att inkomma med förslag till pristagare. En af lärarekollegiet tillsatt medicinsk Nobelkommitté, bestående af 3 à 5 ledamöter, öfvertager så behandlingen af de inkomna förslagen. Nobelkommittén bestämmer i första hand, hvilka förslag som böra upptagas till pröfning och framlägger för lärarekollegiet en förteckning öfver desamma; ifall lärarekollegiet så finner skäligt, ökas denna förteckning med ännu ett eller flera af de för året inkomna förslagen. Nobelkommittén föranstaltar nu om särskild pröfning och utredning af de förslag, som sålunda närmast komma i fråga vid årets prisutdelning; Nobelkommittén inkommer sedan med ett bestämdt förslag angående pris-

utdelningen till lärarekollegiet, hvilket sedan fattar beslut i saken. De olika Nobelprisen utdelas på Alfred Nobels dödsdag den 10 december.

Alltsedan 1901 har Karolinska institutet årligen haft tillfälle att utdela det medicinska Nobelpriset. Ett antal af samtidens största forskare inom medicinens olika områden hafva i Stockholm mottagit Nobelpriset, det hittills största vetenskapliga pris som funnits.

Utdelandet af Nobelpriset är ett högst betydande tillskott i det arbete, som institutets professorer redan förut hafva sig ålagdt i den medicinska vetenskapens och undervisningens tjänst. På sätt och vis är det för institutet en tung uppgift att för hvarje år vara satt som en den vetenskapliga medicinens areopag och skifta rätt mellan de medicinens föregångsmän, som inom olika länder täfla om att föra vårt vetande framåt. Men å andra sidan kan det icke förnekas, att det anförtrodda värfvet för institutet själft är af en betydande vikt. Icke blott därigenom, att institutets män esomoftast på nära håll komma i beröring med tidens största medicinska vetenskapsmän, utan fastmer på den grund, att domaransvaret för den enskilde medför ett förpliktande att så vidt som möjligt söka intränga i de vidtskiftande, betydelsefulla frågor från medicinens alla delar, som bjuda sig till bedömande; alla medicinens grenar, teoretiska och praktiska, stå i närmaste växelverkan med hvarandra, och den hvars kall är att meddela undervisning i någon af de medicinska vetenskapsområdena går bättre rustad till sitt värf, ju mer han lär sig att behärska eller åtminstone kunna följa med de delar af medicinen, hvilka ligga hans egen specialdisciplin mera fjärran; på detta sätt är institutets deltagande i Nobelprisens utdelande ingalunda utan sin stora betydelse för institutet såsom forsknings- och undervisningsanstalt.

Lärare och läroämnen. Institutioner och kliniker. Lärjungar och examina.

Lärarekollegiets verksamhet utvecklades mer och mer under denna tid, allteftersom institutet tillväxte. Utom de vanliga löpande ärendena, frågor rörande stadgar, undervisning, tillsättande af lediga tjänster m. m., fick institutet nu allt oftare sig uppdraget att afgifva utlåtanden dels i frågor rörande de medicinska läroverken, dels i andra ämnen af olikartade slag, såsom allmänna undervisningsfrågor, hälsovårdsfrågor m. m.

Såsom institutets inspektor kvarstod S. Stenberg till sin död 1884. O. C. Lovén var sedan inspektor från 1884 till 1886. I

1886 års stadga utbyttes titeln inspektor mot rektor; tjänsten förblef den samma. Den förste rektorn var E. A. H. Key 1886—1897. Han efterträddes 1898 af grefve K. A. H. Mörner, som fortfarande kvarstår såsom rektor.

Professuren i anatomi innehades af G. von Düben till 1887. Till hans efterträdare utnämndes M. G. Retzius 1889, men han kvarstod såsom professor endast till 1890, då han på begäran erhöll afsked. Professorsbefattningen stod sedan ledig ända till 1899, då E. G. Müller utnämndes till professor i anatomi.

A. Anderson stod kvar som professor i obstetrik och gynekologi till 1887, han efterträddes samma år af N. W. Netzel, hvilken sedan 1879 varit e. o. professor i samma ämnen. Netzel afgick 1899; efter honom utnämndes F. J. E. Westermark 1902 till professor. M. J. Salin, som under åren 1888—1908 varit e. o. professor i obstetrik och gynekologi, blef vid e. o. professurernas ombildning till professurer 1909 äfvenledes professor i samma ämnen.

Professuren i kemi och farmaci beklädes af S. Stenberg till 1884; 1886 utnämndes K. A. H. Mörner till hans efterträdare. S. Jolin, som varit e. o. professor i samma ämnen 1888—1908, blef 1909 professor (efter Jolins afgång skall frågan om professurens omreglering tagas under ompröfning).

C. G. Santesson var professor i kirurgi till 1885. Han efterträddes af C. J. Rossander (f. 1828, kir. mag. och med. dr 1854, död 1901); denne hade varit e. o. professor sedan 1863 och var därefter professor 1885—1893. Efter honom utnämndes J. W. Berg, som varit e. o. professor 1885—1893, 1893 till professor i kirurgi. J. H. Åkerman var e. o. professor i kirurgi 1895—1908 och är sedan 1909 professor.

P. H. Malmsten var professor i medicin till 1876; efter honom kom M. R. Bruzelius 1877—1897 (f. 1832, fil. mag. 1853, med. dr 1864, död 1902). S. E. Henschen blef 1900 Bruzelius' efterträdare. P. J. Wising var 1879—1887 e. o. professor i medicin; J. G. Edgren var 1888—1908 e. o. professor och blef 1909 professor i medicin.

O. T. Sandahl var e. o. professor i materia medica 1873—1894. Efter honom blef C. G. Santesson d. y. 1895 e. o. professor i farmakodynamik och farmakognosi; Santesson blef 1909 professor i samma ämnen.

A. O. G. Jäderholm var e. o. professor i rätts- och statsmedicin 1874—1885, A. H. A. Key-Åberg 1887—1889; 1889 blef Key-Åberg professor i samma ämne.

Professuren i pediatrik innehades till 1882 af H. A. Abelin,

under åren 1882—1884 af A. Kjellberg (f. 1828, kir. mag. 1857, med. dr 1862, död 1884); sedan 1884 innehafves den af K. O. Medin. Kjellberg hade förut varit e. o. professor i samma ämne 1879—1882, och Medin likaledes 1883—1884. J. Wærn var e. o. professor i pediatrik 1885—1908 och är professor i ämnet sedan 1909.

E. L. W. Ödmansson var e. o. professor i syfilidologi till 1896; han efterträddes i denna egenskap 1896 af E. W. Welander, hvilken 1909 blef professor.

E. A. H. Key var professor i patologisk anatomi till 1897; efter honom kom C. J. G. Sundberg 1900. C. A. Blix (f. 1837, med. dr 1868, död 1885) var 1879—1883 e. o. professor i patologisk anatomi; C. Wallis efterträdde Blix 1884 såsom e. o. professor, blef 1909 professor i ämnet, afgick 1910. Wallis' efterträdare såsom professor blef 1910 G. Hedrén.

W. F. Öhrström var e. o. professor i psykiatri till 1882; efter honom kom F. J. Björnström (f. 1833, med. dr 1864, död 1889) under åren 1884—1889; därefter E. J. G. Hjertström (f. 1849, med. dr 1883, död 1902) under åren 1890—1902. B. E. Gadelius blef 1903 e. o. professor och 1909 professor i psykiatri.

Professuren i fysiologi innehades af O. C. Lovén 1874—1886 och af R. Tigerstedt 1886—1900; innehafves sedan 1901 af J. E. Johansson.

Sedan 1876 års riksdag beviljat anslag till en professur i allmän hälsovårdslära, utnämndes E. Heyman (f. 1829, kir. mag. 1859, med. dr 1877, död 1889) år 1877 till professurens förste innehafvare. Sedan år 1891 är E. B. Almquist professor i ämnet.

1877 års riksdag beviljade åt M. G. Retzius en personlig e. o. professur i histologi, hvilken han beklädde tills han 1889 blef utnämnd till professor i anatomi. 1889 års riksdag öfverförde anslaget till den personliga e. o. professuren, 4,500 kronor, på institutets ordinarie stat att utgå såsom aflöning till en prosektor m. m. Den förra adjunkturen i anatomi, som 1878 ändrats till en e. o. professur i samma ämne, men ej någonsin blifvit besatt med innehafvare, ändrades 1892 till en e. o. professur i histologi. E. G. Müller var 1895—1899 e. o. professor i histologi. E. A. Holmgren var e. o. professor i samma ämne 1901—1908, är sedan 1909 professor i ämnet.

I oktober 1885 erbjöds åt institutet af okänd gifvare under vissa villkor (pensionsrätt och klinik åt den föreslagna professorn) en summa af 100,000 kronor afsedd till en professur i någon af den praktiska medicinens specialgrenar. Sedan dessa villkor uppfyllts, bestämdes 1887 att professuren, som skulle bära Per Henrik Malm-

stens namn, skulle omfatta läroämnet nervsjukdomar. Några år senare[1]) meddelade med. dr K. A. Malmsten, att donationen kommit från honom. Till förste innehafvaren af professuren i nervsjukdomar utnämndes 1887 P. J. Wising, som kvarstod vid befattningen till 1890; efter honom kom samma år F. Lennmalm.

1888 års riksdag beviljade anslag till en e. o. professur i oftalmiatrik; E. J. Widmark (f. 1850, med. dr 1884, död 1909) var e. o. professor i ämnet 1891—1908, blef professor 1909, men afled samma år. Till hans efterträdare utnämndes 1910 J. A. Dalén.

Nybyggnaden för de anatomiska m. fl. institutionerna 1886 (sedd från Handtverkaregatan).

Utom de nu nämnda nytillkomna professurer och andra befattningar har institutet under dessa år erhållit ännu ett antal nya lärarebefattningar. 1878 års riksdag beviljade en laboratorsbefattning i experimentell fysiologi; 1884 beviljades en laboratorsplats i patologisk anatomi; 1894 tillkom en laboratorsplats i bakteriologi; 1901 en lärarebefattning i otiatri, rinologi och laryngoskopi; 1902 en klinisk laboratorsbefattning; 1908 beviljades (på extra stat) anslag till en föreståndare för Serafimerlasarettets Röntgeninstitut.

1874—1907 var medicinens historia upptagen såsom examensämne i med. kandidatexamen; examinationen i detta ämne sköttes af e. o. professorn i patologisk anatomi.

[1]) A. J. Bruzelius, Sveriges Läkarehistoria. Tredje följden. I. Svensk Läkarematrikel, andra delen. Stockholm 1895, sid. 562.

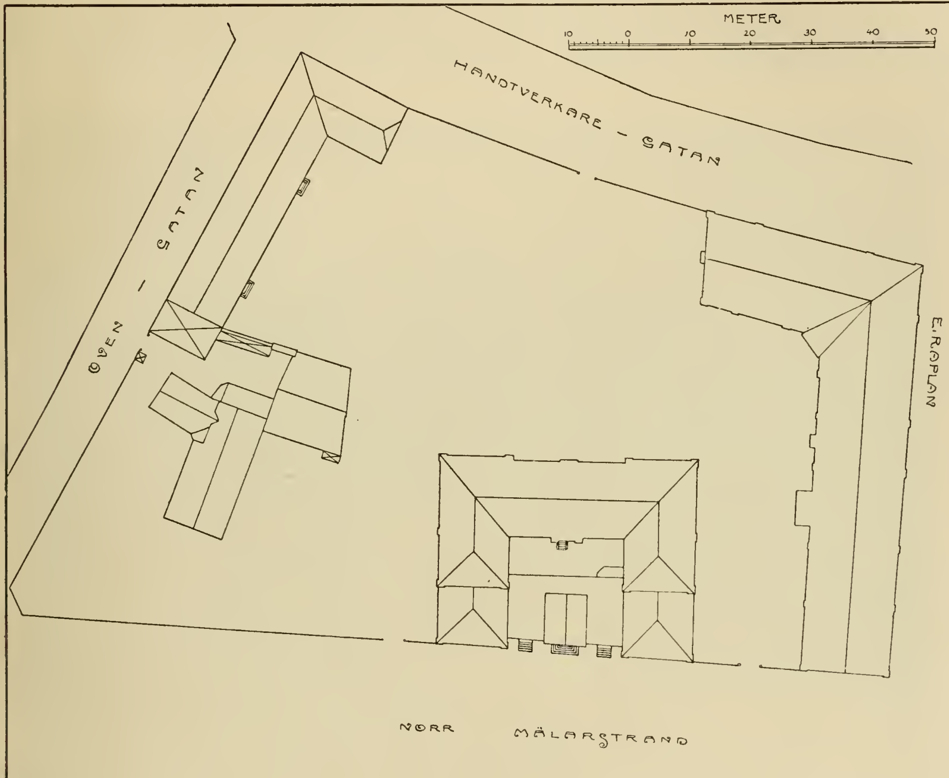
Nybyggnaden för de anatomiska m. fl. institutionerna 1886 (sedd från söder).

De farmakologiska m. fl. institutionerna 1910; byggnaden sedd från söder (tillbyggnad af det hus som är afbildadt här ofvan).

En del medicinska läroämnen ha varit särskildt representerade vid institutet endast genom docenturer, så t. ex. balneologi, medicinsk gymnastik, dermatologi.

Institutets lärarekollegium sammanträdde till 1883 i biblioteks-husets öfre våning och under åren 1883—1886 i ett rum i botten-

Plankarta öfver Karolinska institutet 1910. Huset åt Norr Mälarstrand innehåller de patologiska och kemiska institutionerna. Huset åt Eiraplan de anat., histol., fysiol., farmakol. och hygien. institutionerna. Huset åt Owengatan är bibliotek m. m. (Jmfr plankartorna sid. 134 och sid. 257.)

våningen af samma hus. Sedan 1886 sammanträder lärarekollegium i ett rum, beläget en trappa upp i den byggnad som åren 1884—1885 uppfördes för de anatomiska m. fl. institutionerna. Detta rum, som egentligen är afsedt till museirum, är tämligen litet och därför olämpligt för sitt nuvarande ändamål; det prydes af oljefärgs-porträtt utaf en del f. d. lärare vid institutet och äldre medicinska undervisningsverk i hufvudstaden, nämligen af A. Bäck, R. Martin,

L. C. Tingstadius, J. Berzelius, C. J. Ekströmer, A. Retzius, P. F. Wahlberg, C. G. Mosander, M. Huss, F. T. Berg, P. H. Malmsten, C. G. Santesson, G. von Düben, H. A. Abelin, S. Stenberg, C. J. Rossander, A. Key, A. Anderson, A. Kjellberg, A. Jäderholm, R. Bruzelius, Chr. Lovén, G. Retzius och R. Tigerstedt.

Den tomtdel, som 1854 öfverlåtits åt Serafimerlasarettet (se sid. 224), återgick 1894 till Karolinska institutet.

Ett kungligt bref af den 11 juni 1887 bestämde, att de två boställsvåningarna i biblioteksshuset skulle upplåtas åt två af de

Karolinska institutets gård med Anders Retzius' byst och midtelpartiet af byggnaden för patol. anatomi och för kemi, sommaren 1910.

fyra professorerna i anatomi, patologisk anatomi, fysiologi och kemi, i tur efter fullmaktsålder.

Riksdagen 1882 beviljade ett anslag stort 315,000 kronor till uppförande af en nybyggnad för institutets anatomiska, histologiska, fysiologiska, hygieniska och farmakologiska institutioner. 1886 togs denna byggnad i bruk för dessa institutioner.

Det gamla anatomihuset inreddes till hygieniskt museum; detta hus refs redan 1896, och hygieniska museet flyttades till ett hus,

uppfördt på den del af tomten som under åren 1854—1894 tillhört Serafimerlasarettet.

1892 års riksdag beviljade 120,800 kronor i och för en om- och tillbyggnad af byggnaden för patologisk anatomi och för kemi. Denna tillbyggnad uppfördes på husets södra sida och var i första hand afsedd till en bakteriologisk institution.

1895 företogs en ombyggnad af bibliotekshuset i sammanhang med en reglering af Handtverkaregatan; husets norra ända borttogs, och i stället gjordes en tillbyggnad åt öster (se plankartorna sid. 257 och sid. 273).

Riksdagen 1908 beviljade en summa af 196,226 kronor till en tillbyggnad af det 1884—1885 uppförda institutionshuset; tillbyggnaden var i främsta rummet afsedd för en tidsenlig farmakologisk institution. Under åren 1909—1910 utfördes denna tillbyggnad.

Kirurgisk-pediatrisk klinik hölls 1876—1883 å Kronprinsessan Lovisas vårdanstalt för sjuka barn. Professorerna i pediatrik hafva från 1885, utom å Allmänna barnhuset, äfven hållit pediatrisk klinik å förstnämnda sjukhus.

År 1879 upprättades en gynekologisk klinik å Sabbatsbergs sjukhus; år 1895 en ny gynekologisk klinik å Serafimerlasarettet.

Den syfilidologiska kliniken flyttades 1888 från kurhuset till sjukhuset S:t Göran.

De nya professorerna i nervsjukdomar och i oftalmiatrik fingo sina kliniker å Serafimerlasarettet.

År 1910 har en klinik för öron-, näs- och svalgsjukdomar öppnats på Sabbatsbergs sjukhus; i sammanhang härmed har institutets lärarekollegium anhållit om anslag till en professur i dessa ämnen.

Alltifrån 1822 hade det varit stadgadt, att ingen fick bli lärjunge vid institutet utan att förut hafva vid ettdera universitetet aflagt med. filosofisk examen. Detta blef ändradt genom institutets nu gällande stadgar af den 27 november 1908, där det föreskrifves, att den som vill begagna sig af undervisningen vid institutet skall förete betyg, utvisande att han aflagt studentexamen och att han vid denna examen eller fyllnadspröfning till densamma erhållit vitsord om minst godkända insikter i biologi samt i matematik å latin- eller realgymnasium äfvensom enahanda vitsord i fysik och kemi å realgymnasium. Den gamla mediko-filosofiska examen, med anor från 1655 års konstitutioner för Uppsala akademi, hade offrats för att om möjligt minska den långa, ofta öfverklagade studietiden för de medicinska examina.

År 1877 stiftades bland institutets lärjungar den s. k. *medicinska föreningen*, hvars ändamål var att främja de medicinska vetenskapernas studium och bland sina ledamöter alstra en god och kamratlig anda. Denna från början alldeles enskilda förening omändrades 1887, med bibehållande af namnet medicinska föreningen, så att den kom att intaga samma ställning till Karolinska institutet som nationsföreningarna vid Uppsala och Lunds universitet intaga till dessa universitet. Hvarje studerande vid institutet blef genom kungliga brefvet af den 9 december 1887 ålagd att vara medlem af medicinska föreningen.

Antalet studerande vid institutet framgår af nedanstående tabell:

Studerande vid Karolinska med. kir. institutet.

År.	Antal.	År.	Antal.
1874—75	132	1894 hösttermin	355
1875—76	142	1895 vårtermin	410
1876—77	147	1895 hösttermin	357
1877—78	167	1896 vårtermin	369
1878—79	182	1896 hösttermin	351
1879—80	218	1897 vårtermin	371
1880—81	258	1897 hösttermin	322
1881—82	276	1898 vårtermin	334
1882—83	300	1898 hösttermin	316
1883—84	348	1899 vårtermin	338
1884—85	335	1899 hösttermin	290
1885—86	359	1900 vårtermin	308
1886—87	422	1900 hösttermin	278
1887—88	481	1901 vårtermin	283
1888 hösttermin	424	1901 hösttermin	272
1889 vårtermin	442	1902 vårtermin	310
1889 hösttermin	396	1902 hösttermin	285
1890 vårtermin	402	1903 vårtermin	308
1890 hösttermin	398	1903 hösttermin	291
1891 vårtermin	410	1904 vårtermin	304
1891 hösttermin	381	1904 hösttermin	276
1892 vårtermin	417	1905 vårtermin	296
1892 hösttermin	363	1905 hösttermin	262
1893 vårtermin	394	1906 vårtermin	274
1893 hösttermin	345	1906 hösttermin	235
1894 vårtermin	371	1907 vårtermin	283

År.	Antal.	År.	Antal.
1907 hösttermin	288	1909 hösttermin	314
1908 vårtermin	337	1910 vårtermin	285
1908 höstermin	296	1910 höstermin	307
1909 vårtermin	314		

Under 1870- och 1880-talen voro fortfarande ett ej obetydligt antal finnar att räkna bland institutets klinikanter.

En tabellarisk öfversikt öfver de vid institutet aflagda *examina* meddelas här nedan; för jämförelses skull bifogas en uppgift, sammanställd efter tillgängliga källor, på motsvarande examina, som samtidigt blifvit aflagda vid de medicinska fakulteterna:

År	Med. kand. examen			Med. lic. examen			Med. doktorsdisputationer		
	Sthlm	Uppsala	Lund	Sthlm	Uppsala	Lund	Sthlm	Uppsala	Lund
1874–75	—	30	2	7	7	—	1	—	2
1875—76	3	15	7	15	5	2	—	—	2
1876—77	4	22	7	15	7	1	—	1	1
1877—78	18	13	5	15	6	2	1	8	—
1878–79	5	22	12	11	8	5	1	—	1
1879—80	14	21	6	19	3	—	2	1	1
1880—81	9	21	6	18	2	1	2	1	1
1881—82	18	26	15	25	3	6	1	—	1
1882—83	7	25	9	11	5	5	4	—	--
1883—84	24	14	12	22	5	7	1	1	—
1884–85	26	28	8	27	9	6	1	—	—
1885—86	44	43	12	21	5	9	2	4	1
1886—87	37	31	14	29	14	9	7	—	1
1887—88	36	27	17	26	15	9	4	3	—
1888–89	52	35	11	40	6	6	—	3	3
1889—90	43	28	28	21	21	13	4	—	2
1890 91	47	28	11	34	20	8	2	—	3
1891—92	22	21	24	34	19	29	1	4	1
1892—93	41	18	14	53	17	15	2	2	2
1893—94	18	18	10	27	13	20	5	4	2
1894–95	21	19	8	40	13	14	5	1	2
1895—96	22	10	11	37	6	10	—	—	5

År	Med. kand. examen			Med. lic. examen			Med. doktors-disputationer		
	Sthlm	Uppsala	Lund	Sthlm	Uppsala	Lund	Sthlm	Uppsala	Lund
1896—97	19	11	10	47	5	22	6	—	—
1897—98	18	16	15	57	13	13	3	3	2
1898—99	16	27	9	33	8	19	2	—	5
1899—1900	19	17	7	32	4	2	2	2	1
1900—01	19	24	11	31	4	7	5	—	1
1901—02	22	15	14	34	1	8	3	2	1
1902—03	15	20	12	35	3	9	8	1	2
1903—04	27	18	7	27	11	8	2	—	1
1904—05	16	21	7	24	2	9	4	—	2
1905—06	16	17	5	36	5	9	5	—	1
1906—07	24	19	13	34	5	17	5	1	—
1907—08	15	21	6	33	6	10	3	2	—
1908—09	14	19	16	35	7	9	1	2	—
1909—10	33	22	18	26	8	10	4	—	—

Ekonomiska förhållanden.

Lärarnes löner förbättrades under denna tid flera gånger. Professorernas löner höjdes 1876 till i allmänhet 6,000 kronor; 1902 tillkom därtill 2 ålderstillägg à 500 kronor. E. o. professorernas löner voro ganska växlande för olika ämnen, i allmänhet 3,500 à 4,500 kronor, hvartill kunde komma 1,000 kronor i ålderstillägg. Genom 1908 års lönereglering bestämdes professorernas (de e. o. professurerna blefvo då ändrade till professurer) aflöning till i allmänhet 7,500 kronor med ett ålderstillägg à 600 kronor. De professorer, som ha fri bostad, erhålla sin lön minskad med en viss summa (i början af denna period 300 kronor, så 600 kronor, sedan 1909 900 kronor årligen). Öfriga aflönade lärare ha haft lägre löner, men äfven dessa ha ökats flera gånger.

1876 års riksdag beviljade professorerna rättighet att vid 65 års ålder afgå med 4,500 kronor i årlig pension och e. o. professorerna rätt att vid samma ålder få 2,500 kronor i pension. Efter 1908 års lönereglering tillämpas vid pensioneringen af institutets lärare lagen af den 11 oktober 1907 (med tillägg den 17 juni 1908 och den 11 juni 1909) angående civila tjänsteinnehafvares rätt till pension.

Anslag till materiella behof vid institutets olika afdelningar ha upprepade gånger beviljats, och summan af dessa anslag har nästan årligen ökats.

Om anslag till nybyggnader är förut taladt.

Institutets stat belöpte sig

		Löner och arfvoden.		Anslag till materiella behof.	
1875	till	66,450	kronor	12,500	kronor
1880	„	113,700	„	15,000	„
1890	„	120,950	„	25,000	„
1900	„	142,550	„	40,900	„
1910	„	224,735	„	52,700	„

I ofvanstående äro endast ordinarie anslag upptagna, årligen äro också ganska betydliga summor anvisade såsom extra anslag. För detaljer angående aflöningar och anslag m. m. hänvisas till institutets af trycket utgifna årsberättelser.

Institutets *stipendiefonder* ha ökats genom många gåfvor.

1875 öfverlämnades genom professor C. J. Rossander en stipendiefond stor 10,000 kronor, hvars ränta under namn af kirurgiska stipendiet utgår till studerande. Professor P. H. Malmsten öfverlämnade 1876 till institutet en summa af 5,000 kronor; räntan utgår som stipendium åt någon nyblifven med. licentiat. Med. dr L. M. Altin donerade 1877 i sitt testamente en stipendiefond å 6,000 kronor, hvars ränta tilldelas en med. kandidat. Professor C. G. Santesson skänkte 1879 till institutet en summa af 10,000 kronor till en fond som skall bära namnet Acrel'ska stipendiefonden; räntan användes till stipendier åt studerande. Professor H. A. Abelin lämnade 1882 5,000 kronor, hvars ränta går till ett studiestipendium. Fröken Hedvig Hierta och fru Anna Retzius, f. Hierta öfverlämnade 1882 en summa af 4,000 kronor att läggas till den stipendiefond, som de 1873 skänkt till institutet; fröken H. Hierta 1890 ytterligare 5,000 kronor till samma fond. Professor A. Kjellbergs änka och barn öfverlämnade 1884 en summa af 10,000 kronor, som skulle förvaltas under namn af Adolf Kjellbergs stipendiefond, och hvars ränta utgår som studiestipendium. Bokhandlaren A. Samson hade i sitt testamente donerat 10,000 kronor till en stipendiefond vid institutet; fonden öfverlämnades 1888, dess ränta utgår som stipendier åt studerande. Fru Lotty Bruzelius, änka efter professor R. Bruzelius, skänkte 1902 till institutet en summa af 10,000 kronor till en fond, benämnd Ragnar Bruzelius' stipendiefond, hvars ränta utdelas såsom studiestipendier. Med. dr C. Häggström donerade genom testamentariska bestäm-

melser af år 1906 och år 1908 till institutet 30,000 kronor, hvars ränta skall användas till stipendier åt studerande.

Under Karolinska institutets förvaltning står sedan 1900 Fru Wilhelmina Hiertas stipendiefond å 10,000 kronor, af hvars ränta stipendier utgå till kvinnor, som studera tandläkarekonsten.

Utom de nu nämnda fonderna, hvilkas afkastning utgår i form af stipendier åt studerande, har institutet ytterligare erhållit ett antal andra *donationer*. Med. dr A. F. Regnell, som donerat så stora summor till vetenskapliga ändamål i vårt land, ihågkom äfven Karolinska institutet; 1876 öfverlämnade han en summa af 20,000 kronor, hvars ränta utgår till arfvode för den som bestrider klinisk undervisning vid Kronprinsessan Lovisas vårdanstalt för sjuka barn; 1883 donerade han 20,000 kronor till en fond, benämnd Karolinska institutets reservfond, hvaraf räntan användes såsom tillfälligt understöd för befrämjande af den medicinska forskningen och dess tillgodogörande så väl för undervisningen som för litteraturen. Om P. H. Malmstens professurs fond, stor 100,000 kronor, som öfverlämnades 1886, och hvars ränta utgår såsom lön till en professor i nervsjukdomar, är redan förut (sid. 270) berättadt. År 1890 öfverlämnade Alfred Nobel, som sedan i sitt testamente gjorde de storartade donationer, hvilka ingå i Nobelstiftelsen, en summa af 50,000 kronor, hvaraf räntan skall användas till befrämjande af experimentell medicinsk forskning. Prof. C. J. Rossander öfverlämnade 1893 till institutet en summa af 8,000 kronor, öfver hvars afkastning institutets lärarekollegium får bestämma; enligt de af lärarekollegiet antagna stadgarna skall afkastningen användas för ändamål, som kunna gagna de medicinska vetenskaperna. Prof. Chr. Lovén donerade 1903 en summa af 10,000 kronor till en fond för befrämjande af forskningen inom fysiologien och därmed närmast besläktade medicinska vetenskaper. Genom testamente af prof. E. Ödmansson har 1910 öfverlämnats 5,000 kronor till en fond att förvaltas efter lärarekollegiets bestämmelser.

Behållningen å institutets alla enskilda fonder belöpte sig den 31 december 1909 till en summa af 503,809 kronor 90 öre. En del af dessa fonder är placerad i egendomen nr 12 i kvarteret Riddaren, Stockholm, med adress Nybrogatan 15 A, hvilken egendom för detta ändamål inköptes år 1887 för en summa af 315,000 kronor.

En blick tillbaka och en blick framåt.

Såsom framgår af min berättelse har institutet under större delen af sin tid haft att bestå hårda strider för sin tillvaro och för sin utveckling. Senare hälften af sjuttonhundratalet, då de institutioner, som utgjorde grundstommen till institutet, upprättades och började växa till, upptogs af de hetsiga striderna med kirurgiska societeten; under en stor del af 1800-talet rådde den stora ofreden mellan institutet och fakulteterna. Kampen för tillvaron pröfvar krafterna, men den skärper och härdar dem också; när den sista striden afblåstes, stod institutet väl rustadt och i full dådkraft färdigt att gripa sig an med de större uppgifter, som väntade detsamma. Äfven fakulteterna hade under stridens gång måst spänna och utveckla sina krafter, och äfven de utgingo ur striden med förnyad styrka och spänstighet. De farhågor, som de klenmodiga vid universiteten oupphörligt hade gifvit luft åt, att institutets väl vore fakulteternas ve och universitetens undergång, visade sig vara grundlösa. Så väl fakulteterna som institutet ha, under ständig täflan att vara främst i vetenskaplig verksamhet, allt jämt gått framåt och visat sig värdiga sin ställning bland fosterlandets vetenskapliga institutioner. Det har varit tillräckligt arbete både för fakulteterna och för institutet, och läkarebildningen i vårt land har endast kunnat hafva nytta af den nu fredliga täflingskampen mellan de medicinska läroverken.

En följd af de förhållanden, som delvis gifvit anledning till de stora striderna, nämligen att fakulteterna haft sitt säte i de små universitetsstäderna, under det att institutet växt fram i hufvudstaden, har blifvit den underliga hopkoppling af de medicinska läroverken, som alltjämt består och som är alldeles egendomlig för vårt lands medicinska undervisning. Från midten af 1700-talet och sedan 100 år framåt var den egentliga kliniska undervisningen för alla med. studerande förlagd till Stockholm; trots enstaka ansatser af fakulteterna att själfva skapa klinisk undervisning lyckades det dem ej förrän vid midten af 1800-talet att upprätta bestående, tidsenliga kliniker, som visserligen på grund af de lokala förhållandena voro mindre än Stockholmsklinikerna. Fakulteterna hade vid denna tid lyckan att inom sig äga energiska män, som på ett framstående sätt skötte fakultetsklinikerna. Då den första stora uppgörelsen mellan institutet och fakulteterna kom till stånd 1861, måste institutet betala rättigheten att erhålla licentiatexamen med det medgif-

vande, att alla svenska med. studerande skulle först aflägga med. kand. examen vid någon af fakulteterna och därefter under fyra månader tjänstgöra vid fakultetsklinikerna, innan de fingo börja sina kliniska studier vid institutet. Vid den andra uppgörelsen 1874, då med. kandidatexamen äfven tillerkändes institutet, ingick i fredsvillkoren, att alla svenska med. kandidater (äfven de som togo examen vid institutet) skulle före sitt inträde på institutets kliniker tjänstgöra sex månader vid fakultetsklinikerna. Fakulteterna kunde likväl ej för sina egna med. kandidater undvara Stockholmsklinikerna; alla med. kandidater hade fortfarande sin hufvudsakliga kliniska utbildning i Stockholm. Då examensstadgan af år 1907 utkom, hade fakultetsklinikerna utvecklats så, att en viss del af den kliniska tjänstgöring, som förut varit förbehållen åt institutet, nu kunde få fullgöras valfritt vid institutet eller vid fakulteterna (se sid. 265).

Det nuvarande tillståndet, som är synnerligen inveckladt, har kommit till stånd genom upprepade kompromisser. I längden blir det säkerligen fullkomligt ohållbart och måste på ett eller annat sätt ändras. Man kan mycket väl fatta fakulteternas känslor, att de ej kunna vara fullt belåtna därmed att de med. kandidater, som af dem utbildats och som de betrakta såsom sina egna lärjungar, af omständigheternas makt bli alltför länge kvarhållna i Stockholm. Samma känslor, som under äldre tider upprepade gånger på olika sätt tagit sig uttryck, gå allt fortfarande igen; man ser det i fakulteternas utlåtanden, då det gäller utvidgningen af den medicinska undervisningen i Stockholm, så t. ex. vid frågorna om den hygieniska undervisningen år 1882, om den rättsmedicinska undervisningen år 1894 och om undervisning i sjukgymnastik år 1904. Från fakulteternas synpunkt fullt berättigad är därför också ett kanslersbref af den 17 december 1909, (som stadfäster studieplan och ordningsstadgar m. m. vid institutet), i hvilket det heter: »härvid har jag tillika velat erinra om nödvändigheten däraf att kliniska kurser och tjänstgöringar vid institutet i möjligaste mån anordnas så, att utan skada för studiernas grundlighet studerandes återvändande till universiteten icke försvåras». För fakulteterna vore det sålunda helt säkert önskligt, om bandet mellan dem och institutet afklipptes.

Äfven för institutet vore det visserligen önskvärdt, om den af den historiska utvecklingen föranledda sammankopplingen med fakulteterna kunde lösas. Då någon fråga föreligger angående utvidgandet af den medicinska undervisningen — och med den oerhörda kraft, hvarmed den nutida medicinen skjuter upp, bjuda sig sådana frågor rätt ofta — så utgör det ovillkorligen ett hinder för

utvecklingen, att frågan icke får betraktas uteslutande i och för sig, utan att man också måste ta hänsyn till en sak som är fullkomligt främmande för hela frågan, nämligen därtill att en del lärjungar, hvilka efter afslutade kliniska kurser i Stockholm tänkt återvända till fakulteterna, genom nya anordningar möjligen tvingas att tillbringa en längre del af studietiden i Stockholm än annars vore behöfligt.

Man kan knappast säga, att de kliniska tjänstgöringarna nu äro ordnade på ett för de studerande lyckligt sätt. Den nu bestående anordningen, som framtvungits af de gifna omständigheterna, medger att de studerande kunna afbörda sig sin tjänstgöring på minsta möjliga tid vid största möjliga antal kliniker. Otvifvelaktigt vore det för grundligheten i de studerandes utbildning fördelaktigare, att ej flera kliniker på en gång genomginges än att samtidigt bokliga studier uti ifrågavarande ämnen kunde bedrifvas; säkerligen skulle härigenom ingen tidsförlust — snarare motsatsen — tillskyndas de studerande, men det är visserligen antagligt, att därigenom en del af de studerande skulle få tillbringa en större del af studietiden i Stockholm än nu är nödvändigt.

För institutet är tiden nu inne att inrikta sina sträfvanden på att blifva en fullständig medicinsk högskola och en självständig sådan; institutet är, efter så lång tillvaro, hvarken det ena eller det andra.

För att bli ett läroverk, som ger fullständig läkareutbildning, kräfves det ännu, att institutet får självt öfvertaga den så viktiga förberedande kliniska undervisningen, som nu är bestämd till sex månader och som uteslutande meddelas vid fakulteterna. Under dessa sex månader böra de studerande inhämta färdighet i den mångfald af olika kliniska undersökningsmetoder, hvilka en nutida läkare måste behärska; de böra vidare utbilda sig i allmän sjukvårdsteknik, de böra genomgå kurser i allmän läkemedelslära, i de fysikaliska behandlingsmetoderna, i allmän kirurgi o. s. v. Det är en egendomlig bestämmelse, att det läroverk, vid hvilket den viktigaste delen af den kliniska undervisningen äger rum, ej får, ens för sina egna lärjungar, anordna den första grundläggande kliniska undervisningen, på hvilken sedermera skola uppbyggas de mera specialiserade kliniska studierna; för sammanhangets skull i den kliniska undervisningen är det synnerligen viktigt, att detta missförhållande så snart som möjligt blir rättadt.

För att institutet skall bli ett självständigt läroverk är det nödvändigt att de länkar sönderbrytas, hvilka nu sammankedja institutet och fakulteterna. Jag har här ofvan antydt, att detta är lika önsk-

värdt för fakulteterna som för institutet. Den allra bästa lösningen af hela frågan är den, som flera gånger framhållits af målsmän för institutet, att hvart läroverk blir en fullt fri och självständig medicinsk högskola. Den täflan mellan de olika läroverken, hvilken alltid måste för dem alla betraktas såsom en sporre till vidare utveckling, står då kvar och kommer fortfarande att göra sig gällande. Tills denna lösning af frågan kan ske — det tager alltid sin tid — är det emellertid ett önskemål för institutet att inom området för sin nuvarande verksamhet förvärfva sig en ökad självständighet i så måtto, att det kunde få betrakta alla de lärjungar, som studera vid dess kliniker, som sina egna under kliniktiden, och att det sålunda kunde få anordna undervisningen uteslutande med hänsyn tagen till lärjungarnas gagn af densamma.

De nu anförda önskemålen äro institutets för tillfället viktigaste. Att andra önskemål finnas, som hägra för en medicinsk högskola, stadd i kraftig utveckling, är gifvet, men dessa önskemål, som gälla utvidgning af institutets vetenskapliga hjälpmedel, äro säkerligen vida lättare att få realiserade än de förut nämnda. De myndigheter, hvilka närmast styra institutets öden, hafva städse visat prof på att de behjärtat och befrämjat de nya, allt mera stegrade kraf, som den moderna medicinen ställer på ett medicinskt läroverk, som vill följa med tiden; vi ha den vissa förhoppningen, att de ock allt fortfarande skola ställa sig lika gynnsamt till institutet, som de hittills gjort.

Den nutida medicinska vetenskapen utvecklar sig oerhördt hastigt. Den ena nya medicinska vetenskapsgrenen efter den andra skjuter fram och når snart den utveckling, att en särskild målsman behöfves för att svara för densamma. Det är t. ex. ej synnerligen många år sedan Röntgen gjorde sin bekanta upptäckt, och redan har den medicinska Röntgenologien vuxit till en sådan grad och fått en sådan vidsträckt betydelse för den praktiska läkekonstens alla delar, att den i närvarande stund måste betraktas såsom omistlig; en man har nu fullt arbete för att behärska röntgenologien. Från bakteriologien ha utgrenat sig de fullkomligt nya specialdisciplinerna immunitetslära och serologi, hvilka lofva att bli af betydande vikt för medicinen, och hvilkas forskningsmetoder kräfva sin egen man. Bland grenar af den praktiska medicinen, hvilka icke äro nya, men som äro af den betydelse, att de fordra sina egna målsmän för undervisningen vid institutet, märkas i första hand dermatologien och den medicinska gymnastiken.

När man ser tillbaka några artionden i tiden, måste man häpna öfver utvecklingens gång. Då Kungl. Maj:ts förslag om anslag till

en professur i pediatrik behandlades vid riksdagen 1844, yttrade en af prästeståndets ledamöter den 6 november samma år: »Jag måste visserligen erkänna att jag icke förstår saken, men kan åtminstone icke finna tillräckliga skäl hvarför ett ämne som i sekler ej varit föremål för någon särskild medicinsk läroanstalt nu skall anses vara af den vikt och omfattning, att för detsamma en egen professor behöfver tillskapas.» Då dessa ord yttrades, voro de tvifvelsutan uttryck för en ganska allmän uppfattning. De kasta ett bjärt ljus öfver den oerhörda skillnaden i medicinens ställning för 60 år sedan och nu. Många ämnen, »som i sekler ej varit föremål för någon särskild medicinsk läroanstalt», ha sedan dess utvecklat sig till ämnen af den allra största vikt för mänskligheten och för samhället.

Institutet har under sin förflutna tid haft ett utomordentligt godt samarbete med de olika sjukhusen i Stockholm, och å ett stort antal af dessa har institutet haft sina kliniker. I vårt land är det ej staten, utan kommunerna, som ombesörja större delen af den allmänna sjukvården. Till följd af utvecklingens lag behöfva äfven våra kliniker ökadt utrymme, ökade arbetsmöjligheter. De gamla klinikerna behöfva vidgas, och nya kliniker erfordras allt emellanåt. För att dessa berättigade kraf skola kunna fyllas, kan man antingen tänka sig den åtgärden, som i Köpenhamn nyligen vidtagits, att staten bygger upp en fullständig komplex af kliniska sjukhus, eller ock får man hoppas på att institutet alltjämt kan få räkna på samarbete med Stockholms olika sjukhus, till ömsesidig båtnad såväl för den medicinska undervisningen som för sjukvården.

Medicinen är i våra dagar en mycket viktig faktor i samhällslifvet, och dess betydelse härutinnan erkännes mera för hvar dag. Den i kulturländerna, och särskildt i vårt land, under sista årtiondena så oerhördt minskade dödligheten och den i sammanhang härmed stående högst betydliga ökningen i medellifslängden, utrotandet af forna tiders fasansfulla epidemier, de stora framstegen i behandlingen af en mångfald sjukdomar, den sociala hygienen som kräfver hälsovårdande åtgärder för alla samhällets medlemmar och som sträcker sin omtanke äfven till kommande släkten, allt detta måste tillskrifvas den vetenskapliga medicinens framsteg. Det blir mera och mera sanning i den store filosofen Cartesius' om en siares visdom vittnande ord: »Si l'espèce humaine peut être perfectionné, c'est dans la médecine qu'il faut en chercher les moyens.»

Det är en ansvarsfull och kräfvande uppgift som Karolinska institutet, den största medicinska högskolan i vårt land, har sig förelagd. En medicinsk högskola måste följa med den medicinska vetenskapen i dess rastlösa utveckling, den måste söka att i mån

af sina krafter deltaga i det vetenskapliga forskningsarbetet, och den skall omsätta medicinens rika fond af samladt, oupphörligt ökadt vetande i undervisning åt de unga, hvilka ägna sitt lif åt läkarens vetenskap och konst och hvilka sedan rundt om i landet skola svara för hälsovård och sjukvård. Det är vår varma önskan och vårt vissa hopp, att Karolinska institutets män för framtiden skola söka att, värdiga sina store föregångare, fylla de plikter som deras ställning ålägger dem mot fosterlandet, mot vetenskapen och mot mänskligheten.

KAROLINSKA
MEDIKO-KIRURGISKA INSTITUTETS HISTORIA

UTGIFVEN MED ANLEDNING AF INSTITUTETS HUNDRAÅRSDAG

AF

INSTITUTETS LÄRAREKOLLEGIUM

ANDRA DELEN

PORTRÄTT OCH BIOGRAFISKA UPPGIFTER TILL KAROLINSKA MEDIKO-KIRURGISKA INSTITUTETS HISTORIA

STOCKHOLM 1910
ISAAC MARCUS' BOKTRYCKERI-AKTIEBOLAG

PORTRÄTT OCH BIOGRAFISKA UPPGIFTER TILL KAROLINSKA MEDIKO-KIRURGISKA INSTITUTETS HISTORIA

SAMLADE

AF

SEVERIN JOLIN

INNEHÅLLSFÖRTECKNING.

I.

ÖFVERSTYRELSER M. M. FÖR KAROLINSKA MEDIKOKIRURGISKA INSTITUTET OCH FÖR DE TIDIGARE MEDICINSKA UNDERVISNINGS-ANSTALTER, HVILKA UPPGÅTT I KAROLINSKA INSTITUTET

Præsides i Collegium medicum (1752—1815).

Evald Ribe (d. y.) (1740—1752).

Född i Stockholm 1701 $^{25}/_{7}$. Stud. i Uppsala 20, i Leyden 22—24, i Paris 24—25, med. dr i Rheims 25. Studerade därefter i Paris, London, Cassel m. m. 25—26. Höll efter hemkomsten anatomiska föreläsningar. Hofmedikus hos Fredrik I 26, lifmedikus 31, arkiater och præses i Colleg medic. 40. Ledamot i K. Sundhets-kommissionen 41. Led. af Vet.-akad. 39. Adlad 46. (Hans barn erhöllo först 1772 bekräftelse på adelskapet och antogo då namnet Ribben). — Död i Stockholm 1752 $^{8}/_{10}$.

Abraham Bäck (1753 — 1795).

Född i Söderhamn 1713 $/_{10}$. Stud. i Uppsala 30, med. dr 40. Studerade därefter i Leyden, London, Paris 41—44, vid tyska universitet 44—45. Assessor i Colleg. medic. 45. Höll 1748 föreläsningar i anatomi på Riddarhuset. Tjänstg. hofmedikus 48, lifmedikus 49. Serafimerlasarettets förste öfverläkare 52—53. Arkiater och præses i Colleg. med. från 53. Drottningens läk. 73. Led. af Vet.-akad. 43, af Vet. soc. i Uppsala s. år och af utländska lärda sällskap. — Död i Stockholm 1795 $^{15}/_{3}$.

Ernst Joachim von Heidenstam (1795—1803).

Född i Kiel 1745 17/4. Stud. i Uppsala 58, med. dr (primus) 72. Fattigläk. i Stockholm någon tid, idkade därefter enskild praktik. Förste lifmedikus hos Gustaf III 82—87. Præses i Colleg. medic. från 95. — Död i Stockholm 1803 17/8.

David Schulz, adlad von Schulzenheim (1809—1813). Se nedan.

Ordförande i K. Sundhetskollegium (1813—1861).

David Schulz, adlad von Schulzenheim (1813—22).

Född å Brusala i Tuna s:n, Kopparbergs län, 1732 27/3. Stud. i Königsberg 47—51, i Uppsala 52. Med. kand, lic. och dr 54, med. jubeldr 1804. Kir. mag. 1814. Studerade i England 54—55 och i Paris 55—56. Läk. vid Frimurarebarnhuset 59. Professor i obstetrik 61—78. Intendent vid Koppympningshuset i Stockholm 65, assessor i Colleg. med. 66 och Intendent vid Allm. barnbördshuset 75, allt till 1778, då han på begäran erhöll afsked från alla sina sysslor och ända till 1809 hufvudsakligen ägnade sig åt ekonomiska och riksdagsvärf. 09 blef han præses i Colleg. medic. och, då detta (13) ombildades till K. Sundhetskollegium, ordf. i nämnda kollegium till 22. Förste arkiater från 09. — Adlad 1770. Led. af Vet.-akad. 60, af Landtbr.-akad. 1812 samt af utländska lärda sällskap och en stor mängd kommittéer och direktioner. — Död i Stockholm 1823 24/4.

Frih. Christian Ehrenfried von Weigel (1822—1841).

Född i Greifswald 1776 5/8. Stud. i Greifswald 92, i Jena 96, med. och kir. dr i Jena 98. Stud. i Göttingen och Wien 98—99. Prakt. läkare i Stralsund 99, assessor i Pommerska sundhetskolleg. 02. Studerade i England 07—08 och undergick 08 colloquium familiare inför Colleg. med. i Stockholm. Lifmedikus hos Gustaf IV Adolf 08, förste lifmedikus hos Carl XIII 09, arkiater 1812 samt förste arkiater hos Carl XIV Johan 18. Regem.-läkare vid Lifregements. brigaden 11 och brigadläkare vid 1:a kavalleri-brigaden 17. Ordf. i Sundhetskolleg. 22—41. — Natural. svensk adelsman 12, friherre 37. Led af Kr.-vet. akad. 09, af Vet. akad. 10, af V. o. V. S. i Göteborg 19, af utländska lärda sällskap och en stor mängd kommittéer och direktioner. — Död i Stockholm 1848 21/4.

Erik Edholm, adlad af Edholm (1841—1849).

Född i Utanede, Fors s:n, Jämtlands län, 1777 $^{5}/_{2}$. Stud. i Uppsala 96, med. kand. och lic. 1807, med. dr 10, kir. mag. s. år. Stud. i Paris 11. Underkirurg vid Serafimerlasarettet 09—12, fattigläk. i Klara församl. i Stockholm 12. Lifmedikus hos Kronprinsen Carl Johan 12; fältläk. vid Kronprinsens generalstab 13—14, förste lifmedikus hos Carl XIV Johan 18. Assessor i Sundhetskollegium 21, v. ordf. 22 och ordf. 41—49. Förste arkiater 42. Adlad 21. Led. af Vet.-akad. 19, korresp. led. af Landtbr.-akad. 27. — Död i Stockholm 1856 $^{29}/_{5}$.

Carl Johan Ekström, adlad Ekströmer (1849—1860).

Född å Rådanefors, Ödeborgs s:n, Älfsborgs län, 1793 $^{3}/_{10}$. Stud. i Lund 1810, i Stockholm 12, kir. mag. 15; med. kand. och lic. i Uppsala 15, med. dr 17. T. f. bataljonsläk. vid Upplands reg. under fälttågen 13—14. Adjunkt i teoret. medicin vid Karol Inst. 16—27. Hofmedikus 18, lifmedikus 21. Bibliotekarie i Sv. Läkaresällsk. 16—19. sekreterare 21—29. Öfverkirurg vid Serafimerlasarettet 21—49; t. f. professor i teoret. medicin och kirurgi vid Karol. Inst. 27—36, professor i kirurgi därsammastädes 36—49 och 37 generaldirektör öfver hospitalen m. m. med säte och stämma i Sundhetskollegium, hvars ordf. han var 49—60. Led. af prästeståndet vid riksdagarne 28 och 34, af ridderskapet och adeln vid följande riksdagar. Adlad 36. Led. af Fysiogr. sällsk. i Lund 23, af Vet.-akad. 27, af V. o. V. S. i Göteborg 33, af Landtbr.-akad 36. Hedersled. af Sv. Läkaresällsk. 52 och led. af åtskilliga utländska lärda sällskap samt en stor mängd kommittéer och direktioner. — Död i Stockholm 1860 $^{13}/_{8}$.

Magnus Huss, adlad Huss (1860—1864).

Född i Torp, Västernorrlands län 1807 $^{22}/_{10}$. Stud. i Uppsala 24, fil. kand. 29, fil. mag. 30, med. kand. 32, med. lic. 34, kir. mag. 35 och med. dr 35. T. f. bataljonsläkare 33—34, uppbördsläkare 34. T. f. adjunkt i teoretisk medicin och kirurgi vid Karol. Inst. 35 och t. f. adjunkt i medicin 36—40. Biträd. bibliotekarie och protokollsförare vid Karol. Inst. 36—40, Blef 39 biträdande öfverläkare och 40 öfverläkare vid Serafimerlasarettet (till 60). E. o. professor i medicin vid Karol. Inst. 40—46 och ordinarie professor i medicin 46—60. Läkare vid ett kolerasjukhus i Sthlm 53 och förste läkare vid Kronprinsessan Lovisas vårdanstalt för sjuka barn 54-56. Inspektor för Karol. Inst. 60. Ordf i Sundhetskollegium 60—64. Generaldirektör öfver lasaretter och kurhus i riket 60—64, öfver hospitalen 60—76. Led. af ridderskapet och adeln vid riksdagarne 62—63 och 65—66; ledamot af riksdagens 2:a kammare 73—74. Bosatt i landsorten 66—83. — Erhöll Monthyonska priset 54. Adlad 57. Led. af Vet.-akad. 44, af Vet. soc. i Uppsala 50 (hedersl. 85), af V. o. V. S. i Göteborg 46 (hedersl. 59); hedersled. af Sv. Läk.-sällsk. 60 och af Fysiogr. sällsk. i Lund 78 samt led. o. hedersled. af en stor mängd utländska lärda sällskap och ett stort antal kommittéer och direktioner. — Död i Stockholm 1890 $^{22}/_{4}$.

Öfverdirektörer för Kirurgiska Societeten

(1752—1797).

Salomon Schützer (1741—1757).

Född i Danzig 1676. Studerade kirurgi i Danzig, var 01 »åltgesäll» i Stockholm, tillbragte åren 01—04 med studieresor i utlandet och var 11 generalstabskirurg vid Magnus Stenbocks armé. Mästerfältskär i Stockholm och led. af Kirurg. Societeten 15. Stadskirurg i Stockholm 27—59 och fältskär vid Allm. Barnhuset 28. Öfverdirektör för Kirurg. Societeten 41—57, led. af Sundhetskommissionen 45. — Död i Stockholm 1760 $^{27}/_{6}$.

Herman Schützer, adlad Schützercrantz (1758—1767).

Född i Stockholm 1713 $^{24}/_{12}$. Stud. i Uppsala 32—34. Erhöll 35 fullmakt som vice stadsfältskär i Stockholm. Studerade åren 38—42 i Tyskland, Frankrike, England och Holland. Mästerfältskär i Stockholm 42. Regementsfältskär vid Lifgardet s. år. Led. af Kirurg. Societ. 44. Lifkirurg hos Fredrik I 43—51 och hos Adolf Fredrik 51—71. Lifmedikus hos Kronprins Gustaf 66. Stadskirurg i Stockholm 59—62 och öfverdirektör för Kirurg. Societeten 58—67. Assessors n. h. o. v. 50 och arkiater 53; med. hedersdr i Lund 68. Adlad 69. Led. af Vet.-akad. 48. — Död i Stockholm 1802 $^{8}/_{8}$.

Nils Mathias Ramström (1767—1772).

Född i Säter 1701. Stud. kirurgi i Arboga. Kompanikirurg vid gardet 26. Idkade 27—29 studier i Tyskland. Öfverfältskär vid generalhospitalet i Petersburg och regementsfältskär vid ryska artilleriet 29—45. Mästerkirurg och led. af Kirurg. Societeten 45. Höll från 46 offentliga föreläsningar i kirurgi och närstående ämnen. Regementsfältskär vid gardet 57. Öfverdirektör för Kirurg. Societeten 67—72. — Död i Stockholm 1772 $^{18}/_{11}$.

Daniel Théel (1772—1795).

Född i Stockholm 1744 10/2. Studerade först i Uppsala, sedan (61—64) i Stockholm, därefter (64—67) i Frankrike, England och Tyskland. Med. dr i Rheims 67 och kir. dr i Leipzig s. år. Efter hemkomsten aflade han äfven s. år kirurg. examina i Stockholm och blef då led. af Kirurg. Societeten. Regementsfältskär vid lifdrabantkåren 69—92 och öfverdirektör för Kirurg. Societ. fr. 72. Förste fältkirurg vid finska armén 88. Led. af Vet.-akad. 92. — Död i Stockholm 1795 4/11.

Anders Johan Hagström, adlad Hagströmer (1795—1797).

Född å Länna bruk, Länna s:n, Södermanlands län, 1753 8/9. Stud. i Uppsala 67, i Stockholm 69—72. Aflade kirurg. examina och blef ledamot af Kirurg. Societeten 76; med. dr i Åbo 81. Lärare i kirurgi från 76. Läk. vid Danviks hospital 81—1812. Prosektor vid Theatrum Anatomicum i Stockholm fr. 82 och e. o. prof. i anatomi och kirurgi i Stockholm 85—93. Regementsfältskär vid lifgardet 87—88 och fältläk. vid de under finska kriget i Stockholm inrättade sjukhusen 89—90. Ord. prof. i anatomi och kirurgi (sedermera vid Karol. Inst.) 93—1823; kirurg 93 och läk. 95 vid Allm. barnhuset. Öfverdirektör för Kirurg. Societeten fr. 95 till societetens upplösning 97 och därefter assessor i Colleg. medic. till 13 samt i Sundhetskollegium till 16, då han blef medicinalråd. Generaldirektör öfver länslasaretten 08. Inspektor öfver Karol. Inst. 16—30. Adlad 12. Led. af Fysiogr. Sällsk. i Lund 86, af Vet.-akad. 88. En af stiftarna af Sv. Läk.-sällskapet. — Död i Stockholm 1830 8/3.

Kanslerer för Rikets universitet och för Karolinska Institutet (efter 1861).

Grefve Gustaf Adolf Vive Sparre (1859—1871).

Född på Trolleholm, Malmöhus län, 1802 4/9. Stud. i Uppsala 16, hofrättsexamen 23. Assessor i Svea hofrätt 35, justitieråd 40, president i kammarkollegium 47. Justitiestatsminister 48—56. President i Svea hofrätt 56—67. Universitetskansler 39—71. Ledamot af alla ståndsriksdagarna 34—66, af 1:sta kammaren 67—75. Riksmarskalk fr. 64. Led. af Vet.-akad. 55. Jur. hedersdr i Lund 68 och fil. hedersdr i Köpenhamn 79. — Död i Stockholm 1886 26/4.

Grefve Henning Ludvig Hugo Hamilton (1872—1881).

Född i Stockholm 1814 16/1. Stud. i Uppsala 28, kansliexam. 31. Underlöjtnant vid Svea artill.-reg. 29, afsked som löjtnant 36; 39 löjtnant och 45 kapten i topograf. kåren; 47 major och stabschef vid Lifgardesbrigaden; öfverstelöjtnant i armén 50. Landshöfding i Östergötlands län 52, konsultativt statsråd 58, chef för ecklesiastikdep. 59—60. Envoyé i Köpenhamn 61—64, sedan i disponibilitet till 79. Universitetskansler 72—81. Led. af ståndsriksdagarna från 40, af 1:a kammaren 67—81. Ordf. i riksgäldskontoret 67—72. En af de 18 i Sv. Akad. 56 och dess sekreterare 74—81; sekreterare i Krigsvet.-akad. 39—43. Led. af Vet.-akad. 60 och för öfrigt af de flesta svenska och en mängd utländska lärda och vittra samfund samt af en mycket stor mängd kommittéer och styrelser. Fil. hedersdr i Lund 68, juris hedersdr i Köpenhamn 79. Politisk författare. — Död i Amélie-les-Bains i Frankrike 1886 15/1.

Frih. Louis Gerhard de Geer (1881—1888).

Född å Finspång i Östergötlands län 1818 18/7. Stud. i Uppsala 36, kansliex. 38, hofrättsex. 40. Kopist i justitieexpeditionen 45, assessor i skånska hofrätten 49, president i Göta hofrätt 55. Justitiestatsminister 58—70 och 75—80. President i Svea hofrätt 70—80. Universitetskansler 81—88. Led. af ståndsriksdagarna från 53 och, sedan det nya representationsförslag, han själf utarbetat, 1865 blifvit antaget, af I:sta kammaren t. o. m. 88. En af de 18 i Sv. akad. och led. af Vet.-akad. 62, hedersledamot af de flesta svenska lärda och vittra samfund. Juris hedersdr i Lund 68, fil. hedersdr i Uppsala 93. Minnestecknare och vitter förf. — Död å Truedstorp, Kviinge s:n, Kristianstads län, 1896 24/9.

Per Jakob von Ehrenheim (1888—1898).

Född å Grönsö, Kungs Husby s:n, Uppsala län, 1823 4/8. Stud. i Uppsala 39, jur. kand. 46. V. häradshöfding 50. Lämnade tjänstemannabanan redan 54, sedermera verksam som godsägare och politiker. Ledamot af ståndsriksdagarne från 50 och af 1:sta kammaren 67—02, dess talman 91—95. Konsultativt statsråd 66—70. Fullmäktig i riksbanken 72—06, fullmäktiges ordf. 90—06. Universitetskansler 88-98. Led. af Landtbr.-akad. sedan 71, dess direktör 78—01, hedersled. 01; led. af Vet.-akad. 87; en af de 18 i Sv. akad. 97; hedersled. af Fysiogr. sällsk. i Lund 89, Vet.-soc. i Uppsala 91, Vitt., hist. o. ant.-akad. 91, V. o. V. S. i Göteborg 93. Led. och ordf. i en stor mängd kommittéer och direktioner. Jur. hedersdr i Uppsala 93.

Gustaf Fredrik Gilljam (1898—1904).

Född i Ärentuna s:n, Uppsala län, 1832 22/7. Stud. i Uppsala 49, fil. mag. 57, fil jubeldr 1907, docent i grekiska 59. Lektor i latin i Gefle 63, rektor i Hudiksvall s. år, vid Stockholms gymnasium 72—80 och vid Norrmalms h. allm. läroverk Stockholm 80—83, lektor vid sistnämnda läroverk 81—98. Statsråd och chef för ecklesiastikdepartementet 91—98. Universitetskansler 98—04. Led. af riksdagens 2:a kammare 79—81, af 1:sta kammaren 87—96 och 02—07. Hedersled. af V. o. V. S. i Göteborg 93, Fysiogr. sällsk. i Lund 95, Vet. soc. i Uppsala 98 och Vitt., hist. o. ant.-akad. 99; led. af Vet.-akad. 01. — Död i Stockholm 1908 17/1.

Erik Gustaf Bernhard Boström (1905—1907).

Född i Stockholm 1842 11/2. Stud. i Uppsala 61—63. Godsägare, politiker, statsman. Ordf. i Stockholms läns hushålln.-sällsk. 97 och i samma läns landsting 88—90 och 01. Led. af riksdagens 2:a kammare 76-93, af 1:sta kammaren 93—06. Fullmäktig i riksgäldskontoret 88—91, dess ordf. 90—91. Statsminister 91—00 och 02—05. Chef för finansdepart. 94—95. Universitetskansler 05—07. Ordf. i Nobelstiftelsens styrelse fr. 1900. Led. af Landtbr.-akad. 84, hedersled. 95, dess direktör 02; hedersled. af Vet. soc. i Uppsala 96. Fil. hedersdr i Lund 01. — Död i Stockholm 1907 21/2.

Grefve Axel Fredrik Claesson Wachtmeister (1907 —).

Född å Tistad, Bärbo s:n, Södermanlands län, 1855 10/2. Stud. i Uppsala 73, kansliexamen 78. Attaché i Paris 78, i Rom 80, i Wien 82—83. Godsägare. Kabinettskammarherre 92. Ledamot af riksdagens 1:sta kammare fr. 95. Generaldirektör och chef för K. Domänstyrelsen 98—05. Minister för utrikes ärenden 05. Ordf. i Nationalmusei nämnd 06. Universitetskansler 07. Ordf. i Nobelstiftelsens styrelse s. år. Led. af Landtbr.-akad. 99, dess direktör 02, hedersled. 05, v. præses 08; hedersled. af och præses för akad. för de Fria Konst. 02, hedersled. af Fysiogr. sällsk. i Lund 08, af Vet.-soc. i Uppsala 10. Fil. hedersdr. i Lund 09.

Kanslerssekreterare.

Johan Jakob Nordström (1848—1874).

Född i Åbo 1802 1/1. Stud. i Åbo 18, fil. mag. 23, domare-examen 24, jur. kand. 25, jur. lic. 29. Adjunkt i ekonomisk rätt och handelslagfarenhet vid universitetet i Helsingfors 27, professor i folk- och statsrätt samt nationalekonomi vid samma universitet 34—46. Öfverflyttade till Sverige 46 och utnämndes s. år till svensk riksarkivarie. Kanslerssekreterare för universitetet i Lund fr. 48, för universitetet i Uppsala fr. 49 och för Karol. Institutet fr. 61. Led. af prästeståndet vid riksdagarne 53—63 och af riksdagens 1:sta kammare 67—74. Led. af Vet.-akad. 47. — Död i Stockholm 1874 17/5.

Robert Magnus Bowallius (1874—1876).

Född i Bergs s:n, Vestmanlands län, 1817 24/5. Stud. i Uppsala 36, fil. mag. 42 och docent i Sveriges historia vid Uppsala universitet s. år. Amanuens i riksarkivet 47, aktuarie 53 och riksarkivarie 74—82. Kanslerssekreterare 74—76. Led. af Vitterh.-hist. o. ant.-akad. 53. — Död i Stockholm 1902 19/1.

Carl Erik Johan Rogberg (1876—1902).

Född i Uppsala 1829 27/4. Stud. i Uppsala 47, fil. mag. 57, docent i historia vid Uppsala universitet 59; lärare för Kronprinsen Gustaf och hans bröder 64—74. Lektor i historia vid Stockholms gymnasium (och sedermera vid h. allm. läroverket å Norrmalm) 64—97. Professors n. h. o. v. 74. Kanslerssekreterare 76—02. — Död i Stockholm 1905 27/3.

Otto Ulrik Croneborg (1903—).

Född i Björsäters s:n, Skaraborgs län, 1863 31/8. Stud. i Uppsala 82, jur. kand. 90, vice häradshöfding 92. Amanuens i riddarhuskansliet 94—03. Sekreterare hos konstitutionsutskottet 1901 och 02. Sekreterare i ett flertal kommittéer, utskott och nämnder under åren 1895—1910. Amanuens i ecklesiastikdepartementet 97—1907. Kanslerssekreterare fr. o. m. 03 (utn. 1902 i dec.). Led. af Mus. akad. 1910.

II.

LÄRARE OCH TJÄNSTEMÄN VID KAROLINSKA MEDIKO-KIRURGISKA INSTITUTET

1810—1910

ÄFVENSOM VID DE TIDIGARE MEDICINSKA UNDERVISNINGSANSTALTER, HVILKA UPPGÅTT I KAROLINSKA INSTITUTET

Inspektorer

Anders Johan Hagströmer (1816—1830). Se sida 9.

Anders Adolf Retzius (1830—1860). Se sida 20.

Magnus Huss (1860). Se sida 7.

Frih. Gustaf Wilhelm Johan von Düben (1860—1871). Se sida 20.

Sten Stenberg (1871—1884). Se sida 35.

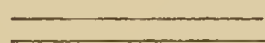
Otto Christian Lovén (1884—1886). Se sida 71.

Rektorer

(från 1886)

Ernst Axel Henrik Key (1886—1897). Se sida 64.

Grefve Karl Axel Hampus Mörner (1898—). Se sida 35.

Öfverläkare vid K. Serafimerlasarettet.

Abraham Bäck (1752—1753). Se sida 5.

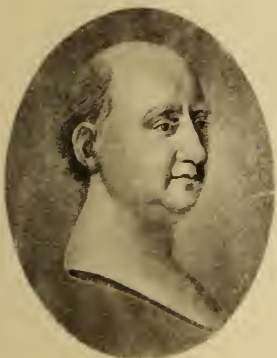

Eric Elff (1753—1758).

Född i Härjedalen 1718. Stud. i Uppsala 37, med. kand. 45, stud. i Göttingen, Strasburg, Paris 45—49, med. lic. och med. dr i Uppsala 49. Barnmorskelärare i Stockholm 50 och assessor i Colleg. med. s. å. Öfverläk. vid Serafimerlasarettet 53—58. Undervisade teoretiskt (från 1753) och praktiskt (från 1755) i förlossningskonsten till sin död, i Stockholm 1761 i maj.

Johan Anders Darelius, adlad af Darelli (1758—1772).

Född i Cds s:n, Elfsborgs län 1718 23/11. Stud. i Uppsala 33. Brunnsläk. vid Sätra 45—50. Med. dr i Uppsala 49. Läk. vid Maria församlings fattighus i Stockholm 50—52. Assessor i Colleg. medic. 55 och öfverläk. vid Serafimerlasarettet 58—72 (från 63 tillsammans med *J. L. Odhelius*, som han på egen begäran för sjuklighets skull erhöll till medhjälpare). Adlad 70. — Död i Stockholm 1780 19/1.

Johan Lorens Odhelius (1772—1813).

Född i Strengnäs 1737 2/3. Stud. i Uppsala 53, med. lic. 57, med. dr 60, med. jubeldr 1810. Fälthospitals-medikus under kriget i Pommern 1758—60; sjöexpeditions-medikus 60. Hof-medikus 61; intendent vid Djurgårdsbrunn 61—66. Biträdande läk. vid Serafimerlasarettet 63—72; öfverläk. därstädes 72—13. Assessor i Colleg. medic. 72—13 och medicinalråd i K. Sundhetskollegium 13—16. Hade en stor mängd medicinska, kommunala och ekonomiska uppdrag. Led. af Vet.-akad. 75. — Död i Stockholm 1816 23/8.

Hugo Herman Böcker (1813—1822).

Född i Göteborg 1778 16/4. Stud. i Uppsala 96, med. kand. 04, med. lic. 05, med. dr (primus) 06. Studerade 05 i Ryssland, 07—13 i London, Paris, Italien och Wien. Prosektor 11 (tillträdde ej denna befattning). Öfverläkare vid Serafimerlasarettet 13—22. Läkare vid K. Teatern 13; intendent vid Djurgårdsbrunn 15—22. Professors n. h. o. v. 14. — Död i Lund 1823 6/11.

Nils Wilhelm Elgenstierna (1822—1824).

Född i Fors s:n, Södermanlands län, 1785 $^{14}/_{1}$. Stud. i Uppsala 98, med. kand. 07, med. lic. 08, med. dr 10, kir. mag. 15. Fältsjukhus-läk. i Pommern 05—06, vid norska gränsen 08-09. Stadsläk. i Eskilstuna 09 och därjämte läk. vid Eskilstuna fristad 10. Stud. i Danmark, Tyskland, Frankrike, Schweiz och Italien 11-14. Provinsialläk. i Örebro 15, tillika intendent vid Adolfsbergs hälsobrunn s. å., vid Porla hälsobrunn 19. Regementsläk. vid Svea artilleri-reg. 20. Öfverläk. vid Serafimerlasarettet 22. Professors n. h. o. v. 17. — Död i Stockholm 1824 $^{31}/_{8}$.

Johan Israel Ekström, adlad af Ekström (1824—1831).

Född i S:t Pers församl. Östergötlands län, 1773 $^{3}/_{12}$. Stud. i Uppsala 91, med. kand. och lic. 01, kir. mag. 03, med. dr (primus) 04. Biträd. prov. läk. å Drottningholm 03, stadskirurg i Kristinehamn 04. Lifmedikus hos prinsessan Sofia Albertina 05, regementsläk. vid Svea lifgarde 12. Öfverläkare vid Serafimerlasarettet 24. Adlad 27. Led. af Vet.-akad. 30. — Död i Stockholm 1831 $^{2}/_{8}$.

Carl Wilhelm Henrik Ronander (1831—1840).

Född i Stralsund 1794 $^{23}/_{6}$. Stud. i Uppsala 13, kir. mag. 19, med. kand. 19, med. lic. 20, med. dr 22. Sjukhusläk. vid Garnisonssjukhuset i Stockholm 19 och 20-21. Öfverläkare vid Danviks hospital 21-31. Bibliotekarie i Sv. Läk-sällsk. 19, sekreterare därst. 29-35. Adjunkt i teoretisk medicin och kirurgi vid Karol. Institutet 27-35. Öfverläk. vid Serafimerlasarettet 31—40; konsultativ läkare därstädes från 40. Professors n. h. o. v. 33. Led. af Vet.-akad. 31, af V. o. V. S. i Göteborg 33. — Död i Stockholm 1847 $^{10}/_{4}$.

Magnus Huss (1840—1860). Se sida 7.

[Forts. se professorer i medicin, sid. 51].

Öfverkirurger vid K. Serafimerlasarettet.

Olof Acrel, adlad af Acrel (1752—1806).

Född i Österåkers s:n, Stockholms län, 1717 $^{26}/_{11}$. Stud. i Uppsala 25; fortsatte studierna i Stockholm såsom fältskär 35—40, i Tyskland (företrädesvis i Göttingen) Schweiz, Italien och Frankrike (Strasburg, Paris) 40—44, var härunder från 43 anställd vid franska armén, med afsked som chirurgien-major. Kir. mag. i Stockholm och ledamot af Kirurg. societeten 44, Läk. hos Konung Fredrik I 46 och sedermera äfven hos Adolf Fredrik och Gustaf III. Öfverkirurg vid Serafimerlasarettet 52—72 ensam, i förening med *C. F. v. Schulzenheim* till 1806. Regementsfältskär vid Adelsfanan 51. Direktör för Frimurarebarnhuset från 55. Med. lic. och dr i Uppsala 60. Generaldirektör öfver sjukskötseln vid alla lasaretter i riket 76—1800. Professors n. h. o. v. 55. Adlad 80. Led. af Vet.-akad. 46 och af flere utländska lärda samfund. — Död i Stockholm 1806 $^{28}/_{5}$.

Carl Fredrik Schulz, (efter 1770 Schulzen), adlad von Schulzenheim (1806—1808).

Född i Svartskär nära Falun 1745 $^{17}/_{6}$. Stud. i Uppsala 62, kirurg. examen 69, med. dr i Greifswald 70. Slotts- och garnisonsmedikus å Karlstens fästning 69—72. Biträdande öfverkirurg vid Serafimerlasarettet 72—06. Medikus vid Arméns flotta i Stockholm 80 och läk. vid krigsakademien på Karlberg 93. Assessor i Colleg. medic. från 80. Generaldirektör öfver länslasaretten från 1800; öfverkirurg vid serafimerlasarettet och direktör vid Frimurarebarnhuset fr. 06. Adlad 82. Led. af Vet.-akad. 99. En af Sv. Läkaresällskapets stiftare 1807. — Död å Hummersberg invid Stockholm 1808 $^{2}/_{9}$.

Pehr af Bjerkén (1809—1818).

Född i Stockholm 1765 $^{2}/_{1}$. Stud. i Uppsala 81, med. kand. och lic. 92, med. dr 93, kir. mag. 98. Stud. i London och Paris 93—96. Läk. vid armén i Finland under kriget 89—90. Läk. vid kurhuset i Stockholm 97. Regementsläk. vid Svea lifgarde 08. Förste fältläk. vid finska armén i Österbotten 08—09 och regementsläk. vid Upplands reg. 09. Öfverkirurg vid Serafimerlasarettet 09—18. Assessor i Colleg. medic. (och Sundhetskollegium) fr. 10. Öfverfältläkares n. h. o. v. 12. Led. af Vet.-akad. 09. — Död i Jönköping 1818 $^{24}/_{2}$.

Samuel Frölich (1818—1821).

Född i Stockholm 1771 $^{17}/_{8}$. Stud. i Uppsala 86, med. kand. 95, med. lic. 96, med. dr 97, kir. mag. 98. Prosektor i anatomi i Stockholm 99—02. Andre läk. vid allm. koppympningshuset i Stockholm 01. Regementsläk. vid armens flotta i Stockholm 02, förste regementsläk. därstädes och öfverfältläk. i flottorna 08. Assessor i Colleg. medic. (och Sundhetskollegium) från 10. Öfverkirurg vid Serafimerlasarettet 18. Korresp. led. af Krigsvet.-akad. 13. — Död i Stockholm 1821 $^{4}/_{8}$.

Carl Johan Ekström (1821—1849). Se sida 7.

[Forts. se professorer i kirurgi, sid. 46].

Lärare i (anatomi och kirurgi) anatomi.

a) Professorer.

Roland Martin (1756—1779).

Född i Uppsala 1726 $^{30}/_{7}$. Stud. i Uppsala 43; med. dr 51. Intendent vid Sätra hälsobrunn 51—52. Provinsialläkare i Halland 52. Stud. 54—56 i Paris. Professor i anatomi och kirurgi i Stockholm 56—79. Assessor i Colleg. medic. fr. 66. Led. af Vet.-akad. 59, af Kirurgiska societeten 61—66, af V. o. V. S. i Göteborg 77. — Död i Broby, Häfverö s:n, Stockholms län, 1788 $^{10}/_{9}$.

Lars Christian Tingstadius (1779—1793).

Född i Lunda prästgård, Södermanlands län, 1750 $^{12}/_{6}$. Stud. i Uppsala 65, i Greifswald 68, i Stockholm 70, i Uppsala 73. Med. kand. och lic. 74 samt med. dr 75, allt i Lund. Prosektor vid Theatrum anatomicum i Stockholm 74. Läk. vid Medevi hälsobrunn 76 och 78—83. Professor i anatomi och kirurgi i Stockholm 79—93; därefter praktiserande läkare i Stockholm till 10, då han flyttade till sin egendom Vik nära Nyköping. Hedersled. af Colleg. medic. (Sundhetskollegium) från 11; medicinalråds n. h. o. v. 14. Korresp. ledamot af Landtbr.-akad. 17. Död å Vik 1832 $^{12}/_{5}$.

Anders Johan Hagströmer (1793—1823). Se sida 8.

Nils Åkerman (t. f. under v. t. 1824).

Född å Yttersta, Barfva s:n, Södermanlands län, 1777 $^{4}/_{10}$. Stud. i Uppsala 97, fil. mag. 03, med. dr 10, kir. mag. 12. Uppbördsläkare å flottan 08 och 09 Prosektor 12—24 vid Karol. Inst., adjunkt i teoret. medicin och kirurgi 12—16, t. f. professor i samma ämne 13—14 och i anatomi under vårt. 24. Fattigläk. i staden mellan broarna 14. Bibliotekarie i Sv. Läk.-sällsk. 12—13 och 15—16. Intendent vid Djurgårdsbrunn 22. Förestod det af honom inrättade Josefinska ortopediska institutet vid Djurgårdsbrunn 27—37 och ett nytt dylikt institut vid Lilla Ersta å Södermalm 37—47. Professors n. h. o. v. 24. — Död i Stockholm 1850 $^{31}/_{1}$.

Anders Adolf Retzius (t. f. 1824—40, ord. 1840—60).

Född i Lund 1796 $^{13}/_{10}$. Stud i Lund 12, i Köpenhamn 16. Med. kand. i Lund 17 och med. lic. 18. Kir. mag. 18. Med. dr i Lund 19. Underläk. vid Skånska husar-reg. 15, ord. batalj. läkare 18. Lärare vid Veterinärinrättningen i Stockholm 21 och andre professor därstädes 23—40. T. f. professor vid Karol. Inst. 24—40 och t. f. inspektor öfver Institutet 30—40, lärare i hippologia militaris vid Högre artill. lärov. å Marieberg 24. Biträd. läk. under kolerafarsoten i Stockholm 34. Vice professor i anatomi vid Akad. för de Fria Konst. 36 och ord. prof. fr. 39. Ord. professor vid och inspektor för Karolinska Institutet 40-60. Led. af prästestandet vid riksd. 40—41. Led. af V. o. V. S. i Göteborg. 21 (hedersl. 55), af Fysiogr. sällsk. i Lund 22, af Krigsvet.-akad. 26, af Vet.-akad. s. år, korresp. led. af Landtbr. akad. 34, af Fria Konst. akad. 39; led. och hedersled. af en mycket stor mängd utländska lärda samfund. — Död i Stockholm 1860 $^{18}/_{4}$.

Friherre Gustaf Wilhelm Johan von Düben (t. f. 1860—1861, ord. 1861—1887).

Född å Hvargarn, Lista s:n, Södermanlands län, 1822 25/5. Stud. i Lund 37, fil. kand. 44, fil. mag. s. år. Vetenskaplig resa till Kap, Ostindien och Kina 44—46. Kir. mag. 51 och med. dr i Uppsala 55 (af K. M:t befriad från med. kand. och med. lic. examina). Bibliotekarie vid Karol. Inst. 46—55, sekreterare därstädes 46—56, sekreterare i Sv. Läk.-sällsk. och red. af Hygiea 58—60. T. f. adjunkt i mat. medica och naturalhistoria 50—51. Andre läk. vid Kronprinsessan Lovisas vårdanstalt för sjuka barn 54—55. T. f. professor i patolog. anatomi vid Karol. Inst. 55—58, ord. professor i samma ämne 58—61. T. f. professor i anatomi och fysiologi vid Karol. Inst. 60—61, ord. professor i samma ämnen 61—74 och i endast anatomi 74—87. Karol. Institutets inspektor 60—71. Lärare i anatomi vid akad. f. d. Fria Konst. 61—68; lärare i fysiologi och hälsolära vid Seminarium för bildande af lärarinnor 61—75. Intendent vid Medevi brunn 62—66. Led. af ridderskapet och adeln vid åtskilliga ståndsriksdagar. Led. af Vet.-akad. 60, samt af utländska antropologiska och läkaresällskap. — Död å Nysund, Vårdinge s:n, Södermanlands län, 1892 14/7.

Gustav Adolf Guldberg (t. f. 1887—1888).

Född i Nannestad i Norge 1854 27/10. Stud. i Kristiania. Konservator vid zootomiska anstalten därstädes 79—87. Med. dr 87. T. f. professor i anatomi vid Karol. Instit. 87—88. Professor i anatomi i Kristiania 88—08. Död i Kristiania 1908 23/4.

Magnus Gustaf Retzius (t. f. 1888—1889, ord., 1889—1890).

Född i Stockholm 1842 17/10. Stud. i Uppsala 60, med. kand. 66, med. lic. i Stockholm 69; med. dr i Lund 71. Docent i anatomi vid Karol. Inst. 71—77; erhöll 77 personlig e. o. professur i histologi vid Institutet, hvilken plats innehades t. o. m. utgången af 89, då han blef ord. prof. i anatomi, från hvilken plats han tog afsked med utgången af året 1890. Chef för tidningen Aftonbladet 84—87. Vetenskaplig, politisk och vitter förf. Led. af Fysiogr. sällsk. i Lund. 78. Led. af Vet.-akad. 79. Led. af Vet. soc. i Uppsala 82. Led. af V. o. V. S. i Göteborg s. år. Hedersled. af Sv. Läkaresällsk. 94. En af de 18 i Sv. akad. 01; hedersled. af Vitt. hist. o. ant. akad. s. år. Led. och hedersled. af en mycket stor mängd utländska lärda sällsk. Erhöll (tillsammans med *Axel Key*) Monthyonska priset 78. Fil. hedersdr i Uppsala 93, i Cambridge 04; med. hedersdr i Bologna 88, i Budapest 96, i Würzburg 96, i Genève 1909; jur. hedersdr vid Harvard univ., Massachusetts, 93.

Carl Albert Lindström (t. f. 1891—1899).

Född i Hernösand 1853 19/12. Stud. i Uppsala 72, med. kand. i Stockholm 81 och med. lic. 88. E. o. prosektor vid Karol. Inst. 85—88, t. f. e. o. professor i anatomi 88—90, t. f. professor i samma ämne 91—99 och prosektor därstädes från 98. Inspektor för Tandläk. inst. 98—1909. Professors n. h. o. v. 99. Prof. i anatomi vid akad. för de Fria Konst. fr. 02. Med. hedersdr i Uppsala 1900.

Erik Gottlieb Müller (1899—).

Född i Helsingborg 1866 $^{5}/_{8}$. Stud i Lund 84, med. kand. därstädes 89, med. lic. i Stockholm 94 och disp. s. år därstädes; med. dr i Lund 95. T. f. lärare i histologi vid Karol. Inst. 91—94, t. f. e. o. prof. i samma ämne 94—95, e. o. professor i histologi 95—99 och därefter prof. i anatomi, allt vid Karol. Inst. Lärare i anatomi vid Tandläk. inst. fr. 99. Sekreterare i Sv. Läk. sällsk. 07 10. Led. af Vet.-akad. 05 och af Fysiogr. sällsk. i Lund s. år.

b) **Prosektorer och adjunkter.**

Magnus Hedin (1763—1766).

Född i Hudiksvall 1725. Studerade kirurgi först i Stockholm och sedan (54—55) i Berlin. Mäster-fältskär 56 och ledamot af Kirurg. societeten s. år. Föreläste anatomi och kirurgi vid den af Kirurg. Societ. i Stockholm anordnade undervisningsanstalten för kirurgie studerande och blef 63 förste innehafvaren af den redan 49 inrättade sysslan såsom prosektor vid Theatrum anatomicum i Stockholm. — Död 1766 $^{22}/_{5}$.

Nils Åman (1767—1773).

Född i Underåker, Jämtlands län, 1731. Stud. i Uppsala 51—56, i Stockholm 56—57. Med. kand. och lic. i Uppsala 58, med. dr 60. Fältlasaretts-medikus under kriget i Pommern 58—61. Fattigläk. i Stockholm 63 och anatomiæ prosector 67—73. [Redan 1767 sändes han af Colleg. med. till Jämtland "för att hämma där härjande farsoter undersöka mineralvatten och anställa koppympningar", hvarför prosektorstjänsten 68—69 förestods dels af *Ad. Murray* (se följ), dels af läkaren vid flottan *Johan Niclas Höög* (f. 1743, d. 1822)]. Förordnades 73 till lektor i logik och fysik vid Hernösands gymnasium. Död i Hernösand 1783 $^{19}/_{2}$.

Adolph Murray (1774).

Född i Stockholm 1751 $^{15}/_{2}$. Stud. i Uppsala 64, med dr 72, kir. mag. 99. Företog åren 72—76 en studieresa till Tyskland, Frankrike, Schweiz, Italien, Ungern och Österrike. Härunder utnämndes han 74 till anatomie prosektor i Stockholm (hvilken syssla han såsom vikarie skött sedan 1768) men redan s. år, ett par månader senare, till professor i anatomi och kirurgi vid Uppsala universitet. Led. af Vet. soc. i Uppsala 77, af Vet.-akad. 78, samt af en mängd utländska lärda sällskap. Förste lifmedikus n. h. o. v. 99. — Död i Uppsala 1803 $^{4}/_{5}$.

Lars Christian Tingstadius (1774—1779). Se sida 20.

Georg Hallenberg (1780—1782).

Född i Boge, Gotlands län, 1746 $^{1}/_{5}$. Stud. i Uppsala 63, med. kand. 72, stud. i Stockholm 73—74; med. lic. 74, med. dr i Uppsala 75. Fattigläk. i Stockholm 75. Anatomiæ prosector därstädes 80—82 och bergslagsläk. i Norberg från 82. — Död i Norberg 1814 $^{15}/_{1}$.

Anders Johan Hagström (1782—1793). Se sida 8.

Nils Almroth (1793—1795).

Född i Eskilstuna 1761 $^{16}/_{9}$. Stud. i Uppsala 80, fil. kand. 86, med. dr 88. Kir. mag. och led. af Kirurg. societ. 92. Fattigläk. i Stockholm 88 och läk. vid Söderköpings brunn 89. Andre reg. läk. vid Svea lifgardes reg. 92—95. Anatomiæ prosector i Stockholm 93—95 med professors n. h. o. v. (93). Stadsfysikus i Stockholm och assessor i Colleg. medic. och sedan i Sundhetskollegium fr. 95. T. f. förste fältläk. vid kustarmén under kriget 08—09. Öfverfältläkares n. h. o. v. 12. Intendent vid Sundhetskollegii fältläkarekontor 13. Medicinalråds n. h. o. v. 23, tjänstgörande medicinalråd 30 — Död i Stockholm 1832 $^{28}/_{5}$.

Samuel Frölich (1799—1802). Se sida 19.

Frans Joseph Anton Rossi (1802—1805).

Född i Stockholm 1774 $^{26}/_{4}$. Kirurg. stud. i Stockholm 87, fältskärsgesäll 89, stud. i Uppsala 94, kir. mag. 95, stud. i Tyskland 99—1800; med. och kir. dr i Jena 00. Fattigläk. i Stockholm 01. Anatomiæ prosector 02—05. Lifkirurg 05, lifmedikus hus Gustaf IV Adolf 07, hos Carl XIII 09, hos kronprinsen Carl August 10. Deltog i obduktionen af den sistnämndes lik (1810 $^{30}/_{5}$), men blef därefter häktad och för vårdslöshet och oskicklighet vid obduktionen (beskyllningar, som sedermera befunnits hafva varit obefogade) dömd att mista sin hoftjänst; lämnade Sverige 11 och flyttade till Mecklenburg. — Död i Schwerin 1854 $^{9}/_{7}$.

Erik Gadelius (1805—1811). Se sida 40.

Johan Magnus Allgulin (t. f. 1811—1812).

Född i Växjö 1784 $^{12}/_{12}$. Stud. i Lund 04, fil. mag. 08, med. kand. 09, med. lic. 10, kir. mag. 11, med. dr i Lund 13. T. f. anatomiæ prosector i Stockholm under några månader 11—12. Reg. läk. vid Södra skånska inf. reg. 12; deltog i denna egenskap i fälttåget i Tyskland 13—14. Assessors n. h. o. v. 16. — Död i Lund 1819 $^{15}/_{7}$.

[Hugo Herman Böcker (utn. 1811, men tillträdde ej befattningen). Se sida 17.]

Nils Åkerman (1812—1824). Se sida 20.

August Wilhelm Brunius (t. f. 1824—1825).

Född i Tanums prästgård, Bohuslän, 1795 $^{12}/_{2}$. Stud. i Lund 17, med. kand. 22, med. lic. 23, kir. mag. 24, med. dr i Lund 25. T. f prosektor vid Karol. Inst. 24—25. Provinsialläk. på Öland fr. 25 och kurhusläk. i Borgholm fr. 27 till 55. — Död i Stockholm 1867 $^{19}/_{1}$.

Magnus Christian Retzius (1825—1830). Se sida 28.

Nils Dahlin (t. f. 1830—1833).

Född i Stockholm 1805 27/5. Stud. i Uppsala 22, kir. mag. 29, med. kand 30, med. lic. 32, med. dr i Uppsala 35. T. f. prosektor vid Karol. Inst. 30—33. Sjukhusläk. vid Allm. garnisonssjukhuset i Stockholm 33. Provinsialläk. i Nora distrikt 34—46. Död å Lindfors bruk, Nyeds s:n, Värmlands län, 1847 11/1.

Johan Ellmin (t. f. 1834—1835).

Född i Hvarfs s:n, Skaraborgs län, 1797 6/1. Stud. i Uppsala 20, fil. kand. 26, fil. mag. 27, med. kand. 30, med. lic. 33, kir. mag. 35, och med. dr i Uppsala s. år. T. f. prosektor vid Karol. Inst. 34—35 och samtidigt t. f. prov. kirurg i Stockholms län. Fattigläk. i Storkyrkoförsaml. 34—44, läk. vid Sjömanshuset i Stockholm 38—50. Koleraläk. å Öland 50, provinsialläk. i Vemdalen i Härjeådalen 50—64. Vitter förf. — Död i Stockholm 1865 10/7.

Fredrik Emil Sundevall (t. f. 1835—1846).

Född å Högestad, Malmöhus län, 1811 19/7. Stud. i Lund 24. Elev å apotek i Lund 25 - 28. Med. kand. 37, med. lic. 39, kir. mag. 40. Stud. i Paris, Wien och Berlin 42—43, med. dr 44. Koleraläk. pa Oroust 34. T. f. prosektor vid Karol. Inst. 35—46. Fattigläk. i Kungsholms församl. 39—46 och t. f. lärare i rättsmedicin vid Karol. Inst. 44—46. Prof. i anatomi, fysiologi och medicinal-lagfarenhet vid Uppsala univ. 46—77. Led. af Vet. soc. i Uppsala 47. — Död å Mariedal, Uppsala län, 1881 31/7.

Carl Gustaf Santesson (t. f. 1846). Se sida 46.

Fredrik August Wahlgren (t. f. 1846—1849 och 1850—1852).

Född i Lund 1819 26/8. Stud i Lund 36, med. kand. 45, med. lic. 47, kir. mag. 48, med. dr 50. Förrättade prosektors tjänst vid Karol. Inst. 46—48. Sjukhusläk. vid armén i Skåne 48. T. f. adjunkt och prosektor vid Karol. Inst. 48—49; docent i teoretisk och rättsmedicin vid Lunds univ. 49, t. f. professor därstädes i samma ämnen 50—51 och h. t. 52. Adjunkt och prosektor i anatomi vid Karol. Inst 50—52. T. f. professor och andre lärare vid Veterinärinrättningen i Stockholm 51. Adjunkt och prosektor i anatomi vid Lunds univ. 52—57, professor i zoologi därstädes från 57. Led. af Fysiogr. sällsk. i Lund 59. Fil. hedersdr i Lund 68. — Död i Lund 1877 26/1.

Nils Ehrenfried Ekströmer (t. f. 1849—1850).

Född i Stockholm 1826 8/10. Stud. i Uppsala 44. Kir. mag. 54. Vikar. prosektor vid Karol. Inst. 49—50. Biträd. läk. å fregatten Eugenie under dess världsomsegling 51—53. Sjukhusläk. vid Allm. garnisonssjukhuset 55, vid Gotlands nationalbeväring 57. Lasaretts- och hospitalsläk. i Visby från 58. — Död i Visby 1859 12/6.

Anders Anderson (t. f. 1852—1853). Se sida 28.

Johan Gustaf Hjalmar Kinberg (t. f. 1853—1856).

Född i Grönby prästgård, Malmöhus län, 1820 13/5. Stud. i Lund 38, fil. mag. 44, med. kand. 48, med. lic. 49, kir. mag. 50 och med. dr s. år. Uppbördsläk. å korvetterna Gefle och Jarramas 3 mån. 51 och å fregatten Eugenie under dess världsomsegling 51—53. Andre bat. läk. vid flottans station i Karlskrona 52—53. T. f. prosektor och adjunkt i anatomi vid Karol. Inst: 53—56. Fattigläk. i Kungsholms församl. 53. Lärare i zoologi vid Skogsinstitutet 55. T. f. andre professor vid Veterinärinrättningen i Stockholm 54, t. f. adjunkt 55, t. f. professor därstädes 56, samt ordin. professor 59—86; föreståndare för Veterinärinrättningen 56—62, för Veterinärinstitutet 72—86. — Död i Stockholm 1908 29/8.

Otto Christian Lovén (t. f. 1856—1857 och 1858—1859, ord. 1863—1874). Se sida 71.

Otto Mauritz Leonhard Carlheim-Gyllensköld (t. f. 1857—1858 och 1859—1860).

Född å Wallen, Voxtorps s:n, Hallands län, 1831 23/7. Stud. i Lund 49, fil. kand. och fil. mag. i Lund 53; kir. kand. 58. T. f. prosektor vid Karol. Inst. 57—58 och 59—60.

Peter Alrik Törnblom (t. f. 1861—1863). Se sida 49.

c) **E. o. Professorer.**

John Vilhelm Berg (t. f. 1881—1885). Se sida 47.

Carl Albert Lindström (e. o. prosektor 1885—1888, t. f. e. o. professor 1888—1890). Se sid. 21.

[Se vidare lärare i histologi, sid. 74].

d) **Prosektorer** (enligt stadganden af åren 1889 och 1892).

Johan Gustaf Ekehorn (t. f. 1888—1889).

Född i Tjureda s:n, Kronobergs län, 1857 22/3. Stud. i Uppsala 78, fil. kand. 81, med. kand. 85, med. lic. vid Karol. Inst. 88, med. dr 91. T. f. prosektor vid Karol. Inst. 88—89. Amanuens vid Serafimerlasarettet 89—90 och underkirurg därstädes 91—92. Docent i kirurgi vid Uppsala univ. 92—93. Lasarettsläk. i Härnösand 93—98, i Sundsvall 98—1909. Professor i kirurgi vid Uppsala univ. 1910.

Johan Petrus Lundgren (t. f. 1889—1890).

Född i Valbo s:n, Gefleborgs län, 1858 14/12. Stud. i Uppsala 78, med. kand. 83, med. lic. i Stockholm 87. Amanuens vid Serafimerlasarettet 87—88. T. f. prosektor vid Karol. Inst. 89—90. Praktiserande läkare i Stockholm 90—93. T. f. lasarettsläk. i Västerås 93—94, lasarettsläk. i Strömstad 94—95 och lasarettsläk. i Västerås från 95.

John Gottlieb Rissler (t. f. hösten 1890). Se sida 49.

Carl August Anton Ljunggren (t. f. våren 1891). Se sida 66.

Axel Wilhelm Theodor Westermark (t. f. 1891—1893).

Född i Marums s:n, Skaraborgs län, 1860 26/12. Stud. i Uppsala 81, med. kand. 86, med. lic. 90. T. f. underkirurg vid Akad. sjukhuset i Uppsala 90—91. T. f. prosektor vid Karol. Inst. från och med hösten 91. — Död i Stockholm 1893 29/1.

Nils Valdemar Åkerblom (t. f. 1892—1893 och 1896).

Född i Stockholm 1866 11/8. Stud. ex. i Umeå 83, stud. i Lund 84, med. kand. vid Karol. Inst. 89 och med. lic. därstädes 96. T. f. prosektor vid Karol. Inst. 92—93 och h.-t. 96. Amanuens och underkirurg vid Serafimerlasarettet 96—99. T. f. lasarettsläk. i Gefle 1900—01 och i Finspång 02. Lasarettsläk. i Finspång 03—05, läk. vid Finspångs och Lotorps bruk 02—05. Lasarettsläkare i Visby 05—07. Öfverläk. vid kir. afdeln. af lasarettet i Falun från 07.

Jules Heribert Åkerman (1893—1894). Se sida 47.

Johan Vilhelm Hultkrantz (1894—1898, t. f. 1898 —1899).

Född i Uppsala 1862 11/12. Stud. i Uppsala 80, med. kand. 88, med. lic. vid Karol. Inst. 91, med. dr 97. Underläk. vid Sofiahemmet 91—92 och lärare vid dess sköterskeskola 92—94. Prosektor vid Karol. Inst. 94—98, t. f. prosektor 98—99. Lärare i anatomi vid Tandläk. inst. 98—99. T. f. professor vid akad. för de Fria Konst. 94 och 95. Läk. vid Ytterå brunns- och badanstalt 93—04 och vid Hjo badanstalt fr. 05. Docent i anatomi vid Karol. Inst. 97—99 och vid Uppsala univ. 99. E. o. professor i anatomi vid Uppsala univ. 99—08, professor fr. 09.

Emil Algot Holmgren (t. f. våren 1899). Se sida 74.

Carl Albert Lindström (från 1898, tjänstgör. fr. hösten 1899). Se sida 21.

e) **Docenter.**

Magnus Gustaf Retzius (1871—1877). Se sida 21.

Johan Vilhelm Hultkrantz (1897—1899). Se ofvan.

Lärare i obstetrik och gynäkologi.

a) **Professorer.**

David Schulz, adlad von Schulzenheim (1761—1778). Se sida 6.

Johan Kraak (1778—1781).

Född i Lund 1745. Stud. i Lund, med. kand. 75, med. lic. 77, med. dr 78. Adjunkt vid Allm. barnbördshuset i Stockholm 77—78, professor och direktör 78, tog på grund af sjuklighet afsked 81 och vistades sedermera i Tyskland till 86 och i Söderhamn till 1806. — Död i Skartofta prästgård (Öveds s:n), Malmöhus län, 1810 21/3.

Jacob Alm (1782—1821).

Född i Uppsala 1754 10/5. Stud. i Uppsala 70, med. dr 80. Adjunkt i obstetrik 81 och följande år professor och direktör för Allm. barnbördshuset, allt i Stockholm. Assessor i Colleg. medic. (och sedermera i K. Sundhetskollegium) 10—21. Led. af Kirurg. Societeten 95—97. — Död i Stockholm 1821 22/12.

Pehr Gustaf Cederschiöld (1822—1848).

Född å Lidboholm, Sjösås s:n, Kronobergs län, 1782 $^{4}/_{9}$. Stud. i Lund 98, fil. kand. 06. med. kand. och lic. 08, med. dr 09, kir. mag. 12. Läk. vid Södra arméns sjukhus i Lund 08 och fältläk. vid samma armés sjukhus i Malmö 09. Studerade i Köpenhamn 10—11. Anatomiæ prosector i Lund 11—13. Bosatte sig i Stockholm 13 och gjorde (16) en resa till Berlin och Köpenhamn för att studera animal magnetism. E. o. professor i obstetrik vid Karol. Inst. 17—22 och samtidigt adjunkt vid Allm. barnbördshuset. Professor i obstetrik vid Karol. Inst. och direktör för Allm. barnbördshuset 22—48. Dessutom intresserad riksdagsman och politisk skriftställare. — Led. af Vet.-akad. 30, af V. o. V. S. i Göteborg 33. — Död i Stockholm 1848 $^{12}/_{2}$.

Joseph Elliot (t. f. 1848—1849).

Född på Karlberg, Solna s:n, Stockholms län, 1799 $^{1}/_{1}$. Stud. i Uppsala 1816. fil. kand. 21 och fil. mag. s. år; med. kand. 25, med. lic. 26, med. dr 27 och kir. mag. 30. T. f. bataljonsläk. vid Svea artillerireg. 27—28, t. f. läk. vid Allm. garnisonssjukhuset 30. Provinsialkirurg i Stockholms län 30—34. T. f. adjunkt i obstetrik vid Karol. Inst. 37 och ord. adjunkt 38—49. T. f. professor i obstetrik och direktör för Allm. barnbördshuset 48—49. Lärare vid barnmorskeundervisningsanstalten i Stockholm fr. 49. Professors n. h. o. v. samma år. — Död i Stockholm 1855 $^{4}/_{1}$.

Magnus Christian Retzius (1849—1864).

Född i Lund 1795 $^{28}/_{8}$. Stud. i Lund 1805, med. kand. 12, med. lic. 13, med. dr 15 och kir. mag. s. år. Läk. vid Allm. garnisonssjukhuset i Stockholm 15, hofmedikus 16—37. Läk. vid Krigsakad. å Karlberg 16—25 och lärare i naturalhistoria och kemi därstädes 18—25. Sv. Läk. sällskapets bibliotekarie 25—31. Lifmedikus 18. Prosektor vid Karol. Inst. 25—30. Föreståndare och läkare vid barnbörds- och barnhuset Pro Patria i Stockholm 28—48. Regementsläk. vid Svea lifgarde 31—48. Professor i obstetrik vid Karol. Inst. och direktör för Allm. barnbördshuset 49—64. Led. af Krigsvet.-akad. 21, af Vet.-akad. 36 samt af åtskilliga utländska lärda samfund. — Död i Stockholm 1871 $^{1}/_{10}$.

Anders Anderson (1864—1887).

Född i Ödestugu s:n, Jönköpings län, 1822 $^{6}/_{7}$. Stud. i Lund 39, fil. kand. 41, fil. mag. s. år, med. kand. 52, med. lic 55, kir. mag. 57, med. dr 63. T. f. prosektor vid Karol. Inst. 52—53. T. f. adjunkt i obstetrik vid Karol. Inst. 57—63, ord. adjunkt 63—64; professor i obstetrik och gynäkologi vid Karol. Inst. och direktör för Allm. barnbördshuset 64—87. Vitter förf. En af de 18 i Sv. akad. 75. — Död i Östrabo vid Växjö 1892 $^{10}/_{9}$.

Nils Wilhelm Netzel (1887—1899).

Född i Stockholm 1834 $^{1}/_{11}$. Stud. i Uppsala 53, med. kand. 58, med. lic. 61, med. dr 65. Amanuens och underläk. vid Serafimerlasarettets med. afd. 61—63. T. f. adjunkt i obstetrik och gynäkologi vid Karol. Inst. 64—65 och ord. adjunkt 65—79, e. o. professor i samma ämnen 79—87 och ord. professor samt direktör för Allm. barnbördshuset 87—99. Hedersled. af Sv. läkaresällsk. 1904.

Frans Johan Eugène Westermark (t. f. 1900—1902, ord. 1902—).

Född i Börstigs s:n, Skaraborgs län 1853 $^{5}/_{11}$. Stud. i Uppsala 75, med. kand. vid Karol. Inst. 80, med. lic. 83, med. dr 87. Amanuens vid Allm. barnbördshuset 83. Underläkare vid Stockholms stads och läns kurhus 83—85 och vid Sabbatsbergs sjukhus 86—88; docent i obstetrik och gynäkologi vid Karol. Inst. 87—1902, t. f. professor i samma ämnen 1900—02, ordinarie professor och direktör för Allm. barnbördshuset från 1902.

Mauritz Johan Salin (1909—).

Född å Henriksholm, Ånimskogs församl., Älfsborgs län, 1851 $^{5}/_{1}$. Stud. i Uppsala 68, med. kand. 73; med. lic. vid Karol. Inst. 76, med. dr 78. Underläkare vid Stockholms stads och läns kurhus 77—78. Docent i obstetrik och gynäkologi vid Karol. Inst. 78—88. T. f. e. o. professor i samma ämnen 85, 86 och 87—88; e. o. professor 88—1908 och ord. professor från och med 1909.

b) **Adjunkter.**

Carl Ribben (1767—1777).

Född i Stockholm 1734 $^{23}/_{6}$. Stud. i Uppsala 51, äfvensom i Stockholm; med. dr 65. Erhöll fullmakt som adjunkt i obstetrik i Stockholm 1767, då han befann sig på studieresa i Paris; tillträdde befattningen efter hemkomsten 69. [Under hans vistelse i utlandet bestreds adjunktsbefattningen 68—69 på förordnande af med. dr *Carl Gustaf Sandmark*, som dog 1769]. Assessor i Colleg. medic. 76; förste läk. vid Allm. koppympningshuset i Stockholm s. år. Intendent vid Djurgårdsbrunn 77—82. Läk. vid fältlasarettet i Stockholm 88—91. — Död i Stockholm 1803 $^{15}/_{6}$.

Johan Kraak (1777—1781). Se sida 26.

Caspar Trendelenburg (1778—1781).

Född i Malmö 1755 25/5. Stud. i Lund 66, med. lic. 77, med. dr 78. Adjunkt i obstetrik i Stockholm 78—81. Stadsläkare i Karlshamn 81 och lärare i barnförlossningsvetenskapen i Skåne (Malmö) fr. 87. Professors n. h. o. v. 86. — Död i Malmö 1820 1/9.

Jakob Alm (1781—1782). Se sida 26.

Lars Brandelius (1782—1783).

Född i Ullervads s:n, Skaraborgs län, 1748 7/?. Stud. i Uppsala 69, fil. mag. 76, med. lic. 79, med. dr (primus) 80. Bat.-kirurg vid Upplands reg. 79, regementsfältskär vid Konungens reg. 81. Fattigläkare i Stockholm 79. Adjunkt i obstetrik i Stockholm 82—83. Tillträdde eloquentiæ lektoratet i Skara 83. T. f. provinsialläkare i Skaraborgs län 91. — Död i Skara 1811 13/9.

Nils Linderholm (1783).

Född å Olby bruk, Fryksände s:n, Värmlands län, 1755. Stud. i Uppsala 74, kirurg. stud. 80, med. lic. 82. Adjunkt i obstetrik i Stockholm 83, men dog redan efter ett par månader i Uppsala 1783 19/4.

Carl Jonsson Norell (1783—1785).

Född i Nårunga s:n, Älfsborgs län, 1746. Stud. i Uppsala 67, filos. examen 76. Stud. i Stockholm 78—79. Med. kand. i Uppsala 79, med. lic. 80 med. dr s. år. Adjunkt i obstetrik i Stockholm 83. — Död i Stockholm 1785 i januari.

Eric Odhelius (1785—1786).

Född i Flo prästgård, Skaraborgs län, 1760 8/11. Stud. i Uppsala 77; med. dr (primus) 85. Adjunkt i obstetrik i Stockholm 85—86; regementsläk. vid Skaraborgs reg. 86—1812. Fältläkare vid arméns sjukhus i Lovisa 89—90 och vid norska gränsen 1808. Intendent vid Lundsbrunn 12—21. Assessors n. h. o. v. 1790. Led. af Vet.-akad. 1809. — Död på Oresjön i Dalsland 1834 7/2.

Olof Jacob Ekman (1787—1788).

Född i Stockholm 1761 12/3. Stud. i Uppsala 79. Underfältskär vid Serafimerlasarettet 84—85. Med. kand. 85, med. lic. 86, kir. mag. s. år, med. dr 88. Adjunkt i obstetrik i Stockholm 87—88. Regem.-läk. vid Södra skånska kavallerireg. 88—92, vid K. Lifdrabantkåren 92—22. Professor i anatomi vid akad. f. d. Fria Konst. 98. Intendent vid Djurgårdsbrunn 99. Läk. vid tullstaten i Stockholm 1800; fältläk. vid kustarméns sjukhus i Stockholm 08 och 09. Läk. vid Instit. för blinda och döfstumma 11. Öfverfältläkares n. h. o. v. 13 och utn. öfverfältläkare vid arméns flotta samt 1:ste reg.-läk. vid samma flottas Stockholmseskader 22 (t. f. sedan 16). Led. af akad. för de Fria Konst. 1799. — Död i Stockholm 1839 27/6.

Christopher Carlander (1788—1793).

Född i Yllestads socken, Skaraborgs län, 1759 $^{30}/_{7}$. Stud. i Uppsala 78, med. lic. 86, med. dr 88, med. jubeldr 1841. Fattigläkare i Klara församl. i Stockholm 87; skeppsläk. under en resa till Vestindien s. år. Fältläkare i Göteborg 88 och s. år utnämnd adjunkt i obstetrik i Stockholm. Fältläk. i Finland 89—91; intendent vid Norrmalms brunn 92. Andre stadsläk. i Göteborg 93 och förste stadsläkare därstädes 1800—12. Upphörde med utgången af 13 med sin stora praktik i Göteborg och öfverflyttade till Stockholm 14. Sekreterare i Sv. Läk.-sällsk. 17—18. Assessor i Sundhetskollegium 17—38, hedersledamot af samma kollegium 38. Led. af Vet.-akad. 12 samt af ett flertal direktioner m. m. — Död i Stockholm 1848 $^{8}/_{5}$.

Jonas Henrik Gistrén (1793—1805).

Född i Karlshamn 1767 $^{7}/_{6}$. Stud. i Lund. 84, med. lic. 92, med. dr 94. T. f. adj. i obstetrik i Stockholm 88, 89 och 90, ord. adjunkt 93—05. Professors n. h. o. v. 98. Led. af Vet.-akad. 74, hedersled. af Sundhetskollegium 16. En af Sv. Läk.-sällskapets stiftare. — Död i Stockholm 1847 $^{21}/_{5}$.

Jacob Josua Betulin (1805—1817).

Född i Åkers s:n, Södermanlands län, 1776 $^{18}/_{12}$. Stud. i Uppsala 97, med. kand. och lic. 1803, med. dr 04, kir. mag. 05. Adjunkt i obstetrik i Stockholm 05—17, sedan 15 vid Karol. Inst. Vaccinatör i Stockholm 16. Professors n. h. o. v. 17. — Död i Stockholm 1822 $^{2}/_{2}$.

[1816—17 var *Philip Anders Trendelenburg* (f. 1791 $^{28}/_{2}$, död 1824 $^{18}/_{1}$) t. f. adjunkt i obstetrik].

Pehr Gustaf Cederschiöld (1817—1822). Se sida 28.

Anders Fredrik Idström (1822—1838).

Född i Ringkarleby s:n, Örebro län, 1787 $^{20}/_{6}$. Stud. i Uppsala 1807, med. kand. 17, med. lic. 20, kir. mag. 22, med. dr s. år. Adjunkt i obstetrik vid Karol. Instit. 22—38, idkade därefter enskild praktik i Stockholm. — Död i Stockholm 1854 $^{31}/_{7}$.

Joseph Elliot (1838—1849). Se sida 28.

Gustaf Fredrik Hjort (t. f. 1850—1857).

Född i Kristianstad 1818 14/9. Stud. i Lund 36, med. kand. 43, med. lic. 45, kir. mag. 46. Uppbördsläk. å korvetten Najaden under resa till Vestindien och Sydamerika 47. Underläkare vid Danviks hospital 48—49. Bibliotekarie i Sv. Läk.-sällsk. 49—50. T. f. adjunkt i obstetrik vid Karol. Instit. 50—57. Andre bat. läk. vid Göta artill. reg. 57—69. Lärare vid barnmorskeläroanstalten i Göteborg 57 och direktör för samma anstalt med professors n. h. o. v. 58—76. Reg. läk. vid Vestgöta reg. från 69. Led. af Vet. o. V. S. i Göteborg 58. — Död i Göteborg 1876 31/3.

Anders Anderson (t. f. 1857—1863, ord. 1863—1864). Se sida 28.

Nils Wilhelm Netzel (t. f. 1864—1865, ord. 1865—1879). Se sida 29.

c) E. o. Professorer.

Pehr Gustaf Cederschiöld (1817—1822). Se sida 28.

Nils Wilhelm Netzel (1879—1887). Se sida 29.

Mauritz Johan Salin (t. f. 1887—1888, ord. 1888—1908). Se sida 29.

d) Docenter.

Sven Sköldberg (1867—1872).

Född i Jönköping 1838 30/11. Stud. i Uppsala 56, med. kand. 61, med. lic. vid Karol. Inst. 64, med. dr 67. Docent i gynäkologi vid Karol. Inst. från 1867. — Död i Stockholm 1872 22/10.

Mauritz Johan Salin (1878—1888). Se sida 29.

Frans Johan Eugène Westermark (1887—1902). Se sida 29.

Carl David Josephson (1891—1909).

Född i Stockholm 1858 25/2. Stud. i Uppsala 74, med. kand. vid Karol. Inst. 80, med. lic. 85, med. dr 87. Docent i obstetrik och gynäkologi vid Karol. Inst. 1891—1909. Bitr. läk. vid Sabbatsbergs sjukhus kirurg. afd. 94—99. Professor i obstetrik och gynäkologi vid Uppsala universitet 1909.

Edvard Fabian Emanuel Alin (1900—1906).

Född å Norns bruk, Hedemora landsförsaml., Kopparbergs län, 1859 $^{18}/_{4}$. Stud. i Uppsala 78, med. kand. 86, med. lic. 90, med. dr 93, allt i Uppsala. Biträd. läk. vid barnbördshuset Pro Patria i Stockholm 92–99 och öfverläkare därstädes 99—01. Docent i obstetrik och gynäkologi vid Karol. Inst. 1900—06. Biträd. lärare vid barnmorskeläroanstalten i Stockholm från 96 och biträd. läk. vid Södra barnbördshuset därst. fr. 97.

Karl Emil Bovin (1906—).

Född i Stockholm 1868 $^{19}/_{8}$. Stud. i Uppsala 87, med. kand. vid Karol. Inst. 91, med. lic. 97, med. dr 03. Amanuens vid Serafimerlasarettet och Allm. barnbördshuset 96—99. Amanuens och underkirurg vid Sabbatsbergs sjukhus 99–01. Docent i obstetrik och gynäkologi vid Karol. Inst. från 06.

John Hjalmar Forssner (1907—).

Född i Stockholm 1873 $^{3}/_{10}$. Stud. i Uppsala 92, med. kand. vid Karol. Inst. 98, med. lic. 03, med. dr 06. Docent i obstetrik och gynäkologi vid Karol. Inst. från 07. Redakt. af Allm. Svenska läkaretidn. från 05.

Erik Olof Magnus Ahlström (1910—).

Född i Malmö 1877 $^{17}/_{12}$. Stud. i Lund 95, med. kand. vid Karol. Inst. 1900, med. lic. 05, med. dr 10. Docent i obstetrik och gynäkologi vid Karol. Inst. från 10.

Lärare i (naturalhistoria och farmaci, medicin och farmaci) kemi och farmaci.

a) Professorer.

Peter Jonas Bergius (1761—1790).

Född i Eriksstad, Hvittaryds s:n, Kronobergs län, 1730 $^{6}/_{7}$. Stud. i Lund 46, i Uppsala 49, med. dr 54. Praktiserande läkare i Stockholm. Professor i historia naturalis och farmaci i Stockholm från 62 (utn. 1761). Assessor i Colleg. medic. från 66. Led. af Vet. akad. 58, af Fysiogr. sällsk. i Lund 76, af Vet. soc. i Uppsala 77 samt af flera utländska lärda sällskap. Stiftare (jämte brodern B. Bergius) af »Bergianska trädgårdsskolan». — Död i Stockholm 1790 $^{10}/_{7}$.

Anders Sparrman (1790—1803).

Född i Tensta s:n, Uppsala län, 1748 $^{27}/_{2}$. Stud. i Uppsala 58, med. kand. 70, med. dr 75. Vetenskapliga resor till Ostindien 65—67, till Cap, Söderhafvet och Kafferlandet 72—76, till London 76—77, till Afrikas vestkust 87—88 Intendent öfver Vet. akad:s naturalie-kabinett 80—98, professors n. h. o. v. 81. Biträd. fältläkare i Karlskrona 89. Professor i medicin och farmaci i Stockholm 90—03, med säte och stämma som assessor i Colleg. med.; 03 ordin. assessor i Colleg. med. och (efter 13) i Sundhetskollegium. Fattigläk. i Klara församl. 14. Led. af Vet. akad. 76, af Fysiogr. sällsk. i Lund och af Vet. o. V. S. i Göteborg s. år, samt af en stor mängd utländska lärda sällskap. — Död i Stockholm 1820 $^{9}/_{8}$.

Jöns Jakob Berzelius (t. f. 1804—1805). Se nedan.

Conrad Quensel (1805—1806).

Född i Ausås s:n, Kristianstads län, 1767 $^{10}/_{12}$. Stud. i Lund 83, fil. mag. 87; stud. i Uppsala 91, med. dr 97. Intendent öfver Vet.-akad:s naturalie-kabinett 98, lärare i kemi och naturalhistoria vid Krigsakademien å Karlberg s. år. Professor i naturalhistoria och farmaci i Sthlm 05. Led. af Vet. o. V. S. i Göteborg 04. — Död å Karlberg 1806 $^{22}/_{8}$.

Jöns Jakob Berzelius, adlad och friherre Berzelius (1807—1831).

Född i Väfversunda, Rogslösa s:n, Östergötlands län, 1779 $^{20}/_{8}$. Stud. i Uppsala 96, med. kand. 01, med. lic. s. år, med. dr 04. Adjunkt i medicin och farmaci i Stockholm 02—07 (därunder t. f. professor i samma ämne 04—05). Läk. vid Wernerska brunns-inrättningen i Sthlm 03; fattigläkare i Sthlm (östra delen af Norrmalm) 05—09. Assessors n. h. o. v. 05. Lärare i kemi vid Krigsakademien å Karlberg 06. Professor i medicin och farmaci vid kirurgiska skolan i Stockholm från 07, till dess Karol. Institutet organiserats, då professionen fick omfatta endast kemi (och farmaci) och sedan innehades af Berzelius t. o. m. 31. Assessor i Colleg. med. 10—13 och därefter i Sundhetskollegium t. o. m. 31. Adlad 18. Vet. akad:s ständ. sekreterare s. år. Bevistade riksdagen 23. Friherre 35. Led. af Vet. akad. 08, af Krigsvet. akad. 11, af Landtbr. akad. 12; hedersled. af Vitt. hist. och ant. akad. 29, af Vet. o. V. S. i Göteborg 32; en af de 18 i Sv. akad. 37, hedersled. af Vet. soc. i Uppsala 45, samt led. och hedersl. af mer än 80 utländska lärda sällskap äfvensom af en mängd kommittéer m. m. Fil. hedersdr i Dorpat 29, i Köpenhamn 47. Professor honorarius vid Karol. Inst. fr. 32. En af stiftarne af Sv. läk. sällskapet. — Död i Stockholm 1848 $^{7}/_{8}$.

Carl Gustaf Mosander (t. f. 1832—1836, ord. 1836—1858).

Född i Kalmar 1797 $^{10}/_{9}$. Elev å apoteket Ugglan i Stockholm 12, farm. stud. ex. 17; elev vid Karol. Inst. 20, kir. mag. 25, T. f. adjunkt i kemi och farmaci vid Karol. Inst. 24—29, ord. adjunkt 29—32, t. f. professor 32—36 och ord. professor 36—58. Amanuens vid Riksmuseets mineralog. afdelning 30, intendent därstädes 45. Lärare vid Farmaceut. Inst. 45—57 och Inspektor för samma institut fr. 46. Led. af Vet. akad. 33, af Landtbr. akad. 42, af Vet. soc. i Uppsala 47. — Död å Ängsholm, Lofö s:n, Stockholms län, 1858 $^{15}/_{10}$.

Nils Peter Hamberg (t. f. 1858—1859). Se sida 38.

Carl Alexander Müller (t. f. 1859).

Född i Wellershof, Bayern, 1828 $^{9}/_{5}$. Stud. i Leipzig, fil. dr 51. Lärare vid Teknol. Inst. i Stuttgart och Chemnitz 51; professor och agrikulturkemist vid Landtbruksakademiens i Stockholm experimentalfält och agrikulturkemiska försöksanstalt 56—69. T. f. professor i kemi och farmaci vid Karol. Inst. under 2 mån. våren 59. Godsägare. Led. af Landtbr. akad. 57. — Död å Stensjöholm i Kronobergs län 1906 $^{28}/_{1}$.

Sten Stenberg (1859—1884).

Född å Gripsholm, Kärnbo s:n, Södermanlands län, 1824 $^{23}/_{11}$. Stud. i Uppsala 43, fil. kand. 48, fil. mag. 51. Biträd. lärare vid skolor i Stockholm 48—49. Stud. vid Karol. Inst. 49, med. kand. i Uppsala 52, med. lic. 54, med. dr s. år, kir. mag. 56. T. f. adjunkt i kemi och farmaci vid Karol. Inst. och laborator vid Farm. Inst. 54—57. Docent i farmaci och fysiologisk kemi vid Uppsala univ. 57. Professor i medicinsk och fysiolog. kemi vid Uppsala univ. 58. Professor i kemi och farmaci vid Karol. Inst. 59—84; t. f. inspektor för samma institut fr. h. t. 71. Led.° af Landtbr. akad. 70, af Vet. akad. 75 samt af åtskilliga kommittéer. — Död nära Vaxholm 1884 $^{11}/_{7}$.

Grefve Karl Axel Hampus Mörner (t. f. 1884—1886, ord. 1886—).

Född å Stjernfors, Ljusnarsbergs s:n, Örebro län, 1854 $^{4}/_{9}$. Stud. i Uppsala 72, med. kand. 80, med. lic. vid Karol. Inst. 84, med. dr 86. T. f. e. o. laborator i kemi vid Karol. Inst. 83—84. T. f. professor i kemi och farmaci vid Karol. Inst. 84—86 och ord. professor fr. 86. Rektor vid Karol. Inst. från 98. Led. af Vet. akad. 98, af Fysiogr. sällsk. i Lund 1900, af Vet. soc. i Uppsala 08.

[Severin Jolin (1909—). Se sida 39].

b) **Demonstratorer** (i botanik).

Erik Tuvén (1761—1766).

Född 1721 (?). Stud. i Uppsala. Ämnessven hos Vet.-akad. 1743. V. aktuarie hos Colleg. medic. Höll från 54 å Riddarhuset offentl. föreläsningar i naturalhistoria samt ledde botaniska exkursioner. Föreståndare för Serafimerlasarettets botan. trädgård 60. Demonstrator i naturalhistoria och botanik i Stockholm fr. 1761 $^{22}/_{12}$. — Död (i Stockholm?) 1766 $^{24}/_{5}$.

Peter Strandman (1766—1776).

Född i Stockholm 1743 $^{23}/_{12}$. Stud. i Uppsala 57; kir. stud. 62, med. dr i Lund 68. Demonstrator i botanik i Stockholm fr. 66. Förordnades såsom läkare vid epidemier i Sala 73 och Falun 75. — Död i Falun 1779 $^{14}/_{3}$.

Daniel Wickman (1776—1793).

Född i Karlskrona 1741 $^{9}/_{8}$. Stud. i Uppsala 65, med. kand. 75, med. lic.?, med. dr 80. Notarie i Colleg. med. 76 och demonstrator i botanik i Stockholm s. år. Fattig.-läk. å Södermalm 81—89. Andre fältläk. vid finska armén under kriget 89—90. Provinsialläk. i Filipstad 92. — Död i Filipstad 1800 $^{7}/_{11}$.

Zacharias Colliander (1793—1794).

Född i Älghults prästgård, Kronobergs län, 1768 $^{2}/_{2}$. Stud. i Uppsala 84, med. kand. 92, med. lic. och dr 93. Demonstrator i botanik och notarie i Colleg. medic., äfvensom fattigläk. i Stockholm 93 samt provinsialläk. i Kalmar redan 94, genom tjänstebyte med *J. G. Wahlbom* (se nedan!) — Död i Kalmar 1820 $^{14}/_{2}$.

Johan Gustaf Wahlbom (1794).

Född i Svennevads s:n, Örebro län, 1724 $^{7}/_{1}$. Stud. i Uppsala 44, med. dr (primus) 51, med. jubeldr 1804. Provinsialläk. i Kalmar 53—94. Assessors n. h. o. v. 55. Notarie i Colleg. medic. och demonstrator i botanik i Stockholm 94 (se ofvan under *Colliander*), men begärde afsked efter en månad och har väl således knappast tjänstgjort i dessa befattningar. Led. af Vet.-akad. 57. — Död i Kalmar 1807 $^{25}/_{1}$.

[Demonstratorslönen uppbars 1794—1798 af notarien i Colleg. medic. *Anders Birger Kellman* och 1799—1809 af notarien, primarie kämnären *Johan Fredrik Stenberg*, hvilka dock ej torde utöfvat någon lärareverksamhet.]

[Lorens Münter Philipson (1809).

Född i Ystad 1766 $^{17}/_{3}$. Stud. i Lund 82, med. dr 90. Docent i medicin vid Lunds univ. 91. Sjukhusläkare i Karlskrona under kriget 89—90. Fattigläkare i Stockholm 91—92. Vice prof. i anatomi vid Akad. för de Fria konst. 92—98. Professors n. h. o. v. 94. Sekreterare i Colleg. medic. (och Sundhetskollegium) 1806—35, notarie (och demonstrator) från 09. Demonstratorslönen uppbars ej af Philipson, utan tilllades adjunkten i medicin och farmaci *M. M. Pontin* (se sid. 37). — Död i Stockholm 1851 $^{3}/_{11}$].

[Se vidare lärare i naturalhistoria, materia medica etc. sid. 43]

c) **Adjunkter** (i medicin och farmaci, sedermera kemi och farmaci).

Jöns Jakob Berzelius (1802—1807). Se sida 34.

Magnus Martin Pontin, adlad af Pontin (1807—1812).

Född i Askeryds prästgård, Jönköpings län, 1781 20/1. Stud. i Uppsala 98, med. kand. 1804, med. lic. 05, kir. mag. 06 och med. dr i Uppsala s. år. Adjunkt (och demonstrator) i medicin och farmaci i Stockholm 07—12. Hofmedikus 07, lifmedikus 09. Adjung. ledamot af Colleg. medic. 10 och 11; assessor i Sundhetskollegium 13, t. f. medicinalråd 35, medicinalråd 41—52. Läkare vid K. teatern 22. Förste lifmedikus 25. Adlad 17. Led. af Vet.-akad. 15, af Landtbr.-akad. 17, m. m. Minnestecknare, vitter förf. — Död i Stockholm 1858 30/1.

Nils Gabriel Sefström (t. f. 1812—1813, ord. 1813—1820).

Född i Ilsbo prästgård, Gäfleborgs län, 1787 2/6. Stud. i Uppsala 07, med. kand. 12, med. lic. 13, med. dr s. år. E. o. adjunkt i kemi och farmaci vid Karol. Inst. 12 och ord. adjunkt 13—20. T. f. lärare i naturalhistoria och kemi vid Krigsakademien på Karlberg 12 och ord. lärare 16. Underläkare vid Serafimerlasarettet 13—17. Sv. Läk.-sällsk:ts bibliotekarie 13—15. Professor vid artilleriskolan å Marieberg 18—20, t. f. professor i kemi och farmaci vid Karol. Inst. 18—19. Lärare vid Bergsskolan i Falun 20—38. Adj. ledamot af Bergskollegium fr. 39. Led. af Vet.-akad. 15, af Krigsvet.-akad. 16, af Vet.-soc. i Uppsala 33, af Landtbr.-akad. 41 samt af flera in- och utländska lärda sällskap. — Död i Stockholm 1845 30/11.

Gustaf Erik (Berggren) Pasch (1821—1829).

Född i Norrköping 1788 3/9. Hette då Berggren, men antog som student styffaderns namn Pasch. Stud. i Uppsala 1806, fil. mag. 21. Underläkare vid landtvärnssjukhuset i Örebro 08—10. T. f. adjunkt i kemi och farmaci vid Karol. Inst. 18—20 och ordin. 21—29. Thamisk lektor vid Vet.-akad. 23—51 och professors n. h. o. v. s. år. Sekret. i K. Patriot. sällskapet fr. 27. Idkade kem.-teknisk fabriksrörelse. Led. af Vet.-akad. 27, af Landtbr.-akad. s. år. — Död i Stockholm 1862 6/9.

Carl Gustaf Mosander (t. f. 1829—1832). Se sida 35.

Henrik Bernhard Palmær (t. f. 1832—1835).

Född i Hjortheds prästgård, Östergötlands län, 1801 21/8. Stud. i Uppsala 19, fil. mag. 30, med. kand. s. år. T. f. adjunkt i kemi och farmaci vid Karol. Instit. 32—35. Medarbetare i Aftonbladet. Bosatte sig 39 i Linköping som boktryckare. Led. af borgareståndet vid riksdagen 47—48. Tidningsman, vitter förf. — Död i Linköping 1854 7/7.

Nils August Wilander (t. f. 1835—1839).

Född i Stockholm 1808 3/7. Apotekselev i Stockholm 23—27. Stud. i Uppsala 28, med. kand. 34, med. lic. 36, med. dr 37. T. f. adjunkt i kemi vid Karol. Inst. 35—39. Lärare i kemi vid Farm. Inst. 37 - 39. Idkade därefter kemisk-teknisk fabriksrörelse fr. 40. Förordnades på nytt till adjunkt vid Karol. Instit. (i kemi och farmaci) 45—48. Laborator vid Farm. Instit. 45—48. Professor i kemi och kemisk teknologi vid Teknologiska Instit. 47—51. Led. af Landtbr.-akad. 48. — Död i Stockholm 1885 22/4.

Nils Johan Berlin (t. f. 1839—1845).

Född i Härnösand 1812 18/2. Stud. i Uppsala 30, fil. kand. 32, fil. mag. 33. Docent i kemi vid Uppsala univ. 34; lärare i naturalhistoria vid Härnösands gymnasium s. år. Med. kand. 36, med. lic. 37 och med. dr s. år. Lärare vid Nya element.-skolan i Stockholm 37—44. T. f. adjunkt i kemi och farmaci vid Karol. Inst. 39—45, lärare vid Farmac. Instit. 39—45. E. o. prof. i farmakologi vid Lunds univ. 45—47. Professor i kemi och mineralogi vid Lunds univ. 47—62, i medicinsk och fysiologisk kemi 62—64. Generaldirektör och t. f. ordf. i Sundhetskollegium 64—73 samt ordin. ordf. i Sundhetskollegium (senare Medicinalstyrelsen) 73—83. Led. af 1:sta kammaren 66—73. Led. af Vet.-akad. 44, af Fysiogr. sällsk. i Lund 49, af Vet.-soc. i Uppsala 59 (hedersled. 89), af Landtbr.-akad. 69 (hedersled. 77), af Vet. o. V. S. i Göteborg 70 och af Krigsvet.-akad. 71. Hedersled. af Sv. Läk.-sällsk. 67 samt led. och hedersled. af åtskilliga in- och utländska sällskap äfvensom af en mängd kommittéer och direktioner. — Död i Stockholm 1891 27/12.

Nils August Wilander (t. f. 1845—1848). Se ofvan.

Nils Peter Hamberg (t. f. 1848—1854).

Född i Stockholm 1815 4/11. Elev å apoteket Gripen i Stockholm 30, farm. stud.-ex. 34, apotek.-ex. 38. Stud. i Uppsala 41, med. kand. 46, med. lic. 48, kir. mag. 49, med. dr s. år. Innehade apoteket Hjorten i Stockholm 39—50. T. f. adjunkt i kemi och farmaci vid Karol. Inst. och laborator vid Farm. Inst. under förra hälften af 48 samt från dec. s. år till 54. Fattigläkare i Kungsholms församl. 50—53. Praktiserande kemist i Stockholm 55. T. f. professor i kemi och farmaci vid Karol. Inst. 58—59. Extra lärare i kemi m. m. vid Veterinärinrättningen i Stockholm 60. Lärare i kemi vid Farm. Inst. 61—73; lektor vid Veterinärinstitutet 68—76. T. f. rättskemist 72—74. Adjung. ledamot af Sundhetskollegium 74. Rättskemist och prof. 75—83. Led. af Landtbr.-akad. 72, af Vet.-akad. 78 samt af en mängd kommittéer. Hedersled. af Sv. Läk.-sällsk. 89. — Död i Stockholm 1902 13/2.

Sten Stenberg (t. f. 1854—1857). Se sid. 35.

Claes Gustaf Daniel Rollin (t. f. 1858).

Född å Österby bruk, Films s:n, Uppsala län 1833 24/1. Stud. i Uppsala 51, kir. kand. 57. T. f. laborator vid Farm. Inst. 57—58, t. f. adjunkt i kemi och farmaci vid Karol. Inst. 58. — Död i Stockholm 1858 12/9.

Anders Fredrik Tillberg (t. f. 1858—1860).

Född i Falun 1832 31/1. Stud. i Uppsala 50, kir. mag. 61. T. f. adjunkt i kemi och farmaci vid Karol. Inst. 58—60 och t. f. laborator vid Farm. Instit. 58—59. Amanuens och underkirurg. vid Serafimerlasarettet 62—63; sjukhusläk. vid Allm. garnisonssjukhuset 64—66; t. f. lärare i rätts- och statsmedicin vid Karol. Inst. 68—69. Landtbrukare. — Död i Flen, Södermanlands län, 1901 6/5.

Axel Johan Wimmerstedt (t. f. 1860—66, ord. 1866—79). Se nedan.

Grefve Karl Axel Hampus Mörner (t. f. e. o. laborator 1883—1884). Se sida 35.

Severin Jolin (t. f. e. o. laborator 1884—1885). Se nedan.

d) E. o. Professorer.

Axel Johan Wimmerstedt (1879—1883).

Född i Kalmar 1829 21/9. Stud. i Lund 47, fil. kand. 53, fil. mag. s. år, med. kand. 57, med. lic. 60, med. dr 68. T. f. adjunkt och laborator vid Karol. Inst. 60—66; adjunkt i medicinsk kemi och toxikologi vid Karol. Inst. 66—79. Lärare i farmaceutisk kemi och mineralogi vid Farm. Inst. 73—77. T. f. rättskemist 74—76. E. o. professor i kemi och farmaci vid Karol. Inst. 79—83. Sekreterare vid Karol. Inst. 64—74. Rättskemist och professor 83 94. — Död i Stockholm 1910 9/11.

Severin Jolin (t. f. 1885—1888, ord. 1888—).

Född i Stockholm 1852 28/5. Stud. i Uppsala 69, fil. kand. 72, fil. lic. 75, fil. dr s. år. Docent i kemi vid Uppsala univ. 75—79. Assistent i kemi vid Tekniska högskolan i Stockholm 77—80. Med. kand. vid Karol. Inst. 81, med. lic. 85, med. dr 88. Assistent hos rättskemisten 78—83, t. f. rättskemist 83. Biträd. läk. vid Söderköpings badanstalt 85. T. f. e. o. laborator i kemi vid Karol. Inst. 84—85; t. f. e. o. professor i kemi och farmaci därstädes 85—88, e. o. professor i samma ämnen 88—1908 och professor fr. o. med 1909. Red. af Medicinsk månadsrevy 1896—1900. Sekreterare i K. Patriotiska sällskapet sedan 1885, i Sv. Läkaresällsk. 1910.

[Under året 88—89 bestreds tjänsten af med. kand. *Hjalmar Dillner*, f. 1861, död 1898 såsom med. dr, professor och rättskemist.]

e) **Docent.**

John August Sjöqvist (1895—).

Född i Stockholm 1863 18/4. Stud. i Uppsala 84, med. kand. vid Karol. Inst. 88, med. lic. 93, med. dr 95. Docent i medicinsk kemi vid Karol. Inst. sedan 95; har i denna egenskap fr. o. m. 1898 varit förordnad att förestå den del af ord. professorns undervisning, hvarifrån denne såsom rektor varit befriad [med undantag af september 1902, 03 och 05 samt hela året 1904, då denna undervisning bestreds af rättskemisten, professorn med. dr *Bror Valter Herman Lindberger*, samt höstterminen 1906, då den fullgjordes af docenten vid Stockholms högskola fil. dr *Sigval Schmidt-Nielsen*]. Lärare i kemi vid Tandläkareinst. 98—99. Läkare vid Särö hafsbadanstalt 94—96, vid Södertälje badanstalt 97—1900; öfverläkare vid Ronneby brunn 1901—07. Praktiserande läkare i Stockholm.

f) **Biträdande lärare i kemi.**

John Gunnar Larson (1909—).

Född i Stockholm 1873 17/1. Stud. i Stockholm 92, i Uppsala 93. Med. kand. vid Karol. Inst. 98. Lärare i kemi vid Tandläkareinst. från 1900. Biträdande lärare vid kursen i "allmän" kemi vid Karol. Institutet från och med 1909.

Lärare i teoretisk medicin och kirurgi.

a) **Professorer.**

Erik Gadelius (1811—1827).

Född i Stockholm 1778 16/6. Stud. i Uppsala 95, i Åbo 98, med. kand. och med. lic. i Åbo 1800, kir. mag. i Stockholm 02, med. dr i Åbo 02. Läkare vid Krigsakad. å Karlberg 01. Intendent vid Sabbatsbergs brunn och läk. vid därvarande fattighus 03. Anatomiæ prosector i Stockholm 05. Assessors n. h. o. v. 10. Professor i teoretisk medicin och kirurgi vid (sedermera) Karol. Inst. 11. Led. af Vet.-akad. 17. En af Sv. Läkaresällskapets stiftare och dess sekreterare 08—12 samt 18÷21. — Död i Stockholm 1827 2/2.

Carl Johan Ekström (t. f. 1827—1836). Se sida 7.

b) **Adjunkter.**

Nils Åkerman (1812—1816). Se sida 20.

Carl Johan Ekström (1816—1827). Se sida 7.

Carl Wilhelm Henrik Ronander (1827—1835). Se sida 18.

Magnus Huss (1835). Se sida 7.
[Forts. se lärare i kirurgi, sid. 46].

Lärare i praktisk medicin och kirurgi.

a) Professorer.

Carl Fredrik Weltzin (1811—1815).

Född i Stockholm 1778 18/4. Stud. i Lund 93, i Uppsala 95, i Åbo 99; med. kand. och lic. i Åbo 1800, med. dr i Åbo 02, kir. mag. 08. Uppbördsläk. på örlogsflottan 01; förste kirurg på resa till Ostindien 02. Praktiser. läk. i Värmlands bergslag. Fältläk. vid värmländska fördelningen af Vestra armén 08 och förste fältläk. vid samma fördelning under marschen till Stockholm vid revolutionen 09. Provinsialläk. i Gotlands södra distrikt 10, i Älfsborgs län 10—15. Professor i praktisk medicin och kirurgi vid (sedermera) Karol. Inst. 11—15. Förste fältläkares n. h. o. v. 10; öfverfältläk. vid Stockholms garnison 11 och vid Svenska armén 12—14. Praktiserande läk. i Göteborg och läk. vid Sahlgrenska sjukhuset därstädes från 15; intendent vid Lundsbrunn 20. Regem.-läk. vid K. Göta artill.-reg. 21. Led. af V. o. V. S. i Göteborg 04. — Död i Göteborg 1828 31/3.

Johan Wilhelm von Döbeln (1815—1846).

Född å Björkholm, Veddige s:n, Hallands län 1785 22/1. Stud. i Lund 1800, i Uppsala 03; med. kand. i Uppsala 07, med. lic. 08, kir. mag. 09; med. dr 10. Sjukhusläk. vid Vestra armén 08—09; fältläkare vid svenska armén i Tyskland 13—14; regementsläk. vid Andra lifgrenad. reg. 15 och samma år öfverfältläkare vid Stockholms garnison. Professor i praktisk medicin och kirurgi vid Karol. Inst. från 1815. — Död i Stockholm 1846 20/4.

b) Adjunkter.

Johan Jacob Rådberg (t. f. 1811—1812).

Född i Källby s:n, Skaraborgs län, 1783 20/2. Stud. i Uppsala 1802, med. kand. 08, med. lic. 09, med. dr och kir. mag. 10. Fattigläk. i Stockholm 09—12. T. f. regem. läk. vid Svea lifgarde 11—12. T. f. adjunkt i praktisk medicin vid Karol. Inst. 11—12. Regem. läk. vid Skaraborgs reg. 12; brigadläkare under krigen i Tyskland och Norge 13—14; brigadläk. vid 7:e infant. brigaden 17; regem. läk. vid Upplands reg. 25. — Död i Uppsala 1844 15/8.

Gustaf Toppelius (1812—1815).

Född i Uleåborg 1786 4/6. Stud. i Uppsala 1804, med. kand. 10, med. lic. 12, kir. mag. s. år, med. dr 13. Exped. läk. å örlogsflottan 12, t. f. brigadläkare vid armén i Tyskland 13 och fältläk. vid armén i Brüssel 14. Adjunkt i praktisk medicin vid Karol. Inst. 12—15. Stadsläk. i Uleåborg 15. Professors n. h. o. v. 16. — Död i Uleåborg 1864 3/12.

Carl Lorich (1815—1817).

Född i Karlshamn 1787 10/5. Stud. i Lund 1804; med. kand. och med. lic. 12, med. dr 13, kir. mag. 15. Sjukhusläkare under fälttågen i Tyskland och Norge 13—14 och tjänstg. vid Allm. garnisonssjukhuset i Stockholm 15. Adjunkt i praktisk medicin vid Karol. Inst. från 15; t. f. professor och öfverfältläkare (under *v. Döbelns* frånvaro) 16—17. — Död i Stockholm 1817 1/12.

Carl August Thelning (1819—1823). Se sida 46.

Daniel Ekelund (1823—1830).

Född i Rennelanda s:n, Älfsborgs län, 1793 11/3. Stud. i Uppsala 12, med. kand. 16, med. lic. 17, med. dr och kir. mag. s. år. Bat. läk. vid Svea artill. reg. 18. Fattigläk. i Storkyrkoförsaml. 19, intendent vid Porla brunn 22. Sv. Läk.-sällsk:ts bibliotekarie 19—25. Utnämndes efter aflagdt prof 1823 till adjunkt i praktisk medicin och kirurgi vid Karol. Inst. och samma år till öfverläk. vid Allm. garnisonssjukhuset. Ombudsman och fiskal i Sundhets-kolleg. 24—30, assessor därstädes 30—41. Fältläkare 26, intendent vid Fältläk. kontoret 30—42. Medicinalråds n. h. o. v. 39, ord. medicinalråd 41—58. Förste läk. vid Frimurarebarnhuset 44—67. Led. af flere kommittéer och direktioner. — Död i Stockholm 1879 8/3.

Johan Immanuel Billberg (t. f. 1830—1836).

Född i Visby 1799 11/6. Stud. i Uppsala 1816, fil. mag. 21, med. kand. 23, med. lic. 24, med. dr 27. Fattigläk. i Stockholm 25. Skeppsläk. på linieskeppet Tapperheten under färd till Sydamerika 25—26. Sjukhusläk. vid Allm. garnisonssjukhuset (t. f. 24—25) 28—30. T. f. adjunkt i praktisk medicin och kirurgi vid Karol. Inst. 30—36. — Död i Vadstena 1845 26/2.

[Se vidare lärare i medicin, sida 51].

Lärare i (botanik och naturalhistoria, materia medica, farmakologi) farmakodynamik och farmakognosi.

a) Professorer.

Olof Peter Svartz (1813—1818).

Född i Norrköping 1760 21/9. Stud. i Uppsala 78, med. kand. 83, med. dr 85. Gjorde vidsträckta studieresor (i Sverige 79—83 och 88—89, i Nordamerika och Västindien 83—86, till London 86—87). Professor vid Bergianska trädgårdsskolan 91. Intendent vid Vet.-akad.:s naturaliekabinett fr. 1807; akad.:s ständ. sekreterare fr. 11. Hedersledamot af Colleg. medic. (och sedermera Sundhetskollegium) 11. Professor i botanik och naturalhistoria vid Karol. Inst. från 13. Led af Vet.-akad. 1789, af Fysiogr. Sällsk. i Lund 91, af Vet. soc. i Uppsala 98, af Landtbr. akad. 1812. — Död å Bergiilund invid Stockholm 1818 19/9.

Carl Stenhammar (1818—1827).

Född i Västra Eds prästgård, Kalmar län, 1783 22/5. Stud. i Uppsala 1801, med. kand. 13, med. lic. 14, med. dr 17. Sjukhusläk. vid Allm. garnisonssjukhuset 17. Botanices demonstrator och adjunkt vid Karol. Inst. 14—18. Underfältskär vid Serafimerlasarettet 14—17 och läk. vid Stockholms brandvakts-kompani 17. Professor i naturalhistoria vid Karol. Inst. fr. 18. — Död å Karlberg vid Stockholm 1827 31/7.

Johan Wilhelm Dalman (1827—1828).

Född å Hinseberg, Näsby s:n, Örebro län, 1787 4/11. Stud. i Lund 1803, i Uppsala 05, med. kand. 14, med. lic. 15, med. dr 17, allt i Uppsala. Intendent vid Vet.-akad.:s zoolog. museum samt Vet.-akad.:s bibliotekarie 18. Botanices demonstrator och adjunkt vid Karol. Inst. 19—27 samt professor i botanik och naturalhistoria därstädes 27. Hade redan förut (23) såsom intendent vid Vet.-akad.:s museum erhållit professors n. h. o. v. Led. af Vet.-akad. 21. — Död i Stockholm 1828 12/9.

Peter Fredrik Wahlberg (t. f. 1828—1836, ord. 1836—1866).

Född i Göteborg 1800 19/6. Stud. i Uppsala 18, fil. kand. och fil. mag. 24, fil. jubeldr 75; med. kand. 26, med. lic. och doktor (primus) 27. Docent i praktisk ekonomi vid Uppsala univ. 25. Vik. demonstrator i botanik vid Karol. Inst. s. år. T. f. adjunkt i materia medica och naturalhistoria vid Karol. Inst. 27, t. f. professor i samma ämne 28—36 och ord. professor i materia medica 36—66. Lärare vid Farm. Inst. i naturalhistoria och materia medica 37—45, i farmakognosi och farmaceutisk naturalhistoria 45—62. Vet.-akad.:s ständige sekreterare 48—66. Led. af prästeståndet vid riksdagarna 44, 47 och 50. Led. af V. o. V. S. i Göteborg 29 (hedersled. 69), af Vet.-akad. 30, Landtbr. akad. 31 (hedersled. 64), Vet. soc. i Uppsala 48 samt led. och hedersled. af en stor mängd in- och utländska lärda sällskap. Botanist och entomolog. — Död i Stockholm 1877 22/5.

— — — — — — — — — — — — — — — — —

(Professuren ändrades 1873 till professur i fysiologi).

Carl Gustaf Santesson (1909—).

Född i Stockholm 1862 5/7. Stud. i Uppsala 81, med. kand. vid Karol. Inst. 86, med. lic. 90, med. dr 92. Docent i experimentell fysiologi vid Karol. Inst. 91—95. T. f. e. o. professor i farmakologi vid Uppsala univ. 93—94 och vid Karol. Inst. 94—95. E. o. professor i farmakodynamik och farmakognosi vid Karol. Inst. 95—1908, ord. professor från 1909. Redaktör af Nord. Med. Arkiv. fr. 1901 samt af årsskriften »Les prix Nobel» från dess början s. år. Sv. Läkaresällskapets bibliotekarie 1891—93.

b) **Adjunkter (och demonstratorer).**

Carl Stenhammar (1814—1818). Se sida 43.

Johan Wilhelm Dalman (1819—1827). Se sida 43.

Peter Fredrik Wahlberg (t. f. 1827—1828). Se sida 43.

Johan Jacob Björkman (t. f. 1827—1839).

Född i Östra Rörums prästgård, Kristianstads län, 1800 1/5. Stud. i Lund 16, fil. mag. 23, med. kand. 25, med. lic. 26, kir. mag. 28, med. dr 33. Sjukhusläk. vid Allm. garnisonssjukhuset 27. T. f. adjunkt i naturalhistoria vid Karol. Inst. 27—39. Underläk. vid Stockholms stads och läns kurhus 28—42. Läk. vid Sabbatsbergs fattighus och intendent vid Sabbatsbergs hälsobrunn fr. 31. Sv. läkaresällsk.:s bibliotekarie 31—33. Läkare vid Drottninghuset fr. 34. Bataljonsläkare vid Andra lifgardet 36, förste bat. läk. 52, regem. läk. 55—67. — Död i Stockholm 1874 27/12.

Johan Magnus Sieurin (t. f. 1839—1845).

Född i Göteborg 1813 9/8. Stud. i Uppsala 31, fil. kand. 36, fil. mag. s. år, med. kand. 42, med. lic. 44, kir. mag. 45. T. f. adjunkt i materia medica och naturalhistoria vid Karol. Inst. 39—45; bibliotekarie och protokollsförare vid Karol. Inst. fr. 40. Uppbördsläk. å korvetten Carlskrona på dess expedition till Sydamerika. — Omkom då korvetten Carlskrona förolyckades under segling från Havanna 1846 30/4.

Carl Mauritz Nyman (vik. 1845—1847, t. f. 1847—1852, ord. 1852—1853). Se sida 62.

Oskar Theodor Sandahl (vik. 1852—1853, t. f. 1853—1863, ord. 1863—1873). Se sida 45.

c) **E. o. professorer.**

Oskar Theodor Sandahl (1873—1894).

Född å Hanaskede, Norra Vings s:n, Skaraborgs län, 1829 $^{9}/_{11}$. Stud. i Uppsala 47, vid Karol. Inst. 49, kir. mag. 54, med. dr i Lund 63. Vikarierade 52—53 för *C. M. Nyman* såsom adjunkt i materia medica och naturalhistoria vid Karol. Inst. och var 53—63 t. f. adjunkt. [Vistades för hälsans vårdande utomlands, mest i Egypten, under tiden 56—58, hvarvid tjänsten uppehölls af kir. kand. *Carl Thiodolf Sjögreen* (f. 1821, d. 1866) under året 56—57 och af med. fil. kand. *Sextus Otto Lindberg* (f. 1835, d. som prof. i botanik i Helsingfors 1889) under året 57—58]. Ord. adjunkt i samma ämne vid Karol. Inst. 63—73. Biträd. läk. vid Gymnast.-ortoped. Inst. i Stockholm 53—56; lärare i naturalhistoria vid Sv. Trädgårdsföreningens elevskola 54—56; fattigläk. i Kungsholms församl. 54—55. Vik. lärare i medicina legalis vid Karol. Inst. 58—59. Lärare i farmakognosi och naturalhistoria vid Farm. inst. fr. 65 och t. f. inspektor för detta inst. fr. 73 (med afbrott för året 76—77). Innehafvare af "den mediko-pneumatiska anstalten" i Stockholm 60—73. E. o. professor i materia medica vid Karol. Inst. 73—94. Praktiserande läkare. — Död å Baggensstäket nära Stockholm 1894 $^{22}/_{6}$.

Henrik Viktor Rosendahl (t. f. e. o. prof. i farmakologi våren 1894). Se nedan.

Carl Gustaf Santesson (t. f. e. o. prof. i farmakodynamik och farmakognosi 1894—1895, ord. 1895—1908). Se sida 44.

d) **Docenter.**

Henrik Viktor Rosendahl (1894).

Född i Filipstad 1855 $^{12}/_{12}$. Apotekselev i Falkenberg 73, farm. kand. 76, exam. apotekare 79. Stud. i Lund 80, med. kand. vid Karol. Inst. 83, med. lic. 86, med. dr 94. Assistent hos rättskemisten 84—85. T. f. läk. vid Luleå-Ofotens järnväg 87—88, extra prov. läk. i Gellivara 88—92. Docent i farmakologi vid Karol. Inst. 94, t. f. e. o. prof. i samma ämne därstädes våren 94 och vid Uppsala univ. s. år; e. o. prof. i allmän och experimentell farmakodynamik och farmakognosi vid Uppsala univ. 95—96. Lärare i naturalhistoria och farmakognosi vid Farm. inst. 95—1901; e. o. professor i botanik och farmakognosi därstädes fr. 01; t. f. föreståndare för Farm. Inst. 03—04 och 10. Praktiserande läkare i Stockholm.

Karl Johan Hedbom (1897—1898).

Född i Sala 1859 $^{4}/_{7}$. Stud. i Uppsala 79, fil. kand. 82, med. kand. 90, med. lic. 94, med. dr 97. T. f. lärare i farmakologi vid Uppsala univ. våren 93. Läkare vid Samariterhemmet i Uppsala 96—1903. Docent i farmakodynamik och farmakognosi vid Karol. Inst. 97—98. Distriktsläkare i Uppsala fr. 1903.

Öfverfältläkare vid Stockholms garnison (1829—1861).

Carl August Thelning (1829—1848).

Född i Mariestad 1791 $^{30}/_{4}$. Stud. i Uppsala 1810, med. kand. 16, med. lic. 17, kir. mag. 19, med. dr 22. Adjunkt i praktisk medicin och kirurgi vid Karol. Inst. 19—23; t. f. öfverläkare vid Serafimerlasarettet 21—22. Lifmedikus hos kronprinsen 22, förste lifmedikus 36, tjänstgörande hos konungen 44. Reg. läk. vid Svea artill. reg. 24—42, öfverfältläkare vid Stockholms garnison fr. 29, intendent vid Fältläkarekontoret fr. 42. T. f. medicinalråd fr. 41. Led. af Vet.-akad. 40, af Krigsvet. akad. 43. — Död i Stockholm 1848 $^{26}/_{10}$.

Petter Olof Liljewalch (1848—1872).

Född i Lund 1807 $^{24}/_{1}$. Stud. i Lund 21, fil. kand. och mag. 27, med. kand. 33, med. lic. 36 och med. dr s. år, kir. mag. 38. E. o. biblioteksamanuens i Lund 27—35. Docent i obstetrik vid Lunds univ. 37. Vik. adjunkt i medicin vid Karol. Inst. 38. Bat. läk. vid Svea lifgarde 38—48, sjukhusläk. vid Allm. garnisonssjukhuset 39—42, reg. läk. vid Svea lifgarde 48—72 och öfverfältläk. vid Stockholms garnison fr. 48. Bitr. läk. vid barnbördshuset Pro Patria 38—52. Hofmedikus hos drottning Desideria 44, lifmedikus hos konungen 47, tjänstg. lifmedikus hos änkedrottning Desideria 55, förste lifmedikus hos konungen 59. T. f. medicinalråd 64—72. Led. af Krigsvet. akad. 49. — Död i Stockholm 1877 $^{5}/_{6}$.

Lärare i kirurgi (från 1836, jfr sida 41).

a) Professorer.

Carl Johan Ekströmer (1836—1849). Se sida 7.

Carl Gustaf Santesson (1849—1885).

Född å Säfvenäs, Örgryte s:n, Göteborgs och Bohus län, 1819 $^{7}/_{11}$. Stud. i Uppsala 36, i Köpenhamn 39, med. kand. i Uppsala 42, med. lic. 44, kir. mag. s. år, med. dr 46. Amanuens och underkirurg vid Serafimerlasarettet 44, t. f. adjunkt och prosektor i anatomi vid Karol. Inst. 46; t. f. lärare i medicina legalis därstädes 48—49; professor i kirurgi därstädes 49—85; t. f. öfverkirurg vid Serafimerlasarettet 49 och ordinarie öfverkirurg 50—85. Frivillig fältläk. i danska armén under kriget 64. Led. af V. o. V. S. i Göteborg 51 (hedersled. 78), af Vet.-akad. 52, af Krigsvet.-akad. 73, af Vet.-soc. i Uppsala 76, af Fysiogr. sällsk. i Lund 78 samt af åtskilliga direktioner och utländska lärda sällskap. Hedersled. af Sv. Läk. sällsk. 75. Fil. hedersdr i Köpenhamn 79. — Död Stockholm 1886 $^{21}/_{1}$.

Carl Jakob Rossander (1885—1893).

Född i Stockholm 1828 20/7. Stud. i Uppsala 44, med. kand. 49, med. lic. 52, kir. mag. 54, med. dr s. år. Amanuens vid Serafimerlasarettet 53—54; koleraläkare i Norrköping 53; underkirurg vid Serafimerlasarettet 54—55. Fattigläk. i Klara församl. 55—57. Adjunkt i kirurgi 55—63 och e. o. professor i samma ämne 63—85; professor i kirurgi 85—93, allt vid Karol. Inst. Biträd. öfverkirurg vid Serafimerlasarettet 57—85 och öfverkirurg därstädes 85—93. Medredaktör af Med. arkiv 63—68. Led. af riksdagens 2:a kammare 75. Led. af Krigsvet.-akad. 71, af Landtbr.-akad. 84, af Vet.-akad 86. — Död i Stockholm 1901 4/2.

John Vilhelm Berg (1893—).

Född i Stockholm 1851 2/3. Stud. i Uppsala 69, med. kand. 74, med. lic. vid Karol. Inst. 78, med dr 81. Amanuens vid Serafimerlasarettet 78—79; docent i kirurgi vid Karol. Inst. 81—85 och samtidigt t. f. e. o. professor i anatomi därstädes, e. o. professor i kirurgi 85—93 och därefter professor i kirurgi vid Karol. Inst. samt öfverkirurg vid Serafimerlasarettet. Öfverläk. vid kronprinsessan Lovisas vårdanstalt för sjuka barn 85—92. Led. af Krigsvet.-akad. 1900, af Vet.-akad. 01.

Jules Heribert Åkerman (1909—).

Född å Tyringe, Finja s:n, Kristianstads län, 1861 12/9. Stud. i Lund 80, med. kand. 85, med. lic. 88, med. dr 89, allt vid Lunds univ. Amanuens vid länslasarettet i Lund 88—89, vid Serafimerlasarettet 90. Docent i kirurgi vid Lunds univ. 90—94. Underkirurg vid länslasarettet i Lund 91—93; prosektor i anatomi vid Karol. Inst. 93—94. Lasarettsläk. i Kristianstad 94—95. E. o. prof. i kirurgi vid Karol. Inst. 95—1908 och ord. prof. fr. 09; andre öfverkirurg vid Serafimerlasarettet fr. 1895. Lärare i kirurgi vid Tandläk. inst. 98—1905. Vistades sommaren 97 i Grekland för att biträda vid vården af de i kriget med Turkiet sårade. T. f. öfverläk. vid Riksförsäkringsanstalten fr. 02.

b) **Adjunkter.**

Dan Vincent Lundberg (t. f. e. o. 1846—1848).

Född å Sjögård, Stora Åby s:n, Östergötlands län, 1816 13/4. Stud. i Uppsala 34, med. kand. 39, med. lic. och dr 41, kir. mag. s. år. Sjukhusläk. vid Allm. garnisonssjukhuset 42—45. T. f. e. o. adjunkt i kirurgi vid Karol. Inst. 46—48 och biträd. öfverkirurg vid Serafimerlasarettet 46—49. Läk. vid Stockholms läns cellfängelse 47—61 och biträd. läk. hos Styrelsen öfver fängelser och arbetsinrättn. i riket 49—67. Lifmedikus hos kronprinsen 55, förste tjänstg. lifmedikus hos konungen 59. Hedersled. af Sv. Läkaresällsk. 86. — Död å Bellevue invid Stockholm 1891 11/8.

Carl Jakob Rossander (1855—1863). Se ofvan.

c) **E. o. professorer.**

Carl Jakob Rossander (1863—1885). Se sida 47.

John Vilhelm Berg (1885—1893). Se sida 47.

Emil Samuel Perman (t. f. 1893—1895).

Född i Östersund 1856 6/6. Stud. i Uppsala 76, med. kand. 82, med. lic. vid Karol. Inst. 87, med. dr 89. Amanuens och underkirurg vid Sabbatsbergs sjukhus i Stockholm 86—89, extra läk. vid samma sjukhus kirurg. afdelning 89—91. Docent i kirurgi vid Karol. Inst. 91—96, t. f. e. o. professor i kirurgi därstädes 1893—1895. Öfverläk. vid kronprinsessan Lovisas vårdanstalt för sjuka barn 92—99; öfverläk. vid Sabbatsbergs sjukhus kirurg. afdeln. fr. 99.

Jacques Ludvig Borelius (t. f. 1895).

Född i Ramnäs prästgård, Västmanlands län, 1859 11/3. Stud. i Uppsala 77, med. kand. 82, med. lic. 87 i Uppsala, med. dr i Lund 90. Andre läk. vid kirurg. afd. af Allm. och Sahlgrenska sjukhuset i Göteborg 87—91; docent i kirurgi vid Lunds univ. 90—91; lasarettsläk. i Karlskrona 91—99; t. f. e. o. professor i kirurgi vid Karol. Inst. 95. T. f. professor i kirurgi och obstetrik vid Lunds univ. 98—99; ord. professor i kirurgi därstädes och öfverläk. vid Lunds länslasaretts kirurg. afdeln. fr. 99. Direktör vid Malmöhus läns sjukvårdsinrättningar i Lund fr. 1900. Prorektor vid Lunds universitet fr. 07. Led. af Fysiogr. sällsk. i Lund 01.

Jules Heribert Åkerman (1895—1908). Se sida 47.

d) **Docenter.**

Johan Björkén (1863—1865).

Född i Hietaniemi s:n, Norrbottens län, 1833 8/4. Stud. i Uppsala 52, med. kand. 58, med. lic. 60, med. dr 63. Amanuens vid Serafimerlasarettet 62—63, underkirurg därstädes 63—64 och biträd. öfverkirurg kortare tider 64 och 65. Docent i kirurgi vid Karol. Inst. 63—65. Adjunkt i kirurgi och obstetrik vid Uppsala universitet 65—93. — Död i Uppsala 1893 16/12.

Peter Alrik Törnblom (1868—1876).

Född i Källsjö s:n, Hallands län, 1838 $^{2}/_{10}$. Stud. i Uppsala 56, kir. kand. 61, med. lic. 64 och med. dr 65. T. f. prosektor vid Karol. Inst. 61—63 och t. f. adjunkt i anatomi och fysiologi därst. 65. Amanuens och underkirurg vid Serafimerlasarettet 65—67; docent i kirurgi och oftalmiatrik vid Karol. Inst. 68—76; vik. adjunkt i kirurgi därstädes och biträd. öfverkirurg vid Serafimerlasarettet 68—69. T. f. medicinalråd 76—77 och ord. medicinalråd från 77. — Död i Stockholm 1878 $^{13}/_{3}$.

Jonas Gustaf Wilhelm Zander (1880—1897).

Född i Stockholm 1835 $^{29}/_{3}$. Stud. i Uppsala 55, med. kand. 60, med. lic. vid Karol. Inst. 64. Föreståndare för det af honom grundade Stockholms mediko-mekaniska institut 65—98, för en afdelning af samma institut fr. 1903. Docent i medicinsk gymnastik vid Karol. Inst. 80—97. Med. hedersdr i Uppsala 77. Led. af Vet.-akad. 96. Hedersled. af Sv. Läk. sällsk. 1904.

John Vilhelm Berg (1881—1885). Se sida 47.

Emil Samuel Perman (1891—1896). Se sida 48.

John Gottlieb Rissler (1894—1897).

Född i Östersund 1863 $^{21}/_{1}$. Stud. i Uppsala 81, med. kand. 85, med. lic. vid Karol. Inst. 90, med. dr 93. T. f. e. o. professor i anatomi (med undervisningsskyldighet i histologi) 91. Andre läk. vid Kronprinsessan Lovisas vårdanstalt för sjuka barn 91—92; amanuens och underkirurg vid Serafimerlasarettet 92—94. Docent i kirurgi vid Karol. Inst. 94—97. Bibliotekarie hos Sv. Läk. sällsk. 93—1905. Öfverläk. vid Maria sjukhus i Stockholm från 1895.

Björn Gustaf Oskar Floderus (1899—).

Född i Uppsala 1867 $^{14}/_{8}$. Stud. i Uppsala 85, med. kand. 89, med. lic. 93, med. dr 98. Amanuens och underkirurg vid Akad. sjukhuset i Uppsala 93—96. Docent i kirurgi vid Uppsala univ. 97—99 och sedermera vid Karol. Inst. från 99. Öfverläk. vid kirurg. afd. af Kronprinsessan Lovisas vårdanstalt för sjuka barn fr. 99; undersökningsläk. i rhinologi och otiatri vid Stockholms folkskolor 1901—05; föreståndare för Serafimerlasarettets kirurg. poliklinik 02—07. Salicolog.

William Forssell (1904—1905).

Född i Stockholm 1867 $^{10}/_{2}$. Stud. i Uppsala 85, med. kand. vid Karol. Inst. 92, med. lic. 1900, med. dr 04. Amanuens och underkirurg vid Serafimerlasarettet 1900—02, amanuens vid Sabbatsbergs sjukhus 03—04. Underläk. vid Maria sjukhus i Stockholm 04. Docent i kirurgi vid Karol. Inst. 04—05. Lasarettsläkare i Skellefteå 05—06 och i Hudiksvall från 06.

Sims Emil Patrik Haglund (1904—).

Född i Norrköping 1870 $^{27}/_{5}$. Stud. i Uppsala 88, fil. kand. 91, med. kand. 95, med. lic. 99, med. dr 1904. Underkirurg vid Akad. sjukhuset i Uppsala 1900—01. Marinläkare af 2:a graden (kaptens värdighet) sedan 03. Föreståndare för Serafimerlasarettets Röntgenlaboratorium 04—06. Docent i ortopedisk kirurgi vid Karol. Inst. fr. 04.

Einar Samuel Henrik Key (1907—).

Född i Stockholm 1872 $^{14}/_{12}$. Stud. i Uppsala 92, med. kand. vid Karol. Inst. 97, med. lic. 1902, med. dr 07. Amanuens och underkirurg vid Serafimerlasarettet 02—06. Lärare i kirurgi vid Tandläk.-inst. 06—09. Docent i kirurgi vid Karol. Inst. fr. 07. Biträdande lärare i kirurgi därstädes 08 och 10. Underläk. vid Maria sjukhus i Stockholm sedan 09.

John Anders Landström (1908—1910).

Född i Östra Eneby, Östergötlands län, 1869 $^{29}/_{7}$. Stud. i Uppsala 88, med. kand. vid Karol. Inst. 93, med. lic. 1900, med. dr 08. Amanuens och t. f. underkirurg vid Sabbatsbergs sjukhus 02—04; amanuens och underkirurg vid Serafimerlasarettet 04—06. Docent i kirurgi vid Karol. Inst. fr. 08. — Död i Stockholm 1910 $^{20}/_{3}$.

Erik Gunnar Nyström (1908—).

Född i Stockholm 1877 19/4. Stud. i Uppsala 94, med. kand. vid Karol. Inst. 98, med. lic. 1902, med. dr 07. Underkirurg och amanuens vid Akad. sjukhuset i Uppsala 03—05 och föreståndare för Röntgenlaboratoriet vid detta sjukhus 06. Docent i kirurgi vid Karol. Inst. från 08.

Johan Henning Waldenström (1910—).

Född i Uppsala 1877 14/8. Stud. i Uppsala 96, med. kand. vid Karol. Inst. 01, med. lic. 06, med. dr 10. Underkirurg vid Kronprinsessan Lovisas vårdanstalt för sjuka barn 07—09 och föreståndare för denna anstalts Röntgenlaboratorium fr. 07. Läkare vid sjukhusets S:t Göran i Stockholm afdelning för behandling af kirurgisk tuberkulos hos barn fr. 10. Docent i ortopedisk kirurgi vid Karol. Inst. fr. 10.

e) Föreståndare för Karolinska Institutets Röntgeninstitut.

Carl Gustaf (Gösta) Abrahamsson Forssell (1908—).

Född i Aspeboda s:n, Kopparbergs län, 1876 2/3. Stud. i Uppsala 95, med. kand. vid Karol. Inst. 1902, med. lic. 06. Föreståndare för Serafimerlasarettets kirurgiska Röntgeninstitut 06 och för Röntgeninstitutet vid Karol. Inst. från 1908.

Lärare i medicin (från 1836, jfr sida 42).

a) Professorer.

Magnus Huss, adlad Huss (1846—1860). Se sida 7.

Per Henrik Malmsten (1860—1876).

Född i Tuns s:n, Skaraborgs län, 1811 12/9. Stud. i Uppsala 31, med. kand. 38, med. lic. 39, med. dr (ultimus) 41, kir. mag. s. år. Amanuens och underläkare vid Serafimerlasarettets medicinska afdeln. 39—41. Docent i praktisk medicin vid Uppsala univ. 42—45. T. f. adjunkt i medicin vid Karol. Inst. 43—47 och ord. adjunkt 47—50. Biträd. öfverläkare vid Serafimerlasarettet 44—49, andre öfverläkare därstädes 49—60. E. o. professor i medicin vid Karol. Inst. 50—60. T. f. professor i medicin därstädes 52—53 och 58—60 samt ord. professor i medicin vid Karol. Inst. och förste öfverläkare vid Serafimerlasarettets medicinska afdeln. 60—76. Konungens läkare 73—80. Led. af Vet.-akad. 55, af Vet. soc. i Uppsala 76, af Fysiogr. sällsk. i Lund 78. Hedersled. af Sv. Läk. sällsk. 73. Fil. hedersdr i Köpenhamn 79. — Död i Växjö 1883 28/3.

Magnus Ragnar Bruzelius (1877—1897).

Född i Löderups prästgård, Kristianstads län, 1832 4/6. Stud. i Lund 48, fil. kand. 53 och fil. mag. s. år, med. kand. 60, med. lic. 62, med. dr 64, allt i Lund. Docent i zoologi vid Lunds univ. 55. Amanuens och underläkare vid Serafimerlasarettets medicinska afdeln. 62—63. Docent i medicin vid Karol. Inst. 63, t. f. adjunkt i samma ämne därstädes 63—64 och ord. adjunkt 64—77. Biträd. öfverläkare vid Serafimerlasarettets med. afdeln. 64—77. Professor i medicin vid Karol. Inst. och öfverläkare vid Serafimerlasarettets med. afd. 77—97. Konungens läkare 80—98. Led. af Vet.-akad. 90. — Död i Stockholm 1902 17/2.

Johan Gustaf Edgren (t. f. 1897—1900). Se nedan.

Salomon Eberhard Henschen (1900—).

Född i Uppsala 1847 28/2. Stud. i Uppsala 62, med. kand. 73, med. lic. vid Karol. Inst. 77, med. dr 80. Amanuens och underläk. vid Serafimerlasarettet 77—78; laborator i experimentell patologi och patologisk anatomi vid Uppsala univ. 80—82; professor i praktisk medicin därstädes samt öfverläk. vid Akad. sjukhuset 82—1900. Intendent vid Ronneby brunn 80—85, vid Sätra brunn 86—1900. Professor i medicin vid Karol. Inst. och öfverläk. vid Serafimerlasarettet från 1900. Led. af Vet. soc. i Uppsala 92, af Vet.-akad. 97, af V. o. V. S. i Göteborg 06. Filos. hedersdr i Uppsala 1900.

Johan Gustaf Edgren (1909—).

Född i Åmål 1849 9/10. Stud. i Uppsala 71, med. kand. 76, med. lic. i Stockholm 79, med. dr 81. T. f. laborator i experimentell fysiologi och medicinsk fysik vid Karol. Inst. 79—80. Underläk. vid Serafimerlasarettet 80—81. Docent i medicin vid Karol. Inst. 84—88; e. o. professor i samma ämne därstädes 88—1908, därunder t. f. ord. professor 97—1900. Andre öfverläkare vid Serafimerlasarettet fr. 88. Ord. professor i medicin vid Karol. Inst. fr. 09. Konungens läkare fr. 08.

b) Adjunkter.

Magnus Huss (t. f. 1836—1840). Se sida 7.

Per Henrik Malmsten (t. f. 1843—1847, ord. 1847 —1850). Se sida 52.

Samuel Gustaf Brunnmark Troilius (1861—1864).

Född i Vesterås 1833 $^{28}/_{12}$. Stud. i Uppsala 52, med. kand. 56, med. lic. 58, med. dr. 59, kir. mag. 60. Amanuens och underläkare vid Serafimerlasarettet 59 - 60. Adjunkt i medicin vid Karol. Inst. och biträd. öfverläkare vid Serafimerlasarettet från 61. Redaktör af Hygiea 62—63, medredaktör af Medicinskt arkiv 63. — Död i Melbourne, Australien, 1864 $^{5}/_{1}$.

Magnus Ragnar Bruzelius (1864—1877). Se sida 52.

Per Johan Wising (t. f. 1876—1878). Se nedan.

e) E. o. professorer.

Magnus Huss (1840—1846). Se sida 7.

Per Henrik Malmsten (1850—1860). Se sida 52.

Per Johan Wising (t. f. 1878—1879, ord. 1879—1887).

Född i Stockholm 1842 $^{17}/_{4}$. Stud. i Uppsala 59, med. kand. 64; med. lic. vid Karol. Inst. 69, med. dr 71. Amanuens och underläk. vid Serafimerlasarettet 69 - 71. Docent i medicin vid Karol. Inst. 71—79; läkare vid Stockholms stads allm. försörjningsinrättning 75 - 78; t. f. adjunkt i medicin vid Karol. Inst. 76—78, t. f. e. o. professor 78—79 och e. o. professor därstädes 79—87. T. f. biträd. öfverläkare vid Serafimerlasarettet 76 - 79 och biträd. öfverläkare därstädes 79—87. Professor i nervsjukdomar vid Karol. Inst. 87—90. Redakt. af Hygiea 1900—04. Sekreterare i Sv. Läkaresällsk. 73 - 74, dess hedersledamot 1908.

Johan Gustaf Edgren (1888—1908). Se sida 52.

Sten Algot Pfannenstill (t. f. 1897—1898). Se sida 55.

Sven Adolf Gerhard von Hofsten (t. f. 1898—1900). Se sida 61.

d) **Kliniska laboratorer.**

Per Arvid Israel Hedenius (1903—1909).

Född i Uppsala 1868 19/7. Stud. i Uppsala 86, med. kand. 92, med. lic. 97, med. dr 1900. Assistent vid patologiska institutionen vid Uppsala univ. 97; amanuens och underläk. vid Akad. sjukhuset i Uppsala 98—1900. Docent i praktisk medicin vid Uppsala univ. 1900—03, i invärtes medicin vid Karol. Inst. från 03. T. f. e. o. professor i praktisk medicin och pediatrik vid Uppsala univ. samt t. f. öfverläkare vid Akad. sjukhuset därstädes 1900—02. Klinisk laborator vid Karol. Inst. 03—09. Öfverläk. vid Loka bad och brunnsanstalt fr. 03. Lifmedikus 06. Biträd. öfverläk. vid Stockholms stads allm. försörjningsinrättnings afdelning för kroppssjuka fr. 09.

Arnold Robert Josefson (t. f. 1909). Se sid. 56.

Gunnar Hjalmar Forssner (1909—).

Född i Stockholm 1876 19/5. Stud. i Uppsala 93, med. kand. vid Karol. Inst. 98, med. lic. i Lund 1903, med. dr 04. Assistent vid Lunds universitets patologiska institution 04; underläk. vid länslasarettet i Lund s. år. Docent i experimentell patologi vid Lunds univ. 04-05 och i allmän patologi vid Karol. Inst. 05—09. Amanuens vid Serafimerlasarettet 05—06, vid Kronprinsessan Lovisas vårdanstalt för sjuka barn 07, vid Allm. barnhuset s. år. Öfverläkare vid Ronneby brunn från 08. Klinisk laborator vid Karol. Inst. från 09.

e) **Docenter.**

Magnus Ragnar Bruzelius (1863—1864). Se sida 52.

Per Johan Wising (1871—1879). Se sida 53.

Carl Peter Curman (1880—1898).

Född i Sjögestads s:n, Östergötlands län, 1833 8/3. Stud. i Uppsala 53. Elev vid Akad. för de Fria Konst. 56—60. Kir. mag. ex. (1:sta afd.) vid Karol. Inst. 58, med. lic. 64. Badläk. i Lysekil 59—72, intendent därstädes 72—88. Professor i plastisk anatomi vid Akad. för de Fria Konst. 69—1902. Med. hedersdr i Köpenhamn 79. Docent i balneologi och klimatologi vid Karol. Inst. 80—98. Hedersled. af Akad. för de Fria Konst. 94, af Sv. Läk.-sällsk. 1904. Har uppgjort planer och förslag till en stor mängd offentliga badanstalter i Stockholm, Göteborg m. m. Led. af Direkt. öfver Gymnastiska Centralinst. 75—96.

Johan Gustaf Edgren (1884—1888). Se sida 52.

Karl Adam Malmsten (1885—1888, 1889—1890).

Född i Stockholm 1849 7/12. Stud. i Uppsala 69, med. kand. 74, med. lic. vid Karol. Inst. 81, med. dr 83. Amanuens och underläkare vid Serafimerlasarettet 81—82. Docent i laryngologi vid Karol. Inst. 85—88, i medicin vid samma inst. 89—90. Distriktsläk. i Jakobs distr. i Stockholm fr. 1902. Donerade 1886 (genom dr *Th. G. Böttiger*) till Karol. Inst. ett kapital af 100,000 kronor såsom grundfond för Per Henrik Malmstens professur i nervsjukdomar.

Anders Gustaf Wide (1890—).

Född i Sundsvall 1854 17/9. Stud. i Uppsala 74, med. kand. 80, med. lic. 84, med. dr 86. Biträd. läk. vid Gymnastiskt-ortopediska inst. i Stockholm 85—88 och föreståndare från 88 för detta institut, där han sedan 87 meddelat undervisning i med. gymnastik, massage och ortopedi. T. f. lärare vid Gymnast. Centralinst. 87—88. Intendent vid Söderköpings brunn och bad 86—90, vid Lysekils hafsbadanstalt från 92. Bat. läk. i Fältläk. kårens reserv 90—1901. Docent i medicinsk gymnastik och ortopedi vid Karol. Inst. från 90. Professors n. h. o. v. 1904.

Lars Magnus Möller (1892—). Se sida 63.

Sten Algot Pfannenstill (1892—1898).

Född i Fotskäls s:n, Älfsborgs län, 1859 21/11. Stud. i Lund 80, med. kand. 84, med. lic. vid Karol. Inst. 88, med. dr 91. Uppbördsläk. å fregatten Vanadis 88 (exped. till Medelhafvet) och å korvetten Saga (exped. till Sydamerika) 88—89. Amanuens och underläk. vid Serafimerlasarettet 89—91, vid Allm. barnhuset 91—92 och förste assistent vid Karol. Inst:s barnpoliklinik 92—93. Docent i medicin vid Karol. Inst. 92—98 och därunder t. f. e. o. professor i medicin 97—98. Intendent vid Marstrands hafsbadanstalt 91, vid Ulricehamns sanatorium 93. Bat. läk. vid Värmlands fältjägarekår 95—97, sjukhusläk. vid Allm. garnisonssjukhuset 95—97; bat. läk. i Fältläkarekårens reserv 97. Öfverläk. vid med. afdeln. af länslasarettet i Falun 97—1906 och vid med. afdeln. af allm. sjukhuset i Malmö sedan 1906.

Alfred Philip Levertin (1893—).

Född i Stockholm 1843 29/6. Stud. i Uppsala 61, med. kand. 70, med. lic. vid Karol. Inst. 74, med. dr 77. Amanuens vid Karol. Inst:s patolog.-anatom. institution 75. Biträd. intendent vid Söderköpings brunn och bad 75; intend. vid Medevi brunn 76—79; biträd. läk. vid Marstrands hafsbadanstalt 80—82; intend. vid Varbergs d:o 83—93, vid Medevi brunn 94—1904, öfverläk. vid Ystads saltsjöbad från 05. Assistent vid Zanders mediko-mekan. institut 76—84; föreståndare för Östermalms med.-mekaniska institut 85—1903 samt afdeln. förestånd. vid nya Zanderska med.-mekan. institutet å Östermalm, allt i Stockholm, från 1903. Docent i balneologi vid Karol. Inst. från 1893.

Edvard Sederholm (1893—).

Född i Kila s:n, Södermanlands län, 1857 1/4. Stud. i Uppsala 75, med. kand. 81, med lic. vid Karol. Inst. 86, med. dr 92. Amanuens och underläk. vid Serafimerlasarettet 85—86, vid pediatriska polikliniken i Stockholm 86—87. Amanuens i Medicinalstyrelsen (t. f. 87—88) 88—1904, ombudsman och fiskal därstädes från 04, t. f. medicinalråd från 08. Docent i dermatologi och syfilidologi vid Karol. Inst. från 1893. Sv. Läk.-sällsk:ts skattmästare sedan 1900.

Ernst Georg Mortimer Bruhn-Fåhræus (1898—1908).

Född i Stockholm 1864 26/10. Stud. i Stockholm 83, i Uppsala 84, med. kand. vid Karol. Inst. 88, med. lic. 93. med. dr 97. Underläk. vid Sofiahemmet i Stockholm 93—94. Amanuens och underläk. vid Serafimerlasarettet 94—96. Sjukhusläk. vid Allm. garnisonssjukhuset i Stockholm 97—99. Bat. läk. i Fältläkarekårens reserv 96, vid Jönköpings reg. 97—99, vid Upplands reg. 99—1902, vid Lifreg.:ts dragoner 02—04. Docent i medicin vid Karol. Inst. 98—1908. Öfverläk. vid medic. afdeln. af Sabbatsbergs sjukhus från 1904.

Isak Jundell (1898—1905). Se sida 61.

Per Arvid Israel Hedenius (1903—). Se sida 54.

Arnold Robert Josefson (1903—).

Född i Göteborg 1870 4/6. Stud. i Uppsala 89, med. kand. vid Karol. Inst. 93, med. lic. 99, med. dr 1903. Amanuens och underläkare vid Serafimerlasarettet 99—01; t. f. underläk. vid Epidemisjukhuset i Stockholm 02; underläk. vid Sabbatsbergs sjukhus 02—04. Docent i medicin vid Karol. Inst. från 03. Föreståndare för Stockholms stads upplysnings- och understödsbyrå för tuberkulos-sjuka 06—08. Biträd. läk. vid Maria sjukhus i Stockholm från 08. T. f. klinisk laborator vid Karol. Inst. 09.

Wilhelm Ludvig Moberg (1905—).

Född i Norrköping 1866 14/10. Stud. i Uppsala 84, med. kand. 90, med. lic. vid Karol. Inst. 99, med. dr 1905. Marinläkare af 2:dra grad. i flottans reserv 03, af 1:sta grad. 08. Skolläkare vid Högre realläroverket å Norrmalm i Stockholm 07. Docent i dermatologi vid Karol. Inst. från 05.

Hans Christian Jacobæus (1908—).

Född i Skarhults s:n, Malmöhus län, 1879 $^{29}/_{5}$. Stud. i Lund 97, med. kand. 1901, med. lic. vid. Karol. Inst. 05, med. dr 07. Amanuens och underläkare vid Serafimerlasarettet 06—08. Docent i medicin vid Karol. Inst. 08.

Israel Fritiofson Holmgren (1909—).

Född i Uppsala 1871 $^{12}/_{6}$. Stud. i Uppsala 89, med. kand. 95, med. lic. vid Karol. Inst. 1902, med. dr 09. Amanuens vid Sabbatsbergs sjukhus i Stockholm 02 – 04 och underläk. därstädes 04; amanuens vid Serafimerlasarettet 04—06. Öfverläkare hos aktiebolaget "Sanatorievård" i Stockholm 05—06; t. f. öfverläkare vid med. afdeln. af länslasarettet i Falun 06 och ord. öfverläk. därstädes 07—09. Docent i medicin vid Karol. Inst. från 09 och öfverläkare vid tuberkulosafdelningen af sjukhuset S:t Göran i Stockholm s. år.

Lärare i rätts- och statsmedicin.

a) Professor.

Adolf Henrik Algot Key-Åberg (1889—).

Född i Säby s:n, Jönköpings län, 1854 $^{14}/_{4}$. Stud. i Uppsala 73, med. kand. vid Karol. Inst. 80, med. lic. 85, med. dr 87. T. f. laborator i patolog. anatomi vid Karol. Inst. 85. T. f. e. o. professor i rätts- och statsmedicin vid Karol. Inst. 86 och e. o. professor 87—89, hvarefter e. o. professuren ändrades till ordinarie sådan. Praktiser. läkare i Stockholm (i otiatri, rhinologi och laryngologi) 89—1910.

b) Lärare i medicina legalis.

Fredrik Theodor Berg (t. f. 1841—1849, tjänstledig från 1844). Se sida 59.

Fredrik Emil Sundevall (t. f. 1844—1845). Se sida 24.

Pehr Erik Gellerstedt (t. f. 1845—1848).

Född i Härnösand 1815 31/8. Stud. i Uppsala 32, med. kand. 36, med. lic. 38, kir. mag. 39 och med. dr (primus) 41. T. f. provinsialläk. i Söderhamns distrikt 38—41; underläk. vid Serafimerlasarettet 41—42; sjukhusläk. vid Allm. garnisonssjukhuset 42—44. Docent i praktisk medicin vid Uppsala univ. 44. T. f. lärare i medicina legalis vid Karol. Inst. 45—48. Bat.-läk. vid Svea lifgarde 45—48. Läkare vid Djurgårdsbrunn 46 och 47. Professor i praktisk medicin vid Lunds universitet från 48 och öfverläk. vid Lunds länslasarett från 68. Lunds universitets rektor 57—58. Led. af Fysiogr. sällsk. i Lund 50, af Vet.-akad. 59. — Död i Lund 1881 22/1.

Carl Gustaf Santesson (t. f. 1848—1849). Se sida 46.

Alfred Hilarion Wistrand (t. f. 1849—1850 och 1850—58 samt ord. 1858—1861). Se nedan.

c) E. o. professorer.

Alfred Hilarion Wistrand (1861—1873).

Född på Årby i Klosters s:n, Södermanlands län, 1819 9/10. Stud. i Uppsala 36, med. kand. 42, med. lic. 44, kir. mag. 45, med. dr 46. T. f. extra prov.-läk. i Sigtuna distrikt 44—45; amanuens och underläk. vid Serafimerlasarettet 45; t. f. provinsialläk. i Härnösands distrikt 46—47. Underläk. vid Stockholms stads och läns kurhus 47—50; fattigläk. i Kungsholms församl. 49—50; var samtidigt t. f. reg.-läk. vid Lifbeväringsreg. Förestod lärareplatsen i med. legalis vid Karol. Inst. 50—58 och var ord. lärare 58—61, då tjänsten ändrades till e. o. professur. Sjukhusläk. vid Allm. garnisonssjukhuset 50—53, läkare vid Fyrverkarekåren å Marieberg 51—53. T. f. ombudsman och fiskal i Sundhetskollegium 58—59 [hvarunder tjänsten som lärare i med. legalis bestreds af *O. Th. Sandahl* (se sida 45)]. Intendent vid Djurgårdsbrunn 58. E. o. professor i rätts- och statsmedicin vid Karol. Inst. 61—73. Adjung. led. af Sundhetskollegium vid flera tillfällen 57—61, t. f. medicinalråd från 66 [hvarunder tjänsten som lärare i rätts- och statsmedicin uppehölls först af *A. Fr. Tillberg* 68—69 (se sida 39), sedan af *A. O. G. Jäderholm* (se nedan)], ord. medicinalråd 73. Redaktör af Hygiea 61. Led. af borgareståndet vid sista ståndsriksdagen 65—66. Led. af Krigsvet.-akad. 57, af Landtbruksakad. 69 samt af en stor mängd direktioner och kommittéer. — Död i Stockholm 1874 10/1.

Axel Olof Gustaf Jäderholm (vik. 1869—1874, ord. 1874—1885).

Född i Lilla Malma s:n, Södermanlands län, 1837 9/4. Stud. i Uppsala 55, med. kand. 62, med. lic. vid. Karol. Inst. 67, med. dr 69. Amanuens och underläk. vid Serafimerlasarettet 68—69. Docent i patologisk anatomi vid Karol. Inst. 69—74. T. f. e. o. professor i rätts- och statsmedicin vid Karol. Inst. 69—74, e. o. professor i samma ämnen därstädes från 74. Läkare vid Södertälje badinrättning 72—76. Redaktör af Hygiea 72—75. Föreståndare för Gymnastiskt-ortopediska inst. fr. 79. — Död i Stockholm 1885 9/10.

Fredrik Johan Björnström (t. f. 1885—1886). Se sida 70.

[För examinationen; undervisningen i öfrigt uppehölls från 12/12 1885 till vårterminens slut 1886 af med. lic. *Herman Esaias Petersson*, sedermera medicinalråd (från 1901)].

Adolf Henrik Algot Key-Åberg (t. f. 1886—1887, ord. 1887—1889). Se sida 57.

d) **Docent.**

Gunnar Hedrén (1901—1906). Se sida 65.

Lärare i pediatrik.

a) **Professorer.**

Fredrik Theodor Berg (t. f. 1845—1858, tjänstledig fr. 1855).

Född i Göteborg 1806 5/9. Stud. i Lund 23, med. kand. 30, med. lic. 35, kir. mag. s. år, med. dr 39. Sjukhusläk. vid Allm. garnisonssjukhuset i Stockholm 35—39 och t. f. öfverfältläkare 37–39. Docent i anatomi vid Lunds univ. 36. Klinisk läk. vid Allm. barnhuset i Stockholm 39 och öfverläk. därstädes 42—51 (tjänstled. fr. 49). Lärare i medicina legalis vid Karol. Inst. 41—49 (tjänstledig fr. 44). T. f. professor i barnsjukdomar vid Karol. Inst. 45–58 (tjänstled. fr. 55). T. f. medicinalråd 49—58, medicinalråd 58—77 (tjänstfri). T. f. öfverdirektör och chef för statistiska centralbyrån 58—79. Fil. hedersdr i Uppsala 77, juris hedersdr i Köpenhamn 79. Led. af Vet.-akad. 47 samt af flera kommittéer. Hedersled. af V. o. V. S. i Göteborg 75, af Sv. Läk.-sällsk. 79, af Landtbr.-akad. 80. Led. och hedersled. af en mycket stor mängd utländska medicinska och statistiska sällskap. — Död i Stockholm 1887 7/5.

Hjalmar August Abelin (t. f. 1855—1858, ord. 1858—1882).

Född i Linköping 1817 22/5. Stud. i Uppsala 35, med. kand. 44, med. lic. 46, med. dr s. år och kir. mag. 47. Uppbördsläk. å korvetten Najaden (under expedition till Cap m. m.) 46—47. Amanuens vid Allm. barnhuset i Stockholm 47 och t. f. öfverläk. därstädes 48—56 samt ord. öfverläk. 56—82. T. f. professor i pediatrik vid Karol. Inst. 55—58 och ordin. professor 58–82. Läkare hos drottningen 72—77, hos kronprinsen och arffurstarna 72—81. Led. af Vet.-akad. 66. — Död i Stockholm 1893 13/9.

Adolf Kjellberg (1882—1884).

Född i Alsters s:n, Värmlands län, 1828 17/11. Stud. i Uppsala 48, med. kand. 54, med. lic. 56, kir. mag. 57, med. dr 62. Amanuens och underläk. vid Serafimerlasarettet 57—59; biträd. öfverläk. därstädes 60—61. Sv. Läk.-sällskapets bibliotekarie 60—62. Förste läk. vid Kronprinsessan Lovisas vårdanstalt för sjuka barn från 60. T. f. professor i patolog. anatomi vid Karol. Inst. 60—61. Adjunkt i pediatrik vid Karol. Inst. 61—79, e. o. professor i samma ämne 79—82 och ordin. professor 82—84. Öfverläk. å Allm. barnhuset från 83. Medredaktör af Med. arkiv 64—69. — Död under en resa från Lübeck till Stockholm ombord å ångaren Svithiod 1884 30/5.

Karl Oskar Medin (1884—).

Född vid Dylta bruk, Axbergs s:n, Örebro län, 1847 14/8. Stud. i Uppsala 67, med. kand. 72, med. lic. vid Karol. Inst. 76, med. dr 80. Underläk. vid Allm. barnhuset 76-80, obducent vid pediatriska kliniken 80—83. Docent i pediatrik vid Karol. Inst. 80—83; t. f. e. o. professor 82—83, e. o. professor 83—84 och ord. professor från 84, allt i samma ämne. Öfverläk. vid Allm. barnhuset från 84. Öfverläk. å med. afdeln. af Kronprinsessan Lovisas vårdanstalt för sjuka barn 85—92 (alternerande med *J. Wærn.*)

Jonas Wærn (1909—).

Född å Andersfors bruk, Bergsjö s:n, Gefleborgs län, 1849 23/5. Stud. i Uppsala 69, med. kand. 74, med. lic. vid Karol. Inst. 78, med. dr 85. Läk. vid Ramlösa brunn 78. Amanuens och underläk. vid Serafimerlasarettet 78—79; underläk. vid Allm. barnhuset 80—84. T. f. e. o. professor i pediatrik vid Karol. Inst. 84—85, e. o. professor 85—1908 och professor i samma ämne från 09. Öfverläk. (alternerande med *O. Medin*) vid Kronprinsessan Lovisas vårdanstalt för sjuka barn 85—92 och ensam öfverläkare vid denna anstalts medicinska afdeln. samt vårdanstaltens 1:ste läkare från 92.

b) **Läkare vid Allmänna barnhuset** (1822—1845).

Johan Eric Nyblæus (1822—1839).

Född å Rånäs bruk, Fasterna s:n, Stockholms län, 1780 3/12. Stud. i Uppsala 95, med. kand. 1805, med. lic. och kir. mag. 07, med. dr 13. Sjukhusläk. vid kustarméns sjukhus i Stockholm 08—09. Fattigläk. i Adolf Fredriks församl. 08—54. Sv. Läkaresällskapets bibliotekarie 11—12. Läk. vid Allm. barnhuset fr. 12 och vaccindepotföreståndare fr. 22. — Död i Stockholm 1860 30/11.

Fredrik Theodor Berg (1839—1845) Se sida 59.

c) Adjunkt.

Adolf Kjellberg (1861—1879). Se sida 60.

d) E. o. professorer.

Adolf Kjellberg (1879—1882). Se sida 60.

Karl Oskar Medin (t. f. 1882—1883, ord. 1883—1884). Se sida 60.

Jonas Wærn (t. f. 1884—1885, ord. 1885—1908). Se sida 60.

e) Docenter.

Karl Oskar Medin (1880—1883). Se sida 60.

Sven Adolf Gerhard von Hofsten (1887—).

Född å Yxe bruk, Lindesbergs landsförsaml., Örebro län, 1853 $^{30}/_{12}$. Stud. i Uppsala 73, med. kand. vid Karol Inst. 78, med. lic. därst. 82, med. dr 87. Amanuens och underläk. vid Serafimerlasarettet 82—83; amanuens vid Allm. barnhuset och Kronprinsessan Lovisas vårdanstalt för sjuka barn 83—84, underläk. och obducent vid Allm. barnhuset 84—88. Docent i pediatrik vid Karol. Inst. från 87. Öfverläk. vid nya barnsjukhuset Samariten i Stockholm från 90; öfverläk. vid Frimurarebarnhuset från 91. Husläk. vid Sofiahemmet 92—97. T. f. e. o. prof. i medicin vid Karol. Inst. 1898—1900.

Carl Axel Vilhelm Flensburg (1894—1903).

Född i Lund 1856 $^{29}/_{11}$. Stud. i Lund 74, med. kand. 81, med. lic. vid Karol. Inst. 86, med. dr 94. Amanuens vid Allm. barnhuset, Kronprinsessan Lovisas vårdanstalt för sjuka barn och Allm. barnbördshuset i Stockholm 85—87. Uppbördsläk. å chefsfartyget Drott 87. Andre bat.-läk. vid Elfsborgs reg. 87—89, vid Värmlands fältjägarekår 89—90; förste bat.-läk. vid Södermanlands reg. 90—95, vid Göta lifgarde 95—1908; regem.-läk. i Fältläkarekåren 03, vid Svea lifgarde från 08. Sjukhusläk. vid Allm. garnisonssjukhuset 88—90. Assistent vid pediatriska kliniken å Karol. Inst. 90—92. Docent i pediatrik vid Karol. Inst. 94—03. Konungens läkare 98—07; lifmedikus 98, förste lifmedikus 04. Led. af Krigsvet.-akad. 08.

Isak Jundell (1905—).

Född i Växjö 1867 $^{6}/_{6}$. Stud. 86 vid Stockholms högskola, 87 i Uppsala, med. kand. vid Karol. Inst. 90, med. lic. 95, med. dr 98. Amanuens och underläk. vid Serafimerlasarettet 95—97; underläk. vid Stockholms stads och läns kurhus 97—98. Docent i invärtes medicin vid Karol. Inst. 98—05, i pediatrik därstädes från 05. Föreståndare för Medicinalstyrelsens vaccinanstalt 04—09. Öfverläkare vid Provisoriska sjukhuset i Stockholm från 07.

Lärare i syfilidologi.

a) Professor.

Edvard Wilhelm Welander (1909—).

Född i Växjö 1846 4/3. Stud. i Uppsala 63, med. kand. 68, med. lic. vid Karol. Inst. 71, med. dr 80. T. f. lasaretts- och stadsläk. i Umeå 71—72. Underläkare vid Stockholms stads och läns kurhus 72—74; t. f. öfverläk. därstädes tidtals under åren 74, 83 och 85—88; t. f. sjukhusläk. vid Allm. garnisonssjukhuset 72—73 och 74—77. Andre bat.-läk. vid Andra lifgard. 75—82. Docent i syfilidologi vid Karol. Inst. 84—96, e. o. professor i samma ämne därstädes 96—08 och ord. professor från 09. Öfverläkare vid Sjukhuset S:t Göran i Stockholm från 88. Led. af Vet.-akad. 02.

b) Lärare.

[Axel Gabriel Carlson (1843—1844).

Född i Slöta prästgård, Skaraborgs län, 1804 23/7. Stud. i Lund 22, i Uppsala 27, med. kand. 31, med. lic. 33, kir. mag. 33, med. dr 35. Sjukhusläk. vid Allm. garnisonssjukhuset 33—35. Fattigläk. i Kungsholms församl. 34—35 och fabriksfattigläk. 37—42. Öfverläk. vid Stockholms stads och läns kurhus 42—56; höll i denna egenskap året 43—44 offentliga föreläsningar öfver veneriska sjukdomen och dess behandling. Vice ombudsman och fiskal i Sundhetskollegium 46—48 och t f. ombudsman och fiskal 48—49. Förste stadsläk. i Stockholm 57—69; t. f. medicinalråd 58—65. Ledamot af en mängd direktioner och kommittéer. — Död i Sköfde 1888 20/3].

Carl Mauritz Nyman (1858—1861). Se nedan.

c) E. o. professorer.

Carl Mauritz Nyman (1861—1867).

Född i Uppsala 1816 20/9. Stud. i Uppsala 35, fil. kand. 37, fil. mag. 39; med. kand 40, med. lic. 45, kir. mag. 45, med. dr 46. Underläk. vid Stockholms stads och läns kurhus 45—47. Vik. fattigläk. i Kungsholms församl. 45—46 och ord. fattigläk. 46—47. Vik. adjunkt i materia medica och naturalhistoria vid Karol. Inst. 45—47, ord. adjunkt i samma ämnen därstädes 47—52 och 52—53. Lärare i naturalhistoria vid Nya Elementarskolan i Stockholm 45—47. Sjukhusläk. vid Allm. garnisonssjukhuset 47—50 och 54—55. Läk. vid Högre artilleriläroverket och vid Fyrverkarekåren å Marieberg 47—50. Öfverläkare vid Stockholms stads och läns kurhus 56—66 och förordnad från 58 att där föreläsa öfver veneriska sjukdomar och deras behandling. E. o. professor i syfilidologi vid Karol. Inst. 61—67 (tjänstled. från hösten 63). Läkare vid kurhuset i Göteborg 73. — Död å Haggård, Estuna s:n, Stockholms län, 1882 6/11.

Anders Erik Lundberger (t. f. 1863—1869).

Född i Skara 1828 22/10. Stud. i Uppsala 47, med. kand. 55, med. lic. 59, kir. mag. 60. Underläkare vid Stockholms stads och läns kurhus 60, t. f. öfverläkare därstädes 63—70. Sjukhusläk. vid Allm. garnisonssjukhuset 61—62 och 63—64; läkare vid Högre artilleriläroverket och vid Fyrverkarekåren 62. Andre bat.-läk. vid Bohusläns reg. 63—64, vid Svea lifgarde 64—73; förste bat.-läk. vid Svea lifgarde från 73. Vik. e. o. professor i syfilidologi vid Karol. Inst. 63—67 och t. f. e. o. prof. 67—69. — Död i Uppsala 1883 24/5.

Ernst Ludvig Wilhelm Ödmansson (1869—1896).

Född i Landskrona 1831 8/7. Stud. i Lund 49, fil. kand. 53 och fil. mag. s. år; med. kand. 57, med. lic. 59, kir. mag. 61, med. dr 62. Amanuens och underläk. vid Serafimerlasarettet 60—62, vik. adjunkt i medicin vid Karol. Inst. 61. Andre bat.-läk. vid Bohusläns reg. 61—63; sjukhusläk. vid Allm. garnisonssjukhuset 64—66, t. f. andre bat.-läk. vid Svea lifgarde 66—70. Docent i patologisk anatomi vid Karol. Inst. 63, adjunkt i samma ämne därstädes 64—69. E. o. professor i syfilidologi vid Karol. Inst. 69—96. Öfverläkare vid Stockholms stads och läns kurhus 69—88 och vid sjukhuset S:t Göran 88—98. T. f. förste stadsläk. i Stockholm 80. Led. af Vet.-akad. 94; hedersled. af Sv. Läk.-sällsk. 1903. — Död i Stockholm 1910 11/2.

Edvard Wilhelm Welander (1896—1908). Se sida 62.

d) **Docenter.**

Edvard Wilhelm Welander (1884—1896). Se sida 62.

Lars Magnus Möller (1892—).

Född i Kågeröds s:n, Malmöhus län, 1857 11/6. Stud. i Lund 79, med. kand. vid Karol. Inst. 83, med. lic. 88, med. dr 90. Underläk. vid Stockholms stads och läns kurhus 88 och vid sjukhuset S:t Göran 89—91; t. f. öfverläk. vid sistnämnda sjukhus 98—01 och ordin. öfverläk. från 01. Distriktsläk. i Jakobs församl. i Stockholm 91—01. Docent i syfilidologi och dermatologi vid Karol. Inst. från 92.

Edvard Sederholm (1893—). Se sida 56.

Lärare i patologisk anatomi.

a) Professorer.

Friherre Gustaf Wilhelm Johan von Düben (t. f. 1855—1858, ord. 1858—1861). Se sida 21.

Adolf Kjellberg (t. f. 1860—1861). Se sida 60.

Ernst Axel Henrik Key (t. f. 1861—1862, ord. 1862—1897).

Född å Johannisberg, Flisby s:n, Jönköpings län, 1832 25/10. Stud. i Lund 48, med. kand. 55, med. lic. 57, kir. mag. 59, med. dr 62. Amanuens och underkirurg vid Serafimerlasarettet 57—59. T. f. professor i patolog. anatomi vid Karol. Inst. 61—62 och ord. professor i samma ämne därstädes 62—97. Karol. Institutets rektor 86—97. Medredaktör af Med. Arkiv 63—69; redaktör af Nordiskt medic. Arkiv 69—1900. Led. af Riksdagens 2:a kammare 82—87; af läroverkskommittén 82—84. Led. af Vet.-akad. 71, af Fysiogr. sällsk. i Lund 78, af V. o. V. S. i Göteborg 78, af Vet.-soc. i Uppsala 80; hedersled. af Sv. Läk.-sällsk. 94. Led. och hedersled. af en mycket stor mängd utländska lärda sällskap. Erhöll (tillsammans med *G. Retzius*) Monthyonska priset 78. Fil. hedersdr i Köpenhamn 79. — Död i Stockholm 1901 27/12.

Curt Wallis (t. f. 1898—1900). Se nedan.

Carl Jonas Gustaf Sundberg (1900—).

Född i Bjuråkers s:n, Gäfleborgs län, 1859 24/7. Apotekselev i Jerfsö 76—77. Stud. i Uppsala 79, med. kand. 85, med. lic. 90, med. dr 92. T. f. laborator i experimentell patologi och patologisk anatomi vid Uppsala univ. 88—90 samt 91—92 och ord. laborator 92—96; docent i samma ämnen därstädes 92—96; t. f. professor i allmän patologi, patologisk anatomi och allmän hälsovård därstädes 88, 89 och 95—96 samt ordin. professor i samma ämnen 96—1900. Professor i patologisk anatomi vid Karol. Inst. från 1900. Läkare vid Månsta badanstalt 92, vid Ragunda brunn 93—1901. Kontrollant af tillverkningen af antidifteriserum 02—09. Redaktör af Hygiea från 04. Inspektor för Tandläkareinstitutet från 09, lärare i allmän patologi med bakteriologi därstädes från 08.

Curt Wallis (1909—1910).

Född i Stockholm 1845 9/3. Stud. i Uppsala 61, med kand. 68, med. lic. 70, med. dr i Lund 74. Amanuens vid Karol. Inst:s patolog. anat. institution 70—71, vid Serafimerlasarettet 71—72. Docent i patolog. anatomi vid Karol. Inst. 74—84. Sekreterare hos Sv. Läk.-sällsk. 74—80, vid Karol. Inst. 74—77. Intendent vid Ramlösa brunn 76—80. T. f. e. o. professor i patologisk anatomi vid Karol. Inst. 80—84, e. o. professor 84—1908 och därunder t. f. professor 98—1900 samt professor i samma ämne 09—10. Lärare i allmän patologi med bakteriologi vid Tandläk.-institutet 99—08. Redakt. af Hygiea 76—77. Led. af Riksdagens 2:dra kammare sedan 1891.

Gunnar Hedrén (1910—).

Född i Gunnarskogs s:n, Värmlands län, 1865 $^{20}/_{4}$, Stud. i Uppsala 84, med. kand. 91, med. lic. 97, med. dr 1901. Amanuens och underläk. vid Akad. sjukhuset i Uppsala 98—99. Docent i rätts- och statsmedicin vid Karol. Inst. 01—06; t. f. laborator i patolog. anatomi 04—06 och ord. laborator 06—10. Professor i patologisk anatomi vid Karol. Inst. från 1910.

b) **Adjunkter.**

Ernst Ludvig Wilhelm Ödmansson (1864—1869). Se sida 63.

Carl August Blix (1870—1879). Se nedan.

c) **E. o. professorer.**

Carl August Blix (1879—1883).

Född i Mariestad 1837 $^{8}/_{11}$. Stud. i Uppsala 56; kir. kand. vid Karol. Inst. 61, med. lic. 65, med. dr 68. Amanuens vid Allm. barnhuset i Stockholm 65—66; amanuens och underläk. vid Serafimerlasarettet 66—68. Docent i patolog. anatomi vid Karol. Inst. 69—70, adjunkt i samma ämne 70—79 och e. o. professor i samma ämne därstädes 79—83. — Död i Lund 1885 $^{4}/_{3}$.

Curt Wallis (t. f. 1880—1884, ord. 1884—1908). Se sida 64.

Johan Ulrik Teodor Quensel (t. f. 1898—1900). Se sida 66.

d) **Laboratorer.**

1) *i patologisk anatomi:*

Adolf Henrik Algot Key-Åberg (t. f. 1885). Se sida 57.

Carl Elis Bergfors (t. f. 1886).

Född i Landskrona 1855 $^{23}/_{9}$. Stud. i Uppsala 73, med. kand. i Lund 82. T. f. laborator i patolog. anatomi vid Karol. Inst. under förra delen af sommaren 1886. T. f. laborator i experimentell patologi och patolog. anatomi vid Uppsala univ. 86—88. — Död i Lund 1888 $^{15}/_{11}$.

Carl August Anton Ljunggren (t. f. 1886).

Född i Lund 1860 5/6. Stud. i Lund 78, med. kand. 84, med. lic. 88, med. dr 95. T. f. laborator i patolog. anatomi vid Karol. Inst. under aug.—sept. 86. Amanuens och underkirurg vid Serafimerlasarettet 88—90. T. f. prosektor i anatomi vid Karol. Inst. vårterminen 91. Lasarettsläkare i Trelleborg från 93.

Per Gustaf Annell (t. f. 1886—1890).

Född i Flens s:n, Södermanlands län, 1856 29/6. Stud. i Uppsala 74, med. kand. vid Karol. Inst. 82. T. f. laborator i patologisk anatomi vid Karol. Inst. 86—90. — Död i Stockholm 1890 21/11.

Artur Edvard Vestberg (t. f. 1890—1893).

Född i Borgsjö s:n, Västernorrlands län, 1859 26/6. Stud. i Uppsala 80, med. kand. 86, med. lic. vid Karol. Inst. 92, med. dr 98. T. f. laborator i patolog. anatomi vid Karol. Inst. 90—93. T. f. laborator i experimentell patologi och patolog. anatomi vid Uppsala univ. 95—98 och ord. laborator i samma ämnen därstädes från 98; t. f. lärare i rätts- och statsmedicin vid Uppsala univ. från 99.

Johan Ulrik Theodor Quensel (1893—1902).

Född i Malmö 1863 16/6. Stud. i Lund 81, med. kand. 87, med. lic. vid Karol. Inst. 92, med. dr 94. Laborator i patolog. anatomi vid Karol. Inst. 93—1902. T. f. e. o. professor i samma ämne därstädes 98—1900. Professor i patologi och allmän hälsovård vid Uppsala univ. från 1902.

Ernst Carl Henning Boheman (t. f. 1898—1900).

Född i Stockholm 1867 21/7. Stud. i Uppsala 86, med. kand. vid Karol. Inst. 92, med. lic. 98. T. f. laborator i patolog. anatomi vid Karol. Inst. 98—1900. — Död i Stockholm 1901 20/4.

Alfred Pettersson (t. f. 1902—1904). Se sida 68.

Gunnar Hedrén (t. f. 1904—1906; ord. 1906—1910). Se sida 65.

Folke Henschen (t. f. 1910—).

Född i Uppsala 1881 7/11. Stud. i Uppsala 99, med. kand. vid Karol. Inst. 04, med. lic. 10. Biträd. underläk. vid Serafimerlasarettets med. klinik 09. Läkare vid svenska Spetsbergsexpeditionen 08. Obducent vid Provisoriska sjukhuset i Stockholm 08. T. f. laborator i patolog. anatomi 1910.

2) *i bakteriologi:*

Nils Edvard Selander (1895—1897).

Född i Arboga 1846 27/7. Stud. i Uppsala 62, med. kand. 72, med. lic. vid Karol. Inst. 77, med. dr 87. Amanuens vid Serafimerlasarettet 77—78, vid Allm. barnhuset 78—79. Sjukhusläk. vid Allm. garnisonssjukhuset 79—80. Stadsläk. i Vaxholm 80—83. T. f. andre bat.-läk. vid Svea artill.-reg. 80—81, ord. 81—86, förste bat.-läk. därstädes 86—97; reg.-läk. vid Svea lifgarde 97—1908. Docent i bakteriologi vid Karol. inst. från 88. Underläk. vid Allm. barnhuset 88—89; läk. vid centralfängelset å Norrmalm i Stockholm 89—95. Laborator i bakteriologi vid Karol. Inst. 95—97.

Ernst Ivar Levin (t. f. hösten 1897, 1898—1901, t. f. 1901—1904).

Född i Stockholm 1868 31/7. Stud. i Uppsala 86, med. kand. vid Karol. Inst. 92, med. lic. 97, med. dr 98. Docent i bakteriologi vid Karol. Inst. från 97. Läkare och bakteriolog vid sv. expeditioner till Spetsbergen 98 och Grönland 1900. Företog 99 en resa till Paris och Portugal för att enl. K. Maj:ts uppdrag studera bubonpesten. T. f. laborator i bakteriologi vid Karol. Inst. h.-t. 97, laborator under perioden 98—1901 och t. f. laborator 01—04. E. o. amanuens i Medicinalstyrelsen 04—09. Föreståndare för Stockholms stads hälsovårdsnämnds bakteriologiska laboratorium från 09.

Alfred Pettersson (1904—1909).

Född i Graninge s:n, Västernorrlands län, 1867 14/6. Stud. i Uppsala 88, med. kand. 93, med. lic. 97, med. dr 1900. Amanuens vid Akad. sjukhuset i Uppsala 98. Amanuens vid patolog.-anatomiska institutionen vid Uppsala univ. 99; t. f. laborator i experimentell patologi och patologisk anatomi vid Uppsala univ. 1900; t. f. laborator i patolog. anatomi vid Karol. Inst. 02—04. Docent i patologisk anatomi vid Karol. Inst. 02—04 och laborator i bakteriologi därstädes 04-09. Föreståndare för Stockholms stads hälsovårdsnämnds bakteriologiska laboratorium 07—09. Professor och föreståndare för den statsmedicinska anstaltens medicinskt-bakteriologiska afdelning från 09.

Gunnar Martin Koraen (1909—).

Född i Växjö 1877 1/1. Stud. i Lund 95, med. kand. vid Karol. Inst. 1901, med. lic. 04, med. dr 07. Amanuens i hygien vid Karol. Inst. 04—09 och docent i samma ämne därstädes 07—09. Underläk. vid barnsjukhuset Samariten 04—05, vid Stockholms stads och läns kurhus 05—06. Marinläkare af 2:dra graden i Flottans reserv 05—06 och från 10 samt vid Marinläkarekåren 06—10. Läkare vid Högre reallärov. å Östermalm från 08. Laborator i bakteriologi vid Karol. Inst. från 09. Medredaktör af Hygienisk Tidskr. från 08.

c) **Docenter.**

1) *i patologisk anatomi (eller patologi).*

Ernst Ludvig Wilhelm Ödmansson (1863—1864). Se sida 63.

Carl August Blix (1869—1870). Se sida 65.

Axel Olof Gustaf Jäderholm (1869—1874). Se sida 58.

Curt Wallis (1874—1884). Se sida 64.

Carl Olof Julius Janson (1897—1909).

Född i Eriksbergs s:n, Älfsborgs län, 1856 $^{8}/_{6}$. Stud. i Uppsala 74, i Lund 79, med. kand. i Lund 82, med. lic. vid Karol. Inst. 87, med. dr 95 Amanuens vid Kronprinsessan Lovisas vårdanstalt för sjuka barn 87. Docent i experimentell patologi vid Karol. Inst. 97—1909. Praktiserande läkare i Stockholm 87—09, i Olofström från 09.

Alfred Pettersson (1902—1904). Se sida 68.

Gunnar Hjalmar Forssner (1905—1909). Se sida 54.

2) *i bakteriologi:*

Nils Edvard Selander (1888—). Se sida 67.

Ernst Ivar Levin (1897—). Se sida 68.

Lärare i psykiatri.

a) Professor.

Bror Edvard Gadelius (1909—).

Född i Göteborg 1862 $^{29}/_{3}$. Stud. i Uppsala 81, med. kand. 88; med. lic. i Lund 93, med. dr 96. Amanuens och t. f. biträd. läk. vid Lunds hospital 93—96; biträd. läk. därstädes 96—1900. Docent i psykiatri vid Lunds univ. 96—03. Asylläkare vid Lunds asyl 1900—03. T. f. öfverinspektör för sinnessjukvården i riket 1900—01. T. f. e. o. professor i psykiatri vid Karol. Inst. och t. f. öfverläkare vid Stockholms hospital 02—03; e. o. professor 03—08 och ord. professor i psykiatri vid Karol. Inst. från 09 samt öfverläkare vid Stockholms hospital från 03.

b) E. o. professorer.

Wilhelm Ferdinand Öhrström (t. f. 1861—1882).

Född i Ystad 1821 $^{29}/_{8}$. Stud. i Lund 39, fil. kand. 44, fil. mag. s. år; med. kand. 48, med. lic. 50, kir. mag. s. år, med. dr 61. Stadsläk. i Vadstena 50 och därjämte andre läkare vid hospitalet därstädes 51—53. Läkare vid Malmö hospital 53—61. Öfverläkare vid Stockholms hospital och t. f. e. o. professor i psykiatri vid Karol. Inst. 61—82. — Död i Stockholm 1891 $^{24}/_{4}$.

Fredrik Johan Björnström (t. f. 1882—1884, ord. 1884—1889).

Född i Stockholm 1833 $^{28}/_{4}$. Stud. i Uppsala 51, fil. kand. 56, fil. mag. 57; med. kand. 59, med. lic. 62, med. dr 64. Adjunkt vid Uppsala univ. i kirurgi och obstetrik 63—65 samt i teoretisk och praktisk medicin 65—78. Intendent vid Sätra brunn 68—78. T. f. öfverläkare vid Uppsala hospital 65—66, 72—73 och 75—76. Medicinalråd 78—84. T. f. e. o. professor i psykiatri vid Karol. Inst. samt t. f. öfverläkare vid Stockholms hospital 82—84; e. o. professor i psykiatri vid Karol. Inst. och ord. öfverläk. vid Stockholms hospital 84—89. Därjämte t. f. e. o. professor i rätts- och statsmedicin vid Karol. Inst. 85—86. — Död i Stockholm 1889 $^{23}/_{9}$.

Ernst Johan Gustaf Hjertström (t. f. 1889—1890, ord. 1890—1902).

Född i Jönköping 1849 $^{1}/_{7}$. Stud. i Uppsala 67, med. kand. 74, med. lic. 79, med. dr 83. T. f. öfverläkare vid Uppsala hospital och t. f. e. o. professor i psykiatri vid Uppsala univ. 79—80; t. f. öfverläkare vid Lunds hospital 80—81; öfverläk. vid Härnösands hospital 81—89. T. f. medicinalråd 88—89, medicinalråd 89—90. T. f. e. o. professor i psykiatri vid Karol. Inst. och t. f. öfverläk. vid Stockholms hospital 89—90; e. o. professor i psykiatri vid Karol. Inst. och öfverläk. vid Stockholms hospital 90—1902. — Död i Stockholm 1902 $^{13}/_{3}$.

Svante Ödman (t. f. 1902).

Född i By s:n, Värmlands län, 1836 $^{5}/_{10}$. Stud. i Uppsala 54, med. kand. 61, med. lic. vid Karol. Inst. 65. Biträd. läk. vid Stockholms hospital 65—71. Öfverläk. vid Härnösands hospital 71—81, vid Lunds hospital 81—01 och vid Lunds asyl 91—01 äfvensom t. f. öfverläk. vid Malmö asyl 84—01. E. o. prof. i psykiatri vid Lunds univ. 93—01 och t. f. e. o. prof. i psykiatri vid Karol. Inst. under 2 mån. af 1902. Med. hedersdr i Lund 89; led. af Fysiogr. sällsk. i Lund 95.

Bror Edvard Gadelius (t. f. 1902—1903, ord. 1903—1908). Se sida 69.

c) **Docenter.**

Henry Isac Marcus (1903—).

Född i Stockholm 1866 $^{2}/_{5}$. Stud. i Uppsala 83, med. kand. vid Karol. Inst. 89, med. lic. 95, med. dr 1903. Underläk. vid Lunds asyl 95. Öfverläk. vid Solna sjukhem, Stockholms län, från 96 och docent i psykiatri vid Karol. Inst. från 1903.

Olof Vilhelm Kinberg (1909—).

Född i Laholm 1873 23/9. Stud. i Lund 92, med. kand. vid Karol. Inst. 98, med. lic. i Uppsala 1904, med. dr i Stockholm 08. Amanuens i Medicinalstyrelsen 04—05. Biträd. läkare vid Uppsala hospital 05. Öfverläk. vid Södra sinnessjukhusen i Stockholm 06 och vid Stockholms stads sinnessjukhus vid Långbro från 08. Docent i psykiatri och rättspsykiatri vid Karol. Inst. 09.

Daniel Alfred Petrén (1909—).

Född i Husie s:n, Malmöhus län, 1867 17/3. Stud. i Lund 85, med. kand. 89, med. lic. 94, med. dr 08. Underläk. vid Lunds asyl 94—95; biträd. läk. vid Vadstena hospital och asyl 95—05; t. f. asylläk. vid Uppsala asyl 02—04; biträd läk. vid Stockholms hospital 05—09. Amanuens i Medicinalstyrelsen 05—09. Docent i psykiatri vid Karol. Inst. från 09. T. f. öfverinspektör för sinnessjukvården i riket från 09. Öfverläkare vid Säters hospital 10.

Lärare i fysiologi.

a) Professorer.

Otto Christian Lovén (1874—1886).

Född i Stockholm 1835 12/3. Stud. i Uppsala 52, kir. mag. 61, med. dr i Lund 63. T. f. adjunkt i anatomi och fysiologi vid Karol. Inst. 56—57 och 58—59; ord. adjunkt i samma ämnen därstädes 63—74. Professor i fysiologi vid Karol. Inst. 74—86 och Institutets inspektor 84—86. T. f. sekreterare i Landtbruksakademien 84—86 och ord. sekreterare 86—02. Led. af Riksdagens 2:dra kammare 91—93 och 97—99. Led. af Vet.-akad. 77; hedersled. af Landtbr.-akad. 04 och af Sv. Läk.-sällsk. s. år äfvensom led. af flere kommittéer och direktioner. — Död å Korsudden vid Skurusund nära Stockholm 04 25/6.

Robert Adolf Armand Tigerstedt (t. f. 1884—1886, ord. 1886—1900).

Född i Helsingfors 1853 28/2. Stud. i Helsingfors 69, fil. kand. 73, fil. mag. s. år, med. kand. 76, med. lic. 80, med. dr 81. Docent i fysiologi vid Helsingfors univ. 81—82. T. f. laborator i experimentell fysiologi vid Karol. Inst. 81—82, ord. laborator 82—86; t. f. att förestå professuren i fysiologi vid Karol. Inst. 84—86 och ord. professor i samma ämne därstädes 86—1900. Lärare i fysiologi vid Tandläk.-institutet 99—1900. Professor i fysiologi vid Helsingfors univ. sedan 1900. Redakt. af Hygiea 89—1900, af Nord. med. arkivs festband, tillägnadt Axel Key 1897, samt af Skandinav. Archiv für Physiologie sedan 97. Led. af Vet.-akad. 90, af Vet.-soc. i Uppsala 01; hedersled. af Sv. Läk.-sällsk. 1900.

Johan Erik Johansson (t. f. 1900—1901, ord. 1901—).

Född i Skultuna s:n, Västmanlands län, 1862 22/3. Stud. i Uppsala 79, fil. kand. 82, med. kand. 85, med. lic. vid Karol. Inst. 89, med. dr 90. T. f. laborator i experimentell fysiologi vid Karol. Inst. 87—91, ord. laborator 91—01. Docent i fysiologi vid Karol. Inst. 90—91. T. f. professor i fysiologi därstädes 1900—01 och ord. professor från 01. Lärare i fysiologi vid Tandläk.-institutet från 01. Läkare vid Stenungsöns hafsbadanstalt 93—97. Statistiskt biträde i Medicinalstyrelsen från 99 och biträd. läk. i Fångvårdsstyrelsen från 1900. Led. af flere kommittéer och direktioner.

b) **Laboratorer.**

Johan Gustaf Edgren (t. f. 1879—1880). Se sida 52.

Robert Adolf Armand Tigerstedt (t. f. 1881—1882, ord. 1882—1886). Se ofvan.

Johan Erik Johansson (t. f. 1887—1891, ord. 1891—1901). Se ofvan.

Ernst Gustaf Adrian Landergren (t. f. 1901—1903, ord. 1903—).

Född i Karlskrona 1867 13/2. Stud. i Lund 84, med. kand. vid Karol. Inst. 92, med. lic. 98, med. dr 1902. Praktis. läk. i Göteborg 99—01, därefter i Stockholm. T. f. laborator i experimentell fysiologi vid Karol. Inst. 01—03 och ord. laborator därstädes från 03. Öfverläk. vid Ramlösa brunn sedan 06.

c) **Docenter.**

Johan Erik Johansson (1890—1891). Se sida 72.

Carl Gustaf Santesson (1891—1895). Se sida 44.

Lärare i allmän hälsovårdslära.

a) **Professorer.**

Elias Heyman (1878—1889).

Född i Göteborg 1829 29/12. Stud. i Lund 49, med. kand. 55, med. lic 57, kir. mag. 59, med. dr 77. Praktis. läk. i Göteborg 62—78. Professor i allmän hälsovårdslära vid Karol. Inst. från 78; redaktör af Hygiea från 81. Led. af V. o. V. S. i Göteborg 82. — Död i Stockholm 1889 14/12.

Richard August Wawrinsky (t. f. 1890—1891). Se nedan.

Ernst Bernhard Almquist (1891—).

Född i Skogs-Tibble s:n, Uppsala län, 1852 10/8. Stud. i Uppsala 70, med. kand 75, med. lic. vid Karol. Inst. 81, med. dr 82. Vegaexpeditionens läkare 78—80. Sundhetsinspektör i Stockholm 82; förste stadsläk. i Göteborg 82—91. Professor i allmän hälsovårdslära vid Karol. Inst. från 91. Medredakt. af Hygienisk Tidskr. från 08. Led. af V. o. V. S. i Göteborg 85.

b) **Docenter.**

Richard August Wawrinsky (1889—1891).

Född i Linköping 1852 15/1. Stud. i Uppsala 70, med. kand. 74, med. lic. vid Karol. Inst. 77, med. dr 83. Praktiser. läk. i Norrköping 77—83. Sundhetsinspektör i Stockholm 83 och öfverläk. vid Epidemisjukhuset därstädes 83—93. T. f. förste stadsläk. i Stockholm under somrarna 83—90 (6 veckor hvarje år). Docent i allmän hälsovårdslära vid Karol. Inst. 89—91 och t. f. professor i samma ämne därst. 90—91. Medicinalråd 91—09. Ordf. i och led. af flere styrelser och kommittéer. Led. af Riksdagens 2:dra kammare 03—08.

Germund Wirgin (1902—).

Född i Sallerups s:n, Malmöhus län, 1868 13/4. Stud. i Uppsala 88, teolog. fil. ex. 89, med. kand. 93, med. lic. 98, med. dr 02. Amanuens vid Karol. Inst. 99—04 och docent i allmän hälsovårdslära därstädes från 02. Marinläk. af 2:dra grad. vid Marinläkarekåren 03—06 och i Flottans reserv från 06. Amanuens i Medicinalstyrelsen 04—06. Bostadsinspektör i Stockholm från 1906.

Gunnar Martin Koraen (1907—1909). Se sida 68.

Lärare i histologi.

a). Professor.

Emil Algot Holmgren (1909—).

Född i Stockholm 1866 14/5. Stud. i Uppsala 87, med. kand. vid Karol. Inst. 93, med. lic. 98, med. dr. 99. T. f. professor i plastisk anatomi vid Akad. för de Fria konsterna 97. Docent i histologi vid Karol. Inst. 99—01, prosektor därstädes s. år. T. f. e. o. professor i histologi vid Karol. Inst. 99—01; e. o. professor i samma ämne därstädes 01—08, ord. professor från 09.

b) E. o. professorer.

Magnus Gustaf Retzius (1887—1890). Se sida 21.

John Gottlieb Rissler (t. f. 1891). Se sida 49.

Erik Gottlieb Müller (t. f. 1894—1895, ord. 1895—1899). Se sida 22.

Emil Algot Holmgren (t. f. 1899—1901, ord. 1901—1908). Se ofvan.

c) Docent.

Emil Algot Holmgren (1899—1901). Se ofvan.

Lärare i nervsjukdomar.

a) **Professorer** (innehafvare af P. H. Malmstens professur).

Per Johan Wising (1887—1890). Se sida 53.

Karl Gustaf Fritiof Lennmalm (1890—).

Född i Norrköping 1858 24/9. Stud. i Uppsala 75, med. kand. 80, med. lic. 84, med. dr 86. Andre läk. vid Allm. och Sahlgrenska sjukhuset i Göteborg 85. Docent i praktisk medicin vid Uppsala univ. 86—89. T. f. prosektor vid Uppsala univ. v. t. 86. Intendent vid Ytteråns brunn och sanatorium somrarna 86 och 87, vid Porla brunn 90—95. E. o. professor i pediatrik och praktisk medicin vid Lunds univ. 89—90. Professor i nervsjukdomar vid Karol. Inst. från 90. Sekreterare hos Sv. Läk.-sällsk. 95—07. Led. af Fysiogr. sällsk. i Lund 90; hedersled. af Sv. Läk.-sällsk. 08.

b) **Docenter.**

Anders Thorbjörn Hwass (1890—).

Född å Hasserås, Mo s:n, Älfsborgs län, 1852 25/5. Stud. i Uppsala 72, med. kand. 79, med. lic. vid Karol. Inst. 85, med. dr 90. Praktiserande läkare i Stockholm sedan 86. Docent i nervsjukdomar vid Karol. Inst. från 90.

Otto Ivar Wickman (1907—).

Född i Lund 1872 10/7. Stud. i Lund 90, med. kand. 95, med. lic. vid Karol. Inst. 1901, med. dr 06. Amanuens och underläkare vid Epidemisjukhuset i Stockholm 99—01. Amanuens vid Serafimerlasarettet 02—03 och 06. Docent i neurologi vid Karol Inst. från 07. Distriktsläkare i Östermalms östra distrikt i Stockholm 07—09. Assistent vid Universitäts-Kinderklinik i Strassburg 10.

Lärare i ögonsjukdomar.

a) Professorer.

Erik Johan Widmark (1909).

Född i Ljusdals s:n, Gäfleborgs län, 1850 27/8. Stud. i Uppsala 70, med. kand. 76, med. lic. vid Karol. Inst. 81, med. dr 84. Föreståndare för Stockholms stads ögonpoliklinik å Södermalm 84—91. Docent i oftalmiatrik vid Karol. Inst. 84—91; t. f. e. o. professor i samma ämne därstädes 88—91, e. o. professor 91—08, professor från 09. Led. af Vet.-akad. 02. — Död i Stockholm 1909 15/12.

Ernst Forsmark (t. f. 1910). Se sida 77.

Johan Albin Dalén (1910—).

Född i Borgunda s:n, Skaraborgs län, 1866 23/7. Stud. i Lund 86, fil. kand. 88, med. kand. 91, med. lic. vid Karol. Inst. 95, med. dr 97. Amanuens vid Serafimerlasarettet i Stockholm 96—97. Docent i oftalmiatrik vid Karol. Inst. 97—02, vid Lunds univ. i samma ämne 02—06. T. f. e. o. professor vid Lunds univ. i samma ämne och t. f. öfverläkare vid Lunds länslasaretts afdelning för ögonsjukdomar 04—06, ordin. öfverläkare och e. o. professor därstädes 06—10. Professor i oftalmiatrik vid Karol. Inst. 10. Led. af Fysiogr. sällsk. i Lund 07.

b) E. o. professorer.

Erik Johan Widmark (t. f. 1888—1891, ord. 1891 —1908). Se ofvan.

c) Docenter.

Erik Johan Widmark (1884—1891). Se ofvan.

Erik Wilhelm Nordenson (1888—1891).

Född i Lofö s:n, Stockholms län, 1847 12/5. Stud. i Uppsala 63, med. kand. 74, med. lic. 78, med. dr 86. Underkirurg vid Serafimerlasarettet 78—79, underläk. vid Sabbatsbergs sjukhus 79—80. Bosatt i Paris 80—83 och därvid anställd som directeur adjoint vid Laboratoire d'ophthalmologie i Sorbonne 81—82; bosatt i Göttingen 83—87. Docent i oftalmiatrik vid Karol. Inst. 88—91. Praktiserande ögonläkare i Stockholm sedan 87.

Allvar Gullstrand (1891—1894).

Född i Landskrona 1862 $^{5}/_{6}$. Stud. i Uppsala 80, med. kand. 84, med. lic. vid Karol. Inst. 88, med. dr 90. Amanuens vid Serafimerlasarettet 88—89 och i Medicinalstyrelsen 90—94. Föreståndare för Stockholms stads ögonpoliklinik å Södermalm 92—94. Docent i oftalmiatrik vid Karol. Inst. 91—94, e. o. professor i samma ämne vid Uppsala univ. 94—08 och ord. professor därstädes från 09. Öfverläkare vid oftalmiatriska afdeln. af Akad. sjukhuset i Uppsala från 04. Fil. hedersdr i Uppsala 07, i Jena 08. Led. af Vet.-soc. i Uppsala 04, af Vet.-akad. 05.

Johan Albin Dalén (1897—1901). Se sida 76.

Ulrik Leonard Hellgren (1901—1907).

Född i Piteå 1866 $^{28}/_{9}$. Stud. i Uppsala 85, med. kand. vid Karol. Inst. 89, med. lic. 94, med. dr 1901. Underläk. vid Kronprinsessan Lovisas vårdanstalt för sjuka barn 94—95; assistent vid dr E. Nordensons ögonklinik i Stockholm 98–02. Docent i oftalmiatrik vid Karol. Inst. 01—07. Praktiserande läkare i Stockholm från 95.

Ernst Forsmark (1904—).

Född i Stora Tuna s:n, Kopparbergs län, 1871 $^{26}/_{9}$. Stud. i Uppsala 90, med. kand. vid Karol. Inst. 95, med. lic. 02, med. dr 04. Amanuens vid Serafimerlasarettet 02—04. Docent i oftalmiatrik vid Karol. Inst. från 04. Ögonundersökningsläkare vid Tomteboda blindinstitut från 06 och vid Stockholms folkskolor 06—10. Föreståndare för oftalmiatriska polikliniken vid Serafimerlasarettet 07—09. T. f. professor i oftalmiatrik vid Karol. Inst. v. t. 10. Läkare vid Sabbatsbergs sjukhus ögonafdelning från 10.

Carl Fredrik Lindahl (1908—1910).

Född i Västra Vingåkers s:n, Södermanlands län, 1874 $^{11}/_{7}$. Stud. i Stockholm 92, i Uppsala 93, med. kand. vid Karol. Inst. 97, med. lic. 1900, med. dr 07. Amanuens vid Serafimerlasarettet 1900–02. Praktiser. läkare i Gefle 02–08. Docent i oftalmiatrik vid Karol. Inst. 08—10, i samma ämne vid Uppsala univ. från 10.

Lärare i otiatri, rhinologi, laryngoskopi.

a) Lärare.

August Emil Stangenberg (1902—).

Född i Dörby s:n, Kalmar län $^{27}/_{2}$. Stud. i Lund 80, med. kand. 85, med. lic. vid Karol. Inst. 89, med. dr 95. Amanuens vid Sabbatsbergs sjukhus 89—90. Praktiserande läkare i Stockholm från 90. Intendent vid Sköfde vattenkuranstalt 91—92. Föreståndare för Stockholms stads poliklinik å Södermalm för öron-, näs- och halssjukdomar 95—06; läkare för samma sjukdomar vid Stockholms stads folkskolor från 01. Lärare i otiatri, rhinologi och laryngoskopi vid Karol. Inst. och föreståndare för motsvarande poliklinik å Serafimerlasarettet från 02. Läkare vid Dramat. teatern i Stockholm från 07, vid Kungl. teatern 10. Föreståndare för Allm. garnisonssjukhusets i Stockholm afdeln. för öron-, näs- och halssjukdomar från 10.

b) Docent.

Nils Gunnar Frithiofson Holmgren (1909—).

Född i Uppsala 1875 $^{27}/_{9}$. Stud. i Uppsala 93, med. kand. 98, med. lic. vid Karol. Inst. 03, med. dr 09. T. f. amanuens vid Epidemisjukhuset i Stockholm 03; underkirurg vid Kronprinsessan Lovisas vårdanstalt för sjuka barn 03—06. Läkare för öron-, näs- och halssjukdomar vid Stockholms stads folkskolor 06—10 och läkare för samma sjukdomar vid Epidemisjukhuset i Stockholm 07—10. Amanuens vid Serafimerlasarettet 08—09. Docent i otiatri vid Karol. Inst. 09. Öfverläkare vid Sabbatsbergs sjukhus afdelning för öron-, näs- och strupsjuka 10.

Tjänstemän vid Karol. Institutet.

a) Protokollsförare och sekreterare.

Johan Jacob Björkman (1828—1836). Se sida 44.

Magnus Huss (1836—1840). Se sida 7.

Johan Magnus Sieurin (1840—1846). Se sida 44.

Pehr Erik Gellerstedt (vik. 1845—1846). Se sida 58.

Friherre Gustaf Wilhelm Johan von Düben (1846—1856). Se sida 21.

Johan Valentin Broberg (1856—1864). Se sida 80.

Axel Johan Wimmerstedt (1864—1874). Se sida 39.

Curt Wallis (1874—1877). Se sida 64.

Wilhelm Bernhard Beskow (1877—1889).

Född i Stockholm 1841 13/11. Stud. i Uppsala 61; kansliexam. 63. E. o. kanslist i ecklesiastikdep. s. år, assistent å samma dep:ts folkskolebyrå 68; kanslisekreterare 78. Sekreterare vid Karol. Inst. 77—89. Kansliråd och byråchef i eckles.-dep. 89—06. Notarie och 1:ste notarie i Första kammaren under flera riksdagar. Har utgifvit folkskolematriklar samt flera handböcker i kyrkolagfarenhet.

Friherre Claes Johan August Jonas Alströmer (1889—1903).

Född å Haneström, Fuxerna s:n, Älfsborgs län 1844 20/10. Stud. i Uppsala 63, hofrättsexam. 71. E. o. notarie i Svea hofrätt s. år; kanslist i Civildepartementet 72; kanslisekreterare 86, kansliråd och byråchef i samma dep. 97—09. Sekreterare vid Karol. Inst. 89--03; sekreterare och kamrerare vid Instit. för blinda 89—97. 1:ste notarie i Första kammaren under riksdagarna 83—97.

Lars Samuel Christian Wåhlin (1903—).

Född i Lund 1867 13/1. Stud. i Lund 85, jur. kand. därstädes 91. Amanuens i ecklesiastikdepart. 96. Sekreterare vid Karol. Inst. från 03. Aktuarie och registrator i kammarrätten 04, t. f. sekreterare därstädes 07 och advokatfiskal s. å. samt kammarrättsråd 09. Sekreterare i kommittéer och riksdagsutskott.

b) **Bibliotekarier.**

Magnus Huss (1836—1840). Se sida 7.

Johan Magnus Sieurin (1840—1845). Se sid. 44.

Friherre Gustaf Wilhelm Johan von Düben (1846—1855). Se sida 21.

Johan Valentin Broberg (1855—1887).

Född i Stockholm 1825 14/2. Stud. i Uppsala 44, fil. kand. 51, fil. mag. 54, kir. mag. 61. Bibliotekarie vid Karol. Inst. från 55. Biträd. läk. vid Gymnastiskt-ortopediska Inst. i Stockholm 57—79. Författare i medicinens historia. Medic. hedersdr i Köpenhamn 79. — Död i Stockholm 1887 28/8.

Erik Wilhelm Dahlgren (1887—1903).

Född i Stockholm 1848 7/6. Stud. i Uppsala 67, kansliex. 70. E. o. amanuens vid K. Biblioteket 70, ord. amanuens därstädes 78—93. Bibliotekarie vid Karol. Inst. 87—03. Vetenskapsakademiens bibliotekarie 93—03. Öfverbibliotekarie vid K. Biblioteket 03, riksbibliotekarie 10. Fil. hedersdr i Uppsala 93. Led. af Vet.-akad. 1900, af Vitt., hist. o. ant.- akad. 05. Författare i geografiens historia.

Gustaf Emil Haverman (1903—).

Född i Kalmar 1855 7/5. Stud i Uppsala 75, fil. kand. 79, fil. lic. 89. E. o. amanuens vid K. Biblioteket 90—01 och ord. amanuens 01—09; förste bibliotekarie därstädes från 09. Bibliotekarie vid Karolinska Institutet från 03.

c) Kamrerare.

Johan Fredrik Forsstrand (1864—1890).

Född i Stockholm 1816 16/2. Stud. i Uppsala 33, kameralex. 34, hofrättsex. 36. E. o. notarie i Svea hofrätt 39, vice notarie 41, amanuens 45, kanslist 46, notarie 52 och aktuarie i Svea hofrätt 69—81. Inventarieförvaltare hos hofmarskalksämbetet 43, redogörare för slottsbyggnadsmedlen 51, hofkamrerares n. h. o. v. 62. Sekreterare vid Ståthållareämbetet å Stockholms slott 64. Sekreterare vid Öfre borgrätten 77. Hofintendent 87. T. f. ståthållare på Stockholms slott 88—89. Kamrerare vid Karol. Inst. 64—90. — Död i Stockholm 1890 16/10.

Lars Constantin Hasselgren (1891—1903).

Född i Stockholm 1839 9/12. Stud. i Uppsala 60, hofrättsex. 63. Kanslist i Kammarkolleg. 71, registrator i Nedre justitierevisionen 82; protokollssekreterare i K. Maj:ts kansli 85. Kamrerare vid Karol. Inst. från 91. — Död i Stockholm 1903 31/1.

Carl Ludvig Laurentius Hasselgren (1903—).

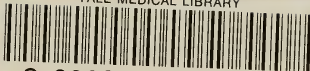
Född i Stockholm 1873 26/3. Stud. i Uppsala 90, jur. kand. 99. E. o. notarie i Svea hofrätt 99 och i Stockholms rådstufvurätt s. år. Amanuens i Civildep. 02. Kamrerare vid Karol. Inst. 03. Led. af Sveriges advokatsamfund 05. Ombudsman hos Skandinav. kreditaktiebolaget s. år. Auditör i Svea lifgarde 09.

Register.

(De med **fetstil** tryckta siffrorna angifva den sida, där de biografiska uppgifterna förekomma).

Tillägg:

C. A. Lindström, död i Stockholm 1910 3/12.

YALE MEDICAL LIBRARY
3 9002 01072 9219

